ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 1
VENDREDI
1er MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·374 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·374

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՎՐԱՍՏԱՆԻ

Վրաստան կը ժամանեն ամերիկացի զինուորականներ որոնք պիտի օժանդակեն վրացական բանակի մարզումին: ԱՄՆ յայտարարած են որ աւելի ծաւալուն զինուորական օգնութիւն մը պիտի ընծայեն Վրաստանի, նոր ճակատ մը բանալով Ալ-Քաիտայի եւ իսլամապաշտ ահաբեկիչներուն դէմ ամբողջական պայքարին: Արդէն իսկ տասը թռան յանձնուած է եւ 45-էն 200 զինուորական ալ պիտի ղրկուի: Ըստ Պուշի Ալ-Քաիտայի ազդեցութիւն մը կայ Վրաստանի մէջ, աւելցուցած է նաեւ. «բացարձակապէս ապահով է որ Ալ-Քաիտա թափանցած է Պանկիսիի կիրճերուն մէջ» երկրին հիւսիսը, Չեչէնիոյ սահմանին վրայ: Ռուսերը դժգոհ չեն, որովհետեւ ամերիկեան այս օժանդակութիւնը կ'օրինականացնէ Մոսկուայի հաստատումները ինչ կը վերաբերի ահաբեկիչներու ներկայութեան շրջանին մէջ: Պուտին յայտարարած է որ պէտք է կտրել վարձկաններու ճամբան եւ արգիլել Չեչէնիա մուտքը շրջակայ երկիրներէն: Արտաքին նախարար՝ Իվանով կ'ըսէ սակայն թէ ամերիկացի զինուորականներու ներկայութիւնը Վրաստան կրնայ «ալ աւելի բարդացնել» շրջանի կացութիւնը:

Արդէն իսկ, ամերիկացի զինուորական հինգ մասնագէտներ Թիֆլիս հասած են, երկուքը Պաշտպանութեան նախարարութենէն, երեքն ալ եւրոպական հրամանատարութենէն, ու վերջնական համաձայնութեան եկած են ծաւալուն օժանդակութեան մը համար: Պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է վրացական պաշտօնեայի հետ, ապա նաեւ նախագահ Շեվարնաձէի: Այս վերջինը, ռուսական հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ հարցը կը վերաբերի միայն անցեալ տարի ստորագրուած համաձայնութեան մը գործադրութեան: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը Շեվարնաձէի հետ տեսակցութեան աւարտին Հայաստան վերադարձած է:

Բաւական առեն հերքելէ ետք, Ապահովութեան նախարարը վերջերս խոստովանած է որ յորդանանցի եւ սաուտցի չէչէնամէտ վարձկաններ ապաստանած են Պանկիսիի կիրճերուն մէջ:

Ամերիկեան այս «օժանդակութիւնը» զանազան մեկնաբանութեանց առիթ տուած է: Ազատական երեսփոխան՝ Բորիս Նեմցով «խենթութիւն» որակած է Շեվարնաձէի այս ենթակայութիւնը Միացեալ-Նահանգներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ գլխաւոր գրաղումը պիտի ըլլայ նաեւ նախարարապետ՝ Լ. Ժոսփէնի, որ Փետրուար 27-ին բացումը կատարեց իր «ընտրապայքարի աշխատանոցին», 325 ռիւ Սէն - Մարթէն եւ իր ելոյթին մէջ չնշեց թէ այլեւս աւելի թեկնածու է քան՝ վարչապետ: 112 հոգի զինք կը շրջապատեն այս ընտրապայքարի ընթացքին, եւ ամէն մէկուն որոշ դեր մը շնորհուած է: Լօրան Ֆապիւս, օրինակ, «յատուկ խորհրդական» է, Օպրի - Սթրօս - Քահն հաշտուած են, գոնէ այս շրջանին համար եւ այս ամբողջին ղեկավարն է Ժ. Կլաւանի: Այս առաջին հաւաքոյթին առթիւ, Ժոսփէն չնշեց թէ տարբերութիւններ գոյութիւն ունին իր եւ Շիրաքի ծրագրերուն միջեւ եւ թէ իշխանութեան հինգ տարիները ցոյց տուած են այդ տարբերութիւնները: Ցիշեցնելով թէ 1997-էն ի վեր բազմատարր մեծամասնութեան մը նախարարապետն է, իր դիրքը որակեց «կեդրոնական» փորձելով ուրանալ իր կեդրոնամէտ ձգտումը: Այն յայտարարութիւնը (Ֆրանս 2 կայանէն) ուր ըսած էր թէ իր ծրագիրը ընկերվարական ծրագիր չէ, զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բացած էր: Նոյն օրը, Շիրաք, Սէն - Սիր - Սիւր - Լուառի մէջ, գլխաւորաբար ձաղկեց կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը եւ խոստումներ շըռայլեց, որոնց կարգին տուրքերու 33% ջեղչ, աւելի ճկուն դարձնել 35 ժամերու կիրարկումը, ձեռնարկութեանց բեռը թեթեւցնել եւ այլն, եւ այլն: Տուլթ - Պլազիի դրդումով, 109 խորհրդարականներ, որոնք ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ-ի եւ ՏԷ-ԷԼ-ի (Պայրու եւ Մատըլէն) կուսակցութեանց կը պատկանին կոչ մը ստորագրած են առաջին շրջանէն իսկ Շիրաքի ի նպաստ քուէարկելու համար:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԸ չի հանդարտիր եւ Փետրուար 27-28-ի 24 ժամերու ընթացքին 15 մեռեալ կար, որոնց 14-ը Պաղեստինցիներ էին եւ մէկ ալ Իսրայէլացի: Առաջին յարձակումը գործած էր պաղեստինցի կին քամիքազ մը, մէկ մեռեալ եւ հինգ վիրաւոր պատճառելով, ապա Իսրայէլ հակայարձակման անցած էր եւ Ճենին մտած, ուր 5 Պաղեստինցիներ կը սպաննուէին:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ փոխանցման շրջանի կառավարութեան պետը՝ Համիտ Քարզայի Փարիզ ժամանեց Փետրուար 28-ին երկօրեայ այցելութեան մը համար: Հանդիպումներ կ'ունենայ Շիրաքի, Ժոսփէնի եւ Վետրինի հետ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ պիտի հաւաքուին Մարտին, իրաքցի 200 նախկին սպաներ ամերիկեան կառավարութեան հովանիին տակ, ծրագրելու համար Սատտամ Հիւսէյնի տապալումը, յայտարարած են ամերիկացի պատասխանատուներ եւ իրաքցի ընդդիմադիրներ: Այս ժողովին նպատակն է եղեր հասկցնել Իրաքի որ «Միացեալ - Նահանգները լրջօրէն կ'արտայայտուին երբ կը սպառնան վարչակարգի փոփոխութիւն մը գործել տալ Պաղտատի մէջ»:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարութիւնը 5 միլիոն տոլարի պարգեւ մը խոստացած է որեւէ տեղեկութեան համար «որ թոյլ կուտայ ձերբակալութիւնը, կամ դատապարտումը, որեւէ երկրի մէջ, լրագրող Տէյվիտ Փըրլի առեւանգման եւ սպանութեան պատասխանատուներուն»: Փաքիստանի նախագահը հաւանեցաւ ԱՄՆ-ու յանձնել իսլամապաշտ Ահմետ Օմար Սայիտ Շէյխը որ խոստովանած էր թէ դրդիչը եղած էր ամերիկացի լրագրողին առեւանգման:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Բարձրագոյն Մարմինը տեղեկագիր մը հրապարակած է որ մեծ գայթակղութիւն ստեղծած է: Արդարեւ, ըստ տեղեկագրին, ոչ - կառավարական մարդասիրական կազմակերպութիւններու անձնակազմերը սեռային յարաբերութիւններու կամ բռնաբարումներու գնով օգնութիւն կը բաշխէին Սիէռա Լէոնէի, Լիպերիայի թէ Կինէայի թշուառներուն, յաճախ անչափահաս: Այս տեղեկութիւնները հիմնուած են 1500 մանուկներու վկայութեանց վրայ, որոնք կը վերաբերին կապոյտ սաղաւարտաւորներու, եւ տեղական կամ միջազգային անձնակազմերու: Առանց Սահմանի Բժիշկներու նախագահը կ'ըսէ թէ շատ մխամխ պէտք է ըլլալ զգուշանալու համար սեռային չահագործումներու գոյութենէն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ արեւելեան շրջանին Կիւժարա նահանգին մէջ, քանի մը հարիւր հոգի յարձակում գործած են կառախումբի մը վրայ, որ հնդիկ ծայրայեղականներ կը փոխադրէր եւ կրակի տուած: 57 մեռեալ կար եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Շրջանին մէջ, անմիջապէս լուսարգել հաստատուած է:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ մօտ (Փաքիստան) յարձակում մը գործուած է Ռաւալփինտիի մզկիթի մը դէմ, որու հետեւանքով 10 մեռեալ կայ եւ 15 վիրաւորներ: Ահաբեկչական այս արարքը դատապարտուած է նախագահ Մուշարաֆի կողմէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 27 / 28)

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ ՍԼՈՎԱՔԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան որ պաշտօնական այցելութեամբ կը գտնուէր Պրաթիսլաւա, Փետր. 26-ին գլուխ-գլխի հանդիպում մը ունեցած է սլովաք իր պաշտօնակից Ռուտոլֆ Շուսթերի հետ: Տեսակցութեան յաջորդող մամուլի ասուլիսին, անոնք ըսած են թէ քննած են երկկողմ յարաբերութիւնները, նկատելով որ երկու կողմերուն միջեւ քաղաքական որեւէ հարց չկայ սակայն տնտեսական ընդգաւառէն ներս գործակցութիւնը անբաւարար է: Ռ. Քոչարեան Հայաստանի համար լաւ օրինակ նկատած է Սլովաքիոյ պարագան Եւրոպական Միութեան և ընդհանրապէս եւրոպական կառոյցներու համարկումի առումով: Լրագրողները ուղղած են զանազան բնոյթի հարցումներ պատասխանելով անոնցմէ սահմանազանց Հայերուն վերաբերողին, Ռ. Քոչարեան ըսած է թէ անոնք Հայաստանցիներ չեն, այլ՝ Ազրբէջանի Հայեր, որոնք տեղահանուած են. այս նիւթը Հայաստանի նախագահին առիթ ընծայած է Լեռնային Ղարաբաղի կնճիռին մասին խօսելու ու այդ կապակցութեամբ յիշած է Ձեխոսլովաքիոյ քաղաքակիրթ եղանակով բաժանումը:

Երկու երկիրներու նախագահներուն տեսակցութենէն դուրս տեղի ունեցած են նաեւ հայ - սլովաքեան բանակցութիւններ՝ ընդլայնուած կազմով: Հայաստանի նախագահը մասնակցած է «Ընկերութեան ծառ»ի տնկման արարողութեան: Նոյն օրը, գիշերուան ուշ ժամերուն հայկական պատուիրակութիւնը Պրաթիսլաւայէն Վիէննա մեկնած է:

Փետր. 27-ին, Ռ. Քոչարեան Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ առանձին տեսակցութիւն ունեցած է երկրին նախագահ Թ. Կլեստիլի հետ: Անոնք փոխադարձ յարաբերութիւններու հարցը շօշափելէ ետք մտքերու փոխանակում ունեցած են Հարաւային Կովկասի իրավիճակին մասին: Հայաստանի նախագահը իր պաշտօնակիցին ներկայացուցած է Ղարաբաղեան կնճիռին խաղաղ կարգաւորման հայկական տեսակէտը եւ դիրքորոշումը: Նիւթ եղած են նաեւ Հարաւային Կովկասի հակամարտութիւնները եւ միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարը: Ապա անոնք տուած են մամուլի ասուլիս մը: Ռ. Քոչարեան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ վարչապետ Վ. Շիւսէլի, Ազգային ժողովի նախագահ Հ. Ֆիշէրի, Տնտեսական պալատի նախագահ Ք. Լայթլիի հետ. ելոյթ մըն ալ ունեցած է Տնտեսական պալատին մէջ, պարզելով Հայաստանի տնտեսական ներկայ իրավիճակը եւ հեռանկարները. շեշտը դրած է Հայաստանի մէջ գործառնութեան կարելիութիւններուն վրայ: Աւելի ուշ, նախագահը հանդիպում ունեցած է Աւստրիոյ հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ ու Շիլերփլացի վրայ ծաղկեպսակ զետեղած է Ֆ. Վերֆէլի յուշարձանին, նախքան տեսակցիլը Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.-ի, ապա Մինսկի խումբի համանախագահներուն հետ: Այս վերջիններուն հետ Ռ. Քոչարեանի հանդիպումը տեղի ունեցած է «Էմփէրիալ» պանդոկը: Ռ. Փերինա, Ֆ. տը Սիւրմէն եւ Ն. Կրիպգով Ռ. Քոչարեանին տեղեկութիւններ հաղորդած են Փետրուարի սկիզբը Նիւ-Եորքի մէջ Հ. Ալիեւի հետ իրենց ունեցած տեսակցութեան մասին: Զրուցակիցները պատրաստակամութիւն յայտնած են Ղարաբաղեան կնճիռը խաղաղ լուծումի մը յանգեցնելու ջանքերը աշխուժացնելու:

Հայաստանեան պատուիրակութիւնը Փետրուար 27-ի երեկոյեան վերադարձած է Երեւան:

ՄԻՋԱԴԷՊԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ԼՔԵՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Օտար դիւանագէտներու ալ մասնակցութեամբ Ազրբէջանի Խորհրդարանի մէկ նիստին, «Ենի Ազերպայճան» կուսակցութեան (երկրին իշխանութեան գլուխ) երեսփոխան Շամիլ Ղուրբանով նախագահ Շիրաքի հասցէին բուռն ելոյթ ունեցած է զայն ամբաստանելով որպէս «հայամէտ դիրքորոշման տէր»: Այլ երկիրներու ղեկավարներու հասցէին վիրաւորական արտայայտութիւններէ խուսափելու բազմաթիւ հրաւէրներուն չանսալով երեսփոխանը շարունակած է իր ելոյթը: Ատոր որպէս հետեւանք սրահը լքած ու մեկնած են օտար դիւանագէտներ, այդ կարգին նաեւ անշուշտ Ֆրանսայի դեսպանութեան աշխատակիցները:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԷՆ

Հոկտեմբեր 27-ի դատին Փետրուար 27-ի նիստին ամբաստանեալ Էդիկ Գրիգորեանին հարցումներ բրած է մեղադրող Արմէն Յարութիւնեան, գլխաւորաբար անոր կատարած հակասութիւններու շուրջ նախաքննութեան եւ դատաքննութեան ընթացքին: Է. Գրիգորեան չէ պատասխանած հարցումներու մեծ մասին եւ հաւատարիմ մնալով իր «ռազմավարութեան» կը կրկնէր. - «Չեմ պատասխանում»: Նախաքննութեան յայտնած էր թէ ինք ալ 1999-ի ամրան լսած էր գործողութիւններու մասին, բայց, դատարանը ըսած էր՝ Հոկտեմբերին: Ա. Յարութիւնեան ուզած է գիտնալ թէ ո՞րն է ճիշդ: Է. Գրիգորեան չէ պատասխանած: Նախաքննութեան առեն, Է. Գրիգորեան ըսած էր թէ Նայիրի Բաղալեանին հանդիպած է երկու անգամ 1999-ի գարնան, Օփէրայի շրջանի սրճարան մը եւ Ն. Յունանեանի տունը, այս անգամ Գրիգորեան ըսած է թէ չի յիշեր, բայց, կը հաստատէ դատաքննութեան առեն ըսածը:

Նիստը յետաձգուած է Մարտ 1-ին:

ԱՐԴՇԻՆՊԱՆՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

«Արդշինպանք»ի մասնաճիւղերէն մէկուն տնօրէնը գրպանելով մասնաճիւղի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱԶԳԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ՞

Հոկտեմբեր 27-ի ոճիրէն վարչապետ Վազգէն Սարգսեանը յետմահու դատելու հարց մը նիւթ կ'ըլլայ վերջին շաբաթներուն Հայաստանեան մամուլին մէջ: Ընդհանուր առմամբ, թերթերը նման հեռանկարէ մը գայթակղածի անդրադարձներ կուտան: Նման նախաձեռնութիւն, նոյնիսկ փորձ, կը նկատուի աներեւակայելին, աններելիին սահմանը բռնաբարելու արարք: Սակայն, ատոր քով, ինչ որ աւելի կարեւորն է, այդ խնդիրը ենթախորք կ'ըլլայ Հոկտեմբեր 27-ին կատարուածին մասին մինչեւ այսօր մեծ մասով բերանացի շրջանառութեան մէջ մնացած համոզումներու հրապարակումին:

Բուն հարցը այնքան ալ լուրջ բնոյթով չի ներկայանար, նկատի առած՝ «արդարութիւն», «դատ», «դատարան», «յանցանք», «պատիժ» եզրերուն Հայաստանի մէջ տրուած իմաստները: Նախագահի թեկնածու Ա. Յարութիւնեանի «անզգոյշ սպանութեան» տրուած «պատիժ»ը ամէնէն թարմ օրինակն է ըսուածը հասկնալու: Վ. Սարգսեանի վերագրուածը 1995-ին երկու սպաներ ծեծելու արարքի մը մասնակցութիւնն է: Հետաքննութեան ընթացքին վկաներ եւ մաս մը տուժողներ ըսած են թէ սպաներու անձին դէմ գործադրուած բռնութեան մէջ բաժին ունեցած է Վ. Սարգսեանն ալ: Հարցը ներկայիս արծարծուած է այն պատճառով որ անցեալ Յունուար 17-ին քննիչը որոշած է դատական թղթածրարէն հանել Վ. Սարգսեանի մասը, քանի որ ան մահացած է: Սակայն, քննիչին այս որոշումին համաձայն չէ գտնուած գլխաւոր դատախազը: Գլխաւոր դատախազը՝ Ա. Թամազեան իր անհամաձայնութիւնը բացատրած է անով որ մահուան պատճառաբանութեամբ Վ. Սարգսեանի ու երկու այլ ամբաստանեալի՝ Ա. Մարգարեանի եւ Մ. Գեղանդուլեանի (առաջինը Ներքին գործերու նախարարութեան ներքին զօրքերու հրամանատարն էր որ սպաննուեցաւ 1999 Փետրուարին. երկրորդը Վ. Սարգսեանի թիկնազօրքին պետն էր) թղթածրարը փակել այն տպաւորութիւնը կը ձգէ որ «նրանք ինչ-ինչ գործողութիւններ են կատարել, սակայն մահուան պատճառաբանութեամբ է վարոյթը կարճուել»:

Անդրադառնալով այս բացատրութեան, լրագրող Լուսինէ Պետրոսեան («Առաւօտ», Փետր. 9) արդարօրէն կը յիշեցնէ Վ. Սարգսեանի ծանօթ յայտարարութիւնը՝ «ընդդիմութիւնը 100% ձայն էլ հաւաքի, չեմ ճանաչի» որպէս օրէնքը ոտնահարող կեցուածք: Իսկ հանրութեան կամքին բռնանալու այդ կեցուածքին համեմատութեամբ՝ մէկ-երկու հոգի ծեծելը, իսկապէս այնքան ալ ծանրակշիռ բան չէ: Սակայն, անգամ մը եւս ամէն տրամաբանութեան դէմ կը ցցուի տուեալը թէ Հայաստանեան արդարադատութեան ճամբաները անիմանալի են:

Ամփոփ կերպով ներկայացուած այս հունով ընթացող հարցին մէջ ցնցող շեշտ մը կը բերեն Վ. Սարգսեանի մօր՝ Կրեթա Սարգսեանի ընդվզումն ու բաւական մերկ արտայայտութիւնները, ուղղուած՝ ներկայի իշխանութեան գլխաւոր դէմքերուն: Պատասխանելով Նայիրա Զօհրապեանի («Հայկական Ժամանակ», Փետր. 7) հարցումներուն, ան նախ «սահման չունեցող անբարոյականութիւն» կ'որակէ արծարծուած հարցը: Ապա կ'ըսէ, ակնարկելով ներկայի իշխանութիւններուն. «Եթէ նրանք հասան այն աստիճանի որ Վազգէնի գլուխը կերան, հիմա էլ ոչ մի բան չի կարող նրանց խանգարել իջնել նաեւ մինչեւ հանգուցեալ սպարապետի դէմ քրէական գործ յարուցելը»: Իրեն համար ատիկա կ'ապացուցանէ անոնց «անթաքոյց վախն ու սարսափը»: Այս ձեւով կը վարուի «միայն այն իշխանութիւնը որը հրաշալի գիտակցում է իր մեղքը ու ձեռքը գցում փրփուրներին»: ...«Եթէ իրենց յանցագործներ են պէտք, թող լաւ նայեն իրենց շուրջն ու իրական յանցագործներին կը տեսնեն» կ'ըսէ ան, ամբողջ յոյսը կապելով ժողովուրդին: Իշխանութիւններու ամբողջ ջանքերը դատապարտուած են ապարդիւն մնալու, քանի որ «ժողովուրդը հրաշալի գիտի՝ ո՛վ ով է»: ...«Նրանք այնքան են վարկաբեկուած, որ չեն հասկանում՝ ինչքան փորձեն Վազգէնի յիշատակը պղծել, այնքան ժողովուրդը իրենց դէմ է դուրս գալու»:

Սպաննուած վարչապետին մօր զայրոյթով լեցուն պոռթկումին մէջ կայ արդարութեան սպասումն ալ. «իշխանութիւնը յաւերժ չէ, եւ գալու է նաեւ իրենց հատուցման օրը» կ'ըսէ ան, միշտ թիրախ առնելով իշխանութիւնները. ապա դատաւորներուն կը վերագրէ «նողկալի պատուէր» կատարողի դերը, «դխակապուտ» կոչելով զանոնք:

Կ. Սարգսեանի ցասումին մէջ կարեւոր ու շատ հասկնալի տեղ մը ունի Հոկտ. 27-ին իր զաւկին հետ եօթը կեանք հնձած ահաբեկչական արարքին հեղինակներուն ծանօթ դատավարութիւնը: Զրուցավար Ն. Զօհրապեան կը հարցնէ թէ առաջին շրջանին Վ. Սարգսեանի մայրը մինչ ամէն օր դատարանը կը գտնուէր, ինչո՞ւ այսօր այլեւս հոն չերեւիր. անակնկալ ոչինչ ունի պատասխանը. «սկզբում դեռ գալիս էի, որովհետեւ կարծում էի, որ դատաւորները արժանապատուութիւն ունեցող հայ տղամարդիկ կը լինեն, որոնք թոյլ չեն տայ որ դատավարութիւնը վերածուի խեղկատակութեան: Յետոյ հասկացայ, որ քանի դեռ այս իշխանութիւնները կան, քանի դեռ իշխանութիւնը սրանց ձեռքն է, այս դատավարութեանէն սպասելիքներ ունենալ չի կարելի»:

Զրոյցին վերջին հարցումով կ'արծարծուի մահապատիժը ջնջելու հարցը որուն մասին Խորհրդարանի որոշում մը անակնկալ պիտի չըլլայ շատերու համար: Կ. Սարգսեանի համար յստակ է որ «այս խորհրդարանը, որը հինգ ժամ պառկած էր յատակին ու այսօր էլ դեռ պատգամաւորներից եւ կառավարութեան անդամներից շատերը յատակից չեն բարձրացել, վաւերացնի մահապատիժի վերացումը, ապա նրանք շատ հանգիստ կարող են դասուել Հոկտ. 27-ի ոճրագործների շահերը պաշտպանողների շարքին»: Կ. Սարգսեան յիշեցնելով այդ ջնջումին ի նպաստ Ռ. Քոչարեանի արտայայտութիւնը, կը թելադրէ հաշուել թէ քանի՛ սպանութիւն գործուած է անկէ ետքը: Այդ «քանի»ին մէջ է «Առագաստ»ի ոճիրն ալ:

Որքան հասկնալի է Վ. Սարգսեանի մօր պոռթկումը, այնքան անըմբռնելի կը թուի եւրոպական կազմակերպութիւններու ընթացքը. օրինակ՝ Եւրոպայի Խորհուրդը ամէն առիթի կը պնդէ մահապատիժը ջնջելու յանձնառութիւնը յարգելու վրայ, երբ շատ լաւ գիտէ թէ Հոկտեմբեր 27 պատահած երկիր է Հայաստանը ուր այդ ոճիրէն դատը կ'երկարի ու կ'երկարի: Աւելի զարմանալի է որ ժողովրդավարութեան կանգունով աշխարհը չափողները ամենայն առատաձեռնութեամբ Հայաստանի մէջ այդ չափանիշին յարիր ընթացք կը նշմարեն:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ Հայաստանի ժողովուրդին մեծ մասը կը բաժնէ Կ. Սարգսեանի համոզումները: Սակայն, ամէն տեսակի հակազդեցութեան անտրամադիր, անկարող զանգուածի մը վերածուած այդ բազմութիւնը կրնա՞յ իսկապէս արդարացնել իրեն կապուած յոյսերը, նոյնիսկ Վ. Սարգսեանի դէմ դատավարութեան ձեռնարկողներու, մինչեւ իսկ վաղը զայն դատապարտողներու դէմ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԱՆՏԵՂԻ ԵՒ ԱՆԺԱՄԱՆԱԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

ԱՐԱՑ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Ազատութիւնը ունենալ կրնան ստրուկներն ալ, երբ «կը շնորհուի» իրենց, բայց ազատութիւնը պահել ու վայելել կարենալու համար պէտք է վաստկիլ ազատութիւնը:

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ

Շատ լաւ կը յիշեմ Ֆրանսական կառավարութեան դիրքը ատոմական զէնքի փորձերը արգիլող օրինագծին առընչութեամբ: ՄԱԿ-ի եւ ատոմական ռումբի տէր պետութիւններու նախաձեռնութեամբ պատրաստուած այդ օրինագիծը անջատաբար բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչներու կողմէ ստորագրուեցաւ այն օրերուն երբ Ֆրանսա պարբերաբար ռումբեր կը պայթեցնէր ծովային «անվնաս» շրջաններու մէջ: ՄԱԿ-ի ազդարարութիւններն ու միջազգային լրասփիւռներու բարձրացուցած աղմուկը բան չկրցաւ փոխել Ֆրանսական քաղաքականութեան մօտ, որ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ օրինագիծը ստորագրելէ առաջ պիտի աւարտէ ծրագրուած հինգ պայթումի փորձերը: Ֆրանսա արժեցուց իր «Մեծ Պետութեան» վարկը եւ իր երկրին պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ նկատած գիտական եւ գործնական փորձառութիւնը ապահովեց:

Տակաւին կան միջազգային բազմաթիւ այլ օրէնքներ ալ, ՄԱԿ-ի մէջ ընդունուած, զորս չեն ստորագրեր երբեմն պետութիւններ եւ ի մասնաւորի ԱՄՆ: Կան նաեւ միջազգային այլ օրէնքներ, որոնք չեն յարգուիր նոյնինքն ստորագրող երկիրներէն ոմանց կողմէ:

Ասոնցմէ այն որ Հայաստանը կը հետաքրքրէ, մահապատիժը արգիլող օրէնքն է:

Այս օրէնքին դէմ ԱՄՆ-ու կեցուածքը ամէնէն աւելի քննադատուածն է, Վասնզի ՄԱԿ եւ Եւրոմիութիւն իրենց ծանրութիւնը չեն կրնար դնել յետամնաց երկիրներու վրայ, այնքան ատեն որ Ամերիկան չունին իրենց կողքին: Մինչդեռ 2001 Սեպտեմբեր 11-էն ի վեր, ահաբեկչութեան դէմ շղթայազերծուած պատերազմին պատճառաւ ԱՄՆ բոլորովին անզիջող դարձած են մահապատիժի խնդրին մէջ:

Տարբեր է պարագան այն երկիրներուն որոնք թեկնածու են Եւրոմիութեան անդամակցելու: Ասոնց կարգին են Հայաստան եւ Թուրքիա, որոնք կ'ամբաստանուին նաեւ Մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումով:

Թուրքիոյ կառավարութիւնը դատած է Ապտուլլահ Էօճալանը (Ապօ) եւ մահուան դատապարտած է զայն, որպէս ահաբեկչական կազմակերպութեան պետ, որպէս ապստամբ եւ երկրի ամբողջականութեան դէմ գործող տարր: Սակայն, կը ձգձգէ մահապատիժին գործադրութիւնը. ինչ որ հաւատալի կը դարձնէ այն լուրը թէ Թուրքիա պատուոյ խօսք տուած է ԱՄՆ-ու խնայելու անոր կեանքը: Ուրիշ կերպ մտածումով կարելի է ըսել թէ Ամերիկա գտած եւ յանձնած է Ափօն, պայմանով որ խնայուի անոր կեանքը:

Նման հարց մըն ալ ունի Հայաստանի կառավարութիւնը, Հոկտեմբեր 27-ի ոճրագործներուն եւ անոնց դատին բերմամբ: Կարեւոր տարբերութիւնը այն է որ այս անգամ նախագահին խոստումը ոչ թէ օտար պետութեան մը տրուած ըլլալ կը թուի, այլ ուղղակի ոճրագործներուն, որոնք շատ հաւանաբար զէնքերը վար առին եւ յանձնուեցան սակարկութենէ մը ետք, որուն մանրամասնութիւնները պետական (կամ նախագահական) գաղտնիք դարձած են: Հակառակ ժողովուրդի յայտնի անհամբեր փափաքին եւ սգաւոր ընտանիքներու արդար ընդվզումին, խեղկատակ դատաստան մը սարքուած է եւ արտօնուած որ ամբաստանեալ չարագործներ յանդգնին պատգամներով արդարացնել իրենց զազիր արարքը: Ազգային Խորհրդարանի մը մէջ պատահած այս աննախընթաց դէպքով հայրենիքի արժէքաւոր ութ զաւակներուն հետ սպաննուեցաւ նաեւ հայ ազգային արժանապատուութիւնը եւ այդ դէպքին զարշելի հեղինակներուն 28 ամիս է կ'արտօնուի շնչել Հայաստանի մաքուր օդը: Այն Հայաստանին, ուր տաքգլուխ հին ծանօթի մը կողմէ նախագահին ուղղուած քիչ մը շատ մտերմիկ անուանումն իսկ բաւած է որ «կորիլլ»ի մը կողմէ ծեծով մեռցուի ան: Այն Հայաստանին որուն նախագահը գործի գլուխ գալէ անմիջապէս ետք, մէկ օրուան ընթացքին լուծեց եւ վճիռ հանեց դատարանէն, որով «Դրօ» ստորերկրեայ կազմակերպութեան անդամ ըլլալով ամբաստանուած կասկածելիներէն ոմանք վերագտան իրենց ազատութիւնը:

Զարմանալի է որ Եւրոխորհրդարանը կը համարձակի տակաւին ամբողջական չգտնել Հայաստանի մէջ Մարդկային իրաւունքներու հանդէպ ցոյց տրուած բծախնդրութիւնը երբ ամենաստորին Հայրենադաւերն իսկ կը դատուին այնքան լայնախոհութեամբ եւ կը վայելեն ամենաբարձր մակարդակով խօսքի ազատութիւն: Մինչդեռ ԱՄՆ-ու նման գերպետութիւն մը անգամ իրաւունք կու տայ ինքզինքին Թալիպան ու Ալ-Քաիտայի ռազմիկներուն հետ վերաբերելու ոչ թէ որպէս պատերազմական գերի, այլ՝ որպէս ահաբեկիչներ: Շատ հետաքրքրութեամբ կը սպասեմ տեսնելու համար թէ ինչպիսի բեմադրութիւն մը պիտի սարքուի Թուրքիոյ հաշուոյն լրտեսութեան յանցանքով ձերբակալուած Հայու մը համար (որովհետեւ ցարդ հետեւելու առիթ ունեցած ամէն դատ իրական զաւեշտախաղ մը եղած է):

Հոկտեմբեր 27-ի վերաբերեալ այս նիւթը կրկին օրակարգի պիտի չբերէի եթէ չկարդայի Եհովայի վկաներու երէց Լ. Մարգարեանի մասին, որուն դատը կը տեսնուի եղեր վերաքննիչ դատարանին առջեւ:

Եհովայի վկաներու գոյութիւնը եւ գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ, Յունանեաններու ազգակործան դաւադրութենէն նուազ ծանրակշիռ չէ: Սակայն երկուքին միջեւ մեծ տարբերութիւն մը կայ: Խորհրդարանի դէպքը որքան ալ ծանրակշիռ ըլլայ, եղած լմնցած եւ անսրբագրելի գործ է: Անոր հեղինակներուն դատապարտութիւնը զոհերու ընտանիքներուն համար որոշ չափով սփոփանք մը, Հայութեան համար արդարադատութեան տեսակէտէ սրտի գոհացում մը, հանդստութիւն մը կրնայ տալ միայն: Մինչդեռ, իբր թէ կրօնական հանգամանքով այդ աղանդը կայ ու կը շարունակէ իր աւերիչ գործունէութիւնը, որ Լ. Մարգարեանի մը հինգ տարուան դատապարտութեամբ վերջ չի կրնար գտնել:

Ո՞վ կը հաւատայ Ազրպէյճանի նախագահին այն խոստումներուն եւ փափաքին որ իբր թէ Ղարաբաղեան հարցը պիտի կարգադրուի խաղաղութեամբ եւ համաձայնութեան ճամբով: Ինք եւս, ինչպէս իր նախարարները, քանիցս ըսած են իրենց հողերը կռիւով ետ առնելու մասին: Բան մը որ անվարան, այսօր իսկ պիտի փորձէին, հակառակ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի, Մինսկի եւ երեք համանախագահներուն, ինչպէս նաեւ ԱՄՆ-ու, Ռուսիոյ տրուած ապահովութիւններուն, եթէ իրենց երկիրը տնտեսական, վարչական եւ զինուորական տեսակէտ այսքան տկարացած չըլլար:

Հակառակ այս իրավիճակին, ուժերու համեմատութիւնը ամէն վայրկեան կրնայ փոխուիլ, տրուած ըլլալով արտագաղթի հետեւանքով բնակչութեան կորուստը, երիտասարդ ուժերու պակասը: Այս մէկը կարելի է բացատրել որպէս բանակի համար արիւնահոսութիւն. եւ Հայաստանի ճիշդ այդ կոտտացող վէրքն է որ իրենց Թունաւոր մեխը խրել կը ջանան «Եհովայի վկայ» անունով

տակ ծպտուած սատանի ձագերը: Ուրիշ ի՞նչ կերպ անուանակոչել այս աղանդը տարածողները, որոնք Թիրախ կ'առնեն մեր ազգային սրբութիւնները: Երիտասարդներու ուղեղը կը լուան եւ զանոնք կը մղեն մերժելու հայրենասիրութիւնը, եկեղեցական ծէսերը եւ ընտանիքի աւանդական կառոյցը: Կը մերժեն մանաւանդ զինուորական ծառայութիւնը:

Ո՞վ պատերազմի դէմ չէ: Ո՞վ դէմ չէ թշնամի կողմին երիտասարդ տղաքը մեռցնելու գաղափարին: Սակայն այդ կեցուածքը կարելի կ'ըլլայ այն ատեն միայն, երբ աշխարհով մէկ մարդկութիւնը գտնէ համերաշխ դրացնութեան պայմանները: Հակառակ պարագային, զինուորական ծառայութեան դէմ ծառանալը համազօր է թշնամի բանակին հրաւէր ուղղելու, որպէսզի գան ու մտնեն իրենց երկիրը, աւերեն ու ջարդեն լաւ կամս, գրաւեն հայրենիքը եւ կաշկանդեն ամէն կարգի ազատութիւնները:

Լ. Մարգարեան կ'ամբաստանուի այդ աղանդի գաղափարները անչափահասներու քարոզելու յանցանքով եւ մինչեւ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուելու հաւանականութիւն կը տեսնուի: Ուրեմն, չափահասները որսալու համար քարոզչութիւնը ազատ կը կացուցուի, անշուշտ, յանուն խօսքի եւ կրօնքի ազատութեան, յանուն ժողովրդավարական սկզբունքներու:

Եթէ հայրենիքի պաշտպանութեան արգելք ըլլալու թշնամի բանակը երկիր հրաւիրելու դուռ բացող այսպիսի արարք մը արտօնուած է եւ նոյնիսկ անչափահասները եհովական դարձնելը քանի մը տարուան բանտարկութեամբ կրնայ փոխարինուիլ, հապա ինչո՞ւ թշնամիին հաշուոյն լրտեսութիւնը մահացու յանցանք նկատուի: Հայրենի սիրով խանդավառ երիտասարդութիւնը զինուորական ծառայութենէ հեռու պահելը բռնութեան չափ դաւաճանութիւն է հայրենիքի պաշտպանութիւնը տկարացնելու տեսակէտէ:

Զինուորական ծառայութիւնը մերժող ամէն մէկ երիտասարդի փոխարէն Լ. Մարգարեան պէտք է հինգ տարուան դատապարտուի: Եհովայի իւրաքանչիւր վկայ արդէն իսկ քարոզիչ է դարձած: Իւրաքանչիւրը պէտք է հինգ տարի նըստապգոյն բանտարկուի: Պէտք չէ արտօնուի որ Լ. Մարգշարեանի բանտ մըտնելէ ետք մնացեալ աղանդաւորները առիթ ունենան չարունակելու իրենց քաբողջութիւնը: Հարկ է արմատախիլ ընել այդ պատուհասը:

Հայաստանի մէջ, ուր դատական կազմը անկախ եւ ինքնիշխան չըլլալու ախտաճանաչում ունեցած է, շատ թէական է այս դատին վախճանը: Պէտք չէ մոռնալ որ Եհովայի վկաները դուրսէն է որ կը կառավարուին եւ տարածուն համոզումը այն է թէ նիւթական մեծ կարելիութիւններ կ'ընծայուին ղեկավարներուն: Երկրի մը մէջ, ուր կաշառակերութիւնը համաճարակ դարձած է, ժողովրդավարական սկզբունքներու պատրուակով արձակուող շատ անակնկալ դատավճիռներու դէմ կանխարգելիչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել:

Նկատի պէտք է ունենալ որ աղանդներու սունկի եւ մոլախոտի նմանութեամբ բազմանալուն հանդէպ անտարբեր մնալու մեղադրանքի տակ կը գտնուին նաեւ Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի կառավարութիւնը: Այժմու Նախագահը աչալուրջ հըսկելու եւ տեղին միջամտութեամբ վէրքին դարման ապահովելու պարտադրանքին տակ կը գտնուի: Ցարդա՛նք Ղարաբաղեան պատերազմին Ռ. Քոչարեանի շահած հերոսի համբաւին: Թէեւ այդ մէկը չէր բաւեր նոյնիսկ Հայաստանի նման փոքր տէրութեան մը նախագահ ըլլալու, բայց արդար կամ անարդար, օրինաւոր կամ ապօրէն, քանի տիրացաւ իշխանութեան, գոնէ ջանայ արժանի ըլլալ, սիրցնել ինքզինքը ճարահատ ժողովուրդին, յարգելով իր խոստումները: Ճիշդ է որ Հայաստանի ազատութիւնը չէ վաստկուած, այլ՝ ինչպէս քանիցս ըսած եմ, երկնային անակնկալ տուրք մը եղած է, սակայն պէտք է ամէն ջանքով անկարելին իսկ փորձել, կարենալ պահելու համար դարերու աղօթքի եւ համբերութեան յաջորդող այդ ազատութիւնն ու անկախութիւնը:

Ա. Կ.

փետրուար 18, 2002
Մոնրէալ

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՄԱՀ ԱԼԻՍ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Նիւ _ Եորքի Առաջնորդարանը կը հաղորդէ որ Ալիս Տէր _ Ստեփանեան (ծնեալ՝ Քէչիշեան) իր մահկանացուն կնքած է Երկուշաբթի, 2002, Փետր. 18 վաղ առաւօտեան, յետ կարճատեւ հիւանդութեան: Ողբացեալը կողակիցն էր սուրիական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան գծով պետական բարձրաստիճան պաշտօնեայ, ՌԱԿ_ի ղեկավար դէմք, հանրային գործիչ եւ ծանօթ գրող Միհրան Տէր _ Ստեփանեանի («Դաւիթ» գրչանունով) կը սեռի Կիլիկեան արքայական ընտանիքէ: Ան ծնած է Ատանա՝ քաղաքական եւ ազգային կեանքի մէջ գործունեայ եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի զօրավիգ կանգնող երեւելի ընտանիքէ: Իր ուսումը ստացած էր Ատանայի եւ Կիպրոսի մէջ: Շրջանաւարտ եղած էր երաժշտութեան Ամերիկեան Ակադեմիայէն (դաշնամուր եւ մանտոլին) եւ Մանկավարժական ճիւղէն: Ան միշտ զօրավիգ կանգնած էր իր ամուսնոյն եւ զաւակներուն կատարած աշխատանքներուն եւ գործունէութեանց: Դամասկոսի (Սուրիա) եւ Պէյրութի (Լիբանան) մէջ եղած էր նախագահ, ատենապետ, փոխատենապետ եւ անդամ զանազան կրթական, կրօնական, մշակութային եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու, ինչպէս Հայ դպրոցներու, ՌԱԿ_ի, Թէքէեան Մշակութային Ընկերակցութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան: Հանգանակութիւններ կատարած էր Հայաստանի եւ Սուրբ Էջմիածնի ի նպաստ՝ անոնց դժուար օրերուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 23_ին տեղի ունեցած է 1700_ամեակին նուիրուած 13_րդ դասախօսութիւնը, որուն նիւթն էր. _ «Հայաստանեայց Եկեղեցին Հայաստանի անկախացումէն ետք»: Դասախօսը եղած է Կաթողիկոսական Փոխանորդ Խաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ՔԱՄԻՔԱԶԸ ԱՅՆՔԱ՛Ն ԿԸ ՆՄԱՆԷՐ ՔՐԻՍՏՈՍԻՆ

Պաղեստինցի առաջին կին քամիքազը Վաֆա Իտրիս շատ ուշագրաւ նմանութիւն մը ունէր Քրիստոսին, ըստ Գահիրէի համալսարանի հոգեբուժութեան ճիւղին ղեկավար Ա. Սատըքի: Ան կ'ըսէ. «Թերեւս նոյն քաղաքին, թերեւս նոյն թաղին, նոյն տունին մէջ ծնած էին: Թերեւս կերած էին նոյն արմաւենիէն պտուղները եւ խմած՝ սրբազան քաղաքին նոյն անապակ ջուրը: Եթէ Ս. Հոգին էր որ մանուկ մը զետեղեց Մարիամի արգանդին մէջ, թերեւս նոյն սուրբ հոգին էր Վաֆայի սրտին մէջ ռումբը զետեղողը եւ անոր անբիծ մարմինը պայթուցիկով պատողը: Մարիամէն ծնած մանուկը վերջ տուաւ կեղեքումին, ճնշումին. իսկ Վաֆային մարմինը փոխարկըւեցաւ ռումբի, վերջ դնելով անյուսութեան եւ ծնունդ տալով յոյսին: Եւ զարմանալի չէ որ երկու պարագային թըշնամին նոյնն է»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

պաշտօնական ամսագիր
կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 11_12 Նոյեմբեր _ Դեկտեմբեր 2001
Անթիլիաս, Լիբանան, 2001

⁂

ԳԼԱՁՈՐ
ՏԱՐԵԳԻՐՔ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՑ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ
ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

1999 _ 2001

Անթիլիաս, Լիբանան, 2001

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

_ Ինչպէ՞ս կարեւոր բան չունէիր, հապա սա դաւադրութի՞ւնը, որուն մասին խօսեցար:

_ Այդ դաւադրութեան համար բոլորովին ամօթով եմ ձեր վսեմութեան քով, _ պատասխանեց Արթին:

_ Ամօթո՞վ... ինչու համար:

_ Որովհետեւ այդ գործին մէջ ապուշի պէս խաբուեր եմ, ո՛չ դաւադրութիւն կայ մէջտեղ, ո՛չ դաւադիր, բոլոր այդ տեղեկութիւնները յերիւրածոյ են եղեր. ես խաբուեցայ եւ դժբախտաբար ձեր վսեմութիւնն ալ խաբեցի:

_ Իրա՞ւ կ'ըսես, _ գոչեց Պէտրի պէյ:

_ Բացարձակապէս ճշմարիտ կը խօսիմ:

_ Ո՞վ ուրեմն խաբեց քեզ:

_ Դուք լաւ գիտէք, _ պատասխանեց Արթին:

_ Ե՞ս, _ գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

_ Այո՛, ձեր վսեմութիւնը, եւ շատ ուրախ եմ, որ այդ խաբեբաններուն էնթրիկները երեւան ելած են, եւ իրենք ալ բանտարկուած, չիտակը՝ երբեք չէի կարծեր, որ այդ անձերը կարող էին այդպիսի խաբեբայութիւն մը ընել:

_ Ի՞նչ էր իրենց նպատակը այս կեղծ դաւադրութիւնը սարքելով:

_ Ո՞վ գիտէ, թերեւս այս կերպով կ'ուզէին ձեր համակրութիւնը շահիլ, իրենց այս մեծ ծառայութեամբը:

_ Դուն ե՞րբ իմացար, որ խաբեբայութեան մը զոհ եղեր ես:

_ Երբոր իմացայ Էմին էֆէնտիին եւ Աստիկ էֆէնտիին ձերբակալութիւնը:

_ Դուն չէի՞ր գիտեր, թէ ռումբերը Էմին էֆէնտիին տունը կը գտնուէին:

_ Բնա՛ւ երբեք:

_ Չէի՞ր գիտեր, թէ թուղթերը Աստիկ էֆէնտիին սնտուկին մէջն էին:

_ Այդ թուղթերուն մասին, եթէ կը ներէք, բացատրութիւն մը տամ:

_ Խօսեցէ՛ք, տեսնեմ:

_ Քանի մը օր առաջ, _ ըսաւ Արթին, _ Էմին էֆէնտի թղթածրար մը յանձնեց ինծի եւ ըսաւ, որ Աստիկ էֆէնտիին յանձնեմ, պատուիրելով, որ սնտուկին մէջ պահէ: Ես ալ այդ յանձնարարութիւնը կատարեցի. չեմ գիտեր, թէ խնդիրը այդ թղթածրարին վրա՞յ է:

_ Դուն չէի՞ր գիտեր այդ թուղթերուն պարունակութիւնը:

_ Ո՛չ, _ պատասխանեց լրտեսը:

_ Չհետաքրքրուեցա՞ր հասկնալու, թէ ի՛նչ թուղթեր էին անոնք:

_ Ո՛չ, կարծեցի, որ անձնական թուղթեր են:

_ Այսպէս ուրեմն, Արթի՛ն էֆէնտի, դուն կը պնդես, թէ կեղծ դաւադրութիւնը սարքողները Աստիկ եւ Էմին էֆէնտիներն են, իսկ դուն զոհ գացած ես իրենց՝ անոնց խօսքին հաւատալով եւ կարծելով, որ այդպիսի դաւադրութիւն մը իրօք գոյութիւն ունի:

_ Ճիշդ այդպէս է իրողութիւնը:

_ Բայց ինչո՞ւ այդ մարդիկը քեզ ալ ուզեցին մէջ խառնել այդ գործին:

_ Թերեւս կարծեցին այդ կերպով աւելի կարեւորութիւն տալ եւ ձեզի ալ աւելի վստահութիւն ներշնչել, ես չիտակը շատ կը զարմանամ այս եղածին, մանաւանդ Էմին էֆէնտիի ընթացքին, աւելի լուրջ մէկը կը կարծէի զինքը, լուրջ եւ փորձառու միանգամայն, մանաւանդ որ երեսուն տարիներէ ի վեր ոստիկանութեան մէջ կը գտնուի եւ իր մասին կարծեմ օր մը դժգոհութիւն չէ յայտնըւած: Գալով Աստիկ էֆէնտիի, անկէ ամէն բան յուսալի է, բախտախնդիրին մէկն է, որ դրամ շահելու համար ամէն բան ընելու կարող է: Ես կը կարծեմ, որ Էմին էֆէնտի անոր զոհ գացած է, եւ այս խնդրին մէջ բուն յանցաւորը Աստիկն է:

_ Այս երկուքէն զատ ուրիշ մարդ չի կա՞յ գործին մէջ:

_ Ես ալ անգիտակցաբար մէջը գտնըւած եմ:

_ Քենէ զա՞տ...

__ Չեմ կարծեր, որ ուրիշ մարդ ալ գտնուի, գոնէ ես տեղեկութիւն չունիմ: Եթէ ձեր վսեմութիւնը հրաման ընէ՝ այս մասին քննութիւն մը կատարեմ:

Ոստիկանութեան տնօրէնը պահ մը խորհեցաւ եւ յետոյ ըսաւ.

_ Այս խնդիրը կ'ուզեմ լաւ մը լուսաբանել, ուստի աղէկ կ'ըլլայ, որ քննութիւն մը կատարենք:

_ Քննութիւնը շատ կը դիւրանայ, եթէ աղէկ մը հարցափորձենք ծերունի տէրվիշը, _ պատասխանեց Արթին:

_ Ծերունի տէրվիշը ո՞վ է, _ հարցուց Պէտրի:

_ Այն, որ ռումբերուն եւ թղթածըրարին տեղերը ձեզի իմաց տուաւ:

_ Վա՜յ, ուրեմն տեղեկութիւն ունիս, որ ծերունի տէրվիշ մըն է իմաց տուողը, ով իմացուց քեզ այս բանը:

_ Բայց, պէ՛յ էֆէնտի, առիկա գաղտնիք մը չէ, միւտիւրիյէթին մէջ ամէնուն բերանն է, _ պատասխանեց Արթին:

_ Ես մէկու մը բան չէի ըսած այս մասին:

_ Բայց ամէնքը գուշակած էին. ինչ որ ալ ըլլայ, խնդիրը մեծ կարեւորութիւն չունի:

_ Այնպէս է, _ ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

_ Կարեւորը_ այն է, որ այս խնդրին գաղտնիքի բանալին այդ ծերունի տէրվիշն է ըստ իս: Անիկա թերեւս մեզի կարենայ ըսել, թէ գործին մէջ ուրիշ մեղսակիցներ ալ կա՞ն:

_ Ո՞վ կը կարծես, որ ըլլայ այդ խորհրդաւոր տէրվիշը:

_ Քանի որ այդքան ճշգրիտ կերպով ձեզի տեղեկութիւններ բերած է, ես կ'ենթադրեմ, որ իրենց մեղսակիցներէն մէկն է:

_ Այն ատեն ինչո՞ւ զանոնք պիտի մատնէր:

_ Ո՛վ գիտէ ինչ պատահած է մէջերնին. թերեւս կռիւ մը ունեցան, սանկ բաներ շատ պատահած են:

_ Այդ տէրվիշը բարի ծերունիի մը կերպարանքը ունէր, եւ չեմ կարծեր, որ այդպիսի դաւադրութեան մը մէջ մաս ունենայ:

_ Ես կը կասկածիմ նոյնիսկ անոր ծերունի մը կամ տէրվիշ մը ըլլալուն, _ պատասխանեց Արթին:

_ Արդեօ՞ք, _ գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, _ վա՜յ անպիտան, կարծեմ իրաւունք ունիս, հիմա կը յիշեմ, որ վերջին անգամ զինքը տեսնելուս այդպիսի կասկած մը ունեցայ: Մասնաւորաբար ուշադրութիւնս գրաւեց իր ձայնը, որ ծերունիի մը ձայնը չէր եւ յետոյ շարժումները, այո՛, այդ մարդը ծպտուած ըլլալու է: Հիմա ամէն բան կը հասկընանք:

(Շար. 175)

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
ԻԴ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ
Քարոզիչ՝
ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան քոյրերը՝ Սիրարփիք եւ Ալիս եւ զաւակները համդուցեալ սանամայր Հռիփսիմէ Գրիգորեանի մահուան առթիւ, իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն՝ Շաքէին, Վարուժանին, Արամին զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

Այս տխուր առթիւ «Յառաջ»ին կը նուիրեն 50 Եւրօ:

(Շար. Ա. էջէն)

դրամատունը ղտնուող կանխիկ գումարը եւ դրաւի դրուած ոսկեղէնը Փետրուար 26-ին մեկնած է Հայաստանէն:

Գլխաւոր դատախազութեան հանրութեան հետ կապի ծառայութեան ղեկավարը՝ Գուրգէն Ամբարեան «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին յայտնած է որ Արդշինպանքի ղեկավարութիւնը դատարան դիմած է փաստեր ներկայացնելով եղած իւրացումներու մասին: Ի պատասխան այն հարցումին թէ արդեօ՞ք հետապնդում յայտարարուած է խնդրոյ առարկայ մասնաճիւղին տնօրէնին հասցէին, Գ. Ամբարեան պատասխանած է թէ ինք նման տեղեկութիւն չունի:

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏԱՀԱՐՆԵՐԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

ՀՀ զինուորական դատախազ Գագիկ Ջհանգիրեան հրապարակելով 2001-ի ընթացքին բանակէն ներս գործուած յանցագործութիւններու եւ պատահարներու հաշուեկշիռը, ըսած է թէ նախորդ տարուան բաղդատմամբ յանցագործութիւններու թիւը պակսած է, իսկ պատահարներունը՝ աւելցած: Զինուորական յանցագործութիւններու մեծամասնութիւնը կազմած են դասալքման պարագաները (603), կը հետեւին պաշտօնէական յանցանքները (106), զինուորներու փոխյարաբերութիւններու կանոնակարգի բռնաբարում (46), զէնքի ապօրինի օգտագործում (42) եւ այլն: «Արմէնփրէս»ի լրատուութեան մէջ չէ ճշդուած սակայն, թէ ինչ բնոյթ կը կրեն պատահարները:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ԱՇՈՏ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մոսկուայի ու անոր մարզերէն Օրեխովօ Զուեւոյի կազմակերպուած յանցագործութիւններու դէմ պայքարի վարչութիւնը ձերբակալած է «օրէնքով գող» Աշոտ Յովսէփեանը, ինչպէս կը գրէ մեր պաշտօնակից «Ազգ» Փետր. 28-ի իր թիւին մէջ: Լրատուութենէն կը պարզուի որ ան «ազգօգուտ» գործունէութիւն կը ծաւալէր քանի՝ «փորձում էր միաւորել շրջանի հայկական յանցախմբերը»: 29 տարեկան է բայց մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ յելուզակներու մօտ ու շատոնց ծանօթ էր զինք ձերբակալող վարչութեան աշխատակիցներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՈՄՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԷՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՄԻՋԻՆՔի
Տարեկան աւանդական իր ճաշին
կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական հերոսամարտի 87-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւն յետագային:

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8
ԻԶ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Իսի լէ Մուլինոյի
ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Եկեղեցւոյ մէջ

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

Université d'été de Langue arménienne à Erévan

La section d'Etudes arméniennes de l'Université du Michigan a le plaisir d'annocer que son Université d'été de Langue Arménienne aura lieu, cette année, du 21 juin au 19 août 2002 à Erévan. Cette université d'été offre l'occasion unique d'étudier l'arménien de façon intensive, dans un environnement arménien. L'université d'été de Langue Arménienne est ouverte aux étudiants de premier et deuxième cycles qui désirent apprendre l'arménien classique ainsi que l'arménien moderne occidental et oriental. Un cycle de conférences sur l'histoire et la culture arméniennes et un programme d'excursions et de manifestations culturelles compléteront les cours proprement dits.

Les étudiants nord-américains en premier cycle sont tenus de s'inscrire pour un certificat donnant droit à une U.V. en équivalence (U.V. de 8 heures), des exceptions seront faites sur justificatifs. Les étudiants en second cycle aux Etats-Unis, peuvent s'inscrire pour un certificat sans équivalence en arménien occidental ou oriental et au cours d'arménien classique pour une U.V. en équivalence (U.V. de 6 heures). Les étudiants en premier cycle demandant une équivalence peuvent postuler à quelques bourses, attribuées sur des critères financiers.

Les étudiants européens peuvent assister au cours de leur choix, uniquement pour un certificat sans équivalence. Les mêmes critères universitaires seront appliqués à tous les étudiants quel que soit le certificat convoité.

En plus d'un enseignement linguistique intensif de qualité, l'Université d'été de Langue Arménienne offre l'occasion de vivre et d'apprendre en Arménie. Dr. Kévork BARDAKDJIAN, titulaire de la chaire «Marie Manoogian» de langue et littérature arméniennes et directeur des Etudes arméniennes à l'Université du Michigan, à Ann Arbor, assurera la direction de ce programme d'études.

Pour obtenir de plus amples informations ou un dossier de candidature, veuillez vous adresser à :

Mme Kristy M. DEMAS, Coordinatrice
Université d'été de Langue Arménienne

1080 South University, Suite 3663
The University of Michigan
Ann Arbor, MI 48109-1106

e-mail : kdemas@umich.edu
téléphone : 00-1-734-764-1285
télécopie : 00-1-734-763-9154

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

Ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ
ԶԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւագալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 2
SAMEDI
2 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 20.375 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.375

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Փետրուար 28-ին, բացուեցաւ Եւրոպայի ապագային վերաբերող համագումարը, որու կը նախագահէ Վ. Ժիսքար տ'Էսթէն: Ան, սկիզբէն յայտնեց 104 պատուիրակներուն որ պէտք է բանալ Եւրոպայի համար Սահմանադրութեան մը ճամբան: Սահմանադրութիւն մը որ նշէ քաղաքական Եւրոպան: Եւրոպական Խորհրդարանի նախագահը՝ Փաթ Գոքս ողջունած է «այս օրը, որ վճռական եւ յեղափոխական քայլ մը կը նշէ եւրոպական ժողովրդավարութեան համար»:

ՄԱՐՏ ՄԷԿԻՆ հրապարակ ելաւ Լ. Ժոսփէնի գիրքը՝ «Պատասխանելու ատենը», ուր կը ներկայացնէ իր ծրագիրները, Ալէն Տիւհամէլի հետ խօսակցութեան մը ձեւին տակ: Հոն կայ նաեւ իր կուսակիցներու հետ խորհրդակցութիւններու արձագանգը, չէ անտեսուած Մարթին Օպրիի «կեանքը աւելի լաւ, կեանքը միասին» լոզունգը: Հատորին մէջ, կը խօսի նաեւ Շիրաքի հետ իր յարաբերութիւններու մասին, կը ճաղկէ անոր «կրաւորական նախագահութիւնը», Յուլիս 14-ի քննադատութիւնները, կ'արտայայտուի նաեւ «հարցերուն» (ԱՖԷՌ) մասին: Նախագահական թեկնածուի իր բուն ծրագիրը պիտի յայտնէ Մարտ 18-ին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

ՀՐԱԺԱՐԵԱԼ ԴԱՏԱՒՈՐ՝ Էրիք Հալֆէնի գիրքը՝ «Եօթը տարուան առանձնութիւն» լոյս տեսաւ եւ Մարտ 1-ին ալ «Ֆիկառօ» քանի մը էջեր հրատարակած էր: Կը թուի սակայն թէ հատորը այն ցցայացունց պարաւագիրը չէ, որու կը սպասուէր: Ծանօթ է որ Հալֆէն քաշուեցաւ դատական իր պաշտօնէն առարկելով թէ չի կրնար ազատօրէն կատարել իր արհեստը: Իրեն յանձնուած էր Փարիզի ԱՇ-ԷԼ-ԷՄ-ներու թղթածրարը, որպէս վկայ հրաւիրած էր Շիրաքը, որ մերժած էր ներկայանալ: Հալֆէն կը պատմէ իր դառնութիւնները, կ'այպանէ արդարադատութիւնը որ միշտ կապուած կը մնանէ իշխանութեան: Միւս կողմէ, ուրիշ դատաւոր մը՝ Եւա Ժոլի յայտնեց թէ կը քաշուի ասպարէզէն, կը վերադառնայ իր երկիրը (Նորվեկիա), ուր պիտի ստանձնէ կաշառակերութեան դէմ «միջազգային գոմանտոյի» մը ղեկը: Եւա Ժոլի կը զբաղէր ԷԼՖ-ի թղթածրարով:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ հետեւանքով 14 Պաղեստինցիներ սպաննուած էին առջի օր, բայց, կան նաեւ 135 վիրաւորներ: Իսրայէլեան բանակը խուժած էր երկու գաղթակայաններու վրայ Այսրյորդանանի հիւսիսը, այն պատճառաբանութեամբ որ ահաբեկիչներ կան հոն: Բանակը կը հաստատէ որ ուշքն է Պալաթայի գաղթակայանին եւ ահաբեկիչ կը փնտռէ վար առնելով պատերը, մէկ տունէն միւսը անցնելու համար, խուսափելով կրակոցներէ: ԱՄՆ-ու Արտաքին Նախարարը՝ Գոլին Փաուըլ Շարոնը հրաւիրած է աւելի զուսպ դաղաքականութիւն մը վարելու, մինչ Ֆաթահի Այսրյորդանանի պետը՝ Պարղութի խոստացած է փոխ վրէժի դիմել, բողոքելով այս ջարդերուն դէմ: Իսրայէլի ընդդիմութեան պարագլուխն իսկ խիստ հակազդեցութիւն ունեցած է, յայտարարելով. - «կը դիմեմ վարչապետին որ անմիջապէս քաշէ իր զօրքերը գաղթակայաններէն»: Նապլուսի կառավարիչին համաձայն, Պալաթայի ճակատումը «ամէնէն կատաղի կռիւն էր երկրորդ Ինթիֆատայէն ի վեր»: Երբեք, իսրայէլեան բանակը չէր մտած այդ կայանը ուր 19.000 գաղթական կայ:

ՕԹԱՆ-ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ճորճ Ռոպըրթսըն, որ այցելութիւն մը կը կատարէ Պուլկարիա, սպառնաց Իրաքի, ազդարարելով որ կրնայ միջազգային հակազդեցութեան մը բախիլ, եթէ ապաստան տայ Ալ-Քաիտայի անդամներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը՝ Հ. Վետրին կը շարունակէ քննադատել ամերիկեան քաղաքականութիւնը («Լիպերասիոն», Մարտ 1) շեշտելով թէ Ուաշինկթըն տարբեր դիրք մը պէտք է բռնէ, թէեւ կը ճշդէ որ լարուած մթնոլորտը ԱՄՆ-ու եւ Ֆրանսայի միջեւ չէ, այլ վիճարկում մըն է ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպայի միջեւ: Մեր բարեկամութիւնը եւ զօրակցութիւնը ամերիկացի ժողովուրդին հետ իրական են, բայց, այդ չի նշանակեր որ պէտք է ենթարկուինք իրենց քաղաքականութեան բոլոր երեսակներուն, կ'աւելցնէ Վետրին, որու համար ներկայ վիճարկումը օրինաւոր եւ առողջարար է եւ կը մաղթէ որ օժանդակէ համոզելու Միացեալ-Նահանգները որ աւելի պատասխանատու ձեւով օգտագործեն իրենց ուժը: Տարբեր է կարծիքը Շիրաքի, որ Քարզայիի հետ տուած մամուլի ասուլիսին ընթացքին շեշտեց թէ Ֆրանսա եւ ԱՄՆ նոյն մտահոգութիւնները ունին եւ Ֆրանսա ընդառաջ կ'երթայ ամերիկեան բոլոր դիմումներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՒԱՆԹԱՆԱՄՈՅԻ կայանին մէջ համախմբուած Թալիպաններ կամ անոնց կողմնակիցները հացադուլի դիմեցին բողոքելու համար իրենց պարտադրուած պայմաններուն դէմ: Ծանօթ է որ ԱՄՆ չեն ուզեր պատերազմական գերիի իրաւիճակ ճանչնալ այդ Աֆղաններուն, որոնք իրենց համար միայն ահաբեկիչներ են:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ, Փետրուար 28-ի առաւօտուն երկրաշարժ մը պատահած է 4,8 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափի վրայ: Վերնակեդրոնը Մարմարա ծովուն մէջ էր, Պոլսոյ հարաւը: Ոչ զոհ կայ, ոչ ալ վնաս:

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ»ՈՒ ընդհանուր քարտուղարը՝ Ռոպէր Մենար, Փետրուար 28-ին, Փարիզի Պատժական դատարանին առջեւ կը ներկայանար եւ կը բողոքէր «բռնութեանց» ամբաստանութեան դէմ, որու պատճառաւ կը դատուէր: Անցեալ Յունիս 28-ին, Մենար եւ կազմակերպութեան երեք ուրիշ անդամներ Փարիզի Թունուզի զբօսաշրջութեան գրասենեակը մտած էին, պահանջելով Թունուզի լրագրողուհիի մը ազատ արձակումը: Հոն գործող Թունուզի պաշտօնեայ կինն է որ դատարան դիմած է, ամբաստանելով չորս անձերը, որ զինք հրած, հրմշտկած են եւ թեւերէն սեղմելով վիրաւորած, ինչ որ Մենար կը հերքէ: Վճիռը կը տրուի Մարտ 7-ին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (279) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ:

2001-ի Հայկական յոբելեաններու տարին Իտալիոյ մէջ
Հ. Լ. ԶԷՔԻԵԱՆ

Զարեհ, Աբեղեան եւ զանազան «առեղծուածներ»
Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Սովորական ծախողութեան մը առթիւ
Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Կրօնական հայ միտքը եւ գրականութիւնը Ե. - ԺԱ. դարեր
Վ. ՔԱԼՅՈՒԱՐԻ

C.D.C.A. EUROPE

COMITE EUROPEEN
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Le Parlement Européen rappelle une fois de plus le Génocide des Arméniens

Bruxelles, Belgique — Le C.D.C.A. Europe annonce qu'après une dicussion le mercredi 27 février 2002, le Parlement Européen réuni en session plénière à Bruxelles a adopté ce jeudi 28 février le rapport amendé de M. Per Gahrton (Verts, Suède) sur «les relations de l'Union Européenne avec le Sud du Caucase, dans le cadre des accords de partenariat et de coopération». Les députés européens par 391 voix contre 96 et 15 abstentions, ont voté contre l'amendement 2 qui supprimait toute mention explicite du génocide des Arméniens dans le rapport définitif. Cet amendement, proposé par le groupe politique ELDR et un petit nombre de députés indépendants remplaçait le rappel de la résolution du 18 juin 1987 par «[le Parlement Européen] **exhorte la Turquie et l'Arménie à travailler de concert pour réconcilier leurs différences historiques afin d'améliorer leurs relations culturelles, économiques et diplomatiques**».

Le débat du mercredi avait été marqué par des prises de position en faveur du maintien du paragraphe 15 du rapport tel qu'il était présenté. Au cours de ce débat, M. Gahrton lui-même a précisé «**[qu']il ne faut pas réécrire l'Histoire**» et «**[qu']après la première guerre mondiale, les torts ont été établis**». MM. Zacharakis (PPE, Grèce) et Volcic (PSE, Italie), ont pour leur part souligné que leurs groupes parlementaires adopteraient le paragraphe 15 en l'état. M. Souchet (N.I., France) a fait quant à lui une intervention remarquée où il a indiqué qu'il «**ne comprend pas l'attitude de la Turquie**» et que «**le blocus de l'Arménie doit être levé sans conditions préliminaires**».

En dernière extrémité, des tentatives ont été effectuées pour accoler l'amendement 2 au paragraphe 15, solution qui a finalement été rejetée par les partisans de l'amendement 2 eux-mêmes.

«Nous approuvons sans réserve l'adoption en l'état du rapport Gahrton. Nous considérons qu'il constitue un document juste et équilibré qui contribuera à établir les bases d'un dialogue véritable entre les trois républiques du Sud Caucase et l'Union Européenne mais aussi avec les pays limitrophes. Nous nous félicitons en particulier que l'Union Européenne y réitère explicitement son attachement à la levée du blocus de l'Arménie et à la reconnaissance du génocide de 1915 par la Turquie et qu'elle l'adjure d'emprunter enfin les voies honorables d'une réconciliation sincère. Les récents déboires de la CRAT (Comité de Réconciliation Arméno-Turc) montrent combien les tentatives biaisées sont inéluctablement vouées à l'échec», a déclaré Laurent Leylekian, Directeur Exécutif du C.D.C.A. Europe.

28 février 2002

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եւրոպական Խորհրդարանին քուէարկութիւնը ի նպաստ հայկական ցեղասպանութեան նոր վրդովում ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ: Անմիջական հակազդեցութիւն ունեցած է Ազգային Ժողովը, ուր, Փետրուար 28-ին իսկ, բոլոր կուսակցութիւնները միացեալ յայտարարութիւն մը ստորագրած են, ուր կը յիշուի նոյն յանկերգը: Այսինքն, անգամ մը եւս պատմութեան խեղաթիւրում կը տեսնուի, կ'ըսուի թէ Եւրոպական Խորհրդարանը ինքզինք կ'արատաւորէ նման դիրք բռնելով ու նաեւ այլեւս հաւատք չի ներշնչեր: Ճշմարտութիւնը Թուրքիոյ քովն է, հայկական ցեղասպանութիւնը պատմական որեւէ հիմք չունի եւ այլն, եւ այլն: Նման որոշում մը չի կրնար նաեւ ձախողեցնել Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հարցը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 28 / Մարտ 1)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, որուն մաս կը կազմեն Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան եւ պաշտօնական այլ անձեր, Փետր. 28-ի իրիկունը գացած է Ղազախստանի նախկին մայրաքաղաք՝ Ալմա Աթա ուր տեղի կ'ունենայ ՀԱՊ-ի ոչ պաշտօնական վեհաժողովը: Ժամանումէն անմիջապէս ետք տեղի ունեցած է Հայաստանի եւ Թիւրքմէնիստանի նախագահներուն առանձին զրոյցը, որուն նիւթ եղած են երկկողմ եւ ընդհանուր յարաբերութիւնները, գործակցութեան հարցեր եւլն: Վեհաժողովը իր աշխատանքները կը սկսէր Մարտ 1ին. Նոյն շրջանակին մէջ նախատեսուած էին գլուխ-գլխի հանդիպումներ, ինչպէս Ռ. Քոչարեան՝ Պուտինի և Շեւարնածէի հետ: Վ. Օսկանեան ալ հանդիպումներ կ'ունենար Մոլդովայի եւ Ուզբեկիստանի իր պաշտօնակիցներուն հետ: Նոյն օրը Հայաստանի դեսպանատուն այցէ մը վերջ պատուիրակութիւնը կը վերադառնար Երեւան:

⁂

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՈԳԵԿՈՉՈՒԱԾ

Ստեփանակերտի մէջ Փետրուար 28-ին նշուած է Սումգայիթի ջարդերուն 14-ամեակը: Կատարուած հոգեհանգստեան արարողութեան ներկայ եղած է նաեւ նախագահ Ա. Ղուկասեան որ «Ազատութիւն» ձայնասփիւռին հարցազրոյց մը տուած է: Ան ըսած է թէ «Սումգայիթով բոլորը հասկցան, որ Ազրպէյճանի հետ դժուար կը լինի խաղաղ ճանապարհով լուծել այն խնդիրները, որոնք կային Ղարաբաղի եւ Ազրպէյճանի միջեւ»: Ան անդրադառնալէ ետք սումգայիթցիներու ընկերային հարցերուն եւ զանոնք հարթելու ուղղութեամբ գործադրուած ջանքերուն, խօսած է նաեւ Ազրպէյճանի ներքին քաղաքական կացութեան կարելի զարգացումներուն մասին, ըսելով թէ Ալիեւ ամբողջատիրական քաղաքական ղեկավար մըն է եւ անոր մեկնումը կրնայ լուրջ վտանգ յարուցանել իր իսկ երկրին ու դրացիներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ

Եւսեբէոս

Հրազդանի ձորով, դէպի հիւսիս կը բարձրանաք, անցնելով կանանչապատ եւ լաւ մշակուած գիւղերէն՝ Նոր Հաճըն, Նոր Գեղի, Նուռնուս, Արզել, Քարաշամբ, Արզական եւ վերջապէս ԲՋՆԻ:

Բջնի կամ Բճնի, առաջին անգամ մեր պատմութեան մէջ կը յիշատակէ Ղազար Փարպեցի Ե. դարու երրորդ քառորդին, կոչելով ԵՐԵԽԵԼԻ ԳԻՒՂ, ուր կար սրբակենցաղ վարդապետ մը՝ Աթիկ անունով. իսկ Յովհաննէս Կաթողիկոս (557-574), հոն կը զետեղէ վաղուց կառուցուած ամրոց մը: Պահլաւունիներու տիրապետութեան շրջանին Բջնին կը դառնայ քաղաք. Կիրակոս Գանձակեցի նոյնիսկ Բերդաքաղաք կ'անուանէ: Պահլաւունիներու հաստատուիլը յայտնի թուական մը չունի, սակայն Ժ. դարէն սկսեալ արդէն ներկայ են:

Մատթէոս Ուռհայեցի, պատմիչը կը պատմէ թէ ինչպէս Մեծն Գրիգոր Մագիստրոսի հայրը՝ Քաջն Վասակ, ներխուժող թշնամին կը վանէ Բջնիի սահմաններէն: Հօրը նահատակութենէն վերջ, 1043-ին, Գ. Մագիստրոս որ կը կոչուի նաեւ Բջնեցի, Թուրքերը կը վտարէ այդ սահմաններէն եւ շինել կուտայ Բջնիի զարդը կազմող՝ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ չքնաղ եկեղեցին, իր բացառիկ հովանոցաձեւ գմբէթով, կանգուն եւ գործող վիճակի մէջ: Այս այն Մագիստրոսն է որուն անունը աշխարհի մեծագոյն գիտնականներու շարքին, քանդակուած է Փարիզի ՍԷՆԹ ԺԸՆԸՎԻԷՒ գրադարանի ճակատին, Պանթէոնի հրապարակին վրայ: (Այս մասին ուրիշ առիթով):

Եղած է եպիսկոպոսանիստ գրչութեան կեդրոն. ԺԲ. - ԺԷ. դարերէն հասած են ձեռագիրներ, ընդօրինակուած՝ Բջնիի մէջ:

Պահլաւունիներու բերդը բլուրին վրայէն կ'իշխէ ձորին, տպաւորիչ աւերակներով: Բջնիի շրջափակին մէջ կը գտնըւին Ս. Սարգիսը (Է. դար) եւ Ս. Գէորգը (ԺԳ. դար): Պտղատու ծառերու մէջ թաղուած, Երեւանէն ոչ շատ հեռու, հրաշալի օդափոխութեան կայան է, Հրազդանի աջ ափին բազմած:

Կը փափաքէի, ամէն գնով, հարաւային ճակատի արձանագրութիւնը կարդալ, ուր եկեղեցիին հիմնարկէքը կը յիշատակուի. անկարելի եղաւ: Ալիշան իր ամենահաս հանճարով գտած եւ արձանագրած է ամբողջութեամբ (տես՝ «Այրարատ» էջ 271) կը քաղեմ կարեւոր անցքերը.

«Թ. ՆՁ Շնորհիւն Աստուծոյ այս հրամանք է իմ տեառն Պետրոսի եւ Սմբատայ Շահնշահի որ հաստատեց եպիսկոպոսարան ի Բջնի քաղաքս զՍուրբ Աստուածածինս. հիմնարկեալ կատարեաց Գրիգոր իշխանաց իշխան որդի Վասակայ եւ տուաւ վիճակ ի սուրբ Աստուածածինս ի Փոշէհանից մինչեւ ի Նիգ եւ Դիւանտուն...»:

Բջնիէն դէպի հիւսիս, Հրազդան քաղաք. առաջին գիւղը ՍՈԼԱԿՆ է որ ունի հին բերդի աւերակներ, Է. դարէն Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին ԺԳ. դարու խաչքարերով: Սոլակի շրջանին մէջ կը գտնուի հռչակաւոր ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԸ (Եօթներորդ դար) ուր ապաստանած էր Յովհաննէս Մայրագոմեցին, հալածուած՝ Եզր կաթողիկոսէն:

Կը յաջորդէ ՔԱՂՍԻ, ուր կան անցեալ դարու եկեղեցի մը, միջնադարեան խաչքարեր: Կ'անցնինք Հրազդան քաղաքը եւ կ'ուղղուինք դէպի Ծաղկաձոր ուր կը գտնուի հռչակաւոր ԿԵՉԱՌԻՍԻ վանքը:

Առաջին անգամ, երեսուն տարի առաջ գողունի տեսած էի Կեչառի վանական համալիրը: Այդ օրերուն շատ աւելի կարեւոր էր էստոնացի, լատուիացի եւ հայ «Պիոներներուն» երգը ու պարը լսել որ քիչ անդին, իրենց բանակատեղիին մէջ մեզի կը սպասէին, ցոյց տալու կոմունիզմի բացառիկ խնամքը պատանիներու հանդէպ, քան 'անցեալի «ֆէօտալական եւ կղերապաշտական» յուշարձանները այցելել:

Լուսանկարելու պատրուակով հեռացայ խումբէն եւ վանքի աւերակներով շրջապատուած, խորասուզուած անցեալին մէջ, կտրուած էի արդէն կեղծիքի աշխարհէն որուն մէջ մխրճած էին մեզ երկու շաբաթէ ի վեր, անդադար ցոյց տալով դժբախտ իրականութեան մը խաւաքարտէ փայլուն երեսը:

Այս հայրենասիրական «ոճիրը» սեւ կէտ մը եւս աւելցուց, արդէն հարուստ թղթածրարիս մէջ, որուն հետեւանքով երկար տարիներ զրկուեցայ հայրենի հիւրերու բախտաւոր ցանկին մէջ գտնուելէ....:

Աւերակ չէ մնացած այլեւս: Համալիրը սքանչելիօրէն վերանորոգուած, երկաթէ ճաշակաւոր ճաղերով շրջապատուած, դարձած է Ծաղկաձորի հրաշալի բնութեան մատանիին թանկագին ադամանդը:

Ծաղկաձոր կը գտնուի 1710 մեթր բարձրութեան վրայ, տարածուած է ԹԵՂԵՆԻՍ լեռնաշղթային հիւսիս - արեւելեան անտառապատ փէշերուն վրայ, արեւմուտքէն շրջապատուած ԾԱՂԿՈՒՆԵԱՑ լեռներէն, կոչուած է նաեւ Ծաղկունեաց ձոր որ մաս կը կազմէր Մեծ Հայքի Վարաժնունիք գաւառին. սեփականութիւնն էր Վարաժնունի նախարարական տան (Դ. - Ե. դար) եւ ամարանոց Արշակունի թագաւորներու:

Որպէս ամարանոց, միշտ բարձր պահած է իր կոչումը եւ մինչեւ այսօր արդարօրէն կը համարուի Հայաստանի ամենէն ժողովրդական հանգստավայրը:

ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ գերդաստանը եւ Պռոշեանները կարելի է նկատել Հայոց Պատմութեան ՄԷՏԻՉԻՆԵՐԸ: 1000 - 1300 երկարող տարիներուն անոնք ամէն տեղ են: Գիտութիւն, մշակոյթ, եկեղեցական ասպարէզ, զինուորական գործունէութիւն, մեկենասութիւն:

Շիրակէն մինչեւ Անի, Վարաժնունիք, մինչեւ Սիւնիք, չկայ դէպք որուն մէջ մասնակցութիւն չունենան, չկայ յուշարձան ուր բարերար ձեռքերնին հասած չըլլայ:

Վարդան պատմիչ, կոչուած նաեւ Արեւելցի, Գանձակեցի, կը գրէ թէ ի՛նչպէս Ապիրատ իշխանը «յաննշանից մեծացեալ, եւ վասն խելացի եւ առատ ձեռացն՝ մինչ լինել տէր երկոտասան հազար հեծելոց, որ եւ շինեաց զսուրբ ուխտն ԿԵՉԱՌՈՒՍ»: (12.000 հեծելազօրք... այսօր՝ Վրաստանի բանակը՝ ունի 10.000 զինուոր):

Ապիրատի կառուցած եկեղեցիի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն չըլլալով, Ալիշան կը համարի որ կործանած է, առանց հետքեր ձգելու: Ներկայիս Կեչառիսի համալիրին զարդը կազմողը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչին անունով կանգուն տաճարն է, կառուցուած՝ ձեռամբ Իշխան Գրիգոր Մագիստրոսի, 1033 թուականին:

«ՆՁԲ Թ. Հայոց, ի թագաւորութեան Գագկայ եւ ի հայրապետութեան Տեառն Սարգսի, Ես Գրիգոր Մագիստրոս, որդի Հասանայ, շինեցի զեկեղեցիս ինձ ի բարեխաւսութիւն եւ իմ պատրոնին եւ իմ որդեացն. որք ընթեռնոյք զիս յաղաւթս յիշեցէք ի Քրիստոս, աղաչեմ)....: (Ալիշան, «Այրարատ» էջ 259):

Գմբէթաւոր դահլիճ մըն է: Աւագ խորանի երկու կողմերը կան երկյարկանի աւանդատուներ:

ԺԲ. դարու գաւիթը, արեւմուտքէն, ունի կեդրոնաձիգ յօրինուածք, միակտուր քարերով, կանգնած սիւներով, կը կրէ ութանիստ գմբէթ մը, ցած՝ ծածկին մէջտեղը: Ս. Նշան եկեղեցին (ԺԱ. դար) իր գիծերով, կարծես Մայր Տաճարին մանրանկարը ըլլար: Ունի միեւնոյն սլացիկ ներդաշնակութիւնը:

100 մեթր դէպի արեւմուտք, բարձունքի մը վրայ զետեղուած է Ս. Յարութիւն եկեղեցին, կառուցուած՝ 1220-ին:

«Թւ ՈԿԹ. շինեցաւ Ս. Յարութիւնս առ ի յիշատակ համարէն ննջեցելոց ի Քրիստոս, եւ ծնողաց իւրոց Հասանայ եւ Ռուզուքանայ եւ զաւակաց... Արձանս աւրհնութեան սիրոյն որ առ Աստւած եւ առ սուրբս նորա. ամէն» (Նոյն 263):

Հետաքրքրական է թէ ինչպէս մեզի ծանօթ երեք եկեղեցիներէն զատ, Թոմաս Վանանդեցին քերթուածի մը մէջ որ ներբողեան է ուխտատեղիներու, կը յիշէ մօտ տասը սրբարաններ.

«Իսկ սուրբ ուխտն որ Կեչառիս
Նա լուսատու Հայոց Ազգիս.
Եկեղեցին Սուրբ Գրիգորի
Ընդ Աւագու Ս. Նշանի
Աստուածածին սրբասնեալ
Սուրբ Սիոն պաշտեցեալ
Որ Պռոշի հանգիստ տուեալ
Սուրբ Սարգիսն բարեմասնեալ
Յոր Յարութիւնն կցորդեալ
Սուրբ Կարապետն Յիսուսի
Սուրբ Յակոբայ զուգեալ լինի
Հռիփսիմէն գեղեցկացեալ
Աստուածահայր Դաւիթ եղեալ
Ընդ մակագրեալսն դասկցեալ
Ի կայանիս տեղիք զատեալ
Քառասներորդ պատարագեալ»:

(Բնաշխարհիկ Բառարան - Վենետիկ - 1907, էջ 367)

Կեչառիսի համալիրին պատմական կարեւորութիւնը կը փաստեն նաեւ կարեւոր անձնաւորութիւններու դամբարանները. Գրիգոր Ապիրատ իշխան (1099), Մեծ իշխանն Պռոշ (1284), ճարտարապետ Վ.ԵՑԻԿ վարդապետ (ԺԳ. դար) եւ շարք մը նուրբ խաչքարեր, բարձր արուեստի գործ: Հոս ապրած է հռչակաւոր Խաչատուր Կեչառեցին, հմուտ եւ գիտնական վարդապետը, հեղինակ՝ Աղեքսանդրի վարքին ԲԱՐԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ եւ ԿԱՖԱՆԵՐՈՒՆ որոնք, չորս, վեց եւ աւելի տողերով ոտանաւորներ են ուր հեղինակը կը խորհրդածէ պատմըւածքի մէջ յիշուած դէպքի մասին. (տես՝ Հ. Կ. Քիպարեան - Պատմութիւն Հայ Հին Գրականութեան, էջ 543):

Կեչառիս եղած է նաեւ գրչութեան կեդրոն, ինչպէս կը փաստեն մեզի հասած քանի մը ձեռագիրներու յիշատակարանները:

Չես գիտեր, ինչպէ՛ս արագ կը սուրայ ժամանակը երբ թաղուած ենք անցեալին մէջ: Գէորգ, հակառակ անոր որ խոստացած է (թեթեւցնել ծխելը, գլանիկները եռեւէ - եռեւ կը վառէ, նոյնիսկ առանց լուցկիի կարիքն ունենալու... պատճառաբանելով որ այս պատմական յուշարձաններու յայտնութիւնը զինք ալ կը դիւթէ եւ կը յուզէ: Ուրեմն՝ երբ բացառիկ յուզումին վերագրենք իր շատ ծխելը, արդարացի պատճառ պէտք է նըկատենք ... անցցէ՛:

Խնդիրն այն է որ ժամերը յառաջանալով, կը նկատեմ որ անկարելի պիտի ըլլայ նոյն օրը Սեւանի հարաւային աւազանն ալ, որ այնքան հարուստ է պատմութեամբ, շրջագայիլ:

Այսօր պիտի գոհանանք միա՛յն Սեւանի կղզիով: Կանգ կ'առնէ բլուրին ստորոտը, բացօթեայ տարածութեան մը վրայ: Գէորգ, իր 100 քիլոյ մարմինին խընայելու համար վերելքի չարչարանքը, կը նստի աղքատիկ սրճարանի նմանող դարատափ (թերաս) եւ կ'ապսպրէ իր միակ հանդուրժած ըմպելին՝ չէ՛մ ըղպրեջուր որ պէտք է ըլլայ ԿՈՏԱՅՔ, իր սիրած մակնիշը:

Մասամբ մը, չըսելու համար լիովին, ուրախ եմ որ առանձին պիտի մնամ: Նըման տեղեր, միակ սիրած ձայնս պատմութեան ձայնն է: Միակ հաճելի դէմքը՝ հայրենի բնութիւնը:

Ամէնուդ կը թելադրեմ որ սովորական օր մը, առանց ընկերակցութեան, հետիոտն, առանձին, կամաց - կամաց բարձրանաք կղզին գագաթը, ականջ դնէք ձեր հոգիի ձայներուն: Կարեւոր չէ պատմութիւն գիտնալը. նոյնիսկ անհըրաժեշտ չէ կնքուած ըլլալն ալ... բայց պէտք է ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՀԱՅ ԸԼԼԱԼ, որպէսզի զգաք դող մը, բոլոր հոգեկան եւ մարմնաւոր բջիջներով, այս աստուածային տեսարանին առջեւ:

Գեղամայ լեռները Աժդահակ կատարով (3597 մեթր) հարաւէն, Վարդենիսի լեռնաշղթան իր 3470 մեթր գագաթով հարաւ - արեւելքէն, Արեգունի եւ Սեւանի լեռնաշղթաները՝ հիւսիսէն շրջապատած, ովկիանոսի տպաւորութիւն կուտան Սեւանի փայփլող մակերեսին որ ափսոս, զգալապէս, ամէն տարի քիչ մը աւելի փոքրացած կը գտնեմ: Մեղմ զեփիւռ մը կը փչէ հոն: Երդ ունի, ձայն ունի, ինծի այնպէս կը թուի որ բռնութիւններով, հուրով եւ սուրով դադրած երգերը, լռեցուած շարականները, բնութիւնն է որ կը յաւերժացնէ այս բարձունքին վրայ: Բաւէ կռթնիլ խաչքարի մը, հանդչեցնել զառիվերին հեւքը եւ պահ մը լուռ մնալ: Այս լռութիւնը... շարունակութիւնն է Նարեկի վանքի վանականին - Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ:

- Ձայն հառաչանաց հեծութեան սրտի ողբոց աղաղակի ... Հրեշտականման հայրապետ Ներսէս Շնորհալիի աղաչական կանչին.

- Լոյս ճշմարիտ եւ ճառագայթ հօր, ծագումն եւ կնիք, բան եւ ծնունդ...

Շնորհեա՛ մեզ կերակրել յիմաստութեան սեղանոյ քում. ողորմեա՛...: Լամբրոնի դղեակէն մեծն Ներսէսի աղերսին, մինչեւ հիւսիս հասնող...

- Առ քեզ ակնարկեմ, աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ, եւ աղաղակեմ թէ ընդէ՞ր է ինձ սրբութեան ծարաւել, երբ դու ես իմ սրբութիւն, կամ ընդէ՞ր փափաքել մաքրութեան, մինչ դու ես իմ մաքրութիւն...

Առ քեզ ծարաւիմ, քեզ տոչիմ, տուր իմ ծարաւեալ հոգւոյս զքեզ զովացումն աղբիւր ջրոյ կենդանւոյ խաղացելոյ ի կեանս յաւիտենից... զի եւ յինէն որ հաւատամ ի քեզ բղխեսցեն աղբիւրք ջրոյ կենդանութեան:

Քանինե՜ր ժայռափոր քարայրներու, ապառաժախիտ անտառներու մէջ ապաստանած, հոգեկան սլացք տուած են իրենց երկրաւոր գոյութեան: Ես պիտի նախընտրէի, հոս, այս դերբնական միջավայրին մէջ ապրիլ հոգիի սլացքը: Հոս, կարծես մարմինս բաժնուած է երկրէն: Հեռուն, հորիզոնին վրայ, ջուրի մակերեսին ծփացող ձկնորսական, մանրանկարի նման երեւցող նաւակներն ալ կ'ամրացնեն այդ զգացումը իմ մէջս:

Չեմ յիշեր թէ որքան ժամանակ անշարժ, յափշտակուած մնացի: Արեւին ջերմութեան ատոխաճնաւոր նուազումը ինծի կ'ազդարարէր որ պէտք է արագ շարժէի:

(Շար. 18)

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԱԶԳԻՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒԱԾ ՊԱՏՈՒՄԸ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Իր 45-ամեակը թեւակոխած եկեղեցական ճակատումը, աւելի յայտնի՝ «էջմիածին - Անթիլիաս թերթօն» անունով, վերջերս իր նորագոյն դրուագը արձանագրեց:

Արդարեւ, անցեալ Դեկտեմբերին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը որոշեց առանձնացնել Գանատան, որ ցարդ Արեւելեան Միացեալ - Նահանգներու իր թեմին մաս կը կազմէր: Այս քայլը զանազան հակազդեցութիւններու եւ մամուլի հերթական քաշքշուքի մը պատճառ եղած է:

Երբ մարդ կը սկսի յոգնիլ նոյն լուրը լսելէ, անտարբեր դառնալու վտանգը յառաջ կուգայ: Ու հակառակ որ անվերջանալի թերթօնը մտահոգիչ ըլլալէ չի դադրիր ոեւէ ողջամիտ Հայու համար, անոր մանրամասնութիւնները եւ անոր շուրջ պտըտող կարծիքները իրապէս անշահեկան են այլեւս: Անձնական եւ քաղաքական խաղեր կը վարագուրեն բուն՝ Եկեղեցւո՛յ տագնապը, շատ աւելի բազմազան եւ մտահոգիչ, քան վարչա-աշխարհագրական կնճիռը:

Յաճախ կը խօսուի պառակտումէն բխած մարդկային եւ նիւթական աղբիւրներու անխնայ վատնումին մասին: Ցարդ չենք տեսած այդ վատնումին հիմնաւոր քննութիւն մը, թիւերով ու փաստերով: Գուցէ երբ այդ հետազօտութիւնը կատարուի եւ խելահաս մարդիկ սկսին երկու անգամ մտածել՝ ձեռքը գրպանը դընելէ առաջ, այն ատեն պատասխանատու

մարմիններն ալ սկսին մտահոգուիլ՝ կացութեան իրական դարման մը գտնելու մասին:

Այդ վատնումի նորագոյն օրինակը հրապարակ ելած է վերջերս: Բարեբախտաբար, հարցը 12 միլիոն տոլարնոց տաճար, եկեղեցի մը, 1700_ամեակի բազմածախք տօնախմբութիւն մը կամ այլ «ազգօգուտ» ձեռնարկ մը չէ:

Դժբախտաբար՝ գիրք մըն է:

Աւելի ճիշդ՝ հատատիոր երեք հատորներ, որոնք երջանկայիշատակ Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի ստորագրութիւնը եւ «Ազգապատում» վերնագիրը կը կրեն: Հայ Եկեղեցւոյ պատմագրութեան դասական մը, մեծարժէք ու անժամանցելի աղբիւր մը:

Անցեալ Յունուար 21_ին այս հրատարակութեան ներկայացումը տեղի ունեցած է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ: Չորրորդ հատորի մը խոստումն ալ կայ, որ պիտի համախմբէ վերլուծական (տեղանուններու, անձնանուններու, թեմաներու) ցանկերը: Ըսուած է նաեւ, թէ հայրենի գիտնականներու խումբ մը անոր չարունակութիւնը պիտի գրէ եւ թէ մօտերս չարուածքը պիտի կարդացուի համացանցի վրայ:

Ի դէպ, արդէն գոյութիւն ունի Միացեալ_Նահանգներու մէջ հրատարակուած չարունակութիւնը՝ Զաւէն Ս. Քահանայ Արզումանեանի աշխատասիրութեամբ, որ իր գոյգ մասերով Լեւոն Շառոյեանի կողմէ գրախօսուած էր «Յառաջ»ի մէջ: Եթէ երկրորդ չարունակութիւն մը անհրաժեշտ է, այդ կը թողունք մասնագէտներու դատումին:

Հատորը լոյս տեսած է հայաստանցի բարերար Տիգրան Կարապետեանի մեկենասութեամբ եւ Երեւանի պետական համալսարանի աստուածաբանական ճիւղի տեսուչ Շահէ Արք. Աճէմեանի նախաձեռնութեամբ, որ երկու տարի առաջ ձեռնարկած էր այս աշխատանքին:

Ինչպէս յայտնի է, «Ազգապատում»ի առաջին հրատարակութիւնը տեղի ունեցած էր 1913 _ 1927_ին (Պոլիս _ Երուսաղէմ), իսկ երկրորդը՝ 1960 _ 1961_ին («Սեւան» հրատարակչատուն, Պէյրութ): Հայ գիրքի հետ կապ ունեցող ոեւէ մարդ միայն կրնայ ուրախանալ, որ այս աշխատանքը վերստին հրապարակ կը դրուի:

Բայց իր ուրախութիւնը չի կրնար անխառն ըլլալ, երբ կ'անդրադառնայ, որ իրականութեան մէջ, մրցավազքի մը հանդիսատեսը եղած է:

Արդարեւ, 2001_ին հաղորդուած էր, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ձեռնարկած էր «Ազգապատում»ի վերատպումին՝ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնարկութեան հովանաւորութեամբ: Այդ հրատարակութիւնը արդէն պատրաստ է եւ պիտի ներկայացուի յառաջիկայ Մայիսին: Ան քառահատոր է, քանի որ կ'ընդգրկէ նաեւ «Ցրուացանկը», որ աշխատութեան վերլուծական ցանկի փոքր մըն է:

Հետեւաբար, 1700_ամեակի առիթով «Ազգապատում»ը երկու անգամ լոյս կ'ընծայուի:

Ո՞վ եղած է առաջին նախաձեռնարկը: Ո՞վ եղած է առաջին յայտարարողը:

Խնդիրը կը սկսի Անթիլիասէն ու կը վերջանայ Էջմիածի՞ն, կամ կը սկսի Էջմիածնէ՞ն ու կը վերջանայ Անթիլիաս: Բնաւ կարեւոր չէ, ըստ էութեան. թուաբանական օրէնքը արդէն կ'ըսէ, թէ գործօններու կարգը արդիւնքը չի փոխեր:

Աշխարհի մէջ յաճախակի երեւոյթ է, որ գիրք մը լոյս տեսնէ միաժամանակ, ըսենք, Լոնտոն եւ Նիւ _ Եորք, կամ Մատրիտ եւ Պուէնոս _ Այրէս: Հրատարակչատունը կամ անոր հետ համաձայնութիւն կնքած մէկ ուրիշը նման զուգահեռ տպագրութեան կը ձեռնարկէ, երբեմն՝ խորագրի փոփոխութեամբ մը միայն: Քանի որ համաձայնութիւն մը կայ, յաճախ նոյն չարուածքը կը գործածուի, ինչ որ արդէն նկատելի խնայողութիւն մըն է:

Մեր պարագային, ամէնէն բարեմիտ անձն իսկ չի կրնար երեւակայել, որ այս կրկնակ հրատարակութիւնը կանխաւ համաձայնութեամբ տեղի կ'ունենայ: 1700_ամեակին վայել երեւոյթ մը կ'ըլլար _ նոյնիսկ եթէ զուտ խորհրդանշական երկու նուիրապետական աթոռներու գործակցութեան: Վիճակ մը, որ դժբախտաբար գոյութիւն չունի:

Ոչ ալ կարելի է երեւակայել, որ զոյգ հրատարակութիւնները զուգադիպութեան մը արդիւնք ըլլան: Հայաշխարհը այնքան անծայրածիր չէ, մանաւանդ՝ այս դարուն, որ լուրերը չտարածուին:

Արդարեւ, հայկական չուկան կարիքը ունի՞ կրկնակ տպագրութեան մը: Մանաւանդ՝ կրկնակ «Ազգապատում»ի մը, որ պարզ ընթերցողին այդքան ալ հասու չէ:

Ըստ բանաւոր հաւաստի տեղեկութեան մը, իւրաքանչիւր հրատարակութիւն արժած է կամ պիտի արժէ շուրջ 30.000_ական տոլար: Պատկառելի գումար մը, որ պատիւ կը բերէ հովանաւորներուն: Բայց ուր բացակայ է համագործակցութիւնը, ուր ներկայ է պատահականութիւնը, հոն կը ծաղկի մսխումը:

Այս պարագային՝ փառաշուք մսխում մը, որ օտար չէ հայ իրականութեան:

Առարկողներ կրնան ըլլալ, թէ՝ հազարի տեղ, ըսենք, երկու հազարի տպաքանակ մը ունինք: Կամ թէ՝ Սփիւռքի համար աւելի դիւրին է գիրքը Պէյրութէն ստանալ, քան Էջմիածնէն, իսկ Հայաստանի համար՝ ճիշդ հակառակը: Բայց ասոնք այլրած սրտի մխիթարանքներ են, նոյնիսկ եթէ պահ մը հիմնաւոր ըլլան (ինչ որ չեն):

Երբ գիտենք ի՞նչ պայմաններու մէջ տեղի կ'ունենայ հայերէն գիրքի (չ)սպառումը եւ որքա՞ն արժէքաւոր գիրքեր գզրոցներու մէջ կը մնան տարիներով, տասնամեակներով կամ յաւիտեանս, ի՞նչ նախընտրելի է՝ 2.500 էջնոց մէ՞կ գիրք տպել, թէ երկու:

Պարզ օրինակի համար, կարելի էր Հայկական Հանրագիտարանի խմբագրութեան պատրաստած «Քրիստոնեայ Հայաստան» հանրագիտարանը հրատարակել, անկասկած լայն հանրութեան մատչելի ու օգտակար գործ մը, որ անտիպ կը մնայ: Ամէն տեսակ ձեռնարկի համար ծախսուած է 1700_ամեակին, բայց նման մնայուն աշխատութեան մը կարիքը ըստ երեւոյթին չկար եւ պատկան մարմիններու միտքէն չէ անցած զայն լոյս աշխարհ բերել:

«Ազգապատում» մը եւ «Քրիստոնեայ Հայաստան» հանրագիտարան մը, օրինակ, այս յոբելեանէն արժէքաւոր յիշատակ մը կ'ըլլային:

Բայց Օրմանեան × 2 ունենալը աւելի առաջնահերթ էր:

Պատիւ մեր կաթողիկոսական աթոռներուն ու... միասնական Եկեղեցիին:

Նիւ Ճըրզի

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՄԲԱՏ ԱՐՔ. ԼԱՓԱՃԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75_ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մոնթեպելլոյի «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Փետրուար 8_ին, նշուած է Սմբատ Արք. Լափաճեանի ծննդեան 75_րդ տարեդարձը ճաշով, որուն ներկայ եղած են 700 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Իբաւալեան Լեւոն Կիրակոսեան: Բանախօսած է Օննիկ Քէչիչեան, վեր առնելով Սմբատ Արք.ի ներդրումը եկեղեցաշինութեան եւ դպրոցաշինութեան աշխատանքներուն մէջ: Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած են Հայ կաթողիկէ համայնքի հովիւ Հ. Ռափայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան, Հայաստանի աւագ հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան, առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան եւ ուրիշներ: Սմբատ Արք. Լափաճեանին յանձնուած են գնահատագիրներ Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապին, Արամ Ա. Կաթողիկոսին, Մոնթեպելլոյի եւ Փիքօ Ռիվերայի քաղաքապետներուն, «Մաշտոց» Գոլէճին եւ «Հայկազեան» համալսարանին տնօրէնութեանց կողմէ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ Սմբատ Արք. ըսած է. «Երբ իմ մասիս այնքան գեղեցիկ խօսքեր կ'ըսէիք, ես կը յիշէի Լիբանանի մէջ անցուցած իմ օրերս. անտուն, անտէր, անյոյս 13_ամեայ պատանի մըն էի, չէի գիտեր թէ հացի յաջորդ պատառը ե՞րբ պիտի ունենամ»:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՈՎԻՒՆԵՐՈՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՃԱՇԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Փետրուար 2_ին, տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հովիւներու մեծարանքի ճաշը: Բացումը կատարած է Աննիկ Զինտարգեան: Հոգաբարձութեան ատենապետ Ռոստոմ Այնթապլեան ներկայացուցած է եկեղեցւոյ, ծառայած նախկին եւ ներկայ հովիւներէն իւրաքանչիւրի աշխատանքը: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս եւ Ալիս Անիւեան 20 հազար տոլար նուիրած են եկեղեցւոյ: Ողջոյնի խօսք արտասանած են Տիկնանց Միութեան ատենապետուհի Արաքս Սարեան, Ազգային Վարչութեան ներկայացուցիչ Մհեր Տէր _ Օհաննէսեան եւ Բարդէն Ծ. Վրդ. Զարեան: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

ՀԱՅ ՈՍԿԵՐԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս _ Անճըլըսի «Պիլթմոր» պանդոկին մէջ, Փետրուար 9_ին, տեղի ունեցած է Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ ոսկերիչներու ընկերակցութեան տարեկան ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են 350 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Բեգլար Փիլաւճեան: Միութեան ատենապետը՝ Սարգիս Կիտցինեան, ներկայացուցած է մէկ տարուան գործունէութիւնը, նշելով որ անցեալ ամիս Միլանոյի մէջ գումարուած Հայ ոսկերիչներու ընկերակցութեան համաժողովին, Արեւմտեան Ամերիկայի ընկերակցութիւնը գնահատուած է իբրեւ լաւագոյնը՝ կազմակերպական իր կառոյցով, բարեսիրական ու գաղութի սպասարկութեան աշխատանքով: Մրցանակներ տրուած են Վահէ Ուրունին եւ Աստրիկ Ճարաճեանին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

_ Ինչպէ՞ս, _ հարցուց Արթին:

_ Տէրվիշը հոս է, զինքը խցիկ մը դնել տուի եւ պատուիրեցի, որ առանց իմ հրամանիս թոյլ չտան, որ մեկնի:

_ Բանտարկուա՞ծ է ուրեմն, _ գոչեց Արթին ուրախութեամբ:

_ Բանտարկուած չէ, բայց վերջապէս հսկողութեան ներքեւ է, առանձին սենեակի մը մէջ:

_ Ուրեմն լաւ կ'ըլլայ, որ անմիջապէս զինքը բերել տաք:

Պէտրի պէյ զանգակը հնչեցուց եւ բարապանին ըսաւ.

_ Բոլիս Ահմէտ էֆէնտին հոս կանչեցէք:

Բարապանը մեկնեցաւ, եւ վայրկեան մը ետքը ոստիկան Ահմէտ ներս մտաւ:

_ Տերունի տէրվիշը հո՞ս է, _ հարցուց ոստիկանութեան տնօրէնը:

_ Այո՛, խցիկին մէջն է, պատասխանեց ոստիկանը:

_ Զինքը հոս բեր անմիջապէս:

Ոստիկանը բարեւելով մեկնեցաւ:

Արթին չափազանց ուրախ էր: Նախ այն համոզումը ունէր, թէ կրցած էր հաւատացնել ոստիկանութեան տնօրէնին, որ ինք որեւէ մասնակցութիւն չունի կեղծ դաւադրութեան գործին մէջ, երկրորդ՝ կը յուսար ծերունի տէրվիշին բերնէն քաղել կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնցմով պիտի կրնար կարեւոր յայտնութիւններ ընել:

«Այդ խորհրդաւոր մարդը, _ կը մտածէր, _ որ յաջողած է այսչափ լաւ պահուած գաղտնիք մը տեղն ի տեղօք երեւան հանել, սովորական մէկը ըլլալու չէ, եւ պէտք է չատ վարպետութեամբ վարուիլ իրեն հետ»:

Այդ խորհրդածութիւնը ընելէ ետքը դարձաւ դէպի Պէտրի պէյ եւ ըսաւ.

_ Եթէ տէրվիշը չուզէ մեր հարցումներուն պատասխանել, ի՞նչ պիտի ընէք:

_ Բռնի խօսեցնել պիտի տամ զինքը, բայց նախ եւ առաջ պիտի ջանամ իր ինքնութիւնը հասկնալ: Շատ մեծ սխալ մը գործեցի առաջին օրէնատոր ուշադրութիւն չդարձնելով. բարեբախտաբար մարդը մեր ափին մէջն է:

Հազիւ թէ այս խօսքերը արտասանած էր, ոստիկան Ահմէտ ներս մտաւ շուարած կերպարանքով մը:

_ Պէ՛յ էֆէնտի, _ ըսաւ դողահար ձայնով մը, _ տէրվիշը իր սենեակին մէջ չէ, կ'երեւայ, որ պատուհանէն փախեր է:

_ Փախե՛ր է, _ գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, _ վա՜յ թշուառական, ես ձեզի չպատուիրեցի՞, որ իր վրան հսկողութիւն ընէք:

_ Այո՛, բայց ըսած էիք, որ պարզապէս առանձին սենեակի մը մէջ փակենք զինքը:

_ Այդ մարդը ձենէ կ'ուզեմ, անմիջապէս պիտի գտնաք, բերէք, _ գոչեց Պէտրի պէյ բարկացած:

_ Ուրիշ բան մըն ալ կայ, _ ըսաւ ոստիկանը միշտ այլայլած դէմքով մը:

_ Ի՞նչ բան, _ հարցուց տնօրէնը:

_ Սենեակին մէջէն գտայ իր ճիւպպէն, իր թէզպիհը, իր գլխուն փաթթոցը եւ... իր մօրուքը:

_ Դո՛ւրս կորսուէ, _ գոչեց Պէտրի ա՛լ աւելի զայրացած:

Ոստիկանը այնքան ժամանակ չգտաւ, որ ուրախ՝ դուրս ելաւ սենեակէն:

Երբ առանձին մնացին, ոստիկանութեան տնօրէնը ըսաւ.

_ Ի՞նչ կ'ըսես այս եղածին:

_ Հիմա ա՛լ բոլորովին համոզուեցայ, որ այդ կեղծ տէրվիշը այս կեղծ դաւադրութեան մասնակից է, _ պատասխանեց Արթին:

_ Ես ալ նոյնպէս կը կարծեմ:

_ Մեղք, որ այդ մարդը փախցուցինք. կարծեմ թէ չա՛տ բաներ պիտի իմանայինք իրմէ, հիմա մեր գործը ըլլալու է իր հետքը գտնել:

_ Ահա՛ չատ դժուար գործ մը, _ դիտել տուաւ Պէտրի, _ այդ մարդուն ո՛չ հասցէն գիտենք, ո՛չ անունը եւ ո՛չ ալ իր իրական դէմքը տեսած ենք:

_ Արդարեւ չատ իրաւունք ունիք, պէ՛յ էֆէնտի, այսուհանդերձ դիպուածը երբեմն ամէնէն տարօրինակ բաները կ'ընէ:

_ Դուն կը յուսա՞ս, որ կրնանք իր հետքը գտնել:

_ Կը յուսամ, _ պատասխանեց լրտեսը, _ բայց ինչպէս ըսի, յոյսերնիս միայն դիպուածին վրայ դնելով: Եթէ թոյլ կուտաք, ես այս գործով զբաղիմ եւ իմ գիտցած ձեւովս խուզարկութիւն ընեմ:

_ Ո՛չ թէ թոյլ կուտամ, այլ հրաման կ'ընեմ, _ ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

Պահ մը լռութիւն տիրեց:

_ Կրնա՞մ մեկնիլ, _ հարցուց Արթին:

_ Այո՛, կրնաս մեկնիլ, միայն թէ մի' սպասեր, որ եռեւէդ մարդ ղրկեմ գալ գիս տեսնելու համար:

Լրտեսը խոնարհաբար բարեւեց եւ դուրս ելաւ:

Երբեք մտքէն չէր անցներ, թէ այսչափ դիւրաւ օձիքը պիտի կրնար ազատել:

Կեղծ տէրվիշին պարագան չատ նպաստած էր իրեն հանդէպ Պէտրի պէյին տրամադրութեան փոխուելուն:

Այսուհանդերձ լրտեսը բոլորովին հանդարտած չէր:

«Իրաւ է, որ առայժմ օձիքս ազատեցի, _ կը խորհէր, _ բայց կրնայ ըլլալ, որ նորէն փորձանք մը գայ գլխուս, մանաւանդ որ Աստիկ եւ Եմին կրնան խօսիլ եւ մասնակցութիւնս ալ ապացուցանել, թէեւ այդ բանը ընելով ոչինչ կը չահին: Ա՛խ, եթէ կարենայի միջոց մը գտնել իրենց հետ տեսակցելու, չատ դժուարութիւններ կը հարթուէին»:

Յետոյ սկսաւ մտածել ծերունի տէրվիշին վրայ:

(Շար. 176)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jaen-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը, եւ Մարգարեան - Փափազեան Վարժարանի Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ վարժարանի բարգաւաճման համար Ալիս Պչաքճեանի մահուան առթիւ:

Պր. Մովսէս Պչաքճեան, Օր. Լուսին Պչաքճեան եւ Տիկին Անայիս Պաղտոյեան 100 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ժան - Գլօտ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Ղազարեան, եւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Ղազարեան 30-ական Եւրօ Եկեղեցւոյ:

Վարուժան Մարտիրոսեան ընտանիք, Սամուէլ Քէշիշեան ընտանիք, Յովհաննէս Աւագեան ընտանիք, Խաչիկ Աւագեան ընտանիք, Տիկին Տիգրանուհի Ժէլօյեան, Շանթ Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Նուարդ Տէօնէր, եւ Սուքիասեան ընտանիք 30-ական Եւրօ Մարգարեան վարժարանին

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փանոսեան 80 Եւրօ, Աղնիւ Աժամեան 75 Եւրօ, Սարգիս Պաղտոյեան ընտանիք 50 Եւրօ, Վահէ եւ Սեդա Ֆրնգլեան 40 Եւրօ, Օր. Սիլվի Շաթօ, Վիգէն Պալապանեան, Կրէկուար Կիրակոսեան ընտանիք 15-ական Եւրօ դպրոցին:

Գայեանէ եւ Ագատ Միսքճեան, Օրիորդ Էլիզապէթ Սուսանի 200-ական ֆրանք դպրոցին:

Վարժարանիս նախկին շրջանաւարտ աշակերտները 50 Եւրօ դպրոցին:

Այս առթիւ մեր ցաւակցութիւնները Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւորական Դասուն, վարչութեան, հոգաբարձութեան, վարժարանիս խնամակալութեան, տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին կողմէ:

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE
(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)
les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !
Métro: *République, Filles du Calvaire*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE
C.C.A.F.

COMMUNIQUE

Le Ministère de la Santé de la République du Haut Karabagh a décidé de construire un hôpital à Stepanakert pour répondre aux besoins vitaux de la population en matière de soins et de santé publique du pays.

Dans ce cadre, l'Union Médicale Arménienne de France (UMAF), sollicitée par les autorités du Haut Karabagh, a bien voulu apporter son expertise technique à la réalisation d'une cellule médico-chirurgicale d'urgence du futur hôpital et a informé le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de France (CCAF), afin d'obtenir son soutien.

La FRA-Dachnaktsoutioun, la Croix Bleue des Arméniens de France, le Homenetmen-France, le Comité de Défense de la Cause Arménienne, Hamazkaïne, la FRA-Nor Seround et le Centre d'Organisation pour les Etudiants Arméniens de France ont d'ores et déjà décidé d'organiser plusieurs manifestations, dans le cadre d'une campagne de mobilisation qui sera placée sous le parrainage de Monsieur le Président de la République du Haut Karabagh.

La première de ces initiatives aura lieu le samedi 2 mars,au PACI d'Issy-les-Moulineaux, dans le cadre d'une soirée dansante organisée par FRA-Nor Seround et COPEA avec l'appui de toutes les organisations de jeunesse.

Le CCAF se félicite de cet esprit d'union et de mobilisation sur un sujet aussi important et majeur pour tous les Arméniens.

Aussi, afin que ce projet, vital pour le pays, puisse se réaliser dans les meilleures conditions, toutes les forces vives de la communauté arménienne de France doivent se mobiliser avec énergie et détermination. C'est pourquoi, le CCAF soutient toutes les initiatives qui seront prises dans ce sens.

La République du Haut Karabagh a besoin de nous tous et il faut impérativement que nous l'accompagnions dans la réalisation de cet important projet.

Paris, le 27 février 2002

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական հերոսամարտի 87-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւն յետագային:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՆԳԻՍՏ
ժամը 17-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 6
Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ-ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 8
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ
ՄԻՋԻՆՔ-ի
Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն. -
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն
Յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ
Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին

Ուղեկցութեամբ
ԶԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

14[e] CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS
Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ
(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբին
Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»
կը բանախօսէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՑ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

երկրորդ բաժինով՝
Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 *Դեկտեմբեր* 6-*էն* 18) *տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, Կիրակի, Մարտ* 10, *ժամը* 16-*ին, Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ*
15, rue Jean-Goujon — Paris 8[e]
Հիւրասիրութիւն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12.30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւապալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 3
DIMANCHE
3 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 279

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.376 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.376

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ «ԱՌԵՂԾՈՒԱԾՆԵՐ»

1950-ական թուականներու կէսերէն, բայց յատկապէս վերջին քառորդ դարուն, Եղիշէ Չարենցի անտիպ կամ գիրքի մէջ չմտած գործերը ընթերցողի սեփականութիւնը սկսան դառնալ, որքան որ կարելի էր վերականգնել յաճախ փոշիացող (այժմ՝ փոշիացած) ձեռագիրները կամ գտնել հոս ու հոն ցրուած թուղթերն ու վաւերաթուղթերը: Հրապարակի վրայ են «Անտիպ եւ չհաւաքուած երկեր»ը (Երեւան, 1983, կազմող՝ Անահիտ Չարենց) եւ «Նորայայտ էջեր»ը (Երեւան, 1996, կազմող՝ Դաւիթ Գասպարեան), ու նոր նիւթեր դանդաղօրէն կը կուտակուին:

Երջանիկ դիպուածով մը, 1976-ին հանդուցեալ ակադ. Եդուարդ Ջրբաշեանը Չարենցի անձնական գրադարանին մէջ յայտնաբերած էր մոռցուած բանասէր Աւետիք Բահաթրեանի ուշագրաւ հատորը՝ «Հին Հայոց տաղաչափական արուեստը» (Շուշի, 1891), ու անոր 124-րդ էջին վրայ Չարենցի հետեւեալ ձեռագիր գրառումը. –

«I. Սա է գիրք հանճարեղ եւ զարմանալի՝ գրուած լինելով 90-ական թուականներին մի ինչ-որ անյայտ շուշեցի ուսուցչի ձեռքով... Մեր հին եւ նոր տաղաչափական արուեստի հետ կապուած բոլոր պրոբլեմները շօշափուած եւ մասամբ *հանճարեղ* ինտուիցիայով լուծուած են այստեղ. *պրոբլեմներ*, որ սրանից յետոյ ոչ միայն չեն դրուել ու արծարծուել մեր տեսական գրականութեան մէջ, այլ մինչեւ օրս *չեն էլ հասկացուել*: Այս գիրքը էապէս մի զարմանալի *հանք* է՝ գտնուած *հանճարեղ բնազդի տէր* հեղինակի կողմից, որ, դժբախտաբար միմիայն բնազդով ցոյց է տալիս, մատնանշում է *հանքի գոյութիւնը*, մերթ անգամ շօշափում է հանքի անխախտ *ջղերը*, –եւ որքա՜ն դեռ *ընդհանուր կուլտուրա* եւ *ջանք* են հարկաւոր, որպէսզի մեր գրականագիտութիւնը՝ *գնալով բահաթրեանների* հետքերով, *բաց անի*, *համակուի* եւ *օգտագործի* մեր հին տաղաչափութեան հրաշալի յատկութիւնները:

II. Ըստ էութեան՝ մեր նոր գրականագիտութիւնը (Աբովեանից մինչեւ օրս) ունի ընդամէնը *երկու ինքնուրոյն*, միանգամայն *անօրինակ*, համարեա *հանճարեղ* դէմք, կամ անուն: –Դրանք են՝ *Գէորգ Ախվերդեանը* եւ անտաղնակ այս *մոռացուած* գրքի հեղինակ Աւետիք Բահաթրեանը:– Երրորդը– *Մ. Աբեղեանն* է, բայց սա արդէն եւրոպական առումով մի (ի հարկէ չափազանց արժէքաւոր) ունեալ, *գիտնական է միայն*, – եւ համեմատած վերոյիշեալների հետ – մի տքնաջան մշակ է միայն, որ *եւրոպական գիտութեան խոփով* ամենայն սիրով ու յամառութեամբ հերկում է հայրենի դպրութեան հերկը՝ կատարելով խիստ օգտակար աշխատանք, իսկ վերոյիշեալները – *հայրենի հանճարներ* են իրենց տգէնութեան մարգում, *հանճարներ*, որ աւելի *կռահում* ու *գտնում* են, քան կատարում *գիտական* ամէնօրեայ աշխատանք, – սակայն հէնց սրբանով էլ հանճարեղ են նրանք եւ ինչպէս ամէն հանճար – *անկրկնելի*...»[1]:

Բահաթրեանի մասին շատ տուեալներ պահպանուած չեն. նոյնիսկ ծննդեան եւ մահուան թուականները ստոյգ չեն: Ջրբաշեան ըստ կարելւոյն կենսա-մատենագիտական ուրուագիծ մը վերականգնած է: Աւելի՛ն, Չարենցի գրառումին յայտնաբերումը պատճառ եղած է, որ նոյն գրականագէտին ջանքերով 1984-ին Բահաթրեանի հատորը լոյս տեսնէր Երեւանի մէջ լուսատիպ հրատարակութեամբ:

Վերջերս, ամերիկացի հայագէտ Ճէյմս Ռասըլ հրատարակած է չահեկան յօդուած մը Պետրոս Դուրեանի «Մանուկն առ խաչ» բանաստեղծութեան մասին, որ գրուած է խաչաձեւ կերպով, ու զայն զուգադրած է Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան»ի ներածութեան խաչաձեւ քերթուածին հետ («Դրութիւնք յօդնաթախանձ...»), որ առաջին անգամ աւելի քան հարիւր տարի առաջ ուսումնասիրուած ու իր խաչաձեւութեամբ վերծանուած էր Բահաթրեանի կողմէ: Այս առթիւ, Ռասըլ կարգ մը դիտողութիւններ ըրած է երկու քերթուածներուն կրօնական բաղադրիչներուն մասին:

Թարգմանելով Չարենցի վերոյիշեալ գրառումը, ան որոշ տեղեկութիւններ ալ տուած է Բահաթրեանի մասին: Ըստ իրեն, բանասէրը ստիպուած էր երեք անգամ շարադրել իր աշխատութիւնը. առաջին շարադրանքը աւազակային յարձակումի զոհ գացած է՝ տպարան ղրկուելու ժամանակ, երկրորդը Պոլսոյ մէջ «նախանձոտ եւ ոխակալ» հրատարակիչի մը ձեռքը մնացած է, իսկ երրորդը տպուած բնագիրն է[2]: Սակայն, հոս փաստական սխալ մը կայ: Արդարեւ, Ջրբաշեանի մէկտեղած տուեալներուն համաձայն, երկրորդ շարադրանքը 1889-ին Պոլիս ուղարկուած է՝ «Իզմիրլեան» մրցանակին ներկայացուելու համար, բայց մրցանակի չէ արժանացած եւ տարի մը ետք հեղինակին վերադարձուած է, որմէ ետք տպագրութեան յանձնուած է[3]:

Աբեղեանի մասին Ռասըլ հետեւեալ ծանօթագրութիւնը կատարած է. –

«Փրոֆ. Մանուկ Աբեղեանը՝ Երեւանի համալսարանէն, գրած է հիմնական "Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն"ը՝ ռուսերէն եւ հայերէն հրատարակութեամբ, եւ բազմաթիւ այլ ուսումնասիրութիւններ, ներառեալ, անգնահատելի "Հայոց ժողովրդական հաւատքը" գերմաներէն եւ հայերէն հրատարակութեամբ[4]: Առնէք մեծ խորութեան եւ հանրագիտարանային հետազօտութեան գործեր են, եւ կը կարծեմ, որ Չարենցի քիչ մը արհամարհական կեցուածքը գաղափարախօսական հասկնալի ոխով մը գունաւորուած է: Բանաստեղծը արդէն վտարեալ [outcast] մըն էր: Ընդհակառակը, Աբեղեանը պատրաստակամօրէն ինքզինքը յարմարցուցած էր խորհրդային վարչակարգին՝ հայերէնի ուղղագրութեան բարեփոխումը ընտանձնելով, թէեւ, ինչպէս Աճառեանը հակառակած էր, պարզեցուած ուղղագրութիւնը Հայաստանի հին գրականութիւնը նուազ մատչելի դարձուցած է. խզում մըն էր ազգի սեփական մշակոյթին հետ: Իր քաջութեան համար, Աճառեանը ձերբակալուած ու չարչարուած է. Աբեղեանը 1930-ական թուականներէն ստալինեան շողոքորթի [toady] պտուղները վայելած է: (Թերեւս այս մնացորդային ենթամարդկութիւնը, որ յաճախ որպէս համակերպում [conformism] կը յայտնուի, ընտանեկան էր. իր եղբայրը՝[5] Արտաշէս Աբեղեանը, դասախօս՝ Միւնիխի մէջ, աւելի ուշ նոյն տասնամեակին գիրք մը գրած է, փորձելով Հիթլէրին փաստել, թէ Հայերը "արիական ցեղ"ին կը պատկանէին)»[6]:

Այս ծանօթագրութիւնը բազմաթիւ հարցականներ կը յարուցանէ: Այսպէս, արդեօք Չարենցի խորհրդածութիւնը «գաղափարախօսական հասկնալի ո՞խ» կը մատնէր:

Գրեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Բանաստեղծը, մեր ընթերցումով, վեր հանած է Բահաթրեանի մոռցուած դերը, բաղդատական մը գծելով, մէկ կողմէ՝ վերջինիս ու Գէորգ Ախվերդեանի (Սայաթ Նովայի խաղերուն առաջին հրատարակիչ-ուսումնասիրողը, 1852ին) եւ միւս կողմէ՝ Աբեղեանի միջեւ: Առաջինները բնորոշած է որպէս մտահայեաց (intuitif) տաղանդներ, իսկ երկրորդը՝ որպէս ուսեալ տաղանդ մը:

Դարաշրջանի մը մէջ, ուր գիտութիւնը սկսած էր չափուիլ բարձրագոյն կրթութեան վկայականներով, բանաստեղծին միտքը այն էր, որ Ախվերդեանի ու Բահաթրեանի պէս մարդիկ, որոնք բարձրագոյն՝ եւրոպական տիպի ուսում չեն տեսած, թերեւս աւելի գնահատելի են իրենց յատկատեսութեամբ քան Աբեղեան մը կամ համալսարանական կրթութիւն ստացած ուեւէ այլ մասնագէտ մը, որ իր գիտական աշխատանքին հիմքն ու մեթոտը կը պարտի Եւրոպային կամ, ընդհանրապէս, համալսարանին:

Որոշ չափով, անգիտակցաբար, Չարենց ինքնարնութագրումի փորձ մը ըրած է, քանի որ ինք եւս մտահայեաց, ինքնուս տաղանդ մը եղած է, որ 1930-ական թուականներու սկիզբներուն հայ տաղաչափական արուեստի մասին ուշագրաւ դասախօսութիւններ տուած է Գրողներու Միութեան լսարանին մէջ եւ քննադատած՝ Աբեղեանի տաղաչափական տեսութիւնները[7], մինչ միւս կողմէ գերմանական խստապահանջ ուսման տէր Աբեղեանը 1933-ին կը հրատարակէր «Հայոց հին տաղաչափութիւն (մետրիկա)» ստուարածաւալ ուսումնասիրութիւնը:

Աւելցնենք, որ վերի գրառումը Աբեղեանի հանդէպ անձնական հակակրանքի, անարգական կամ նուաստացուցիչ կեցուածք չի պարզեր: Չարենցի գրածը տեսակէտ մըն է, որ կը փորձէ ճշգրտել ուսումնական մարդոց երկու տարբեր դասակարգերու տեղը: Ինչպէս Ջրբաշեան գիտել տուած է, Աբեղեանի մասին «աւուած խօսքերը, բոլոր վերապահումներով հանդերձ, տալիս են մեծ հայագէտի ամբողջական եւ շատ բարձր գնահատականը, կարող են համարուել նրա վաստակի նկատմամբ Չարենցի երկարամեայ ակտիւ հետաքրքրութեան իւրօրինակ հանրագումարը»[8]:

1922-ի «աբեղեանական» ուղղագրութեան գործադրումը որպէս յարմարողական կեցուածք տեսնելն ալ փութկոտ եզրակացութիւն մը պէտք է նկատել: Արդէն գիտենք, որ այս ձեւով Աբեղեան պարզապէս իրագործած է 1913-ին յառաջ քաշած իր նախագիծը, եւ ո՛չ թէ մէկ օրէն միւսը պատուէրի մը կամ ճնշումի մը հլու կամակատարը եղած է[9]:

Միւս կողմէ, յայտնի փաստ է, որ Հրաչեայ Աճառեանը ընդդիմացած է աբեղեանական ուղղագրութեան: Ծանօթ է նաեւ, որ ան 1937 – 1939 թուականներուն 27 ամիս բանտարկուած է (ու չարչարանքի ենթարկուած) զանազան մեղադրանքներով՝ «Թունդ նացիոնալիստ», «անգլիասէր հակայեղափոխական», «Բաքուի մէջ անգլիական հետախուզութեան իրազեկող եւ թարգմանիչ», Արշակ Չօպանեանի հետ գաղտնի կապ պահող, «բուրժուական լեզուաբաններ»ի հետ նամակցող, «պրոֆեսորական փաշիստական խմբի» անդամ: Բայց «նոր» ուղղագրութեան հետ կապուած մեղադրանք եղած չէ: Միայն երբ դատավարութեան ընթացքին իրեն հարց տրուած է, աւելի քան 60-ամեայ Աճառեանը քաջաբար (կամ միամտաբար) պատասխանած է. – «Նոր ուղղագրութեան դէմ լինելը ես հաստատում եմ նաև հիմա, քանի այն խանգարում է քերականութեան ուսուցմանը»: Եւ հակառակ անոր, որ իր այս «յանցանք»ը խոստովանած է, կրցած է – ստալինեան դատական համակարգի «խորհուրդ խորին» – փաստել իր անմեղութիւնը վճարեկ ատեանի առջեւ ու բեկանել իր դէմ արձակուած վճիռը[10]:

Հետեւաբար, կը խորհինք որ ո՛չ Աբեղեանը հալածանքէ զերծ եղած է ուղղագրական փոփոխութեան հեղինակ ըլլալու պատճառով (այլ պատճառ մը թերեւս գոյութիւն ունեցած է, զոր կ'անգիտանանք), ոչ ալ Աճառեանը հալածուած է ուղղագրութեան հանդէպ իր անզիջող կեցուածքին համար:

Շահեկան է նշել, որ 1935 Ապրիլ 23-ին տեղի ունեցած հարցաքննութեան մը ընթացքին, Չարենց կատարած է հետեւեալ հաստատումը. –

«Լաւագոյն դասախօսները զբօսնում ու թափառում են փողոցում (Աճառեան, Աբեղեան), *իսկ համալսարանում լեզուաբանութիւն են դասաւանդում ոմն* Սեւակ *եւ դաշնակցական Արարատ* Ղարիբեանը»[11]:

Ուշադրութիւն պէտք է ընել այն իրողութեան, որ անկախաբար ճշմարտացի ըլլալէ թէ ոչ, այս հաստատումը քովքովի կը բերէ Ռասըլի կողմէ արուեստականօրէն հակադրուած «լաւագոյն դասախօսները»: Եթէ Աբեղեան ու Աճառեան 1935-ին հաւասարապէս գնահատելի էին Չարենցի համար, կացութիւնը շատ փոխուած պէտք չէ ըլլայ 1937-ին:

Ճիշդ է, որ Աբեղեան 1936-37-ի ստալինեան մաքրագործումներու ընթացքին մասնաւոր սեղմումներու չի թուիր ենթարկուած ըլլալ, որքան որ մեզի յայտնի է: 1936-ին «Սասնայ ծռեր»ու փոփոխակներու Ա. հատորը հրատարակելէ ետք Կարապետ Մելիք-Օհանջանեանի հետ –որ հալածանքներու ենթարկուած է աւելի ուշ–, որ Պետհրատի գեղարուեստական բաժնի տնօրէն Չարենցի մէկ ծրագրին իրագործումն էր, Աբեղեան 1939-ին «Սասունցի Դաւիթ»ի համահաւաք բնագիրը ●▶

լոյս ընծայած է Գէորգ Աբովի ու Արամ Ղանալանեանի հետ։ Մինչեւ իր մահը 1944–ին, Աբեղեան շարունակած է կանոնաւոր կերպով գիտական յօդուածներ ու գիրքեր հրատարակել։

Բայց չենք իմացած, որ Աբեղեան շողոքորթութեան նմոյշներ կտակած ըլլայ, բացառելով թերեւս պարագայական մէջբերում մը Լենինի կամ Ստալինի գործերէն, ինչ որ բացառիկ բան մը չէր այդ ժամանակներուն կամ աւելի ուշ։ Ընդհակառակն, 1926–ի եւ 1932–ի քննարկումներէն ետք, 1940–ին «աբեղեանական» ուղղագրութիւնը «հայաստանեան» ուղղագրութեամբ փոխարինուած է։ «Ստալինի շողոքորթ»ի մը համար շատ պատուաբեր փոխհատուցում մը եղած չէ, ո՛չ ալ 75–ամեակի ուրախառիթ նշում մը։

Տարօրինակ է նկատել, որ Ռասըլ գերմանաբնակ Արտաշէս Աբեղեանին վերագրած է իր ազգականին «համակերպում»ի մեղքը, այս անգամ՝ Ադոլֆ Հիթլէրի հանդէպ։ Նախ, ենթադրել որ այդ «մեղքը» ընտանեկան ներքին ախտի մը արդիւնքն է՝ կենսաբանական ու հոգեբանական ամէն օրէնքի դէմ է. համազօր է ըսելու, թէ ոճրագործի մը եղբայրը կրնայ ոճրամիտ ըլլալ պարզապէս արիւնակցական կապի մը հետեւանքով։

Ամէնէն կարեւորը, սակայն, հետեւեալն է։ Ա. Աբեղեան 1939–ին իր «Armeniertum Ariertum» («Հայերը՝ արիացիներ») հատորին մէջ Հայերը որպէս «արիացի» ներկայացուցած է, կը կարծենք, ո՛չ թէ ներքին համոզումի մը, այլ՝ քաղաքական անհրաժեշտութեան մը բերումով։ Հոն աշխատած է գիտականօրէն հիմնաւորել հրատապ ու էական հարց մը։

Արդարեւ, Նիւրեմպէրկի տխրահռչակ օրէնքները (1935 Սեպտեմբեր 15) Գերմանիոյ բնակչութիւնը արդէն բաժնած էին «արիացիներ»ու եւ «ոչ–արիացիներ»ու (հրեաներ և mischligներ՝ խառնածիններ)։ «Ոչ–արիացիներ»ը աստիճանաբար երկրորդական քաղաքացիներու վերածուեցան, մինչեւ որ 1942–ին «վերջնական լուծում»ը որոշուեցաւ անոնց դէմ։ Թէեւ Հայերը կը պատկանէին «հին սախացիներ»ու դասակարգին, Հիթլէրի ցեղային հարցերու խորհրդատուն՝ Ռոզէնպէրկ, այն կարծիքէն եղած է, թէ Հայերը, հրեաներու նման, «ստորին ցեղ» մըն էին։ Ա. Աբեղեանի հատորը ուղղըւած էր նման վտանգաւոր կարծիքներ ջրբելու։

Իր ճիգը բաւարար չէր ի հարկէ։ Նման հարցեր Ֆրանսայի մէջ ալ շօշափուած են գերմանական գրաւման ժամանակ. որոշ Ֆրանսացի «գիտնականներ» խնդրոյ առարկայ դարձուցած են Հայերու «արիականութիւնը», ինչպէս կ'իմանանք Շաւարշ Միսաքեանի գաղտագողի հրատարակած «Հայկաշէն» հանդէսի յօդուածներէն (1942 – 1943), եւ որոնց դէմ գրուած է մարդաբան Ռուբէն Խերումեանի «Introduction à l'anthropologie du Caucase — Les Arméniens» հատորը (1943)[12]։

Կարեւոր է նշել, որ դարասկիզբին եւ մինչեւ Բ. Աշխարհամարտի աւարտը, հնդեւրոպագէտները ընդհանրապէս ցեղայնական (racialiste) մօտեցում մը որդեգրած էին հնդեւրոպագիտութեան մէջ, Հիւսիսային Եւրոպայի մէջ տեղաւորելով «կապուտաչեայ եւ խարտեաշ արիացիներու» հայրենիքը եւ անոնց վերագրելով ֆիզիքական գերակայութիւն մը, որ նուաճողական քաղաքականութեան մը հիմքը եղած է[13]։ Աբեղեան հնդեւրոպագէտ մը չէր, այլ պարզապէս հետեւած է շրջանի մասնագիտական միտումներուն։ Հիթլէրի տեսութիւնները, ի վերջոյ, ասոնց արիւնալի չահագործումն ու կիրարկումն էին նացիական Գերմանիոյ մէջ։

Մեր պարզաբանումները թերեւս նորութիւն չեն, բայց ստալինեան Հայաստանի պատմութիւնը տակաւին հեռու է իր բոլոր առեղծուածները բացայայտած ըլլալէ եւ կարեւոր է նոր «առեղծուածներ» չստեղծել։

Վ. Մ.

Նիւ–Ճըրզի

(1) Եղիշէ Չարենց, Անտիպ եւ չհաւաքուած երկեր, Երեւան, 1983, էջ 426–427։ Տե՛ս. Եդուարդ Ջրբաշեան, Չորս գագաթ. Թումանեան, Իսահակեան, Տէրեան, Չարենց, Երեւան, 1982, էջ 394 (առաջին հրապարակումը՝ Ե. Ջրբաշեան, «Մի մասունք Եղիշէ Չարենցից», Սովետական Գրականութիւն, 1, 1977, որմէ ամփոփուած է Անահիտ Չարենցի ծանօթագրութիւնը՝ Անտիպ, էջ 476–477)։

(2) Russell, «Bedros Tourian's Cruciform Poem and Its Antecedents», *Journal of Armenian Studies*, Winter-Spring 2000–2001, p. 30.

(3) Ջրբաշեան, Չորս գագաթ, էջ 401։

(4) Այս պնդումը սխալ է։ Աբեղեան իր «Die Armenische Volksglaube» վերնագրուած տոքթորական աւարտաճառը գերմաներէն բնագրով հրատարակուած է Լայփցիկի մէջ, 1899–ին։ Հայերէն թարգմանութիւնը՝ այժմ մոնրէալաբնակ Տորա Սաֆայեանի կողմէ կատարուած, գերմաներէն բնագրին հետ միասին հրատարակուած է երեք քառորդ դար ետք, Աբեղեանի «Երկեր»ու է. հատորին մէջ (1975)։

(5) Արտաշէս Աբեղեան Մանուկ Աբեղեանի եղբայրը չէր, այլ՝ հօրեղբօր տղան։

(6) Russell, *op. cit.*, p. 40-41.

(7) Հմմտ. Եղիշէ Յովհաննիսեան (խմբ.), Յուշեր Եղիշէ Չարենցի մասին, Երեւան, 1986, էջ 256։

(8) Ջրբաշեան, Չորս գագաթ, էջ 396։

(9) Տե՛ս. Լեւոն Խաչերեան, Հայոց համազգային մաշտոցեան համակարգուած միասնական եւ միակերպ ուղղագրութեան պատմութիւնը (Ե. – Ի. դարեր), Լոս-Անճըլըս, 1999, էջ 267։

(10) Թղթածրարին ամփոփումը տե՛ս. Դաւիթ Գասպարեան, Փակ դռների գաղտնիքը. Չարենցը, Բակունցը և միւսները, Երեւան, 1994, 149–154։

(11) Եղիշէ Չարենց, Նորայայտ էջեր, Երեւան, 1996, 355–356։

(12) Հմմտ. Krikor Beledian, *Cinquante ans de littérature arménienne en France*, Paris, 2001, p. 309.

(13) Տե՛ս. Colin Renfrew, *Archaeology and Language. The Puzzle of Indo-European Origins*, London, 1989, p. 15 - 16.

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՁԱԽՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Աչքիս առջեւն է Վիոլետ Գրիգորեանէն նոր հատոր մը, «Que cet hiver est rude» («Այս ինչ դժուար ձմեռ է») վերնագրով, լոյս տեսած 2000 թուականին, Ֆրանսայի Տի քաղաքին մէջ կայացած փառատօնին առիթով։ Երկլեզու հատոր մըն է, ձախ կողմը՝ հայերէնը, աջ կողմը՝ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը։ Եւ քանի որ դէպի ֆրանսերէն փոխադրըւած բանաստեղծութիւն է հրամցուածը, թարգմանիչներու անուններն ալ պէտք է յիշուին (Մարի–Ֆլորին Պրինօ եւ Ալիս Քէկէլեան)։ Ընդամէնը քսան էջ բանաստեղծութիւն, որուն առաջին մասը (էջ 12–23) նոր ու անվերնագիր է, միւսները՝ մամուլին մէջ կամ գիրքով տպուած կտորներ։ Գիրքին սկիզբը կայ նաեւ հարցազրոյց մը հեղինակին հետ, իբրեւ յառաջաբան։ Քանի մը տարի առաջ գրած եմ Վիոլետ Գրիգորեանի մասին (Գարուն, Մայիս 1999) եւ ուրեմն տեղը չէ հոս նոր վերլուծումներու ձեռնարկելու կամ գնահատանքի խօսք բաշխելու։ Կ'ուզեմ միայն զարմանքս յայտնել։ Կրկնակի զարմանք։

Ձախ կողմի հայերէնը տրուած է հայաստանեան ուղղագրութեամբ։ Պահ մը հարց տալ պէտք է. որո՞ւն համար է այդ հայերէնը Ֆրանսա տպուող գրքի մը մէջ։ Ֆրանսացիներուն համար չէ, ապահովաբար։ Հայաստանցիներո՞ւն։ Բայց Հայաստանցիները ֆրանսերէն թարգմանութիւնը պիտի չկարդան եւ ուրեմն այս հատորը իրենց համար չէ նախատեսուած, բացի եթէ նպատակը պատգամ մը արձակել է միայն («միջազգային չափանիշներով հեղինակ դարձած եմ»), այնպէս մը որ պատգամը կը դառնայ բովանդակութիւն։ Եթէ բացառենք սակայն այս նըպատակադրումը, անարժան գտնելով զայն Վիոլետ Գրիգորեանի միտքին եւ բարձրութեան, կը մնայ միայն մէկ կարելիութիւն։ Հատորը ձեռք առնողները պիտի ըլլան Սփիւռքահայեր։ Իսկ անոնց համար՝ այդ ուղղագրութիւնը պարզ վիրաւորանք մըն է։ Ինչ որ չեմ հասկընար հետեւաբար՝ այս յամառութիւնն է Հայաստանէն դուրս վիրաւորական հայերէնով մը հատորներ տպելու։ Ես դէմ չեմ հայաստանեան ուղղագրութեան։ Վերջին հաշուով՝ իմ գիտնալիքս չէ։ Ինչ կ'ուզեն՝ թող ընեն։ Բայց տրամաբանութեան հարց մը կայ։ Որո՞ւն կ'ուղղուին երբ այսպիսի հատորներ կը տպեն։ Ինչո՞ւ չեն կրնար երբեք հաշուի նստիլ այս պարզ հարցումին հետ։ Հաւցէտաիրօջ վերաբերեալ հսկայ չփոթութիւն մը կը տիրէ միտքերուն մէջ, Վիոլետին ինչպէս բոլորին։ Հայկական խորագոյն հիւանդութիւնն է այս չփոթութիւնը ըստ երեւոյթին, ուղեկորոյս ազգի մը մոլորած մտաւորականութեան անախորժ եւ հաւանաբար անսրբագրելի ախտանիշը։

Եւ չեմ խօսիր տակաւին մեքենագիր տառերու տգեղութեան մասին, հայերէնի մեքենագրութեան բազմաթիւ սխալներուն մասին, և տարածականութեան հանդէպ տարօրինակ (կատարելապէս անբանաստեղծական) անտարբերութեան մասին։ Կարծես բանաստեղծութիւնը ըլլար բառերու կուտակում մը, հնչուն եւ հրնչելի, առանց որեւէ՛ տարածական եղրի։ Բանաստեղծութիւնը ի վերջոյ կը տարածուի էջին վրայ, կ'ուղղուի ու կը հրամցըւի աչքին։ Կամ տակէ անդին, կ'ընդհատէ, պէ՛տք է ընդհատէ հնչելին եւ չնչելին։ Ի զուր պիտի փնտռէիք հոս այդ յատկանիշները, յատուկ՝ որեւէ արդի բանաստեղծութեան։ Ջկան։

Բայց կայ երկրորդ զարմանքս, առաջինէն շատ աւելի ծանրակշիռ։ Այս մէկը կը վերաբերի թարգմանութեան։ Այո, բոլորս ալ գիտենք թէ բանաստեղծութիւն թարգմանելը ամէնէն դժուար գործն է զոր կարելի է երեւակայել։ Գրեթէ անկարելի բան մը։ Եւ հազուադէպ է, որ արդիւնքը ըլլայ գոհացուցիչ։ Ես ալ ատենօք Խրախունիէն բանաստեղծութիւններ փոխադրած եմ ֆրանսերէնի եւ ձգած եմ որ տպուին։ Զարաչար կը զղջամ այդ թոյլտուութեանս։ Վիոլետ Գրիգորեանի պարագային, դժուարութիւնը բազմապատկուած է այն իմաստով եւ այն պատճառով, որ անոր կեդրոնացումը փողոցային ոճեր գործածելուն մէջ կը կայանայ, բան մը որ իր բանաստեղծութեան ուժն է ու մեծ արժանիքներէն մէկը։ Թարգմանիչը հետեւաբար ստիպողութեան տակն էր (պէտք էր ըլլար) այդ փողոցային ու անկիրթ հայերէնի համազօրը փնտռելու, փորձելու եւ կիրառելու ֆրանսերէնի մէջ։ Ֆրանսերէնի մէջ աղտոտը, համարձակը, ժարգոնայինը անպակաս են, փառք Աստուծոյ։ Կ'ենթադրեմ, որ զանոնք երթալ քաղելու համար ու թարգմանութեան մը մէջ պատշաճ կերպով զետեղելու համար, պէտք է ունենալ լեզուական որոշ զգացողութիւն մը։ Ու նաեւ բանաստեղծութիւն բուածին նկատմամբ՝ որոշ հասկացողութիւն մը։ Կա՞յ այս ամբողջը՝ զգացողութիւն եւ հասկացողութիւն, ներկայ թարգմանութիւններուն մէջ։ Բացարձակապէս ո՛չ։

Բայց հարցը ա՛յդ իսկ չէ։ Ա՞յլ։ Այլ պարզ ֆրանսերէն մը կարենալ գրելու տարրական կարողութիւնն է։ Նախ՝ յառաջաբանը։ Ֆրանսերէ՞ն է իսկապէս այդ յառաջաբանը։ Այդպիսի մանկամիտ ու մանկատիպ երեւոյթով լեզո՞ւ մըն էր Վիոլետին բերնէն ելածը, որ արժանանար այդ միապաղաղ, տափակ, սխալական, նողկանք առթող ֆրանսերէնին։ Ֆրանսերէ՞ն չգիտցող թէ թարգմանել չգիտցող ֆրանսախօսի մը արտադրութիւնն է արդեօք, պիտի ուզէի գիտնալ։ Օրինակնե՞ր։ Բայց ամէն ինչ, գրեթէ ծայրէ ծայր։

> Beaucoup sont lucides, et sur le patriarcat... et sur l'hypocrisie... On sait que l'homme a des maîtresses; s'il fait un petit vol, on dit que ce n'est pas grave, que c'est pour les enfants... Aujourd'hui, en général, on dit que [la littérature] n'a pas une grande place [en Arménie]. L'écrivain arménien était comme un dieu... L'écrivain aujourd'hui... n'est pas obligé d'avoir une place extérieure, comme les anciens prêtres arméniens... Jusque-là, j'étais très spontanée, puis je me suis beaucoup plus intéressée au travail de l'esthétique. Mais... l'esthétique pure ne m'intéresse pas. Ce que je veux, c'est... retrouver le lien avec la vie. Bien que dans ma recherche de l'esthétique je n'ai jamais oublié la vie...

Պահեցի լեզուի սայթաքումները եւ սխալները։ Մտաւորականի մը ֆրանսերէ՞ն է այս։ Ամօթ չէ՞ այսպիսի ֆրանսերէնով մը հնչեցնել հայ բանաստեղծի մը խօսուածքը։

Բայց աւելի արդահատելի է բանաստեղծութեա՛ն թարգմանութիւնը, եւ այս մէկը՝ ուղղակի աններելի է։ Ահաւասիկ «Այս ինչ դժուար ձմեռ է» կտորին առաջին էջէն հատուածներ՝

Համբուրված, թափանցիկ, կատարյալ
. . . ահա քայլում եմ արվարձանի և
գիշերվա եզրին
և սիրուց ցցուն զույգ ստինքներով
ճեղքում եմ մութն ու աղբն
այս ահագին։

եւ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը՝

Baisée, transparente, exquise
...j'émerge dans les confins de la ville
et dans la nuit,
Je me fraye un chemin
à travers l'obscurité et
les ordures
les seins bandant d'amour.

Իսկ երկու տող վարը՝ «Դաշտանի արնոտ բամպակ»ը դարձեր է «des serviettes sanitaires souillées», կամ

Լորձունք սարսափի
դու ինձ չես հաղթի գոնե այս գիշեր

որ դարձեր է՝

Glaire d'horreur,
si ce n'est que cette nuit,
tu ne m'enseveliras pas.

Այս ի՞նչ տեսակ ֆրանսերէն է, որ կ'ուզէ ըլլալ համարձակ եւ կը յաջողի ըլլալ միայն դռեհիկ կամ սխալական։ Ու երբեմն ալ՝ պարզապէս ծիծաղելի։ Վիոլետին ոճին հեղինակն երանգն ալ կորսընցնելով, ի միջի այլոց։ Առանց հասկընալու որ հեղինակութիւնը արմատն է գրականութեան, գոնէ ա՛յս գրականութեան։

Չեմ շարունակեր։ Բայց աւելցնեմ (ինչ որ չըսի մինչեւ հիմա), որ առաջին բաժինը (Մ.Ֆ. Պրինոյին թարգմանածը) թարգմանութիւն է ո՛չ թէ հայերէնէ, այլ անգլերէնէ։ Չէի գիտեր, որ Վիոլետ Գրիգորեանը (իր Լոս–Անճըլըսեան կեցութեան շրջանին թերեւս) բաւական անգլերէն ամբարեր է, որպէսզի կարենայ այդ լեզուով բանաստեղծութիւն գրբել։ Կամ եթէ չէ ամբարեր, գրական ո՞ր մէկ բարոյականին համաձայն հայալեզու բանաստեղծութիւն մը կը թարգմանուի անգլերէնէ, զանցելով մարմինը լեզուին։ Իսկ եթէ «բարոյական» բառը հասկնալի չէ ընթերցողիս, նոյն բանը ըսեմ ուրիշ ձեւով։ Բանաստեղծութեան խորագոյն առարքին նկատմամբ ի՞նչ անուշադրու-

թեան համաձայն լեզուականը կը զանցըւի ի խնդիր բառարանային իմաստներու, զոյգութիւններու, փոխադրութեան:

Այս ամբողջը պէտք է դաս ըլլայ մեզի: Թարգմանութիւնը արուեստ մըն է ի վերջոյ, եւ ո՛չ թէ փոխադրութիւն մը: Կ՚ենթադրէ թարգմանուող լեզուի գիտութիւն մը, կ՚ենթադրէ լեզուին վրայ աշխատելու կամեցողութիւն մը, կ՚ենթադրէ նպատակ մը որ չի կրնար ըլլալ միայն ցուցադրական: Կ՚ենթադրէ մանաւանդ յարգանք մը, այս պարագային՝ ֆրանսերէնի նկատմամբ: Կամ աւելի ընդհանուր առմամբ՝ բանաստեղծական իմաստին նկատմամբ: Յարգանք մը երկու ուղղութեամբ, կրկնակի: Լեզուին մարմինը նաեւ անոր պատմութիւնն է, անոր խտութիւնը, անոր գոյացումի եղանակը: Ֆրանսերէնին հանդէպ յարգանքի պակասը կը թարգմանէ ու կը կրկնաւորէ հայերէնին հանդէպ նոյն պակասը, իբրեւ լեզու, իբրեւ մարմին ու պատմութիւն ունեցող լեզու:

Այսքան մեկուսացա՞ծ ենք ուրեմն, այսքան աշխարհէն կտրուա՞ծ, մեր ապրած աշխարհէն իսկ կատարելապէս անտեղեա՞կ, որ անկարող ենք երկու տող շնորհքով եւ ներկայանալի եւ ի հարկին՝ ցնցիչ աշխատանք մը տանելու, կ՚ուզեմ ըսել՝ թարգմանական, աշխատանք մը որ արձագանգ գտնէր, գնահատուէր, խօսուէր ու գրախօսուէր ըստ արժանւոյն: Հաւանաբար՝ ե՛նք: Թարգմանութիւնը հանդիպում է, էականը՝ հանդիպումներուն: Հանդիպիլ իբրեւ դպիլ: Միւսին: Լեզուին: Ընկալելով զայն ներս կամ պահելով դուրս, անոր մէջ տեսնելով, ճանչնալով մեր, մեր իսկ, դրսութիւնը: Կը պահանջէ սէր: Անհուն սէր մը, շատ անդին բոլոր այսրաշխարհեան սէրերէն, բայց առանց պէս՝ դպելու ձգտող: Դպրութիւնը չի գար դպելէն, բայց կ՚ենթադրէ ու կը պարունակէ զայն: Իսկ այս դպիլը մարմնական է: Անհուն մարմնականութեամբ մը: Որ չի թոյլատրեր ու չի հանդուրժեր ո՛չ մէկ խաղ, վերացական սլացք, մարմիններէն վեր ճախրանք: Չի հանդուրժեր լեզուի մը մարմնին վրայէն ցատքող տեսակէն որեւէ խաղ: Եւ սակայն այս կոպիտ ենթադրութիւնն է հոս գործողը, ենթադրութիւնը թէ երրորդ լեզու մը բաւական պահած ու փոխադրած կ՚ըլլայ – բայց ինչէ՞ն: Արդեօք ոգեղինութենէ՞ն, իմաստէ՞ն: Ոգինե՞ր ենք: Եւ իբրեւ ոգիները որ ենք՝ կ՚ընդունի՞նք այսպէս չդպիլ ու չդպցուիլ: Մինչեւ ե՞րբ սակայն:

Հարցը այն է հաւանաբար, որ շատ կը ձգտինք օտարին: Անկէ՛ կ՚ուզենք սիրուիլ: Մենք մեզմէ, մերիններէն, «իւրայիններէն» սիրուիլը ինչի՞ կը ծառայէ: Եւ ուրեմն անկարող ենք, բացարձակապէս, Սփիւռքի մը գոյութիւնը ընդունելու: Թարգմանութիւնն է, որ խաթարուած է մեր մէջ: Թերեւս աւելի ճիշդ կ՚ըլլար ըսել՝ թարգմանելիութիւնը: Խոր կերպով խաթարուած: Իսկ թարգմանելիութիւնը կեանքն է, սէրն է, դպելէն ու դպցուելէն առաջ՝ դպրութիւնն է, մարմինը լեզուին: Ու կ՚ուզենք շրջանցել դրսութիւնը, շրջանցել մարմինը, լեզուին Սփիւռքին: Նոյնն է, նոյն շարժումը, նոյն շրջանցումը: Կ՚ուզենք հասնիլ մէկ անգամէն: Ցատքել: Մարմինէն անդին: Սփիւռքէն անդին: Այս ձեւով՝ կ՚անտեսենք պայմանը թարգմանելիութեան: Թարգմանելիութիւնը իբրեւ պայման: Քանի որ եթէ մէկ բան կայ զոր պէտք է սորված ըլլար Սփիւռքը, այն ալ՝ թարգմանելիութիւնն է իբրեւ պայման. դպեթեան մէջ: Թէ սորվա՞ծ է իսկապէս, չեմ գիտեր: Բայց ինչպէ՞ս գիտնալ եթէ չփորձենք, եթէ չանցնինք անկէ, այսինքն չգործածենք զայն իբրեւ փորձաքար, ֆրանսերէն կ՚ըսեն՝ «դպաքար», pierre de touche:

Առանց այդ դպաքարին, պիտի ձգենք օրինակ՝ որ օտար մը գայ ու «համբուրուած»ը թարգմանէ «baisée», եւ պիտի չհասկնանք թէ ինչո՞ւ փոխանակ համբուրուելու՝ քունուած ենք, յառաջագունէ եւ ընդ յաւիտեան խաբուած ու բռնաբարուած: Մինչդեռ մենք կը փորձէինք եզրի՛ (արուարձանի եւ գիշերուայ եզրին), եզրայնութեա՛ն, իրար դպչող մորթերու եւ գեղձերո՛ւ, սահմանի՛, մտածում մը արձանագրել ու փոխանցել: Այսինքն՝ թարգմանելիութիւն մը համբոյրին, համբուրուածութեան մէջ:

Բայց ո՞ր չափով կը փորձէինք արդեօք: Եւ մանաւանդ՝ ո՞ւր կը փորձէինք:

Մ. Ն.

2001Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Դեկտեմբերի թիւը յատկացուեր էր տալու քաղուածաբար նմոյշներ՝ «Պօղոս Զ. Հիմնարկ»ի Հայ Եկեղեցւոյ նուիրուած Ուսումնագիտական Շաբաթի ընթացքին կարդացուած զեկուցումներէն: Խմբագրութեան ազնիւ տնօրինութեամբ, ներկայ թիւով կը շարունակուի այդ ծաղկաքաղ ներկայացումը մէկ զեկուցումով եւս, որպէսզի ընթերցողը կարենայ աւելի ամբողջական պատկերացում մը կազմել շօշափուած նիւթերուն եւ արծարծուած հարցերուն մասին: Նկատի առած՝ որ յիշեալ Ուսումնագիտական Շաբաթը առաջինը հանդիսացաւ նման այլ ձեռնարկներու շղթայի մը, յարմար տեսնուեցաւ հակիրճ կերպով ուրուագրել այստեղ նաեւ այդ միւս ձեռնարկները,

Գրեց՝

Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

որպէսզի աւելի ամբողջական ըլլայ յոբելեաններուն Իտալիոյ մէջ արձագանգին բնութագիրը:

Ժամանակագրական կարգով երկրորդ կարեւոր ձեռնարկն էր «Գիտութիւններու, Գրականութեան եւ Արուեստի Վենետեան Կաճառ»ին կազմակերպած գիտաժողովը՝ նշելու համար Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնարկութեան Գ. դարադարձը: Այս պատեհութեան զուգորդուեցաւ նաեւ բոլոր ժամանակներու հայ մեծագոյն առեւտրական ընտանիքին՝ Շեհրիմանեաններու Վենետիկ հաստատուելուն նոյնպէս Գ. դարադարձը, թէպէտեւ թեթեւ յապաղումով բուն թուականին նկատմամբ, քանի որ այս 300–ամեակը կը լրանար 1998–ին: Ինչպէս ծանօթ է, Շեհրիմանեանները ԺԸ. դարու առաջին կէսին Եւրոպայի ամենահարուստ ընտանիքը եղած են: Իրենց առեւտրական կայսրութիւնը Չինաստանէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը կ՚երկարէր: Ոսկեդրուագ, ադամանդակուռ գահը՝ զոր նուիրած են Ռուսիոյ ցարին եւ որ կը պահուի Էրմիթաժի մէջ՝ լոկ մէկ վկան է այդ հէքեաթային հարստութեան: Յիշենք նաեւ որ այլեւայլ առիթներով երկու միլիոն ոսկի դուկատ ընծայաբերած են անոնք Վենետկեան Հասարակապետութեան Գանձարկղին, զօրավիգ կանգնելու համար՝ Օսմանեաններուն դէմ Քրիստոնեայ Դաշնութեան պայքարին: Իրենք են նաեւ որ առաջին անգամ մուծած են միջազգային փոխառութիւններու մէջ ցած տոկոսով փոխատուութեան սկզբունքը, որ իսկական յեղաշրջում մը գործած է տնտեսական փոխյարաբերութիւններու ըմբռնումին եւ գործընթացին մէջ: Սակայն դեռ Շեհրիմանները Վենետիկ չհասած իսկ, Հայոց եւ Վենետիկի միջեւ գոյութիւն ունեցած է տնտեսական փոխյարաբերութիւններու շատ ճոխ բազմադարեան պատմութիւն մը, որ կը մղէր վենետկեան իշխանութիւնները նկատելու Հայերը որպէս «երախտաշատ եւ ամենասիրելի ազգ»: Ամենայն հաւանականութեամբ այս բոլորը մեծ դեր ունեցած է այն բացառիկ ասպնջականութեան մէջ՝ զոր Վենետիկ ցուցաբերած է Մխիթարի նկատմամբ, երբ տակաւին ոչ իսկ քառասնամեայ վարդապետ՝ վենետկեան իշխանութիւններուն դուռը կը բախէր ան ի խնդիր ապաստանի:

Վենետեան Կաճառին կողմէ կազմակերպուած գիտաժողովին տիտղոսն էր՝ «Հայերն ու Վենետիկը՝ Շեհրիմանեաններէն Մխիթար. հազարամեայ ընտելութեան մը բարձրադիրը»: Զայն կը հովանաւորէին Իտալիոյ եւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահները, Իտալիոյ Արտաքին գործոց եւ Մշակութային գանձերու նախարարները: Պատւոյ յանձնախումբին մաս կը կազմէին, ի միջի այլոց, Վենետիկի Պատրիարքը՝ կարդ. Մարքօ Չէ եւ Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահայր Հ. Եղիա Վրդ. Քիլաղպեան: Գիտական յանձնաժողովը կազմուած էր փրոֆ.ներ Ճովաննի Պելյոնիէ, Կերարտօ Օրթալլիէ եւ Հ. Լեւոն Զէքիեանէ, անդամներ՝ Վենետեան Կաճառին: Գիտաժողովին մասնակցեցան աւելի քան քսան գիտնականներ՝ բացի Իտալիայէն, նաեւ Հայաստանէն, Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն:

Գիտաժողովը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11 – 13: Փակումը կատարուեցաւ Ս. Ղազարու վանքին մէջ, ուր հիւրերը այցելեցին վերանորոգ մենաստանը, հետաքրքրութեամբ դիտեցին վանքի պատմութեան եւ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի վաստակին նուիրուած ցուցահանդէսը, եւ մասնակցեցան վանքի սեղանատան մէջ հրամցուած ճաշին: Հուսկ, միեւնոյն Շաբաթ երեկոյ, ժողովականները՝ ինչպէս նաեւ վենետկեցի երաժշտասէրներու հոծ բազմութիւն մը յափշտակուած ունկնդրեցին Ծիւան Գասպարեանի եւ իր երեքակին դուդուկի համերգը:

Յաջորդ ձեռնարկը տեղի կ՚ունենար, Հոկտեմբեր 18–20, Իտալիոյ հարաւ – արեւելեան ծայրի Լէչչէ քաղաքը, ուր տարիներէ ի վեր Հռոմէական պատմութեան ամպիոնը կը վարէ հռոմէագէտ եւ հայագէտ փրոֆ. Ճուսթօ Թրայինա, որ իր դասաւանդման ծրագրին մէջ ընդարձակ տեղ կը տրամադրէ նաեւ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին: Նոյնպէս միջազգային բնոյթով այս գիտաժողովը նուիրուած էր Հայաստանի քրիստոնէացման 1700–ամեակին իբրեւ խորագիր ունենալով «Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի պաշտամունքը Հարաւային Իտալիայում»: Գիտաժողովին կ՚ընկերակցէր ընդհանուր տիտղոսով «Հայաստանի փառքեր» խորագրուած եռամասնեայ ցուցահանդէս մը, որ կը բաղկանար հետեւեալ բաժիններէն՝ «Ս. Գր. Լուսաւորչի պատկերագրութիւնը», «Հայերը Իտալիոյ մէջ», «Հայաստան՝ Վօյթէք Պիւսի ոսպնեակով»: Գիտաժողովի ընթացքին, քաղաքին երաժշտասէր հասարակութիւնը առիթն ունեցաւ հիացումով ունկնդրելու՝ ծնունդով երեւանցի, ներկայիս փարիզաբնակ, Հայկ Դաւըթեանէ եւ Արթիւր Ահարոնեանէ բաղկացած (ջութակ – դաշնակ) զոյգին համերգը:

Վերջին ձեռնարկը, կազմակերպուած Պոլոնիայի հայագիտական ամպիոնի վարիչ փրոֆ. Գաբրիէլլա Ուլուհօճեանէ եւ իր օժանդակ տոքթ. Աննա Շիրինեանէ, մեզ կը տանի Պոլոնիա, ուր երկօրեայ գիտաժողովը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 29-30: Գիտաժողովը կեդրոնացաւ յատկապէս ձեռագրագիտական, բանասիրական ու լեզուաբանական հարցերու վրայ: Իտալացի եւ իտալահայ մասնագէտներու կողքին՝ հայրենի երեք գիտաշխատողներ եւս բերին իրենց մասնակցութիւնը: Այս ձեռնարկին ալ կը զուգակցէր ցուցահանդէս մը, նուիրուած՝ բնական գիտութիւններու մշակումին միջնադարեան Հայաստանի մէջ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅ ՄԻՏՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ե. - ԺԱ. ԴԱՐԵՐ

Վալենթինա Քալցոլարի (Ժընեւի համալսարանէն) ներկայացուց համադրութիւն մը Հայաստանի գրականութենէն, Ե. դարէն մինչեւ ԺԱ. դար, փորձելով մասնաւորապէս ցոյց տալ թէ ինչպէս կրօնականը կազմած է գլխաւոր ծաւալներէն մէկը Հայաստանի գրականութեան, իր գործունէութեան սկիզբէն:

Պատմական յատկանիշով նախաբանէ մը վերջ, ընդգծելով իրականացած անկիւնադարձը Հայոց պատմութեան մէջ Դ. եւ Ե. դարերու միջեւ (անկախութեան եւ տարածքային ամբողջականութեան կորուստը, հայկական թագաւորութեան կորուստը, Հայոց ձուլման վտանգը թէ Պարսիկներու կողմէ Ե. դարուն, եւ թէ Բիւզանդացիներու կողմէ մանաւանդ Զ. դարուն) տեղեկագրի առաջին մասին մէջ քննարկած է Հայոց գրականութեան կերպաւորման դարը, հետեւելով երկու գլխաւոր ճիւղերուն՝ թարգմանական գրականութիւնը եւ պատմագրութիւնը:

Պատմագրութեան վերաբերեալ, Վ. Քալցոլարի ցոյց տուաւ առաջին պատմագիրներու գործերուն կարեւորութիւնը հայ ազգային ինքնութեան սահմանման մէջ, ջանալով գտնել Հայաստանի անցեալի արմատները, այս պատմագիրները միաժամանակ ջանացին տալ Հայերուն մշակութային, կրօնական եւ քաղաքական անհրաժեշտ գործիքներ՝ թոյլ տալու համար անոնց տիրանալ իրենց ազգային գիտակցութեան: Այս կը համընկնէր ճշգրիտ գաղափարաբանական ծրագրի մը, որ կը ձգտէր գտնել քրիստոնէական հաւատքի ընդհանուր պատկանելիութեան մէջ հայ ժողովուրդի ազգային յարակցութեան չաղախը: Պատմութեան այս մտայղացումը վաւերացուեցաւ նաեւ պատմագիրներէն ինչպէս Կորիւնի, Ագաթանգեղոսի, Փաւստոսի, Եղիշէի եւ Ղազար Փարպեցիի կողմէ, որոնք իրենց գործունէութեամբ ուզեցին վերակազմել Հայաստանի քրիստոնէացման տարբեր հանգրուանները:

Իրականացնելու համար այս ազգային պատմագրական ծրագիրը, հին հայ պատմագիրները որպէս օրինակ առած են Աստուածաշունչը, որուն վրայ հիմնած են իրենց պատումներու հարազատութիւնը: Այս մասնաւորապէս ակներեւ է Կորիւնի պարագային, որ կը ներկայացնէ ոչ միայն առաջին հայ հեղինակը այլ նաեւ առաջինը որ անդրադարձած էր իր գործին իմաստին եւ արդարացման: Կորիւնի տեսակէտով «Մաշտոցի Կեանքը» կը ներկայանայ հաւասար Աստուածաշունչին, վկայութիւն մը Աստուծոյ բարեսիրութեան տարբեր արտայայտութիւններուն՝ ժողովուրդի մը պատմութեան մէջ:

Աստուածաշունչը կը յաւերժացնէ, Իսրայէլի ժողովուրդի պատմութեան մէջ, Աստուածային շնորհքի արտայայտութեան յիշատակագրութիւնը, միւս կողմէ «Մաշտոցի Կեանքը» կը յաւերժացնէ, յարաբերաբար, հայ ժողովուրդի պատմութեան յիշատակագրութիւնը: Ըստ Կորիւնի երկու ժողովուրդները՝ հրեայ եւ հայ, կրնան համարուիլ որպէս ընտրեալ ժողովուրդներ: Եթէ Կորիւն վստահ է իր հաստատումներէն, անոր համար է որ նոյնինքն ներկայ էր Հայերու հանդէպ Աստուծոյ շնորհքի ամէնէն մեծ արտայայտութիւններէն մէկուն: Ան կ՚ակնարկէ իրողութեան որ, տարիներու կորովի պրպտումներէն վերջ Մաշտոց վերջապէս ձեռք ձգեց հայերէն տառերը, ոչ թէ մասնագէտ գեղագիրներու միջոցաւ, այլ աստուածային յայտնութեամբ:

Կորիւնի պատումներուն մէջ (եւ Հայերու երեւակայութեան մէջ հին ժամանակներէն մինչեւ այսօր) հայերէն տառերը կը ստանձնեն շատ բարձր խորհրդանշական արժէք մը՝ յայտնութեան պտուղ, որ Հայերու մէջ համարուած է որպէս նշան Նախախնամութեան, Հայոց համար միջոց մը՝ Աստուծոյ խօսքը մատչելի դարձնելու, ան բարձրացած է փրկութեան գործիքի աստիճանին. վերջապէս, հիմնական սկզբունք՝ որ թոյլատրած է Հայերուն արմատանալ խորապէս իրենց քրիստոնէայ արմատներուն մէջ ●▶

եւ զանազանուիլ մազդէական Իրանէն. ան եղաւ հաւասարապէս գործիք մը ազգային ճանաչումի։ Վերջին վերլուծմամբ, այբուբենը Կորիւնի համար է այն գործիքը որ հայ ժողովուրդին թոյլատրած է համաշխարհային պատմութեան եւ աստուածային կառոյցին մէջ գրուած ըլլալ։

Պատմագրական ըմբռնողութիւնը, որ բացուեցաւ Կորիւնով, շարունակուեցաւ նաեւ իր հետեւորդներուն կողմէ (Ագաթանգեղոս, Փաւստոս, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ)։ Եղիշէի աշխատանքին մէջ հայ ժողովուրդի ազգային յարակցութեան ազդակի ճանաչումը, ընդհանուր քրիստոնէական հաւատքի մէջ կը ստանձնէ սուրբ հեռանկար մը գրեթէ։ Արդարեւ, ըստ Եղիշէի, հաւատացեալները իրարու հետ կապող հորիզոնական կապը կը ցոլացնէ դաշինքը որ ուղղահայեաց կը միացնէ Աստուած՝ Իր ժողովուրդին։ Դաշինքին սուրբ յատկութիւնը իր ուղղահայեաց չափերուն մէջ կ'անդրադառնայ հաւատացեալներուն միութեան եւ կը շնորհէ անոնց անխզելի յատկանիշ մը։ Արդիւնքը որ յառաջ կու գայ յստակ է. կապը որ կը թոյլատրէ հայ ժողովուրդին խուսափիլ ցրուումէն՝ նոյնիսկ ամէնէն մեծ դժուարութեան եւ վտանգի պահերուն, ներկայացուած է Աստուծոյ հետ ունեցած դաշինքէն եւ իրարու հետ՝ որպէս քրիստոնեաներ։ Հայերու զօրութիւնը կը գտնուի դաշինքին մէջ։ Անոնք որոնք կամովին կը հեռանան, դատապարտուած են խղճալի աւարտի։ Վասակի պարագան է, որ ուրանալով անցաւ Թշնամի Պարսիկի կողմը։ Նոյնացումը քրիստոնէութեան եւ հայ ազգային պատկանելիութեան միջեւ պիտի չկրնար աւելի լաւ արտայայտուիլ քան հետեւեալ նշանաւոր «Վարդանանքի պատմութեան» խօսքերէն. «Անոնք որոնք կը կարծէին որ քրիստոնէութիւնը թերեւս մեզ համար զգեստ մըն էր, հիմա պիտի իմանան որ չեն կրնար հանել զայն ինչպէս մեր մաշկի գոյնը»։

Ցոյց տալէ վերջ քրիստոնէութեան գլխաւոր դերը հայ պատմագիրներու ըմբռնողութեան եւ ծրագիրներուն մէջ Ե.-Զ. դարերուն, անցնինք հայ սկզբնական գրականութեան երկրորդ բաժնին՝ Թարգմանչական Գրականութեան, ունենալով անգամ մը եւս որպէս աղբիւր պատմաբան Կորիւնը։

Ըստ Կորիւնի հայ գիրերու հնարումէն անմիջապէս յետոյ, Մաշտոց իր աշակերտներուն եւ Սահակ Կաթողիկոսի հետ սկսաւ թարգմանել Աստուածաշունչը։ Արդարեւ այս նպատակով էր որ հայերէն գիրերը շատ փնտռուած էին։ Մաշտոցի եւ Սահակի համար հայերէն գիրերը գտնել ու կարենալ տալ Հայերուն Աստուածաշունչը հայերէնով, կը դառնայ ստիպողական։ Ինչո՞ւ այս տառապալից անհրաժեշտութիւնը վերադառնալու դէպի գաւառաբարբառ եւ այսպէս ուժեղօրէն հաստատուիլ Ե. դարուն։ Ցստակօրէն Հայաստանի փոփոխուած քաղաքական վիճակն է ժամանակաշրջանի մը մէջ ուր ձուլման վտանգը կը դառնայ սպառնալի, դարաշրջան մը ուր քրիստոնէութիւնը յստակօրէն կը ճշդուի որպէս հայկական ազգային վսեմ բաղկցութիւն, այլեւս անթոյլատրելի էր որ ան շարունակէր հաղորդուիլ ուրիշ լեզուներէն։ Որպէսզի քրիստոնէութիւնը կարենար դառնալ հայ ժողովուրդի իսկական ազգային արտայայտութիւնը, ան պէտք է կարենար տարածուած ու դաւանուած ըլլար երկրին լեզուով։ Վերադառնալով Ղազար Փարպեցիի խօսքերուն, Հայերը չէին հանդուրժեր այլեւս «մուրալ» ուրիշ լեզուներով կրօնական գիտելիքներ։

Անմիջապէս գիրերու գիւտէն վերջ, թարգմանուեցաւ Աստուածաշունչը եւ ուրիշ հիմնական քրիստոնէական հեղինակաւոր գիրքեր։ Հայերը դիմեցին ասորական եւ յունական աշխարհին, հարուստ՝ իր աստուածաբանական գրութիւններով, իւրացնելու համար անհրաժեշտ գրութիւններ՝ ճիշդ ձեւով հասկնալու համար Ս. Գիրքը եւ կամ եկեղեցւոյ հայրերու Սուրբ Գրային մեկնութիւնները։ Մաշտոց եւ Սահակ կազմակերպեցին տարբեր առաքելութիւններ, առաջին հերթին Եդեսիա եւ ապա Բիւզանդիոն։ Այս առաքելութիւնները եւ անոնց յաջորդները ազդեցին գործերու ընտրութեան վրայ, որոնք յետագային սնանեցին Հայոց աստուածաբանական մտածողութիւնը։ Արդարեւ, սկզբնական շրջանին անոնք թարգմանեցին Աստուածաշունչը սկսելով ասորերէնէն։ Եդեսիոյ մէջ, անոնք նմանապէս թարգմանեցին եկեղեցւոյ հայրերու գործերը, որոնք կը գործածուէին այսպէս ըսուած Պարսիկներուն դպրոցէն ներս, ուր կը շրջէր մանաւորապէս Թէոդոր Մոփսուեստացի։ Այս վերջինը ուսուցիչն էր Նեստորի որ դատապարտուեցաւ 431 թուին Եփեսոսի ժողովէն։ Դատապարտումը եղաւ յետմահու վարկաբեկում Թէոդորի, որ մեռաւ 428-ին, եկեղեցւոյ խաղաղութեան մէջ։ 432-ին բուռն բողոք մը ծնունդ առաւ Եդեսիոյ մէջ Թէոդորի կողմնակիցներուն եւ զինք դրպարտողներուն միջեւ, գլխաւորութեամբ Ռապպուլա եպիսկոպոսին։ Այն շրջանին քաղաքին մէջ կը գտնուէր հայկական պատուիրակութիւն մը։ Զգուշացուեցան Կոստանդնուպոլսոյ յոյն պատրիարքին կողմէ եւ ապա Մելիտինէի եպիսկոպոսին կողմէ. Հայերը հասկցան որ վտանգաւոր հերետիկոսութեան հով մը կը փչէր մինչեւ այդ թարգմանուած գործերուն վրայ։ Անոնք կազմակերպեցին երկրորդ առաքելութիւն մը դէպի Բիւզանդիոն, (որուն մասնակցեցաւ նաեւ Կորիւն), ուր կրցան տիրանալ Աստուածաշունչի «վստահելի օրինակներուն», (արտայայտութիւնը գործածուած է Կորիւնի կողմէ) եւ կամ յունական LXX-ի ձեռագիրներ, որու հիման վրայ վերատեսութեան ենթարկուեցաւ առաջին թարգմանութիւնը ասորերէնէն։ Կորիւն եւ իր աշխատակիցները տարին նաեւ իրենց հետ Հայաստան Եփեսոսի կանոնները։ Կարեւոր է ընդգծել, որ Հայերը սկզբնական շրջանին ունեցան փափաքը ուղղափառ հաւատքը ճշդրտելու։ Եփեսոսի ժողովէն զատ, որ ազդեց գրական ընտրութիւններուն, ինչպէս վերը յիշեցինք, Հայերը մնացին հաւատարիմ 325-ի Նիկիոյ ժողովին, որուն մասնակցեցաւ Գրիգոր Լուսաւորչի որդին Արիստակէս։

Նիկիոյ Ս. Երրորդութեան ուղղափառութիւնը ձգեց իր հետքերը նաեւ պատմաբաններուն գործերուն մէջ, մասնաւորապէս Փաւստոսի։ Ե. դարուն գործերը, որոնք կը մատնանշեն Հայերու մտահոգութիւնը ճշդրտելու ուղղափառութիւնը, կայ նաեւ Եզնիկի աստուածաբանական մենագրութիւնը՝ De-deo, որ ճանչցուած է նմանապէս «աղանդներու դէմ» վերնագրով։ Աւելի ուշ, մանաւանդ Է. դարէն սկսեալ պիտի պարտադրուին հայրաբանութեան վկայութիւններու ծաղկաքաղեր, անոնց մէջ հակա-քաղկեդոնական ծաղկաքաղեր, որոնցմէ ամէնէն նշանաւորը՝ Կնիք Հաւատոյ։

Քրիստոնեայ Հայաստանի ուղղափառական տենչը չարգիլեց Հայերուն ցուցաբերել վառ հետաքրքրութիւն մը պարականոն գրականութեան հանդէպ։ Նոյն շրջանին, որուն ընթացքին թարգմանուեցաւ Աստուածաշունչը, անոնք սկսան թարգմանել կամ գրել ուղղակի հայերէնով իսկ պարականոն գիրքեր։ Այս հայկական պարականոն երկերուն մէջ հիմնական դեր մը կը ստանձնեն Հայաստանի առաքելական ծագումի աւանդական գրութիւնները եւ կամ գրութիւններ որոնք կը պատմեն Թադէոս եւ Բարթողիմէոս առաքեալներու ճամբորդութիւնները Հայաստանի մէջ, որուն կարեւորութիւնը հայ եկեղեցւոյ ինքնավարութեան հաւաստումին ակներեւ է։ Ընդգծենք նաեւ իրողութիւնը որ այս գրականութեան դերը հայ եկեղեցական քաղաքականութեան սահմաններէն անդին անցաւ։ Գրութեան տարբեր հատուածները կ'ոգեկոչեն առաքեալի հոգածութիւնը իր առաքելական տարածքաշրջանին մէջ ինչպէս նաեւ աստուածային ներկայութիւնը Հայոց մէջ։ Հատուած մը մասնաւորապէս, կը յիշէ Աստուծոյ խոստումը Թադէոսի հայ ժողովուրդը ընտրեալ ժողովուրդ ընելու։ Կրկնակիօրէն յիշելով Տիրոջ բարի կամեցողութիւնը Հայերու հանդէպ, նախախնամութեան ներկայութիւնը Հայաստանի առաջին աւետարանիչներու կողքին, այս պարականոն գրութիւնները օգնեցին ցոյց տալու նաեւ որ հայ ժողովուրդը մասնակցեցաւ Աստուծոյ նախախնամական ծրագրին։ Այս տեսակէտով անկանոնական գրականութիւնը յարակից է հայկական նախնական պատմագրական մտածողութեան, ամփոփ կերպով լուսաբանուած վերը։

Հայ ազգային պատմութեան երկերէն զատ տարբեր տեսակի պարականոն գրականութիւն ժողովրդականութիւն ունեցաւ Հայաստանի մէջ, մասնաւորապէս գործերը եւ նահատակները առաքեալներուն, երկեր՝ ձօնուած Մարիամ Աստուածածնի եւ յիշել օրինակ մը հին կտակարանի պարականոն գրականութեան ծիրէն ներս Ադամի եւ Եւայի ժամանակաշրջանը, ծածկագիր յայտնաբերումներու անսպառելի աղբիւր։

Պատմագրական տեսակը, որ շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցաւ 5-6-րդ դարերուն, շարունակեց ըլլալ առանձնաշնորհուած նաեւ յաջորդ դարերուն եւ բոլոր միջնադարուն, բայց կարգ մը խորունկ փոփոխութիւններով մտածողութեան։ Արաբական ժամանակաշրջանին, հայ պատմագրողները չհետաքրքրուեցան միայն ազգային պատմութեամբ, այլ փորձեցին հասկնալ Հայաստանի մէջ արաբական տիրապետութեան պատմութիւնը, որպէս ընդլայնման ազդեցութիւն աշխարհային տարողութեամբ (Ղեւոնդի աշխատանքը, որ կը պատմէ դէպքերը 632 - 789 թուականներուն)։

Ինչպէս հին հայկական պատմագրութեան մէջ Աստուածաշունչը շարունակեց հայթայթել պատմութեան մեծ եղելութիւններու մեկնաբանութիւններու բանալին, ներառեալ արաբական տիրապետութիւնը։ Կեղծ Սեբէոսի «պատմութիւնը» օրինակ (հաւանաբար գրուած Է. դարուն) հիմնուելով Աստուածաշունչին մէջ գրուած Իսմայէլի ծնունդին Աբրահամէն, զինք կը մղէ մինչեւ ճանչնալ Արաբներու ներկայութեան օրինականութիւնը Պաղեստինի եւ Երուսաղէմի մէջ -գրաւուած 637-ին- պատմական ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր ոչ Հրեաները եւ ոչ ալ Յոյները, ըստ Սեբէոսի, արժանի ժառանգորդներն էին Աբրահամի։

Է. դարէն սկսեալ, Հայերը միշտ աւելի կը հետաքրքրուէին տիեզերական ուրիշ երկիրներով, ինչպէս նաեւ ուրիշ ժողովուրդներու ծագումով եւ սովորութիւնն ունեցան իրենց գործերը սկսելու մեկնելով նախնականէն, օրինակ ունենալով Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը»։ Հայ պատմաբաններու այս հետաքրքրութիւնը հասցուց զիրենք յաջողութեան Տիեզերական պատմութեան մէջ եւ հայկական միջնադարուն դրաւեց ազգային պատմութեան տեղը հայկական գրականութեան սկզբնական շրջանին։

Աշխարհի բնակեցման եւ մարդկային ցեղերու ծագումին մասին հետաքրքրութիւնը վկայուած է նաեւ Անանիա Շիրակացիի համայնագիտական գործին մէջ (Է. դար), Քննիկոնը ուր Անանիա մըտցուցած է նաեւ տիեզերական աշխարհագրութիւն մը։ Աշխարհագրութեան նախաբանին մէջ ան գրած է «Աստուծմով ներշնչուած գիրքերուն մէջ չի գտնուիր տարբեր երկիրներու յատկանիշներու ամբողջական ծանօթութիւն մը։ Ահաւասիկ ինչու պարտաւորուած ենք դիմելու աշխարհային գրողներու, որոնք աշխարհագրութիւնը ամբողջացուցած են շնորհիւ իրենց ճամբորդութիւններուն եւ նաւարկութիւններուն, որոնք ապա վաւերացուեցան շնորհիւ երկրաչափութեան, որ իր հերթին յայտնաբերուեցաւ շնորհիւ աստղաբաշխութեան»։ Շատ հետաքրքրական անցում մըն է, որ կը ներկայացնէ յարաբերութեան գլխաւոր հարցը աշխարհային եւ կրօնական գիտութիւններու միջեւ։

Իր գործերով Անանիա Շիրակացի թոյլատրած է մուտքը Հայաստան քառուղի գիտութեան (թուաբանութիւն, երաժշտութիւն, երկրաչափութիւն եւ աստղաբաշխութիւն)։ Եռուղի արուեստը (քերականութիւն, ճարտասանութիւն եւ տրամաբանութիւն) մտած էին Հայաստան Ե. դարու վերջէն յետոյ, շնորհիւ յունաբան դպրոց կոչուածին հայերէն թարգմանութեամբ, եւ մասնաւորապէս շնորհիւ Դիոնիսիոս Թրակացիի «Քերականութեան», Թէովնեայ «Ցաղագս ճարտասանական կրթութեանց»ին, յոյն նոր պղատոնական դպրոցներուն տրամադրական գործերուն, եւլն.։ Անանիայի եւ Յունաբան դպրոցին թարգմանիչներուն շնորհիւ Հայաստանը սեփական cursus studiorum ստացաւ, որոնց միջնադարեան համալսարանները հետեւեցան։ Աշխարհային գիտութեան հանդէպ աճող հետաքրքրութիւնը չընդդրկեց իր մէջ նուազող հետաքրքութիւն մը կրօնական գիտութեան հանդէպ։ Ընդհակառակն, միջնադարեան համալսարաններուն մէջ, լման դասաշրջանը կը համարուէր որպէս անհրաժեշտ նախապատրաստական գիտելիքներու շրջան դիմակայելու համար դերագոյն գիտութեան ուսուցումը, եւ կամ աստուածաբանական գիտութիւնը։ Միւս կողմէ Է. դարուն գիտարուեստական ուսուցումը ինչպէս աստղաբաշխութիւնը կրնար ունենալ կարեւոր անդրադարձ ծիսական եւ դաւանական տեսակէտէն։ Անանիա Շիրակացիի աստղաբաշխութեան հետաքրքրութեան հիմքին, օրինակ, եղած է օրացոյցի բարենորոգման ծրագիրը, թելադրուած՝ Անաստաս Կաթողիկոսէն (661 - 667) իրապէս 665-էն վերջ, այն տարին երբ արձանագրուեցաւ անհամաձայնութիւն յոյն եւ հայ եկեղեցիներուն միջեւ։ Ուսողութիւնը իր հերթին կը նըկատուէր նախասիրուած գործիքներէն մէկը հասկնալու համար յայտնութիւնը, ոչ միայն քանի որ ուսողութիւնը կը համարուէր որպէս Աստուծոյ ստեղծած Աշխարհի կարգ ու կանոնի ցոլացումը, այլ նաեւ հաշուի արուեստի գործնական կիրառութեան յատկութիւն։ Շնորհիւ հաշիւի, Անանիա որոշեց օրինակ, թուականը Յովհաննէս Մկրտիչի յղութեան, եւ ասոր հիման վրայ, ցոյց տուաւ որ Յիսուսի ծննդեան թուականը պէտք է ներկայացուի Յունուար 6-ը, թուական որ մինչեւ այսօր ի զօրու է հայկական ծիսական օրացոյցին մէջ։

Անանիայի ժամանակ եւ ամբողջ Միջնադարուն, տարբերութիւնը աշխարհային գիտութեան (հայերէնով կոչուած «արտաքին») եւ կրօնական գիտութեան (կոչուած՝ «ներքին») միջեւ չէր համապատասխաներ լճացած բաժանմունքներու. իւրաքանչիւր նիւթ ունէր ճշգրիտ իր տեղը եւ իր կարգը գիտութեան համակարգէն ներս, ուր իւրաքանչիւր կողմ զօրակից էր միւսին։ Միայն ամբողջական կրթութիւն մը նախապէս որոշուած կարգով կրնար թոյլատրել վարդապետներուն մօտենալ հնարաւորին չափ յայտնութեան ըմբռնման։ Ընդգծենք որ եթէ ճշգրիտ գիտութիւնները ստանձնեցին լրիւ օրինականութիւն այս համայնագիտական հմտութենէն ներս, գլխաւոր ուշադրութիւնը միշտ եղած է գրքի ուսուցումը, որուն բարձր հեղինակութիւնը երբեք չը դրուեցաւ կասկածի տակ։ «Արտաքին» գիտնականներուն կարծիքը ոգեկոչուած Անանիայի կողմէ աշխարհագրութեան մէջ վաւերական նկատուեցաւ մինչեւ որ ան չէր ընդհարուէր Ս. Գրքի ենթադրութիւններուն հետ։ Այս հետաքրքրութիւնը Ս. Գրքի մեկնութեան համար ամբողջ հայկական միջնադարուն վառ մնացած կարելի է տեսնել, միւս կողմէն, շարունակութիւն մը Հայոց առաջին աստուածաբանական եւ մեկնաբանական կրթութեան հետ հաստնցած՝ Եդեսիոյ դըպրոցին մէջ։

Վ. Քալցոլարիի համադրութեան վերջին մասը նուիրուեցաւ Գրիգոր Նարեկացիի՝ միջնադարեան մեծ բանաստեղծի կերպարին եւ մասնաւորապէս իր «Մատեան Ողբերգութեան»ին, որ աւանդութեան մէջ փոխանուանուած է պարզապէս Նարեկ անունով։

Նարեկը մինչեւ այսօր կը մնայ Հայերու համար ամէնէն նշանաւոր գործերէն մէկը, որ միջնադարէն ի վեր նկատի առնուած է որպէս հրաշագործ յատկութիւններով գիրք մը։ Ան չեղաւ միայն կրօնական եռանդի եւ ժողովրդային կարեկցութեան առարկայ, այլ նկատի առնուեցաւ նաեւ որպէս վսեմ արտայայտութիւն Հայուն հոգիին։ Դեռեւս ներ[illegible] ցեղասպանութեան յաջորդող տառապալից շրջանին, Նիկողոս Սարաֆեան, Հայերու ինքնութեան վերապրումի պայմաններուն անդրադառնալով, կը զգայ կարիքը Նարեկը մէջբերելու։ Ան կը զուգորդէ զայն անցեալին, հայրենիքին, այն շրջանին երբ տակաւին կարելի էր պահպանել հայկական ինքնութիւնը։ Բայց ժամանակները հիմա փոխուած են, հայ ինքնութիւնը պահպանելու կարելիութեան հաւատքը կը տատանի, անցեալի արժէքները եւ կապակցութիւնները լուծուած են («Վէնսէնի Անտառը»ին մէջ Սարաֆեան կը գրէ «Կ'ամչնամ բանալու Նարեկը, որուն վրայ հայրս իր գիշերները կ'անցընէր»)։ Աքսորեալ երիտասարդ հայ գրողները Ֆրանսայի մէջ 30-ական թուականներուն, Արեւմուտքի հետ համեմատութեան ենթարկուած եւ ձուլման վտանգին ենթակայ, կը զգային իրենք զիրենք անպաշտպան։ Անկարող՝ հակազդելու, անոնք յանցանքը կը վերագրէին իրենց հայրերու տկարութեան եւ անոնցմէ դաւաճանուած կը զգային։ Ցատկանշական է նկատել որ Հայրերուն մէջ կը գտնուի նաեւ Գրիգոր Նարեկացին, որուն դէմ անոնք կը բարձրացնեն լքուած զաւակներու ապստամբութեան ճիչը, ինչպէս որ անոնք կը զգան հիմա։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris — Commission Paritaire No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 5
MARDI
5 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·377 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·377

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԼԻԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ատրպէյճանի նախագահը որ վիրահատութեան մը համար ԱՄՆ կը գտնուէր, փետր. 28-ին վերադարձած է իր երկիրը: Անմիջապէս, իր ժամանումին, օդակայանին մէջ լրագրողներուն ըսած է թէ Մինսկի խումբի համանախագահներուն հետ Նիւ-Եորք ունեցած տեսակցութեան կարելի չէ եղած որեւէ պայմանաւորում ձեռք ձգել ղարաբաղեան բանակցութիւնները Քի Ուէսթի սկզբունքներուն հիման վրայ զարգացնելու ուղղութեամբ: Աւելցուցած է թէ ինք իր տեսակէտները արտայայտած է անոնց, անոնք ալ իրեն ներկայացուցած են իրենց առաջարկները ու այս մասին Ալիեւ ըսած է՝ «չեմ կարծեր որ համանախագահները ինծի ընեն առաջարկ մը, Ռոպէր Քոչարեանին՝ ուրիշ մը»: Մինչ նախորդ օրը, Փետր. 27-ին Վիէննա տեղի ունեցած Նախագահ Քոչարեանի Մինսկի համանախագահներուն հետ հանդիպումէն ետք, Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան յայտարարած էր թէ այդ տեսակցութեան որեւէ արմատական առաջարկ չէր եղած եւ իր կարծիքով հանդիպումը աւելի Հայաստանի դիրքորոշումը շօշափելու բնոյթ ունեցած էր: Միւս կողմէ, ԼՂՀ Արտաքին գործերու փոխ-նախարար Մասիս Մայիլեան «Ազգ» օրաթերթին յայտնած է թէ իրենց եւս տեղեկացուած չէ Մինսկի խումբի նոր կամ թարմացուած առաջարկներու տարբերակը: Ան յոյս յայտնած է որ այդ կը կատարուի համանախագահներուն մօտ օրէն տարածքաշրջան կատարելիք այցի ընթացքին:

Նախագահ Ալիեւ, ամերիկեան խաղաղարար ուժերու Մարտին Ատրպէյճան ժամանելուն մասին լուրի մը անդրադառնալով ըսած է թէ ամերիկայի բարձրաստիճան պատասխանատուներու հետ իր բազմաթիւ հանդիպումներուն նման հարց չէ արծարծուած, բայց եւ այնպէս աւելցուցած է թէ կը սպասէ այդ տեղեկութիւնը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 2/4)

ՀԱՊ-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՊՈՒՏԻՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՊ-ի անդամ պետութիւններու ղեկավարներու Ալմա-Աթա տեղի ունեցած վեհաժողովին (Մարտ 1) քննարկուած են քաղաքական այն հարցերը որոնք հրատապ են բոլոր պետութիւններուն համար, ի մասնաւորի Աֆղանիստանի իրավիճակը, անոր առընչուող միջազգային ահաբեկչութեան խնդիրները, ինչպէս նաեւ ՀԱՊ-ի երկիրներու միջեւ տնտեսական գործակցութեան զարգացման հարցեր եւլն.: Աւարտին Նախագահ Պուտին խօսելով ամերիկացի մասնագէտներու Վրաստան այցելութեան մասին, ըսած է թէ պատահարը ողբերգութիւն մը չէ, աւելցնելով սակայն որ Ռուսաստան պէտք է տեղեակ պահուէր իր դրացիին կողմէ, մինչ ամերիկեան կողմն է որ լուրը տուած է իրենց:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ

Ռուսաստանի Դաշնակցային Խորհուր-

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մարտ 1, Ուրբաթ օր Պոլսոյ մէջ հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Հայաստանի Սեւ ծովեան տնտեսական գործակցութեան ներկայացուցչական գրասենեակին: Արդէն ժամանակէ մը ի վեր Հայաստանի ներկայացուցիչ Արսէն Աւագեան այդ մարզին ներկայացուցիչի պաշտօնով գործունէութիւն կը տանէր Պոլսոյ մէջ: Շաբաթավերջի Թուրք մամուլը արձագանգելով բացումին, զայն կը հակադրէ Եւրոպայի Խորհրդարանին հակաթուրք վերջին որոշումին, գրելով որ մինչ Խորհրդարանը Թուրքիոյ աննպաստ այդ որոշումը կը քուէարկէր, հայկական եռագոյնով ու ազգային փառերգով գրասենեակի բացում կը կատարուէր, Պոլսոյ շքեղ պանդոկներէն մէկուն մէջ:

Բացումին ներկայ գտնուած է չուէտացի խորհրդարանական Փէր Կառթոն. պատասխանելով Թուրք լրագրողի մը հարցումին թէ ցեղասպանութեան մասին Թուրքիոյ ուղղուած պնդումները եւ զանոնք ընդունիլ տալու ճնշումները չե՞ն վնասեր Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու կանոնաւորումին, ան ըսած է. «Թուրքիա արդէն կ'ընդունի որ Օսմանեան շրջանին Հայերու դէմ ժխտական ընթացք ցոյց տրուած է: Անոնց պատասխանատուները դատուած են: Այլեւս ընդունեցէք ու հարցը փակուի»: Փ. Կառթոն ըսած է նաեւ թէ միակ ցեղասպանութիւնը Հրեաներու դէմ Գերմանացիներու գործածը չէ եւ թէ աշխարհի վրայ բազմաթիւ ցեղասպանութիւններ գործուած են:

դի 179 աթոռներէն 168-ը նորոգուած են: Նորընտիր երեսփոխաններուն մէջ կան երկու Հայեր՝ Կոմի-Պերմակեան մարզի ներկայացուցիչ Յովհաննէս Օհանեան (41 տարեկան) եւ Խակասիայի Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Արկադի Սարգսեան (43 տարեկան):

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԵՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Քանի մը օր է Անդրկովկաս գտնուող ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւնը հայ - ամերիկեան համագործակցութեան կարելիութիւններու քննարկման նպատակով Փետր. 28-ին հանդիպում մը ունեցած է Հայաստանի ընդհ. հրամանատար Միքայէլ Մելքոնեանի գլխաւորած աշխատանքի խումբին հետ, Պաշտպանութեան Նախարարութեան մէջ: Բանակցութիւններուն յատկապէս վեր առնուած են ամերիկեան ռազմական օգնութեան նախընտրելի ոլորտներու հարցեր: Համաձայնութիւն գոյացած է ամերիկացի մասնագիտացած փորձագիտական խումբեր Հայաստան ղրկելու շուրջ: Գործակցութեան աւելի յստակ, վերջնական գիծերը կ'որոշուին Պաշտպանութեան Նախարար Սերժ Սարգսեանի ԱՄՆ այցելութեան ընթացքին:

Նախարարը, որ Ս. Պետերբուրգ ՀԱՊ-ի երկիրներու Պաշտպանութեան Նախարարներու խորհուրդի արտակարգ նիստին կը մասնակցէր Մարտ 1ին, Երեւան վերադարձին խօսելով Պանկիսի կիրճը ամերիկեան զօրքեր տեղաւորելու ծրագիրներուն մասին ըսած է՝ «Մենք դէմ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Մարտ 2-ի մեր թիւով, անդրադարձած էինք թրքական առաջին հակազդեցութիւններուն, որոնք, անշուշտ, կը շարունակուին:

Ազգային Ժողովի յայտարարութենէն ետք, Նախագահ Սեզէր ալ արտայայտուած է իր բանբերին միջոցաւ: Իրեն համար այս որոշումը ցաւալի է եւ ցոյց կու տայ որ Եւրոպական Խորհրդարանը կը կրկնէ պատմութեան մասին վճիռ արձակելու իր սխալը, փոխանակ հարցը պատմաբաններու ձգելու: Պրիւքսէլի մէջ ալ, փոխ - վարչապետ Մ. Եըլմազ լրագրողներու հետ հանդիպման մը ընթացքին, պահանջած է որ Հայաստանի վրայ ալ ճնշում բանեցուի որպէսզի ան ալ աշխարհի առջեւ բանայ իր արխիւները, ինչպէս ըրած է Թուրքիա ... (?): Պետական նախարար Ռեշատ Տողրու ալ պնդած է որ այս որոշումը պատմութեան պիտի անցնի որպէս «սեւ արատ մը»: Նման արտայայտութիւններ ունեցած են քաղաքական այլ դէմքեր ալ:

Գալով բանակին, հազորդագրութեամբ մը դիտել կու տայ որ դէմ չէ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան, ընդհականակն, բայց, պէտք է պաշտպանուի Թուրքիոյ արժանապատուութիւնը:

Միւս կողմէ, «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ Մէլթէմ Ֆըրաթը եւ Աէչիլ Թիւրքմայ արձագանգ կը հանդիսանան սեմինարի մը, որուն մասնակցած է նաեւ Եւրո-խորհրդարանի կողմէ վաւերացուած Կովկասեան Տեղեկագրին հեղինակը, Շուէտացի Երեսփոխան Փէր Կառթոն: Կառթոն ըսած է որ Խորհրդարանին որոշումը որեւէ ազդեցութիւն պիտի չգործէ Եւրոմիութեան Թուրքիոյ անդամակցութեան վրայ, այդ որոշումը պարզապէս իր տեղը պիտի գրաւէ պատմութեան գիրքերուն մէջ: Կառթոն յիշեցուցած է որ տեղեկագրին մէջ բուածը կրկնութիւնն է 1987-ի որոշումին, որով ցեղասպանութիւնը ճանչցուած է եւ որով պահանջուած է որ նոյնը ընէ նաեւ Թուրքիա: «Մենք կ'ուզենք որ Թուրքիա ընդունի ցեղասպանութիւնը եւ ներողութիւն խնդրէ: Բայց ասիկա պարզապէս առաջարկ մըն է, նախապայման մը չէ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար», ըսած է Կառթոն:

Ան աւելցուցած է. - «Երբ տեղեկագիրը կը պատրաստէի, ուսումնասիրեցի բազմաթիւ պատճէններ ու քարտէսներ: Ես քննադատեցի նաեւ Հայաստանի այսօրուան քաղաքականութիւնը: Ես չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ ոմանք 1987-ի որոշումին քանի մը տողերը նկատի առնելով մամուլի մէջ տակնուվրայ կ'ընեն ամբողջ ժողովուրդի մը զգացումները: Այսօր ինծի կ'ըսեն որ Թուրքիոյ հողերու վրայ 60 - 70 հազար Հայեր կ'ապրին, մեծամասնութեամբ Իսթանպուլի մէջ: Ի՞նչ եղաւ այն երկու միլիոն Հայերուն, որոնք անցեալ դարասկիզբէն կ'ապրէին Արեւելեան Անատոլու մէջ»:

ենք արտայայտուել կովկասեան տարածաշրջանում նոր բաժանարար գծերին կամ խմբաւորումներին», մերժելով շրջանի ապակայունացման անմիջական վտանգի հեռանկարը: Անդրադառնալով նաեւ ղարաբաղեան հարցին Ս. Սարգսեան հերքած է ազատագրուած տարածքները Ատրպէյճանին վերադարձնելու մասին իրեն վերագրուած այն յայտարարութիւնները որոնք վերջերս լոյս տեսած են «Ազգ» օրաթերթին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ 50 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջը արիւնալի եղած է Իսրայէլ եւ գրաւեալ հողամասերու մէջ, ուր ակն ընդ ականի կռիւները աւեր կը գործեն եւ այլեւս ելք չի տեսնուիր:

Նախ, Շաբաթ, Մարտ 2-ի իրիկունը, արեւմտեան Երուսաղէմի մէջ է որ, ծպտուած Պաղեստինցի մը անձնասպանական արարք մը կը գործէր, երբ բազմութիւնը դուրս կ'ելլէր սինակոկէ մը: 10 Իսրայէլացիներ, որոնց մէջ չորս երախաներ կը սպաննուէին, կային նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Արարքին տէր կ'ըլլային Ալ - Աքսայի նահատակներու զօրագունդերը, յայտարարելով թէ պատասխանն է իսրայէլեան բանակի խուժումին Պալաթայի եւ Ճենինի գաղթակայաններուն վրայ եւ վերջին օրերու պաղեստինցի 30 մեռեալներուն: Այս ոճրափորձէն հազիւ քանի մը ժամ ետք, Կիրակի առտու, նոր արարք մը կը գործուէր Ռամալլայի հիւսիսը, Օֆրա: Այս անգամ ալ 10 մեռեալ կար, որոնց եօթը իսրայէլացի զինուորականներ էին: Յարձակումը կը գործուէր մէկ հոգիի կողմէ, որ կրակ կը բանար ամրարակին իշխող բարձունքէ մը, հին հրացանով մը, 25 փամփուշտներէն 14-ը կը հասնէին թիրախներուն:

Շարոն, Կիրակի օր, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ կը գումարէր, որ հինգ ժամ կը տեւէր եւ ուր կ'որոշուէր սաստկացնել յարձակումները պաղեստինեան շրջաններու վրայ: Շարոնի համար միակ պատասխանատուն Արաֆաթն է, քանի Ալ - Աքսան ալ Ֆաթահի մէկ ճիւղն է, այսինքն Արաֆաթի շարժումին: Մարտ 4-ի առաւօտուն իսկ, իսրայէլեան բանակը կրկին կը մտնէր գաղթակայանները: Բանակը ամէն լիազօրութիւն ստացած ներխուժումներու համար, օդուժն ալ կրնայ ռմբակոծել ամէն կողմ: Մարտ 4-ին, իսրայէլեան բանակը սպաննած էր Ալ - Աքսայի ղեկավարը, ինչ որ նոր հակազդեցութիւններու դուռ կը բանար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍՓԷՆ հեռատեսիլի Ա. կայանի հիւրն էր Մարտ 3-ին, իր հատորին լոյս ընծայման առթիւ: Խոստովանեցաւ որ միամտաբար կարծած էր թէ գործազրկութեան նուազումը նաեւ պիտի նուազեցնէ անապահովութիւնը ինչ որ չէր եղած: Ինչ կը վերաբերի Շիրաքի դէմ յարձակումներուն, հարցը հոն է թէ պատճառաբանութիւնները ճի՞շդ են թէ ոչ: Պարզ է որ այս ընտրապայքարը ունի նաեւ շատ անարդար կողմ մը, քանի երկու գլխաւոր թեկնածուները իրենց պաշտօնի բերմամբ իսկ, լայն առիթներ ունին հրապարակային երեւումներու: «Լիպերասիոն»ի համար եղած հարցախոյզի մը համաձայն (Մարտ 4), Ժոսփէն գլուխը կը հասնի թէ Ա. եւ թէ Բ. շրջաններուն:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ հանրաքուէով իր հաւանութիւնը տուաւ ՄԱԿ-ի անդամակցելու: Մինչեւ վերջին վայրկեանը ար-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

ՍԵՒԱՆ

Սեւանի մասին նօթագրութիւններս անթերի կատարելու գիտակցութենէն մղուած, կրկին որպէս առաջնորդ ընտրեցի այդ հսկայ, հանճարեղ, անկրկնելի Մխիթարեան վանականը՝ ԱԼԻՇԱՆ, որ Սիւնեաց աշխարհին ալ, ի միջի այլոց, նուիրած է կոթողային աշխատանք մը՝ ՍԻՍԱԿԱՆ – Տեղագրութիւն Սիւնեաց Աշխարհին, Վենետիկ – Ս. Ղազար 1893 – ... եւ խորհիլ որ Հայ մշակոյթին նուիրուած այդ վիթխարի տիտանը, հայ աշխարհաբար ռոմանթիկ բանաստեղծութեան հիմնադիրը, հեղինակը՝ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ԵՐԳԵՐՈՒՆ եւ ՆՈՒԱԳՆերուն, Հայ Յեղափոխական առաջին երգը՝ Բամ Փորոտանը ստեղծողը, ազատութեան գաղափարներով քանի՛ քանի՛ սերունդներ խանդավառող այս լուսեղ վանականը... փողոց մը չունի իրեն արժանի, Անկախ Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ ... չեմ ըսեր յուշարձան մը Րաֆֆիի Արովեանի, Նալպանտեանի, Խրիմեան Հայրիկի, Նազարեանցի, Գամառ – Քաթիպայի կողքին, որոնք իր հոգե – ւոր զաւակները եղած են, բոլորն ալ:

Առաջին անգամ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը «համարձակած է» իր անունը քանդակել, մեծերու շարքին, վեհարանին մէջ: Նոյնպէս ներկայ է Գ. Ակադեմիայի ներքին պատերուն եզրին, հայ պատմական գործիչներու կողքին. եւ վերջ... Արդեօք անգամ մըն ալ պիտի ունենա՞նք Ալիշանի նման մշակոյթի գործիչ եւ անսահման հմտութեան տէր անձեր: Երանի՛ թէ:

Նայեցէ՛ք թէ ինչ կը գրէ Ալիշան, ԺԹ. դարու վերջին կէսին, Սեւանայ լիճի մասին: Ինծի համար յայտնութիւն մըն էր:

– ... «Սակայն բնակիչք կղզւոյն Սեւանայ (այն ատեն Սեւան կղզի էր) եւ Գեղարքունեաց, երկար տեսութեամբ վկայեն, գաղտնի իմն օրէնս ունել ծովուն, պարագայիկ ամբարձման եւ գիջման, կամ աճման եւ նուազման. եւ ընդ այս չիք երկբայել... մերթ խափանեալ անշարժ մնան Ջրաղացքն եւ մերթ ստէպին բնակք գտունս եւ գարտորայս պատրաստել ի յորդութենէ Ջուրցն հոսանաց...» (էջ 27):

Սեւանի ջուրերը երբեմն այնքան կը ցամքին որ Ջաղացքները կանգ կ՚առնեն, երբեմն ալ կը յորդին եւ դաշտերը կ՚ողողեն.. Ներկայիս, դժբախտաբար, ցածնալու երեւոյթը միայն ստուգուած է: Բարձրանալու նշաններ չկան...:

Սեւանի թերակղզիին վրայ այսօր երկու եկեղեցի կայ միայն. ԱՌԱՔԵԼՈՑ եւ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ:

Սիւնեաց երկրի հայ պատմիչները կ՚աւանդեն ուրիշ եկեղեցիներու անուններ, թիւով վեց: – Ս. Լուսաւորիչ, Ս. Աստուածամայր, Ս. Կարապետ, Ս. Յարութիւն, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ, Ս. Նշան – որոնց հետքը ջնջուած է թերակղզիէն:

Սեւան, ունեցած է նաեւ գրատուն, հիւրանոց, պահեստանոց, սեղանատուն: Ալիշան կը յիշէ նաեւ Ամրոց եւ Բերդ, վկայութիւն քաղելով Յովհաննէս Կաթողիկոսէն (703) – «Եկեալ ոստիկանն Մահմէտ մարտ ընդ բոլորից իսկ ամրոցաց Հայոց դնէր, եւ զորս միանգամ յինքն գրաւէր, առ հասարակ քանդեալ աւերեալ կործանէր. իսկ Սեւան կղզի որ ի ծովակին Գեղամայ... զկնի երկեամ մի ամաց մատնեցաւ ի ձեռս նորա. եւ որ մի անգամ բնակեալ կային յԱՄՐՈՑԻ անդ գերի առեալ տանէր... եւ սպառսպուր քանդէր աւերէր զԱՄՐՈՑՆ» – (էջ 79):

Երեւոյթին նորութիւնը հոն է, որ այս արաբ ոստիկանը, երկու տարի պաշարելէ յետոյ, չկարենալով գրաւել կղզին... ջուրը կը ցամքեցնէ: Արդեօք Զանգուի ամբարտակը՞ փլցնելով, կը վերածէ թերակղզիի եւ կը կատարէ յարձակում:

– «Յետ երեսուն եւ ութ ամին, դիմեալ ի Հայս Մահմէտ վերջին

Այն որ ՓԸԼՈՑՑ զԳեղամայ ծովն, առեալ յաւար զՍեւան կղզին» – Սիմէոն Ապարանեցին է հեղինակը այս պատմական ակնարկին:

Սեւանի կղզիին մասին եղած պատմութիւններն ու աւանդութիւնները, ժողովրդական դիւցազներգութեան բուրում մը ունին. կ՚արժէ վերանորոգել այս մի քանի էջերուն մէջ, քանի գրեթէ մոռցուած են եւ մերձենալի գրաբարի ծանօթ անձերուն միայն:

Օրինակ, կը պատմուի որ Արաբները, բազմաթիւ փորձեր կատարելէ վերջ կղզի ելլելու, խարդախութեամբ արկղերու մէջ զինուորներ կը պահեն (Տրովադայի ձիուն օրինակով) եւ իբր թէ վաճառքի բեռներ ըլլան, կղզի կը տանին, խնդրելով վանականներէն որ տէր կանգնին անոնց, մինչեւ իրենց վերադարձը: Կը թուի թէ վանականներուն մէջ չարաճճի հետաքրքիր աբեղայ մը, մօտենալով այդ տարօրինակ սնտուկներուն, ձայներ կը լսէ. եւ անմիջապէս լուր կու տայ վանահօր: Վանական ժողովը խորհուրդի կը նստի, որոշում կու տան եւ – մի ըստ միոջէ ընկենուլ զայնոսիկ ի ծովն – մէկ մէկ ծով կը թափեն ... ոչ գաղտագողի, կամ գիշերանց ... այլ օր ցերեկով եւ ՇՆՈՐՀԵԱ ՄԵԶ ՏԷՐ շարականը երգելով, զի – «Զխորհուրդն զոր խորհիք խափանէ Տէր, զի Աստուած ընդ մեզ է. եւ զբանն զոր խօսիք՝ մի մնասցէ առ ձեզ, զի Աստուած ընդ մեզ է» – (էջ 79):

Այս մասին վկայութիւն կու տայ Խոսրով Անձեւացին (Նարեկացիի հայրը) իր Ժամակարգի մեկնութեան գործին մէջ ըսելով՝

– «Դեւք եւ մարդիկ անյագաբար միշտ խոկան ի նենգել, որք յայնոսիկ են պարապեալ ... Որպէս եւ ի ՍԵՒԱՆԱՅ ԿՂԶԻՈՅՆ յայտ է. վասն որոյ եւ զԵրգս ասի երգել, որք յայնոսիկ են պարապեալ» – (նոյն – 79):

Սեւան եղած է գիտութեան, ձեռագիրներու ընդօրինակութեան եւ բարձրագոյն ուսումի կեդրոն: Հոն գործած են Մաշտոց Կաթողիկոս Եղիվարդեցին (897 – 8), Սարգիս Ա. Սեւանեցին (992 – 1019), Յովհաննէս Կաթողիկոս Դրասխանակերտցին, պատմիչը (898 – 929), դպիչներ, ծաղկողներ, մանրանկարիչներ: Վերջին մեծ անձնաւորութիւնը, որ պատանութեան գտնուած է Սեւան եւ հոն ներշնչուած Աստուածամօր թելադրանքով վանական կեանքը վերանորոգելու, եղած է Մխիթարեան Միաբանութեան Հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացին, որու հիմնած Միաբանութիւնը, ներշնչուած՝ հայ վանականութենէն, անցնող տարին բոլորեց իր երեքհարիւրամեակը:

Սեւանի փայլքին մեծ ծառայութիւն մատուցած են նախարարական երկու շատ կարեւոր տուներ՝ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՆԵՐԸ եւ ՍԻՒՆԵԱՑ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ:

874–ին Մարիամ՝ դուստրը Աշոտ Բագրատունիի եւ կողակիցը՝ Սիւնիքի Վասակ Գաբուռ իշխանին եւ Մաշտոց (Եղիվարդեցի) վանահայրը, միասին ջանքերով կը կառուցանեն Սեւանի ԱՌԱՔԵԼՈՑ եւ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ եկեղեցիները:

Առաջինին վրայ մինչեւ այսօր պահուած է շինութեան թուականը՝ 874: Անոր փայտեայ դուռը թանկագին նմոյշ մըն է հայ արուեստի փայտափորագրութեան պատմութեան մէջ: Խնամքով պահուած է Երեւանի պետական պատմութեան թանգարանին մէջ:

Ալիշան, որպէս հաւանական թուական, դուռին կու տայ 1243 տարին, քաղելով արձանագրութենէն « – Ի թուին Հայոց ՈՂԲ նորոգեցաւ դուռն սուրբ Եկեղեցւոյս հրամանաւ իշխանաց իշխան Քրդին, եւ ձեռամբ Յովհաննիսի հիւսանն որք ընթեռնույք՝ յիշեսջիք» – (84):

Սեւանայ վանքի մատենադարանը մինչեւ 200 ձեռագիր եւ 400 հնատիպ գիրքեր ունեցած է: Անոնցմէ մաս մը փրկուած է եւ մաս մըն ալ կորսուած, վանականներու անփութութենէն:

Այսօր, Սեւանի թերակղզին կրօնական նոր վերելք մը կ՚ապրի, շնորհիւ հոն հաստատուած Վազգէնեան դպրեվանքին, որուն նորակերտ գեղեցիկ համալիրին շինարարութեան Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը անձամբ կը հետեւի:

Գեղեցիկ շէնքերը դրամով կը բարձրանան: Դրամ չէ որ կը պակսի Հայաստանեայց Եկեղեցիին: Մեր ժողովուրդը լաւ արդիւնքի մը առջեւ իր գանձանակը լայն կը բանայ: Կը սիրէ իր եկեղեցին. նախանձախնդիր է իր սրբութիւններուն: Լաւ, հիանալի ժողովուրդ է Հայը, հակառակ իր բոլոր թերութիւններուն: Ան կը սպասէ որ Երուսաղէմի, Անթիլիասի, Էջմիածնի եւ Սեւանի դպրեվանքերէն մտաւորական, հոգելից, ազգասէր, աւետարանական հոգիով սնած, խոնարհ, հեզ, առաքինի եւ մաքրասէր տիպար եկեղեցականներ դուրս գան: Այսօր, մեր եկեղեցին ոչ մէկ ՃՆՇՈՒՄ ունի, ոչ մէկ արգելք՝ յուսախաբ ձգելու իր հաւատացեալները: Անկրօն, անաստուած սովետական վարչակարգը գոյութիւն չունի, Սիսի Աթոռը հալածող Օսմանցին եւ Աթաթիւրքն ալ չկան. պակասը, հիմնական, էական պակասը, լաւ դաստիարակութիւնն է: ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ըլլալը կոչում է, ո՛չ ասպարէզ: Կարելի չէ զոյգ մը կօշիկի պէս քակել, մէկդի նետել: Առաքեալը կ՚ըսէ.

– «Որք միանգամ ի Քրիստոս մկրտեցարուք, զՔրիստոս զգեցեալ էք». – մեր ժողովուրդը երկար չի կրնար հանդուրժել Ամերիկաները ափ առնող եւ սքեմը մէկդի նետող եկեղեցականները, որոնց թիւը օրէ օր կ՚աճի, դժբախտաբար: Գրեթէ բոլոր աղանդաւորներն ալ, որոնց հետ խօսակցութիւն ունեցած եմ, իրենց աղանդաւոր քարոզչութիւնը կ՚արդարացնեն, կարգ մը եկեղեցականներու գայթակղեցուցիչ վարքը պատրուակելով: Անոնցմէ մին մինչեւ իսկ սպրդած, հասած էր Աւագ դասի մօտ, Ս. Գրիգոր Մայր Տաճարի օծումին օրը եւ քովընտի նստարանէն բարձրաձայն խորհրդածութիւններ կ՚ընէր. – «Տեսէ՛ք, քանի՛ քիլօ ոսկի կախուած կայ սրբազաններու կուրծքերից ... ժողովուրդը սոված ա՛...–»: Ձինքը լռեցնելը շատ դիւրին եղաւ: Ինչպէ՞ս լռեցնել անոր արձագանգը հաւատացեալներու ուղեղներէն...: Ուշ կամ կանուխ, սոյն խորհրդածութիւնը ամէնքն ալ պիտի ընեն: Մեր եկեղեցին, ծխական կողքին, անհրաժեշտ է որ ընկերային հարցերով ալ զբաղի, քիչ մը հեռաւորութիւն պահելով իր չեզոքացած իշխանամէտ դիրքէն:

Հայաստանեայց Եկեղեցին սխալելու իրաւունք չունի: Անկախութեան հեղինակները հին չարունակեցին, սխալեցան. կը դարմանուի օրին մէկը: Հայը առանց պետութեան դարերով ապրած է, առանց եկեղեցիի՝ ... ԵՐԲԵՔ: Այսօր ան եթէ թուրքը փախցնէ երբ լաւ պայմաններ ստեղծուած են իրեն համար, յաւիտեանս կը մնայ ՍՊԱՍՄԱՆ ՑԱՆԿին վրայ ... բայց հարկաւոր է գիտնալ՝ ժողովուրդը չի սպասեր այլեւս: 21–րդ դարու ամէնէն զօրեղ աղանդներն ու աղանդաւորական «մաֆիա»ները երախները լայն բացած, պատրաստ են մարդկութեան հպարտութիւնը կազմող այս ՀՆԱԳՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ լափելու ... հին դինի մը խմողի անըմբռնելի հաճոյքը վայելողին նման:

Վերանորոգումի ԱՌԱՋԻՆ օրինակը պիտի ըլլայ միջ – եկեղեցական համաշխարհ, եղբայրական մթնոլորտ ստեղծել: Մոռնալ սնափառութեան կործանարար վէճերը:

Եթէ այդ վէճերը՝ շարք մը ծաղկեալ հերոսներու, գրաղանք կը հայթայթեն իրենց մամուլին եւ ռատիօ կայաններուն մէջ, ամենեւին նոյն հաճոյքը չեն պատճառեր առողջ ժողովուրդին որ մեծամասնութիւն կը կազմէ: Ան նոր միակ փափաքն է հաշտարար վերջակէտ մը դնել հրապարակը յուզող բոլոր հարցերուն:

Ես հաստատ համոզումն ունիմ, այս ամէնը սկիզբ կ՚առնէ մեր դպրեվանքներու նստարաններէն:

Հայաստանեայց Եկեղեցին ուրիշ կարեւոր դեր մըն ալ ունի, որուն պատասխանատուութենէն պէտք չէ խուսափի: ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ հարցն է: Երկու գրաւոր լեզուն: Արտասահմանի թեմերուն համար ԴԱՍԱԿԱՆ ուղղագրութիւն, Հայրենիքի եւ ներքին (նախկին սովետական) թեմերուն մէջ՝ ՍԽԱԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆ... Ինչո՞ւ: Տարօրինակ չէ՞ որ Այբուբենը ստեղծող Ս. Մեսրոպի եւ Սահակ Հայրապետի ձեռամբ դարերով գիր եւ գրականութիւն մշակող Հայաստանեայց Եկեղեցին, ուղղագրութեամբ ճոխացած բազմահազար արժէքաւոր երկերով, այսօր չարունակէ տակաւին միահեծան բռնատիրութենէ ժառանգուած, պարտադրուած «սխտէմ» մը որ ի սփիւռս աշխարհի, իր ցրուած զաւակները ԵՐԿՈՒ ՄԱՍԵՐՈՒ բաժնած է: Եթէ քաղաքական իշխանութիւնները անոր կարեւորութիւնը չեն տեսներ, քանի անոնցմէ շատեր, դժբախտաբար, ուղիղը սխալէն զանազանելու կարողութիւնը չունին, ԵԿԵՂԵՑԻՆ պէտք չէ՞ ըլլայ Առաջնորդն ու հետապնդողը լեզուական միասնականութեան, կազմակերպելով ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ իր պաշտօնական լեզուին ուղղագրութեան, որ յաւերժացած է հազարաւոր ձեռագիր եւ տպագիր մատեաններու մէջ եւ վանական պատերուն արձանագրութիւններով:

Այս ժամանակավրէպ, բռնադրօսիկ, ատենին պարտադրուած ԵՐԿՈՒՈՒԹԻՒՆԸ վերցնելու անկեղծ քայլերը միայն կրնան համոզել հայութիւնը որ Հայաստանեայց Եկեղեցին հաստատ հաւատքի ունի իր ժողովուրդին ծառայելու: Կրկին իմաստուն Հռոմէացիներուն կը դիմեմ.

– VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT.

– ԲԱՌԵՐԸ ԿԸ ՑՆԴԻՆ. ԳՐՈՒԱԾՔՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ –:

(Շար. 19)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՉԹԼՓԱՑՆԵՆՔ...

ԿԱՐԱՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Ակնյայտ է որ կան անըաղձալի թուանշաններ, որոնք մատնուած են մոռացութեան: Օրինակ էո–Ֆրանսի կամ այլ օդանաւերում աթոռների 13–րդ կարգը գոյութիւն չունի: Ինչպէս նաեւ ամերիկեան հիւրանոցներում 12–րդ յարկաբաժինից յետոյ գալիս է 14–րդը: Կան էլ որ մերժում են նստել 13 հոգինոց սեղանի շուրջ:

Նախապաշարումը թոյլ է տալիս անտրամաբանական անտեսումներ...

Վերջերս ձեռքս անցան Նոր Տարուայ մի քանի օրացոյցներ: Հաճելի էր տեսնել հայկական դպրոցներ յաճախող մեր պատանիների զուարթ դէմքերը կամ անհետացած տարաբախտ մեր գրողների դիմանկարները: Ինչպէս նաեւ Հայաստանի տեսարժան վայրերը ուր գերիշխում են վայրադ քանդումներից ազատուած մեր պատկառելի եկեղեցիները: Այլ խօսքով, հայկական օրացոյցը, ուր նշուած են մեր ազգային տօները ու զանոնք խորհրդանշող թուականները՝ անհրաժեշտ մի ներկայութիւն է Հայի օճախում: Մանաւանդ երբ նրա էջերը փայլում են երկաթագիր մեր մեսրոպեան տառերով:

2002–ի օրացոյցներում, բնականաբար նշուած են մեր հաւատքի նուիրական տօները: Ինչպէս նաեւ մեր ազգային ու պատմական թուականները՝ Վարդանանք, Ապրիլ 24, Մայիս 28, Սեպտ. 21: Բացակայ է Նոյեմբեր 29–ի նշումը:

Մի՞թէ այդ անտեսումը նախապաշարումի հետեւանք է: Բնա՛ւ: Անցեալում, ինչպէս ներկայում, անհանգստացնող մի թուական է մնում Նոյեմբեր 29:

Զմոռանանք որ 70 երկար տարիներ, Հայաստանում երբ ճառագայթում էր «Փառք Ս.Մ.Կ.Կ.ի» լոզունգը, մեր պատմութիւնը թլփատուած էր ... Պարտադրաբար անտեսուած էր Մայիս 28–ի իրողութիւնը: Մինչդեռ ինչպէ՞ս կարելի էր ուրանալ որ 1918 Մայիս 28–ը փառատեց վեց դարերի թանձրացած խաւարը: Բայց սովետական գաղափարախօսութիւնը ունէր իր ինքնատիպ «լոկիկա»ն՝ Ուրբաթից կարելի էր ցատքել Կիրակի, ջնջելով Շաբաթ օրը...: Այդ վարչաձեւի շրջանին յիշել Մայիս 28, աններելի մի յանցանք էր, որի պատճառով կարելի էր արժանանալ, ձրիաբար, Սիբիրում մի «օթեւանի», յաճախ վերջնականապէս...:

Սովետական Հայաստանի իշխանութեան կողմից այդ պատմական թուականին անտեսումը քաղաքական վճռելի մի որոշում էր, որի հետեւանքով Մայիս 28–ն անցաւ «ազատատենչ» խաւէ հոգա-

տարութեան ներքեւ: Այսպէս ուրեմն 70 տարի Սփիւռքի այդ հատուածը նուիրական համարեց նշել այդ թուականին տարեդարձը:

Իսկ «յառաջադէմ դրօշակակիրները» մկրտուած «մայիս 28–ականներ»ի կողմից կարմիր «լալա»ներ, բնականաբար նրանք էլ հնազանդօրէն անտեսեցին Մայիս 28–ի գոյութիւնը եւ ամէն տարի խանդով տօնեցին Նոյեմբեր 29–ի թուականը: «Հազա՛ր չափոր հնչէն թող այս առաւօտ»...:

Խոստովանեմ առանց զղջալու, որ ընտանիքով մասնակցում էինք Սովետական Հայաստանի տարեդարձին, ինչպէս հայրենադարձ արեւմտահայ զանգուածը, հակառակ այն բոլոր զգուելի հալածանքներին եւ զոհերին որ կրեց մեր գերդաստանը, համայնավար կարգերի կողմից: Մեզ համար ի՞նչ փոյթ, թէ հայրենիքի վարչաձեւը լինէր հանրապետական, սովետական կամ... սատանայական: Կարեւորը Հայաստան երկրի գոյութիւնն էր: Այս տեսակէտը մեզ բնաւ չէր պարտադրում որ դառնանք մարքս–լենինեան գաղափարների թմփկահար... խոստովանեմ նաեւ որ մեր կուսակցական թենորները լսելիս անընդունակ եղայ մի կուսակցութեան անդամակցել:

Ճիշդ է որ Սովետական Հայաստանի տարեդարձը տօնւում էր, սովորաբար, փլեյէլ սրահում, խուռն բազմութեամբ, ուր ճաշակում էինք երկրի տնտեսական, գիտական, շինարարական, կրթական եւ այլն յառաջդիմութիւնների զարմանահրաշ վիճակագրութիւնները, որոնք երբեմն մեզ թւում էին կասկածելի: Ինչ որ է...: Կարեւորը հայրենիքի վերելքն էր, որպէսզի շարունակէինք հաւատալ, երազել եւ թիավարել հոսանքն ի վեր...:

Եթէ անցեալում «յառաջդիմակ»ներ շըռնդալիցօրէն էին նշում կարմրաշող այս թուականը, այժմ նրանց օրացոյցում կարճատող եւ մի քանի երկչոտ բառերով, շատ համեստօրէն է յիշւում Նոյեմբեր 29-ը:

Այսպէս ուրեմն, Սփիւռքում ժամանակին ստեղծուեց երկու հոսանք՝ Նոյեմբեր 29–ի «կարմիր լալա»ները եւ Մայիս 28–ի խաչակիրները: Արդէն շատ հնուց, մեր ազգը շարունակ «ճղուել» (պատռուել) է երկուքի: Դ. դարում Հայաստան վայելում էր երկու թագաւորութիւն՝ Արշակ Գ. եւ Խոսրով Գ.: Յետագայում մեր հաւատքը «զօրացաւ» երկու կաթողիկոսներով: Իսկ Ի. դարում կառչեցինք երկու օգնութեան խաչերի՝ կարմիր եւ կապոյտ: Ու ի դէմ ներդաշնակութեան սպառնացող վտանգին, ստեղծուեց երկրորդ ուղղագրութիւն...: Միգուցէ զուգաւորելու այս մարմաջը հեռատեսութեան մի զգուշութիւն է՝ եթէ մէկը կորչի, միւսը իսկոյն պիտի ապահովի այսպէս կոչուած ազգային առաքելութեան շարունակութիւնը: Երանի՛ հաւատացողին...:

Այժմ, Մայիս 28–ի կամ նորաստեղծ Հայաստանի պետականութեան Սեպտ. 21–ի տարեդարձները նշւում են շատ մեղմ ու զուսպօրէն: Չկայ այլեւս անցեալի ջերմ խանդավառութիւնը, ոչ էլ անհաճոյ որոշ բախումները: Հերոսները բըզարել են:

Ի տես այդ «հանդարտութեան» հանդէպ պատմական թուականների, ինձ թւում է որ Նոյեմբեր 29–ը մատնուած է մոռացութեան: Արդար չէ յիշողութեան այս սայթաքումը:

Ասել չէ, ի հարկէ, որ հարկաւոր է տօնել՝ «բոլշեւիկ» պահապան վիշապների մուտքը Հայաստան: Սակայն, պարտաւոր ենք մտքից չհանել, որ կարմիր բանակի խուժումը յանուն ռուսական գերակայութեան, արգիլեց Նազիմ Քարաբեքիրին գրաւել Երեւանը եւ շարունակել թրքական մեզ ծանօթ «առաքելութիւն»ը, այսինքն վերջնականապէս Հայաստան երկիրը ջնջել քարտէսից:

Մուրճ_մանգաղի «ճառագայթող» տարին էր, երբ տեղի ունեցաւ Երեւանում աննախընթաց զանգուածային մի ցոյց, մեր ցեղասպանութեան 50–ամեակին առթիւ: Միացան այդ ցոյցին հայ կոմունիստներ, նոյնիսկ միլիցիաներ, պահանջելով՝ «Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը»:

Յանկարծակի մի կացութեան մատնուեցին իշխանութիւնները: Պարտիայի «առաքեալ»ները պահանջեցին սովետական բանակի «ազնի՛ւ» միջամտութիւնը: Կուսակցութեան Ա. քարտուղար Զարոբեան –այսինքն, Հայաստանի թիւ մէկը–, վճռականօրէն պատասխանեց՝ «նիէ՛թ»: Այդ մերժումի պատճառով նրան «գործից ազատեցին»: Ծանօթ յանկերգ...:

Միթէ կարելի՞ է անտեսել Նոյեմբեր 29–ին չղթայուած այս դէպքը: Երբ «գետը անցար, կարելի չէ մոռանալ նաւավարը»:

Մտքից հանելու չենք նաեւ որ մեր ազգի ցեղասպանութեան տարիներին, Արեւմուտքի քարոզիչ առաքեալները վատարար մեզ լքեցին: Մեր ժողովրդի միակ փրկարարը եղաւ «Կարմիր Սատանա»ն: Այդ շրջանին «Մարդկային Իրաւունքների հայրենիք»ը գործադուլի մէջ էր:

Որքան ծանր ու դաժան եղաւ այդ փրկութեան փրկագինը՝ ստալինեան սարսափը, որ նշանակում էր գիշեր գլուխդ դնես բարձին եւ քեզ գրկի այն վախը՝ արդեօք բարբարոս ժամին դուռս պիտի բախե՞ն: Արդեօք հասնելո՞ւ եմ արշալոյսին որ ասեմ՝ փա՛ռք քեզ Աստուած, այս գիշերն էլ «գլը կանահաթ» (կարեւորութիւն չտալ) չարին... Քայքայուեց ընտանիքի սրբութիւնը: Ամուսնութիւնը սահմանուեց միայն «զաքս»ի (քաղաքապետարան) միաւորման գրանցումով: Նոյն հեշտութեամբ կատարւում էր զոյգի բաժանումը: Մկրտութիւնը «բուրժուական» յետամնացութիւն էր: Մկրտուող երեխայի հայրը կասկածելի սովետական քաղաքացի էր համարւում: Արդէն մկրտող հոգեւորական չէր մնացել: Էջմիածնի Սուրբ Աթոռը թշուառութեան մի վայր էր: Մօտ 1000 եկեղեցականներ աքսորուեցին, անհետացան Սիբիրում: 1915_ի արեւմտահայ անուանի գրողների սպանդից յետոյ, մեր ազգային գրականութիւնը նորից մեծ հարուած կրեց սովետական «նիրվանա»յի տարիներին: Բազմաթիւ մտաւորականներ կորան՝ Չարենց, Բակունց, Եսայեան, Թոթովենց եւ ուրիշներ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իսկ դահիճի զոհ եղաւ: Այդ փրկութեան տուրքը եղաւ նաեւ սովետական բանակում զոհուած 300.000 Հայեր:

Ահա այդ ահաւոր գինը վճարեց ապրելու համար, Արարատի շուքին ապաստան գտած, կառչած, մեր ազգի չարքաշ մի հատուածը:

Ի՞նչպէս կարող ենք անտեսել Նոյեմբեր 29_ը բիւր չսպիացած վէրքերով...:

Չգիտեմ ապագայում ինչպիսի նշանակութիւն պիտի ստանայ եւ ինչպէս պիտի մեկնաբանեն պատմաբանները Նոյ. 29_ը խորհրդանշող թուականը:

Այսօր, մեզ համար այդ թուականը երկու երես ունի: Նախ, այն ծանր ու դաժան տարիները որ կրեց մեր ժողովուրդը, Լենինից մինչեւ Բրեժնեւ_Գորբաչով: Այդ շրջանին գործեցին անհաւատ ու անխիղճ կոմունիստ Հայեր, որոնք լրբօրէն բազմաթիւ մատնութիւններ կատարեցին եւ պատճառ եղան բիւր Հայերի աքսորին եւ մահուան: Դրանք մեր ազգի տիղմն էին: Մնում են անպատիժ:

Սակայն պարտաւոր ենք նկատի առնել, յիշել, յարգել ու գնահատել պատուական այն հայ համայնավարները, որոնք ըսկըզբնական շրջանում հաւատացին Լենինի մարդասիրական գաղափարներին: Եղան պարկեշտ քաղաքացիներ մինչեւ... Գիտակից, նախանձախնդիր Հայեր էին: Զոհողութեան ոգիով տոգորուած, նուիրուեցին երկրի զարգացման: Դրանց շնորհիւ ժողովրդի ուսման մակարդակը բարձրացաւ: Կառուցուեցին դպրոցներ ու բնակարաններ: Զարգացան գիտութիւնը, արուեստը, գրականութիւնը: Գիւղաքաղաք Երեւան դառաւ պայծառ մի մայրաքաղաք, հարստացաւ համալսարաններով, ինստիտուտներով, թանգարաններով, Մատենադարանով, մեթրոյով եւ այլն:

Վերջապէս, այդ հա՛յ համայնավարները օգտագործելով լենինեան գաղափարախօսութիւնը, յաջողեցին լեզու գտնել Մոսկուայի «նաչալնիկ»ների հետ, որպէսզի կարեւոր սատարում ապահովէն Հայաստանին:

Անմոռանալի բարիքներից մէկը կատարուեց այդ նկատմամբ Նիկիդա Խրուշչովի Հայաստան այցելութեան առթիւ: Նրա խանդավառ տպաւորութեան շնորհիւ նա տուեց իր համաձայնութիւնը Արփայ – Սեւան ջրանցքի խելագար ու անկրկնելի ծրագրի իրագործմանը: Ասում են որ հայկական «Վասպուրական» քոնեակի որակը ազդեցիկ դեր ունեցաւ: Կարելի է ուրեմն հաւատալ որ ներկայ անկախ Հայաստանի իրատես իշխանութիւնը շուտով վայելուչ մի յուշարձան կանգնեցնի յանուն ընկեր Նիկիդայի անմոռաց յիշատակին... այն էլ երբ իրականանայ ստալինեան զոհերի նուիրուած փառահեղ յիշատակարանի ծրագիրը:

Պատմութիւնը թլփատած կը լինենք եթէ մոռանանք Նոյեմբեր 29–ի բարիքն ու չարիքն:

Կ. Զ.

ՔՐԻՍՏՈՍ ՋԵՐԳԵՑ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդ չի գիտեր ո՛ր մէկուն զարմանայ. խաբողին վարպետութեան, թէ խաբուածին պարզամտութեան... Քրիստոսի վերջին օրերու սուրբերուն եկեղեցին հիմնադիրը Ճիմ Հարմաթըն խոստացեր է զոյգի մը որ կենդանի, միս ու ոսկոր Քրիստոսին հետ հանդիպում կրնան ունենալ, եթէ իրենց ամբողջ ստացուածքը իր եկեղեցին նուիրեն: Լուրին աղբիւր անգլիական թերթը չէ բացած թէ այդ մարդիկը այդքան ստախողական ի՛նչ ունէին ըսելիք երկուհազարամեայ խաչեալին. բայց հիմնականը այն է որ Քրիստոս իր ուխտեցի միջնորդին տուած ժամադրութիւնը չէ յարգած ու հաւատացեալ զոյգը մեծ յուսախաբութիւն ապրած է: Այնքան որ դիմած է դատարան: Արդարադատութիւնը տեղին նկատելով անոնց բողոքը, Ճ. Հարմաթընը դատապարտած է 300 հազար տոլար հատուցում վճարելու իր այլեւս նախկին հաւատարիմներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՐՕՇԱԿ

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Թիւ (1573) Յունուար 2002

Երեւան, 375002, Մոսկովեան 31

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.
ՎԱՐՊԵՏՈՐԴԻ ՄԸ

«Այդ խորհրդաւոր մարդը իմ միտքս կը չարչարէ կոր ... Պէտրի պէյին կրնայ կլլեցնել, որ այդ մարդը Սաթիկի ու Եմինի գործակիցը ըլլալու է, բայց ես, բնականաբար, չեմ կրնար այս համոզումը ունենալ: Ո՞վ կրնայ ըլլալ ուրեմն այդ մարդը, որ մեր բոլոր գաղտնիքները այսչափ աղէկ գիտէ կոր: Եւ յետոյ, ինչո՞ւ զանոնք մատնեց ոստիկանութեան: Իր այդ թանկագին ծառայութիւնը մատուցած է առանց դրամական վարձատրութիւն պահանջելու եւ առանց որեւէ ակնկալութեան, ուրեմն ի՞նչ էր պատճառը իր այս մատնութեան... Ուրիշ մութ կէտ մըն ալ. ինչո՞ւ ծպտուած է եւ ինչո՞ւ փախած է: Ուրեմն չէր ուզեր ճանչցուիլ ոստիկանութենէն եւ միեւնոյն ատեն կը վախնար անկէ»:

Այսպէս խորհրդածելով Արթին կը շարունակէր ճամբան:

Յանկարծ ձեռքը ճակտին զարկաւ:

«Այդ կեղծ տէրվիշը հայ մը ըլլալու է, _ ըսաւ ինքնին, _ եւ յեղափոխական հայ մը ու միեւնոյն ատեն ոստիկանութեան ծանօթ, քանի որ այդքան զգուշութեամբ ուզած է իր ինքնութիւնը ծածկել. այո՛, տարակոյս չի կայ, թէ հայ մըն է»:

Սակայն բոլոր այս ենթադրութիւնները որեւէ հետք մը երեւան չէին հաներ:

«Այս մարդը, որ մեր բոլոր գաղտնիքներուն տեղեկացած է, _ շարունակեց մտածել լրտեսը, _ ապահովաբար գիտէ նաեւ, որ ես ալ կեղծ դաւադրութեան մէջ մաս ունիմ: Ես աւելի մշտակայ վտանգ մըն է ինծի համար, պէտք է ամէն ջանք ընեմ՝ գտնելու համար կեղծ տէրվիշին հետքը»:

Արթին վերջապէս հասաւ իր պաշտօնատեղին եւ սկսաւ աչքէ անցընել արտասահմանէն եկած նամակի դէզերը՝ զանոնք գրաքննելու համար:

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.
ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այդ առաւօտ Զաւէն Սրբազան շատ կանուխէն անցած էր իր գրասենեակին գլուխը եւ զբաղած էր կարդալու Էրէյլիէն եկած ընդարձակ տեղեկագիր մը:

Արիկ Մուպահեաճեան, նոյն միջոցին, աքսորուած էր Էրէյլի, ուրկէ կը յաջողէր գաղտնի տեղեկագիրներ ղրկել Պատրիարքարան, երկաթուղիի հայ պաշտօնեաներու միջոցով:

Պաշտօնեաները այդ թղթակցութիւնները կը բերէին մինչեւ Հայտար փաշա եւ կը յանձնէին վստահելի անձի մը, որ կը բերէր զանոնք Պատրիարքին:

Այդ տեսակ տեղեկագիր մըն էր Զաւէն Սրբազանի կարդացածը:

Արիկ Մուպահեաճեան իր ընդարձակ թղթակցութեան մէջ մանրամասնօրէն կը պատմէր Էրէյլի տարագրուած Զէյթունցիներուն թշուառ վիճակը եւ նիւթական օգնութիւն կը խնդրէր անոնց համար: Նոյնպէս տեղեկութիւններ կու տար Իզմիթի, Ատափազարի, Կէյվէյի եւ Արսլանպէկի շրջանակներէն տարագրուած Հայերու մասին, ինչպէս նաեւ լուրեր կուտար Նիկոմիդիոյ առաջնորդ ծերունազարդ Ստեփանոս Եպիսկոպոսի վրայ, որ նոյն միջոցին Էրէյլի կը գտնուէր, իր հօտին հետ տարագիր եղած:

Զաւէն Սրբազան խորասուզուած էր իր այս ընթերցումին մէջ, երբ բարապան մը ներս մտնելով՝ ըսաւ.

_ Սերովբէ էֆէնտին եկած է, Ձեր Սրբազնութիւնը տեսնել կ'ուզէ:

_ Նե՛րս հրամցուր, _ պատասխանեց Պատրիարքը՝ իր ընթերցումը շարունակելով:

Սերովբէ էֆէնտի, յիսուն տարեկանի մօտ, ջոջ վաճառական մըն էր, որ ազգային պաշտօններու մէջ գտնուած, վարչութեան անդամ եւ երեսփոխան եղած էր եւ յաճախ նիւթական օժանդակութեամբ նպաստած էր բարեսիրական հաստատութիւններու:

Սովորական բարեւթուքներէ ետքը Պատրիարքը հարցուց.

_ Ի՞նչ նոր լուր ունիք, Սերովբէ՛ էֆէնտի:

_ Գէշ լուրեր, _ պատասխանեց վաճառականը:

_ Գէշ լուրեր իմ քովս ալ կան, ահա հիմա թղթակցութիւն մը ստացայ Էրէյլիէն, սարսափելի գոյներով կը նկարագրէ կոր այնտեղի տարագիրներուն վիճակը... անմիջական օգնութեան պէտք կայ, եւ մենք սնտուկը դրամ չունինք:

_ Այդ տարագիրներուն վիճակը իրաւ է, որ շատ անտանելի է, բայց մեր ձեռքէն ոեւէ բան չի գար... եղածը եղած է: Ջանանք ըլլալիքին առաջքը առնել:

_ Դեռ ի՞նչ մնաց ըլլալիք...

_ Ամէնէն սոսկալի բանը... Պոլսոյ Հայերն ալ տեղահան պիտի ընեն:

_ Ամբողջ Հայաստան տեղահան ըլլալէ ետքը թո՛ղ Պոլսոյ Հայերն ալ տեղահան ըլլան, _ պատասխանեց Պատրիարքը դառնացած շեշտով մը:

_ Չէ՛, Սրբազան, այդպէս մի՛ մտածէք, _ գոչեց վաճառականը, _ այսպիսի պարագաներուն ինչ որ կարենանք փրկել՝ անիկա շահ է: Մեր տարագիր ըլլալով միւս տարագիրները կ'ազատի՞ն... գոնէ մենք փորձանքէն ազատ մնանք նէ՝ անոնց կ'օգնենք:

_ Աղէկ, Սերովբէ՛ էֆէնտի, բայց այս միջոցիս կարծեմ անմիջական վտանգ մը չի կայ Պոլսոյ հայութեան համար:

_ Ահա՛ այս կէտին մէջն է, որ Ձեր՝ Սրբազնութիւնը կը սխալի:

_ Ինչպէ՞ս...

_ Ես շատ ստոյգ աղբիւրէ իմացայ, որ Իթթիհատի քօմիթէն որոշեր է, որ Պոլսոյ Հայերը տեղահան ըլլան, եւ նախարարներէն շատերն ալ համամիտ գտնուած են ասոր, այնպէս որ մէկ օրէն միւսը կրնան իրենց որոշումը գործադրել:

_ Դուք ուրկէ՞ իմացաք այդ լուրը:

_ Նոյնիսկ իրենցմէ, Իթթիհատի ազդեցիկ անդամներէն մէկը ըսաւ, ինծի հետ հինէն ծանօթ է, եւ հետն ալ գործ ունիմ, անիկա իմաց տուաւ գաղտնաբար, որ այս տեսակ ծրագիր մը կայ:

(Շար. 177)

(Շար. Ա. էջէն)

դիւնքը անորոշ էր, քանի գերմանախօս Զուիցերիան միշտ դէմ եղած է եւ դէմ կը մնայ: Ցարդ, Զուիցերիա, Վատիկանի հետ, միակ պետութիւնն էր որ անդամ չէր Միացեալ Ազգերու: Այժմ 190_րդ անդամը կը դառնայ: Զայներու 54,6%_ով է որ Զուիցերիա որոշեց այս պատմական փոփոխութիւնը: Կողմնակիցներուն համար, Զուիցերիա չէր կրնար շարունակել «իր առանձնութիւնը», ընդդիմադիրներուն մտավախութիւնն այն է որ Զուիցերիա կը կորսնցնէ իր ինքնիշխանութիւնը:

ԷԼՖ_Ի վերաքննութեան դատը որ պէտք է սկսէր Մարտ 4_ին, հաւանաբար յետաձգուէր գլխաւոր ամբաստանեալներէն մէկուն՝ Լոյիք լը Ֆլոք _ Փրիժանի բացակայութեան պատճառաւ: Այս վերջինը Լիբանան կը գտնուէր, ուր ծանր անհանգստութեան մը հետեւանքով հիւանդանոց փոխադրուած է եւ ըստ բժիշկներու փոխադրելի չէ: Ծանօթ է որ 2001 Մայիս 30_ին, դատարանը ծանր պատիժներ արձակած էր գլխաւոր ամբաստանեալներու հաշւէին: Ասոնց կարգին չորս տարի բանտարկութիւն Ալֆրէտ Սիրվէնի, երեքուկէս տարի Լոյիք լը Ֆլոք _ Փրիժանի, 18 ամիս Քրիսթին Տըվիէ _ Ժոնքուրի եւ 6 ամիս նախկին Նախարար եւ Սահմանադրութեան Խորհուրդի նախկին նախագահ՝ Ռոլան Տիւմայի: Բոլորն ալ վերաքննութեան դիմած էին եւ Լ. լը Ֆլոք _ Փրիժան նոյնիսկ անցագրէն զրկուած էր եւ կրցած էր երկրէն դուրս ելլել: Կ'ըսուի թէ լեարդի եւ մանաւանդ ստամոքսագեղձի (փանքրէաս) ծանր հիւանդութենէ կը տառապի: Դատարանը կրնար նաեւ անջատել Լ. լը Ֆլոք _ Փրիժանի պարագան եւ դատը շարունակել: Իր դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր որ ԷԼՖ_ի ի վնաս ընկերային ինչքերու շահագործում ըրած է, շուրջ 64,5 միլիոն ֆրանքի, որմէ օգտուած են Քրիսթին Տըվիէ _ Ժոնքուր կեղծ աշխատանքի ձեւին տակ եւ իր շնորհիւ սիրահարը՝ Ռ. Տիւմա, նախկին սիրահար մը՝ Ժ. Միարա եւ Ալֆրէտ Սիրվէն: Ռ. Տիւմա կ'ուզէ որ դատը տեղի ունենայ առանց Լը Ֆլոք _ Փրիժանի:

200_էն 300 ՀԱԶԱՐ Իտալացիներ Մարտ 1_ին ցոյց մը ըրած են Հռոմի մէջ, Պէրլուսքոնիի վարած քաղաքականութեան դէմ: Ցոյցը տեղի կ'ունենար ընդդիմութեան հրաւէրով եւ սրամտութիւնն ալ չէր բացակայեր: Ոմանք կը կրէին Փինոքիոյի խաւաքարտէ քիթը, որ խորհրդանիշ է ստախօսութեան, ուրիշներ սպիտակ լաթէքսէ ձեռնոցներ «կառավարութեան աղտոտ ձեռքերուն դէմ» եւ այլն, եւ այլն: Ցոյցէն 48 ժամ առաջ շահերու վերաբերեալ օրէնք մը քուէարկուած էր, որ ժողովրդավարութեան համար վտանգաւոր կը նկատուէր:

ԴԱՏԱՒՈՐ ԷՐԻՔ ՀԱԼՖԷՆԻ հատորին (Եօթը տարուան առանձնութիւն) հրատարակիչը՝ Տընոէլ գրողութեան ամբաստանութիւն կ'ընէ «Ֆիկառօ»յի հրատարակած էջերուն առթիւ (Մարտ 1), էջեր զորս խեղաթիւրուած կը գտնէ: Համաձայնութիւն եղած է որ ընտրուած էջեր լոյս տեսնեն «Լիպերասիոն»ի մէջ, ինչ որ կ'ըլլար Մարտ 2_ին, բայց, հատորի գրողութիւն պատահած է եւ հարց կը ծագի թէ ի՞նչ շահ ունէր «Ֆիկառօ» նման բան մը ընելու կամ ի շահ որո՞ւ: Գիրքին մէջ, Է. Հալֆէն կ'անդրադառնայ նաեւ աներհօր, որ մէկ միլիոն ֆրանքի կաշառք մը ստացած էր Տիտիէ Շիւլէրէն, ազդեցութիւն բանեցնելու համար իր փեսային վրայ: Հալֆէն կ'ըսէ թէ երբեք չէ գնահատած իր աներհայրը՝ տոքթոր Մառեշալ, որ դրամասէր անձ մըն էր եւ խոստովանած էր իր հատորին մէջ իր յուսախաբութիւնը որ աղջիկը Հրեայի մը հետ կ'ամուսնանայ:

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ ազատ արձակուեցաւ Մարտ 1_ին, 120 հազար Եւրօ_ի (շուրջ 800 հազար ֆրանք) երաշխաւորագինի փոխարէն: Ծանօթ է որ Շիւլէր քննութեան տակ առնուած էր Օ_Տը_Սէնի ԱՇ_ԷԼ_ԷՄ_ներու հարցով եւ Սէն _ Տոմէնկէն եկած էր, եօթը տարուան փախստական կեանքէ մը ետք, եւ 24 օրէ բանտն էր: Բանտէն ելած պահուն իսկ, կարճ յայտարարութեան մէջ, քանի մը ակնարկութիւններ ըրաւ Շիրաքի ուղղութեամբ, թէեւ ԷՌ_ՓԷ_ԷՌ_ի բանբերը՝ Փ. Տէվէճեան կրկնեց թէ որեւէ կապ չկայ Շիրաքի հետ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, չորս օրուան ընթացքին, 500 մեռեալ ունեցաւ ներքին խռովութեանց հետեւանքով: Կռիւները տեղի կ'ունենան Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ Կիւժարաթի նահանգը, որ երկրին արեւմտեան շրջանը կը գտնուի, կառավարութիւնը բանակը ղրկած է շրջանին մէջ վերահաստատելու համար հանդարտութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը շարունակուին Աֆղանիստանի արեւելեան լեռնային շրջանը Ալ _ Քաիտայի դիրքերուն դէմ: ԱՄՆ յայտարարած են որ աւելի քան 80 ռումբ եւ հրթիռ արձակած են եւ նոր տեսակի ռումբ մըն ալ գործածած են, որ 900 քիլօ կը կշռէ, կը ծծէ ամբողջ օդը որեւէ փակ վայրի մէջ, սպաննելով ով որ կայ:

ՄԻԱՑԵԱԼ _ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պետական իշխանութեան շարունակականութիւնը ապահովելու համար, Սեպտեմբեր 11_էն ի վեր 75_էն 150 բարձրաստիճան ամերիկացի պաշտօնատարներ փոխադրուած են Պունքըրի մը մէջ, Ուաշինկթընը քարուքանդ ընող ատոմական ռումբի մը վարկածին պատճառով: Այս կարգադրութիւնը յայտնուած է Սպիտակ Տան կողմէ «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի եւ «Էսոշիէյթըտ Փրէս»ի, Մարտ 1_ին: Ըստ Պուշի հաստատած տեղեկութեանց, այդ «ուրուական կառավարութիւնը» բաղկացած է գլխաւոր նախարարութիւններու ներկայացուցիչներէ: Այս ծրագիրը ոտքի հանուած է Նիւ _ Եորքի եւ Ուաշինկթընի Սեպտեմբեր 11_ի յարձակումներէն քանի մը ժամ յետոյ:

ՍԵԶԱՐՆԵՐՈՒ (Շարժանկարի Ֆրանսական Մրցանակներ) բաշխումի արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 2_ի իրիկունը, Շաթըլէի Թատրոնը: Պէտք է խոստովանիլ որ տժգոյն, ձանձրացուցիչ եւ անհամ երեկոյթ մըն էր, զոր ներկայացնողը՝ Էտուար Պաէր բաւական ձախող բառախաղերով ջանաց սրամիտ դարձնել հանդիսութիւնը, բայց, բոլոր կողմնակի փորձերն ալ միջակէն ալ վար միջամտութիւններ էին: Անակընկալն այն էր որ 13 ճիւղերու մէջ զատում արձանագրած՝ «Ամելի Փուլէնի առասպելական ճակատագիրը» հազիւ չորս մրցանակի արժանացաւ (լաւագոյն բեմադիր, լաւագոյն երաժշտութիւն, լաւագոյն յարդարում, լաւագոյն ֆիլմ), լաւագոյն դերասանի տիտղոսին արժանացաւ Միշէլ Պուքէ (Ինչպէս մեռցուցի հայրս), լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Էմմանիւէլ Տէվոս (Շրթունքներուս վրայ), երկրորդական դերերու մէջ լաւագոյնները նկատուեցան Անի Ժիրարտօ եւ Անտրէ Տիւսոլէ եւ այլն, եւ այլն:

ՄԱՐԹԻՆ ՕՊՐԻ, նախկին նախարարուհի խորապէս վիրաւորուած է Ֆիլիփ Ալեքսանտրի եւ Պէաթրիքս Լ'Օլնուայի հատորէն՝ «35 ժամերու Տիկինը», ուր շատ դէշ ձեւով կը ներկայացուի խնդրոյ առարկայ տիկինը: Ստախօս, անզիջող, փառամոլ, դաւաճան (երէկ՝ հօրը, ապա՝ Մօրուայի) ածականներով է որ հեղինակները կ'արտայայտուին եւ ենթական այնքան ազդուած է, որ կուսակիցները մխիթարական ճաշ մը կազմակերպած են Մարտ 3_ին, հրաւիրելով 35 հոգի...:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մարտ 10, Փարիզի Ս. Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յաւարտ պատարագի՝

ԱԼԻՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Այս առթիւ, Պչաքճեան, Պաղտոյեան եւ Կիրակոսեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հոգեւորական Դասին եւ բոլոր անոնց որոնք այլազան ձեւերով բաժնեցին իրենց սուգը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ովսաննա Գալէնտէրեանի մահուան առթիւ, Տոքթոր եւ Տիկին Մարտիրոս Ենիեորկան (Պոլիս) 50 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Université d'été de Langue arménienne à Erévan

La section d'Etudes arméniennes de l'Université du Michigan a le plaisir d'annoncer que son Université d'été de Langue Arménienne aura lieu, cette année, du 21 juin au 19 août 2002 à Erévan. Cette université d'été offre l'occasion unique d'étudier l'arménien de façon intensive, dans un environnement arménien. L'université d'été de Langue Arménienne est ouverte aux étudiants de premier et deuxième cycles qui désirent apprendre l'arménien classique ainsi que l'arménien moderne occidental et oriental. Un cycle de conférences sur l'histoire et la culture arméniennes et un programme d'excursions et de manifestations culturelles compléteront les cours proprement dits.

Les étudiants nord-américains en premier cycle sont tenus de s'inscrire pour un certificat donnant droit à une U.V. en équivalence (U.V. de 8 heures), des exceptions seront faites sur justificatifs. Les étudiants en second cycle aux Etats-Unis, peuvent s'inscrire pour un certificat sans équivalence en arménien occidental ou oriental et au cours d'arménien classique pour une U.V. en équivalence (U.V. de 6 heures). Les étudiants en premier cycle demandant une équivalence peuvent postuler à quelques bourses, attribuées sur des critères financiers.

Les étudiants européens peuvent assister au cours de leur choix, uniquement pour un certificat sans équivalence. Les mêmes critères universitaires seront appliqués à tous les étudiants quel que soit le certificat convoité.

En plus d'un enseignement linguistique intensif de qualité, l'Université d'été de Langue Arménienne offre l'occasion de vivre et d'apprendre en Arménie. Dr. Kévork BARDAKDJIAN, titulaire de la chaire «Marie Manoogian» de langue et littérature arméniennes et directeur des Etudes arméniennes à l'Université du Michigan, à Ann Arbor, assurera la direction de ce programme d'études.

Pour obtenir de plus amples informations ou un dossier de candidature, veuillez vous adresser à :

Mme Kristy M. DEMAS, Coordinatrice
Université d'été de Langue Arménienne

1080 South University, Suite 3663
The University of Michigan
Ann Arbor, MI 48109-1106

e-mail : kdemas@umich.edu
téléphone : 00-1-734-764-1285
télécopie : 00-1-734-763-9154

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson Issy-les-Moulineaux

Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, ZEPUR et KHATOUNA, Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 6
MERCREDI
6 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.378 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.378

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ – ՊԱՂԵՍՏԻՆ ՃԱԿԱՏՈՒՄԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ՆՈՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ ԵՒ ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ

Մարտ 4-ին եւ 5-ին, կացութիւնը չէր հանդարտեր, ընդհակառակն, ժամէ ժամ կը վատթարանար: Իսրայէլ որոշած էր սաստկացնել իր յարձակումները, այն առիճանի որ «սխալներ» ալ կը գործէր, որոնց համար ներողութիւն կը խնդրէր: Այսպէս, Երկուշաբթի, Մարտ 4-ին, պաղեստինցի զինուորեալի մը կինն ու երկու աղջիկները եւ տղան կը սպաննուէին իրենց կառքին մէջ, Ռամալլայի հարաւային թաղամասին մէջ: 37-ամեայ մայրը իր զաւակները դպրոց կ'առաջնորդէր, երբ իսրայէլեան բանակի մէկ միաւորը կը կրակէր, հրթիռով մըն ալ արձակելով կառքին ուղղութեամբ: Իսրայէլ ներողութիւն կը խնդրէ, ցաւ կը յայտնէ եւ կը բացատրէ որ շփոթութիւն մը եղած է, բայց, Պաղեստինցին՝ Ապու Քուէք որ թիրախն էր իսրայէլեան բանակին, չի հաւատար, կ'ըսէ թէ կինը ամէն օր նոյն ճամբան կ'առնէր, նոյն կառքով:

Ամբողջ օրուան մէջ, 17 Պաղեստինցիներ սպաննուած էին, Շարոն կ'ըսէ թէ նախքան հաշտութեան գալը, պէտք է ծանրօրէն հարուածել Պաղեստինցիները: Բայց, այս վերջիններն ալ ձեռնածալ նստած չէին եւ ժամը ժամին հակազդեցութիւնները կը բազմանան: Մարտ 4-էն 5-ի գիշերը, Թել-Ավիվի կեդրոնը, Պաղեստինցի մը յարձակում գործած է ճաշարանի մը վրայ որ լեփ-լեցուն էր, ձեռնառումբ մըն ալ նետելով: Զոհ մեռեալ կար, 30 վիրաւորներ, ասոնցմէ մէկը, որ դանակի հարուած մը ստացած էր կռնակին, սպաննած է պաղեստինցի ահաբեկիչը:

Մարտ 5-ի առաւօտուն ալ անձնասպանական արարք մը կը գործուէր օթոպիւսի մը մէջ, որ ճամբայ ելած էր Նազարէթէն: Աֆուլայի կայքին է որ պաղեստինցի մը կը պայթեցնէր իր կրած ձեռնառումբը քանի մը վիրաւորներ կային, ինք ալ մեռած էր: Այլ ոճրափորձ մը կը գործուէր Երուսաղէմի արաբական թաղամասին մէջ, պաղեստինցի դատաւոր մը կը սպաննուէր, արաբքին տէր կ'ըլլայ ծայրայեղ աջ հրէական անծանօթ շարժում մը:

Այլեւս բախումներու մասին չի խօսուիր, այլ՝ պատերազմի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ինը զինուոր, բազմաթիւ վիրաւորներ եւ երկու թռան կորսնցուցած են Աֆղանիստանի արեւելեան լեռնային շրջանը, ուր կը շարունակեն հալածել հոն ապաստանած Ալ-Քաիտայի հազարաւոր անդամներ: Ամերիկեան ամէնէն ծանր կորուստներն են կռիւներու սկիզբէն ի վեր, Հոկտեմբեր 7-էն: Ներկայիս, Ամերիկացիները Անաքոնտա (Հարաւային Ամերիկայի օձ մը, որ թռչուններով կը սնանի) մկրտած են իրենց այս գործողութիւնը, որ կրնայ երկար տեւել: Գործողութեան կը մասնակցին 2000 զինուորներ, բայց, ամերիկեան շրջանակներու սկզբնական միաձայնութիւնը Պուշի շուրջ, սկսած է խախտիլ: Արդէն իսկ, երկու ծերակուտականներ, մէկը հանրապետական, միւսը՝ դեմոկրատ, երկուքն ալ Վիէթնամի պատերազմէն շքանշանի տիրացած, կը քննադատեն ինչ որ կը կատարուի: Առաջինը կ'ըսէ թէ Պէն Լատէնի փախուստը «ձախողութիւն» մըն է, իսկ երկրորդին համար Պուշ երկար ատեն չի կրնար պահուըտիլ հայրենասիրութեան ետին, մերժելով պատասխանել Ամերիկայիներու հարցումներուն: Մինեսոթայի մէջ, Պուշ ելոյթ ունեցած է յայտնելով թէ դժուար օրերը չեն վերջացած, ընդհակառակն եւ թէ Ամերիկա պիտի շարունակէ կռուիլ պաշտպանելու համար ազատութիւնը:

ՄԱՆԹ-ԼԱ-ԺՈԼԻԻ ՄԷՋ (փարիզեան արուարձան) Շիրաք այնքան ալ ջերմ ընդունելութեան մը չարժանացաւ Մարտ 4-ին: Սուլոցներու, թուքերու եւ «Շիրաք դող» բացագանչութիւններու աւիթ տուաւ, երբ կը պատրաստուէր մեկնելու, երիտասարդներու կողմէ, մինչ իր օրուան նիւթն էր ապահովութիւնը եւ շեշտած էր թէ կարելի չէ ընդունիլ դրութիւն մը, ուր կանոնը անպատժելիութիւնն է:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ բազմացեղ խորհրդարանը, երեք ձախողութիւններէ եւ երկարատեւ բանակցութիւններէ ետք, նախագահ ընտրած է Իպրահիմ Ռուկովան, որ գաւառին առաջին նախագահը կը դառնայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԻՊՐՈՍ, ԹՈՒՐՔԻԱ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կիպրոսի երկու համայնքներու պատասխանատուները՝ Գլերիտէս եւ Տէնքթաշ այլեւս կանոնաւոր հանդիպումներ ունին Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ՄԱԿ-ի հովանիին տակ:

Բանակցութիւնները սկսան Յունուար 16-ին եւ վերսկսան Մարտ 1-ին: Երկու խօսակիցները՝ Գլերիտէս եւ Տէնքթաշ, 77 եւ 82 տարեկան, երկուքն ալ փաստաբան են եւ իրենց այս հանդիպումները պէտք է կարգադրութեան մը յանգին, ինչ կը վերաբերի կղզիին ապագայ կարգավիճակին: Եթէ երկու կողմերն ալ անզիջող մնան, անել կացութիւն մը կը ստեղծուի: Տէնքթաշ պէտք չէ յամառի իր պահանջներուն մէջ, այսինքն Կիպրոսի ապագայ անկախ պետութեան ինքնիշխանութեան ընկերակցութիւնը կամ համադաշնակցութեան մը ստեղծում մը, որու գործադիր մարմինը երկգլուխ ղեկավարութիւն մը ունենայ, հերթական նախագահութեամբ: Իր կարգին Գլերիտէս ալ պէտք է աւելի ճկուն քաղաքականութիւն մը վարէ: Պէտք է համակերպի որ Թուրքերը կցուած հողամասին մէկ մասը պահեն:

Տարուան վերջ, Կիպրոս Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան բանակցութիւնները վերջացուցած կ'ըլլայ եւ 2004-ին «Եւրոպացի» կը դառնայ, հիւսիսային շրջանը ներառեալ կամ ոչ: Անգարա սպառնացած է որ Կիպրոսի հիւսիսային «Հանրապետութիւնը» կը կցէ եթէ այդ անդամակցութիւնը իրականանայ առանց իր համաձայնութեան: Գործնական գետնի վրայ շատ բան չի փոխուիր, քանի արդէն 35 հազար թուրք զինուորներ կան հոն:

Եւրոպական Միութիւնը ջանք կը թափէ որ Թուրք Կիպրացիները խօսք հասկնան եւ այդ ուղղութեամբ տրամադիր է 206 միլիոն Եւրօ յատկացնել կղզիին հիւսիսային բաժնին, որպէսզի կարենայ դարմանել բարգաւաճման իր յապաղումը, բաղդատմամբ հարաւին: Տէնքթաշ որոշ արհամարհանք մը ցոյց տուած է այս օժանդակութեան նկատմամբ, դիտել տալով որ Անգարա, արդէն, նիւթական լայն օգնութիւն մը կ'ապահովէ:

«Մոնտ» ամբողջ էջ մը յատկացուցած է Կիպրոսի (Մարտ 5) բանակցութիւններու վերսկսումին առթիւ եւ Լորան Զեքինի կ'անդրադառնայ նաեւ հիւսիսի եւ հարաւի խոր տարբերութեան տնտեսական գետնի վրայ: Հարաւային կողմը, յոյն Կիպրացիին եկամուտը չորս անգամ աւելի է Թուրք Կիպրացիէն: Բոլորին համար ալ կարգադրութիւն մը ըստ տիպողական բնոյթ ունի, վերջ տալու համար 1974-էն ի վեր տիրող վիճակին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 4 / 5)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՓՈՐՁԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ՔՆՆԵՆ ԼՐԱՏՓԻՈՒՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Մարտ 4-ին Ազգային Ժողովի փոխ-նախագահ Տ. Թորոսեան ընդունած է Եւրոպայի Խորհուրդի երեք փորձագէտներ, անոնց հետ քննարկելու համար լրատփիւններու մասին Հայաստանի օրէնքի նախագիծը: Հանդիպումին ներկայ գտնուած են Ազգ. Ժողովի Գիտութեան, Կրթութեան, Մշակոյթի հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Շ. Քոչարեան, փոխ-նախագահ Գ. Սահակեան, անդամ Ս. Երիցեան:

Այդ նախագիծին համար պատրաստուած երեք տարբերակներէն երկուքը տարի մը առաջ ուղարկուած են Խորհուրդին փորձագէտներուն, բայց անոնց հաւանութեան չեն արժանացած: Ըսուած է որ ամէնէն ճիշդը կ'ըլլայ Խորհրդարանի, կառավարութեան, լրատփիւններու եւ այդ մարզի հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներով աշխատանքի խումբ մը ստեղծել եւ բոլոր կողմերէն ընդունելի տարբերակ մը մշակել, ապա վերստին ղրկել Եւրոպայի Խորհրդարանի փորձաքննութեան:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտ. 27-ի ահաբեկչութեան Մարտ 4-ի նիստին չարագործ խումբէն Դերենիկ Բեջանեան սկսած է ցուցմունք տալ. ան ըսած է թէ 1990-ին ընդգրկուած է «Զօրավար Անդրանիկ» միութեան «Արամ Մանուկեան» ջոկատին մէջ, մասնակցած ազատագրական պայքարին ու անկէ ետք ինքնաձիգ զէնք ձեռք ձգած: Հոկտեմբեր 27-ի նախօրեակին Ն. Յունանեանի տունը Կարէն Յունանեան ըսած է թէ ազգը փրկելու ծրագիր ունի եւ հարց տուած թէ ինք իրենց հե՞տ է: Ապա բացատրած է թէ վարչապետ Վ. Սարգսեանը հրաժարելու պիտի ստիպեն, եւ այլն:

Դ. Բեջանեան յայտնած է թէ Հոկտեմբեր 27-ին ինք օդը կրակած է, տեղեակ չէ եղած թէ ինչ խօսակցութիւններ եղած են դահլիճին մէջ, միայն գիտցած է թէ Ն. Յունանեան բանակցած է նախագահի աշխատակազմի ղեկավարին, ապա նախագահին հետ:

Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը. ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 4-ին Երեւան հասած է Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ի հերթական նախագահ, Փորթուկալի Արտաքին գործերու նախարար Խայմէ Կամա: «Զուարթնոց» օդակայանը զինքը դիմաւորած է Վ. Օսկանեան: Կամա լրագրողներուն յայտնած է թէ իր այցելութիւնը պէտք է գետեղել Մինսկի խումբի համանախագահներուն մօտակայ այցելութեան շրջանակին մէջ, աւելցնելով թէ ինք կը ձեռնարկէ անհրաժեշտ քննարկումներուն եւ հանդիպումներուն: Այսպէս, ան տեսակցութիւններ կ'ունենայ նախագահ Քոչարեանի, Արտաքին գործերու նախարար Օսկանեանի, վարչապետ Մարգարեանի, Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ Գ. Ասլանեանի եւ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ:

Մինսկի խումբի համանախագահներուն տարածքաշրջան այցի թուականն ալ ճշդուած է: Ըստ ադրբեջանական աղբիւրներու անոնք իրենց շրջապտոյտը կը սկսին Մարտ 8-ին Բաքուով: Նոյն օրը անոնք կը տեսակցին Ալիեւի հետ, իսկ յաջորդ օրը կ'այցելեն գաղթականներու ճամբարներ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ՍՈՒՐԻԱ

Ազգ. Ժողովի նախագահ Արմէն Խաչատրեանի գլխաւորած խորհրդարանական պատուիրակութիւնը Մարտ 4-ին պաշտօնական այցով Սուրիա գացած է: Օդակայանը զինքը դիմաւորած է Սուրիոյ Ժողովրդական Ժողովի նախագահ՝ Ապտ-էլ-Քատէր Քատտուրա, որուն կ'ընկերանային բարձրաստիճան այլ անձնաւորութիւններ: Առտուն, Հայաստանեան պատուիրակութիւնը ծաղկեպսակ զետեղած է անծանօթ զինուորի յուշարձանին ու այցելած անկախութեան նահատակներու թանգարանը: Կէսօրին, երկու երկիրներու Ժողովներու նախագահներուն առանձին տեսակցութենէն ետք տեղի ունեցած է ընդլայնուած հանդիպում մըն ալ: Իր ելոյթին Ա. Խաչատրեան նշած է հայ-սուրիական դարաւոր կապերը, առեւտրատնտեսական գործակցութեան հեռանկարներուն մասին խօսած է, ընդգծելով որ Թուրքիոյ կիրարկած շրջափակումը կը վնասէ այդ գործակցութեան զարգացումին: Ան ներկայացուցած է նաեւ Ղարաբաղեան հակամարտութեան մէջ Հայաստանի դիրքորոշումը: Իր պաշտօնակիցն ալ դրուատած է Սուրիոյ հայ համայնքը, շեշտելով թէ ան ներկայ է երկրի կեանքի բազմաթիւ ոլորտներուն մէջ: Իրիկուան, ԱԺ նախագահը եւ պատուիրակութիւնը ընդունուած են Սուրիոյ փոխ-նախագահ Ապտ-էլ-Հալիմ Ղատտամի կողմէ: Նախատեսուած էր նաեւ հանդիպում մը Դամասկոսի հայութեան ներկայացուցիչներուն հետ:

ԻՐԱՆ ԴԷՄ Է ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Իրանի Պաշտպանութեան Նախարարը Ա. Շամխանի երեք օրուան այցով մը գացած է Երեւան. հոն յայտարարած է թէ իր երկիրը դէմ է Վրաստանի մէջ ամերիկեան զինուորական ներկայութեան մը: «Թեհրան միշտ դէմ եղած է Իրանի սահմաններէն ոչ հեռու երկրի մը մէջ օտար զինուորական ներկայութեան» ըսած է ան: Ա. Շամխանիի յայտարարութիւնը առընչուած է Պանկիսիի կիրճը անիշխանականներէ մաքրելու համար ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւն ընդունելու վրացական որոշումին: Իրանցի նախարարը եօթնեակ այցին Հայաստանի ղեկավարներուն հետ տեսակցութիւններ կ'ունենայ պաշտպանութեան, ապահովութեան մարզերուն մէջ երկու երկիրներուն գործակցութեան նիւթին շուրջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՀԵԹԵԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ (ապսիւրտիթէ) շարքին պէտք է զետեղել, առաջին գիծի վրայ, եթէ ամօթ չըլլայ, մեր Գիտական Ակադեմիան: Այն ամէն քաղաքակիրթ երկիրները որ գիտական ակադեմիա ունին, լեզուական մաքրութիւնը յանձնած են այդ պետական հաստատութեան: Ան կը մաքրէ, կը զտէ, կը չափէ, կը յօրինէ բառերը, պետութեան լեզուն մաքուր եւ կենդանի պահելու համար եւ զտելու ժողովրդական այլասերումներէ: Մերինը... այս բոլոր պարտականութիւնները, մեզի նման, մի քանի նախանձախնդիր, սըրտացաւ անհատներու եւ ողջամիտ մամուլի պատասխանատուներու ձգած է, ինք ճիշդ ՀԱԿԱՌԱԿԸ կը պաշտպանէ, կը պահանջէ եւ կը գործադրէ իր ինստիտուտներով, ֆակուլտէտներով, փրոֆէսէօր – դոկտորներով որ օր չկայ որ սեմինարների, սիմպոզիումների չմասնակցեն այլ երկրների ինտէլիկենտների հետ, բաժանուեն զանազան սեկցիաների, կազմեն արխիւների ինդեկս, յանձնեն Երեւանի պոլիտեխնիկական ինստիտուտին որ իր կարգին պրոբլեմների վերիֆիկացիա անի եւ տայ հայ - պոլիկրաֆ կոոպերացիային ... որ մենք բան չհասկանանք ... լուտանքներ արձակենք իրենց հասցէին եւ, ամէնէն զուարճալին իրենցմէ դասւինք որպէս յետամնաց, տգէտ, սահմանափակ խեղճութիւն ... որը չի հասատում մարդկութեան պրոկրէսին ... Ա՛ռ քեզ բան: Tel père, tel fils - կ'ըսեն Ֆըրանսացիները: Ձեմ գիտեր, ուրիշ լեզուներով ինչպէս կ'ըսեն, հայերէնով պիտի պիտի ըսենք. - Ինչ որ է հայրը (մեր պետութիւնը), որդին (ակադեմիան) նոյն կ'ըլլայ: Որ ունիցի ականջս լսելոյ՝ լուիցէ: Այս մէկն ալ Յիսուս ըսած է, որուն աննման թարգմանութիւնը կատարած է մեր լեզուն, ըսելով՝ հասկցողին շատ բարեւ...:

Այս հարցերուն պարբերաբար եւ քաջաբար կ'անդրադառնայ «Ազգ» օրաթերթի խմբագրակազմէն յանդուգն, առողջ, յստակ տեսակէտ պաշտպանող մեզի անծանօթ, շնորհալի լրագրողուհի մը՝ Մելինէ Բաղալեան անունով որուն յօդուածները իր սիւնակներուն մէջ որդեգրելով, թերթին խմբագրապետն ալ ցոյց կուտայ հասուն դիրքորոշում եւ քաջ կեցուածք:

Ամէնէն իմաստուն դիրքը բռնած է Հ.Յ.Դ.ն որուն պաշտօնական հրատարակութիւնը ԴՐՕՇԱԿ, լոյս կը տեսնէ Երեւանի մէջ, դասական ուղղագրութեամբ, դոհացնելով ներքին եւ արտաքին աշխարհի ընթերցողները հաւասարապէս, ցոյց տալով յստակ դիրքորոշում:

Այսօր, Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան աթոռը բազմած է Հ.Յ.Դ.ի կարկառուն անդամներէն մին՝ Լեւոն Մկրտչեան: Ի՛նչ հրաշալի պիտի ըլլար եթէ իրեն իյնար պատիւը՝ վերադարձնելու մեր տանջուած դիրը Լ. Շանթի, Ահարոնեանի, Աղբալեանի, Զարեանի, Խատիսեանի, Վրացեանի օրերուն երբ ամէնքս ալ մեծ հաճոյքով կը կարդայինք անոնց գրիչէն ելած անոյշ, հարուստ արեւելահայերէնը, ինչպէս իրենք կը հիանային Միսաքեանի, Նարդունիի, Շուշանեանի, Արփիարեանի... յստակ եւ կուռ հայերէնին: Կար հաղորդակցութիւններու ներդաշնակութիւն, գիրքերու փոխանակում, ուրախութիւնը՝ զոյգ հարուստ լեզուներու տէր եղող ազգի մը: Սովետ. չքացուց այդ մէկը. կը սպասենք որ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ վերադարձնէ: Մեր իրաւունքն է:

Քանի լեզուի մասին կը խօսինք որ իմ հետաքրքրութիւններուս ծիրին մէջ կը մտնէ, բաւական խորացած անդրադարձումներ ունեցայ մի քանի օր, Գէորգենց բակը նստած, գաղտագողի գրի առնելով խաղացող երախաներուն խօսակցութիւնները: Կը զգաս որ հայերէն կը խօսին, հոգ չէ թէ արեւելեան հնչիւնաբանութեամբ, բայց որքան ալ ուզես բառ մը, նախադասութիւն մը որսալ, կարելի չըլլար իմաստ մը հանել:

Երկու - երեք օր տեւող «ազգագրական այս մարզանքներէս» յետոյ, Նատայ Արամիկին եւ Վիկտորիային օգնութեամբ, մէկ մէկ արեւմտահայերէնի վերածելու ինծի համար ուրարտերէնի նմանող Երեւանի մանուկներու լեզուն: Նայեցէ՛ք թէ ինչ դուրս եկաւ: Երեւաներէնը, թըրքերէնի, ռուսերէնի եւ բարբառի մը խառնուրդն է, որուն մէջ քիչ մը հայերէն ալ մտած է (սխալմամբ) եւ հայերէնի չարահիւսութեան կարգը յարգուած է:

1. Տուֆտում ես ա՛պ - կը նշանակէ (եղեր) պարապ կը խօսիս
2. Դաւադիր արիր - Համբերութիւնս հատաւ...
3. Հարուրիտ ես եղել - Զավդ կորսընցուցեր ես
4. Խիպիշ է անում - Խառնակութիւն կը հանէ
5. Խրթօ խօսել - Ապուշ բաներ ըսել
6. Մի չամրվի - Հրաժարէ (վազ անցիր)
7. Ռադդ քաշի - Հեռացիր գնա
8. Սիրտս ինկաւ չոքերս - սաստիկ վախցայ
9. Մուխտառ քյաղա - Գէշ տղայ
10. Մուտիտ ես անում - Գլուխ կը տանիս
11. Ջոռով վրէս մի սաղցրու - Ինծի մի պարտադրեր
12. Հըլ ռոժդ դզի - Մի կոտրտուիր
13. Բազար - վազզալ - Փողոցի լեզու
14. Օրչի պրիվետ - Ամէնուդ ողջոյն
15. Քեզ մի գցիր պեչենու բաղերը - ինքզինքդ ապուշի տեղ մի դներ
16. Լոխ լիաւա - Ամէն ինչ կարգին է
17. Բրնձոտ գործ է բացուել - Գլուխ ցաւցնելիք մանր - մունր գործեր
18. Լժամ վրէդ - Վրադ ծիծաղիմ
19. Քարը վեկալ քեզ լարի ոտից - Քարը վերցուր եւ հեռացիր այստեղէն
20. Շատ ես բաղդեռ ըլէ - Շատ ճոխացեր ես
21. Արդէն իւղ եւ ձէթ է վառում - Հապը կլլեր է (ծերացեր է)
22. Կուրսի չեմ - Լուր չունիմ
23. Եան տուր - Հանգիստ ձգէ
24. Լոճուել ես : շատ տարածուեր ես

եւ այլն, եւ այլն...

Մինչեւ որ խնդիրը երախաներուն հետ էր, ամէն ինչ դիւրաւ իրագործելի է: Մեծերը այնքան կասկածամիտ դարձեր են որ եթէ թուղթ և գրիչ տեսնեն ձեռքդ, նօթագրութեան վիճակի մէջ, կրնան ոստիկան կանչել: Կարելի չեղաւ տարեցներու բարբառն ալ գրի առնել: Ասոր նըման բան մըն է: Հոն տիրողը ամէնէն շատ ռուսերէնն է. շեշտը ռուսերէն. առոգանութիւնը ռուսերէն. քերականական կազմը ռուսերէն. շարադրութիւնն ու բառերու գործածութիւնն ալ ռուսերէն. այնպէս որ ռուսերէն գիտցող Ֆըրանսացի կամ Իտալացի մը կրնայ աւելի լաւ հետեւիլ Երեւանցիին խօսակցութեան, քան մեզի նման ՑԵՏԱՄՆԱՑ Սփիւռքահայերս որ արտասահման ապրելով հանդերձ, չենք ըմբռներ օտար լեզուներու կարեւորութիւնը...: Հոս պըղտիկ սխալ հասկացողութիւն մը կայ: Մենք ո՛չ միայն լաւ ըմբռնած ենք օտար լեզուներու կարեւորութիւնը, այլեւ շատ լաւ սորված՝ կը խօսինք եւ կը գրենք այդ լեզուներով: Մեր չըմբռնածն ու չհանդուրժածը այդ օտար լեզուներուն ՆԵՐԽՈՒԺՈՒՄՆ է մերինին մէջ, թանկագին հայրենակիցներ:

Ձեռքիս տակ ունիմ Մելանիա Բաղալեանի վերջին յօդուածներէն մին, լոյս տեսած «Ազգ»ի մէջ: Տեսէ՛ք թէ ինչ կը գրէ այս Երեւանցի քաջ լրագրողուհին (*).

- «Օտար լեզուների նկատմամբ մեր օրէցօր աճող հետաքրքրութիւնից հայերէնը ցաւալիօրէն նահանջում է եւ թանկ կորուստների գնով:

- «Այսօրուայ Հայոց լեզուի վայրենի աղաւաղումներին՝ համեմուած օտարամուտ նորանոր բառամթերքներով եւ մերժելի արտայայտութիւններով, աւաղ հաղորդակից ենք ոչ միայն մեր առօրեայում, փողոցներում, հասարակական վայրերում, այլ եւ տպագիր խօսքում, որ աւելի նկատելի է հեռուստային եւ ռադիոհաղորդումներում ... նրանցից շատերում ... ԽՕՍՔԻ ԱՆՀԱՍԿԱՆԱԼԻ ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԵԱՄԲ (շեշտը ինձմէ է), ՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ԽՈՐԹ ՇԵՇՏԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ... բառերին իմաստները խեղաթիւրելով, նրանց նշանակութիւնը չհասկանալով երբեմն էլ անհարկի գործածութիւններով»:

Հոս կը մէջբերէ խօսնակներէն առնըւած օրինակներ, որ հայերէն չեն:

- Ձեմ ուզում շաղակրատել ձեր համբերութիւնը:
- Մեր հեռախօսի համարն ապաքինուել է...:
- Ինչպիսի՞ն է ձեր երեւակայութիւնը գեղեցիկի եւ յաւերժի հետ:
- Իսկ հիմա կատարէք խորը շունչ...
- Նիւթապէս ապահովուածն է կանգնում մէկի վրայ
- Դա կեանքում արդէն պարզած է:

Մելանիա Բաղալեանի յօդուածը, հակառակ տխուր բովանդակութեան, գիս բաւական մխիթարեց: Միայն ես չեմ եղեր հայկական ազգային (միայն այդ մէկը կը սփռուի արտասահման - բարեբախտաբար) հեռատեսիլի խօսնակներուն լեզուն չհասկցողն ու քննադատողը:

Պաշտօնական մի քանի խօսնակներուն, այր եւ կին, լեզուն հասկնալու համար յատուկ մարզանք կ'ուզէ: Նախ, քանի մը վայրկեան պիտի դնէք, ստուգելու համար որ հաղորդումը ռուսերէն չէ այլ հայերէն: Երկրորդ, պիտի սպասէք նըկարներու ցոլացումին, որպէսզի հասկընաք, գուշակութեամբ թէ ինչ նիւթի մասին խօսուած է: Մերինները ո՛չ խօսնակ են, ո՛չ ալ գեղեցիկ: Ցօնքերը քաշած, ներկուած, մազերը փայլեցուցած մեքենաներ են, ՌՕՊՕ, որ ակռաները սեղմած, բերանները լաւ մը գոցած (որ ճանճ չմտնէ՞) գնդացիրի արագութեամբ, պատին վրայէն (մեզի անտեսանելի) ընթերցում կը կատարեն, ուր չկայ ո՛չ ելեւէջ, ո՛չ զգացում, ո՛չ ստորակէտ, ո՛չ վերջակէտ, այլ օտարաբանութիւններու կոյտ մը, արտաբերուած ռուսական շեշտաւորումով, այն աստիճանի որ հազիւ ռուսերէնի խօսակը յաջորդէ հայերէնին, դուք կը կարծէք որ շարունակուողը հայերէնն է ... տակաւին:

Այն օրէն որ մեր երաժշտական ԱԲԲԲԵՆ - ԳԻՄ -ը վերածեցին Ա - ԲԸ - ԳԸ - ԴԸ.ի պատուար մը եւս ստեղծուեցաւ մեր միջեւ. ծնան հայերէն լեզուի խորթ սկզբնատառեր, որ երբեմն օգտակար են կրկնութիւններ չկատարելու համար, սակայն յաճախ, ծիծաղելի ըլլալու աստիճան, լեզու մը դուրս կու գայ ծաղրանկարի կերպարանք առնելով: Եր Քը Խըն ժողով արեց Պը Նը եւ Նը Գը Խը հետ, Ա. Գը Նը դահլիճում Հը Հը Սը Դը հարցը ուսումնասիրելու - որ թարգմանի -

Երեւանի Քաղաքական Խորհուրդը Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ Ներքին Գործոց նախարարութեան հետ ժողով գումարեց Արտաքին Գործոց նախարարութեան դահլիճում, Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրական Դատարանի հարցը ուսումնասիրելու. եւ այլն ... ասոր նման նախադասութիւններ տեէպ կրնաք լսել հեռատեսիլէն եւ կարդալ մամուլին մէջ:

«Հայաստաներէնը» ունի ուրիշ անճաշակութիւն մըն ալ որ անհարազատ է հայերէն լեզուի: Ինչ որ գերմաներէնի հարստութիւնը կը կազմէ, բազմաթիւ բառեր իրարու կպցնելով գաղափար մը յայտնելը, հայերէնի մէջ կը դառնայ անճաշակութեան ցուցադրութիւն: Մեր լեզուն շատ հարուստ է. կը բարդէ բառերը եւ կը ստեղծէ նոր բառ. ԱՂ – ԱՄԱՆ կը դառնայ ԱՂԱՄԱՆ: ՄԱՔՈՒՐ եւ ՍԷՐ կ'ըլլայ ՄԱՔՐԱՍԷՐ, ԲԱՐԻ եւ ՍԻՐՏ կը դառնայ ԲԱՐԵՍԻՐՏ. ինչպէս կը տեսնուի, բառերը կարճ են, բարդութիւնը ճաշակաւոր: Հայաստանի մամուլը, չես գիտեր ուրտեղէն կը հանէ ՀԱՆՐԱԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ բառը, փոխանակ ըսելու հանրային արդիւնաբերութիւններուն մէջ որ գոնէ հայերէն է: Կամ ՀԵՌՈՒՍՏԱՌԱԴԻՈՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐԻՆ. հասկցանք որ Կովկասի նախադուռն ենք. Կովկասի մէջ ճաշակաւոր մարդ չէ՞ մնացած: Ի սէր Աստուծոյ եւ ի յարգանս Հայոց լեզուին, այդ վայրենի բարդութիւնները թողուցէք Գերմանացիներուն, որոնց նկարագիրը կը տանի, եւ գոհացէք հայերէնի սիրուն, ճաշակաւոր, հարուստ բառերով: Շնորհակալութի՛ւն:

(Շար. 20)

(*) Տես՝ «Ցառաջ», Փետրուար 27

ԱՐՄԷՆ ՍՄԲԱՏԵԱՆ՝

ԵՐԱԺԻՇՏ-ԵՐԳԱՀԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԻՆ

Առաւօտ կանուխ կրկին Երեւանի Զըւարթնոց օդակայանը կը գտնուիմ, ուր շնորհիւ բարեկամիս՝ Երաժշտանոցի փոխ - տնօրէն Լեւոն Տոնոյեանի կը ծանօթանամ իրեն հետ՝ շուտով կարծես երկարամեայ մտերիմներ եղած ըլլայինք: Եկած էր իր կինը դիմաւորելու, որ Փարիզէն կու գար՝ իրեն հետ բերելով իրենց զաւկին յաջողութեան բարի լուրը:

Պատանի Սերգէյը Երեւանի Զայքովսքի երաժշտական դպրոցի ուսանող՝ առաջնութիւնը խլած էր Իտալիոյ մէջ կայացած ջութակի մրցոյթին՝ իր փայլուն թէքնիքով եւ վառ հնչունային գունաւորումով ըստ երաժշտագէտներու եւ մրցանակի կողքին, որպէս յատուկ խըրախուսանք՝ հրաւէր ստացած էր համերգային շրջագայութեան մը համար՝ Իտալիոյ մէջ, ինչ որ անհուն հրճուանք պատճառած էր ծնողքին, այդ ուրախութեան է որ մասնակից կը դառնայի անակընկալ կերպով:

Արմէն Սմբատեան՝ երիտասարդ է տակաւին, համակ խինդ ու կորով, արդէն զանազան կարեւոր պաշտօններ վարած՝ եղած է Հայաստանի Նախորդ կառավարութեանց մէջ՝ Նախարար մշակոյթի, երիտասարդութեան եւ մարմնակրթութեան, ներկայիս Երեւանի փառք ու պատիւն եղող հանրածանօթ Կոմիտաս երաժշտանոցի տնօրէն:

Սմբատեան իսկական հայ մարդու տիպարն է, ունի արմենական լայն ճակատ, արծուաքիթ, վայելուչ, պայծառ դիմագիծով եւ արտայայտութեամբ, ազնիւ վերաբերում ուրիշին հանդէպ, նայուածքը սուր եւ թափանցող, անվախ, անկոտրում ոգիի եւ մեծ ուժով խոյանքի տէր. միանգամայն ազնուականութեամբ բնակուած անձնաւորութիւն: Ունի նաեւ պատասխանատուութեան խոր զգացողութիւն, կարգապահութիւն, մարդասիրութիւն եւ մտաւորականի խառնուածք բառին ամբողջական իմաստով:

Սմբատեան՝ երաժիշտ եւ հանրային գործիչ է, իր կորովով եւ վճռականութեամբ՝ փրկարար դեր կատարած է հայրենիքի ծանր տարիներուն, օրերուն, եւ մանաւանդ իր պաշտելի «Կոմիտաս» երաժշտանոցին: Ցարդ շատ կարեւոր որոշումներ տուած եւ բարեփոխութիւններ կատարած է հայկական համանուագային երաժշտութեան կալուածէն ներս:

Մինչեւ այսօր, ինք անվարան, առանց բառերը ծամծմելու, խիզախօրէն կ'արտայայտէ իր գաղափարները՝ ցասումներն ու համոզումները, թէ հայ մարդը այսուհետեւ պէտք չէ ապրի որպէս Եըսպաստընկալ, ինչպէս նախկին վարչակարգի ներքեւ, կը քննադատէ զայն և ի յայտ կը բերէ անոր տկարութիւններն ու սըխալանքները:

Թէպէտեւ այժմ երաժշտանոցի ուսանողութիւնը չնչին թիւով պակաս է. դըժուարութիւններու նուազումի այդ բացը կարելի է սակայն գոցել որակի բարձրացումով, որուն ամբօրէն կը հաւատայ ինք: Պակաս են նաեւ երաժշտական որոշ նուագարաններու՝ թաւջութակ, օ–պուա, ֆակոթ թեկնածուներ, բայց դժբախտաբար հաւկընալի երեւոյթ ... Նոր սերունդը քիչ մը աւելի կը նախընտրէ ճազային երաժըշտութեան դասաւանդումները, ապագայ ասպարէզը նկատի ունենալով: Ամերիկեան սխալ հասկցուած անկեալ ազդեցութիւնը հոս եւս մուտք գործած է: Ատոր դիմաց ներկայիս սոփրանոներու փայլուն հոյլ մը կը պատրաստէ երաժըշտանոցը:

Արմէն Սմբատեան ձեռնհասօրէն կը վարէ եւ ամենայն հոգատարութեամբ կը

շրջապատէ հազարաւոր հայ երիտասարդ-երիտասարդուհիները որոնք մեզուի փեթակի վերածած են հաստատութիւնը եւ իրենց երաժշտական բարձրագոյն ուսումը կը ստանան այդ տաճարին մէջ: Ան մանկավարժական իր գիտելիքները կը փոխանցէ հայրենասիրութեամբ, լաւատեսութեամբ, ըլլալով թէ՛ ուսուցիչ, թէ ղեկավար եւ թէ՛ հոգեւոր ծնողք, որ մեծ խմաստ ու արժէք ունի երաժշտական կալուածէն ներս: Իր հայրենասիրութեան ամէնէն յատկանշական արտայայտութիւններէն մին է, գէթ մեզի համար, այն է որ ջերմեռանդօրէն կապուած մնաց Հայաստանին ճռիբեալներու փաղանգին:

Այո՛ ճշմարիտ արուեստագէտը պէտք է Արեւմուտք այցելէ, մեր բարձրորակ արուեստը ցոյց տալու համար, սակայն ցանկալի է որ պորտակապով միացած մնայ մայր հայրենիքին հետ, այսինքն բնակավայրը մնայ՝ Հայաստան:

Զափազանց աչքառու են իր բարեխոհումները գլրոցին մէջ գայն դէպի միջազգային ճանաչումի տանող ճամբուն վրայ, ատոր համար չվարանեցաւ ընդունիլ տաղանդաւոր օտար աշակերտներ իր երաժշտանոցէն ներս: Շնորհիւ իր ձեռք բերած համաձայնութեանց՝ աշխարհի զանազան երաժշտանոցներու հետ, իր հաստատութեան հայ թէ օտար լաւագոյն ուսանողները հիմա իրաւունք ունին մասնակցելու միջազգային փառատօներու եւ մրցոյթներու: Արդէն հոյլ մը շրջանաւարտներ կը մասնակցին եւրոպական եւ այլ երկիրներու նուագախումբերու կազմին:

Առ ի հետաքրքրութիւն յիշեմ որ Սրմբատեան օձեր կը բուծանէ, կը պահէ կը պահպանէ Նոյ նահապետի երկրին մէջ՝ Արամի – Եւայի օձին հետ ունեցած չարագուշակ պատահարէն հազարաւոր տարիներ ետք, որովհետեւ այն ատեն դրախտը կը գտնուէր Հայաստան աշխարհի մէջ՝ գուցէ այդ կերպով յաւերժացնելով ծանօթ առասպելը, մինչդեռ ես երբ օձի նկարը տեսնեմ գիրքի մը մէջ փութով կը դարձնեմ էջը անկէ եկած սարսուռը ինծմէ վերցնելու համար:

Սմբատեան – երաժշտահան՝ այս զտարին արուեստագէտը իր նուրբ ճաշակով ունի անկրկնելի սէր ու նուիրում Գեղեցիկին հանդէպ:

Ինք հեղինակ է բազմաթիւ ստեղծագործութիւններու, թէպէտեւ բազմասեռ, բազմատեսակ, սակայն իրեն աւելի հարազատ է համանուագային երաժշտութեան մտածողութիւնը ո՛ւր իր ստեղծագործ երեւակայութիւնը ամենաբեղունն է: Անոնց մէջ կը գտնեմ ազգային շունչ, եղանակ եւ ներդաշնակ համադրում արդի ձեւակառոյցներուն, ինչպէս՝ «Լեկենտը» «Դաշնակի եւ նուագախումբի քոնչերթօ»ն եւլն.:

Յատուկ տեղ մը ունի «Հայաստան» երգը իր հոգեբուխ մեղեդիական գիծերով, հայրենասիրական խորունկ շունչով, որ մաս կը կազմէ ներկայ ազգային մեր երգերու լաւագոյններուն: Այսուամենայնիւ աւելի սիրեցի իր համանուագային գործերը, որպէս տաղանդաւոր նուագախմբագրող (orchestrateur), բանաստեղծական ոճով եւ երգային երաժշտութեան պաստառին վրայ:

Ընդհանուր առմամբ գործերուն դանդաղ մասերուն մէջ խստամբեր մթնոլորտի մը զգացումը ունեցայ, սակայն արագ ընթացող հատուածները չափազանց հաճելի եւ ուշագրաւ են: Արմէն Սմբատեան՝ արտակարգ վարպետութեամբ, բազմակշռոյթներու անհամար փոփոխութիւններով ու համադրումներով ունկնդիրը կը զարմացնէ, կը խռովէ, կը հալածէ ու ֆիզիքապէս պրկումներու, ցնցումներու կ'ենթարկէ: Ան ճարտարօրէն գիտէ գործածել նուագարաններու լաւագոյն հնչողականութիւնը ունեցող ձայնամիջոցները:

Տրամադրութեանս տակ ունիմ իր հրատարակած զոյգ խիտ սալերը. «Իմ աշխարհը» խորագիրով: Պէտք է խոստովանիմ որ ես աւելի հակում ունիմ հոգեւոր եւ սրբազան երգչախմբային եւ անոնց յարակից երաժշտութեան որոնք ըստ իս, ամէնէն վեհ եւ կատարեալ երաժշտութիւնն են, մարդկային ձայներու եւ երաժշտական գործիքներու միաձուլումով: Սակայն ունկնդրելով երկրորդ սալիկը, պարզապէս հրապուրուեցայ:

Ուստի կը փափաքիմ սեղմ գիծերով արտայայտուիլ մանաւանդ դաշնակի եւ նուագաշխումբի քոնչերթօն ինչպէս նաեւ նուագախումբի քոնչերթօն գործերուն մասին, որոնք լի են հայկական եղանակներու բազմատեսակ ու պերճ ձայնեբանդներով: Իսկ In front of the Manuscript երաժշտական յօրինուածք մըն է սենեկային նուագախումբի համար: Այս լարային գործիքներէ կազմուած երաժշտութիւնը պատուղն է անոր հարուստ երեւակայութեան, կարծես բիւրեղեայ խըղկարոյր պատարագի մը շարունակութիւնը եղած ըլլար ան:

Արմէն Սմբատեանի «Դաշնակի քոնչերթօն», որ կը նշանակէ երկխօսութիւն՝ մենակատարի եւ նուագախումբին միջեւ, չի նմանիր մեր գիտցած դասական քոնչերթօներուն, որոնք ճարտարապետական կառոյցը ունին եւ ընդհանրապէս կը բաղկանան երեք անջատ մասերէ, իրարու հակադրող ընթացքներէ: Երաժիշտ – երգահան Սմբատեան այս «հակադրող ընթացքները» խտացուցած է մէկ միաւորի մէջ: Ունի ճոխ լայն երաժշտական հնարքներ: Լաւագոյն ստեղծագործութեան մասերը տուած է հարուածային գործիքներու: Ունի կշռոյթներու հարուստ զարգացում ու ընդլայնում: Մեղեդիական գեղեցիկ հատուածներ ունենալով հանդերձ՝ կը պակսի, ըստ իս անոնց ծաւալումը, ունկնդիրի յիշողութեան մէջ աւելի «հետք» ձգելու նպատակով:

Դաշնակահարուհի Ամալիա Պայպուրեան իր թեքնիքային մասնագիտացած խորութեամբ խղճմտօրէն եւ վարպետօրէն կը մեկնաբանէ դաշնակի բաժինը:

Արմէն Սմբատեանի նուագախումբի քոնչերթօն ցոյց կու տայ զանազան նուագարաններու մենակատարումները՝ ըլլան անոնք հնչողական կամ հարողական: Ասոր կընամ ըսել լաւագոյն օրինակը Պեյլա Պարթոքի գործն է: Արմէն Սմբատեանի ստեղծագործութեան մէջ, ի՜նչ գոհունակութեամբ կը գրաւէ ունկնդիրի մը ուշադրութիւնը՝ ջութակի մենանուագ մեղեդին: Մի՞թէ հայկական ոճն ու շարականներու թեման էր որ մեզ կը հմայէ: Այսուամենայնիւ հակառակ վերոյիշեալ մեր ակնարկին, այս գործին մէջ հեղինակը կու գայ ընդլայնել, ուռճացնել եւ պնդել մեղեդին, կարեւոր ազդակ մը՝ որպէսզի մեր ենթագիտակցութեան մէջ շարունակուի հնչել թեման, գործին աւարտումէն ետքն ալ:

Սիրեցի յաջող կշռոյթներու մշտական ու պարտադրող լարայիններու պնդումները, որոնց վրայ կու գան աւելնալ, հարստացնել՝ փանդակները, ապա զանազան ու այլազան հարուածային նուագարանները, ինչպէս վիպրաֆոն նուագարանը իր թաւշային թրթռուն հնչականութեամբ, բոլորն ալ իրենց մենակատարութիւններով:

Պէտք է ընդգծել թէ յաջող է նաեւ ձայնագրութիւնը, թէեւ – ADD –, ճշգրիտ, յստակ, ձայնային անբիծ ու անարատ մաքրութեամբ եւ որ ցայտուն կերպով ի յայտ կը բերէ Հայաստանի նուագախումբերու կատարողական գնահատելի մակարդակը:

Կը խորհիմ թէ նման խտասալիկ մը անհրաժեշտ է ծանօթացնելու համար Սմբատեանի նման արժէքաւոր բարձրորակ երաժիշտ երգահանի գործերը:

Ան արժանի է հետաքրքրելու եւ հարստացնելու դժուարահաճ երաժշտասէրներու ձայնադարանը:

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Փարիզ
2002, Փետրուար 20

ՅՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ
(խտացեալ սալ)

ՊԵՐՃ ԹԻՐԱՊԵԱՆ (Հայ բանաստեղծները երգերում)

ԽԻՂՃ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

«Խաղաղութեան ցաւերը նախընտրելի են պատերազմի տառապանքներէն»:

Ասիկա մեծ ցախտակի մը վրայ գըրուած պատգամ մըն է, Գազայի մէջ գետեղուած, Պաղեստինի մէջ տեղի ունեցող անհաւասար պատերազմին հակազդող: Արդարեւ, խաղաղութիւն ցանկացողները միայն զոհերը չեն այլ նաեւ՝ մաս մը հակառակորդ կողմի զանգուածէն, որուն միացած են զինուորականներ, որոնք կը մերժեն պաղեստինեան հողամասերուն մէջ ծառայել:

Այսպէս, առաջին անգամ ըլլալով, իսրայէլեան բանակին մաս կազմող պահեստի զինուորականներու շարժում մը յաջողեցաւ հրապարակի վրայ դնել երեւոյթ մը, որ յաճախ ժխտուած կամ շրջանցուած էր: Սպայակոյտի պետը անձնապէս միջամտեց, արգելք հանդիսանալու համար պաղեստինեան հողամասերուն մէջ ծառայել մերժող այս զինուորականներու շարժումին, անոնց հասցէին վարկաբեկիչ որակումներ արտասանելով: Սակայն շարժումը բարոյական իսկական օրինաւորութիւն ձեռք բերելու վրայ է՝ բեկանելով երկրին մէջ տիրող համախոհութիւնը, որովհետեւ ան կ'արտայայտուի մարտունակ զօրաբաժիններու մաս կազմած պահեստի զինուորականներու կողմէ՝ իսրայէլեան միթարանութեան պատկանող եւ որոնք կը մերժեն մասնակցիլ «յայտնօրէն ապօրինի գործողութիւններ»ու եւ «չաբաշխումներ»ու:

Բողոքագիրին նախաձեռնող յիսուն անհատները որոնք կը մերժեն պաղեստինեան հողամասերուն մէջ ծառայել, ծայրայեղ աջի ընտրողներ չեն երբեք: Անոնք ձախ քուէարկողներ են (Համայնավար կուսակցութիւն եւ Աշխատաւորական կուսակցութիւն): Անոնց մեծամասնութիւնը քաղաքական կուսակցութիւններու մաս չի կազմեր եւ կը պատկանի լուռ ձախին: Անոնցմէ ոմանք մաս կազմեցին «Խաղաղութիւնը հիմա» շարժումի ցոյցերուն, իսկ ոմանք ոչ. քանիներ «ցնցուեցան» Ինթիֆատայի պայթումով, ուրիշներ ոչ: Անոնք մեծ մասով երեսունննոցներ եւ Լիբանանի մէջ նախապէս ծառայողներ են, որոնք ի վերջոյ հասան այն եզրակացութեան որ այս պատերազմը օգուտ չունի: Անոնք խանդավառուեցան Օսլոյի համաձայնութեամբ եւ Ռապինով, յետոյ անոնց մահուան ականատես եղան: Իսկ խաղաղութիւնը այնքան մօտ տեսան, յետոյ վկաները ըլլալու անյատակ անդունդի մը մէջ անոր իյնալը: Այն ատեն երբ իրենց քաղաքական գիտակցութիւնը կը սկսէր յստակ դիմագիծ ունենալ, անոնք տեսան ծայրայեղ աջ վարչապետ մը (Բ. Նեթանիահու) որ «ոճրագործներու մեծագոյն»ին, Արաֆաթի ձեռքը սեղմեց, հնամենի ցեղապաշտ հռետորութեան մը որպէս ընտրական գործիք: Իսկ գաստիարակուած ըլլալով ուղեղներ լըւացող միջոցներով եւ աւանդապահութեամբ, անոնք ի վերջոյ իրենց սահմաններուն անկումը տեսան, երբ հետեւանք Շարոնի մէկ տարուան իշխանութեան:

Իրենց համար, բանակին ծառայելու մերժումը այլեւս թապու մը չէ, եւ այս մերժումը իր ուժը կը ստանայ խոր ցասումէ մը՝ դրաման իրողութեան դէմ իսկ: Խումբին մէջ կան տասը հոգիներ որոնք սիոնիստ կրօնաւորներու գդակը կը կրեն: Այս երեւոյթը թեթեւի պէտք չէ առնուի, քանի որ ան կը յայտնէ ձախ կրօնաւորներու երկրորդ սերունդի մը երեւան գալը, որ կը բաժնէ Ե. Լէյպովիցի կրօնական տեսակէտը, ըստ որուն, հողին սրբացումը կռապաշտութիւն է, «մանաւանդ երբ ան թոյլ կու տայ անմեղներ սպաննել, մարդիկ անօթութեան մէջ պահել, արգիլել որ հիւանդները խնամքի ենթարկուին եւ վիրաւորները փոխադրուին»: Իսկ ազգային կրօնական հոսանքէն սերող պահեստի մը, ներկայ կացութիւնը ձաղկելով, կ'եզրակացնէ. «Պէտք է մեր աչքերը բանանք եւ ընենք որ պաղեստինեանց հողերուն մէջ ամէն օր գործուած արարքները պատերազմի ոճիրներ են»:

ՍԱՐՈՒՆԻ

(Քաղուած՝
«Սուրիէ էնթէրնասիոնալ»էն)

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻՒՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

– Էյ, ի՞նչ կ'ուզէք, որ ես ընեմ, եթէ որոշուած բան մըն է:

– Որոշուած է թէեւ, բայց կ'երեւայ, որ մէկ քանի նախարարներ կ'ընդդիմանան կոր եղեր, ասկէ զատ դեսպաններն ալ իմացեր են եղելութիւնը եւ խորհուրդ տուեր են կառավարութեան, որ ետ կենայ իր այս մտադրութենէն:

– Գերմանիոյ դեսպանը ի՞նչ դիրք բռներ է, – հարցուց Պատրիարքը:

– Ճիշդ անոր բռնած դիրքն է, որ մեզի մտատանջութիւն կը պատճառէ, – ըսաւ վաճառականը, – Գերմանիոյ դեսպանը ըսեր է, որ Հայերուն տեղահանութիւնը բոլորովին ներքին խնդիր մըն է, հետեւաբար իրենք այդ խնդրին մէջ չէզոք են, այս խօսքը ըրեր է ոչ թէ միայն կառավարութեան, այլ հոս գտնուող միւս դեսպաններուն:

– Հիմա ձեր կարծիքը ի՞նչ է, տեսնենք, կամ ի՞նչ միջոց կը խորհիք սպառնացող վտանգը մենէ հեռացնելու համար:

– Ըստ իս՝ միակ միջոց մը կայ, – պատասխանեց վաճառականը, – եւ ատոր համար եկայ տեսնուելու Ձեր Սրբազնութեան հետ:

– Խօսեցէ՛ք ուրեմն:

– Կառավարութեան հանդէպ պէտք է, որ մեր քաղաքականութիւնը հիմնովին փոխենք:

– Այսինքն ի՞նչ ընենք, – հարցուց Պատրիարքը:

– Հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւինք, – պատասխանեց Սերովբէ էֆէնտի:

– Բայց մենք արդէն կառավարութեան հակառակ ընթացք մը բռնած չունինք. կառավարութիւնն է, որ մեզի հանդէպ թշնամական ընթացք մը բռնած է պատերազմը սկսելէն ի վեր:

– Մեր ուզածը ուրիշ բան է...

– Բայց ներեցէք, դուք ո՞ր կողմէ կը խօսիք, երբոր «մենք» կ'ըսէք:

– Մէկ քանի ողջախոհ անձեր, – պատասխանեց վաճառականը, – գործի մէջ մեծցած մարդիկ:

– Ի՞նչ կերպով կարելի է ատիկա, երբ կառավարութիւնը մենէ հեռու կը փախչի. քանի անգամներ գացի Ներքին գործերու նախարարը տեսնելու, եւ զիս չընդունեցաւ:

– Գիտեմ, գիտեմ, – ըսաւ Սերովբէ էֆէնտի:

– Այդ պարագային ի՞նչ կ'ուզէք, որ ընենք:

– Նոր փորձ մը ընելու է, հաւատարմութեան նոր ապացոյց մը տալու է: Եւ եթէ հարկ ըլլայ՝ ատոր համար ամէն զոհողութիւն ընելու է, նոյնիսկ անձը զոհելու է:

– Ես պատրաստ եմ ամէն զոհողութեան, – պատասխանեց Պատրիարքը:

– Մենք կը կարծենք, որ կառավարութեան այս անհաշտ ընթացքը մեզի հանդէպ թերեւս ձեր անձն է:

– Ինչպէ՞ս կը հետեւցնէք այս բանը:

– Այդպիսի խօսք մը ականջս հասաւ, ես Թուրքերու հետ բաւական մօտէն յարաբերութիւն ունիմ, շատ մարդ կը ճանչնամ, շատ բան կը լսեմ: Մէյ մը միտքերնին դրեր են, որ դուն հակառակ ես իրենց եւ ատոր համար իրենց աչքին դէշ կ'երեւաս կոր, եւ կարծեմ այս է պատճառը, որ քեզի չեն ընդունիր կոր, ո՞վ գիտէ, եթէ իրենց ուզած մէկ մարդը բերենք, Պատրիարք ընենք, թերեւս տարբեր կ'ըլլայ:

– Ո՞վ է տեսնենք իրենց ուզած Պատրիարքը:

– Ատիկա վարպետութեամբ կրնանք հասկնալ, – պատասխանեց վաճառականը, – եթէ պէտք ըլլայ՝ ես ատոր միջոցը կը գտնեմ:

– Ես այս վայրկեանէս պատրաստ եմ քաշուելու, եթէ ազգին շահը այդպէս կը պահանջէ, – պատասխանեց Զաւէն Սրբազան, – բայց այդպիսի ծանրակշիռ որոշում մը կարելի չէ տալ միակ անձի մը դիմումին կամ առաջարկին վրայ:

– Անկէց առաջ արդէն աւելի անհրաժեշտ բան մը կայ ըլլալիք, – ըսաւ վաճառականը, – պէտք է, որ հաւատարմութեան թուղթ մը ստորագրենք եւ կառավարութեան տանք՝ յայտարարելով, որ մենք կը դատապարտենք յեղափոխականներուն գործելակերպը:

(Շար. 178)

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8

ԻԶ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Իսի լէ Մուլինոյի ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ օրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ՄԻՋԻՆՔ առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի իսկ երեկոյեան ժամը 17-ին Հսկում։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին։
Արեւագալ ժամը 9.45-ին։
Պատարագ ժամը 10.30ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 6

ԻԴ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ, ՄԻՋԻՆՔ

Քարոզիչ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք Եւ Աւանդութիւն Յանձնախումբը «ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՍԱՐԱՆ» հանդիպումներու ծիրին մէջ կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ Ս. ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Ե. հանդիպման, որ տեղի կ'ունենայ

Չորեքշաբթի, Մարտ 6
ժամը 19-ին

Ուղեկցութեամբ
ԶԱՏԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE

(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente de la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12.30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւագալի ժամերգութենէն վերջ։

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

14[e] CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14[րդ] ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

■ LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ

(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին
Dimanche 10 mars à 16 heures

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles

Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

Կազմակերպութեամբ
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Մայր Տաճարի
Տիկնանց Յանձնախումբին

Դ Ա Ս Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

«ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ»

կը բանախօսէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՑ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

երկրորդ բաժինով՝

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետի Հովուապետական այցելութիւնը Ֆրանսա (2001 Դեկտեմբեր 6-էն 18) տեսերիզի (վիտէօ) ցուցադրութիւն, Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին, Առաջնորդարանի «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ

15, rue Jean-Goujon — Paris 8[e]

Հիւրասիրութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն. -
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը, 2001 Հոկտեմբեր 20-էն Դեկտեմբեր 31, շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան 1000 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սարգիսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հաշմանեան 500 Ֆր., Տիկին Շաքէ Եաւրուեան 350 Ֆր., Կարօ Մատաթ 800 ֆրանք, Տիկին Գուլէթ Ֆայոլ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կպաւիէ Մելքոնեան 1000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տ. Քէշիշեան 1900 Ֆր., Պր. Նուրհան Գաբրիէլեան 2000 Ֆր., Պր. Վարդգէս Տակաւեան 600 ֆրանք, Պր. Նուպար Դաւիթեան 1000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց 2000 Ֆր., Պր. Միքայէլ Ֆրէնկեան 1000 ֆրանք, Պր. Ռուբէն Նաճարեան 200 ֆրանք, Տիկին Ժանն Վարդապետեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Սարեան 500-ական ֆրանք, Գայկուսուզեան ընտանիք 100 ֆրանք, Տիկին Վերժին Տէմիրճեան 300 ֆրանք, Պր. Անտրէ Ետիգարտաշեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Մակարեան 1000-ական ֆրանք, Օր. Ժանին Փրիկեան 200 ֆրանք, Տիկին Ագապի Տէր - Գրիգորեան - Սաւան 3000 Ֆր., Պր. Ռոժէ Թոփալեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան 1000-ական Ֆր., Պր. Ժագ Գազանճեան 500 Ֆր., Տիկին Վարդենի Մագմանեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Նաւասարդեան 200-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Ֆալք 3000 Ֆր., Պր. Կ. Մելիքեան, Օր. Ֆրանսին Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գույումճեան 100-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ժամագործեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Խօզթէյին 200-ական ֆրանք, Մարգրիտ Ղազարեան, Լուսարփի Գազանճեան 500-ական Ֆր., Պատրիկ Կէնճեան 1000 Ֆր., Պր. Կարէն Պետրոսեան 250 Ֆր., Տիկին Աննիկ Լըհէրիսէ 520 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պաղտասարեան 500 ֆրանք, Տիկին Լիլիան Առաքելեան 150 ֆրանք, Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 500 ֆրանք։

Տիկին Արփինէ Սերոբեան եղբօր Արարատ Մելտոնեանի մահուան առթիւ՝ 1000 ֆրանք, Պր. Կարապետ Կարապետեան՝ Ալիս Սիսեռեանի յիշատակին 300 Ֆր.։

Տիկին Ռէմոնտ Պրոնէք 123 Եւրօ, Տիկին Մատլէն Իւթիւճեան 30,49 Եւրօ, Պր. Ռոժէ Եոփեան 45,30 Եւրօ, Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 76,22 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Թանիոս Տիգրանեան 60 Եւրօ, Պր. Արման Զորլու 110 Եւրօ, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա 80 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 75 Եւրօ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ - ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 10 mars à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux

Programme :
— **Une puissante association caritative, le Fonds Arménien**
— **Caractère œcuménique de la Société Biblique d'Arménie.**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jaen-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ։
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

LA SECTION DES JEUNES DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 7
JEUDI
7 MARS
2002

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար․ 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար․ 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·379 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·379

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Մարտ 5/6)

ԻՐԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Իրանի Պաշտպանութեան նախարարը Ա․ Շամխանի Մարտ 5–ին Հայաստանի պաշտօնակիցին՝ Ս․ Սարգսեանի հետ ստորագրած է պաշտպանութեան եւ ապահովութեան մարզին մէջ գործակցելու յուշագիր մը։ Անով սկիզբ կը դրուի երկու երկիրներուն միջեւ ռազմական գործակցութեան։ Կը նախատեսուի ռազմական վարժարաններու ուսանողներու փոխանակում։ Իրանցի նախարարը պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ գործակցութեան պէտք է ուղղուին տան երկու երկիրներու շահերը եւ տարածքային զարգացումները։ Ան շեշտած է թէ գործակցութեան հեռանկարը որեւէ երրորդ երկրի դէմ ուղղուած չէ, այլ միայն խաղաղութեան ամրապնդումին․ մանաւանդ որ Իրան ամէնէն երկար սահմանը ունի Կովկասի հետ։ Իր հաւաստումով, Իրան պատրաստ է գործակցելու շրջանի բոլոր երկիրներուն հետ։ Ա․ Շամխանի բացառած է իր երկրին վրայ ամերիկեան յարձակում մը․ «Իրան մեծ պետութիւն է եւ սխալ է զայն դասել Իրաքի, Աֆղանիստանի շարքին։ Իրան ունի միջազգային յատուկ, ինչպէս նաեւ բացառիկ աշխարհագրական դիրք, կազմակերպուած եւ կուռ ժողովուրդ» ըսած է ան։

Նոյն օրը հիւր նախարարը ընդունուած է վարչապետ Ա․ Մարգարեանի ու նախագահ Ռ․ Քոչարեանի կողմէ։ Վարչապետին հետ հանդիպումին շեշտուած է Իրան – Հայաստան կազմուղին եւ Քաջարանի փապուղիին շինութեան համար աշխոյժ գործակցութեան կարեւորութիւնը։

Իսկ Ռ․ Քոչարեանի հետ Ա․ Շամխանիի տեսակցութեան որուն ներկայ գտնուած է Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարը Ս․ Սարգսեան եւս, մտքեր փոխանակուած են շրջանի ռազմաքաղաքական իրադրութեան եւ ապահովութեան խնդիրներու մասին։

Օ․ ԷՍ․ ՍԷ․ Ը․Ի ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Օ․ ԷՍ․ ՍԷ․ Ը․ի ներկայի նախագահը որ Փորթուկալի Արտաքին գործերու նախարար Խ․ Կամա է, Մարտ 5–ին Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցած է Ռ․ Քոչարեանի, ԼՂՀ նախագահ Ա․ Ղուկասեանի ու Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ․ Օսկանեանի հետ։

Հայաստանի նախագահը հիւր դիւանագէտին հետ հանդիպումին շեշտած է իրենց համար եւրոպական ուղղութեան հետեւելու կարեւորութիւնը, ըսելով որ Հայաստան կը ձգտի ժողովրդավարական արժէքներու եւ ազատ շուկայի յարաբերութիւններու վրայ հիմնուած պետութիւն դառնալ։ Հանդիպումին նիւթ եղած են շրջանի խնդիրները, Հայաստանի իր դրացիներուն հետ յարաբերութիւնները, Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ներկայի փուլը։ Ընդգծելով խաղաղ լուծումի մը իրենց նախընտրութիւնը, Ռ․ Քոչարեան ըսած է թէ վերջնական կարգաւորման համար գլխաւորը կողմերու անկեղծ փափաքն է եւ քաղաքական կամքը։ Ան Մինսկի խումբին գործընթացը ամէնէն ընդունելին եւ արդիւնաւէտը համարած է այդ ուղղութեամբ։

ԼՂՀ նախագահ Ա․ Ղուկասեան Խ․ Կամայի հետ հանդիպում ունեցած է Հայաստանի Ազգ․ ապահովութեան նախարարութեան մէջ։ Այդ հանդիպումին կեդրոնական նիւթը, բնականաբար, եղած է Ղարաբաղի հարցը, անոր կարգաւորումը։ Ա․ Ղուկասեան շեշտած է թէ կարգաւորման հոլովոյթին մէջ ամէնէն կարեւորը Ղարաբաղի ժողովուրդին դիրքորոշումն է։ Հանդիպումէն մասին պատասխանելով հարցումներու ան չէ բացառած որ Մինսկի խումբին նախագահները մօտ ատենէն շրջան այցելեն կարգաւորման նոր առաջարկներով, կամ նախկին մօտեցումներուն նոր տարրեր աւելցնելով։ Ա․ Ղուկասեան յոյս յայտնած է որ 2002–ին կարգաւորման ընթացքը աւելի արդիւնաւէտ կ'ըլլայ։

«Անկախութիւն ձեռք բերելուց յետոյ Ղարաբաղը պատրաստ է համագործակցել շրջանի բոլոր պետութիւնների, առաջին հերթին Ադրբեջանի հետ» ըսած է ան, կարեւոր նկատելով Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն հանդիպումներն ու Մինսկի խումբին շրջանակներուն մէջ տարուող բանակցութիւնները․ յոյս յայտնած է որ անոնք կը շարունակուին։ Ծանրանալով Ղարաբաղի եւս այդ բանակցութիւններուն մասնակցութեան օգուտին վրայ, Ա․ Ղուկասեան առանց ատոր դժուար համարած է հակամարտութեան առընչուած բոլոր խնդիրներուն լուծումը։

Անդրադառնալով լուծումին յապաղումին պարագային պատերազմի դիմելու Հ․ Ալիեւի արտայայտութիւններուն, ԼՂՀ նախագահը ըսած է թէ եթէ նախագահը իսկապէս այդպէս կը մտածէ, հարցը 50 տարիէն ալ չի լուծուիր։ «Մենք չենք ուզում պատերազմ, բայց եւ չենք վախենում պատերազմից» ըսած է ան։

Խ․ Կամա տեսակցութիւն ունենալէ ետք Վ․ Օսկանեանի հետ ալ, երկու նախարարները մամուլի ասուլիսի մը պատասխանած են լրագրողներու հարցումներուն։ Երկուքն ալ դրական գնահատած են փորթուկալցի դիւանագէտին այցը։ Ան ըսած է թէ իրենք վկայ են Հայաստանի յառաջընթացին որ եւրոպական կառոյցներուն մէջ ընդգրկուելու հիմեր կ'ընծայէ։ Նիւթ եղած է Ղարաբաղեան հարցին կարգաւորման ընթացքին Ստեփանակերտին մասնակցութիւնը, Վրաստանի կացութիւնը, Թուրքիոյ Հայաստանի կիրարկած շրջափակումը։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ, ինչպէս յայտարարած էր անցեալին ալ, վճռած է «ամէնէն ծանր կերպով հարուածել, վասն զի, կ'ըսէ, Պաղեստինցիները ծանր հարուածներու պէտք ունին, պէտք է հասկնան որ պիտի պարտուին»։ Ընդդիմութեան ղեկավարը՝ Եոսի Սարիտ, յուսահատ շեշտով մը կ'ըսէ․ – «Արիւնալի հակամարտութեան մը մէջ մտանք։ Այլեւս ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման է»։ Տեղւոյն վրայ, ոճրափորձերն ու յարձակումները կը շարունակուին։ Մարտ 6–ի առաւօտեան հաշուեկշիռին համաձայն, վերջին 24 ժամերուն երկու իսրայէլացի զինուոր եւ եօթը Պաղեստինցիներ սպաննուած էին։ Ռամալլայի մէջ, թաղումները իրարու կը յաջորդեն եւ Պաղեստինցիները վրէժ կը բացագանչեն։ Այդ ուղղութեամբ բողոքողները կը բազմանան՝ «Հակադարձութիւնը յարձակում մը պիտի ըլլայ Թել – Ավիվի վրայ։ Համբերութիւն, Շարոն, կարգդ շուտով պիտի գայ»։ Ապու – Քուիքի կնոջ եւ երեք զաւակներուն թաղումը մեծ ցոյցի մը առիթ տուած է։ Անոնք սպաննուած են կառքին մէջ իսրայէլեան հրասայլի մը կրակոցէն, երբ պաղեստինցի ղեկավարին կինը զաւակները դպրոց կ'առաջնորդէր։ Շատերու համար Շարոնի քաղաքականութիւնը ձախողութիւն մըն է։

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ցանց մը յայտնաբերուած էր Միացեալ – Նահանգներու մէջ, 2001–ի գարունէն իսկ, ըստ Լէթր տ'Էնթելիժանս Օնլայնի, որ մասնագիտական հրատարակութիւն մըն է գաղտնի սպասարկութեանց։ Լուրը հիմնուած է ամերիկեան Արդարութեան նախարարութեան յանձնուած մէկ տեղեկագրին վրայ որ 2001 Յունիսի թուականը կը կրէ։ Շուրջ 120 Իսրայէլացիներ հետապնդուած են, ձերբակալուած, հարցաքննուած, ոմանք ալ բանտարկուած։ Իրենք զիրենք կերպարուեստի ուսանող ներկայացնելով, անոնք ջանացած են չփման մէջ մտնել Էֆ–Պի–Այ–ի գործակալներուն հետ, փորձած են նաեւ թափանցել ամերիկեան օդանաւային երկու կայաններ։ Կը թուի թէ այս լրտեսները տեղեակ էին Սեպտեմբեր 11–ի ոճրափորձէն եւ չեն տեղեկացուցած ամերիկեան սպասարկութիւնները։ Լայնածաւալ քննութիւն մը բացուած է ԱՄՆ–ու մէջ։ 120 «ուսանողներ» երկրէն արտաքսուած են։ Էֆ – Պի – Այ–ը (Հետաքննութեան ամերիկեան գրասենեակ) կը հերքէ, յայտնելով թէ ոչ մէկ Իսրայէլացի մեղադրուած է այդ հարցով։

Ա․ 86 ՄԱՅՐՈՒՂԻՆ վրայ, Ռիւէյ – Մալմէզոն, ներքնուղիի մը շինութեան ատեն, Մարտ 5–էն 6–ի գիշերը հրդեհ մը ծագած է եւ ժամերով 19 բանուորներ շրջափակուած մնացած են, բաւական խուճապ ստեղծելով։ Ի վերջոյ կարելի եղած է բանուորները ազատել, բայց, հրշէջ մը ընչահեղձ մնացած է եւ ծանր վիճակի մէջ էր Մարտ 6–ի առաւօտուն։

ՉէՉԷՆԻՈՅ ՄԷՋ զանգուածային մաքրագործումները կը շարունակուին եւ ռուսական բանակի այս գործողութիւնները կը դատապարտէ տեղւոյն վարչական պետը, զոր դրկած է Մոսկուա։ Չէչէն աղբիւրներու համաձայն ալ, 200 բնակիչներ արգելափակուած են Գրոզնիի շուկային շրջանը։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ վրայ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին, բայց, նաեւ 2000 զինուորներ ցամաքային կռիւներ տանելու պատրաստ են։ Ըստ ամերիկեան կեդրոնական հրամանատարին պետին՝ զօրավար Թոմի Ֆրանքսի, կռուող թալիպաններու թիւը քանի մը հարիւր է։ Ի դէպ, այս զօրավարը լեզուական վրիպակ մըն ալ ունեցաւ, երբ իր ելոյթին մէջ «Վիէթնամի պատերազմը» ըսաւ, փոխանակ Աֆղանիստանի, ճշդում ալ հրբաւ, բայց, խորքին մէջ, Ամերիկացիին համար, հաւանաբար, տարբերութիւն չկայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, օրէ օր, ըսելու համար ժամէ ժամ հարցախոյզերու արդիւնքները կը փոխուին, ինչ կը վերաբերի նախագահական թեկնածուներուն։ Մինչ Մարտ 4–ին, Շիրաք գլուխը կը հանէր Ա․ եւ Բ․ շրջաններուն, Մարտ 5–ին կացութիւնը փոխուած էր եւ գլուխն էր Ժոսփէն։ Միւս կողմէ յառաջդիմութեան մէջ է Արլէթ Լակիյէ որ ձայներու 9%ի հասած է իր ետին ձգելով Համայնավար կուսակցութեան թեկնածուն՝ Ռ․ Հիւ։ Լը Փէն, տակաւին անհրաժեշտ 500 ստորագրութիւնները ձեռք չէ ձգած, ինք կ'ըսէ խոստումներ եղած են, որոնք չեն յարգուած։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, երկու սպաներու դէմ չորս տարի բանտարկութիւն պահանջուած է, ինչ որ աննախընթաց է երկրին մէջ։ Անոնք պատասխանատու կը նկատուին 22 զինուորներու մահուան Չէչէնիա «անփութութեան» հետեւանքով։

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ երեսփոխանական ժողովի 39 անդամներ դիմումնագիր մը ստորագրած են Թոնի Պլէրը հրաւիրելով որ Իրաքի դէմ որեւէ ձեռնարկի չմիանայ։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ձայներու 75%–ով մերժեց աշխատանքի ժամերու նուազումը (36 ժամի) հանրաքուէով կատարուած հարցումին ի պատասխան։

«ՈՐՊԷՍ ՀՐԵԱՅ, Կ'ԱՄՉՆԱՄ»

կը գրէ Ողջակէզի Հիմնարկին տնօրէնը Իսրայէլ Չարնի

Փրոֆէսօր Իսրայէլ Չարնի Երուսաղէմի Ողջակէզի հիմնարկին տնօրէնն է ու Ցեղասպանութեան հանրագիտարանին գործադիր տնօրէնը։ Որպէս նիւթին միջազգային չափանիշով մասնագէտ, ան մասնակցած է բազմաթիւ գիտաժողովներու, նաեւ Հայերու ցեղասպանութեան մասին ու ամէն առիթով որպէս ընդդիմադիր յայտնուած է հրէական պաշտօնական կեցուածքին որ կը մերժէ ցեղասպանութիւն որակել 1915–ին կատարուածը։

Ի․ Չարնի Մարտ 4–ին, որպէս Հրեայ զգացած ամօթը ազդարարող նամակով մը դիմած է Իսրայէլի Արտաքին գործերու նախարարին, փոխ – նախարարին, Երեւանի դեսպանին։ Նամակին դրդապատճառ եղած են այս վերջինին Հայերու ցեղասպանութեան մասին սկեպտիկ, մերժողական արտայայտութիւնները որոնք դիւանագիտական միջադէպի մը տեղի տուին Հայաստանի ու Իսրայէլի միջեւ։

Ի․ Չարնի կը գրէ թէ որպէս Հրեայ մը կ'ամչնայ 1915–ին Հայերու պատահած ցեղասպանութեան բնոյթին նկատմամբ իր երկրին Հայաստանի դեսպան Ռ․ Գոհէնի յայտնած ուրացողի կեցուածքին պատճառով։ Ատիկա հաւասարազօր կը նկատէ հրեայ ժողովուրդին Ողջակէզը ուրանալու կեցուածքին։ Կ'ըսէ թէ նոյնիսկ իր ազգային պատմութեան ներկայի ծանրակշիռ օրերուն երբ դրացի երկիրներու, այդ կարգին Թուրքիոյ, նեցուկը մեծ կարեւորութիւն ունի, չի հաւատար որ որեւէ ժողովուրդի դէմ գործուած բնաջնջումի զանգուածային արարքի մը պատմական – բարոյական ճանաչումը որեւէ երկրի կողմէ կրնայ անտեսուիլ․ եւ յատկապէս Հրեայ ժողովուրդին։

Ի․ Չարնի նամակին կցած է ԱՄՆ–ու հայկական թերթի մը խմբագրականն ալ ուր Հայաստանի Իսրայէլի դեսպանը ետ կանչելու կոչ եղած է։ Ներփակած է նաեւ Եւրոպական Միութեան Փետրուար 28–ի որոշումը որով Թուրքիա Բ․ անգամ կը հրաւիրուէր ընդունելու Հայերու ցեղասպանութիւնը։ Այս երկուքին ընկերացուցած է Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչնալու հանրագրութեան մը պատճէնը․ 2000–ին կատարուած այդ հանրագրութիւնը ստորագրողներու կարգին են փրոֆէսօր Եհուտա Պաուէր, Նոպէլեան մրցանակակիր ու վերապրող Էլի Վիզէլ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եսաբէջոս

Անմեղ սահիկ մը: Գէորգին հետ հանրախանութի մը մէջ:

– Լուցկի ունե՞ս...

– Ի՞նչ...

– Սփիչքա...

– Հա՛– սանկ, հայերէն խօսէ որ հասկանանք:

– Ընտիր, թարմ փէթրուշքա ունենք:

– Ազատղե՞ղ ըսել կ'ուզես:

– Էդ ի՞նչ ա – հայերէն մաղտանոս ենք ասում:

Կանանչեղէնի շուկան պէտք է երթալ ռուսերէն եւ թրքերէն բառգիրքերով զինուած, կարենալ հասկնալու համար գարթոշկային, փոմիտորին, գետնախնձոր եւ լոլիկ փլլալը· կամ ալ համր պիտի ձեւանաս եւ մատով ցոյց պիտի տաս ապրանքը որ մեր հայերէնին վրայ չծիծաղին: Հիմա խնդիրը հոն հասած է· եթէ պնդես, յամառիս մաքուր հայերէն խօսիլ, կամ չես հասկցուիր եւ կամ ալ, ցաւալի է ըսելը, վրադ կը խնդան յետամնացութեանդ համար· ժամանակավրէպ «նացիոնալիստ» կ'որակեն քեզ: Յարգանք եւ հիացում ունեցողներն ալ սկըսած են չատնալ, բարեբախտաբար:

Լեզուական հարցերու այս կոյս անտառին մէջ որ Հայաստան կը կոչուի, պետութիւն մը որ արհամարհած է այբուբենի հիմնադիր ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻՆ գիւտին գործադրութիւնը եւ անոր ուղղագիր արտայայտութեան առաջին գիտարար ՅԱԿՈԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏը, վերջերս սկսած է իրենց անունով, եւ առանց իրենցմէ արտօնութիւն առնելու, մետալ տպել եւ առատօրէն բաժնել աջ ու ձախ, իրենց գիւտին հետ ոչ մէկ կապ ունեցող անձերու ալ: Անոնցմէ վերջինն էր Ղազախստանի նախագահը՝ Նազարբայեւ· անկէ առաջ, զինք կանխած էր Թիւրքմէնիստանինը: Զարմանալ եթէ օր մը Պ. Էճէվիթ եւ Ռաուֆ Տէնքթաշ ալ Մեսրոպ Մաշտոցի կամ Յակոբ Մեղապարտի մետալներուն արժանանան: Ի զուր տեղ, գացի իմ կարգիս, պոչ բռնելու նախագահական պալատին առջեւ, մետալ մըն ալ ե՛ս առնելու... չստացուեց...

Երեւանի մսավաճառները հաւի «ԲՈՒՏ» կը ծախեն: Չկարծէք որ Երեւանի հաւերը մերիններէն տարբեր են· պարզապէս հայերէն ՊՈՒՏ բառը, չես գիտեր ինչպէս, Երեւաներէնի մէջ դարձեր է բուտ...:

Հայաստանի իգական անունները, որքան որ հայերէն լեզուին հետ կապ չունին, հոգեբանութիւն մը կը մատնանշեն: Հետեւեալ անունները քաղած եմ Հայաստանեան մամուլէն եւ զարմանալիօրէն չեն վերաբերիր ժողովուրդին, այլ մեր զարգացած դասակարգ՝ լրագրողուհիներու: Նմոյշի համար մի քանի հատ:

– Աննա, Ալլա, Բելլա, Գրետա, Դիանա, Էլլէ, Իդնա, Լիլիթ, Ալինա, Հելէն, Լէոնարա, Մարիա, Մարինա, Մելանիա, Միլա, Նանա, Նառա, Ռուզան, Սուզան, Սիլվիա, Վիկա, Վերոնիկա, Վիոլէթա... Հոլիվուտի դերասանուհիներու հետ չշփոթել:

Կան երիտասարդուհիներ, որոնց մայրը «դժբախտութիւն» ունեցեր է հայերէն անուն տալու նորածին երախային... ի՜նչ ամօթ բան: ԿԱՐԻՆԷն դարձած է Գարա. ԼՈՒՍԻՆԷն՝ ... ԼՕԼԱ, ՑԱՂԹԱՆԱԿը՝ ... Վիկտորիա, եւ այլն, եւ այլն:

Հայաստանի ամենաշատ կարդացուած մամուլը, երկու թերթիկով խաչբառերու յաւելուածներն են, ուր ոմանք կրօնական նիւթեր ալ կը ներմուծեն: Օրաթերթերը, բացի արտաքնապէս միաձեւ, անպաճոյճ եւ անփայլ ըլլալէն, բովանդակութեամբ ալ իրարմէ շատ չեն տարբերիր: Միայն թմբուկի ռէթերը կը փոխուին, կուսակցութեան համաձայն: Անկախ են դիմացինին հայհոյելու, բայց ազատ չեն ինքզինքնին քննադատելու: Այս գետնի վրայ, առանց բացառութեան, բոլորն ալ իրարու կը նմանին, նկատի առած որ հիմնական զբաղանքնին ծաղրանկարներով (այս ուղղութեամբ երգիծանկարչութեան արուեստը բաւական զարգացաւ վերջին տարիներուն), ֆոթոմոնթաժներով դիմացինը խածնելն է· քանի հայ լրագրութեան համար ժողովուրդը գոյութիւն չունի, երկրին շրջաններն ալ գոյութիւն չունին, Սփիւռքն ալ գոյութիւն չունի, արտագաղթ ալ գոյութիւն չունի, ամէն օր Մոսկուայէն հասնող սպաննըւածներու դիակներն ալ գոյութիւն չունին, ոչ ալ օդակայանէն թռիչք առնող մեր «տատրակները»: Գոյութիւն ունին իրենց «չէֆերը», նոր բացուող ակումբները, կուսակցական ժողովները եւ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴԸ...: Շատ օգտակար առաջարկ մը մտքէս կ'անցնի: Դադրեցնել թերթերու հրատարակութիւնը (դրամական մեծ խնայողութիւն կ'ըլլայ), միասնաբար օրական մէկ ժամ վարձել ազգային հեռատեսիլի կայանէն, նստիլ կլոր սեղանի մը շուրջ, իւրաքանչիւրը վերցնէ իր վայրկեանը, ըսէ՛ դիմացիններուն ըսելիքը, հայհոյանքն ու նախատինքը· ծաղրանկարի եւ փոթոմոնթաժի ալ կարիք չկայ, քանի իրենց անձամբ ներկայ են ... եւ եղաւ թուղթի խնայողութիւն, մելանի խնայողութիւն, ցրուելու խնայողութիւն:

Անգործութիւնը Երեւանի բնակչութիւնը երկու կարուկ դասակարգի բաժնած է: Անոնք որ օրապահիկը ապահովցնելու գործ մը գտած են. աւելածուները, վարձակառքերու, հանրակառքերու վարորդները, փողոցի գործիչները, պետական դրասենեակներու մէջ աշխատողները եւ մի քանի այլ դասակարգ, առաւօտեան եռուզեռ մը կը ստեղծեն, գործի գլուխ հասնելու համար... եւ բոլոր միւսները, որոնց եռուզեռը շատ աւելի է, բայց ներքին է: Անհելի է առաւօտուն փողոց ելլելը. ժպտուն դէմք չկայ այս երկրորդ դասակարգի անձերուն երեսին. կամ բան մը գրած են, խմբագրատուն կը վազեն տպել տալու. կամ դէմ յանդիման վիճելու, կամ ծանր լուտանքներով վարկաբեկելու. ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս, չես գիտեր: Արուեստագէտը կ'եռայ միւս արուեստագէտին դէմ. գրողը կ'եռայ ուրիշ գրողի մը դէմ. խմբագիրը ակռաները կը սրէ ուրիշ խմբագրի մը դէմ. ճաշարանատէրը կը մխայ ուրիշ ճաշարանատէրի մը դէմ եւ այսպէս ամբողջ օրը, ամէն օր, շաբաթներով, ամիսներով, իրենք ալ չեն գիտեր թէ ո՛ւր կ'երթան: Երջանիկ չեն, դժգոհ են, ամէն բանէ. առողջութեան խնամք չեն տանիր. կը խմեն անչափ կերպով. անհաւատարիմ են, ճակատագրապաշտ են, կանխահաս մահերը օրէ օր կը շատնան, դժբախտ են. մեղք են: Միտքի մարդը, գիտնականը, արուեստը, ներկայ Հայաստանի մէջ ամենամեծ անտեսուածն է: Այդ դասակարգին անբացատրելի ջղայնութիւնը միայն ատով կը բացատրուի: Ժողովուրդի մը ամէնէն զգայուն տարրն է. ամենաշատ զուրգուրանքի կարօտ եւ ամենամեծ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾԸ: Դարմանը այդ խաւէն պէտք է սկըսիլ:

Կը ճանչնամ քանի մը բարձր մակարդակով նկարիչներ. ապրում եւ խորութիւն ունեցող, վրձինի մեծ վարպետութիւն, ներաշխարհ եւ հասուն արտադրութիւն... կ'ապրին գրեթէ թշուառութեան սեմին: Արեւմուտքի մէջ, անոնց ծունկին չհասնող արուեստագէտը, շնորհիւ իր պետութեան, ցուցասրահներու «մաֆիային», եօթներորդ երկինք կը բարձրացուի, առաջինին արժանիքը չունենալով: Նոյնը կրնամ ըսել երաժիշտներու պարագային, «վիրթիւոզ» նուագողներու, երգիչ – երգչուհիներու: Անոնցմէ մին մինչեւ Փաւարոթթիի անձնապէս գնահատանքն ու հիացումը վայելեց. ի՜նչ օգուտ: Բաւարար գումար չկար որ քանի մը ամիս կարենար մօտը մնալ, մարզուելու եւ գլխիկոր վերադարձաւ հայրենիք ... Ըսէք ինծի, ինչպէ՞ս կեանքի լարուածութիւն չծնի մէջերնին...:

Անկախութիւնը տաղանդաւոր արուեստագէտներու կարգին, բուսցուցած է բազմութիւն մը մակաբոյծներու, որ յանուն անկախութեան եւ արդիականութեան, որ իրենց մօտ դարձած է հոմանիշ ԱՄԵՐԻԿԱՅՆԱՄՏՈՒԹԵԱՆ, խենթ ու խելառ նկարներով, երգերով, երաժշտութեամբ, հրապարակ իջած են եւ խառնուած միւսներուն, յետ համոզելու ինքզինքնին որ տաղանդ մ'ալ իրենք են, կը փորձեն հըրապարակն ալ համոզել. եւ պէտք է ըսել որ ռուսական եւ արեւմտեան գաղութներէն ժամանող զբօսաշրջիկներու մօտ կը գտնեն գնորդներ:

Երգի պարագան ամէնէն ցաւալին է. այնքան դիւրին է, այսօր, երկու գործիք քովէ քով բերել եւ երիզի վրայ երգ եւ երաժշտութիւն ձայնագրել. ճափոնական Եամահա էլեկտրական երգէհոնը, իր բազմաթիւ ինքնագործ կարելիութիւններով, երգահանին դերն ալ կրնայ կատարել ... թրքական ձայնասփիւռէն քանի մը ականջի հաճելի «շարքի» ձայնագրելը հարց մը չէ, մի քանի անկուտ հայերէն տող շարել, նախկին կոլխոզի չոպանն ալ կրնայ ընել եւ եղաւ Հայաստանեան արդի երաժշտութիւն, քէֆի-հարսանիքի երգ, ուր միշտ ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ մը կայ որ ՑԱՆԿԱՑՈՂ Տղուն ոչ կ'ըսէ ... ԱՅ ՎԱԽ մը կը սկսի, ՇԱՐԺԻՐ – ՇԱՐԺԻՐ թաշկինակը. ինչո՞ւ հեռանում ես, չես երեւում ... ծաղիկ ես, պարտէզիս թագուհին ես, եւ այլն, եւ այլն, վեր դարձուր, վար դարձուր այս մի քանի աղքատիկ եւ նախնական բառերով, նոյնքան աղքատ նախնական երաժշտութեամբ որ հայկականի հետ ամենեւին կապ չունի, հրապարակ իջած են տասնեակներով ձայներիզներ որոնք իրենց անցքին «Պիւլտոզէր»ի նման կոխկռտելով անցած են Կոմիտասի, Սպենդիարեանի, Մելիքեանի, Ալէմշահի, Խաչատրեանի նման ազգային արժէքներու վրայէն, նմանութեամբ իրենց իշխանաւորներուն, որոնք երանի սովետական տարիներու խնամքը եւ զուրգուրանքը ցոյց տային մեր մշակութային արժէքներուն:

Նոյնն է պարագան նկարիչներուն: Արդիականութիւնը կը պահանջէ որ արեւմտեան աշխարհի մեծագոյն անուններու (Փիքասօ, Տալի, Տէլվօ, եւ այլն) նմանութեամբ հրապարակ իջնեն, իրենց կողմէն բան մը աւելցնելով ... եթէ Փիքասօն երեք աչքով, երկու քիթով դիմանկար կը գծէր, իրենք մէկական հատ կ'աւելցնեն իւրաքանչիւրին վրայ եւ կ'ըլլայ արդի հայ նկարչութիւն: Ուրիշներ աւելի համեստ են, ձեռքերնին անցած գիրքերէն եւ քարթերէն բնանկարներ, նաթիւր մորթ-եր, կենդանիներ կ'ընդօրինակեն, շնորհիւ պատճէնահան գործիքներու մեծցնելով, մի քանի ձախող վրձին, զօրաւոր խորք մը եւ գին մը որ յաճախորդին դէմքին եւ հագուստին համաձայն կ'իջնէ – կ'ելլէ: Ի՞նչ ընեն. պիտի ապրին. անգործ են: Բան մը հարկ է գնել: Ժամերով ցուրտին, տաքին, անշարժ կը սպասեն այդ վայրկեանին:

Գնելէն վերջ երկրորդ խեղկատակութիւն մը կը սկսի որ զուտ հայկական է: Պէտք է «ԳՐԱՆՑԵԼ» ... հասա՞. ինչպէ՞ս կարելի է այդ «ԳԼՈՒԽ – ԳՈՐԾՈՑՆԵՐԸ» հայրենիքէն դուրս հանել: Պետութեան յատուկ կազմակերպութիւն մը կայ, ուր պիտի տանիս այդ 10 տոլարնոց նկարը, պատէ – պատ պիտի զարնուիս կիսավայրենի, տգէտ եւ տգեղ պաշտօնեաներու հետ, 5 – 10 տոլար մըն ալ իրենց պիտի տաս, որպէս պետական տուրք, պիտի կնքեն երկու լուսանկարներուն վրայ, մէկը քեզի, մէկը իրենց, եւ միայն անկէ վերջն է որ եթէ օդակայանի պաշտօնեան նոր դժուարութիւններ չհանէ եւ նոր տուրքեր չուզէ (պատահած բան է), կրնաս երկիրդ տանիլ այդ 10 տոլարնոց գլուխ – գործոցը, որ կրած յոգնութեանդ հետեւանքով աչքիդ 2000 տոլարի արժէք ստացած է արդէն...:

Անդին եթէ երկու միլիոն տոլարի ադամանդ գնած ես, կրնաս հանգիստ սրտով գրպանդ դնել եւ դուրս գալ... գրանցումի նիւթ չէ. ճարպիկութեան հարց մըն է միայն:

Բնականաբար, եթէ տեղացի ես, մեծի մը ծանօթ, կամ անոր հաշուին գործող, կրնաս մէկ աչքի նշանով ուզած նկարներդ հանել Լոս – Անճըլըսի շուկային համար, ուզած քոնեաքները հասցնել բարեկամներուդ, կամ ուզած բջիջային հեռախօսներ եւ այլ մանր արժէքաւոր իրեր հարիւրներով մտցնել, առանց դոյզն նեղութեան: Սիկիլիացի բարեկամս հպարտութեամբ կը պատմէր որ իրենց մօտ դա սովորական գործելաձեւ է: Մենք մի քիչ ետ մնացած ենք տակաւին: Մեր մօտ տակաւին ամէնուն չէ տրուած գործելու այդ ձեւը. բախտաւորները միայն կ'օգտուին առ այժմ: Մաղթենք որ օր մը կարգը մեզի ալ գայ:

*
**

Փաւարոթթիի եւ երիտասարդ հայ երգչուհիին ներկայացումը իմ միջնորդութեամբս տեղի ունեցաւ: Ուզեցի անձամբ ներկայ ըլլալ մեծ «Մաէսթրօ»յին կարծիքը առնելու եւ ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու, մեր դասական երգիչներու մակարդակի մասին: Երբ «Մաէսթրօն» դիւթուեցաւ Մակտայի ձայնէն, աննկարագրելի հպարտութիւն մը ապրեցայ ներքնապէս: Ուրեմն ճիշդ է որ միջազգային մակարդակի ձայներ ունեցող երիտասարդներ կան Հայաստանի մէջ: Միակ ակար կէտ որ շատ հիմնական է – ըսաւ – «Մաէսթրօն» – օփէրայի երգիչի մը պարագային, հնչիւնաբանութիւնն է: Ինչպէս Մակտային երգած «Թրաւիաթա» եւ «Նորմա» իտալերէն չէին, ռուսերէնի մօտ լեզու մըն էր... սխալ առոգանութիւնը, այս դիտողութենէն վերջ, կ'անդրադառնամ որ ընդհանրացած է Հայաստանի երաժշտանոցներու մէջ: Չկայ իտալերէն լեզուի մասնագէտ, ինչ որ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ է օփէրայի պարագային, եւ յառաջ կ'երթան կարկտաններով: Այս ընթացքով, դժուար է որ օփէրայի հայրենիքին մէջ կարենան համբաւի տիրանալ: Անգլեւսաքսոն երկիրներու մէջ փնտռուած են մեներգիչները: Գերմանիա քանիներու գործ հայթայթած է մեծ յաջողութեամբ: Իտալիոյ մէջ, առ այժմ, անուն մը դուրս չէ ցայտած: Միակ լուծումը ուսանողական թոշակ տրամադրել է մի քանի բացառիկ ձայներու, Մակտայի նման, եւ շատ հաւանաբար կ'ունենանք բարձր մակարդակի միջազգային երգիչ – երգչուհի:

(Շար. 21)

ՋԱՂԱՑՔԻՆ ՋՈՒՐԸ ԹՈՂ ՉՊԱԿՍԻ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Բոլոր անոնք, որոնք կը հետեւին Հայաստանի գրական ու մշակութային կեանքին, ապահովաբար նկատած են վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին հոն յառաջ եկած փոփոխութիւնները, դրական կամ ժխտական, յատկապէս Սովետական իշխանութեան յաջորդող տարիներուն, անկախ Արցախի հարցէն եւ անոր յառաջացուցած Թուրք – Ազէրի շրջափակումին հետեւանքով ստեղծուած ընկերա – տնտեսական տագնապէն:

Անոնք որոնք Հայաստան կ'այցելեն եւ պատահաբար Երեւանի գրախանութները կը հանդիպին իրենց փնտռած հրատարակութիւնները ապահովելու կամ բարեկամի մը պատուէրը տեղը բերելու համար, ընդհանրապէս կը հարկադրուին դիմելու տարբեր – տարբեր հասցէներու, որովհետեւ ինչպէս որ ատեն մը հոն Իսթանպուլի դեղարաններուն մէջ դեղերու եւ այլազան պատրաստուկներու կողքին՝ ցուցափեղկերու մէջ տեղ կը գըտնէր լողազգեստներու, արեւու ակնոցներու, «ճէյօ»ի նման զանազան պէրճանքի առարկաներու, այնպէս ալ մայրաքաղաքի գրախանութներուն մէջ յաճախ այցելողները փոխանակ իրենց փնտռած հրատարակութիւնները գտնելու՝ յանձնարարութիւն կը ստանան եղեր վաճառորդէն կամ վաճառորդուհիէն դիմել այսինչ կամ այնինչ տեղը, ուր հայրենակից մը «սեղան յարդարած է»՝ իր ... սեփական գրադարանին գիրքերը վաճառելու համար:

Մենք, ամէն անգամ որ նման բաներ կ'իմանանք Հայաստան այցելողներէն, տխուր անդրադարձումով մը կը վերյիշենք աւելի քան յիսուն տարիներ առաջ Հայաստան ներգաղթող Սփիւռքահայերը, որոնք իրենց գրադարաններուն գիրքերը Գահիրէի մայթերուն վրայ տարածած էին եւ յաճախորդի կը սպասէին՝ որպէսզի ծախեն եւ օր առաջ Հայրենիք մեկնին: Թերթերը այդ օրերուն տխուր մեկնաբանութիւններ կ'ընէին, գրելով որ 25 Եգիպտական դահեկանի Մալխասեան Բառարան կը ծախուէր ու գնող չկար...: Վերջերս ալ, Սփիւռքի տարբեր մէկ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան Համալսարանի հոգաբարձութիւնը համալսարանի նախագահ նշանակած է տոքթոր Փօլ Հայտոսթեանը, որ 2002 Սեպտեմբեր 1-էն պիտի յաջորդէ տոքթոր Ճոն Խանճեանի, որ կը քաշուի ասպարէզէն: Տոքթոր Հայտոսթեան շրջանաւարտ է Հայկազեանէն եւ Փրինսթընի Աստուածաբանական դըպրեվանքէն աւարտած է իր տոքթորան: 1993-էն ի վեր դասախօս է Պէյրութի Միջին Արեւելեան Աստուածաբանական դըպրոցին:

անկիւնէն, այս անգամ իր տպաւորութիւններուն մէջ Հայ մը գանգատէր՝ գրելով որ Հայաստանցի մը իր գրքերը կը ծախէր ոչինչ գնով ու «Նարեկ» մը պատրաստ էր հարիւր դրամի տալու...: Նոյնքան տխուր էր պատկերը, բայց բոլորովին տարբեր պատճառներով: Առաջինը՝ իր գիրքերը ծախու կը հանէր՝ Հայաստան ներգաղթելու համար, իսկ երկրորդը գրադարանին «Նարեկ»ը կը ծախէր՝ Հայաստանէն արտագաղթելու համար...:

Կայ տարբեր պարագայ մըն ալ որ այլապէս մտահոգիչ է եւ լրջօրէն խորհրդածելի: Գրախանութներու մէջ վաճառուող նոր գիրքերուն մեծամասնութեան տպաքանակը անհաւատալի թիւ մը կը ներկայացնէ: Ընդհանրապէս հազարը չանցնիր: Այդ ալ՝ արտասահմանէն մեկենասի մը օգնութեամբ հրատարակուած, կամ ալ հեղինակին կողմէ ապահովուած բարերարի մը միջոցաւ: Ժողովուրդէն ոմանք մեծ կարօտով կ'ոգեկոչեն Սովետական օրերը, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի մէջ ապրողներ, որոնք իրենց գրադարանէն կը վերցնեն Զարենցներ, Շիրազներ, Մահարիներ, Թումանեաններ եւ Իսահակեաններ, իւրաքանչիւրը նըւազագոյն 40 - 50 հազար տպաքանակով, ոմանք մէկէ աւելի անգամ տպագրութեամբ: Վերջերս հանդիպում ունեցանք Հայաստանցիի մը հետ, որ պատմեց մեզի այդ դժուարութիւններուն մասին եւ ջուր սրսկեց մեր սրտին, պատմելով որ կարգ մը արտասահմանեան հաստատութիւններ ու կազմակերպութիւններ կարեւոր նուիրատուութիւններով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Հայաստանի մշակութային կեանքին ու գեղարուեստական ձեռնարկներուն:

«Ակօս»

ԿԱԼԻՆԻՆԳՐԱԴ՝ ՄԵԾ ՓՈՒՇ ՄԸ, ՄԵԾՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ

Կալինինգրադ ռուսական հողաշերտ մըն է, որ Եւրոպական Միութեան (ԵՄ) մաս կազմող երկիրներէ պիտի շրջապատուի: Մոսկուա կ'առաջարկէ նըրբանցքի մը ստեղծումը՝ իր եւ անոր միջեւ, ինչ որ կը մտահոգէ Պրիւսէլը, քանի որ «Եւրոպական Միութիւնը չի կըրնար ընդունիլ յատուկ նրբանցքի մը գոյութիւնը, Լեհաստանէն եւ Լիթուանիայէն անցնող, որ կալինինգրադի հողաշերտը Ռուսաստանի կապէ»: Այսպէս յայտարարեց անցեալ Յունուարի վերջաւորութեան Գրիս Փաթըն, Եւրոպական Խորհրդարանի միջազգային յարաբերութիւններու պատասխանատուն:

Վերջին անգամ «նրբանցք»ի մը գաղափարը 1939-ին դրուած էր, Հիթլերի կողմէ, արեւելեան Փրուսիան Երրորդ Ռայխին կապելու, Լեհաստանի հողամասին ընդմէջէն: Այս հարցը Բ. Աշխարհամարտին բռնկումը արագացուցած էր: Եւրոպական Յանձնախումբին պաշտօնատարները զգուշօրէն, քայլը չեն առներ ռուսական ներկայ պահանջքները բաղդատելու աւելի քան վաթսուն տարի առաջ տեղի ունեցած դէպքերուն: Անոնք, աւելի, զուգահեռ մը կը գծեն Արեւմըտեան Պէրլինի կացութեան հետ, որուն բնակիչները կարելիութիւնը ունէին ազատօրէն Դաշնակցային Գերմանիա անցնելու՝ մայրուղիներու միջոցաւ (յատուկ կերպով մատնանշուած եւ հսկըւած), որոնք Արեւելեան Գերմանիոյ տարածքին կը գտնուէին: Սակայն Պրիւսէլ նման լուծում մըն ալ կը մերժէ: Ըստ Եւրոպական Յանձնախումբին, Կալինինգրադի կարգավիճակը պէտք է ենթարկուի եւրոպական օրէնսդրութեան: Ինչ որ կը նշանակէ թէ, ամենէն ուշը, Լեհաստանի եւ Լիթուանիայի Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան ատեն, այս երկու երկիրները մուտքի վիզայի դրութը պիտի կիրարկեն ռուս բոլոր քաղաքացիներուն համար, ներառեալ կալինինգրադցիները: Յանձնախումբը կը փափաքի Կալինինգրադի բնակիչներուն համար անուելիք հարկ եղած վարչական քայլերը թեթեւցնել՝ վիզա ստանալու ուղղութեամբ, հողաշերտին մէջ լեհ - լիթուանական հաւասարակաց հիւպատոսարանի մը հաստատումը առաջարկելով. գեղչեալ գիներով այլապան վիզաներ շնորհել, ինչպէս եւ սահմանապահներու կառոյցներուն արդիականացումն ու զարգացումը իրագործել՝ նիւթապէս ԵՄ-ին կողմէ յանձն առնուած:

Լեհաստանն ու Լիթուանիան կը պատրաստուին ԵՄ-ի մաս կազմել մօտ երկու տարիէն: Հետեւաբար, ժամանակամիջոցը կարճ է: Բայց Ռուսաստան այս հարցերուն շուրջ Պրիւսէլի հետ որեւէ բանակցութիւն կը մերժէ: Ըստ Եւրոպական Յանձնախումբին պաշտօնեաներուն, Մոսկուա չարունակական կերպով ճնշում կը բանեցնէ լեհական եւ լիթուանական իշխանութիւններուն վրայ, որպէսզի ասոնք այս հարցերը լուծեն երկկողմանի յարաբերութիւններու ծիրին մէջ՝ իրենց եւ Ռուսաստանի միջեւ: Իւրաքանչիւր երկրի հետ անջատօրէն բանակցելով եւ ոչ թէ բովանդակ ԵՄ-ին հետ, Մոսկուա կը փորձէ ձեռք ձգել յաւելեալ առաւելութիւններ շրջապատուած իր հողաշերտին համար:

Գրիս Փաթընի բառերը կունար Վիկանտի համար, Կալինինգրադի հարցը ոչ մէկ կերպով կրնայ ԵՄ-ի ընդլայնման արգելք ըլլալ: Ինք կը խորհի որ հողաշերտին ապագան պէտք է ուղղակի ծեծուի Պրիւսէլի եւ Մոսկուայի միջեւ եւ թէ ամէնէն ուշը մինչեւ Ապրիլի կէսը Տանըրհինգերը այս հարցին շուրջ իրենց կարծիքը ներկայացուցած կ'ըլլան, որ յետոյ օրակարգի վրայ պիտի դրուի՝ Մայիսին կայանալիք ԵՄ - Ռուսաստան վեհաժողովին:

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ԵՄ-ի անդամակցութեամբ, այս վերջինը ուղղակի չփումի մէջ պիտի գտնուի ռուսական պահակազօրք ընդգրկող քաղաքի մը հետ որ 18 հազար զինուորական կը հաշուէ: Ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ ասոնց թիւը որպէս հակազդեցութիւն պիտի չաւելնայ ՕԹԱՆի ընդլայնումով: Մինչ այդ Կալինինգրադ, ուր կենսամակարդակը հինգ անգամ աւելի ցած է քան Լեհաստանի մէջ, ի՛ր ձեւով կը մերձենայ Եւրոպայի...: Սակայն այս հողաշերտին բնակիչները կըրնան առաջինները ըլլալ որպէս Ռուսաստանի անգիջողութեան գինը վճարողներ: Եթէ կարելի չըլլայ լուծումի մը յանգիլ, այս գաւառը կրնայ աշխարհէն կտրուիլ: Անոր բնակիչներէն շատեր կը գոյատեւեն շնորհիւ Լիթուանիոյ եւ Լեհաստանի հետ անդրսահմանային առեւտուրին: Առանց ԵՄին հետ կնքուած համաձայնութեան մը, անոնք պիտի չկարենան այլեւս դիւրութեամբ սահմանը անցնիլ: Տակաւին կարգադրուելիք այլ հարցեր կան, ելեկտրական ուժանիւթի ներածումէն սկսեալ:

Լիթուանիան մօտ ատենէն մաս պիտի կազմէ եւրոպական ուժանիւթի փոխանցման ծրագիրին, որու բերմամբ Կալինինգրադ ելեկտրական ուժանիւթէ զերծ մնալու վտանգին տակ կը գտնուի: Ջրկըտրութեան ապագան ալ նոյնքան անորոշ է: Առանց համաձայնութեան մը ԵՄ-ին հետ, Կալինինգրադ 2004-էն ետք պիտի չկարենայ ձկնորսութիւն կատարել Պալթեան ծովուն մէջ: Նոյնպէս, պէտք է համաձայնութիւններ ստորագրել ցամաքային և երկաթուղային փոխադրութիւններու մարզերուն մէջ, որպէսզի փոխադրակառքերն ու գնացքները կարենան Լեհաստանէն եւ Լիթուանիայէն անցնիլ: Այլապէս, հողաշերտին մէջ կարելի պիտի չըլլայ արտադրութիւնը ոտքի պահել, քանի որ ան լայնօրէն կախեալ է Ռուսաստանէն ներածուած նախանիւթերէն: Մոսկուա փորձած է միշտ խուսափիլ բանակցելէ՝ եւրոպական արագընթաց ուղիներու ապագայի ծրագրին մէջ հողաշերտին ներառման գծով, հակառակ անոր որ ծրագրին ծախքերը գլխաւորաբար յանձն առնուած են ԵՄ-ին կողմէ:

Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ վախ կայ որ, ռուսական ճիէթին պատճառով, Կալինինգրադ «սեւ ծակ»ի մը վերածուի բարգաւաճ Եւրոպայի սրտին մէջ: Ըստ քննութիւններու, ոչ միայն հոն տիրող կեանքի մակարդակը Լեհաստանէն շատ աւելի վար է, այլեւ՝ սիտայի պարագաները (համեմատականօրէն) երեսուն անգամ աւելի են քան դրացի Լիթուանիան: Հոնկ-Քոնկ մը դառնալու փոխարէն, վախ կայ որ Կալինինգրադ վերածուի մաֆիական կազմակերպութիւններու խարիսխի մը եւ ռուսական աշխարհակալ քաղաքականութեան սուզանաւի մը:

Ռուսաստանի տեղի տալ կրնայ շատ վըտանգաւոր հետեւանք ունենալ: Տանըրհինգերը ցոյց տուին թէ իրենք գիտեն հարցին սահմանները: Անոնք համաձայն չեն եւրոպական օրէնքին առջեւ բոլորին հաւասարութեան սկզբունքը զոհելու՝ Ռուսաստանի հետ լաւ յարաբերութիւններ պահելու խորանին վրայ: Անոնք նաեւ չեն ուզեր Լեհաստանի գերիշխանութիւնը սահմանափակել: Այսօր, Արեւմուտքը կ'ուզէ Ռուսաստանի հետ իր կապերը զարգացնել ընկերակցութեան հիման վրայ, նոյն ատեն յարգելով փոքր երկիրներու շահերը: Պատմութիւնը ցոյց կու տայ որ այս ձեւի սառնահալք մը կրնայ մնայուն ուխտի մը վերածուիլ... եւ յաւելեալ՝ պարզ սիրաբանութիւն մը չդառնալ, որուն նմանները անցեալին շատ տեսնուած են:

ՍԱՐՈՒՆԻ

(Քաղուած՝

«Գուրիէ Էնթէրնասիոնալ»էն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ԳՕՏԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՈՒՄ

«Վերադարձ Արցախ» ծրագրին շրջանակներուն մէջ սահմանամերձ գիւղեր հաստատուած են հինգ ընտանիքներ եւս: Ծրագիրը կ'իրագործուի ԼՂՀ պիւտճէով ու կը նախատեսէ 5-էն 8 հազար տոլար իւրաքանչիւր ընտանիքի համար: Ան կարելիութիւնն ունի տարեկան մինչեւ 250 ընտանիք հովանաւորելու: ԼՂՀ այս ծրագիրը սկսած է 1994-էն. Հայաստան միացած է անոր 2000-ին, ուրկէ դիմած են արդէն 700 ընտանիքներ: Յունուար 1-ի տուեալներով Շահումեանի, Հադրութի, Ասկերանի սահմանամերձ գօտիները տեղափոխուած են 70 ընտանիքներ 370 անդամներով: Անոնց կը տրուի սեփական տուն, հողատարածք եւ հինգ տարի զերծ կը մնան հարկերէ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարուան երաշտէն տուժածներուն համար Գերմանիոյ կառավարութիւնը Սիւնիքի մարզին ղրկած է մարդասիրական օգնութիւն: Ստացուած արնըտեղէնը ուղղուած է 7800 ընտանիքներու, անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար նախատեսելով 10 լիթր ձէթ, 21 քիլօկըրամ ալիւր, 7 քիլօկրամ ոլոռն: Օժանդակութիւն նախատեսուած է նաեւ Կապանի, Մեղրիի, Ագարակի, Գորիսի դըպրոցներուն եւ գիշերօթիկներուն համար:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Բայց յեղափոխականները բան մը ըրած չունին:

- Կ'ուզեն ընեն, կ'ուզեն չընեն. կառավարութիւնը գոհ կը մնայ, եթէ այսպիսի թուղթ մը տանք:

- Այդ ձեր առաջարկը այնքա՜ն ծանրակշիռ բան մըն է, որ կարելի չէ կատարել. ապագային պատասխանատու կը մնանք ազգին առջեւ:

- Ապագայի պատասխանատուութիւնը ի՞նչ կարեւորութիւն ունի: Հիմա մենք մեր մորթը փրկելու նայինք:

- Քեզի համար չունի, բայց ինծի համար կարեւորութիւն ունի: Մանաւանդ որ ապագային քեզ չեն դատապարտեր, այլ պաշտօնի վրայ գտնուող Պատրիարքը:

- Որպէսզի դուք ապագային չդատապարտուիք, պէտք է, որ մենք, ընտանիքով, չօլուխ - չօճուխով աքսո՞ր երթանք:

Պատրիարքը յայտնապէս նեղութիւն կը զգար վաճառականին խօսքերէն: Այլեւս համբերութիւնը սպառելով ըսաւ.

- Ես, իբրեւ Պատրիարք, իմ պարտականութիւնս գիտեմ եւ կը կատարեմ:

- Բայց մեր կեանքի ապահովութի՞ւնը:

- Ամբողջ ազգը ինչ որ պիտի ըլլայ՝ դուք ալ ան կ'ըլլաք:

- Կը ցաւիմ, որ ուղիղ չէք տրամաբաներ կոր, Սրբազա՛ն Հայր:

- Իմ խիղճս հանդարտ է, եւ ասիկա բաւ է ինծի համար, հիմա դուք՝ հաւաստացած, ի՞նչ պիտի ընէք սա տարագիր թշուառներուն համար: Կարդացէ՛ք, Սերովբէ՛ էֆէնտի, սա տեղեկագիրը եւ տեսէ՛ք, թէ ի՛նչ սարսափելի վիճակի մատնուած են Իզմիրի գտնուող գաղթականները:

Եւ Պատրիարքը վաճառականին երկարեց քիչ մը առաջ կարդացած թուղթը:

- Ամա՛ն, ամա՛ն, չկարդամ՝ աւելի աղէկ, - գոչեց վաճառականը ձեռքի վանողական շարժումով մը, - տանկ բաներ ո՛չ լսել, ո՛չ ալ գիտնալ կ'ուզեմ, դուք կացութիւնը չէք ըմբռներ կոր, շատ վտանգաւոր ժամանակի մը մէջ ենք, տարագիրներով զբաղելու ատեն չէ, եւ ձեզի ալ խորհուրդ կու տամ, որ դուք ալ չզբաղիք: Եթէ կառավարութիւնը իմանայ, որ Պատրիարքարանը դրամական օգնութիւն կ'ընէ կոր տարագիրներուն, հետեւանքը կրնայ շատ գէշ ըլլալ:

- Ուրեմն տրամադիր չէ՞ք դրամական օգնութիւն մը ընելու այս խեղճերուն:

- Ե՞ս, դրամ տամ տանկ բանի մը համա՞ր, - գոչեց Սերովբէ էֆէնտի դող ելած, - փա՛ռք Աստուծոյ, դեռ խելքս չկորսնցուցի, ո՛չ դուք տանկ բան մը ըսած եղէք, ո՛չ ալ ես լսած:

- Բայց վախնալու բան մը չի կայ, - պնդեց Պատրիարքը, - ձեր տալիք նուէրը ծածուկ պիտի պահուի, միայն ես պիտի գիտնամ:

- Կ'աղաչեմ, մի՛ պնդէք, խօսքը անգամ կը սարսափեցնէ կոր ինծի, ես ի՛նչ լսելու եկայ, դուք ի՛նչ կ'ըսէք ինծի, այդ տեսակ տեղեկագիրները հոս՝ Պատրիարքարանին մէջ պահելն անգամ վըտանգաւոր է եւ կրնայ փորձանք մը բերել ձեր գլխուն: Ինչպէ՞ս այդ տեսակ թուղթեր կրնաք կոր ստանալ:

- Միջոցը գտած ենք:

- Վտանգաւոր է, էֆէնտի՛մ, վտանգաւոր, այս միջոցին շատ զգոյշ վարուելու է, առիթ մը կը նային կոր մեզ ալ աքսորելու համար:

Եւ Սերովբէ էֆէնտի ոտքի ելաւ դըժգոհ շարժումով մը, Պատրիարքին ձեռքը բռնեց եւ ըսաւ.

- Խոհեմութիւն, Սրբազա՛ն, խոհեմութիւն, պզտիկ սխալ մը ամէնուս գըլուխը կրնայ փորձանք բերել, գացողները գացին, մնացողները մտածենք:

Պատրիարքը այս յորդորին պատասխանեց քմծիծաղով մը:

Վաճառականը յուսախաբ դէմքով մը մեկնեցաւ Պատրիարքարանէն, ուղղուեցաւ Գում Գաբուի կայարանը եւ վերադարձաւ Պոլիս, իր գրասենեակը:

Իր առաջին գործը, որ կ'երեւայ, թէ տեղեակ էր իր մեծաւորին ձեռնարկին, հարցուց.

- Էֆէնտի՛, ի՞նչ արդիւնք ունեցաւ ձեր տեսակցութիւնը:

- Զէ՛, աղբա՛ր, - գոչեց Սերովբէ էֆէնտի դառնացած ծեծով մը, - պարապ տեղը անչափ տեղը գացինք, յոգնեցանք:

(Շար. 179)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան – Սփիւռք գործակցութիւնը զարգացնելու եւ խորացնելու նպատակով 2002 թ. Մայիսի 27–28–ին Երեւանում հրաւիրւում է Համահայկական Երկրորդ Խորհրդաժողովը, որի օրակարգում կը ներառուեն համազգային նշանակութեան հարցեր եւ դրանց իրականացմանը նպատակաուղղուած ծրագրեր:

Երկրորդ խորհրդաժողովն ունենալու է առաւել գործնական բնոյթ, աշխատանքները հիմնականում ընթանալու են մասնագիտական մասնաճիւղերում, քննարկուելու են տարբեր բնագաւառների ծրագրեր եւ ստեղծուելու են դրանց իրականացման համապատասխան մեխանիզմներ:

Այդ նպատակով Փարիզում ՀՀ դեսպանութիւնում կազմակերպւում է նախապատրաստական ժողով, որին հրաւիրւում են մասնակցելու ֆրանսահայ բոլոր կազմակերպութիւնների եւ հաստատութիւնների ներկայացուցիչները, մտաւորականութիւնը, մամուլը, ինչպէս նաեւ անհատներ:

Քննարկուելու են Երկրորդ խորհրդաժողովի գլխաւոր ուղղութիւնների վերաբերեալ հարցեր, կազմակերպական հարցեր, ինչպէս նաեւ նախապատրաստուելու են առաջարկութիւններ:

Ժողովը տեղի է ունենալու Շաբաթ, Մարտի 9–ին, ժամը 14 – 17–ին, ՀՀ դեսպանութեան շէնքում:

Հասցէն՝

Ambassade de la République d'Arménie
9, rue Viète, 75017 Paris
Tél. : 01 42 12 98 00
Fax : 01 42 12 98 03

CONFERENCE
«Les Dimanches de Carême»

Père Dirair KELEJIAN
organisée par le Comité des Dames de la Cathédrale Saint Jean-Baptiste
Dimanche 10 mars à 16 heures
Salle Nourhan Fringhian
15, rue Jean-Goujon — 75008 Paris

en deuxième partie
Projection de la vidéo de la visite en France
du Catholicos de tous les Arméniens
Sa Sainteté KAREKINE II
(du 6 au 18 décembre 2001)

Buffet

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղի անդամուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց ընկերուհի՝ Արաքսի Փափազեանին եւ ընկերուհի Մարօ Գալֆայեանին իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Տաֆէ Ներկիզեանի մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին 45 Եւրօ կը նուիրեն Համազգայինի Մարսէյլի ճեմարանին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՋԻՆՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղը ձեզ կը հրաւիրէ, ինչպէս ամէն տարի, նաեւ այս տարի հայկական աւանդութեան համաձայն «Միջինքի» առթիւ ընկերուհիներու պատրաստած համեղ ճաշերուն Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 12·30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը Արեւագալի ժամերգութենէն վերջ:

Ճաշագինն է՝ 15 Եւրօ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Մարտ 10, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յաւարտ պատարագի՝

ԱԼԻՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

LA CITE INTERNATIONALE UNIVERSITAIRE
fête le
« PRINTEMPS DES POETES »

la Maison des Etudiants Arméniens
vous convie
à la rencontre
de la poésie arménienne

le Dimanche 17 mars de 14h à 17h
à la Maison des Etudiants Arméniens
57, boulevard Jourdan, 75014 Paris
Métro Porte d'Orléans /
RER Cité Universitaire

UNE POESIE QUI S'AFFICHE

Parcours à travers la poésie contemporaine arménienne
(visite libre d'une exposition de poèmes)

à 15 heures

LECTURE PUBLIQUE D'ŒUVRES POETIQUES

en français et en arménien
par la comédienne Andrée DAMANT et Arthur SARKISSIAN

— Lancement du prix de poésie de la Cité Internationale;
— Intermède musical par des étudiants de la Maison;
— Petit buffet.

— Entrée libre dans la limite des places disponibles —

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix
du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE

(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Տիկնանց Յանձնախումբը
Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ-ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12·30–ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել

Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 կամ՝ 04 91 77 84 70

Մասնակցութիւն՝ 20 Եւրօ:

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 10 mars à 9 heures 30
Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux

Programme :
— Une puissante association caritative, le Fonds Arménien
— Caractère œcuménique de la Société Biblique d'Arménie.

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–ին

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ - ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8
Կը քարոզէ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté
Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8
ԻԶ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Իսի լէ Մուլինոյի
ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Եկեղեցւոյ մէջ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 10
«ԴԱՍՏԻԱՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Տէր - Խաչատուրեանէ 41 Եւրօ եւ Տիկին Մարի - Տէր Յակոբեանէ 31 Եւրօ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
9 et 10 MARS

Journées nationales au profit de la Colonie de Bellefontaine

REGION PARISIENNE :

Gala Artistique

Sous la présidence d'honneur
de **M. André SANTINI**
Maire d'Issy-les-Moulineaux
le 9 mars à 20h30 — au PACI, 25, avenue Victor Cresson Issy-les-Moulineaux
Seize artistes ou groupes mettent leur talent et leur générosité au service de notre action :
Chouchane OSMANDJIAN, Serge AVEDIKIAN, YERSO, Nathanaël LEONIAN, Marten YORGANTZ, Ensemble NAVASART, Herminé YERISSIANS, Vicken TARPINIAN, Troupe de danse de la MCA d'Alfortville, Nareg DOURIAN, Richard TAXY, Rasmig ABRAHAMIAN, Arthur AHARONIAN, Chorale de la CBAF, ZEPUR et KHATOUNA, Jean-Pierre NERGARARIAN
Réservations : 01.42.36.33.73 ou 06.87.05.00.67
01.40.95.81.33 ou 06.11.14.19.80

CENTRE-FRANCE :

Dîner

placé sous la Présidence d'honneur
de **M. Gérard COLOMB**
Sénateur-Maire de Lyon
et sous le parrainage de **Youri DJORKAEFF**
le 9 mars à 20h — Au Méridien Part-Dieu, 129, rue de Servient, Lyon
Alexandre SIRANOSSIAN au piano et Astrig SIRANOSSIAN au violoncelle assureront aimablement la partie artistique.
Réservations: MCA Décines: 04.78.49.42.97
ou MCA Villeurbanne: 04.78.26.28.71 ou MCA Vienne: 04.74.53.43.80

REGION PACA :

Loto Géant

le 10 mars à 15h à la MAJC — 12-14, rue St-Bazile, Marseille
De très beaux lots à gagner

Venez nombreux à ces soirées

Aidez nous en envoyant vos dons à la CBAF
Action Colonie — 17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 8
VENDREDI
8 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.380 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·380

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Մարտ 6 / 7)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ողջունած է Եւրոպական Միութեան Փետրուար 28-ի բանաձեւը որով կը կոչուէր Հայաստանի շրջափակումին վերջ տալու եւ Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու Թուրքիոյ ուղղուած կոչը: Նախարարը ըսած է թէ իրենք համաձայն են միութեան առաջարկին որով կովկասեան երեք Պետութիւնները կը հրաւիրուին Եւրոպական Միութեան հետ ժողովով մը մշակելու շրջանային գործակցութեան ռազմավարութիւնը: Այդ գործակցութիւնը կը նպաստէ խաղաղութեան, մարդու իրաւունքներու յարգանքին, ժողովրդավարութեան, ընկերային ու մշակութային զարգացման, տնտեսութեան բարգաւաճումին եւ բնապահական խնդիրներու լուծումին. բաներ, որոնք Հայաստանի մշտական ուշադրութեան թիրախները կը կազմեն:

ՕԹԱՆ-Ի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ծանօթանալու այցով մը Երեւան գացած է ՕԹԱՆ-ի սպայակոյտէն պատուիրակութիւն մը, ղեկավարութեամբ զօրավար Կ. Փալմիէռիի: Անոնք Մարտ 5-ին ծանօթացած են Հայաստանի զինեալ ուժերու խաղաղապահ ստորաբաժանումին կազմին, ռազմական ուսումնական հոլովոյթին կազմակերպչական հարցերուն: Պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է Պաշտպանութեան նախարարութեան արտաքին յարաբերութիւններու եւ ռազմական գործակցութեան վարչութեան պետ զօրավար Մ. Մելքոնեանի հետ ու քննարկած գործակցութեան հարցեր:

ՀԱԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ

Վրաստանի Խորհրդարանի երեսփոխան Գ. Շարաձէ հայ երեսփոխան Վան Բայբուրդեանը մեղադրած է «հակապետական եւ դաւաճանական քաղաքականութիւն» վարելով: Այդ մեղադրանքին պատճառը վրացերէնին Վրաստանի պետական լեզուի կարգավիճակ տալու եւ հայաբնակ Ախալքալաքէն ռուսական զօրքերու մեկնումին Վ. Բայբուրդեանի մերժումն է: Այս վերջինը բացատրած է թէ ինք դէմ չէ պետական լեզուի օրէնքին քուէարկումին, բայց անոր անմիջական կերպով գործադրութիւնը կը խոչընդոտէ երկրին հայ, յոյն, ազրպէջանցի քաղաքացիներուն իշխանութեան մարմիններու ընտրութիւնը: Ինչ կը վերաբերի Ախալքալաքի ռուսական զօրքերու խնդրին, հայ երեսփոխանը կ'ուզէ որ անոնք դուրս բերուին միայն Ջաւախքի հայութեան գոնէ հիմնական ընկերա-տնտեսական հարցերուն կարգադրութենէն ետք, քանի որ շրջանի Հայերուն մեծ մասը կ'աշխատի զինուորական այդ խարխիններուն մէջ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտեմբեր 27-ի դատին Մարտ 6-ի նիստին ամբաստանեալ Դ. Բեջանեան հրաւիրուած է հարցումներու պատասխանելու: Ան մաս մը հարցում անպատասխան ձգած է, ապա ըսած է որ չէր յուսար դատարան ներկայացուիլ, կը մտածէր որ զինքը կը սպաննէին: Ափսոսանք ալ յայտնած է սպանութիւններուն համար եւ պնդած թէ ինք չէ սպաննած երեսփոխան Ա. Արմենակեանը, զոր լաւ կը ճանչնար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ոչ զինուորական զոհերու թիւը այնքան մեծ է որ, բուռն բողոք բարձրացած է բնակչութեան մօտ: Ամերիկեան ռմբակոծութիւններու սաստկութիւնը միայն բարկութիւն ստեղծած է եւ Աֆղան մը չի վարանիր ըսելու. – «Ինչ որ Ամերիկացիք ըրին կոպիտ է: Հոս են խաղաղութիւն բերելու համար, ոչ թէ անմեղներ սպաննելու եւ մեր երկիրը քարուքանդ ընելու»: Բոլորն ալ կ'ուզեն որ Ամերիկացիք եւ օտար միւս ուժերը հեռանան երկրէն: Ուրիշ ագարակապան մը կ'ըսէ. – «Հո՛ս, ոչ Ալ-Քաիտայի մարդիկ կան, ոչ ալ ահաբեկիչ: Ամերիկացիք օրական 200 տոլար կու տան Աֆղաններ սպաննելու համար: Քանդուած գիւղերը աֆղան են»: Շատեր կը դատապարտեն այդ Աֆղանները, որոնք կը կռուին Ամերիկացիներու կողքին: ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց պատասխանատու՝ Մարի Ռոպինսըն շատ մտահոգ է եւ Տի Ցայթի տուած հարցազրոյցի մը մէջ չի ծածկեր այդ մտահոգութիւնը, որովհետեւ «բնակչութեան մէջ զոհերու աներեւակայելի թիւ մը կայ»: Քապուլի մէջ, Մարտ 6-ին, պայթում մը պատահած է, մինչ միջազգային ուժի զինուորներ կը ջանային հակօդային հրթիռներ բնաջնջել, երկու Գերմանացի եւ երեք Դանիացի մեռած են, երեք ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են:

ԵՒՐՈՊԱՆ հակազդեց Միացեալ-Նահանգներու որոշումին դէմ ծանր տուրքեր կիրարկելու պողպատի ներածման վրայ: Պուշ 8%-էն 30% տուրքեր դրաւ պողպատի զանազան ապրանքներու վրայ, ինչ որ Եւրոպացիներուն համար «անհիմն», «անարդար» եւ «անընդունելի» կը նկատուի:

ԺՈՍՓԷՆ հանդարտութիւն եւ խոհեմութիւն թելադրեց իր «քաղաքական խորհուրդին» եւ հրաւիրեց իր կողմնակիցները որ չմեկնաբանեն հարցախոյզերը: Մարտ 6-ին, երկրորդ անգամ ըլլալով, գացած էր իր «աշխատանոցը»: Քաղաքական խորհուրդը 70 անդամներէ բաղկացած է: Ժոսփէնի առաջին հանրաժողովը տեղի կ'ունենար Մարտ 7-ին, Լիլ:

ՇԻՐԱՔ հակայարձակման անցած է եւ Մարտ 6-ին, Սթրազպուրկի մէջ, խօսելով ապահովութեան մասին, պատասխանեց Ժոսփէնի «միամտութեան» չքմեղանքին, ըսելով թէ արդարացում չէ, այլ՝ սխալ: Ու նախագահական թեկնածուն կը շայլէ խոստումները, անտեսելով թէ, ի վերջոյ, եօթը տարի է արդէն նախագահ էր եւ ինչո՞ւ չըրաւ ինչ որ կը ծրագրէ ընել: Շիրաք խօսեցաւ նաեւ Եւրոպայի մասին, որու գլուխը նախագահական պաշտօնի մը ստեղծումը կ'առաջարկէ, ինչ որ խիստ քննադատութեան առիթ տուաւ Փաւքուալի:

ՆԵՃՄԷԹԹԻՆ ԷՐՊԱՔԱՆ, Թուրքիոյ իսլամապաշտ նախկին վարչապետը 2 տարի եւ չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մարտ 6-ին, իր կուսակցութեան դրամական հարցերուն կապուած չարաշահութեան համար: Վերաքննութեան դիմած է եւ եթէ վերաքննութեան դատին վճիռը հաստատուի Էրպաքան չի կրնար կուսակցութեան մը անդամ ըլլալ եւ ընտրութիւններու ներկայանալ: Էրպաքանի դատը բացուած էր 1998-ին Բարօրութեան իր կուսակցութեան արգիլումէն ետք:

ԷՐԻՔ ԱԼՖԷՆԻ գիրքը կը շարունակէ բանավէճի նիւթ ըլլալ, արդարեւ շատեր, մանաւանդ արդարադատութեան մարզին մէջ, անընդունելի կը գտնեն որ դատաւոր մը հատորով մը հրապարակ իջնէ, մինչ արհեստով իսկ պարտականութիւններ ունի: Գրեթէյլի դատախազը, այդ ուղղութեամբ նամակ մը գրած է Արդարութեան նախարարութեան, ուր կ'ըսէ թէ անմիջապէս որ պատասխան մը ստանայ, դատի պիտի դիմէ, քանի իրեն հանդէպ ծանր անուանարկումներ կան հատորին մէջ: Դատախազը կը հիմնուի «կանոնագրային պաշտպանութեան» մը վրայ, զոր պէտք է վայելէ դատական ուեւէ պաշտօնատար:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ 15 քաղաքացիներ սպաննուած են Մարտ 5-ին եւ 6-ին, խումբ մը ապստամբներու կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ նկատի առած շրջանին ներկայի զարգացումները, զգուշացուցած է Իրաքի հիւսիսային գօտիին քիւրտ ղեկավարներէն Ճ. Թալապանին որ Անգարայի մէջ շփումներ ունեցած է թրքական սպայակոյտին հետ: Ըսուածը այն է որ Թուրքիա ոչ մէկ ձեւով պիտի ընդունի Հիւսիսային Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը հռչակումը: Նման բանի մը իրագործումը Անգարա պատերազմի դրդապատճառ պիտի նկատէ: Միւս կողմէ, Իրաքի նախագահին օգնականը Ռամազան խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է Անգարայի, թելադրելով որ ետ կենայ իր երկրին դէմ ԱՄՆ-ու ծրագիրներուն մասնակցելէ, քանի որ նման քայլ Իրաքէն առաջ Թուրքիոյ մասնատումին կրնայ առաջնորդել, շարժման մղելով հոն ապրող Քիւրտերը:

ՊՈԼԻՍ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԹԱԼԱՆԻ ՎԱՅՐ

«Ակօս» շաբաթաթերթը (Մարտ 1) կը տեղեկացնէ թէ պատմական արժէքներու կողոպուտի գլխաւոր վայրերէն դարձած են հայկական եկեղեցիները: Վերջին պարագան արձանագրուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիին մէջ ուրկէ պատմական արժէքով վեց աշտանակ գողցուած է եւ շուկան ծախու հանուած: Ամերիկահայ զբօսաշրջիկ մը անդրադառնալով կատարուածին, տեղեակ պահած է Մեսրոպ պատրիարքը որ յաջողած է արգելք ըլլալ գողօնին վաճառքին ու ետ առնել աշտանակները: Շաբաթաթերթը կ'ըսէ թէ կը սպասուի որ Պոլսոյ պատրիարքը հաղորդագրութեամբ մը առաւել ուշադրութիւն թելադրէ եկեղեցիներու գոյքերուն հանդէպ եւ վարչութիւնները պատասխանատուութեան հրաւիրէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԹԱՂՈՒՄԻՆ 80-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

«Հայ դպրութիւն» ընկերութեան, Հայագիտական կաճառին ու «Սփիւռք» գիտաուսումնական կեդրոնին նախաձեռնութեամբ հայերէնի մաշտոցեան ուղղագրութեան խորհրդային գնդակահարումին ու երեւանեան թաղումին 80-րդ տարելիցը նշուած է յարութեան անսասան կամքով: Այդ առիթով կազմակերպուած գիտաժողով մը Մարտ 4-ին Ա. Իսահակեան գրադարանին մէջ մէկտեղած է այդ կամքին առայժմ սակաւաթիւ ներկայացուցիչները. Լեւոն Միրիջանեան, Վալերի Միրզոյեան, Ջանի Միրզաբեկեան, Սուրէն Դանիէլեան. ձեռնարկին ողջոյնի խօսքը արտասանած է գրադարանին տնօրէնը Ցամիկ Կարապետեան, իսկ օրհնութեան ելոյթ մը ունեցած է Մայր Աթոռէն Ներսէս Արք. Պօղարալեան:

Ինչպէս գիտաժողովին մասին իր թղթակցութեան մէջ խրախուսիչօրէն կը մատնանշէ Մելանիա Բադալեան («Ազգ», Մարտ 6), օրուան յայտնութիւնը եղած է թեքնիքական գիտութիւններու թեկնածու Արամ Գոլոյեանի կողմէ համակարգչային ծրագրի մը ներկայացումը. ծրագիր, որով խորհրդային օրերու նըւէր խեղագրութենէն կարելի է արագօրէն անցնիլ մաշտոցեան ուղղագրութեան: Ծրագրին հեղինակը տեղւոյն վրայ ցուցադրած է թէ իր մշակած ութ սկզբունքային կէտերով ինչպէս կ'ըլլայ այդ անցքը, քանի մը վայրկեանի մէջ 19 էջնոց բնագրի մը աբեղեանական խեղագրութիւնը վերածելով մաշտոցեան ուղղագրութեան:

Գիտաժողովի աւարտին Հայաստանի մէջ հայերէնի ուղղագրութիւնը ժամ առաջ վերականգնելու դիմում մըն ալ յըղուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի. դիմումով շեշտուած են երկու գրելաձեւի գործածութեան անտրամաբանական բընոյթը եւ ազգավնաս հեռանկարները: Անհրաժեշտ նկատուած է անվաւեր յայտարարել «Սովետական Հայաստան»ի կառավարութեան 1922 Մայիս 4-ի որոշումը որ հայերէնի ուղղագրութեան մահավճիռը հաստատած է, փոխարէնը «սկզբնական մեղք»ի մը ժառանգորդները դարձնելով յետագայ սերունդները:

Առաջին այս արձագանգը՝ որպէս յուսատու նախաձեռնութեան ողջոյն. բընականաբար, լայնօրէն կ'արձագանգենք գիտաժողովին երբ ունենանք ելոյթներու լման թղթածրարը: Մինչ այդ, փառք կու տանք առ որ անկ է, որ Հայաստանի հայագիտութեան դաշտը չի սահմանափակուիր Ջահուկեաններով, Հախվէրտեաններով ու հոն, թալիպաններու բազմութեան քով կան հոսանքն ի վեր թիավարող հաւատացեալներ ալ...:

Թ. ԱՐՓԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Վերջին ճամբորդութեանս աւարտին, երբ իտալացի զոյգ բարեկամներով եկած էի, Մարիոն ամենայն պարզութեամբ, ամէնէն դիւրին հարցումը ուղղեց: Նոյն վայրկեանին չհասկցայ թէ ինչո՞ւ լեզուս բռնուեցաւ յանկարծ եւ ձգեց որ պահ մը ամփոփուիմ...: Հարցումը սա՛ էր. «Հայաստան ի՞նչ վարչակարգ ունի...»:

Դիկտատորութիւն չէ. Թագաւորութիւն չէ. Հանրապետութիւն է արեւմտեան շատ մը պետութիւններու նման: Ունի նախագահ մը, վարչապետ մը, Խորհրդարան, երեսփոխաններ, նախարարութիւններ: Վերջապէս՝ օրինաւոր հանրապետութիւն մը: Մարիոյին կրցայ պատասխանել եւ չխորանալ: Հարցումը երբ ես ինծի ըրի, չկրցայ համոզուիլ:

Ո՞ւր տեսնուած է որ երբ նախագահ մը պիտի ճամբորդէ, կամ վերադառնայ ճամբորդութենէն, օդակայան խմբէ իր նախարարները, քաղաքապետը, զօրավարները, ժամերով սպասցնէ արեւուն կամ անձրեւին տակ, օդակայանը վերէն վար պարպէ իր պաշտօնեաներէն, գործնականին մէջ երկրին իշխանութիւնը քարացնէ 4 - 5 ժամ մինչեւ իր մեկնումը: Պատահեցաւ որ օրին մէկը, պատահմամբ, կրցայ ականատես ըլլալ այս արտասովոր տեսարանին, մերձակայ գրասենեակ մը, ուր այցի եկած էի բարեկամի մը: Առաւօտեան ժամը 10-ին հաւաքուած այդ բազմութիւնը հազիւ կրցաւ չորս ժամ վերջ ցրուիլ...: Ինծի ըսուեցաւ որ ազգային գրադարանի գաղտնի դիւաններուն մէջ վերջերս գտնուած է ՄԵԾՆ ՏԻԳՐԱՆԻ կտակը, ձեռագիր վիճակի մէջ ուր յատուկ կերպով կը յանձնարարուի գալիք իշխանութիւններուն հաւատարիմ կերպով գործադրել Մեծն Տիգրանեան այս կարգադրութիւնը...: Այդ է հաւանաբար պատճառը որ դեսպաններուն, նախարարներուն, տեղակալներուն եւ այլ կարեւոր պաշտօններուն նշանակութիւնն ալ նախագահը իրեն վերապահած է. ինչպէս որ վայել(՞)է դեմոկրատիկ - ժողովրդավարական երկրի մը հանրապետութեան:

Եթէ այս ամէնը միամիտ Մարիոյին բացատրէի, վստահ եմ զարմացած երեսիս պիտի նայէր, ըսել ուզելով - Դուք ասոր ժողովրդավարութի՞ւն կ'ըսէք... մենք կ'ըսենք ՄԱՔՈՒՐ ԴԻԿՏԱՏՈՐՈՒԹԻՒՆ: Նման անձ մը վայելած ենք մի քանի տասնեակ տարի. դուն երիտասարդ ես չես գիտեր. կը կոչուէր Մուսոլինի:

Սիրելի Մարիօ, ես քաղաքականութենէ բան չեմ հասկնար. չեմ ալ ուզեր հասկնալ. ամէն երկիր իր գիտցած ձեւով եւ իր մակարդակին համաձայն կ'ընտրէ իր իշխանաւորը եւ անոր իրաւունքներ կու տայ կամ կ'առնէ: Իմ հասկցածս ալ պատասխանատուները չեն հասկնար, դժբախտաբար. ես միտքի, լեզուի, գրիչի ծառայող մըն եմ. միշտ հարց տուած եմ մեր երկրի ակադեմիկոսներուն թէ ինչո՞ւ չեն միջամտեր երկրին մէջ ամէնէն շատ գործածուող բառերը օտարաբանութիւններէ մաքրելու: Ընդհակառակն, փոխանակ մաքրելու, հիմա սկսած են լոյսերով զարդարել. գոյնզգոյն զարդերով ճոխացնել որ դիմացի սահմանային գիւղերէն ալ տեսնուին ԲԵՆԶԻՆ-ի կայանները: Ինչո՞ւ բենզին, երբ ունինք մաքուր ԿՆԴԻՐ բառ... ինչո՞ւ ՓԷԹՐՕԼ երբ ունինք սքանչելի ՔԱՐԻՒՂ բառը, ինչու Օ-ԴԱ-ՆԱ-ՎԱ-ԿԱ-ՅԱՆ երբ ունինք ՕԴԱԿԱՅԱՆ, ինչո՞ւ Ա-ՎԻԱ-ՈՒ-ՂԻ-ՆԵՐ, օդանաւէն ինչպէ՞ս Ավիա ծնաւ ... ՕԴՈՒՂԻ չի՞ բաւեր ... ո՞ւր ես ակադեմիա: Գիրքերու շնորհահանդէսները հեղինակներուն ձգէ՛ եւ հրապարակ իջի՛ր քիչ մը, քայքայուող լեզուին տէր կանգնելու. այն ատեն, նիւթապէս ալ կ'օգնէ քեզի արտասահմանը: Մեծամեծ տիտղոսները այլեւս ազդեցութիւննին կորսնցուցած են: Հայութիւնը գործ կ'ուզէ տեսնել ·գործի՛ լծուէ:

Հայաստանեան Պատկերներ... որ կողմ դառնալու ըլլամ, այս «խայտառակ» դիտող աչքէս բան չի վրիպիր: Օդակայանն ենք Գէորգին հետ: Մտերիմ մը ճամբայ կը դնենք: Չորս հոգիէ բաղկացած երիտասարդ ընտանիք մը ուշադիր մեր կողմը կը նայի: Յայտնի է որ առաջին անգամ ըլլալով արտասահման կ'ուղեւորին. ճամբու ընկեր կը փնտռեն: Լեզու չեն գիտեր ռուսերէնէն զատ եւ ուղղուած են Իտալիա, Ֆիրէնցէ, Վենետիկ, Հռոմ, Ցիցիլիա (Սիկիլիա)... կը խնդրենք մեր բարեկամէն որ օգտակար ըլլայ: Մինչ այդ հետաքրքրութիւն մը արթնցած է մէջս: Նախարարի ընտանիք չեն թուիր. հարուստ ալ ըլլալու չեն, հագուած ձեւերնին կ'ազդարարէ որ պարզ քաղաքացիներ են, առանց մասնաւոր յատկութիւններու: Ուսկի՞ց այդքան դումար, ընտանեօք այդքան շրջան ընելու. Տիկինը չաշխատիր. ամուսինը Երեւանի ամէնէն աղքատ թաղամասին մէջ 1000 աշակերտանոց դպրոցի մը տնօրէնն է, որուն ամսականը 40 - 50 տոլար ըլլալու է ամէնէն շատ: Չէի սխալած: Ամուսինը երիտասարդ, համակրելի եւ չիտակ խօսող մարդ է. ի՞նչ կայ զարմանալու. 1000 աշակերտ ունենալը փոքր դրամագլուխ մը չէ. եթէ իւրաքանչիւր աշակերտ 20 - 30 տոլար «տակից» տարեկան նուիրէ շատ սիրելի թանկագին տնօրէնին ... Ցիցիլիայէն վերջ ... Պալէառ ալ կրնան անցնիլ...:

* * *

Բայց ես չէի հրաժարած Սեւանի աւազանի հարաւ-արեւմտեան ափերը հետախուզելու իմ ծրագրէս:

Եղանակը հրաշալի էր. Գէորգին տրամադրութիւնն ալ մի քանի օր է շատ բարձր էր: Հարիւրի հասնող իր փեթակները լաւ արդիւնք կը խոստանան: Քաղաքին մէջ ալ գործերը լաւ կ'ընթանան: Գործընկերները վարժուած են իր բացակայութիւններուն, երբ ես Հայրենիք ժամանեմ: Այնքան համակրելի տղաք են որ որպէսզի խղճի խայթ չտան ինծի, շնորհակալութիւն կը յայտնեն որ «Գէորգի անտանելի ներկայութենէն կ'ազատեմ» զիրենք: Իրականին մէջ սիրով աշխատող, հրաշալի խումբ մըն են որ երբ քով քովի ըլլան, զոյգ կիթառով եւ ջութակով այնպիսի «պալալայքա»ներ կը նուագեն որ անցորդները պահ մը կանգ կ'առնեն, ունկնդրելու այս ժամանակէն դուրս նուագահանդէսը:

Հնաւորութենէն աւելի, հետաքրքրութիւնս մեծ էր կրկին տեսնելու Սեւանի աւազանին այդ բացառիկ հարուստ շրջանը, պատմական յուշարձաններով:

Որպէս սկզբունք, որոշեցինք խուսափիլ մայրուղիէն եւ յառաջանալ ներքին ճամբաներով որ թէեւ ողբերգական վիճակի մէջ կը գտնուին, բայց այնքան ձգիչ են իրենց ամայութեամբ:

Արովեան քաղաքէն անցանք Ջրաբեր, ապա Ֆանտան, համեմատաբար դար ու կէս պատմութիւն ունեցող, առանց որեւէ պատմական հետքերու, սակայն հրապուրիչ իրենց գեղջկական կեանքով: Ֆանտանի մէջ հանդիպեցայ շուէտական չէկութեամբ կապուտաչուի մանուկներու, «Պարպի» պուպրիկներու նման, որոնց գրկած բահն ու բրիչը իրենց հասակէն շատ վեր, Ֆէլլինիական ֆիլմերու պատկերներու կը նմանցնէին զիրենք: Հաւանաբար կը փորձէին իրենց երկրագործ ծնողքներուն շարժումները կապկել, չունենալով ուրիշ խաղալիք, քաղաքացիներուս աչքերէն շատոնց չքացած պատկերներ ստեղծելով: Հայաստանի լեռնային գիւղերուն անուշութեան մեծ տոկոսը այս պատկերներուն մէջ կը կայանայ: Ցաւալի է ըսել, շատ մեքենայացուած չըլլալը արդիւնաւէտ չէ, բայց պէտք է խոստովանիլ որ շատ հրապուրիչ է: Գրեթէ յանցաւոր կը զգամ ինքզինքս այսքան եսասէր ըլլալուս...:

Մեր առաջին այցելութիւնը կը սկսինք Լճաշէնով:

Կը գտնուի Գաւառ քաղաք տանող մայրուղիի մօտ, Սեւանայ լիճի հիւսիս - արեւելեան ափէն ոչ շատ հեռու: Բաւական մեծ գիւղ մըն է մօտ 3000 բնակչութեամբ, աշխարհահռչակ դարձաւ 1950-ական թուականներուն, երբ Սեւանի ջուրերուն զգալի նուազումով գիւղին մօտ յայտնուեցաւ ընդարձակ գերեզմանատուն մը 100×700 մ. տարածութեամբ, իր տեսակին մէջ մեծագոյնը: Դամբարանները դարերով իրենց ծոցը պահած էին երկանիւ եւ քառանիւ սայլեր որոնք Երեւանի պատմական թանգարանին զարդը կը կազմեն. ճաղաւոր անիւներով ռազմակառքեր, ցուլերու պղինձէ արձանիկներ, ոսկեձոյլ գօտի մը եւ 25 տեսակ ոսկեղէն ուրիշ առարկաներ, հաւանաբար երկրորդ հազարամեակի կէսերու գործ: Գտնուած են նաեւ երկրագործական գործիքներ, զարդեր, զէնքեր:

Լճաշէն ունի Ք. ա. 4րդ հազարամեակի վերջերուն կառուցուած կիկլոպեան ամրոց եւ հնագոյն բնակարան ուր գտնուած է Արգիշտի Ա.ի (786–767) սեպագիր արձանագրութիւնը եւ կը յիշատակէ Իշտիկունի քաղաքի մը գրաւումը:

Ինչպէս կը թուի, այդ շրջանին Սեւանի ջուրերը չունէին բաւարար բարձրութիւն: Աւելի ուշ շրջանի մըն է որ բարձրացած եւ ծածկած են Լճաշէնի տարածքին մեծ մասը, ներառեալ դամբարանները եւ Պոմպէյի նման, հրաշքով պահած՝ Սեւանի աւազանին ամենահին մշակոյթին հետքերը:

Քրիստոնեայ շրջանէն Լճաշէնի մէջ նշանաւոր է Ժ. դարէն Գանձավանքը, Կարմիրվանքը եւ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, միջնադարեան գերեզմանով եւ խաչքարերով:

Շարունակելով մեր ուղղութիւնը դէպի հարաւ, կ'անցնինք Չկալովկան՝ Մալական Ռուսերէ հիմնուած գիւղ մը, անցեալ դարուն. աջին կը թողունք Նորաշէնն ալ որ ունի եկեղեցիներու աւերակներ եւ բազմաթիւ խաչքարեր. քիչ յետոյ կ'անցնինք Ծովազարդ գիւղը, 1.500-ի մօտ բնակչութեամբ, հեթանոսական շրջաններէն մնացած դամբարաններով, եկեղեցիի աւերակ եւ խաչքարեր: Մի քանի վայրկեան վերջ, դարձեալ ճամբուն աջակողմը, կը մտնենք Լճափ, մօտ 800 բնակչութեամբ ուր բացի այս շրջանին յատուկ հեթանոսական դամբարաններէն, կան 1288 թուականը կրող փլատակ վանք մը, խաչքարեր եւ ամրոցի մը աւերակները զորս բնակիչները աւանդութեամբ Աշոտ Երկաթի կը վերագրեն:

Շարունակելով յառաջանալ դէպի Գաւառ, մեր ձախին կը հանդիպինք Բերդկունքի, որու տարածքին վրայ կը գտնուէր նշանաւոր միջնադարեան քաղաքը, առեւտրական կեդրոն եւ վաճառատեղի, աւերուած՝ մոնղոլական արշաւանքներուն, ԺԳ. – ԺԴ. դարերուն:

Որքան ժողովուրդներու պատմութեան մէջ խորանամ, այնքան կ'անդրադառնամ որ բառերը նոյն իմաստը չունին: Առնենք արշաւանք բառը: Մեր պատմութեան մէջ, այդ բառին անմիջապէս կը յաջորդեն Ասորեստանի, Պարթեւներու, Սասանեաններու, Արաբներու, Սելճուքներու, Մոնղոլներու, Օսմանցիներու, Արասեաններու եւ այլն մակդիրները եւ անոնց, ցաւալիօրէն, կը յաջորդեն աւեր, կործանում, մահ, հիւանդութիւն, գերեվարութիւն, փլուզումի պատկերներ... Մենք ալ արշաւած ենք մեր հազարամեայ պատմութեան ընթացքին դէպի Լեհաստան, Ղրիմ, Թրանսիլվանիա, Իտալիա, Ֆրանսա, Բիւզանդիոն, Թիֆլիս, Բաքու, Պետերբուրգ, Մոսկուա... մարդ չ[illegible]պաներ մեզ որ բան մը կործանած, քանդած, այրած, սպաննած ըլլանք: Ընդհակառակն. վանքեր, եկեղեցիներ, կամուրջներ, քաղաքներ կառուցած, մշակոյթ բերած, ձեռագրային նոր կեդրոններ բացած, զօրավարներ, իրաւագէտներ, արուեստի մարդիկ տուած ենք: Մեր երկիրը խուժողները ինչո՞ւ մահ եւ աւերէն զատ բան չեն բերած մեզի: Ահա՛ համագումարի նիւթ մը մեր հայագիտական աթոռներուն:

(Շար. 22)

ԿԱԶԸ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐ ԳՐԱՒԱ՞ՐԿ ՄԸ

Փետրուար 28-ի առաւօտ ժամը 7-ին «Լը Սէլէքթ» սրճարանն ենք: Ամէն հինգշաբթի, 20-ական թուականներու դիմագիծը գրեթէ անխաթար պահպանած մոնփառնասեան ծանօթ այս սրճարանին ջերմ մթնոլորտին մէջ, յաճախորդներու ներկայութեան կ'արձանագրուի Փիէռ Ասուլինի ղեկավարած յայտագիրը, Ֆրանս - Գիւլթիւրի համար: Ջնարակուած տախտակէ սեղաններ, կաշեպատ նստարաններ, ապակեայ ջահեր, ցուցահանդէսներու ազդագիրներ, ժամանակակից նկարիչներու պաստառներ, պատի հայելիներ որոնք Շ. Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի»ին հերոսներուն սիլուէթները ցոլացուցած են իրենց մէջ, կը կազմեն այդ վայրին շրջանակը: Լուրերու հաղորդումին կ'ըսուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է ուղղաթիռներու նեցուկով համազէն քանի մը խումբ ղրկել Վրաստան, օգնելու տեղական ուժերուն որ վրացական հողամասէն վտարեն Ալ - Քաիտայի թաքնուած տարրերը եւ չէչէն ապստամբները որոնք հոն ապաստան գտած են: Քաղաքական գիտութիւններու դասախօս եւ ձայնասփիւռի յայտնի հաղորդումի մը՝ «Միջազգային գրաւարկներ»ու արտադրիչ Թիէռի Կարսէն կ'ողջունէ Նիքոլա Սարգիսը. համբաւաւոր այն Լիբանանցին որ կը վարէ Քարիւղի հետազօտական արարական կեդրոնը: Ան ժպտուն, այլ հեղինակաւոր շեշտով կը պատասխանէ իրեն ուղղուած հարցումներուն. մինչ աշխարհի վրայ ուժանիւթի պահանջը օրէ օր կը մեծնայ, մինչ գիներու եւ փոխադրութեան մարզերուն մէջ բնական կազին առաւելութիւնը կը շեշտուի, համեմատած՝ քարիւղին, ինչո՞վ կազը կը դառնայ միջազգային գրաւարկ մը: Մինչեւ 30 - 40 տարի առաջ բնական կազը կապուած էր քարիւղին ու անոր արտահանումին: Անկէ ի վեր գտնուած են բնական կազի «չոր» պաշարներ: Այսօր, Եւրոպայի մէջ կազը ուժանիւթի սպառումին 25%-ը կը կազմէ: 40 տարիէն ան ուժանիւթի գլխաւոր աղբիւրը պիտի ըլլայ ու բաւարարէ Եւրոպայի եւ Երրորդ աշխարհի պահանջները: Բնական կազի կարեւոր պաշարներ գտնուած են որոնք կը գերազանցեն քարիւղի պաշարները: Առաւելութիւն է այն որ կազի պաշարները աւելի տարածուն են եւ աւելի լաւ բաշխուած՝ Իրանի, Չինաստանի, Նախկին Խորհ. Միութեան մէջ, քան՝ քարիւղինները որոնք կեդրոնացած են յատկապէս Պարսից ծոցին շուրջ: Կազը վերածուած է կարեւոր գրաւարկի մը:

Եւրոպական Միութեան «Հրահանգ 2000»ը որ կ'առաջադրէ ազատականացնել կազի շուկան, նկատառելի պատահար մըն է: Եօթանասունական տարիներու սկիզբին կազի եօթը ընկերութիւն կար: Այսօր, ազատականացումը արդէն ընթացքի մէջ է եւ անոնց թիւը 40-էն աւելի է: Եւրոպան տարեկան 500 միլիառ խորանարդ կազ կը սպառէ. երկու - երեք տարիէն այդ քանակը 800 - 850 միլիառի պիտի հասնի: Եւրոպական Միութիւնը այս մարզին մէջ կախում ունի երեք երկրէ որոնք իրեն անդամ չեն. Ռուսաստանէն, Ալժերիայէն եւ Նորվեկիայէն որ Հիւսիսային ծովուն մէջ կարեւոր պաշարներ ունի: Եօթանասունական թուականներու ջլամարտի տարիներուն սիբերական կազատարը վիճարկումներու նիւթ եղաւ: Այսօր, կազը հեղուկ վիճակով կը փոխադրուի: Աւելի ապահով այդ ձեւը թէքնիք սուղ միջոցներ կը պարտադրէ որոնք կարեւոր ներդրումներ կը պահանջեն, նաեւ՝ արտադրողներու եւ սպառողներու միջեւ գործակցութիւն: Միջերկրականը ուրկէ արդէն երկու կազատար կ'անցնին, Ալժերիայէն դէպի Սպանիա եւ Ֆրանսա, Իտալիա, դարձեալ գլխաւոր դերակատարը պիտի ըլլայ իրանեան կազին փոխադրութեան: Կասպից ծովը եւ անոր հետ կովկասեան շրջանը պիտի հասնի Թիւրքմէնիստանէն եւ Ատրպէյճանէն աւելի հարուստ պաշարներու տէր Իրանէն ղրկուած կազը. եւ շրջանը ա՛լ աւելի մեծ կարեւորութեամբ ռազմավարական գրաւարկներու պիտի վերածուի:

Նիքոլա Սարգիս, մնայուն ժպիտով այս անձը որ նախատեսութիւնը ունեցաւ արաբական շահերու տարբերակումին եւ զանոնք նոր իրավիճակին պատշաճեցնելուն, իր դեկուցումը աւարտեց առանց «Հայաստան» անունը արտասանելու: Իսկ մենք, մենք մեզի հարց կու տանք թէ շրջափակուած եւ քարիւղէ, կազէ զուրկ Հայաստանը ինչ շահ կրնայ ապահովել հսկաներու ներկայի ճակատումէն որ սկսած է իր շուրջը:

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱԼԻՍ ՊՉԱՔՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տարւոյս, Շաբաթ, Յունուար 26-ի ճիշդ կէսօրին, եւ Սուրբ Սարգիս Զօրավարի տօնին օրը, Լիոնի մէջ իր մահկանացուն կնքեց բարեսիրտ Հայուհի մը, ազնուահոգի բարեպաշտուհի մը, յանձին՝ Ալիս Պչաքճեանի:

Այնթապցի Պետրոս Ասըլճեանի այս զաւակը, որու մայրը կը կոչուէր Ագնիւ Այվազեան, ծնած էր Հալէպի մէջ եւ ուր իր ընտանեկան բոյնը պիտի կազմէր, ամուսնանալով Կարապետ Պչաքճեանի հետ: Այս ամուսնութենէն չորս սիրատուն զաւակներ աշխարհ պիտի գային. Մովսէսը, Յարութիւնը, Անայիսը եւ Լուսինը:

Պարտաճանաչ մայր մը արդարեւ: Իր երախաները պիտի կրթէր իրեն յատուկ խնամատարութեամբ: Զաւակները սիրելը անոր առաջին գործը պիտի ըլլար: Իր փոքրիկները ո՛չ մէկ դժուարճութենէ պիտի զրկէր: Յաճախ զբօսանքներ պիտի կազմակերպէր անոնց համար, առաջնորդելով զանոնք դէպի Լիբանանեան տեսարժան վայրեր, կամ Պոլսոյ դեղածիծաղ ափերը: Երբեմն ալ դէպի Երուսաղէմ ուխտի երթալով:

Շնորհիւ սուրբ օճախի հասկացողութեան, ան պիտի ջանար վառ պահել երախաներու սրտին մէջ, տան, ընտանիքի սրբազան գաղափարը: Յիշենք Տիկին Ալիսի մէկ այլ յատկութիւնը՝ եկեղեցասիրութիւնն ու բարեպաշտութիւնը: Այդ ոգին էր որ պիտի մղէր զինք միշտ իր տան դռները լայն բանալու, հրաւիրեալներ ընդունելու իր սեղանին շուրջ: Ժրագլուխ այս տանտիկինը իսկոյն յաջողեցաւ ընտանեկան սրբազան օրէնքներ հիմնելու իր երդիքին տակ եւ վարժեցնելու իր զաւակները որպէսզի յարգեն այդ օրէնքները:

Տողերս գրողը զինք ճանչցաւ Փարիզի մէջ, երբ դժուար էին պայմանները: Վերջապէս դիւրին բան չէ կայքէ կայք փոխադրութիւնը: Հակառակ անոր որ կ'ապրէր փարիզեան անորոշ պայմաններու մէջ, դէմքին ժպիտը վրան էր միշտ: Դժուարութիւններ յաղթահարելու կամքը՝ միշտ տեղը: Համբերող, հիւրասէր, միեւնոյն սրտբացութեամբ, հաճոյք կ'առնէր իր սեղանը բանալով զաւակներու բարեկամներուն առջեւ: Ալիսը՝ է՛ր նաեւ ընթերցասէր տիկին մը եւ հետաքրքիր ազգային կեանքով: Օրաթերթ, վէպ, բանաստեղծութիւն, իր մտաւոր հաճոյքներուն մաս կը կազմէր: Ընտանեսէր այսպիսի մայր մը, պիտի հասկնար նաեւ ինչ է հայրենասիրութիւնը եւ ատոր արժէքը պիտի աւանդէր իր շուրջիններուն:

Փարիզեան կեանքի մէջ տակաւին վերջնապէս չտեղաւորուած, դժբախտութիւն մը ծանրօրէն պիտի գար հարուածելու Պչաքճեան ընտանիքը: Տիկին Ալիսը պիտի կորսնցնէր իր զաւակը՝ Յարութիւնը, անողոք հիւանդութեան մը պատճառաւ: Այսուհետեւ արցունքի շիթեր պիտի հոսէին իր աչքերէն կեանքին մինչեւ վերջը: Մխիթարական խօսքերը պիտի մնային անզօր, կեանքը այլեւս իրեն համար պիտի դառնար միայն վիշտ ու արցունք, որու վրայ պիտի գար աւելնալու, կարճ ատեն մը ետք, ամուսնոյն կորուստը: Բայց արդէն այդ շրջանին, ինքն ալ առողջական լուրջ տագնապ մը պիտի ունենար:

Սուգ սուգի վրայ, օր մը լաւ, օր մը գէշ, բայց միշտ ընթերցասէր, հետաքրքիր իր զաւկին՝ Մովսէսի գրական գործերով, իր կեանքին վերջին տարիները պիտի անցընէր Լիոնի մէջ, Լուսինին տունը, իր պատուհանէն դիտելով Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցին:

Անայիսը, Մովսէսը յաճախ շաբաթավերջերուն Լիոն գալով պիտի փորձէին մխիթարել իրենց անմխիթար մայրը: Բայց Յունուար 26-ի շաբաթավերջը պիտի շրջէր խրավիճակը: Այս անգամ մխիթարողները իրենք պէտք պիտի ունենային մխիթարուելու:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ քանի մը օր վերջ, այսինքն՝ Չորեքշաբթի, Յունուար 30-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ նախագահութեամբ՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանին, իր շուրջ ունենալով Տաթեւ, Կարապետ վարդապետները, ինչպէս նաեւ Իսահակ Աւագ Քահանան եւ սարկաւագաց դասը: Մարգարեան - Փափազեան վարժարանի բարերարուհին՝ Տիկին Արփինէ Մարգարեան անձամբ ներկայ պիտի գտնուէր, ինչպէս նաեւ վարժարանի Ուսուցչական Մարմինը, իր լրիւ անձնակազմով, եւ ծնողքներու հոծ բազմութիւն մը, որոնք եկած էին նախ յարգելու յիշատակը ողբացեալին եւ մանաւանդ բաժնելու սուգը Լուսինին հետ, որ վարժարանի հայերէն լեզուի սիրուած ուսուցչուհիներէն մէկն է: Հետեւաբար խօսք պիտի առնէին Կարապետ, Տաթեւ վարդապետները եւ Նորվան Եպիսկոպոսը: Ի միջի այլոց Նորվան Եպիսկոպոս պիտի ըսէր. - «Տիկին Ալի՛ս, բարին ցանեցիր, բարի՛ն հնձեցիր: Այն գորովանքին սիրով զայն սիրեցիր զաւակներդ, միեւնոյն սիրով քեզի նուիրուեցան անոնք իրենց ամբողջ կեանքի ընթացքին, բայց մանաւանդ կեանքիդ այս վերջին դժբախտ օրերուն: Աչքին լոյսին պէս տէր եղաւ քեզի Լուսինը, այնպիսի զոհողութեամբ ու սիրով նայեցաւ քեզի, որ շրջապատի մարդիկը բարձր գնահատեցին իր մէջ որդիական զգացումը»: Ապա խօսքը վերջացուց հետեւեալ բառերով. - «Սիրելի սգակիրներ, ասկէ վերջ, Լիոնի Հայաստան փողոցին մէջ, ինծի համար ալ բան մը փոխուած պիտի ըլլայ: Ի զուր պիտի նայիմ դէպի այն պատուհանը ուրկէ Ալիսին նայուածքը կը հսկէր Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցին: Պիտի մտածեմ. - «Կար եւ հիմա չկայ: Սարսափելի բացակայութիւն»:

Այս շատ յուզիչ յուղարկաւորութենէն ետք, նոյն օրը մարմինը կը փոխադրուէր Գրամար, հանգչելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՍԳԱԿԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԵՒ ՕՐԷՆՔԸ

Ռուսաստանի մէջ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու շնորհազրկումի, անկումի երեւոյթներ մամուլին մէջ բազմաթիւ վերլուծումներու առիթ կուտան: Մոսկուայի ազատամիտ թերթերէն «Օբշայա գազետա»ն ատիկա կը բացատրէ ղեկավար բարձրաստիճան դասուն կողմէ օրէնքին չհպատակումով: Կը յիշէ դատարաններու վճիռներով անզօրացած նախկին մեծեր, ինչպէս՝ նախկին վարչապետ, ապա Հաղորդակցութեան նախարար Աքսիոնենքօն, Գազբրոմի գլխաւոր Բ. դէմքը Վ. Շերեմէթը, նախագահի վարչակազմի ղեկավար Վոլոշինը, եւ այլն: Ասոնցմէ յատկապէս Աքսիոնէնքօ հեռատեսիլէն զինքը տեսնողներուն այն տպաւորութիւնը գործած է որ չի հասկնար շնորհազրկումին պատճառը: Կարծէք, միտքէն իսկ չէր անցներ թէ ընկերային ստացուածքի իր չարաչահումին հետեւանք էին եղածները:

Շատերու համար յստակ է թէ եթէ նախկին վարչապետ մը, հակառակ վարչապետին կամքին, այդ վիճակին մատնուեցաւ, որեւէ մէկն ալ կրնայ նոյն ճակատագիրը ունենալ: Հարցը պարզապէս Ելցինեան նախկին դասը պետերսբուրգցիներով փոխարինելու չի վերաբերիր, այլ՝ նոր ընտրանիին իշխանութեան ենթակարկուելու նոր աստիճանին:

Կամայական վճիռներն ալ վախ կը պատճառեն. վերջերս հեռատեսիլի միակ ազատական նկատուած կայանին փակումը զօրացուց այն համոզումը թէ իշխանութիւնը եթէ ուզէ քանդել բան մը, ո՛չ ոք կրնայ արգիլել: Նոյն ձեւով, Ճափոնի ու Չինաստանի գաղտնի փաստաթուղթեր տալու ամբաստանութեամբ հետապնդուած լրագրող Պասկօն եւ գիտնական Դանիլովը, շատ - շատերու համար անմեղ են. բայց բոլոր լրագրողները եւ գիտնականները պէտք եղած դասը առին օտարներուն հետ իրենց շփումներուն ընթացքին ծայր աստիճան զգուշաւոր ըլլալու:

Ահաբեկումի այս ալիքը կը բացատրէ իշխանութեան վերին խաւին ամենազօրութեան ձգտումով: Եւ տարօրինակը այն է որ այդ ձգտումին որպէս միջոց կը գործածուի օրէնքը: Ասոր մէջ անշուշտ կարեւոր է տեսնել թէ Ռուսաստանի ձեռնարկատէրերուն, պաշտօնատարներուն, քաղաքական մարդոց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը եւ գրեթէ բոլոր քաղաքացիները յանցագործ են. ատիկա իշխանութիւններու կարելիութիւն կու տայ որեւէ պահու փակել ձեռնարկութիւն մը, բանտարկել որեւէ մէկը: Կը բաւէ քննութեան մը ձեռնարկել ու պատճառ մը անպայման կը գտնուի: Օրէնքը որուն բուն կոչումը կամայականին արգելք ըլլալն է, կը դառնայ անոր միջոցը: Ու գործածութեան այս ձեւը յատուկ է Պուտինի շրջանին:

Օրէնքին այս ձեւի չահագործումը իշխանութենէն վախի զգացումը կը զօրացնէ: Եթէ բաւէր որ հեռատեսիլի 6-րդ կայանին փակումը նախագահ Պուտինի փափաքովն էր, թէ որեւէ ինքնարդարացումի պարտաւոր չէր ան, լրագրողներուն համար նախընտրելի կ'ըլլար, քան երկարատեւ դատավարութիւնը որ դատապարտեալներուն չարչարանքը երկարեց: Ի վերջոյ, արդարութեան, յանցանքի ու պատիժի շատ իւրօրինակ չափանիշներով ապրող այդ ընկերութեան գոնէ թատերականը կրնայ խնայուիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

ONNIG OF CAIRO
50+ years of the life of an armenian egyptian jeweller

Dr. Mohammed Refaat Al-Emam

Egypte-Canada

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Չկրցա՞ք տեսնել Պատրիարքը:

- Տեսայ, բայց ի՞նչ օգուտ, խօսք հասկնալ չուզեր կոր, կացութիւնը չըմբռներ կոր:

- Ձեր առաջարկութիւնները մերժե՞ց:

- Մերժեց, բայց ես չեմ յուսահատած. կա՛մ մեր ուզածը կ'ընէ եւ կա՛մ իր աթոռը ուրիշին կու տայ, ասիկա մեզի համար մահու եւ կենաց խնդիր է, ազգին սիրուն համար աքսոր չենք կրնար երթալ, ա՛լ կ'օգտէ ինչ որ քսան տարիէ ի վեր քաշեցինք հայ ըլլալնուս համար:

- Այնպէս է, - հաստատեց պաշտօնեան:

- Հաւատա՛, երբեմն անանկ վայրկեաններ կ'ըլլայ կոր, որ մտքէս կ'անցնի կոր երթալ տաճկնալ եւ սա ահուդողէն ազատիլ:

- Բայց դեռ իրական վտանգ չի կայ, - դիտել տուաւ միւսը:

- Ինչպէ՞ս չի կայ, - գոչեց վաճառականը, - քեզի չըսի՞, որ Պոլսոյ Հայերը տեղահան ընելու խնդիրը Նախարարաց Խորհուրդին սեղանին վրայ է. նոյնիսկ տեղահանութեան ձեւին վրայ խորհրդակցութիւններ ըրած են. ամէնէն առաջ Գատըգիւղի եւ Հայտար փաշայի Հայերը պիտի քշեն եղեր:

- Զրո՞յց ուրեմն, ես որ Գատըգիւղ կը նստիմ, ամէնէն առաջ պիտի երթամ:

- Ես եթէ քու տեղդ ըլլամ, անմիջապէս Բերա կը փոխադրուիմ:

- Յարմար տուն մը փնտռեցի, չկրցայ գտնել:

- Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակնիս, եթէ յանկարծ մեզի չօլուխ - չօճուխով ճամբայ հանեն:

- Գոնէ առաջուընէ իմացնեն եւ պայմանաժամ տան նէ, քիչ մը պատրաստութիւն կը տեսնենք, - ըսաւ պաշտօնեան մտահոգ դէմքով մը:

- Դուն եթէ պատրաստութիւն ունիս տեսնելիք, հիմակուընէ տես:

- Բարեկամ մը ունիմ՝ անիկա ամէն օր մէկ քանի հաց փուռը տալով կը չորցնէ կոր, մէկ քանի տոպրակ արդէն լեցուցած պատրաստ ունի:

- Շատ աղէկ կ'ընէ կոր:

- Ուրիշ մըն ալ քանի մը օխա լէպլէպիի փոշի առեր պահեր է:

- Այդ ալ գէշ խելք չէ, - ըսաւ վաճառականը:

Այդ միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ Արթին էֆէնտին:

Վաճառականը յարգանքով ընդունեց լրտեսը եւ անմիջապէս սիկառէթ մը հրամցուց:

- Գացիր տեսա՞ր մէկ մարդը, - հարցուց Արթին:

- Հոնկէ կու գամ կոր, - պատասխանեց վաճառականը:

- Ի՞նչ էր իր տրամադրութիւնը:

- Իրմէ բնա՛ւ յոյս չի կայ, ո՛չ հրաժարելու միտք ունի, ո՛չ հանրագրութիւն պատրաստելու, յիմար մարդ մըն է, էֆէնտի՛մ, խօսք հասկնալ չուզեր կոր:

- Մենք անոր հախէն աղէկ պիտի գայինք, բայց դժբախտաբար գործը ձախողեցաւ, - ըսաւ լրտեսը:

- Ի՞նչ կերպով:

- Աղուոր ծրագիր մը պատրաստած էի, ինչ որ է, նորէն միջոց մը կը գտնանք, իշալլահ: Այս մարդը, իր բռնած քաղաքականութեամբ, պարզապէս մեր կործանումին պատճառ պիտի ըլլայ, իրեն քանի՛ անգամ խօսեցայ, բայց իր դիտցածէն չէղիր կոր, ես յուսացի, որ ձեր խօսքերը աւելի ազդեցութիւն պիտի ընեն: Փոխանակ հաւատարմութեան ապացոյցներ տալու կառավարութեան, անոր կասկածը հրաւիրելու բաներ կ'ընէ կոր, կառավարութիւնը ուզեց, որ ասոնք իրեն յանձնուին, իսկ Պատրիարքը զանոնք փախուց օտար դեսպանատուները:

- Ի՛նչ անխոհեմութիւն, - գոչեց վաճառականը: - Գոնէ իր շուրջը գտնուողներուն քո՞վն ալ քիչ մը խելք չի կայ:

- Պատրիարքարանին մէջ շնորհքով, խելքը գլուխը մարդ ըլլալով Արզար էֆէնտին կայ, բայց անոր խորհուրդներուն չեն հետեւիր, ես անոր միջոցաւ կ'իմանամ բոլոր անցած - դարձածները, Պատրիարքին անձնական քարտուղար Միհրան Զուխաճեանը շատ բաներ կը դարձնէ կոր, եւ կարծեմ, ի վերջոյ գլուխը փորձանք մը պիտի բերէ:

- Ի՞նչ կ'ընէ կոր, - հարցուց Սերովբէ էֆէնտի:

- Հայկական խնդրին վերաբերեալ Թուղթերուն անյայտացման մէջ մեծ դեր խաղացած է, - պատասխանեց լրտեսը:

- Այդ Թուղթերէն ի՛նչ օգուտ մեզի համար, - գոչեց վաճառականը, - քանի որ կառավարութիւնը կ'ուզէ կոր, թո՛ղ յանձնեն՝ լմննայ, փոխանակ այս կամ այն դեսպանատունը պահելու:

- Չի յանձնելու պատճառը ինչ է, գիտե՞ս, որովհետեւ եթէ յանձնեն՝ շատ մը մարդերու գլուխը պիտի ցաւի, բոլոր անոնց, որոնք այդ բարենորոգումներու խնդրին մասնակից եղած են:

- Թո՛ղ ցաւի, էֆէնտի՛մ, թո՛ղ քանի մը հոգի վնասուին, բայց գոնէ միւսները փրկուին, աս ի՛նչ տեսակ մտայնութիւն է, ճար չի կայ, խելքը գլուխը մէկը պէտք է պաշտօնի գլուխ բերել:

- Արդէն եթէ այս ընթացքը շարունակէ Զաւէն Պատրիարք, զինքն ալ պիտի քշեն մինչեւ Տէր Զօր:

- Էն կարճ ճամբան այդ է, - դիտել տուաւ վաճառականը, - չըլլայ նէ՝ Պատրիարքարանը բոլորովին կը գոցենք, արդէն ի՞նչ օգուտ ունի որ... վնասէն զատ:

- Ես այս բանը իրեն զգացուցի, - շարունակեց լրտեսը, - բայց դարձեալ օգուտ չըրաւ:

- Յամառ է, էֆէնտի՛մ, յամառ, այս միջոցին մեզի ճկուն Պատրիարք մը պէտք էր:

- Քիչ օրէն, իշալլահ, ամէն բան կարգին կը մտնայ:

Այս յուսադրիչ խօսքին վրայ Արթին ոտքի ելաւ եւ վաճառականէն հրաժեշտ առնելով՝ մեկնեցաւ:

(Շար. 180)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՃՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ. – *Տիկին Սօնա Իպիշեան* 230 *Եւրօ*:

ՓԱՐԻԶ. – *Ոմն* 100 *Եւրօ*:

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE

Paysages - Visages

TEMOIGNAGE ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives commentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES DE COMPATRIOTES VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration - 17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 10 mars à 9 heures 30

Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux

Programme :

— **Une puissante association caritative, le Fonds Arménien**

— **Caractère œcuménique de la Société Biblique d'Arménie.**

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէպինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վաստակաշատ ընկերուհի Հռիփսիմէ Գրիգորեանի *մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ զաւակներուն*:

Մասնաճիւղը այս տխուր առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է 150 *Եւրօ Պր. Ժան Գրիգորեանէ*:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆերուն, *պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* ԱՐԵՒԱԳԱԼի *ժամերգութիւն կը կատարուի*. –

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 10
«ԴԱՏԱՒՈՐ»Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14-ՐԴ ՇԱՐՔ (Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

Կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

LE MEDECIN
ԲԺԻՇԿԸ

(գրուած՝ 1910 թ.)
Դրամա
Երեք գործողութեամբ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին
Dimanche 10 mars à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 *Եւրօ*:

CONFERENCE

«Les Dimanches de Carême»

Père Dirair KELEJIAN

organisée par le Comité des Dames de la Cathédrale Saint Jean-Baptiste

Dimanche 10 mars à 16 heures

Salle Nourhan Fringhian
15, rue Jean-Goujon — 75008 Paris

en deuxième partie
Projection de la vidéo de la visite en France
du Catholicos de tous les Arméniens
Sa Sainteté KAREKINE II
(du 6 au 18 décembre 2001)

Buffet

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE

ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur

Jean-Pierre MAHÉ

Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

A l'occasion de la Mi-Carême
L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise
au profit de l'Ecole Sainte-Croix du samedi

DES JOURNEES D'AMITIE

(BAZAR DE CHARITE)

dans la Salle Polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens Catholiques
13, rue du Perche, Paris IIIe
(l'entrée par l'église)

les samedi et dimanche 9 et 10 mars de 13h à 20h

Bimbeloterie — parfumerie — brocante — librairie — confection — traiteur cuisine orientale, etc ...

Venez nombreux, amenez vos amis !

Métro: *République, Filles du Calvaire*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Տիկնանց Յանձնախումբը

Ձեզ կը հրաւիրէ

ՄԻՋԻՆՔ.Ի

Տարեկան աւանդական իր ճաշին
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 12.30-ին
պատարագէն ետք
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Տեղերը ապահովել
Հեռաձայն. –
04 42 22 08 52 *կամ՝* 04 91 77 84 70
Մասնակցութիւն՝ 20 *Եւրօ*:

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700-*ամեակին*

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14.45-ին

Բարեգործականի սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8 – 14 տարեկան պատանիներու համար

Պարտադիր կտորն է Վահան Թէքէեանէն *ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ*
Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է
ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ – Առաջին մրցանակ՝ 30 Եւրօ
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 22 եւ 15 Եւրօ

14 – 20 տարեկան երիտասարդներու համար

Պարտադիր կտորն է Յովհաննէս Թումանեանէն *ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ*
Երկրորդ կտորին ընտրութիւնը ազատ է
ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ – Առաջին մրցանակ՝ 38 Եւրօ
Բ. եւ Գ. մրցանակներ՝ 22 եւ 15 Եւրօ

Բոլոր մասնակցողները պիտի ստանան նուէրներ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. – Նորա Արմանի, Ժիրայր Բաքազեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաքճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան *կը նուագէ*
Ստեփան Էլմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ *Թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն*
Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն
եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանէն կտորներ

— Buffet —

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Հայերէն գիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը:

Մանկբրու մասնակցութիւն

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 9-10
SAMEDI - DIMANCHE
9-10 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.381 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.381

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 7 / 8)

ԴԱՍԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՊԱՀԱՆՋ

Հայաստանի մէջ 80 տարիէ ի վեր գործածուող սովետական գրելաձեւին վերջ տալու եւ դասական ուղղագրութիւնը վերահաստատելու նոր պահանջ ներկայացուած է Ինքնորոշում միաւորումը (ԱԻՄ)։ Անոր նախագահը Պարոյր Հայրիկեան Մարտ 7-ին լրագրողներու հետ հանդիպումի մը շեշտած է թէ ատիկա ազգային-պետական անյետաձգելի հարց է եւ ձգձգումը յղի է ազգավնաս հետեւանքներով։ Ան աւելցուցած է թէ Հայաստանի մէջ շատեր կը խուսափին այդ հարցը արծարծելէ «մի քանի կանոն սովորելու ծուլութեան պատճառով»։

Պ. Հայրիկեան անդրադարձած է նաեւ Մարտ 4-ին մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցումին 80-րդ տարելիցի գիտաժողովին ու անոր մասնակիցներուն նախագահ Ռ. Քոչարեանի յղած դիմումին։

«ԱՆԶԳՈՅՇ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՎՃԻՌԸ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Անցեալ Սեպտեմբեր 25-ին Երեւանի «Առագաստ» սրճարանին մէջ նախագահի թիկնապահ Ա. Յարութիւնեանի կողմէ սպաննուած Պօղոս Պօղոսեանի կողմին փաստաբանը Փետրուար 21-ին տրուած վճիռին դէմ Մարտ 7-ին դիմած է վերաքննիչ ատեանին։ Ան պահանջած է որ դատարանը ունկնդրէ այն վկաները որոնց ունկնդրութիւնը կարելի չեղաւ դատավարութեան ընթացքին. պահանջած է նաեւ որ թղթածրարը լրացուցիչ քննութեան ղրկուի, որպէսզի բոլոր մեղաւորները գտնուին եւ պատժուին։

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ Խ. ԿԱՄԱ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի ներկայ նախագահը Խ. Կամա Երեւանէն անցած է Բաքու ուր հանդիպում ունեցած է նախագահ Ալիեւի հետ։ Այս վերջինը ըսած է թէ իր երկրին պետութիւնն ու ժողովուրդը մեծ յոյսեր ունին Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-էն եւ Մինսկի խումբի նախագահներէն։ Այսուհանդերձ, ափսոսանք յայտնած է որ Ղարաբաղի հարցը տարիներէ անլոյծ կը մնայ։ Ալիեւ կրկնելով խաղաղ լուծումի իրենց վճռակամութիւնը, յոյս յայտնած է որ 2002-ի ընթացքին հարցը կը լուծուի։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ԵՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ

Մարտ 7-ին խորհրդարանական ճեպազրոյցներու ընթացքին նիւթ եղած են Սահմանադրութեան փոփոխութիւններու համար պատրաստուած նախագծերը։ Յայտնի դարձած է որ մեծամասնութիւնը նպաստաւոր կեցուածք ունի նախագահ Ռ. Քոչարեանի ներկայացուցած նախագիծին ու տրամադիր է քուէարկելու յօգուտ անոր։ Այս ուղղութեամբ արտայայտուած են Հ.Յ.Դ.-ի, «Օրինաց երկիր»ի, «Իրաւունք եւ միաբանութիւն», «ԱԺՄ» խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները։

ԵՀՈՎԱՅԱԿԱՆԻՆ ՎՃԻՌԸ

Մեծամորի մէջ «Եհովայի վկաներ» աղանդին կազմակերպումին եւ ղեկավարումին ամբաստանութեամբ դատարան յանձնուած Լ. Մարգարեանի ամկայաբոյց դատը աւարտած է արդարացման վճիռով։ Անոր հիմ եղած է յանցանքի բացակայութեան հաստատումը։ Արդարացումի վճիռ արձակած է վերաքննիչ ատեանն ալ, միայն փոխելով հիմնաւորումը. նշուած է որ բաւարար ապացոյց չկայ եւ նորերը ձեռք բերելն ալ կարելի չէ։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՔՍԱ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փետրուար 28-ին Լոս-Անճըլըսի դաշնակցային դատարանին առջեւ դատ բացուած է ապահովութեան ֆրանսական ԱՔՍԱ ընկերութեան դէմ, ցեղասպանութեան զոհերու շառաւիղ Քիւրքճեան, Երիկեան, Արապեան եւ Թոփաճեան ընտանիքներուն բաժին ինկած կեանքի ապահովագրութիւնները վճարելու պահանջով։ ԱՔՍԱ-ն այդ պահանջին թիրախ կ'ըլլայ, որովհետեւ ժամանակի ընթացքին գնած է Լ'Իւնիոն-Վի ընկերութիւնը, յետոյ վերածուած ԻՒԱՓ-ի. եւ այդ Լ'Իւնիոն-Վին է որմէ Ի. դարուն կեանքի ապահովագրութեան մուրհակներ գնած են հազարաւոր Արեւմտահայեր։ 1915-ին ընկերութիւնը 11 հազարէն աւելի յաճախորդ ունէր Օսմանեան կայսրութեան մէջ եւ մեծ մասը Հայեր էին, որոնք նոյն տարին զոհը եղան կառավարութեան կիրարկած ցեղասպանութեան։

Լոս-Անճըլըսի դատարանին առջեւ Փետրուար 28-ի դատին նախաձեռնողը փաստաբան Վարդգէս Եղիայեանն է որ նոյն մարզին մէջ տարած գործունէութեամբ ծանօթ անուն է արդէն հայկական շրջանակներուն։ Ան ներկայ գտնուած էր հայ փաստաբաններու Փարիզի ֆորումին (Փետրուար 2-3, տե՛ս «Յառաջ», Փետրուար 5, նաեւ 8, 9-10)։ «Փետր. 2»-ին իսկ ցրուած հաղորդագրութեամբ մը Վ. Եղիայեան կը բացատրէ իր նոր նախաձեռնութիւնը։ Ինք որպէս փաստաբանը պահանջատէր կողմին, ֆրանսական ընկերութեան դէմ դատը բացած է, պաշտպանելու համար վերոյիշեալ ընտանիքներուն շառաւիղներուն 87 տարիէ ի վեր զլացուած իրաւունքները։

Սարգիս Քիւրքճեան հիւսուածեղէնի արաբկիրցի գործարանատէր մըն է. 1911-ին չորս հազար ֆրանքի պարտամուրհակ գնած է, ապա 1915 Յունիսին սպաննուած։ Անոր ընտանիքին վերապրողները աւելի քան 70 տարի ջանացած են գանձել ֆրանսական ընկերութեան մօտ եղած ապահովագրութեան գումարը, բայց ընկերութիւնը միշտ պահանջած է որ իրեն ներկայացուին անգոյ փաստաթուղթեր, ինչպէս՝ մահուան վկայագիր եւ փաստաթուղթ մը թէ ենթական զինակոչի ենթակայ չէ եղած։

Քիւրքճեան ընտանիքը հայթայթած է այդ փաստաթուղթերը. առաջինը քաղուած է Ս. Քիւրքճեանի աքսորի երկու ընկերակիցէն որոնք վկայած են որ ան մեռած է տեղահանութեան ընթացքին, իրենք իրենց ձեռքերով փորած են անոր գերեզմանը եւ զինքը թաղած առանց կրօնական արարողութեան։ Վկայած են նաեւ թէ ան երբեք զինակոչի ենթակայ չէ եղած օսմանեան բանակին կողմէ։ Հակառակ բազմաթիւ դիմումներու, ԱՔՍԱ վերջնական պատասխան տուած է Քիւրքճեան ընտանիքին, 2000 Հոկտ. 16-ին, ըսելու համար թէ իրենց դատին երեսուն տարուան պայմանաժամը 1945-ին աւարտած է։

Արթին Երիկեան ատանացի առեւտրական մըն է. Լ'Իւնիոն-Վիին մօտ, 1910-ին, երեք հազար ֆրանքի կեանքի ապահովագրութիւն ըրած է։ Ան ալ մահացած է ցեղասպանութեան ընթացքին ու անոր շառաւիղները 87 տարիէ ի վեր իրենց ջանքերուն ոչ մէկ արդիւնք ունեցած են։

Լեւոն Արապեան Ատանայէն ագարակապան մըն է որ ֆրանսական նոյն ընկերութեան մօտ, 1911-ին, երեք հազար ֆրանքի կեանքի ապահովագրութիւն ըրած է։ Մինչեւ իր աքսորն ալ վճարած է տարեվճարները։

Վ. Եղիայեանի հաղորդագրութիւնը նիւթ կ'ընէ տակաւին 1922 Ապրիլ 11-ին «Իւնիոն-Վի»ի տնօրէնին կողմէ Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարութեան ղրկուած նամակ մը, ուր կ'ըսուի թէ Օսմանեան կայսրութեան մէջ իրենք 1914 Դեկտեմբեր 31-ին 10.899 ապահովագրական պայմանագիր ունէին, ութ միլիոն տոլար փոխարժէքով։ Անոնց մեծ մասը կը պատկանէր Հայերու։ Տնօրէնը կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքերու պատճառով մահացած այդ Հայերուն վճարումները չընելը անվայել է մեծ ընկերութեան մը։ Այսուհանդերձ, ԱՔՍԱ երբեք բան մը չէ վճարած այդ հազարաւոր Հայերու ժառանգորդներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Լիլի մէջ է, որ Ժոսփէն ընտրապայքարի իր առաջին հանրաժողովը ունէր Մարտ 7-ին։ Խստօրէն յարձակեցաւ Շիրաքի վրայ, 12 հազար ներկաներու առջեւ։ Ջաղկեց Շիրաքի հակասական խոստումները, շեշտելով.- «Ամէն մարդ հաւասար է եւ խօսքը պէտք է ազատ ըլլայ։ Ամէն մարդ իր արարքներուն եւ ծրագիրներուն պատասխանատու է։ Ամէն մարդ պէտք է ընդունի ժողովրդավարութեան եռուն օրը, ներառեալ Ժ. Շիրաք»։

- Պայրու Երուսաղէմ կը գտնուէր Մարտ 7-ին եւ Լացի պատին առջեւ կեդրոնի թեկնածուն ուզած է ճշդել.- «Հոս չեմ եկած նախագահական ընտրութեան շրջագօտիին մէջ, այլ տեսնելու համար թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ հոս, որովհետեւ ան կը վերաբերի աշխարհի ապագային, ուրեմն՝ մեր ապագային»։

- Շիրաք, Մարտ 8-ի, Տէփէշ տիւ Միտիի մէջ, կ'ըսէ թէ անդունդ մը կայ իր եւ Ժոսփէնի միջեւ, ինչ կը վերաբերի այն գաղափարին զոր ամէն մէկը ունի Ֆրանսայի մասին։

- Լը Փէն կ'ամբաստանէ Էռ-Փէ-Էռ-ը որ ճնշումներով եւ գողութիւններով, արգելք կ'ըլլայ որ 500 ընտրեալներու ստորագրութիւնները ապահովէ իր թեկնածութեան համար։ Էռ-Փէ-Էռ-ի բանբեր՝ Փաթրիք Տէվէճեան կը հերքէ եւ կ'ըսէ թէ վստահ է որ Լը Փէն ունի անհրաժեշտ 500 ստորագրութիւնները, թէեւ «Լիպերասիոն» (Մարտ 8) դիտել կու տայ որ Էռ-Փէ-Էռ-ը շատ մօտէն կը հետեւի այն քաղաքապետներուն, որոնք կրնան իրենց ստորագրութիւնը տալ Լը Փէնի։ Ըստ հարցախոյզերու, Ազգային ճակատի պարագլուխը կրնայ ձայներու 10%-ը ստանալ, այսինքն 3-րդ դիրքի վրայ հասնիլ Շըվէնըմանէն առաջ։

- Փարիզի Սերքըլ Ռեփիւպլիքէնի մէջ է, որ Շըվէնըման Մարտ 7-ին, ներկայացուց իր ծրագրին մանրամասնութիւնները, ծանրանալով կօլեան Եւրոպայի մը վրայ, այսինքն Պետութեանց վերադարձնել իրենց իշխանութիւնը։ Գլինթընի նախկին խորհրդականին՝ Տիք Մորիսի համաձայն, Շըվէնըման կարելիութիւններ ունի յաջողելու, լաւագոյն դիրքի վրայ է, քանի Շիրաք եւ Ժոսփէն ուրիշ բան չունին ծախելիք քան իրենց պայմանադրութեան երկարաձգումը։ Ընտրապայքարը ձանձրացուցիչ կը գտնէ եւ այդ երկուքին ալ ընտրապայքարը ժամանակավրէպ է։

Մարտ 8-ին, բոլոր թեկնածուները կիներով կը զբաղէին, քանի կանանց միջազգային օրն էր եւ կիները ընտրողներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

ՉԱՐՆԻԷՆ ԵՏՔ, ՕՐՈՆՆ ԱԼ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԻՆ ԴԷՄ

Չարնիէն (տես՝ «Յառաջ», Մարտ 7) ետք, ակադեմական Եաիր Օրոնն է որ յօդուած մը ստորագրած է Իսրայէլի ազդեցիկ օրաթերթերէն՝ Հա'արէցի մէջ, Մարտ 3-ին, ուր խստօրէն կը քննադատէ իր երկրին կառավարութեան դիրքը Հայոց ցեղասպանութեան նկատմամբ։ Օրոն դասախօս է Համալսարանը ժամանակակից հրէութեան եւ ցեղասպանութեան։ Նաեւ, անդամ է Զօրեան Հիմնարկի տնօրէն ժողովին։ Ան կը շեշտէ իր յօդուածին մէջ, որ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը գործուեցաւ 1915-1916-ին Օսմանեան կայսրութեան օրով եւ ջարդուեցան աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր։ Կ'աւելցնէ թէ Հայերուն համար կարեւոր է իրենց ցեղասպանութեան ճանաչումը Հրեաներու կողմէ, ու դատապարտելով կը յիշէ յաջորդական ուրացումները 1995-էն ի վեր, մինչեւ այս վերջինը՝ Ռիվքա Գոհէն, զոր ամօթալի կը գտնէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ-ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ կացութիւնը օրէ օր աւելի կը ծանրանայ եւ վերջին դէպքերէն ետք, Մարտ 8-ին, կարելի չէ մեռեալներու ճշգրիտ թիւ մը տալ, կ'ըսուէր թէ 40-է աւելի պէտք է ըլլար, վերջին 24 ժամերուն։ Մարտ 7-ի իրիկունը, Գազայի գօտիին հարաւը, պաղեստինցի քոմանտօ մը կրցած է մտնել հրէական թաղամաս մը եւ սպաննած է 5 Հրեաներ, 20 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են, սպաննուած է նաեւ պաղեստինցին։ Արարքին տէր եղած է Համասը։ Իսրայէլ, անմիջապէս հակադարձութեան դիմած է, հրասայլերով մուտք գործած Գազայի գօտին, նաեւ Բեթղեհէմ, գրաւած է ամբողջովին Թիւլքարէմը։ Պաղեստինցի մեռեալներու թիւը 30-է աւելի է, որոնց մէջ ապահովութեան պատասխանատու զօրավար մը։ Պուշ, խորապէս մտահոգ ստեղծուած կացութենէն, կրկին ղրկած է իր բանագնացը Անթոնի Զինին։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, կռիւները կը շարունակուին, ինչպէս նաեւ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները։ Ըստ ամերիկեան բանակի մէկ բանբերին, միայն Մարտ 6-ին, աւելի քան 100 իսլամապաշտներ սպաննուած են, բայց, նման լուրեր կարելի չէ ստուգել։ Նախորդ օրն ալ, նոյն բանբերը ըսած է թէ Ալ-Քայտայի շուրջ 400 անդամներ սպաննուած են, Մարտ 2-էն ի վեր, այսինքն Անաքոնտա գործողութեան սկիզբէն։ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարն ալ՝ Ռիշար յայտարարած է որ երկար ատենէ ոչ մէկ լուր կայ Պէն Լատէնէն, ուրեմն կարելի է խորհիլ թէ մեռած է։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻՆԵՐԸ, շատ փոքր մեծամասնութեամբ մը՝ 50,3% 49,7%-ի դէմ մերժեցին կառավարութեան առաջարկը որ կ'ուզէր արգիլել անբաղձալի յղութեան մը վիժումը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Հաղիւ մայրուղի ելած, արդէն կը տեսնուի ՀԱՅՐԱՎԱՆՔԻ գրաւիչ ուրուագիծը հորիզոնին վրայ։

Տիւպուա, Ֆրանսացի ճանապարհորդը, որ շրջանը այցելած է ԺԹ. դարու կէսերուն, զարմացած կը բացագանչէ. _ «Բովանդակ ցամաքակղզիս այս լի է աւերակօք մեծագործ հայկական դաստակերտաց_»։ (Ալիշան _ Սիսական, էջ 40)։

ՀԱՅՐԱՎԱՆՔ_ի համալիրը (Թ. _ Ժ. դար) կը գտնուի Սեւանայ լճի հարաւարեւմտեան ափին։ Ներկայ եկեղեցին խաչաձեւ յատակագիծ ունի եւ գաւիթ մը, աւելի ուշ կառուցուած։

Եկեղեցիին արտաքին ծաւալային լուծումը նոյնութեամբ ներքին ծաւալին դրսեւորումն է, կատարեալ ներդաշնակութիւն մը կազմելով։ Գաւիթը հաւանաբար ԺԲ. _ ԺԳ. դարերու կառոյց է։ Հայրավանքի մէջ է որ կը հանդիպինք բազմերանգ զարդարումի ամենահին օրինակներէն մէկուն որ յաջորդ դարերուն լայն գործածութիւն պիտի գտնէ Հայաստանի զանազան շրջաններու յուշարձաններու վրայ։

Համալիրին շուրջը կը գտնուին շատ սիրուն խաչքարեր եւ քիչ անդին ՍՊԻՏԱԿ ԱՄՐՈՑ կոչուածը, Կիկլոպեան շրջանէն մնացած։

Շուրջ 10 քիլոմեթր դէպի հարաւ շարունակելով մեր ճամբան, ձախին, կանգ կ'առնենք ՆՈՐԱՏՈՒՍ կամ ՆՈՐԱԴՈՒԶ, աշխարհահռչակ իր միջնադարեան գերեզմանատունով եւ հարիւրաւոր խաչքարերով, որ կարելի է զանազան դարերու հայ քանդակագործութեան բացօթեայ թանգարան նկատել։

ՆՈՐԱԴՈՒԶ ժամանակին Սեւանի ափին նաւահանգիստ եղած է։ Լիճի ջուրերուն աստիճանաւոր քաշուելով, կամաց _ կամաց հեռացած է ափերէն եւ դարձած ցամաքային կեդրոն, ուսկից կ'անցնի Գաւառագետը որ կը թափի Սեւան։ Վերջին վիճակագրութիւնը (1989) 5222 հայ բնակիչ կը հաշուէ։ Այս շրջանները, Ալիշանի նկարագրած թուականներուն ալ, բաւական թիւով Թուրք _ Թաթար եւ մալական գիւղեր եղած են, որոնցմէ հետք չէ մնացած, բացի սակաւաթիւ Ռուսերէն։

Նորադուզի բնակիչները համբաւաւոր են, ձկնորսութեան ամէնէն խիստ արգիլուած շրջաններուն ալ, չնչին գիներով Սեւանի ձուկ հայթայթելով...։ Ուժանակի պայթումներէն ոստիկանութեան ուշադրութիւնը չգրաւելու համար, հնարած են ելեկտրական հոսանքով ձկնորսութիւնը որ մեծապէս կը վնասէ լճի կենդանական աշխարհին։

Հայաստանի գիւղացիներուն պահանջները բազմապատկուած են։ Ունին ինքնաշարժ, հեռատեսիլ, արբանեակային ալեհաւաք ձողեր (անթէն), համալսարան յաճախող զաւակներ եւ համաշխարհայնացումի ստեղծած աւելորդ այլ պահանջներ, որուն հետեւանքով, անցեալի եկամուտի տեսակները (անասնապահութիւն, երկրագործութիւն) անբաւարար կը թուին։ Հարկ է նորեր ստեղծել եւ բնականաբար ընդառաջ երթալ զանազան արգելքներու, արգիլուած որսեր, արգիլուած ձկնորսութիւն. միակ բանը որ կրնանք մաղթել՝ արգիլուածներուն ցանկը երբե՛ք չընդգրկէ հաւիւը եւ իր ծանր տեսակները։ Այդ աւերը արդէն անդարմանելի կը դառնայ։

Կան ոմանք այս գիւղը կը նոյնացնեն Գեղարքունիք պատմական քաղաքին հետ։ Հայկի զաւակներէն՝ ԳԵՂԱՄ նահապետի կերտածը, որպէս ՆՈՐ _ ՏՈՒՆ։ ՆՈՐԱՏՈՒՍ։

Սիւնիքի Սահակ իշխանը կառուցել տուած է Ս. Աստուածածին Եկեղեցին (Թ. դար)։

_ «Աստանօր յելս կոյս Թ. դարու Եղբայր Գրիգորի Սահակ, շինէ զպանծալի յարկն եկեղեցւոյն մեծածախ յօրինուածովք, ի Նորատուս գիւղս եւ կարգէ ի նմա բազմութիւն քահանայից. յորոյ դրան եւ ինքն հանգուցեալ կայ ի տապանի յետ 915 ամի_» (Սիսական էջ 46)։

Եկեղեցին, որ փլատակ վիճակի մէջ կը գտնուի, առանց գմբէթի եւ թմբուկի, արձանագրութիւն չի կրեր։ Յովհաննէս Պատմիչ կաթողիկոսէն է մեր ունեցած տեղեկութիւնը եւ շուրջը գտնուող գեղեցկաքանդակ խաչքարերէն ամէնէն մեծը կու տայ Մելիք Բարեկսէի մը անունը, առանց Սահակ իշխանի որեւէ հետքի։

Նորադուզի Ս. ԳՐԻԳՈՐ աւելի փոքր եկեղեցին, դէպի արեւմուտք, լրիւ վերակառուցուած ԺԳ. դարէն եւ արձանագրութեան մը համաձայն 1344_ին յաւելումներ կրած։

_ «Ի պարոնութեան Իւանէի եւ Շահնշահի ես տէր Պետրոս Վարդապետ հանդերձ եղբարբք ընչիւք եւ ստացուածովք շինեցի զեկեղեցի_»։

_ «Թվին ՋՂԳ (1344). շնորհիւն Աստուծոյ ի պարոնութեան Բուրթելին եւ աստուածատուր զաւակաց իւրոց իշխանաց Բեչքենայ, Իւանիկայ եւ Սամեղայ, ես ծառայ Աստուծոյ Աւագս վասն երկար կենդանութեան Պարոնաց մերոց, կամակից եղէ շինութեան վանիցս, եւ ետու իմ հալալ ընչիւք գնած Նորատուվաց Ջրոյ մէկ Ջրաղաց ի Սուրբ Գրիգորս. միաբանքս սահմանեցին ի տարին Գ. պատարագ ինձ Աւագիս. կատարիչք աւրհնին յԱստուծոյ_» (Սիսական, էջ 47)։

Յատուկէն կը մէջբերեմ այս արձանագրութիւնները, ժողովրդական բացատրութիւններով, միջնադարեան անուններով եւ աղօթքի սովորութիւններով համեմուած, որ բացի պատմական աղբիւր ծառայելէ, յատուկ անուշութիւն մը կու տան ժամանակէն սեւցած այդ քարերուն։

Եկեղեցիին շրջափակին մէջ 1211 թուականը կրող սիրուն խաչքարի մը վրայէն կրցայ նոթագրել ուրիշ արձանագրութիւն մը.

«Ի թվին Հայոց ՈԿ, ի թագաւորութեան Աղին, ի պարոնութեան Իւանէին ես Քաջքաւրս շինեցի զկամուրջս, կանգնեցի զխաչս»։

Սուրբ Գրիգոր Եկեղեցիի փոքր հրապարակին վրայ էր որ Գէորգ դառնացած խօսակցութեան բռնուած էր խումբ մը գիւղացիներու հետ, մինչ ես յափրշտակուած աչքին, անդին փռուած խաչքարերու վրայ, չէի գիտեր ո՛ր անկիւնէն նկարել որ օրուան լոյսը չխանգարէ։ Խաչքարերը յատուկ ուղղութիւն մը ունին դէպի արեւելք, շատ քիչ անգամ պատահած է որ առաւօտեան ժամերուն կարենամ հասնիլ եւ նկարել։ Նորադուզի գիւղացիները յուզող օրուան հարցը, աղանդաւորները կը թուէին։ Յատկապէս Եհովայի վկաները, որոնք յաջողած էին նոյնիսկ մի քանի խաչքար պղծել եւ եկեղեցիին վնաս հասցնել։ Վրդովումը մեծ էր. թէեւ ամէն ինչ իրենց միջոցներով նորոգած էին սակայն, պատժական միջոցներու մասին էր խօսքը։ Գէորգ որ մասնաւոր «սէր» մը կը տածէ Հայաստանի բոլոր աղանդաւորներուն հանդէպ, «քրիստոնէաբար» կը թելադրէր _ ԼԱՒ ՄԸ ՏՓԵԼ _ ...։

Նորադուզի միջազգային համբաւը կը պարտինք իրեն անկրկնելի գերեզմանատունին որ անցեալ դարուն ալ գլխաւոր ազգագրագէտներուն աչքէն չէ վրիպած. Շահխաթունի, Զալալեան, որոնք ի տարբերութիւն Ալիշանի, անձամբ գտնուած են իրենց նկարագրած վայրերը եւ Ալիշանի ալ ծառայած որպէս աղբիւր։

Ահա թէ ինչ կը գրէ Մխիթարեան վանականը, գերեզմանատունի մասին։

_ «Գիւղի ընդարձակ գերեզմանատեղին կը տարածուի, դէպի ծով, արեւելեան կողմ. հոն կան խուռն եւ խիտ խաչքարեր, զանազան ճարտար դրուագներով եւ արուեստի նշաններով կամ հանգուցեալներուն վիճակը ներկայացնող, մանրազննին քննութեան եւ վերլուծումի արժանի։ Նշանաւոր են եօթը խաչարձաններէ կազմուած խումբ մը որ ԲԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉԵՐ (Ցասման խաչս) կը կոչեն, որպէս պաշտպանութիւն չար դէպքերու, հիւանդութիւններու, օդի վնասներուն եւ այլն. այդ պատճառով ժողովուրդը հոն կ'երթայ ուխտ եւ մատաղ ընելու։ Գերեզմաններուն անտառին մէջ երկու մատուռներ կան. մին հին, 1211_ին կառուցուած Զաքարէ մեծ սպասալարի օրով, ինչպէս արձանագրուած է մեծ խաչի մը հիւսիսակողմը, յղկուած տարածութեան վրայ_» (էջ 47)։

Վերոյիշեալ խաչքարը բաւական մեծ եւ գեղեցիկ է եւ գրութիւնը յստակ։

_ Ի ՈԿ Թվ. (1211) ի ժամանակս բարեպաշտ իշխանաց մերոց Զաքարէի եւ Իւանէի ես Մխիթար Փէճարենց որդի Դաւթի, շնորհիւն Աստուծոյ եւ հրամանաւ մեծին Իւանէի եղէ առաջնորդ մեծահռչակ գեօղիս Նորատուսոյ. կամ եղեւ ինձ կանգնել զխաչ վ փրկութիւն ննջեցելոց իմոց. որք երկրպագէք յիշեցէք ի Տէր _ (էջ 47)։

Նորադուզի համբաւը շնորհիւ զանազան հրատարակութիւններու, սկսած է Հայաստանի սահմաններէն դուրս ելլել, սակայն գիւղամէջի ճամբաները այնքան գէշ եւ ցեխոտ վիճակի մէջ կը գտնուին, որ անձրեւէն եւ ձիւնէն վերջ, գրեթէ անկարելի է մօտենալ։ Ափսոս չէ՞ նման համաշխարհային արժէք ներկայացնող պատմական _ հնախօսական կեդրոն մը, կ'ամչնամ ըսելու «քաղաքակիրթ ազգի մը» որ ունի մշակոյթի, կրթութեան, արուեստի նախարարութիւններ... արդեօք երկրագործութեա՞ն, թէ պատերազմի նախարարին թողած են մեր հնախօսական արժէքները պահպանելու պարտականութիւնը։

Զբօսաշրջիկութիւնը կրնայ հարիւր տոկոս Հայաստանի տնտեսական վիճակը բարելաւել։ Իտալիոյ, Սպանիոյ, Յունաստանի, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ նաեւ Թուրքիոյ համար, քարիւղի հորերուն տեղը կը բռնեն, երկնային մանանայ են։ Հայաստան այն բացառիկ երկիրներէն է, որ համեմատաբար խաղաղ գօտիի մը մէջ կը գտնուի, չկան աւազակներ, ահաբեկիչներ, ընդհակառակն, կայ կեանքի ապահովութիւն եւ հիւրընկալ աւանդութիւններով բնակչութիւն. բնաւ կարիք չունի քիմիական, քաւչուկի եւ այլ թունաւոր նիւթերու, որ միայն իր մթնոլորտը կ'ապականեն եւ մեծ ընկերութիւններու քսակները կը յղփացնեն ... մինչ զբօսաշրջիկութենէն ամբողջ ժողովուրդը կ'օգտուի իր բոլոր խաւերով ... որո՞ւն հոգը Նորադուզ կը հասնիս, նշան մը չկայ ուղղութիւն ցոյց տուող։ Նոյն երեւոյթը, անամօթաբար կը կրկնուի Հայաստանի ողջ տարածքին ... ինչո՞ւ այսչափ անփութակցութիւն։ Եթէ իւրաքանչիւր գիւղ եւ քաղաք այս պարտականութիւնը յանձն առնէ իր շրջանին համար, հարցը փութով եւ արմատապէս կը լուծուի։ Ի սէր Աստուծոյ. ՇԱՐԺԵՑԷՔ ՀԱՅԵՐ. ի՞նչ է քարացած նստեր էք ձեր բազկաթոռներուն վրայ եւ վէզ կը հաստացնէք։ Մենք 21_րդ դար թեւակոխեր ենք, խե՞կ ո՞ւք...։

Թող ներուի ինծի, եթէ Նորադուզի պատմական անկրկնելի յուշակոթողներու կողքին յիշեմ ժամանակակից գողտրիկ կոթող մը եւս, սիրելի ընկերոջ մը Զուլալին սրտէն բխած, խոր զգացումներով եւ խորհրդանշական պատկերներով հիւսուած քերթուածներու գողտրիկ հատոր մը ՆՈՐԱՏՈՒԶ, որմէ քաղուածաբար մի քանի քառեակ կը փափաքիմ հրամցնել։

Եկած եմ, ա՛ռ ձեռքս, Նորատուզ
Որդին եմ. անառակ բայց բարի.
Զղջումի խօսք չունիմ. ոչ մէկ յոյզ
Հայրս անպէտք էր ինձմէ աւելի։

Դուն վայր չես, Նորատուզ, այլ՝
վիճակ.
Այլ ծմար՝ էութիւնս կշռած.
Ալ ի՞նչ հող ո՞վ եմ ես, ի՛նչ տխմակ
Աւելորդ աստղի տակ եմ ծնած։

Օ՛ աշխարհ, օ հեռու ջուրերու
Գիշերներ, ձեզ մոռցած եմ կրկին
Երկիր իմ, եկած եմ լռելու
Ականջս պատմութեանդ քարին։

Նորատուզ, եկած եմ ու կ'երթամ
Անծեալ տղուն պէս հէքեաթի.
Տերացած է հողը. այս անգամ
Ճամբաս երկինքէն կ'անցնի։

(Շար. 23)

ԻՐ ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՋՈՐՐՈՐԴ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԱՏՐԻՆԷ ՏԱՏՐԵԱՆ

Ուսանողներու տունը երթալու համար կամուրջէն պիտի անցնէին։ Իրենց կամուրջէն։ Փոն _ Նէօֆի կամուրջէն. սիրոյ, գեղեցկութեան կամուրջէն։ Ամէն հոսկէ անցնելուս՝ կը յիշեմ, Վազգէ՛ն։ Սէն գետը մէջս կը լեցուի։ Անոր կայուն ջուրը, մէջս մտնելէ ետք յորձնապտոյտ կը դառնայ։ Կը ջղէժի, կը ժայթքի, կը կատաղի, կ'ոստոստէ։ Սա՝ մեր քարն է։ Եկո՛ւր։ Տակաւին կանուխ է, նստինք։ Կը նստին, կը տեղաւորուին։ Ձայն մը կը փսփսայ։ Անհունէն եկող ձայն մը։ Ա՛հ, ոչ, իրենց հոգիէ՛ն։ Ամէն բան կը խայտայ։ Կ'ալեկոծին, կը հրդեհին սիրտերը։ Արձան չկայ հոս։ Մեծութիւնները մշուշին մէջ են։ Մարդ են հիմա։ Ամէնուն պէս մարդ, չնչաւոր էակներ։ Մարդու մը պէս իրաւունք ունին սիրելու, վայելելու, կշտանալու, երջանկանալու։ Թող Փոն-Նէօֆը վկայէ։ Ամէնուն, ապրող թէ չապրող մարդերուն թող ըսէ։ Ըսէ թէ երկու անձեր զիրար կը սիրեն Սէնի ափունքին։ Ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի։ Մաքուր է իրենց սէրը։ Վճիտ՝ հոգիները։ Ոչ մէկ խղճի խայթ։ Մե՞ղք է սիրել։ Թող ըսեն, մեղք է սիրել։ Զա՞փը։ Վազգէն չափի փիլիսոփայութեան մէջ մտած կ'ըլլայ, երբ կը խորհի։ Խորհեցաւ։ Ոտքի ելան։ Պէտք է հասնին սրահ։ Իրենցմէ դուրս ալ կեանք կայ։ Ուրիշներու եւ իրենց կեանքի կամուրջը՝ որ տեւապէս կ'երկարի։ Անկէ զատ, Վազգէնի չափը ուրիշ մտահոգութիւններու վրայ հիմնուած է։ Եթէ անանկ չընեմ, այս խենթ երիվարը կառավարել դժուար է։ Սանձը պիտի քաշես միշտ։ Գլուխը կ'առնէ, կ'երթայ։ Կը սուրայ, կ'արշաւէ։ Որքան տաս, այնքան աւելին կ'ուզէ։ Սէրը չափին կցել՝ ի՛նչ խենթ բան։ Վազգէ՛ն, ինծի՛ վերադարձիր։ Ձիս մի՛ օրօրեր այդպիսի բաներով։

Իմ խենթ հոգիս, քեզ լաւ կը ճանչնամ, լաւ կը ճանչնամ։ Կառքիս լծելու համար ստիպուած եմ գործադրել չափադիտութիւնս։ Վազգէն, ա՛ռ սիրտս,, ի՞նչ կ'ուզես ան ըրէ։ Մանկութիւն չտեսած մանկութիւնս չափահասութեան հասցուր։ Խենթ երիտասարդութիւնս զսպէ։ Զսպէ, ի՞նչ ընեմ։ Բայց, սանձուիլ՝ մեռնիլ է ինծի համար։ Շատ անգամ այդպէս, ողջ ողջ մեռած եմ պատանեկութենէս, մանկութենէս ի վեր։ Հիմա եւս։ Մեռնելով կ'ապրիմ, մեռնելով կը ժպտիմ, մեռնելով կը սիրեմ։ Հոգ չէ։ Քեզմով մեռնիմ։ Թող այդպէ՛ս ըլլայ։

Ինք պիտի բանախօսէր այդ օր։ Սրահը լեցուն է։ Երիտասարդ համալսարանականներ։ «Մարդն ու արուեստագէտը»։ Բարդ նիւթ մը, իրեն պէս։ Բարդ չըլլայ խոկ, ինք՝ կը բարդացնէ։ Կը խօսի։ Գետի մը պէս կը հոսի։ Ցախշտակուած, խորացած մտիկ կ'ընեն։ Աչքերը սեւեռած է բազմութեան։ Սօսին չի նայիր։ Նայի խոկ, չի տեսներ։ Բայց Սօսի զինք կը տեսնէ։ Փոն-Նէօֆի Վազգէնը չքացած է։ Անիկա իր մեծութենէն ծնած արուեստագէտ, մտաւորական Վազգէնն է։ Այսօր, սա պահուն, հանրութեան կը պատկանի ան։ Ոչ իրեն։ Ո՛չ Պրինհիլտէ, մի՛ յոխորտար անկէ, տունիդ անկիւնէն։ Սա խօսողը քու ամուսինդ չէ։ Մի՛ նախանձիր։ Իմս ալ չէ։ Հասարակութեան է, ամէնո՛ւն։ Աշակերտուհիի մը հիացումը՝ իր ուսուցիչին։ Ուսուցիչս Վազգէն։ Կը հիանամ։ Ժողովուրդին յաղթանակն է։ Երիտասարդ ուսանողութեան։ Սա սրահի բազմութեան կը պատկանի։ Ծափեր։

Ուրիշ ճամբէ մը կը վերադառնային հիմա։ Սէն գետի եզերքէն, նորէն, որ չի տեսնուիր, տեղ տեղ։ Եզերքի կրպակները կը գոցեն ջուրի տեսքը։ Ծառեր կան աջ մայթին։ Ուշ է։ Կը քալեն լռութեան մէջ յափրացած խօսունութիւնով, կենսուրախ։ Ծիշդ ուսուցիչ աշակերտի մը պէս։ Անտարբեր երեւալով հանդերձ, փառասիրական զգացումի հովեր կան իր վրայ։ Սօսի փոքրացած է։ Լայն պողոտան քունի կարօտով կը յօրանջէ, ցանցառաթիւ ինքնաշարժներու եւ փոքրաթիւ անցորդներու անցնելուն սպասելով անհամբեր. գիշերուան քունին յանձնուելու

համար։ Սօսի սիրտը բռնեց։ Ինչո՞ւ կը ցաւէր։ Ինչո՞ւ մտատանջ զգացում մը հոն տեղ գրաւած էր։ Ես Վազգէնին պէս չեմ։ Ես իր մեծութիւնը չունիմ։ Իրեն արժանի չեմ։ Ուզածիս պէս չկրցայ նիւթիս մէջ մտնել։ Պէտք էր աւելի լայնահորիզոն սահմանագծերով տարածել նիւթս։ Վազգէն, սքանչելի էր բայց։ Կեղծ համեստութի՞ւն թէ համոզում։ Հովը պաղ էր։ Օձիքը վեր առաւ Սօսի։

– Կը մսի՞ս։

– Մարմինս չէ, միտքս. միտքս բոպիկ է, կը մսի։

Շոյեց ձեռքով, Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես։ Դուն ալ լաւ խօսեցար այդ օր։ Այդ նշանաւոր օրը վերյիշեց։ Այն օրը, ուր քեզի հասներ էի։ Քեզի հասնիլ, քեզի տիրանալ կ'ուզէի։ Սօսի, Սօսի՛, ինքզինքըդ մի թերագնահատեր։ Կը յիշե՞ս այդ օր։ Որքա՛ն կ'ուզէի։ Յետոյ, եկար ժամադրութեան։ Գալ չուզելով եկար, անպիտան։ Ամէն ինչ աւելի կը յստականար մտքին մէջ։ Հոն, իր ազգականին տան դրան առջեւ բաժնուած էին։ Տարօրինակ նայուածք մըն էր երկուքինն ալ։ Երկու գնդակներու պէս, որոնք նետուելէ ետքը իրարու կը զարնուէին, կը բաժնուէին, զատ զատ շարունակելու համար իրենց ճամբան, տարբեր ուղղութիւններով։ Սօսի բան մը կը սեղմէր կուրծքին։ Թանկագին բան մը։ Աչքեր, նայուածք։ Անորոշ զգացողութեան մը վրայէն մտածումներու ոստումներով առաջացած հոգեվիճակ։ Քալելով եկած էին մինչեւ Ալֆրիւ Վակրամ։ Ուշ մնացած ճամբորդի պէս էին։ Հասնելու հեւք մը զիրենք աւելի վճռակամ յուզումներու սանձին մէջ բռնած էր։ Սօսի, տնեցիները մօտիկ ըլլալով հանդերձ, միտքը ուրիշ տեղ մնացած էր։ Այդ մարդը ինչպէ՞ս կախարդեց զինքը։ Ազգականուհին մօտիկ կ'ընէր։ Անոնց կը նայէր բացակայ աչքերով։ Կը տեսնէր իրենց միամիտ ակնոցներուն ետեւ ապաստանած մանուկի արտայայտութիւններով այդ քոյր եղբայրները։ Կարդաց, կարդաց իր գիրքը։ Անարեւ երկինքի մը տակ, կեանքէն խլուած, չարչրուած սրտերով տիպարներ, արեւատագէտի կողէն փրթած իրականացումներով կեանք վերադարձած։ Թերեւս Սօսին իր վէպին հերոսներէն մին նկատած էր։

– Պէտք չէ միտքը լեցուի, պարպուի։

Սօսի հառաչեց։ Ոչ, ո՛չ, երբ այդպէս չէր ըլլար։ Չէր ըլլար, գիտէ՛ր։ Անտարանդ, ապիկար։ Բան մըն ալ չէր ինք։ Միտքը լեցուին լծել։ Բառերը ձիեր են, որ պիտի քաշեն կառքը։ Ձեռքը երկարեց, բռնելու համար Սօսիինները։ Սօսի ետ կեցաւ։ Զատնել ձեւացուց։ Հեռուէն քալեց։ Դիմքը խոժոռեցաւ։ Վազգէն կը խօսէր դեռ, առանց հասկնալու Սօսիի ցաւը։ Ստորակայութեան զգացումը։

Ինք ալ ունեցած էր զայն։ Հիմա եւս ունի երբեմն։ Բայց, Սօսի, ինչո՞ւ տրտմեցար յանկարծ։ Տո՛ւր ձեռքդ, Սօսի։ Անոնց տաքութիւնը զգալ կ'ուզեմ։ Մենք գրականութեան զինուորներ ենք։ Միտքը այնպիսի՛ անհուն մըն է։ Մի՛ վախնար։ Քալէ ապահով։

Քալեցին, քալեցին։ Երբ Մայիյոնի փապուղիէն դուրս ելան, Հրապարակի աղմուկը տակաւին կը շարունակուէր շատախօս, անկարգապահ, խենթ ու խօլ երիտասարդներով, հիփփիներով, տեսակ տեսակ մարդերով։

Ա. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՍԻԱ՝ ԻՍԼԱՄԱՊԱՇՏ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻ ՅԱՋՈՐԴ ԴԱՇՏԸ՞

Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք, Կեդրոնական Ասիոյ հանրապետութիւններու կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ։ Անոնք, միահեծան եւ խաթարուած հին ափարաչիկներու ձեռքին մէջ ըլլալով, չկրցան ժողովրդավարութեան ուղին գտնել։ Ասոր իբր հետեւանք, այս երկիրներու բնակչութիւնները հետզհետէ աւելի կը փարին իսլամական բողոքարկու շարժումներու։ Ոմանք զինուորական պայքար կը ջատագովեն, ինչպէս ՈՒ.Ի.Շ.ն (Ուզպէկիստանի Իսլամական Շարժում), որ կը գործէ Ուզպէկիստանի Կիրգիզիստանի եւ Տաճիկիստանի մէջ։ Ուրիշներ ընդյատակեայ գործունէութիւն որդեգրած են, ինչպէս խորհրդաւոր Հիզպութ-Թահրիրը (Ազատագրման Կուսակցութիւն), որ գաղափարախօսութեամբ մօտ է Ալ-Քաիտային։ Կը կարծուի որ անիկա արդէն իսկ քանի մը հազար գաղտնի բջիջներ հաստատած է բովանդակ շրջանին մէջ, նոր խալիֆայութիւն մը հիմնելու յոյսով, աշխարհի մահմետական բոլոր համայնքները համախմբող, ինչպէս կը բացատրէ փաքիստանցի լրագրող Ահմէտ Րաշիտ։

Կեդրոնական Ասիոյ յատկացուած իր թղթածրարին մէջ, «Կուրիէ էնթէրնասիոնալ» իր նախավերջին թիւին մէջ երկու յօդուած արտատպած է Ահմէտ Րաշիտէն, որոնցմէ առաջինը կը կրէ «Իսլամականութիւնը.ենթաարտադրութիւն մը՝ բռնատիրութեան» խորագիրը, որով ան կը մատնանշէ թէ տնտեսական դժուարութիւնները, կաշառակերութիւնն ու փլատածութիւնը եւ ժողովրդավարութեան պակասը կրնան միայն ծայրայեղ շարժումներու զարգացման նպաստել։

Րաշիտ կը պարզէ թէ Կեդրոնական Ասիան, իր հինգ հանրապետութիւններով (Ղազախստան, Կիրգիզստան, Տաճիկստան, Թիւրքմէնիստան եւ Ուզպէկիստան), մեծ կարելիութիւն ունի երկրագունտի յաջորդ պատերազմին դաշտը դառնալու։ Անոր պատմութիւնը յատկանշուած է աւելի քան երկու հազարամեակ տեւող բախումներով, երբ մեծ կայսրութիւններ փորձած են Մետաքսի Ճամբուն տիրել, վաճառականութեան հիմնական այն ուղին համար որ Եւրոպան Ասիոյ կը կապէ։ Բայց ներկայի ճակատումները այլ բնոյթ ունին եւ, աւելին, լայնօրէն արդիւնք են Խորհ. Միութեան բերած փոփոխութիւններուն եւ այն քաոսին որ անոր փլուզումին յաջորդեց, 1991-ին։

Կեդրոնական Ասիոյ բնակիչներուն մեծամասնութեան համար, անկախութիւնը՝ հետեւանք համայնավար վարչակարգի չըքացման, անմիջապէս չվերածուեցաւ ժողովրդավարութեան պահանջքի, շուկայական տնտեսութեան, արեւմտեան մշակոյթի կամ սպառողականութեան որդեգրումի, այն ձեւով որ տեղի ունեցաւ խորհրդային նախկին միւս հանրապետութիւններուն մէջ, յատկապէս Ռուսիոյ եւ Պալթեան երկիրներու պարագաներուն։ Իսկութեամբ, փոխարէնը իսլամական վերանորոգումն է որ այս շրջանը պատեց։ Խորհրդային կայսրութեան անկումին, Կեդրոնական Ասիոյ բնակչութիւնը վերջապէս առիթը տեսաւ ոգեպէս եւ մշակութապէս իսլամական իր անցեալին փարելու։

Իսլամականութիւնը թոյլ կուտար ոչ միայն իրենց ազգագրական եւ մշակութային ինքնութիւնը վերահաստատելու. այլ նաեւ կապեր վերանորոգելու հարաւի իրենց իսլամ դրացիներու հետ։ Այս կապերը նախապէս անկարելի էին, քանի որ Ստալին Խորհրդային Միութեան սահմանները փակած էր։ 1991-էն վերջ, այս անկախ հանրապետութիւնները առաջին այցելողներէն եղան իսլամութիւն քարոզողները, Փաքիստանէն, Սաուտի Արաբիայէն եւ Թուրքիայէն ժամանող, որոնք սատարեցին հարիւրաւոր նոր մզկիթներու կառուցման։

Վերջին տասը տարիներու վերիվայրումներէն եւ Տաճիկիստանի քաղաքացիական պատերազմէն ետք (1992-1997), ներկայիս այս երկիրն ինչպէս եւ բովանդակ Կեդրոնական Ասիոյ սպառնացող մեծագոյն վտանգներէն մէկն է ՈՒ.Ի.Շ.ը։ Ան, 1998-ին կազմուած՝ Իսլամական Վերածնունդի Կուսակցութեան չափաւորութենէն յուսախաբ ծայրայեղներու կողմէ եւ վճռած՝ Ուզպէկիստանի նախագահ Իսլամ Քարիմովի կառավարութիւնը վար առնել, կենսական գործունէութիւն կը տանի վարչակարգին դէմ, մեկնելով Տաճիկիստանի եւ Աֆղանիստանի իր խարիսխներէն։ Իսկ Ճումա Նամանկանիի զինուորական հեղինակաւոր ղեկավարութեան տակ, ՈՒ.Ի.Շ.ը իր ճիհատը տարածած է ամբողջ Կեդրոնական Ասիոյ վրայ։

Նամանկանիի յարձակումներուն գերադաս թիրախը Ֆերկանայի Հովիտն է, զոր կը բաժնեն Ուզպէկիստանը, Կիրգիզստանը եւ Տաճիկիստանը։ Այս երեք երկիրներէն իւրաքանչիւրը ասկէ ետք ենթակայ է ռազմական ուղիղ սպառնալիքի։ Ղազախստանը մինչեւ իսկ իր ռազմական ծախքերը աւելցուց՝ որպէս նախապատրաստութիւն կարելի պատերազմի մը։ Մինչ այդ, ԱՄՆ-ու, Ռուսիոյ եւ Չինաստանի մրցակցութիւնը կը շարունակուի, իւրաքանչիւրը տարբեր ազգային բանակներու մարզումով եւ օժանդակութիւն ու խորհուրդներ տալով, ինչ որ հետզհետէ աւելի մութ ապագայ մը նախատեսել կուտայ։ Փոխարէնը, մեծ ուժերը մեծ բան չեն ըներ այս երկիրներու տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային ահարկու պայմանները փոխելու գծով, քանի որ անոնք այդ տարբեր վարչակարգեր կիրարկող քաղաքականութեան չեն միջամտեր։

Ասոր արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ ՈՒ.Ի.Շ.ը կը զօրանայ։ Նամանկանի այլեւս կը զինուորագրէ Կեդրոնական Ասիոյ բոլոր ազգային խմբաւորումներէն եկած այլախոհներ, ինչպէս եւ կովկասցի Չէչէններ, Տաղստանցիներ ու Չինաստանի ինքնավար Քզինճիանկ շրջանի մահմետականներ։ ՈՒ. Ի. Շ.ը այլեւս տիրող վարչակարգերն ու հաստատութիւնները վար առնել չի դաւանիր՝ զանոնք շարիայով փոխարինելու. ան դարձած է անդրազգեան խմբաւորում մը։ Դրամական օժանդակութիւնները կը հասնին Սաուտի Արաբիայէն։ Ան եկամուտ ձեռք կը բերէ նաեւ զէնքերու եւ թմրեցուցիչի վաճառքէն։

Լրագրելը զոր շրջանի վարչակարգերը կը գործադրեն, կը դժուարացնէ իսլամական այս շարժումներուն մասին շրջող լուրերը ստուգել։ Սակայն, տարաձայնութիւններն ու բերանացի աւանդութիւնը այլ իրականութիւն մը ստեղծած են, այդ շարժումներուն միթոսը ընդլայնելով։ Կեդրոնական Ասիոյ գիւղերուն մէջ, մարդիկը պատմեն թէ ՈՒ.Ի.Շ.ի առաջատար պահակազօրքը կազմուած է ընտրանի կանացի նշանառուներէ որոնք, կատարելագործուած զէնքեր կրելով եւ գիշերին մէջ տեսնել տուող ակնոցներով, կրնան հրապուրել կամ հեռուէն զինուոր սպաննել. թէ կռուողներու պայուսակները տոլարներով լեցուն են, զորս կը բաժնեն զիրենք կերակրող գիւղացիներուն. թէ երկու կռուողներ ետ մղած են ուզպէկ զինուորներու լման գումարտակ մը. թէ պատերազմիկները իսլամ սուրբերու կողմէ օրհնուած են, որոնք անոնց մարմինը անխոցելի դարձուցած են՝ ասոնք զերծ պահելով յետ մահու փտութենէ. թէ պայքարողները նիւթապէս կը հոգացուին Սաուտցիներէն, Փաքիստանցիներէն, Թուրքերէն, Իրանցիներէն, առանց մոռնալու Ուսամա Պէն Լատէնը։

Սակայն, ինչ որ յստակ է, այն է թէ Կեդրոնական Ասիոյ հարցերը նախ եւ առաջ ներքին են եւ թէ ասոնք պիտի չլուծուին՝ պարզօրէն ՈՒ.Ի.Շ.ին յաղթելով։ Բարենորոգումներու եւ տնտեսական զարգացման պակասը, ժողովրդավարութեան բացակայութիւնը, վարչարարական կազմի մը խորհրդային հոգերանութեամբ գործելը, կաշառակերութիւնն ու լրբութիւնը, բոլորը կացութիւնը հետզհետէ աւելի դիւրաբեկ կը դարձնեն։ Ղեկավար դասը կը ծերանայ, իսկ բնակչութիւնը կ'երիտասարդանայ. յիսուն միլիոն բնակչութեան վաթսուն առ հարիւրը քսանհինգ տարեկանէն վար է։ Այս նոր սերունդը զոհ է անգործութեան, գէշ դաստիարակուած եւ սնանած. որքա՞ն ատեն ան պիտի հանդուրժէ կեանքի մակարդակի անկումին ու հիմնական ազատութիւններու պակասին։ Քաղաքական եւ ընկերային պայթում մը անխուսափելի կը թուի, եթէ երիտասարդներուն պահանջքները նկատի չառնուին։

Բայց իշխող ընտրանիները կառչած կը մնան իշխանութեան՝ ընդդէմ որեւէ այլ նկատառումներու։ Մինչ այդ, կրօնական եւ ազգագրական հարցերը վառ կը մնան։ Կեդրոնական Ասիոյ սրտին մշակութային պարապ մը կը գտնուի զոր կարելի չէ արեւմտեան մշակոյթի կապկումով լեցնել։ Անտեսելով իրենց աւանդը, որ մեծ նպաստ բերաւ իրենց ժողովուրդներուն եւ իսլամական աշխարհին, Կեդրոնական Ասիոյ ղեկավարները զանոնք կը զրկեն իրենց անցեալէն մեկնելով արդի ինքնութիւն մը ստեղծելու առիթէն։ Մերժելով ընկալել աւանդական իսլամութիւնը, ժողովրդավարութիւնն ու միջհամայնքային ներդաշնակութիւնը, այս կառավարութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ ծայրայեղութեան ջահը վառ մնայ։

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կեղծ դաւադրութեան երեւան ելլելէն ի վեր Լրտեսը, թէեւ առժամեայ կերպով ինքզինք ապահով կը զգար, բայց միշտ Դամոկլեան սուր մը կար կախուած իր գլխուն վերեւ։ Գիտէր, թէ իրեն համար վտանգը բոլորովին չէր անհետացած եւ կրնար ըլլալ, որ մէկ օրէն միւսը երթար միանար իր երկու մեղսակիցներուն։ Այս վտանգը բոլորովին հեռացնելու համար կ'աշխատէր նոր ծառայութիւն մը մատուցանել իր մեծերուն եւ անոնց վստահութիւնը գրաւել կրկին։

Երկար խորհրդածութիւններէ ետքը որոշած էր Պատրիարքարանը գործիք ընել իրեն։

«Պէտք է, որ Պատրիարքարանին մէկ գաղտնիքը ձեռք անցընեմ, – կը մտածէր, – այս կերպով իմ դիրքս կրնամ ապահովել Պէտրիի եւ միւսներուն մօտ»։

Այս նպատակով ժամադիր եղած էր Արգար էֆէնտիի հետ, զոր մէկ քանի օրէ ի վեր չէր տեսած եւ որուն լուր ղրկած էր, որ գար զինքը գտնէր Պոլսոյ կողմը, գարեջրատան մը մէջ։

Արթին, հիմա այդ ժամադրութեան կ'երթար։

Երբ գարեջրատունէն ներս մտաւ, արդէն Արգար իրեն կը սպասէր սեղանի մը քով նստած։ Պատրիարքարանի պաշտօնեան մտածկոտ կերպարանք մը ունէր. իրեն լուր բերած էին, թէ Արթին էֆէնտին անպատճառ զինքը տեսնել կ'ուզէր, բայց չէին լսած այս ժամադրութեան շարժառիթը։

Այս պատճառաւ մտատանջութեան մատնուած էր. ինք կը մտածէր, որ խնդիրը իրեն սարքած կեղծ դաւադրութեան մասին էր, ուստի Արթինը տեսնելուն պէս հարցուց.

– Ի՞նչ եղաւ մեր գործը։

– Ան գործը ջուրը ինկաւ, – պատասխանեց Լրտեսը չոր եւ կտրուկ ձայնով մը։

– Ինչպէ՞ս ջուրը ինկաւ։

– Ոստիկանութեան տնօրէնը ամէն բան հասկցեր է, Աստիկ եւ Խմփն էֆէնտին ձերբակալուած են եւ հիմա բանտը կը գտնուին, ամէն յարաբերութենէ զրկըւած։

– Ի՛նչ կ'ըսես, – գոչեց Արգար՝ այլայլած։

– Այո, դժբախտաբար այսպէս եղաւ։

– Բայց, կ'աղաչեմ, մանրամասնաբար պատմէ, տեսնենք, թէ ի՛նչ պատահեցաւ։

Լրտեսը իր գիտցածները պատմեց եւ յետոյ աւելցուց.

– Ահա՛ կացութիւնը, ինչպէս կը տեսնես, մեր վիճակն ալ շատ ապահով չէ, եթէ մեր ընկերները խօսին՝ կորսուած ենք, ես հազիւ կրցայ օձիքս առ այժմ ազատել, բայց վաղը չեմ գիտեր, թէ ինչ պիտի ըլլայ իմ եւ քու վիճակդ։

– Այս ի՛նչ փորձանք բերինք մեր գլխուն։

– Փորձանքներուն մեծը, – պատասխանեց Լրտեսը՝ ինքն ալ մտատանջ դէմք մը առնելով։

– Է՛յ, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք։

– Պէտք է աշխատինք մեր գլուխը ազատելու։

– Ասոր միջոցը ո՞րն է, – հարցուց Պատրիարքարանի պաշտօնեան։

– Ասոր համար, ըստ իս, միակ միջոց մը կայ։

– Կը խնդրեմ, շուտ բացատրէ միտքդ։

– Պէտք է անմիջապէս կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցանել կառավարութեան եւ անոր վստահութիւն ներշնչել մեր մասին, ուրիշ ճար չի կայ։

(Շար. 181)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՆԳԻՍՏ
ժամը 17–ին
Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 13

Ա. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ
ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 15
Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14.30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Չամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17_ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 11_ին:

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12_ին: Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 - 78 - 49 - 28 - 87 թիւին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէսի Ակնունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ժիրար Պապիկեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեանէ:

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h
Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական հերոսամարտի 87_րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւն յետագային:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 Paris
Date limite de candidature : 15 mars

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

INFORMATIONS ARTISTIQUES

EXPOSITION

Photographies
de
JEAN KEHAYAN

l'ARARAT pour mémoire
Texte : Serge ASSIER
Exposition du 11 au 22 mars
Hôtel du Departement
52, avenue Saint-Just, 13004 Marseille
Tél. : 04 91 21 13 13
Heures d'ouverture :
du lundi au vendredi de 9h à 18h

**LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.**
organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE

Paysages - Visages

TEMOIGNAGE ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES DE COMPATRIOTES VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES
EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ,
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

**GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté**
Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France
Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղ անակնկալներ:
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

STK®
Fabriqué & Distribué par Cepovett S.A
150, ancienne route de Beau,eu
GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE/SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

CABINET TERZIYAN
Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION
13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +
Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
Մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 12
MARDI
12 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.382 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.382

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՕՐԵՐ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 40 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթավերջը արիւնալի եղաւ երկու կողմերուն համար : Նախ, Շաբաթ գիշեր, Մարտ 9_ին, պաղեստինցի քամիքազ մը յաջողեցաւ մտնել Երուսաղէմի մէկ սրճարանը՝ Մոման, խուսափելով պահակազօրքերու քննիթեն տակ, ոչ շատ հեռու վարչապետ Շարոնի բնակավայրէն : Բաւական յանդուգն արարք մը, քանի Իսրայէլի Պետութեան ամէնէն պաշտպանուած շրջաններէն մէկը կը նկատուի : Ճիշդ այդ պատճառով, սրճարանը ծայրէ ծայր լեցուն էր, շատեր աւելի ապահով կը զգային : 16 մեռեալ կար եւ 100_է աւելի վիրաւորներ : Ոճրափորձին տէր կ'ըլլար Համասը, որպէս պատասխան իսրայէլեան բանակի անխնայ նեթայց յարձակման Այսրյորդանանի եւ Գազայի վրայ : Շարոնի համար Իսրայէլ պատերազմի մէջ էր եւ տրամադիր էր որեւէ գնով հրադադար մը ձեռք ձգել : Կը հրաժարէր եօթնօրեայ հանդարտ շրջանի մը իր նախապայմանէն : 48 ժամ ետք ալ, կ'որոշէր «ազատ արձակել» Արաֆաթը, որ երեք ամիս է շրջափակուած կը պահէր Ռամալլայի մէջ : Մոման սրճարանի ոճրափորձին անմիջապէս հակադրելով, Իսրայէլ քարուքանդ կ'ընէր Արաֆաթի կեդրոնատեղիին բոլոր գրասենեակները Գազայի մէջ : Երուսաղէմի արարքէն պատ, քիչ ետք նոր ոճրափորձ մը կը գործուէր Թել - Աւիվի հիւսիսը՝ Նեթանիա : Ալ-Աքսայի նահատակներու զօրագունդերու երկու անդամներ ձեռնատումբեր կը նետէին հօթէլի մը մուտքին եւ կը սպաննէին երկու Իսրայէլացիներ :

Այլեւս իսկական պատերազմ մըն է որ կը մղուի եւ ելք չի տեսնուիր, թէեւ ԱՄՆ կրկին բանագնացը ղրկած են տեղւոյն վրայ, բայց, ոչ մէկ ծրագիր կայ : Զօրավար Զինիի կ'ընկերանայ ԱՄՆ_ու փոխ - նախագահ՝ Տիք Չէնէ եւ երկու Ամերիկացիները շրջանը պիտի այցելեն եւ քննեն կացութիւնը : Փոխ - նախագահը ինը օրուան շրջապտոյտ մը կ'ընէ սկսելով Լոնտոնէն : Չէնէ կը ջանայ համոզել կարգ մը պետութիւններ, մանաւանդ Սաուտի Արաբիան, որ զօրավիգ ըլլան Ամերիկայի Իրաքի դէմ իր արշաւանքին մէջ : Ամերիկացի պատասխանատու մը չեշտած է որ նոյնիսկ եթէ Իրաք զիջումներ ընէ, օրինակ ընդունի ՄԱԿ_ի քննիչներու այցելութիւնը, ԱՄՆ վճռած են տապալել Սատտամ Հիւսէյնը :

*
**

Սաուտցիք յայտարարած են որ որեւէ ընտրանոնացում չեն տեսներ Արաբներու եւ Իսրայէլացիներու միջեւ եւ կը հերաժարին իրենց ծրագրէն :

*
**

Իսրայէլեան բանակը, Մարտ 11_ին ալ, կը շարունակէր իր ներխուժումները պաղեստինեան հողամասերէն ներս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՍՓԷՆ վեց ժամուան այցելութիւն մը կատարեց երբ Ռէիւնիոն կղզին իր կնոջ հետ, Փարիզ վերադարձաւ Մարտ 10_ին եւ օդանաւին մէջ զրոյցի մը ձեռնարկեց լրագրողներուն հետ : Այս անգամ, շատ աւելի բուռն կերպով յարձակած է Շիրաքի վրայ զոր «ծերացած, մաշած եւ շատ կրաւորական» կը գտնէ : Կը պայքարիմ, կ'ըսէ, որպէսզի Շիրաք կրկին նախագահ չըլլայ, իր վերընտրութիւնը լաւ բան մը չըլլար Ֆրանսայի համար : Շիրաքի բանբերին համար Ժոսփէն կորսնցուցած է իր հակակշիռը եւ տէրը չէ իր ջիղերուն :

ՇԻՐԱՔ, նախքան հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանէն արտայայտուիլը Մարտ 11_ին, հարցազրոյց մը տուած էր «Ֆիկառօ»յի նոյն օրը : Ինք ալ յարձակման անցած է եւ կ'ընդվզի «այն մեթոտներուն դէմ որոնք կը կայանան մարդ մը ազատելու մէջ, երբ չեն կրնար անոր յաղթել այլ միջոցներով» : Կ'այպանէ Հալֆէնի դիրքը, կ'ուզէ որ Ժոսփէն չափը գիտնայ եւ կը հրաւիրէ ամէն ոք իր պաղարիւնը պահելու :

Ժ. Փ. ՇԸՎԷՆԸՄԱՆ Մարտ 9_ին, իր 63_րդ տարեդարձը տօնեց սալ Վակրամ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան : Բուռն ելոյթ մը ունեցաւ երիտասարդներու խոստանալով «յեղափոխութեան 24 տարեկան զօրավարներուն՝ Հոշերու, Մարսօներու, Պոնափարթներու ճակատագիրը իրեն հետ չահելու համար Վալմիի, Ժեմափի եւ Ֆլէօրիւսի նոր ճակատամարտները» :

ԻՍՐԱՅԷԼ 700 միլիոն տոլարի զինուորական պայմանագրութիւն մը ձեռք ձգեց, որ կը ձգտի արդիականացնելու Թուրքիոյ 170 հրասայլերը : Կարեւորագոյն պայմանագրութիւնն է երկու երկիրներու միջեւ եւ այս պայմանագրութեան կրնան ուրիշներ ալ յաջորդել, քանի Անգարա աւելի քան 1000 հրասայլեր ունի որոնք նորոգութեան կը կարօտին :

50 ՀԱԶԱՐ, ըստ կազմակերպիչներուն, 13 հազար ըստ ոստիկանութեան, բժշկական մարզին հետ կապ ունեցող արհեստաւորները փողոց իջած էին Փարիզ, Կիրակի Մարտ 10ին : Ասոնց մէջ էին բժիշկները, դեղագործները, հիւանդատար կառքերու վարորդները, հիւանդապահները : Բժիշկներու բողոքը կը վերաբերի այցելինին : Կ'ուզեն որ ան բարձրանայ 20 Եւրոյի (այժմ՝ 18,5 է) եւ կ'առարկեն որ Է. Կիկուի ստորագրած համաձայնագիրը փոքրամասնութիւն կազմող սենտիքային հետ արժէք չունի, բայց, Տիկին Կիկու ալ նոր զիջում ընելու որեւէ տրամադրութիւն չունի :

ՄԱՔՍ ԳԼՕ «Ֆիկառօ»յի ծանօթ խմբագիրներէն, մեռաւ Մարտ 9_ին, 77 տարեկանին, խլիրդի հետեւանքով : 1975_էն 1988, «Ֆիկառօ»յի խմբագրութեան տնօրէնն էր, նախքան Պլոք - Նոթը ստանձնելը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, հացադուլ ընող 46_րդ անձ մը մեռած է՝ Եուսուֆ Քութլու 27 տարեկան : Ան մաս կը կազմէր Ծայրայեղ ձախ զաղտնի խմբակին : Հացադուլի դիմողները կը բողոքեն բանտային դրութեան փոփոխութեան դէմ : Այս մահէն 24 ժամ ետք, Մարտ 10_ին 47_րդ անձ մը՝ Եթէր Կիւզէլ կը մեռնէր Պոլսոյ մէկ հիւանդանոցը 272 օրերու ծոմապահութենէն ետք :

ՇԻՒԼԷՐ, հարցաքննուելով Մարտ 8-ին, դատաւոր Ռիպըրոլի կողմէ, հաստատած էր որ ինչ որ կայ Ժան - Գլօտ Մէրիի յետ մահու հրապարակուած տեսերիզին մէջ, ճիշդ է, հոն եղած բոլոր յայտնութիւնները ճշմարտութեան կը համապատասխանեն : Ծանօթ է որ այդ տեսերիզին մէջ, Մէրի խնդրոյ առարկայ կ'ընէր Շիրաքը, որու 5 միլիոն ֆրանք յանձնած էր 1986_ին :

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը, որ նաեւ Ըլսթըր Եունոնիսթ Փարթիի պարագլուխն է, զգայացունց յայտարարութիւն մը ըրած է Մարտ 9_ին, հանրաքուէ մը առաջարկելով 2003 Մայիս 1-ին, Հիւսիսային Իրլանտայի ներգրաւումին մասին, Իրլանտայի Հանրապետութեան մէջ : Բոլորին համար յայտնութիւն մը եղած է, որովհետեւ ոչ ոք նախապէս լուր ունեցած է : Տէյվիտ Թրիմպըլ պէտք ունի, անշուշտ, Լոնտոնի հաւանութեան : Ինք ալ յետին միտքեր ունի, կը խորհի զօրավոչի ենթարկել բողոքական ընտրողները, որոնք հեռացած են իրմէ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարցախոյզերը, օրերու պէս, իրարու կը յաջորդեն, բայց իրարու չեն նմանիր : Մարտ 11_ին, Նախագահական ընտրութեան նախատեսութեանց մարզին մէջ, գլուխը անցած է Ժոսփէն, որ, Բ. շրջանին, ձայներու 52%_ով կը յաղթէր : Երրորդ դիրքի վրայ են, գրեթէ հաւասար, Լը Փէն եւ Շըվէնըման : Ա. Լակիյէ գրեթէ 8%_ի կը հասնի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Մինսկի խումբին երեք նախագահները Մարտ 9 – 10-ի շաբաթավերջին շրջան այցելած են ու տեսակցած Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն հետ : Մարտ 10_ին անոնք անցած են Ստեփանակերտ ու հանդիպում ունեցած ԼՂՀ ղեկավարներուն հետ ալ : Երեք նախագահները փափաք յայտնած են որ Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն հանդիպումները շարունակուին աւելի լուրջ, աւելի կանոնաւոր ձեւով :

Իրենց այցին մասին արտայայտուելով նախագահներէն Ռուսաստանի ներկայացուցիչը Գրիբկով ըսած է թէ իրենք նոր գաղափարներ ունենալով հանդերձ, սխալ է անակնկալ կայծակնային լուծում մը յուսալ հակամարտութեան : Ան խօսելով Նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ իրենց հանդիպումին տպաւորութեան մասին, ըսած է թէ Հայաստանի նախագահը ամէն վիճարկումի որպէս մտացի, հաւասարակշիռ եւ պատասխանատու անձնաւորութիւն կը ներկայանայ. մէկը որ լրջօրէն մտահոգ է ու կը ջանայ որ հարցին անյապաղ լուծում մը գտնուի :

ԱՄՆ_ու ներկայացուցիչը Ռ. Փէրինա ալ ըսած է թէ իրենց այցէն ետք Մինսկի խումբը Վիէննայի մէջ ընդլայնուած նիստ մը պիտի գումարէ ուր նիւթ պիտի ըլլան լուծումի շօշափելի առաջարկներ :

ԼՂՀ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԱՆԳԱՐԻՉ ՉԵՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ այս տարուան ընթացքին նախագահական ընտրութիւն կը կատարուի : Այդ առընչութեամբ ԱՄՆ_ու Բաքուի դեսպանատունը յայտարարութիւն մը հրապարակած է . հոն կ'ըսուի թէ Ուաշինկթըն, ինչպէս նախապէս ալ նշուած է, յարգելով Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութիւնը, չի ճանչնար Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը : Այսուհանդերձ, յայտարարութիւնը այն համոզումը կ'արտայայտէ որ նախագահական ընտրութիւնը ազդեցութիւն չի գործեր ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւններուն վրայ :

*
**

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 9 / 11)

ԶՕՐԱՄԱՍԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲԱՑ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒ ՕՐ

Մարտ 8_ին, Կանանց տօնին առթիւ, Պաշտպանութեան նախարարութիւնը «Զինուորի մայր» կոմիտէին դիմումին ընդառաջելով բաց դուռներու օր կազմակերպած է զօրանոցներու մէջ : 250 զինուորի մայրեր տասը հանրակառքով գացած են երկրին զանազան զօրամասերու մէջ ծառայող իրենց զաւակներուն այց տալու : Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ նախաձեռնարկ կոմիտէին կողմէ զինուորներու մայրերուն նուէրներ տրուած են, Սպայի տան հրապարակին վրայ ալ փոքր համերգ մը կազմակերպուած է :

ՀԱՅ, ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԱԶՐՊԷՅՃԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

«Մարմարա» կը տեղեկացնէ թէ թերթին փոխ-խմբագրապետ Մաքրուհի Պ. Յակոբեան Իրկիւփ (Կապադովկիա) քաղաքին մէջ կը մասնակցի հայ, թուրք եւ ազրպէյճանցի լրագրողներու հանդիպումի մը : Հայաստանէն այդ նպատակով Թուրքիա գացած են 6 լրագրողներ, նոյնպէս Ազրպէյճանէն : Ամբողջ խումբը 40 հոգիի չափ է :

Լրագրողներու այս հանդիպումը (Մարտ 9 - 10) նպատակ ունի ուղղակի շփումներ հաստատելու երեք ժողովուրդներու բարի կամեցողութեան տէր մարդոց միջեւ : Հանդիպումներէն առաջ խումբը ընդունուած է քաղաքապետին կողմէ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

2001

ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ
Եւսեբէոս

Նորադուզէն դուրս ելլելով, փոխանակ շարունակելու մայրուղիէն Մարտունիի ուղղութեամբ, կը շեղինք դէպի արեւմուտք, ԳԱՒԱՌԻ ճամբով, ուր կը հասնինք տասը վայրկեանէն:

Երեւանէն արդէն 100 քիլոմեթր հեռացած ենք, ծովու մակերեսէն 1965 մեթր բարձր ենք, կը գտնուինք կանոնաւոր քաղաքի մը մէջ, գաւառական նկարագիրով, ուր խառն կ'ապրին գիւղի եւ քաղաքի մտայնութիւնները եւ բնակչութիւն մը որ մեծ մասով բաղկացած է Հին Պայազիտէն գաղթած Հայերով, շուրջ 240 ընտանիք: Քաղաքը այսօր, հակառակ հեռացողներուն մօտ 25-30 հազար բնակիչ ունի:

Շահ-Աբասի կատարած բռնագաղթը ԺԷ. դարու սկիզբները, ամայացուց նաեւ այս կեդրոնը, որ կրկին շէննալ սկսաւ միայն երբ նահանգը անցաւ ռուսական գերիշխանութեան ներքոյ, եւ այդ օրերէն, Արեւմտահայաստանը սկսաւ կամաց-կամաց տեղափոխուիլ դէպի Արեւելեան նահանգները, ի խնդիր կեանքի ապահովութեան, որմէ զրկուած էին Օսմանեան գերիշխանութեան տակ ապրող Հայերը:

Այդ տարիներուն է որ հազարաւոր գիւղեր, Երզնկայի, Էրզրումի, Ալաշկերտի, աւելի ուշ Վասպուրականի շրջաններէն կը հեռանան ռուսական բանակներուն հսկողութեամբ եւ ցարական իշխանութիւններու քաղաքական հեռաւոր ծրագիրներով կը սկսին շէնցնել Արարատեան, Սիւնիքի, Լոռիի նահանգները, մաս մըն ալ, գլխաւորաբար պարսկական նահանգներէն, կ'անցնին հիւսիսային Կովկաս, հիմնելով նոր քաղաքներ եւ գիւղեր, Նոր-Նախիջեւան, Արմաւիր եւ այլն:

Քաղաքը մինչեւ վերջերս կը կոչուէր ԿԱՄՕ, պատմական համայնավար հայ հերոսի մը անունով, անկէ առաջ կոչուած է նաեւ ՆՈՐ-ՊԱՅԱԶԻՏ:

Շրջակայ բարձունքի մը վրայ մինչեւ այսօր կը տեսնուին հին ամրոցի մը աւերակները: Քաղաքին մէջ կան ԺԹ. դարէն երկու եկեղեցիներ: Քաղաքին կեդրոնը գտնուող Ս. Աստուածածինը, էջմիածնավայել շքեղ կառոյց մըն է, ճաշակով վերանորոգուած, իր ծաւալով եւ դիրքով գրաւած է քաղաքին կեդրոնը:

Գաւառցիներուն համբաւը, անեկդոտները, խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը կը դառնայ միշտ ՕՂԻԻ շուրջ: Ինչ որ կը տեսնուի, լաւ խմողներ են: Պէտք է ընդունիլ որ կլիման կը ներէ եւ կը տանի. քանի, ձմեռը մինչեւ նուազ 30 աստիճան ցուրտ կ'ունենան յաճախ. իրենց անեկտոդներուն մրցակիցը միշտ նոյներն են՝ Լոռեցիները, որոնք նոյնպէս ունին լաւ խմողի համբաւ Հոս, Գաւառին մէջ, յաղթանակը միշտ գաւառցին կը տանի ... սակայն երբ լսէք Լոռեցիները, Ալավերտիի, Դսեղի կամ Օձունի սրճարաններուն մէջ, տակաւին ոչ մէկ գաւառցի յաղթական ելած է լոռեցի խմողներու դէմ ... Երկուքն ալ շատ համակրելի ժողովուրդ են: Քաղաքի տարածքին մէջ կը գտնուին ուրարտական շրջանի հնութիւններ:

Բատիկեան, նախապէս Գանձակ, գիւղը գրեթէ կպած է Գաւառին. քիչ մը դուրս եւ փոքրիկ զառիվերի մը վրայ կը գտնուի, ունի շուրջ 4-5 հազար բնակիչ, բայց գլխ հետաքրքրողը իր մէջ ունեցած պատմական երկու եկեղեցիներն են, որոնցմէ առաջինը՝ Ս. Աստուածածին, Դ.-Ե. դարէն հասած է մեզի, որպէս միանաւ պազիլիք եւ տակաւին մեծ մասով կանգուն մնացած է:

Երկրորդը, հաւանաբար Թ.-ԺԱ. դարերու միջեւ կանգնած, սրբատաշ քարերով, գմբէթաւոր եւ թիթեղածածկ տանիքով (վերջերս միայն ծածկուած) շատ հաճելի կառոյց մըն է որ սքանչելիօրէն ներդաշնակուած է իր շրջանակին հետ:

Եկեղեցիներուն արձանագրութիւնները շատ կարեւոր նշանակութիւն ունին, պատմական, ազգագրական, լեզուական տեսակէտներով. կը ջանամ անպայման նօթագրել. երբ դժուարանամ ընթերցումը, շատ անգամ անկիւն մը քանդուած, կամ մուր կպած կ'ըլլայ, կը դիմեմ Ալիշանի, նաեւ Լալայեանի եւ Ջալալեանի ճամբորդական նկարագրութիւններուն, մէկուկէս դար առաջ կատարուած, երբ աւելի մաքուր եւ ընթեռնլի էին գրութիւնները:

Բատիկեանի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյն վրայ, աջակողմը կը կարդանք.

- «Կամաւն Աստուծոյ ես Ստեփաննոս քահանայ որդի Կուտուզ աղայի շինեցի գըրջապատ եկեղեցւոյս, յիշատակ ինձ եւ մաւրն իմոյ Արզինին եւ եղբարց իմոց» -:

Եկեղեցիին մէջ կայ տապանաքար մը, արձանագրութեամբ 1513 թուականին:

- «Թվ. ՋԿԲ. Այս է հանգիստ Ագաբիին որ էր Առաջնորդ Գանձակիս. յիշեցէք ի Քրիստոս. Ես Գունազս կանգնեցի ղտապանս» -:

Քանի մը քիլոմեթր դէպի արեւելք կը գտնուի ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՒՂԸ. Ալիշան զայն կը յիշէ որպէս ԱՌՆԵՂ: Պէտք է խոստովանիլ որ անունները փոխելու հայկական համաճարակ մը կայ մեր երկրին մէջ, ուր յաճախ բնակիչներն անգամ իրենց գիւղին նոր անունէն անտեղեակ կ'ըլլան: Կը յիշեմ երբ Արագածոտն գաւառի Մռաւեանի բնակիչներուն հարցուցի իրենց գիւղին նոր անունը, չէին գիտեր որ ԵՂԻՊԱՏՐՈՒՇ եղած է: Ինչպէ՞ս գիտնան. ոչ մէկ գրութիւն կայ, ոչ գիւղի մուտքին, ոչ մայր ճամբու խաչմերուկին: Շատ տարօրինակ ժողովուրդ մըն ենք. մետալ մըն ենք երկու երեսով. մէկը միւսին հետ կապ չունեցող. մէկ օր միայն հետեւեցէք հայկական կեանքին Հայաստանի մէջ, մետալին երկու կողմերն ալ կը տեսնէք: Մէկ կողմը ունինք, Պուշին, Շիրաքին, Պուտինին հետ հանդիպում ունեցող Նախագահ, նախարարներ, միջազգային դրամատան տնօրէններուն հետ սուրճի նստող տընտեսագէտներ, աշխարհի կարեւորագոյն համալսարաններէն հրաւիրուող փրոֆէսէօր-տոքթորներ, հարիւրտասը տեսակ կուսակցութիւն (ո՞վ չի նախանձիր), 120 տեսակ մամուլ, 130 տեսակ գեղարուեստական համոյթներ, 140 տեսակ միջազգային զանազան մարզի ախոյեաններ եւ այլն ... միւս կողմը ... Ցեխոտ գիւղեր, փճացած մայրուղիներ, լքուած յուշարձաններ, անանուն բնակավայրեր, մթնոլորտը թունաւորող կառքեր, մոգական ճարտով գործող դատարաններ, օդին մէջ կախուած արդարութիւն, ազատ խօսելու սարսափ, ազատ գործելու անհամար կաշկանդումներ եւ ըստ պահանջին մետալը աջ կամ ձախ դարձուցած երեւելու ճարպիկութիւն...: Դառնանք մեր ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՒՂԻՆ:

Բնակչութիւնը 6 հազարի մօտ է, շրջանը անասնապահութեան եւ երկրագործութեան զարգացած գօտի մըն է ուր կայ նաեւ ծխախոտի մշակում:

Ունի 1674-ին կառուցուած Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին որուն բակին մէջ կը գտնուի 1541 թուականի ոմն Մելիքսէթի կոթողը: Կայ նաեւ աւերակ ուրիշ եկեղեցի մը Ս. Գէորգ եւ բակին մէջ զանազան խաչքարեր: Գիւղը ունեցած է երրորդ եկեղեցի մըն ալ, այժմ անյայտ, յիշուած՝ Հայրապետ սարկաւագ գրիչի կողմէն (1664) Ս. Գրիգոր անունով:

Կարմիր գիւղի շրջանին մէջ կը գտնուին կիկլոպեան ամրոցի հետքեր եւ դամբարաններ ուր բացի պղինձէ զանազան առարկաներէ, յայտնաբերուած է արձանագրութիւն մը արամայերէն տառերով, Արտաշէսեան շրջանէն մնացած:

Այս գիւղին մէջ ընդօրինակուած են նաեւ մի քանի ձեռագիրներ:

Վերադարձի ժամը հասած էր, երբ հեռուն, Աժդահակ լերան (3597 մեթր) ստորոտը մի քանի ցած տուներ ուշադրութիւնս գրաւեցին. հովիւի մը հարցուցինք թէ ժամ կա՞յ: - Չի գործում...: Հոգ չէ, Գէորգ վերջին ճիգ մը եւս. եւ հոն էինք:

Չես գիտեր ինչն էր որ յափշտակուած մնացինք երկուքս ալ. բարձր էր դիրքը. կ'իշխէր մինչեւ Սեւանի լիճ եւ անկէ անդին. լուսնային լռութիւն մը, մի քանի տասնեակ տուներ, մաս մը անոնցմէ լերան լանջին թաղուած, գրեթէ անմարդաբնակ եւ սիրուն հրաշալի եկեղեցի մը, որուն պատերը գոյնզգոյն բնական քարերով շարուած, արուեստի գործ էր եղածին պէս: Գետնին հրաշխային քարերը գործածուած որպէս ցանկապատ, բացօթեայ թանգարանի վերածեր էին ամբողջ շրջանը: Բանուորական պէրէով ծերունիէ մը կրցանք հասկնալ որ գիւղը կը կոչուի ԾԱՂԿԱՇԷՆ, եկեղեցին՝ Ս. Յովհաննէս, Թ. կամ Ժ. դար: Իսկապէս գեղեցիկ է Սեւանի աւազանը:

Կրկին օդակայան:

Ուզեմ չուզեմ սիրտս կը կծկուի:

Ճակատագիրս զիս օտար ափեր նետած է հարիւրաւոր սերունդներէ: Երկրագունտը դարձած է իմ երկիրս. ամէն անկիւն հարազատ դարձած է ինծի համար. տասնեակ տարիներու փորձառութեամբ, մարդոց նայուածքներէն եւ դէմքի խորշոմներէն կը կարդամ անոնց հոգեկան ուրախութիւններն ու խռովքները. հարուստին ինքնաբաւութիւնը, գաղթականին [illegible] վիճակը, աղքատին անորոշութիւնը. բոլոր վիճակներէն ալ անցեր եմ, ճաշակած՝ կեանքի այն ամէն ելեւէջ որ երկու համաշխարհային պատերազմներու միջեւ ծնած Հայ մը կրնար ապրիլ:

Այս պահուս, օդակայանին մէջ զգացած ապրումներս ոչինչ ունին համամարդկային. յատուկ են այս անկիւնին. ուրիշ տեղ չեմ զգար. որովհետեւ եթէ ձգելիքս երկիրներու կարգին երկիր մը չէ, Հայաստանն է. հայրենիքս է, ուր ծնած չեմ, ապրած ալ չեմ, պատահական հանդիպումներ միայն ունեցած եմ. ուր իմ առանձնայատկութիւնս կազմող հարստութեանս բոլոր հիւլէները կը գտնուին որոնցմով կազմուած է իմ ինքնութիւնս. իմ հայութիւնս. հայ ըլլալս:

Ահա թէ ինչո՞ւ սիրտս կը կծկուի: Որքան տարիները յառաջանան, այնքան կը զգամ. կ'ապրիմ Չարենցի տողերուն հզօրութիւնը. բանաստեղծին անկեղծութիւնը: Որքան խոր, հզօրութեամբ ապրած է իր ինքնութիւնը այդ մեծ խենթ ՏՂԱՆ...

... Սիրում մեր երկինքը մուգ,
ջրերը ջինջ, լիճը լուսէ
Արեւն ամրան ու ձմեռուայ
վիշապաձայն բուքը վսեմ,
Մթում կորած խրճիթների
անհիւրընկալ պատերը սեւ
Ու հնամեայ քաղաքների
հազարամեայ քարն եմ սիրում...

Քանի քանի անգամներ արտասաներ եմ եւ լսեր եմ արտասանուած, առանց երբեք կարենալ թափանցելու բանաստեղծին ապրումներուն մէջ: Հիմա Չարենցը մօտցած եմ արդէն. կարծես ես եմ գրած այդ սքանչելի տողերը. այնքան սրտիս հարազատ են.

... Ուր էլ լինեմ - չեմ մոռանայ
ես ողբաձայն երգերը մեր,
Չեմ մոռանայ աղօթք դարձած
երկաթագիր գրքերը մեր...

Զուարթնոցի օդակայանին սպասման սենեակին մէջ մեկնողներու եռուզեռ կայ: Որքան յոյսեր թողինք պիտի առնեն քիչ յետոյ երթալ փշրուելու համար օտար ափերու վրայ ... իմ յոյսս հոս է. չի փշրուիր. փոքրիկ խաղաղ նաւահանգիստ հասած է. իմ նաւահանգիստս անկախ է այսօր. վէրքեր ունի. կը դարմանուի: Նոր տնկուած է այս թուփը. պիտի աճի, մեծնայ. իր հովանիին տակ պիտի առնէ ինծի նման շատ-շատեր.

Ինչքան էլ տուր սիրտս խոցեն
արիւնաքամ վէրքերը մեր
էլի ես որբ ու արնավառ իմ
Հայաստան - քարն եմ սիրում:

(Շար. 24 եւ վերջ)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԽԹԱՄԱՐԻ ԲՆԱՆԿԱՐԸ

Տարիներ, շատ տարիներ առաջ խումբ մը ընկերներով Վան գացինք: Մեր գլխաւոր նպատակն էր տեսնել Ախթամարի եկեղեցին: Սրտիս մէջ յուզում ու անհամբերութիւն կար: Գիտէի որ երբ հասնէինք հոն եւ կանգնէինք եկեղեցիին առջեւ, բնաւ պիտի չունենայի այն տպաւորութիւնը թէ առաջին անգամ էր որ կը կանգնէի անոր առջեւ: Այնքան շատ տեսած էի այդ եկեղեցիին լուսանկարը, այնքան շատ բան կարդացած էի անոր մասին, որ կարծես թէ ասկէ առաջ քանի անգամ տեսած էի զայն: Ուստի գիտէի որ բնաւ պիտի չհաւատայի որ առաջին անգամն էր որ կը կանգնէի անոր դիմաց: Բայց եւ այնպէս յուզում եւ անհամբերութիւն կար սրտիս մէջ: Վերջապէս ես ալ պիտի տեսնէի այս գեղեցիկ եկեղեցին, պիտի շօշափէի անոր արտաքին պատերը, պիտի մտնէի անկէ ներս:

Երբ նաւամատոյցէն շոգեմակոյկ նստանք ու սկսանք յառաջանալ դէպի Ախթամար, կղզին արդէն կը տեսնուէր հեռուէն: Բայց քանի մօտեցանք, այնքան աւելի յստակցաւ անոր պատկերը: Եւ քանի մօտեցանք, այնքան աւելի մեծցաւ այն անակնկալ յուսախաբութիւնը, զոր յանկարծ ինծի պատճառած էր այդ ամայի ու տգեղ կղզին երեւոյթը:

Ես որ անհամար անգամներ տեսած էի այս տեսարանը, ինչո՞ւ կը մատնուէի այս առաջին յուսախաբութեան: Որովհետեւ իսկապէս շատ տգեղ ու անիմաստ թուեցաւ այդ կղզին ինծի: Մեր շոգեմակոյկէն նայելով, ես թէեւ կը տեսնէի եկեղեցին, սակայն անոր կողքին ուրիշ ոչինչ կը տեսնէի եթէ ոչ քար, դեղնած հող, չորցած թուփեր, անհրապոյր հողամաս մը: Կարծես բուսական կեանք չկար այստեղ, ծառերը չքացած էին: Թէեւ շատ հեռուէն, եկեղեցիին միւս կողմէն երկու ծառերու կատարները կը տեսնուէին, բայց անոնք չէին փրկեր բնանկարը, որ իմ վրայ կը թողուր լքուած, մարդոց ու Աստուծոյ կողմէ աչքէ հանուած, իր իսկ բախտին լքուած հողամասի մը տպաւորութիւնը:

Մեր հոգիին մէջ բան մը փոխուեցաւ երբ կղզի մօտեցանք ու գրեթէ վազելով սկսանք մագլցիլ փոքրիկ նաւամատոյցէն դէպի վեր գացող սանդուխէն: Քիչ մը քալեցինք եւ արդէն տեսանք այն զոր տեսնելու համար եկած էինք այնքան հեռուներէն: Ախթամարի Եկեղեցին հոն էր մեզի ծանօթ ամբողջ իր գեղեցկութեամբ, գեղեցկութիւն մը որ կոշտ քարերով շինուած էր եւ որ կրցած էր դիմանալ դարերու մաշումին ու քանդումին: Ո՞վ կրնար երեւակայել որ այսքան լքուած ու անտեսուած, մարդկային տաքուկ շունչէ ու պաշտամունքէ այնքան հեռու մնացած այս եկեղեցին կրցած էր պահել իր այն թաքուն գեղեցկութիւնը, որ մեր բոլոր լքուած եկեղեցիներուն գեղեցկութիւնն է: Ի՞նչն էր այն որ կը գոյատեւէր հոսկէ հոնկէ ինկած-մաշած քարերուն, կամ տանիքներուն վրայ բուսած չոր խոտերուն ընդմէջէն: Ո՞ւրկէ կու գար գեղեցկութիւնը տա հիանալի զանգակատան, որուն իւրաքանչիւր քարը կարծես դեղինի տարբեր երանգ մը ունէր եւ որմէ մեզի համար կարծես շարունակ կը տարածուէր անգոյ զանգակի մը ղօղանջը: Ո՞ւրկէ կու գար գեղեցկութիւնը եկեղեցիի արտաքին պատերուն վրայ կատարուած կոշտ քանդակներուն, որոնցմէ տարօրինակ նրբութիւն մը կը յայտնուէր մարդկային կերպարներու կամ խաղողի ողկոյզներու գիծերով:

Յետոյ հանգիստ շունչ մը առի, որովհետեւ քիչ անդին տեսայ քանի մը կանանչ, կափ-կանանչ ծառեր: Քալեցի դէպի այդ ծառերը որպէսզի անոնց շնորհակալութիւն յայտնեմ իրենց գոյութեան համար: Այդ ծառերուն առջեւ խաչքար մը կար: Յուզուեցայ ու կանգնեցայ խաչքարին առջեւ, օրհնեցի անյայտ քանդակագործին յիշատակը: Խաչքարի վերնամասի քարերը ինկած էին, քանդակին մէջ պարապութիւններ գոյացած էին, բայց վարը, հոն ուր բուն խաչը քանդակուած էր հայ քարակոփի երեւակայութենէն ծնունդ առած հրաշալի նախշերով, ամէն ինչ մնացած էր

ՃԱՇԱԿԵԼԻՔԸ ԵՒ ՀԱՄԸ

Ձեզմէ շատեր նկատած են վստահաբար թէ երբ հարբուխ կը տառապին, որեւէ սննդեղէնի համը փոխուած կը գըտնեն։ Բարեբախտաբար, այս երեւոյթը կ'անհետանայ երբ մեր ռունգերը կը բացուին եւ կը վերականգնի մեր բնականոն ընկալումը, առանց արգելքի։ Որքան ալ զարմանալի թուի, համի առաջացման մէջ հոտառութեան եւ քիթին դերը առաջնական են։ Քիթ-կոկորդի մասնակցութիւնը համի առաջացման մէջ, 80 առ հարիւր պատասխանատու կը նկատուի։ Այս գիւտը կը վերագրուի Ժ. դարու կէսերուն ճաշակելիքներու փորձերուն եւ անոնց արձանագրած փորձառական տուեալներուն։

Բայց սննդեղէնի մը համը նայիլ, միմիայն քիթի եւ լեզուի հարց չէ։ Բոլոր զգայարանքները կը մասնակցին այս գործողութեան։ Տեսողութիւնը, սննդեղէնի երեւոյթը կը օգնէ անոր որոշելու, իսկ լսողութիւնը սնունդին ճզմուելու եւ ծամուելու ձայներուն ընկերակցող ձայները երեւակայելու եւ պարունակութեան ձեւը ճշդելու կը ծառայէ։ Երբ սննդեղէնը հեռուէն կը նշմարենք, այս զգացումները մեր համակ մարմինը կը դրդեն։ Կայ նաեւ լորձունքի գեղձերուն եւ ստամոքսային հիւթերուն արտադրումները սննդեղէնի նշմարումին առաջին երկվայրկեանէն իսկ։

ՀԱՄԸ ԵՐԲ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ Է

Միջատներու մօտ, ինչպէս մեղուները, մրջիւնները եւ տնամրջիւնները, համը կը ստացուի համահոտառական (olfactif) ընկալուչներով։ Ողնայարաւորներու մօտ համահոտառական անդամը կը կազմեն քիթը կամ կտուցը։ Խխունջին մօտ այս անդամը կը կազմեն իր շօշափուկները։ Գլխաւոր ամենակերները (omnivore), ինչպէս մուկը, խոզը եւ մարդը, համահոտառութեան շատ զարգացած զգայարանքներ ձեռք ձգած են։ Գլխաւոր պատճառը իրենց բազմաթիւ եւ այլազան սննդեղէնի կարիքն է։ Այսպէս քօալայի նման մասնագէտ սպառողներ, որոնք միմիայն պամպուի տերեւներով կը սնանին, դատապարտուած են կորուստի մատնուելու եթէ անտառները անհետանան։ Բայց ինչպէս ամէն մետալ իր երկրորդ երեսն ալ ունի, իւրաքանչիւր նոր սննդանիւթ թունաւորելու վտանգ մը կրնայ սպառնալ։ Ամենակեր կենդանիին նկարագիրը այն է որ մէկ կողմէ նոր սննդեղէնի կը ձգտի մօտենալ, իսկ միւս կողմէն անկէ խուսափիլ։

ՔԱՆԻ՞ ՏԵՍԱԿ ՀԱՄ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ

Կենսաբնագէտներ Հերման ֆոն Հելմոլց եւ Ատոլֆ Ֆիքի համաձայն գլխաւոր եւ հիմնական չորս համերը հետեւեալներն են․ անոյշ, լեղի, թթու եւ աղի։ Աւելի յետոյ նոյն նիւթով մասնագիտացած գիտնականները յոյց տուին որ հիմնական համերը չորսէն շատ աւելի են եւ աւելի ճիշդ է խօսիլ համառական շարունակական երեւոյթի մասին։ Իրականին մէջ, կան հազար ու մէկ համեր բայց չորս բառեր միայն գոյութիւն ունին ընդհանուր առմամբ զանոնք բնութագրելու համար։ Հիմնական համերուն քով յաճախ նշուած են համ մը զգայութիւններ որոնք կը բնորոշեն համին կը մասնակցին, ինչպէս թարմ, ուժեղ կամ մեղմ։ Եթէ լեզուն է որ կը թոյլատրէ զգալ տարբեր համերը, սննդեղէնի մը համը կը սահմանուի նաեւ իր ստեղծած զգայութիւններով։ Ուժեղի զգայութիւն մը, թարմ կամ օծեղ, բերնի պարպութեան զգայական ընկալուչներով կը բնութագրուին։ Անոնք, ինչպէս լիմոնը, ջերմութիւնը եւ չոյատիւթիւնը։ Բազմաթիւ համերէ, ինչպէս պղպեղը, կարող են ի գործ դնել ցաւի ընկալուչ ջիղին ծայրամասերը։ Իսկ զովացնող համը, բերնի խորքին մէջ գտուող ցած ջերմաստիճանի ընկալուչներուն յատուկ կը դայ։ Մանթոլի կամ սորճինի նման նիւթեր ջուրի մէջ լուծուելով իրենց զովացնող զգայութիւնը կու տան։

ՀԱՄԸ ՏԱՐԻՔՈՎ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱ՞Յ

Այո, տրուած ըլլալով որ կապ ունի բոլոր զգայարանքներուն հետ։ Տարիքով, առաջին կարգի վրայ յոգնութիւն ու տեսողութիւնը կը տկարանան, ինչ որ պատճառ կը դառնայ կարգ մը ճաշին ընկալուչ կեդրոններու անհետացումին։ Առօր փոխարէն նոյն ընկալուչ կեդրոնները 10 օրը անգամ մը կը նորոգուին։ Սակայն, ծերանալը այս երեւոյթը կը դանդաղեցնէ։ Գիտական տուեալներով հաստատուած է որ այս թերացումը կ'արագանայ 60 տարեկանէն սկսեալ։ Համի ստացման փոփոխութեան մէջ տարիքը միակ գործօնը չէ։ Անհատին սեռային եւ գեղձերու ինքնութիւնն ալ դեր կը խաղան ճաշակելու իր կարողութիւններուն մէջ, ազդելով մանաւանդ լորձունքի արտածորման եւ բաղադրութեան վրայ։ Այսպէս, արբունքի, յղութեան, մենոփոզի եւ անտրոփոզի շրջանները, նաեւ յղութիւնը կանխարգիլող դեղահատներու սպառումը, սննդեղէնի համը կրնան փոխել։ Այս վերջին պարագային, օրինակ, լեղի եւ շաքարոտ համերուն ստացումը թեթեւօրէն կը պակսի, իսկ աղի համի տպաւորութիւնը կը չեչտուի։ Թմրեցուցիչ դեղերը, նաեւ ջերմութիւնը եւ մրթնոլորտային ճնշումը, գոյնը, նոյնիսկ աղմուկը կրնան համ առնելու զգայութիւնը խանգարել։ 60 տեսիլէյէն վեր, համ առնելու ուժգնութիւնը կը պակսի։ Գալով ջերմաստիճանի դերին, ո՞վ չէ նկատած պաղպաղակի համին փոփոխութիւնը, երբ այս վերջինը հալելով կը դառնայ շատ քաղցր։

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԶԱՐԳԱՑՆԵԼ ՃԱՇԱԿԵԼՈՒ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔԸ

Արհեստավարժ համտեսողներ, գինիի եւ անուշահոտութեան մասնագէտներ լաւ գիտեն թէ որոշ արհեստավարժութիւն եւ զգայարանքներու մարզում իրենց յաջողութեան գլխաւոր գրաւականն է։ Համ առնելու աշկերտութիւնը շատ կանուխէն կը սկսի․ նոյնիսկ մօր արգանդին մէջ։ Այս միջավայրին մէջ արձանագրուած առաջին զգայնական տպաւորութիւնները կը ձուլեն ապագայ ճաշակն ու յատկութիւնները համառութեան նկատմամբ, երախային մօտ։ Գիտականօրէն ստուգուած է թէ մօր կաթին պարունակած կարգ մը հիմնական համերը, ապագայ տղուն սննդեղէնի նախընտրութիւնները կը ձեւաւորեն։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐԸ ՇԱՔԱՐՈՏ ՍՆՆԴԵՂԷՆՆԵՐԸ ԿԸ ՆԱԽԸՆՏՐԵՆ

Բնագէտներու փորձառական աշխատութիւնները երեւան հանած են որ ամէն նորածին դէմքի շարժուձեւերով կը հակազդէ տրուած սննդեղէնի որակին։ Ապա ստուգուած է որ այս դիմախաղերը կապ ունին սննդեղէնի մասնայատուկ համին հետ։ Ամէն անգամուն որ շաքարոտ նիւթ մը կ'ընդունի, նորածինը ժպիտով կը պատասխանէ։ Իսկ լեղի համի պարագային իր դիմագիծը կը պրկուի։ Կենսաբանները համաձայն են թէ սննդեղէնի համին եւ իր յետմարսողութեան արդիւնքներուն միջեւ սերտ կապ մը գոյութիւն ունի։ Մեր մարմինը ենթարկըւած է ենթագիտակցական որոշ հակազդեցութիւններու որոնք կապուած են մարսողութեան հետեւանքներուն։ Ուրեմն, երախան բնազդաբար կը հակազդէ նախապատրաստուած ըլլալով այս երեւոյթին։ Շաքարոտ սնունդը կը համապատասխանէ ուժանիւթի անմիջական տրամադրելի տեսակին, այսինքն արագ այրելի շաքարներուն։ Լեղի համը, ընդհակառակն, կը մղէ այն բնական հակազդեցութեան որ վստահաբար կապ ունի մարմնին համար թունաւոր նկատուած ալքալօիտներուն հետ։ Այս բնազդային հակազդեցութիւններուն կու գան աւելնալ որոշ նախընտրութիւններ ու հակումներ որոնք ձեռք ձգուած են սննդական փորձառութիւններով։ Այս տեսակի փորձառութեանց հետեւանքով է որ, օրինակի համար նարինջէն եւ սուրճին համը կը գնահատենք։ Թթուէն կը խուսափինք, որ խակ պտուղներու, նաեւ դժուարամարսելիութեան յատկանիշն է։ Աղի պակասը մեզ կրնայ մղել աղի հանդէպ որոշ չափազանցութեան։ Շաքարոտ համի հանդէպ ի ծնէ խրացուած նախընտրութիւն, որ կարելի է կապել մօր կաթին, կրնայ ժամանակի ընթացքին տկարանանալ, նոյնիսկ անհետանալ։

ՀԱՄԵՐԸ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵ՞Ն

Անանուխով թէյը, փտալական դդմաճը, ասխական նէմը, ճափոնական սուշին եւ այլն, սննդական մասնայատկութիւններ են որոք հաւաքական ինքնութեան սահմանումին տարրերը կը կազմեն։ Ֆրանսացի պատմաբան Լիւսիէն Ֆէվր նշած է որ խոհանոցի ուրոյն ազգային համակարգերը որոշ թիւով հիմնական տարրեր կը պարունակեն, որոնք չեն փոխուիր ժամանակի ընթացքին։ Անոնք գիտցած են դէմ դնել գրաւումներու, ընկերային վերիվայրումներու, գաղթերու եւ գիտական յեղափոխութեանց։ Պատմաբանը զանոնք կը կոչէ «խոհանոցի հիմնաքարերը»։ Սընունդները եփելու համար գործածուած ճարպային այլազան նիւթերը (կարագ, ձէթ, ճարպ եւլն․) խօսուն օրինակներ են ֆրանսական խոհանոցին մէջ։ Ամերիկացիներ նմանօրինակ ճաշակի սկզբունքները ուսումնասիրած են իրենց հաւաքականութեան համար։ Այս կարգի խոհանոցային անփոփոխ տարրերու շնորհիւ է որ, գաղթական ժողովուրդները, նոյնիսկ եթէ հրաժարին իրենց ազգային լեզուն գործածելէ, զիրենք հիւրընկալող երկիրներու մէջ կը յաջողին դեռ պահպանել իրենց խոհանոցին մասնայատկութիւնները։ Բայց որեւէ խոհանոցի համակարգի մը մէջ դուրսէն բերուած սըննդեղէն մը կամ ճաշի տեսակ մը կրնայ այնպիսի ընդունելութիւն գտնել հիւրընկալ մշակոյթէն որ երբեմն այդ սըննդեղէնին ծագումն իսկ կը մոռցուի։

Քաղեց՝ Ս. Տ.

առաջին օրուան կատարելութեամբ։ Այս խաչքարը այս հեռաւորութենէն կը հըսկէր իր խաչերը կորսնցուցած եկեղեցիին վրայ։

Բազմանդամ խումբ էինք, մտանք եկեղեցիէն ներս, վառեցինք մոմեր զորս բերած էինք միասին, Տէրունական Աղօթքը մրմնջեցինք, քանի մը գեղաձայն ընկերներ ալ մեր պատարագէն մեղեդիներ երգեցին։ Երգերը նախ հիանալի արձագանգ կուտային եկեղեցւոյ պատերէն ու առանց ապակիի մնացած պատուհաններէն, յետոյ դուրս կ'ելլէին ու կը տարածուէին ամբողջ համայնապատկերին վրայ։ Թերեւս չէին հասներ մինչեւ դիմացի մայր ցամաքամասը, բայց անպայման կը հասնէին մեր պապերուն ականջներուն։

Երբ կուշտ ու կուռ վայելեցինք եկեղեցին, Վանայ լճի ափին վրայ նստանք ու ճաշեցինք։ Այն ատեն է որ աւելի ուշադիր կերպով նայեցայ լճի ջուրերուն, որոնք ինծի համար ծովու մը ջուրերէն տարբերութիւն չունէին։ Այդ ջուրերը, որոնք ատենօք իրենց փոթորկոտ հովով մարած էին Թամարի սիրահար հովլուին լապտերը, հիմա շատ խաղաղ էին եւ անօրինակ հիւրընկալութիւն մը ցոյց կու տային մեզի։ Բայց ես յանկարծ տարբեր պատգամ մըն ալ ձերբակալեցի անոնց այդ հանդարտութեան մէջէն։ Անոնք կարծես կ'ըսէին ինծի․ «Շնորհակալ եղէք մեզի, որովհետեւ մե՛նք ենք որ այս եկեղեցին կը պաշտպանենք դարերէ ի վեր։ Մենք ենք որ անցք չենք տար բոլոր այն պատեհապաշտներուն որոնք գեղեցկութենէ մը ոչինչ կը հասկնան, մենք ենք որ սնունդ ու հոգի կու տանք այս չորցած կղզիին, մեզմով է որ այս բնանկարը քիչ մը կապոյտ, քիչ մըն ալ կանանչ կը շահի, սպասելով այն արեւոտ մարդոց որոնք օր մը պիտի փրցնեն անոր աւելորդ չոր խոտերը եւ պիտի ամբողջացնեն հովէն ու ժամանակէն տրուած քարերուն տեղերը»։

Ռ. Հ.

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

– Ի՞նչ կրնանք ընել։

– Ես այդ մասին շատ խորհեցայ երկու օրէ ի վեր, – ըսաւ լրտեսը, – եւ սա եզրակացութեան հասայ, թէ դուք եւ ես կրնանք փրկել կացութիւնը։

–Եթէ գործը մեր ձեռքն է, այն ատեն խնդիրը կը դիւրանայ, բայց ի՞նչ պէտք է, որ ընենք։

– Ա՛խ, եթէ կարենայինք մէկ քանի կարեւոր թուղթեր Պատրիարքարանէն ձեռք ձգել։

– Դժբախտաբար կարեւոր թուղթերը ամէնքն ալ ուրիշ տեղ փոխադրուած են, – գիտել տուաւ Արգար։

– Ամէնքն ալ փոխադրուա՞ծ են, – հարցուց լրտեսը։

– Պատրիարքարանի մէջ մնացած թուղթերը անկարեւոր բաներ են։

– Բայց նոր թուղթեր կու գան կոր Պատրիարքարան, որոնք կարեւոր են։

– Ի՞նչ թուղթեր, հիմա արտասահմանի հետ յարաբերութիւնը գրեթէ դադրած է, ասկէ զատ արտասահմանէն եկած նամակները արդէն ձեր ձեռքէն կ'անցնին։

– Իմ խօսքս արտասահմանի մասին չէ, ներքին գաւառներու համար է։

– Անոնք ալ կը գրաքննուին։

–Այնպիսի թուղթեր, որոնք առանց փօսթայէ անցնելու Պատրիարքին ձեռքը կը հասնին մասնաւորներու օժանդակութեամբ։

– Այո՛, իրաւունք ունիս, ես ալ իմացայ, թէ գաւառներէն տեղեկագիրներ կը հասնին Պատրիարքարան, – ըսաւ Արգար։

– Միայն իմանալը բաւական չէ, պէտք է այդ տեղեկագիրները ձեռք անցընել։

– Ես անանկ կը խորհիմ, որ ատոնք մեծ կարեւորութիւն մը չունին։

– Ընդհակառակը, չափազանց կարեւոր են. տարագրութեան մասին տեղեկութիւններ կը պարունակեն, գործուած ջեղծումները, թալանները, սպանութիւնները, առեւանգութիւնները կը պատմեն։

– Այո՛, բայց ատոնք արդէն կառավարութիւնը գիտէ։

– Խնդիրը ատոր վրայ չէ. այդ տեղեկագիրները Պատրիարքարանի մէջ կը թարգմանուին եւ չէզոք դեսպանատուներու կը ղրկուին։

– Ատկէ տեղեկութիւն չունիմ։

– Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ Պատրիարքարանի մէջ կը գտնուիս ու այսչափ կարեւոր բանէ մը տեղեկութիւն չունիս։

– Քեզի խոստովանութիւն մը ընե՞մ, – ըսաւ Արգար, – ժամանակէ մը ի վեր ինէ կը կասկածին կոր Պատրիարքարանի մէջ. գրեթէ բնաւ գործ մը յանձնած չունին, նոյնիսկ հետս խօսելու կը քաշուին կոր. երեք օր է Պատրիարքին երեսը տեսած չեմ, այս վիճակին մէջ ի՞նչպէս կրնամ ամէն բան իմանալ. պաշտօնեաներուն եթէ հարցում մը ընեմ՝ խուսափողական պատասխաններ կու տան։

– Կարծեմ Պատրիարքին վստահութիւնը գրաւող պաշտօնեան Միհրան Զուխաճեանն է, – ըսաւ լրտեսը։

– Այո՛, ընդհանրապէս Պատրիարքը անիկա առդին –անդին կը ղրկէ որեւէ գործով մը։

– Նոյնիսկ իմացայ, որ շատ մը թուղթեր անոր ձեռքով մայթըր Բիթի ղրկըւած են, որպէսզի Պայպըլ Հաուզի մէջ պահուին։

– Կրնայ ըլլալ, – պատասխանեց Պատրիարքարանի պաշտօնեան։

– Ես լաւ տեղէ իմացայ, այդ մարդուն ականջէն քաշելու է քիչ մը, որով Պատրիարքին աչքն ալ կը վախցնենք։

– Ի՞նչ կարելի է ընել Զուխաճեանին։

– Ձերբակալել կու տանք, բայց թողունք հիմա ասիկա, դուն միջոց մը գըտիր մէկ քանի գաւառէն եկած տեղեկագիր ձեռք ձգելու եւ միեւնոյն ատեն հասկնալու, թէ ատոնք գրողները որոնք են եւ ի՞նչ միջոցով Պատրիարքին ձեռքը կը հասնին կոր, եթէ այդ բանը հասկնանք, մեզի սպառնացող վտանգէն կ'ազատինք, հակառակ պարագային չեմ գիտեր, թէ ինչեր կրնան պատահիլ, ես ինէ աւելի քեզի համար կը վախնամ, ես ինչպէս որ ըլլայ, օձիքս կ'ազատեմ, բայց դուն մէյ մը օձիքդ ձեռք տաս, ինքզինքդ մինչեւ Տէր Զօր կը գտնես։

(Շար. 182)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ԼԴ. օր Մեծի Պահոց

Տօն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ ասկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերստին կը ծածկուի:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԲՂ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ,* ՈՒՐԲԱԹ *երեկոներ, ժամը 7–ին,* «ՀՍԿՈՒՄ»*ի,* «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» *եւ* «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» *ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. –*

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

ԼԳ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Շաւիլի

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17–ին,* ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ *եւ* ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ *ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապն:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն *պատարագէն առաջ:*

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին:

Արեւագալ ժամը 9.45–ին:

Պատարագ ժամը 10.30ին:

Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45–ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17–ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 11–ին:

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12–ին: Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 – 78 – 49 – 28 – 87 *թիւին:*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ

ժամը 17–ին

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

Ս. ՓՐԿԻՉ – ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

Կը քարոզէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին,* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոներ ժամը 6–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* «ՀՍԿՈՒՄ»*ի,* «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» *եւ* «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» *ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

ԼԱ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *հետեւեալ* ԿԻՐԱԿԻ*ներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* ԱՐԵՒԱԳԱԼ*ի ժամերգութիւն կը կատարուի. –*

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17

«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ *Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14.30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ*

17, rue Bleue — 75009 PARIS

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA), avec le soutien du C.C.A.F. organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**

LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> **Vos questions**

Négationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> **Leurs réponses**

Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES

AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS

(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**

Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14.45–ին

Բարեգործականի սրահին մէջ

118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8–էն 20 տարեկան պատանիներ եւ երիտասարդներ կ'արտասանեն հայ գրականութենէն բանաստեղծութիւններ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. – Նորա Արմանի, Ժիրայր Բաբազեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաքճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան *կը նուագէ*

Ստեփան Էլմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ

Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ *թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանէն կտորներ*

——— Buffet ———

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Հայերէն գիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը:

Տախքերու մասնակցութիւն

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS

SIRET : 571 027 317 000 15 — Commission paritaire : No 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

HAMASKAÏNE

Փ Ա Ր Ի Զ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG

entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur

Jean - Pierre MAHÉ

Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris

17, rue Bleue, 75009 Paris

Métro Cadet

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures

Restaurant **«Les Diamantaires»**

60, rue La Fayette, 75009 Paris

M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37

կամ՝

01 45 93 00 25

LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE ET LE C.D.C.A.

organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE

Paysages - Visages

TEMOIGNAGE ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives comentées par HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES DE COMPATRIOTES VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

LA SECTION DES JEUNES DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE

organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE

Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**

Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

— Tenue correcte exigée —

P.A.F. : 15 euros + 1 conso

LA CITE INTERNATIONALE UNIVERSITAIRE

fête le

« PRINTEMPS DES POETES »

la Maison des Etudiants Arméniens vous convie à la rencontre de la poésie arménienne

le Dimanche 17 mars de 14h à 17h

à la Maison des Etudiants Arméniens

57, boulevard Jourdan, 75014 Paris

Métro Porte d'Orléans / RER Cité Universitaire

UNE POESIE QUI S'AFFICHE

Parcours à travers la poésie contemporaine arménienne

(visite libre d'une exposition de poèmes)

à 15 heures

LECTURE PUBLIQUE D'ŒUVRES POETIQUES

en français et en arménien par la comédienne Andrée DAMANT et Arthur SARKISSIAN

— Lancement du prix de poésie de la Cité Internationale;

— Intermède musical par des étudiants de la Maison;

— Petit buffet.

— Entrée libre dans la limite des places disponibles —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 13
MERCREDI
13 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20.383 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.383

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՇԻՐԱՔԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանէն է, որ Մարտ 11-ի երեկոյեան Ժակ Շիրաք 40 վայրկեաններու երկայնքին պատասխանելով երկու լրագրողներու հարցումներուն, պատասխանեց Լ. Ժոսփէնի։ Ճիգ թափեց ցոյց տալու համար որ ոչ ծերացած է, ոչ մաշած, ոչ ալ կրաւորական դիրքի վրայ։ Իր տեսակէտն այն է որ, միակ անձն է որ խոչընդոտ մըն է ձախին համար որ տիրապետէ երկրին, այնինչ ընկերվարականները վարեն Ֆրանսան։ Նոյն առաւօտը, «Ֆիկառօ»յի տուած իր հարցազրոյցով փաշական մեթոտներ վերագրած էր ընկերվարականներուն, ինչ որ Ժոսփէն ծանրակշիռ գտած էր։ Եթէ նոյն որակումը չգործածեց, Շիրաք շատ տարբեր բան մը չըսաւ։ Խուսափեցաւ նաեւ պատասխանելէ նեղացուցիչ հարցումներու։ Դատաւորին հրաւէրին ընդառաջ չերթալը կը բացատրէ Սահմանադրութեան արգելքով, որ Հանրապետութեան նախագահ մը զերծ կը պահէ նման արարքէ մը, ինչ որ, կ'ըսէ Սահմանադրական Խորհուրդն ալ հաստատեց։ Եթէ վերընտրուի, տրամադիր է առաջարկելու որ փոփոխութիւններ կատարուին Սահմանադրութեան մէջ այդ ուղղութեամբ։

Ի՞նչ հակազդեցութիւն ունի Ժոսփէնի խօսքերուն նկատմամբ, Շիրաք կ'ըսէ. – «Նախ ժպտեցայ, ապա, բնաւ չժպտեցայ, ոչ ինծի համար, անշուշտ, այլ՝ Ֆրանսացիներուն։ Առաջարկներ ըրի, զորս օգտակար կը գտնէի եւ ի՞նչ կը լսեմ, ֆիզիքականի, տարիքի, առողջութեան մասին խօսքեր։ Բաւական տարօրինակ է, թեքնիք մը որ մօտ է հանրային կարծիքի յանցագործութեան...»։ Ինչ կը վերաբերի «հարցերուն» Շիրաք խուսափողական պատասխաններ կու տայ։ Երբ իրեն հարց կը տրուի թէ ի՞նչ կը խորհի Շիւէրի այն յայտարարութեան մասին որ կը հաստատէր Ժ. Գ. Մերիի ըսածները իրեն յանձնուած 5 միլիոն ֆրանքին մասին, քովընտի պատասխաներ կու տայ, ակնարկելով շշուկներու, զրպարտութիւններու, առանց ճշգրիտ բան մը ըսելու այդ մասին։ Իր ծրագրին մասին նորութիւն մը չըսաւ, այլ կրկնեց ինչ որ ըսած էր Կարժ լէ Կոնէս ապահովութեան, 35 ժամերու, աշխատանքի, տուրքերու մասին։ Երբ կ'առարկուի որ իր խոստումները չեն համապատասխաներ իրատես հաշուեկշիռի մը, կը յիշեցնէ որ պիւտճէի նախարար եղած է եւ գիտէ թէ ի՞նչ բանի մասին կը խօսի։ Շատ կարճ ակնարկ մը եղաւ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Շիրաքի համար Շարոն անզիջող է եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն կու տայ Եւրոպայի եւ ուրեմն՝ Ֆրանսայի։ Հարկ է ԱՄՆ-ու հետ խորհրդակցաբար գործել։

Ինչ որ կը պարզուի, սակայն, այն է որ երկու գլխաւոր թեկնածուները աւելի կը զբաղին անձնական յարձակումներով քան Ֆրանսայի ապագայով։ Ժոսփէն փորձեց դարմանել օդանաւին մէջ ըրած իր յայտարարութիւնները Շիրաքի մասին, ճշդելով թէ այդ խօսքերը «օֆ» ըսած էր եւ չէր կարծեր որ կը հրապարակուին, մինչ լրագրողները այդ հրապարակումին մասին իր արտօնութիւնը առած էին։ Մնաց որ, որ կողմէն ալ ըլլայ, նման արտայայտութիւններ քիչ մը աւելի կը նսեմացնեն ընտրապայքար մը որ արդէն մեծ որակ մը չի ներկայացըներ։ Ի վերջոյ, եթէ միայն տարիքը խնդիրոյ առարկայ ըլլար, Միթերան ալ կրնար չընտրուիլ 1981-ին եւ մանաւանդ չվերընտրուիլ 1988-ին երբ 72 տարեկան էր։ Դեռ չմոռնանք Տը Կոլի պարագան...։

Բայց, ընդհանուր ձեւով, այս ընտրապայքարը Ե. Հանրապետութեան ամէնէն ողբալին է։ Անցեալի դէմքեր հրապարակ իջած են ապագայ մը խոստանալու յուսալքուած ժողովուրդի մը։

Մարտ 12-ին, նոր հարցախոյզի մը արդիւնքները բաւական տարօրինակ կրնային թուիլ։ Արդարեւ, եթէ առաջին շրջանին Շիրաք գլուխը կը հանի, իրեն կը հետեւին Ժոսփէն, ապա Լը Փէն ձայներու 11%-ով, Արլէթ Լակիյէ 9% եւ Ժ. Փ. Շըվէնըման կը հանի 5-րդ դիրքի վրայ, ապա՝ Հիւ 5.5%, Մամէռ 5%, Մատըլէն 4%, Պայրու 4%, Փասքուա 3%, Սէն-Ժոս 1.5%։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ ծաւալուն յարձակում մը գործեց Գազայի գօտիին գաղթականաց կայանի մը վրայ, 17 Պաղեստինցիներ սպաննուած են Մարտ 12-ին։ Բանակը կը շարունակէ իր յարձակումները, գրաւած է Ռամալլան ամբողջովին, Պաղեստինցի զոհերու ընդհ. թիւը 20-էն աւելի կը նկատուէր։ Բեթղեհէմի մէջ, իսրայէլեան բանակը ամբողջովին գրաւած է Տէյշեհի գաղթակայանը, ձերբակալած է 600 այրեր 13-էն 45 տարեկան, ստուգելու համար իրենց ինքնութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ամենազօր Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդը բոլորովին դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան։ Ան կը խորհի որ Անգարա պէտք է այլ զինակիցներ փնտռէ ինչպէս Ռուսաստան կամ Իրան։ Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարը՝ զօր. Գըլըչ յայտարարած է. – «Թուրքիա երբեք որեւէ օժանդակութիւն չէ ստացած Եւրոպական Միութենէն իր ազգային շահերուն ի նպաստ»։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ արեւելեան շրջանը, Ամերիկացիներու «Անաքոնտա» գործողութիւնը կը շարունակուի առանց մեծ արդիւնք մը տալու։ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է որ կը յուսայ դիմադրութեան վերջ տալ այս շաբթու աւարտին։ Միւս կողմէ, Ամերիկացիք մտահոգ են որովհետեւ Հերաթի շրջանի էմիրը՝ Իսմայէլ Խանի աչքը դէպի Թեհրան է։

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ տարածքին, Մարտ 11-ին, ոգեկոչուեցաւ Սեպտ. 11-ի ոճրափորձը։ Ամէնէն հանդիսաւոր ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ Նիւ-Եորք, ուր նոր քաղաքապետը՝ Մայքըլ Պլումպերկ խօսք առաւ, ապա առժամեայ յուշարձանի մը բացումը կատարեց։

ԿԻՐԳԻԶՍՏԱՆԻ պատասխանատու մը ապահովութիւն տուած է, որ ամերիկեան զօրքերու ներկայութիւնը երկրին մէջ ժամանակաւոր է եւ կը վերաբերի Աֆղանիստանի գործողութեան։

ՄԵՔՔԷԻ մէջ (Սաուտի Արաբիա) 15 դպրոցականներ մեռած են եւ 50 ուրիշներ ալ վիրաւորուած հրմշտուքի մը հետեւանքով, դպրոցին մէջ ծագած հրդեհին պատճառաւ։

ԱՆՏՐԷ ԱՂԱՍԻ իր 50-րդ տիտղոսը շահած է կիրակի, Մարտ 10-ին Սքոթստէյլի մրցաշարքին (ԱՄՆ) պարտութեան մատնելով սպանացի Խուան Պալչէլը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Հայաստան – Սփիւռք Բ. խորհրդաժողովին նախապատրաստական առաջին հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան մէջ, Մարտ 9, Շաբաթ կէսօրէ ետք։ Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու եւ մամուլի շուրջ 60 ներկայացուցիչները ողջունեց դեսպան Պր. Է. Նալպանտեան, ապա յիշեցուց որ նոյն խորհրդաժողովին անցեալ աշնան որոշուած թուականին համար նման առաջին հանդիպում մը արդէն տեղի ունեցած էր 2001 Ապրիլ 18-ին։ Անոր ընթացքին մասնակցութեան կազմին համար որոշուած 11 անդամներէն եօթը Փարիզէն ճշդուած էին, մնացեալն ալ շրջաններէն լրացնելու միտքով։ Ներկայիս այդ լրացումը պէտք է կատարուէր, նաեւ նախատեսուած յանձնախումբերուն մասնակիցներ արձանագրել։

Խորհրդաժողովին նախաձեռնարկ մարմինը քննարկումներու համար որոշած է հետեւեալ գլուխները. Քաղաքական յարաբերութիւններ եւ քարոզչութիւն, Կրթութիւն, մշակոյթ եւ գիտութիւն, Գործարարութիւն եւ տնտեսութիւն, Տեղեկատուութիւն եւ լրատուներ, Հայաստան – Սփիւռք կազմակերպչական / կառուցային հարցեր։ Պիտի առաջարկուի աւելցնել Մարդասիրական եւ Երիտասարդական մարզերը։ Կը նախատեսուի կազմակերպչական խումբ մըն ալ ձեւացնել, որպէսզի զբաղի Ֆրանսայի պատուիրակութեան մեկնումի եւ տեղւոյն վրայ հարկաւոր ձեւակերպութիւններով։

Է. Նալպանտեան ըսաւ թէ շուրջ հազար հոգիի մասնակցութիւն կ'ակնկալուէր, Հայաստանէն ու 50-ի չափ երկրէ։ Խորհրդաժողովը լիագումար նիստերով տեղի կ'ունենար, զուգահեռ՝ կը գումարուէին յանձնաժողովներուն նիստերը։ Այս անգամ պատուիրակութիւններու իւրաքանչիւրին համար ելոյթ նախատեսուած չէր։ Կազմակերպչական ու այլ նիւթերու մասին համացանցի կայքէջ մը հաստատուած է այս առթիւ որուն հասցէն է.
www.armeniadiaspora.com

Ընդհանուր բնոյթի այս տեղեկատուութենէն ետք խօսք տրուեցաւ Ա. խորհրդաժողովի Ֆրանսայի պատուիրակութեան երկու բանբերներուն՝ Լ. Քէպապճեանի ու Տ. Շիրվանեանի. յետոյ արտայայտուելու հրաւիրուեցան յանձնախումբերու համար առաջադրուած անձեր։ Օգտակար, գործնական մտանշումներու կարգին, այս բաժնին մէջ անխուսափելիօրէն տեղ գտան աւելորդն ու ձանձրացուցիչն ալ, անտեղի կերպով երկարելով արդէն ծաւալուն օրակարգով հանդիպումը։ Առաջիններէն կ'արժէ անդրադառնալ Հայ Դատէն Հիլտա Զոպոյեանի կողմէ եղած մատնանշումին թէ Հայ Դատի յանձնախումբին եւ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան գործակցութիւնը անհրաժեշտ է, որպէսզի մեր ազգային հիմնական նպատակներուն ուղղութեամբ միջազգային կազմակերպութիւններու մօտ արդիւնաւոր աշխատանք տարուի։ Հետաքրքրական էր Գործարարութիւն – տնտեսութիւն ճիւղին մասին Միշէլ Բաղումեանի ելոյթն ալ որ կ'ամփոփէր 11 տարիէ ի վեր տարուած բազմարնոյթ գործունէութիւն մը։ Նոյն շարքին մէջ, Հելէն Մերճանեան շատ արդարացի կերպով ծանրացաւ Հայաստանի ու Արցախի օժանդակութեան մեր ըմբռնումը նորոգելու հարկին վրայ։ Հայկական աղբիւրներէ – անհատ, կազմակերպութիւն – ձեռք ձգուելիք միջոցներէն անդրադառնալիօրէն աւելի լայն կարելիութիւններ կ'ընծայէին ոչ-կառավարական միջազգային կազմակերպութիւններ որոնց դիմելու ձեւերը, պայմանները պէտք էր մշակել։ Իսկ Յակոբ Պալեան արտայայտեց լեզուականին առընչուած մտահոգութիւններ, հասկնալի անհամբերութիւն մատնող շեշտով մը։ Ուրախութեամբ անդրադարձաւ արեւելեանական գրելաձեւը դասական ուղղագրութեան վերածող համակարգչային ծրագիրի մը պատրաստուած ըլլալուն, ապա գիտել տուաւ որ անհրաժեշտ էր խորհրդաժողովին ուսուցիչներու մասնակցութիւնը ապահովել, որպէս նոր սերունդին հետ անմիջական կապ ունեցող, անոր պատրաստութեան լծուած տարր։

Մինչեւ յաջորդ հանդիպումին համար որոշուած թուականը, Ապրիլ 27, հարկաւոր է կեդրոնանալ շուրջ առաջարկներու վրայ, համադրել զանոնք, աւելորդը մէկդի ձգելու գործնականութիւնը ունենալ, որպէսզի Հայաստան – Սփիւռք Բ. խորհրդաժողովը կարելի չափով օգտակար ձեռնարկ մը հանդիսանայ, ազգային նպատակներու իրագործումի մեր ճամբուն վրայ։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11 / 12)

ԼՂՀ

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Մինսկի խումբին նախագահները եւ Ռուսաստանի Արտաքին փոխ – նախարար Տրուբնիկով Մարտ 10-ին Ստեփանակերտի մէջ աւելի քան երկու ժամուան բանակցութիւններ վարած են ԼՂՀ Նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ։ Ան խօսելով այդ բանակցութիւններուն մասին, ըսած է թէ նոր առաջարկներ չեն եղած, կամ որոշ նոր տարրեր, բայց կարգաւորման մեծագոյն խոչընդոտը Ղարաբաղի հետ անմիջական շփումներէ Բաքուի խուսափումն է։ Ա. Ղուկասեանի համոզումով Մինսկի խումբի նախագահները կարեւոր կը նկատեն Ղարաբաղի կեցուածքը եւ կը հաւատան որ առանց Ղարաբաղի ղեկավարութեան եւ ժողովուրդին, կարելի չէ լուծումի յանգիլ, ուստի անոնք որպէս կողմ անպայման պէտք է բանակցութիւններու մասնակցին։ Անդրադառնալով Ռ. Փերենայի (ԱՄՆ) վերջերս կատարած յայտարարութեան թէ Ղարաբաղը երբեք անկախ Ազրպէյճանի մաս չէ կազմած, Ա. Ղուկասեան անիկա իրական փաստի ճանաչում համարած է։

ԼՂՀ Նախագահը բացատրած է որ Վրաստանի օրինակով Ղարաբաղի հակամարտութեան գօտիին մէջ ալ երրորդ երկրի մը ռազմական ուժեր կրնան գտնուիլ։ Ան ափսոսանք յայտնած է որ Մինսկի խումբը բաւական շինիչ աշխատանք տանելով հանդերձ, ամէն բան անկէ կախում չունի։

Մինսկի նախագահները իրենց կարգին դրական արժեւորած են Ղարաբաղի ներքին քաղաքական կեանքին ժողովրդավարացման հոլովոյթը որ թոյլ չի տար Ա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՈՃԻՐԸ, ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ, ԴԱՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀՐԷՇՆԵՐԸ

Անցեալ Սեպտեմբերին խոշտանգումի տակ մարդ մը սպաննուեցաւ Երեւանի մէկ սրճարանին ճեմիշը. շատ ներկաներու աչքին առջեւ գործուած սպանութեան մեղաւորը նախագահին թիկնապահներէն մէկն էր: Տեղի ունեցաւ դատավարութիւն եւ ոճրագործը դատապարտուեցաւ:

Նման պարբերութեամբ լսուածը ոչ մէկ յատկանիշ ունի աշխարհի գրեթէ բոլոր անկիւններուն համար սովորական տուեալ մը լրատուիչներու գգայացունց լուրի վերածելու. եւ մանաւանդ՝ ոչինչ որ արդարացնէ պատահարին կապուած ընդվզումները, զայրոյթը, ամօթը: Այսուհանդերձ, կա՛ն այդ բոլորը. կ'արտայայտուին, կը գրուին, նորէ՛ն կը գրուին:

Ամիսներէ ի վեր Հայաստանի լուրերուն նոյնիսկ պարբերաբար հետեւող մը գիտէ թէ վերի պարբերութեան մէջ շրջանցուած պարագաներ կան որոնք կ'արդարացնեն ընդվզումն ալ, զայրոյթն ալ, ամօթն ալ: Այսպէս, ոճիրին զոհը նման վախճանի հետ համեմատական ոչ մէկ արարք գործած էր, թիկնապահը վայրագութեան ու հաւատարմութեան ցոյցի բարեբախտաբար հազուադէպ մղումով մը ու անպատժելիութեան խոր համոզումով, անտեսած էր կարելի - չէ կարելիի սահմանը, իսկ ականատեսները «բացարձակապէս զրկուած լինելով տղամարդկային հորմոններից, դատարանում ասացին թէ ոչինչ չեն տեսել» *ինչպէս կը գրէ Արամ Աբրահամեան դառնացած, այլ հատու ոճով մը, «Հիմա ո՞վ է հրէշը» խորագրուած սիւնակի մը մէջ («Առաւօտ», Փետրուար 22): Պէտք է ըսել տակաւին որ դատավարութիւնը արժանացած է Հայաստանեան մամուլին «խեղկատակային, խայտառակ» միաձայն որակումին, իսկ տրուած երկու տարուան ալ* «պայմանական» *«պատիժ»ը կրնայ միայն դասուիլ վարձատրութեան աստիճանաչափի մը շարքերուն մէջ: Որպէս քովընտի արդիւնք, անարդար է անտեսել այս առիթով Հայաստանեան իրաւարարութեան արձանագրուած ձեռքբերումը՝ «անզգոյշ սպանութիւն» շատ վայելուչ տարազով. տարազ որ ընդունելութեան սրահի մը հերթական հիւրին պէս կ'երթայ տեղաւորուիլ «օրէնքով գող»ին ու «կարճուած գործ»ին քովիկը:*

Նախագահի թիկնապահին «անզգուշութեան» այդ արարքը, յատկապէս անոր առընչուած դատավարութիւնն ու վճիռը գրեթէ միաձայն հակազդեցութեան մղած է Հայաստանեան մամուլի անունները. ճիշդ է որ թերթէ - թերթ, դիրքէ - դիրք այդ հակազդեցութեան խտութիւնը տարբերակումներ կ'ունենայ, բայց եթէ մէկդի ձգուի «Հայաստանի հանրապետութիւն»*ը, գոնէ այս կողմը հասած անունները համակարծիք են:*

Այդ հակազդեցութիւններէն քաղուածք մը բաւական ցնցող տուեալներ ունի ինքնին «ժողովրդավարութեան», «եւրոպականացում»ի ճամբուն վրայ նկատող երկրի մը ղեկավարութեան համար: Այդ տուեալներուն առաջինը ա՛յդ աստիճան մրոտացնող վճիռի մը անակնկալ չնկատուելու պարագան է: Ապա նոյնինքն նախագահին ուղղուած վարկաբեկող վերագրումները:

Դատավարութեան աւարտը «ենթադրելի ու նախատեսելի» կը գտնէ նախագահին առընթեր Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան յանձնաժողովէն Վ. Յարութիւնեան: «Բոլորն էլ գիտէին՝ ամենավերին օղակները շահագրգռուած են լինելու այս դատավարութեան ելքով ու միջամտելու են, միջնորդելու, ճնշելու, որ գործը ստանայ այսպիսի լուծում» *կ'ըսէ ան, տալով լուծումը թելադրողին յստակ ինքնութիւնն ալ որ ուրիշը չէ, քան՝* «Հայաստանի հանրապետութեան նախագահը»: *Վ. Յարութիւնեանի կարծիքով՝ մարդասպանութենէն աւելի ծանրակշիռ յանցանք է* «մարդասպանութեան ցուցադրական կոծկումը»:

Վճիռին անակնկալ չըլլալուն ու մատնանշուած ընթացքով երկրին արդարութեան քսուած մուրին դառնութիւնը կայ Ռ. Թ. ստորագրուած էջին մէջ ալ. «Իրաւունք»*ի (Փետրուար 22 - 28) լրագրողը հոն տխուր, այլ ուշագրաւ մատնանշում մը կ'ընէ, ըսելով.* «Փաստօրէն, սպանութեան մէջ մեղադրուողը ստացաւ այն նոյն պատիժը, որը ստացել էր մեր թղթակից Վահրամ Աղաջանեանն ազատ խօսքի համար»: *Կ'արձագանգէ լրագրողի մը դատավարութեան մեղադրողին՝ Սարիկեանին ըրած դիտողութեան.* «Պարոն Սարիկեան, դուք աւելի վտանգաւոր էք, քան ցանկացած յանցագործ»: *Կայ նաեւ նշումն ալ թէ զոհին եղբայրը «վա*ղուց գիտէր թէ ինչ խայտառակ որոշում պէտք է կայացուէր»:

Հայաստանի դաշնակցական մամուլին կեցուածքը յատուկ հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնէ, անով որ զոհը՝ Պ. Պօղոսեան այդ կուսակցութենէն էր. այդ մամուլէն «Երկիր»*ը (Գերագոյն մարմնի պաշտօնաթերթ) Փետրուար 22 - 28-ի թիւով կ'արձագանգէ վճիռին, խորագրելով «Դատարանն ամրագրեց անպատժելիութիւնը», Ա. Յովհաննիսեանի գրութիւնը կ'աւարտի դատավճիռը որակելով* «հերթական սեւ բիծը մեր դատական համակարգի վրայ»:

*Նոյն հոսանքի երկրորդ թերթը՝ «Հա*յոց աշխարհ»*ը Փետրուար 22-ին կը յայտնէ թէ «Դատավարութեան ընթացքը եւ վճիռը չեն բաւարարում»: Այդ խորագրին տակ տրուած են Հ.Յ.Դ. խորհրդարանական խմբակցութեան ղեկավար Ա. Վարդանեանի մեկնաբանութիւնները: Ան համաձայն չէ որ ականատեսներուն լուռ մնալը վախի հետեւանք է. եւ կերպով մը այդ խումբին լռութեան կը վերագրէ* «ակնյայտօրէն չբաւարարող նախաքննութիւն եւ դատաքննութիւն» *ունենալու պարագան: Դատակազմը արդարացնելու տպաւորութիւն գործող այդ կեցուածքը աւելի կը շեշտուի երբ կ'ըսէ թէ ոճիրի մը պատիժը* «կարող էր» *շատ աւելի խիստ ըլլալ,* «սակայն, եթէ չկան կոնկրէտ վկաներ, որոնք պնդում են թէ այս անձը կատարեց այս արարքը, եւ եթէ նոյնիսկ Ա. Յարութիւնեանը ակնյայտ ասում է, ապա նրան ոչ ոք չի կարող պատժել սուտ խօսելու համար»: *Ա. Վարդանեան համոզում ալ կը յայտնէ որ հարցին մէջ խնդրոյ առարկայ չէ եղած* «որեւէ պատուէր իշխանութիւնների, կամ նախագահի կողմից»: *Այսուհանդերձ, ամփոփելով իր կեցուածքը, կ'ըսէ.* «Մենք դժգոհ ենք դատավարութեան ընթացքից եւ վճռից»:

Ա. Վարդանեանի մեկնաբանութիւնը որ ամէնէն մեղմերէն է նիւթին առընչըւած բազմաթիւ էջերուն, կը մղէ իրաւացի դտնելու Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան յանձնաժողովէն Վ. Յարութիւնեանի ըսածը թէ ՀՅԴ-ն նախ շատ խիստ կեցուածք ցոյց տուաւ, «բայց յետոյ պարզուեց որ դա լուրջ չէր: Պարզուեց որ դաշնակցականները մեռելատէր չեն: Սա իրենց հանգուցեալը չէր. նրանք շատ արագ մոռացան նրան»:

Նոյն արժեւորումը կ'ընէ Ա. Կարապետեան «Հայկական ժամանակ»ի (Փետրուար 21) մէջ, գրելով որ «Պ. Պօղոսեանի մահը կարծես թէ շատերին չյուզեց: Չյուզեց նաեւ ՀՅԴ-ին»: *Ապա յուզումի պակասը կը բացատրէ անով որ Պ. Պօղոսեան ազգային հարցով սպաննուած մը չէ: Եթէ, կ'ըսէ զինքը Թիֆլիսի կեդրոնը սպաննած ըլլային, սպաննողներն ալ Շեվարդնաձէի թիկնապահներ, լրատուիչները գգայացունց յայտարարութիւններով կը լեցուէին: Կ'արժէ ընդօրինակել Ա. Կարապետեանի գրութեան մնացեալ մասը.*

«Ի հարկէ, բոլոր թերթերին եւ հեռուստատեսութիւններին հարցազրոյց կը տային Ս. Կապուտիկեանն ու Զ. Բալայեանը եւ յուշեր կը պատմէին՝ *"Արդեօք ինչպէ՞ս մենք սկսեցինք ղարաբաղեան շարժումը"* թեմայով, եւ կ'արձանագրէին, որ պատմական ցիկլերը 13 տարին մէկ կրկնւում են: Կապուտիկեանը կ'արտասանէր իր վերջին բանաստեղծութիւնը՝ գրուած 1991 թուականի Դեկտեմբերին: Մի խումբ ակադեմիկոսներ առաւօտից իրիկուն հեռուստացոյցով կը պատմէին, թէ Մեծ Հայքի որ գաւառն է եղել Ջաւախքը, եւ թէ ինչպէս է Ստալինը մեր հողերը տուել իր ազգակից վրացիներին. *"Եկել է պատմական արդարութիւնը վերականգնելու ժամանակը"* -, կ'ասէին ակադեմիկոսները:

Վահան Յովհաննիսեանը կը յայտարարէր, որ Պօղոսեանի վերջին խօսքերը եղել են՝ *"Մահ կամ ազատութիւն"*: Արմէն Ռուստամեանը կ'ասէր՝ մենք դեռ ամիսներ առաջ Եխ-ի ամպիոնից ենք ասել, որ միրահայութեան կեանքը վտանգուած է:

Պօղոս Պօղոսեանի թաղմանը հազարաւոր հայ-ազգային գործիչներ կը մասնակցէին: Թափօրի ետեւից հաստատ պիտի քայլէին ՀՅԴ Բիւրօն, Զօրին ու Սիլվան, մի խումբ ակադեմիկոսներ, ԱԺ պատգամաւորներ, ԵՊՀ ռեկտորը եւ մօտ հինգ հազար սուրին: Քելեխը ուտելուց յետոյ թափօրը պիտի տեղափոխուէր մօտակայ հրապարակ ու պիտի սկսուէր հերթական շարժումը՝ դաշնակցական կարմիր դրօշներով. *"Սա հօյիդա դրօշն է,* - ՀՅԴ դրօշը կրծքին սեղմելով իր ելոյթը պէտք է սկսէր ընկեր Վահանը, ընկեր էդիկի պալէն, - *արդէն երկու հարիւր տարի այս դրօշը դնալով աւելի ու աւելի կարմիր է դառնում: Այս դրօշը ներկուել է Նիկոլ Դումանի, Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի, մի կարճ ժամանակահատուած նաեւ Անդրանիկի, եւ ահա Պօղոս Պօղոսեանի արեամբ: Մահ կամ ազատութիւն, վրէժ կամ ինքնասպանութիւն"* ու ամբոխը պիտի հիացական ձայներ արձակէր՝ պահանջելով Ջաւախքի միացումը Հայաստանին: Ու այն ժամանակ, երբ Թբիլիսիի կենտրոնական դատարանում պետական մեղադրողը Շեվարդնաձէի թիկնապահ խրեմուլիի համար երկու տարուայ ազատազրկում կ'ուզէր, ահա այդ ժամանակ ՀՀ Ազգային ժողովը միաձայն որոշում կ'ընդունէր Հայաստանի եւ Ջաւախքի միացման մասին:

Ափսոս, հազար ափսոս, որ Պօղոսեանին Շեվարդնաձէի թիկնազօրը չի սպանել»:

Սեւ երգիծանքի այս փակագիծէն ետք որ ա՛լ աւելի կը մթագնէ կատարուածին գոյները, կարելի է անդրադարձներու էջը փակել զոհին եղբօր կողմէ ի հարկին մինչեւ Եւրոպական դատարան դիմելու վճռակամութեամբ ու Արամ Աբրահամեանի վերոնշեալ գրութեան վերջաբանով.

... «Յիշո՞ւմ էք, *"Խաղալիկ"* ֆիլմում սուփերմակնատ Ռամբալ-Կոշէն ստիպում է իր աշխատակցին հրապարակաւ հանուել, իսկ յետոյ հարցնում է. *"Հիմա ո՞վ է հրէշը՝ ե՞ս, որ հրամայում եմ ձեզ հանուել, թէ դուք, որ պատրաստ էք դա անել"*:

Այնպէս որ, հրէշը Քոչարեանը չէ: Հրէշը մենք ենք, որ այդ ամէնը հանդուրժում ենք»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՐԴԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Կոան Փալէի յետահայեացքէն քառորդ դար ետք, Փիւվի տը Շաւան (1824 - 1898) նոր հետաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ, մինչեւ Յունիս 16 երկարող ցուցահանդէսով մը, Վենետիկ, զինքը առընչելով արդի արուեստի ծագման(): Իր ժամանակին մեծ համբաւի տէր, ան յետագային մտած էր «քաւարանային» շրջան մը, յիշատակուելով՝ բայց առանց որ իր աշխատանքին ունեցած ազդեցութիւնը համապարփակօրէն նկատի առնուի, ինչ որ այս նոր ցուցահանդէսը փորձած է ընել: Արդարեւ, ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակներուն, խորհրդապաշտներուն, նապիներուն եւ կէտապաշտներուն մօտ Փիւվիի գործած ազդեցութիւնը զօրաւոր էր: Փօլ Կօկէն, Ժորժ Սէօրա, Փօլ Սինեաք, Մորիս Տընի եւ ուրիշներ, անոր մէջ տեսած էին վարպետ մը, որուն գործերուն երազային մթնոլորտը, միջնադարեան բաժանումները, գունային մեղմ դաշնումները, կերպարներուն յաճախակի ուղղահայեացութիւնն ու խոհականութիւնը օրինակելի գտած էին, իւրաքանչիւրը՝ իր ուրոյն պատկերումին եւ նկարչական լեզուին ձուլելով զանոնք:*

Փիւվի տը Շաւան ծնած է Լիոն, 1824-ին: Էտկար Տըկայի նման, կը սերի մեծ քաղքենիութենէն եւ անոր պէս պահպանողական էր ու հայրենասէր: Գրեթէ ինքնուս մըն է եւ չէր վարաներ այս իրողութիւնը ստանձնելու: Այսպէս, երբ իրեն հարց կը տրուէր թէ ո՞վ էր իր վարպետը, կը պատասխանէր. «Ոչ մէկը: Իմ վարպետս եղած է կարգ մը բաներու յառաջացուցած սարսափը»:

Փարիզի մէջ, Փիւվի կը յաճախէ այլազան արուեստանոցներ, ինչպէս Էօժէն Տըլաքրուայի, Թոմա Գիւթիւրի եւ Թէոտոր Շասերիոյի, ժամանակուան ամէնէն համբաւաւոր արուեստագէտներէն: Սակայն Իտալիա կատարուած երկու տարուան ճամբորդութիւն մը իր վրայ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ, ուր կը յայտնաբերէ Նախավերածննդեան շրջանի «նախնական» որմնանկարները, սիէննական դպրոցի, Ճոթթոյի եւ Փիէրօ տելլա Ֆրանչեսքոյի գործերը, ինչպէս եւ Վերածնունդի մեծերէն՝ Ալեսանտրօ Պոթիչելլին, յատկապէս անոր «Գարուն»ը եւ «Աստղիկի ծնունդ»ը նկատի առած: Ասիկա պատճառ կ'ըլլայ որ Փիւվի պարզեցնէ ձեւերը՝ տարածուն շերտաւորումներու մէջ ընդգրկուած, կերպարներուն ուղղահայեացութիւնը եւ անշարժութիւնը շեշտէ, անոնց տալով քանդակային բնոյթ մը, եւ հանդիսաւոր լռութիւն տարածէ իր նկարներուն մէջ: Ասոնք կը զուգահեռին այդ ժամանակաշրջանի միջնադարեան եւ կոթական արուեստի վերարժեւորման, բան մը որ Անգլիոյ մէջ եւս իր ցոլացումը գտած էր, յանձինս նախառաֆայէլականներուն: Սակայն այս վերջիններու «լուսանկարչական» պատկերման փոխարէն, Փիւվի տը Շաւանի արուեստը նկարչական աւելի կերպառական լուծումներ կը կիրարկէ, ինչ որ աննկատ չէր կրնար մնալ իրեն յաջորդող սերունդի կարգ մը յառաջապահ արուեստագէտներուն կողմէ, խորհուրդին, արտայայտչականութեան եւ կերպառական տուեալներուն առաջնակարգ կարեւորութիւն տուող:

ԺԹ. դարու ամբողջ երկայնքին տիրող լուսանկարչական եւ մակերեսային կանոնապաշտութեան աչքին Փիւվի կը դառնայ հարցական, երբեմն վանելի, նոյնիսկ եթէ դասական պատկերայնութիւնն է որ կը տիրէ իր արուեստէն ներս, բնապաշտութեամբ թափանցուած, ինչ որ պատճառ կը դառնայ 1850-էն 1858 երկարող տարիներու Սալոններուն իր մասնակցութեան մերժուելուն: Սակայն ասիկա չարգիլեր որ Փիւվի հանդարտօրէն իր ընթացքը շարունակէ, նոյնիսկ երբ մօտ երեսուն տարի ոչինչ կը ծախէ:

Բայց Փիւվի ազդեցիկ բարեկամներ ունի, որոնք իրեն առիթը կ'ընծայեն նըկարչական ծաւալուն յարդարումներ կատարելու Ամիէնի եւ Փարիզի Պանթէոնին համար: Ասոնք պատճառ կը դառնան որ ինք նկատուի իր ժամանակուան մեծագոյն յարդարողը, նոյնիսկ եթէ ոմանք զինքը կ'որակեն «որմնաթուղթեր սարքող» *մը: Սակայն ոչինչ Փիւվին կը շեղէ իր ընթացքէն, պարզ երեւոյթներէն անդին՝ եդեմական աշխարհ մը պատկերելու իր համակումով, ուղղահայեաց եւ հորիզոնական կշռոյթով տիրապետուած, որ Սէօրայի ընդմէջէն կը հասնի մինչեւ Փիէթ Մոնտրիանի վերացական նկարչութիւնը:*

Այս գծով, Վենետիկի ցուցահանդէսին խնամակալը, Սերժ Լըմուան, աւելի լայն բանալով կարկինը, նկատի կ'ունենայ ի շարս ուրիշներու, ոչ միայն Անրի Մաթիսը, Փապլօ Փիքասօն և Պալթիւսը Ֆրանսայի մէջ, այլ Իտալացիներ Ճովաննի Սեկանթինին, Մարիօ Սիրոնին եւ Գարլօ Գարրան, ինչպէս եւ Փիւվիի ազդեցութիւնները կը տեսնէ Պելժիոյ, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ՝ վիպապաշտներէն մինչեւ արտայայտապաշտներ, մինչեւ Սպանիա, Անգլիա, Սկանտինաւիա, Ռուսաստան եւ Ամերիկա: Թերեւս նման մօտեցում հարցական թուի ու, միւս կողմէ, Փիւվի տը Շաւանի արուեստին թողած կնիքը յարաբերական դարձնէ, նկատի առած դատումի մը բարեփոխման ենթակայ ըլլալը՝ ժամանա-

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի ճաշասրահին մէջ, փետրուար 10-ին թէյասեղան մը տեղի ունեցած է ի նպաստ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ.Յ.Դ. Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէներուն: Օրուան զեկուցաբերը եղած է հիմնադրամի հոգաբարձութեան խորհուրդի անդամ՝ բժիշկ Վաղարշ Էհրամճեան: Բացման խօսքը արտասանած է Հ.Յ.Դ. Միհրան Փափազեան կոմիտէի անդամ Լեւոն Պէնկեան, ապա, խօսք առած է բժիշկ Էհրամճեան: Ձեռնարկի ընթացքին ցուցադրուած են հիմնադրամի գործունէութիւնը ներկայացնող երկու տեսերիզներ: Առաջինը առիթ տուած է տեսնելու կառուցուած Գորիս - Ստեփանակերտ մայրուղին, նաեւ հիմնադրամով իրականացած այլ կարեւոր կառոյցներու շինութիւնն ու նորոգութիւնը, իսկ երկրորդը ներկաներուն բացատրած է Լ. Ղարաբաղի քաղաքական, տնտեսական եւ պաշտպանողական ապահովութիւնը ամրացնող հիւսիս - հարաւ մայրուղիի շինութեան ծրագիրը: Ձեռնարկի աւարտին, խօսք առած է Մոնրէալի խորհուրդի ատենապետ՝ Ճորճ Մանուկեան, որ շնորհակալութիւն յայտնած է կազմակերպիչներուն նուիրատուներու: Սրտաբուխ նուէրներէն գոյացած է 6500 տոլար: Թէյասեղանը վերջ գտած է խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 23-ին տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի ամէնօրեայ վարժարանի տարեկան հանդիսակութեան ճաշը, ներկայութեամբ կրօնական թէ աշխարհական բազմաթիւ անձնաւորութիւններու: Նախքան ճաշը տեղի ունեցած է վարժարանի 9-րդ կարգի աշակերտներու ձեռային արուեստներու ցուցահանդէսը, կեդրոնի Համազգայինի Յ. Մանուկեան սրահին մէջ: Ճաշին աւարտին, բացման խօսքով հանդէս եկած են վարժարանի շրջանաւարտներէն՝ Վահան Աճէմեան եւ Թալին Սարգիսեան: Հ.Օ.Մ.-ի Ռուբինա մասնաճիւղի կողմէ խօսք առած է Լորա Մալլեան, իրեն յաջորդած է վարժարանի տնօրէնը՝ Րաֆֆի Տուտագլեան, որ հայերէն եւ անգլերէն խօսած է վարժարանի առօրեայ կեանքին մասին: Ցուցադրուած է «Մեր դպրոցը» ժապաւէնը, պատրաստուած «Հայ Հորիզոն» հեռատեսիլի ղեկավար՝ Սուրէն Չէքիճեանի եւ նկարիչ Ժագ Վարպետեանի կողմէ: Կրթական մարմինին խօսքը փոխանցած է Լեւոն Հասըրճեան, անգլերէն եւ հայերէն: Ան խօսած է նաեւ երկրորդական վարժարանի շէնքին շինութեան շուրջ կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքներուն մասին: Ոստուցիչներու պարգեւատրումէն ետք, Լ. Հասըրճեան բացուած յայտարարած է հանգանակութիւնը եւ գոյացած է 169 հազար տոլար:

կը ընթացքին, քանի Փիւվիի արուեստը, իր պարունակած յատկութիւններով հանդերձ, աւելի դէպի անցեալ կը նայի քան ապագայ, մանաւանդ որ Փիւվի ինքզինք պատմութեան նկարիչ կը նկատէր:

ՍԱՐՈՒՆԻ

(*) De Puvis de Chavannes à Matisse et Picasso. Vers l'art moderne
Palazzo Grassi, Venise

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ծրդումներ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի հաղորդագրութեան վերաբերեալ՝ լոյս տեսած 2002 Փետրուար 27-ին. -

Յիշեալ յօդուածին մէջ կը նկարագրուի ՀՀ Գերմանիոյ նոր դեսպանի ժամանումն ու դիմաւորումը Յունուար 28-ին՝ Պէրլինի օդակայանին մէջ: Նախ եւ առաջ սխալ գրուած է Հայ Եկեղեցւոյ կողմէ Պէրլինի մէջ վերջերս հիմնուած եկեղեցական համայնքի անուանումը: Համայնքը կը կոչուի «Հայ Եկեղեցւոյ Պէրլինի Համայնք» եւ ո՛չ «Պէրլինի Հայ Եկեղեցւոյ Հայ Համայնք»: Յիշեալ ատենապետը կը պատկանի նոյն այդ նորակազմ համայնքին: Յօդուածին մէջ չէ յիշուած անգամ, որ օդակայանին մէջ ներկայ էին նաեւ «Պէրլինի Հայ Համայնք»ի ներկայացուցիչները Տիկին Ղազինեանը ողջունելու համար, որուն ի պատիւ սոյն համայնքը 2002 Փետր. 23-ին կազմակերպած էր ընդունելութիւն մը Հայ Տան մէջ:

Յօդուածին այս մասին մէջ, ուր կը խօսուի 2002 Փետրուար 3-ին Քէօլնի մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկին մասին, մեզի համար անհասկնալի պատճառներով չեն նշուիր կազմակերպիչ մարմիններուն անունները, սակայն յիշման արժանացած օրուան նախագահին՝ Քէօլնի համայնքին հոգեւոր հովիւին կողքին կը կարդանք նաեւ «Պէրլինէն ժամանած երիտասարդ հայ երգչուհի Օրիորդ Մելինէ Տիլավէրեան»ին անունը: Կ'ուզենք պարզել, որ վերոյիշեալ տիկինը «Պէրլինի Հայ Համայնքի» վարչական անդամներէն է, որ իր զօրակցութիւնը ցուցաբերելու համար իր մասնակցութիւնը բերաւ վերոյիշեալ ձեռնարկին:

Ի դիմաց վարչութեան՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ԱԼԵԱՆԱՔ

ՇԷՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 2002-ին Շէն Հայաստանի եւ Շէն Ֆրանսայի ատենապետները աշխատանքային հանդիպումներ ունեցան միջազգային կազմակերպութիւններ EPPLER-ի (Զուիցերիա), Christian Aid-ի (Լոնտոն) եւ Անգլիոյ Կառավարութեան Միջազգային Զարգացման Հիմնարկին հետ, որոնք, ծանօթանալէ ետք Շէնի իրագործումներուն եւ ապագայ ծրագիրներուն, վերահաստատեցին իրենց որոշումը օժանդակելու Շէնին, զոր կը համարեն Հայաստանի իրենց գլխաւոր գործակիցը:

Շէն Ֆրանսա իր կարգին հանդիպումներ ունեցաւ ՄԱԿ-ի Զարգացման Ծրագիրներու Վրաստանի ներկայացուցիչին հետ, որուն հետ քննարկեց գործակցութեան կարելիութիւնները Ջաւախքի մէջ:

ՇԷՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ 2001-Ի ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

Ջաւախք

Վերանորոգում Գանձա գիւղի բուժկէտին, որ կը գործէ Դեկտեմբեր 2001-էն ի վեր եւ կը պարունակէ մայրանոց մը, ատամնաբուժական եւ ընդհանուր բժշկական սպասարկութիւններ եւ 5 սենեակ իւրաքանչիւրը 2 անկողինով: Յաւելեալ բժշկական եւ հիւանդանոցային սարքաւորումներ Երեւանէն պիտի փոխադրուին հոն գարնան: Սոյն բուժկէտէն կ'օգտուին Գանձայի եւ շրջակայ գիւղերու շուրջ 5000 բնակիչները:

Արցախ

Լճաշէնի յարակից արուեստական լիճի իրագործում շնորհիւ բարձունքներէն դէպի լիճ երկարող 17 քմ. ջրանցքի նորոգութեան: Լիճը կարելի պիտի դարձնէ մշակումը շրջանի 1500 հեկտար հողատարածքին, որու մէկ փոքր մասը միայն կը մշակուի ներկայիս:

ՇԷՆԻ 2002-Ի ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Ջաւախք

ՄԱԿ-ի Միջազգային Ծրագիրներու գրասենեակին հետ ընթացքի մէջ են քանի մը ծրագիրներ, - Ջաւախքի մէջ երկրորդ բուժկէտի մը տեղծում եւ Շէնի մասնաճիւղերու հիմնադրում Թիֆլիս եւ Ջաւախք:

Արցախ

Արցախի եւ Ջաւախքի գիւղական դըպրոցները համակարգիչներով եւ սարքաւորումներով եւ գրենական պիտոյքներով օժտելու ծրագիր: Այս մասին հանրութիւնը տեղեակ կը պահենք յետագային:

Հայաստան

Բաղրամեան շրջանին մէջ Արմաւիրի հիւսիս - արեւմուտքը Շէն Հայաստան պիտի ցանէ երկու ծիրանի այգիներ, ստեղծելով 500 աշխատանքի կարելիութիւն 5 գիւղերու 7000 բնակիչներուն համար:

Առաջին այգին՝ 10 հեկտար, պիտի ջրուի կաթիլ առ կաթիլ մեթոտով՝ ջուրի խնայողութիւնը կարելի դարձնելով:

Երկրորդ այգին՝ 5 հեկտար պիտի իրագործուի կենսաբանական մշակումով:

Այս ծրագրի պիւտճէն 500 հազար տոլար է, որու կէսը տրամադրուած է Հոլանտայէն ICCO կազմակերպութեան կողմէ, իսկ միւս կէսը այլ փոքր նուիրատուներու եւ Շէնի կողմէ: Շէն յանձն կ'առնէ դպրոցներու եւ ճամբաներու նորոգումը եւ բուժկէտի մը հիմնումը:

Միջ - կովկասեան շրջանային յայտագրերու ծիրէն ներս՝ կենսաբանական մշակման ծրագիր մը ընթացքի մէջ է: Այս նպատակով Շէն պիտի դիմէ Հայաստանի կառավարութեան, որպէսզի կենսաբանական արտադրութեանց մասին օրէնք մը ընդունի: Այս ծրագիրը հովանաւորուած է EPPLER-ի կողմէ եւ պիտի արժէ 185 հազար ամերիկեան տոլար:

Անիւ Փոխատուական Հիմնադրամը իր գործունէութիւնը պիտի իրագործէ 3 նոր շրջաններու մէջ. Տաւուշի, Վայք եւ Սիւնիք: Հիմնադրամը ստեղծուած է Շէնի կողմէ որպէսզի Արագածոտնի, Լոռիի եւ Շիրակի գիւղացիները շատ ցած տոկոսով փոխատուութիւն ստանան իրագործելու համար տնտեսական ծրագիր մը, յանձնառու ըլլալով աշխատանք հայթայթել առնուազն 8 անձերու եւ վճարել պետական տուրքերը, 440 հազար տոլար նուիրատուութենէ ետք, Գիւղատնտեսական Զարգացման Միջազգային Հիմնադրամը Անիւին յատկացուցած է յաւելեալ 1 միլիոն տոլար:

Անգլիոյ Կառավարութեան Միջազգային Զարգացման Հիմնարկը, տնտեսական զարգացման օժանդակելու եւ աշխատատեղիներ ստեղծելու նպատակով, Հայաստանի յատկացուցած է 8 միլիոն սթերլինկ, որմէ մաս մը պիտի տրամադրուի Շէն Հայաստանի ծրագիրներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ
Ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի հայ պատրիարքութեան

Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր 2001
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լրտեսին այս վերջին խօսքերը յուզումի մատնեցին Պատրիարքարանի պաշտօնեան:

- Ամա՛ն, Արթի՛ն էֆէնտի, - ըսաւ, - գլխս դող մի՛ հաներ:

- Ես առաջուընէ ճշմարտութիւնը կը խօսիմ, դող ելլելու բան չի կայ, քանի որ քեզի միջոցն ալ ցոյց կու տամ կոր գլուխդ ազատելու:

- Բայց անանկ բաներ կը պահանջես, որ իմ կարողութենէս վեր են:

- Եթէ կամք ընես՝ կրնաս, - պատասխանեց լրտեսը:

- Լա՛ւ, կը ջանամ ըսածներդ ընել:

- Բայց առանց ժամանակ կորսնցնելու:

- Վաղն իսկ այդ գործը կը հետապնդեմ:

- Ժամանակ կորսնցնելու չի գար, խելքդ գլուխդ ժողվէ՛, ես քեզի բարեկամաբար խորհուրդ կու տամ, գիտցած եղի՛ր, որ Տէր Զօրը քեզի կը սպասէ:

-Մենք ի՛նչ յոյսեր ունէինք եւ ի՛նչ եղաւ, - գոչեց Արգար յուսահատ շեշտով մը:

- Ի՛նչ ընենք, անակնկալ բաներ պատահեցան, եթէ ո՛չ՝ ամէն բան շատ աղէկ կարգի դրած էինք:

Քիչ մըն ալ նստելէ ետքը Արթին եւ Արգար իրենց հաշիւը մաքրեցին եւ դուրս ելան գարեջրատունէն:

Փողոցը իրարմէ բաժնուեցան:

- Չմոռնաս ըսածներս, - ըսաւ Արթին բաժնուելէ առաջ:

Լրտեսը գնաց իր պաշտօնատեղին, ուր մնաց մինչեւ ուշ ժամանակ: Իսկ Արգար ուղղուեցաւ դէպի Պատրիարքարան:

«Հիմա պաշտօնեաները մեկնած են, - կը խորհէր, - Պատրիարքարանը մարդ չի կայ, կրնամ ազատօրէն գործել»:

Երբ հասաւ Պատրիարքարան, արդարեւ, բարապաններէն զատ մարդ չէր մընացած:

Դուռը կեցող բարապանը զարմացաւ՝ տեսնելով Արգար էֆէնտին:

- Ի՞նչ է այս, - գոչեց, - խե՞ր է այս ժամուս:

- Կարեւոր թուղթ մը մոռցայ գրասենեակիս մէջ, անիկա փնտռելու եկայ:

Եւ ուղղուեցաւ դէպի վեր: Արգար իրեն համար ծրագիր մը պատրաստած էր, զոր կը ջանար գործադրել:

Պատրիարքարանի բարապաններուն մէջ կը գտնուէր մէկը, որուն համար կասկածներ կային, թէ լրտեսութիւն կ'ընէր եւ կարդ մը գաղտնիքներ հաղորդած էր կառավարութեան Թիւ 17 խաֆիէին միջոցաւ: Այս կասկածները, սակայն, փաստացի կերպով չէին ապացուցուած, եւ որովհետեւ բարապանը ազդեցիկ անձի մը պաշտպանութիւնը կը վայելէր, մընացած էր իր պաշտօնին մէջ: Արգար մտածեց զայն իրեն գործիք ընել: Վերնայարկը հանդիպեցաւ այդ բարապանին, որ գրասենեակ մը մաքրելու զբաղած էր:

- Գործդ լմնցնես նէ՝ ինծի եկուր տես, - ըսաւ Արգար եւ մտաւ իր սենեակը:

- Ի՞նչ կ'ուզէք, Արգա՛ր էֆէնտի, - հարցուց:

- Քեզի հետ քիչ մը խօսելիք ունիմ, - ըսաւ պաշտօնեան:

- Հրամմեցէ՛ք...

- Բայց կ'ուզեմ առանձին խօսիլ:

- Հոս առանձին չե՞նք:

- Բոլորովին առանձին, Պատրիարքարանէն դուրս տեղ մը:

- Ուրեմն սրճարան մը գացէք, ես քիչ մը ետքը կու գամ, ձեզ կը գտնեմ:

- Այո՛, այդպէս աղէկ կ'ըլլայ:

Եւ ծանօթ սրճարան մը որոշեցին:

Արգար մեկնեցաւ եւ գնաց սպասել որոշուած տեղը: Կէս ժամ ետքը բարապանը կու գար զինքը կը գտնէր:

Պաշտօնեան շիշ մը օղի ապսպրեց, գաւաթները լեցուց եւ ըսաւ.

- Կ'ուզե՞ս դրամ շահիլ:

- Դրամ շահիլ ո՞վ չուզեր, - պատասխանեց բարապանը:

- Սանկ մեծկակ գումար մը, մէկ անգամէն:

- Ասկէց աղուոր բա՞ն կայ, մանաւանդ այս միջոցիս, ուր ապրուստը այնքան սուղցած է: Բայց ի՞նչ պիտի ընեմ այդ դրամը շահելու համար:

- Հիմա կը բացատրեմ: Նախ խօսք տուր, որ մեր խօսածները մէջերնիս պիտի մնայ:

- Այդ մասին վստահ եղէք:

- Քենէ մէկ քանի թուղթեր պիտի ուզեմ եւ մէկ քանի տեղեկութիւններ պիտի հարցնեմ:

- Ի՞նչ թուղթեր են ձեր ուզածները:

- Պատրիարքը ժամանակէ մը ի վեր գաւառներէն տեղեկագիրներ կը ստանայ կոր տարագիր եղած Հայերուն վիճակին վրայ, ասկէ տեղեկութիւն ունի՞ս:

Բարապանը ամսեղուկ կերպով ժպտեցաւ եւ ըսաւ.

- Տեղեկութիւն ունիմ:

- Այդ տեղեկագիրները կ'ուզեմ ձեռք անցընել:

- Ի՞նչ պիտի ընէք:

- Անիկա իմ գիտնալիք բանս է. դուն միայն դրամ առնելդ նայէ:

- Գիտէ՞ք, որ շատ դժուար բան մը կ'առաջարկէք:

- Անոր համեմատ դրամ պիտի առնես:

- Հարկաւ դրամ պիտի առնեմ, միայն թէ վտանգաւոր բան մըն է ընելիքս: Եթէ երեւան ելլէ՝ գործէս կ'ըլլամ:

- Ինչո՞ւ երեւան պիտի ելլէ՝ եթէ զգուշութեամբ շարժիս: Դուն միայն ըսէ, որ պիտի կրնա՞ս ըսածս ընել:

- Աշխարհի մէջ անկարելի բան չի կայ, - պատասխանեց բարապանը նուրբ ժպիտով մը:

(Շար. 183)

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւն ու Հոգաբարձութեան անդամները, սրտի անհուն կսկիծով կը գուժեն իրենց սիրեցեալ ատենապետին՝

ԱՐԱ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի St.-Brieuc քաղաքին մէջ, Հայկական ծէսով, Հինգշաբթի, Մարտ 14, ժամը 14_ին:

Ցիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի:

SUR L'INVITATION
DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT
SIPAN-KOMITAS
Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles de la Ville
et la participation
de la MCA d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations
et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

(Շար. Ա. էջէն)

դըրբեջանի հակահայ քարոզչութեան միջազգային արձագանգ գտնելուն:

«ՎԻՐՔ»Ը ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ

Ջաւախքի շրջանի հայկական «Վիրք» կուսակցութիւնը մտահոգութիւն յայտնած է որ տեղական հայկական կազմակերպութիւնները կը մեղադրուին յայտարարութիւններով, գործողութիւններով որոնք մեծ մասով իրականութեան չեն համապատասխաներ: Ըստ «Վիրք»ի ղեկավարներուն, ինքնավարութեան իրենց վերագրուած ձգտումները հանրային կարծիքը մոլորեցնող եւ արտաքին ուժերու միջամտութեան գետին պատրաստող բաներ են: Կազմակերպութեան յայտարարութեամբ, կ'ըսուի որ Ջաւախքի բնակչութեան ու քաղաքական ուժերուն կողմէ անջատողական ձգտում եղած չէ, աւելին՝ այդ շրջանը Վրաստանի ամէնէն հանդարտ գօտիներէն եղած է միշտ:

Այսուհանդերձ, Աճարիայէն երեսփոխան մը պնդած է որ Ջաւախքի ինքնավարութեան խնդիրը արտաքին ուժերու գործն է, որոնց ձեռնտու չէ Հայաստանի ու Վրաստանի քաղաքական կայունութիւնը:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտեմբեր 27_ի դատէն անջատուած մասին նախաքննութեան պայմանաժամը 2 ամիս երկարաձգուած է, անհրաժեշտ յաւելեալ քննութիւններու համար: Սպաննուած վարչապետին եղբօր՝ Ա. Սարգսեանի պահանջով, թղթածրարին պիտի կցուի դէպքին տեսերիզին քննութեան մասին Ռուսաստանէն քրէագիտական կեդրոնին եզրակացութիւնը: Հոկտեմբեր 27_ի դատէն անջատուած մասը կը վերաբերի արարքին հաւանական օժանդակութեան, դրդումներու, ապօրինի զէնքին, պաշտօնական դէմքերու կարելի մասնակցութեան:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ 100 ԼԱՒԱԳՈՅՆՆԵՐԷՆ ՎԵՑԸ ՀԱՅԵՐ ԵՆ

Ճատրակի համաշխարհային խորհուրդը հրապարակած է իր արժեւորումով աշխարհի 100 լաւագոյն խաղացողներուն ցուցակը: Զայն կը գլխաւորէ Կ. Գասպարով: Հայաստանէն առաջին անունը 26_րդ շարքի վրայ Ռաֆայէլ Վահանեանն է որուն կը յաջորդէ Սմբատ Լպուտեան: Վլատիմիր Յակոբեան 31_րդ դիրքի վրայ է:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի, Մարտ 17, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յաւարտ պատարագի, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Վարչական Խորհուրդի բազում տարիներու վաստակաւոր անդամ, եկեղեցւոյ բարերար, հանրային գործիչ՝

ՊԱՏՐԻԿ Ա. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17_ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 11_ին:

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12_ին: Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 - 78 - 49 - 28 - 87 թիւին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ԼԴ. օր Մեծի Պահոց

Տօն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ սուկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն:

Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերստին կը ծածկուի:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԲՂ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապին:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8.45ին:

Արեւագալ ժամը 9.45-ին:

Պատարագ ժամը 10.30ին:

Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

18, rue de l'Hôtel de Ville, 75004 Paris

Մարտ 21–էն 30

կը կազմակերպէ նկարիչ

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ–ի

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

անհատական ցուցահանդէսը:

Բացումը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի Մարտ 20, ժամը 18 - 20.30

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՕ.- Սիրիլ Հարբութլեան իր ծննդեան 27_րդ տարեդարձին առթիւ 153 Եւրօ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ

ժամը 17–ին

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

Կը քարոզէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

LA MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE ET LE C.D.C.A.

organisent conjointement

ARMENIE HISTORIQUE

Paysages - Visages

TEMOIGNAGE ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES DE COMPATRIOTES VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile, 13001 Marseille

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30

à la Maison de la Culture Arménienne de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆեԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 15

ԼԳ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Շաւիլի

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 13

ԼԱ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՑ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ

Քարոզիչ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՑ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17

«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14.30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens de France
et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy

Images d'un nouveau voyage en septembre 2001

Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais

Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 14
JEUDI
14 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.384 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.384

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ՎԵՐԱԳՐԱՒԷ ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆՆ ՈՒ ԳԱԶԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

Շարոն, հաւատարիմ իր սպառնալիքին, վճռած է սարսափ տարածել պաղեստինեան հողամասերու մէջ, վերագրաւել բոլոր քաղաքները, նուաստացնել Պաղեստինցիները, համոզուած որ միայն այդ ձեւով պիտի յաջողի խաղաղութիւնը վերահաստատել: Իր վարուելակերպը վրդոված է նոյնիսկ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը՝ Քոֆի Անան որ, Մարտ 12-ին, շատ խիստ ոճով դատապարտած է Իսրայէլը: Կոչ ըրած է որ վերջ դրուի «ապօրինի գրաւումին», դադրին ռմբակոծութիւնները բնակչութեան գօտիներուն վրայ, վերջ տրուին սպանութիւններուն, քանդումներուն եւ ամէնօրեայ նուաստացումներուն: Նման գործելակերպ, կ'ըսէ Անան, կ'արատաւորէ Իսրայէլի իրավիճակը միջազգային հանրութեան մէջ եւ ատելութեան կրակը կ'արծարծէ Պաղեստինցիներու մօտ:

Լրատուներու գետնին վրայ ալ, Իսրայէլ գէշ տպաւորութիւն ձգած է, երբ սփռուած են ձերբակալուած Պաղեստինցիներու պատկերները: Հարիւրաւոր Պաղեստինցիներ, որոնցմէ ոմանք հազիւ 15 տարեկան էին, ներկայացուած են ձեռնակապերով, աչքերը կապուած, թիւեր արձանագրուած իրենց թեւերուն վրայ: Այս վերջին կէտը խորապէս վրդոված է ողջակիզումէն վերապրող մը, որ դիմած է սպայակոյտի պետին, որպէսզի վերջ տայ, գոնէ այդ վերաբերումին: Շարոնի բանբերն ալ ընդուներ է որ բանակին գործելակերպը լաւ տպաւորութիւն չի գործեր մետիաներու մէջ:

Առանց Սահմանի Բժիշկները, Աշխարհի Բժիշկները եւ Միջազգային Համաներումը յիշեցուցած են Իսրայէլի Ֆրանսայի դեսպանին քաղաքացիներու հիմնական իրաւունքը: Վերջին 48 ժամերուն 40 մեռեալներէն, 35-ը Պաղեստինցիներ են: Մարտ 9-էն ի վեր, աւելի քան 2000 Պաղեստինցիներ գերի բռնուած են իսրայէլեան բանակին կողմէ, որ ամբողջովին գրաւած է Ռամալլան, ինչ որ հեգնական բնոյթ կու տայ այն արտօնութեան, զոր Շարոն տուաւ Արաֆաթի ազատօրէն երթեւեկելու: Ի՞նչպէս: «Գանար Անշէնէ» (Մարտ 13) դիտել կու տար որ, այս գնացքով, ի մօտոյ, Արաֆաթ աթոռակ մ'իսկ պիտի չունենայ նստելու եւ հրապարակի մը շուրջ բանակցելու համար:

«Ֆիկառօ»յի (Մարտ 13) տուած հարցազրոյցին մէջ, Արաֆաթ կը շեշտէ որ իրենց վճռականութիւնը ալ աւելի ամրապնդուած է: Կը նկարագրէ Պաղեստինցիներու վիճակը, անոնց կրած նուաստացումները, կիներու վիճակը որոնք փողոցը կը ծննդաբերեն որովհետեւ չեն կրնար մինչեւ հիւանդանոց երթալ: Չի գիտեր անգամ, թէ պիտի կարենա՞յ Պէյրութի արաբական վեհաժողովին երթալ: Շարոն անձնական հաշիւ կը մաքրէ իրեն հետ եւ այդ տրամադրութեամբ Արաֆաթ կը յիշեցնէ որ մերժած էր իր ձեռքը սեղմել Ուայ Փլանթէյշըն, երբ անգամ էր Նեթանիահուի կառավարութեան եւ այսօր համաձայնութեան ոչ մէկ ծրագիր կ'ընդունի: Հրահանգ չէ տուած որ պաղեստինեան ուժերը հակազդեն իսրայէլեան յարձակումներուն, բայց, կ'աւելցնէ Արաֆաթ, համբերութիւնն ալ սահման ունի:

Միացեալ-Նահանգները բանաձեւ մը քուէարկել տուած են Ապահովութեան Խորհուրդին, ուր անհրաժեշտ կը նկատուի պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը: Յատկանշական կը նկատուի որ նախաձեռնութիւնը ԱՄՆ-էն կու գայ: Դատապարտումն է նաեւ Շարոնի քաղաքականութեան:

Իտալացի լրագրող մը սպաննուած է իսրայէլեան բանակի կրակոցներէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի, բայց երկու գլխաւոր թեկնածուները՝ Շիրաք եւ Ժոսփէն այլեւս անձնական յարձակումներէ կը խուսափին: Մարսէյլի մէջ, Մարտ 12-ին, Շիրաք ձաղկեց ընկերվարական գաղափարաբանութիւնը, որուն կ'ուզէ վերջ տալ: Իր կողմնակիցները «փառաւոր նուէր» մը կը նկատեն Ժոսփէնի որակումները (ծերացած, մաշած, կրաւորական) Շիրաքի հասցէին, որովհետեւ անոնք պատճառ եղած են որ Շիրաք աւելի եռանդուն դառնայ: Իր «աշխատանոցին» մէջ ալ, նոյն օրը Ժոսփէն պաշտպանեց Ֆրանսայի իր տեսիլքը, կ'ուզէ որ յաղթէ քաղաքականութեան ըմբռնում մը՝ հիմնուած յստակութեան եւ ճշմարտութեան վրայ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Պուլթեֆլիքա պատմական ելոյթ մը ունեցած է Մարտ 12-ին «յայտնելով ազգին», որ Սահմանադրութեան մէջ արձանագրել պիտի տայ Թամազիկթը, այսինքն պէրպէր լեզուն, որպէս ազգային լեզու: Յայտարարեց նաեւ որ պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն ոստիկաններուն դէմ, որոնք պատասխանատու են Քապիլիոյ խռովութիւններու բիրտ զսպումին, անցեալ գարնան եւ որոնց հետեւանքով 100 մեռեալ եւ 3000 վիրաւոր կար: Այս որոշումը կրնայ, սակայն հանդարտութիւնը չվերահաստատել, քանի նախագահին գլխաւոր կողմնակիցները բոլորովին դէմ են նման զիջումներու, բայց Պուլթեֆլիքա ուզած է գոհացում տալ Քապիլցիներուն, քանի անոնք կը սպառնային չմասնակցիլ Մայիս 31-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, ինչ որ այդ ընտրութեան օրինական բնոյթը կը ջնջէր: Մնաց որ Թամազիկթը արդէն կը գործածուի Ալժերիոյ մէջ, տարբերութիւնն այն է որ անկէ ետք պիտի արձանագրուի Սահմանադրութեան մէջ, արաբերէնի կողքին, որպէս պաշտօնական լեզու:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ հիւլէական մտադրութիւններուն մասին լուրջ մտահոգութիւններ ծագած են ամերիկեան թերթերու յայտնութիւններէն ետք: Արդարեւ, ամերիկեան մամուլը արձագանգած է Պաշտպանութեան Նախարարութեան մէկ գաղտնի ծրագրին, որ կը վերաբերի ռազմավարական պարագաներու հիւլէական զէնքերու գործածութեան Չինաստանի, Ռուսաստանի, Իրաքի, Հիւսիսային-Գորէայի, Իրանի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ դէմ (վերջին հինգ երկիրները հիւլէական զէնք չունին, պաշտօնապէս): Եւրոպա խոհեմ հակազդեցութիւն ունի, ինչ որ բոլորին պարագան չէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 43 քաղաքներ ռիւ տը լա Ժիւիվըրի մը ունին, ինչ որ պատճառ եղած է երկու տարի առաջ, որ Իսրայէլեան Ժողովը (Գոնսիսթուառ) իր վրդովումը յայտնէ, որովհետեւ նման անուն մը վարկաբեկիչ է, քանի Ֆրանսական Ակադեմիայի բառարանը հետեւեալ սահմանումը կու տայ. - «գէշ ձեւով կը ներկայացուի հրեայ ընկերութիւնը»: Այդ քաղաքներէն մէկը, Պէզիէ, որոշած է առաջինն ըլլալ դարմանելու հակահրէութեան այդ խորհրդանիշը եւ Մարտ 13-ին, հրեայ համայնքի աւելի քան 100 ներկայացուցիչներու ներկայութեան, փողոցը վերամկրտուած է «Փոքրիկ - Երուսաղէմի փողոց»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 12 / 13)

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Թուրք կիներու 9 հոգինոց պատուիրակութիւն մը Մարտ 8-ի Կիներու տօնին առթիւ գացած է Երեւան: «Հայ եւ Թուրք կիներու համագործակցութեան» շրջանակին մէջ անոնք Մարտ 9-ին հանդիպում մը ունեցած են պետական համալսարանի ուսանողութեան հետ, փորձելով փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել եւ շրջանին մէջ կայունութիւն հաստատելու հիմեր զետեղել: Պատուիրակութեան անդամները խուսափած են ցեղասպանութեան կամ քաղաքականութեան առընչուած հարցումի պատասխանելէ, պատճառաբանելով որ իրենց մէջ այդ նիւթերուն մասնագէտ չկայ: Պոլսոյ համալսարանէն դասախօս Փ. Թիւրքէնչ պատրաստակամութիւն յայտնած է ուսումնական մարզին մէջ գործակցելու, մոռնալով որ անցեալին Անգարայի Թէքնիք Համալսարանին ու Երեւանի Համալսարանին միջեւ ծրագրուած գործակցութիւն մը խափանուած է Թուրք քաղաքական ընթացքին պատճառով:

Թուրք պատուիրակութենէն լրագրող Ս. Եըլմազ ալ ըսած է թէ Թուրքիոյ Հայերը շատ գոհ են իրենց կեանքէն եւ թէ երկրին արեւելեան շրջաններու բնակչութիւնը անհամբեր է Հայաստանի հետ տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատելու: Ան ալ, բնականաբար, չէ խօսած այս օրերուն նոյն այդ շրջաններուն մէջ «Հայերէ ազատագրուած հողեր»ու պաշտօնական նշումներուն մասին: Նոյն լրագրողուհին գրած է որ սկիզբը 20 հոգինոց պատուիրակութիւն մը նախատեսուած էր, բայց Եւրոպայի Խորհրդարանին ծանօթ որոշումին պատճառով Թուրք մայրերը դրական ընթացք չտուին դէպի Հայաստան ուղեւորութեան: Ինք ըրած է այդ ուղեւորութիւնը, հասկնալ փորձելով թէ ինչ կը մտածեն «Հայաստանի 1·7 միլիոն Հայերը եւ արտասահմանի անոնց 7 միլիոն հայրենակիցները»: Թուրք կիներու պատուիրակութիւնը վերադարձած է Մարտ 12-ին:

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան որ աշխատանքի այցով Մոսկուա գացած է Մարտ 12-ին, հոն հանդիպում ունեցած է ռուս իր պաշտօնակիցին հետ: Ի. Իվանով գոհունակութիւն յայտնած է երկու երկիրներու միջեւ քաղաքական երկխօսութեան զարգացման մակարդակէն: Իսկ Վ. Օսկանեան վստահութիւն արտայայտած է որ Մոսկուայի խորհրդակցութիւնները կը նպաստեն Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման: Ան աւելցուցած է թէ անհրաժեշտ է բարելաւել «ռազմավարական գործընկերութեան» յարաբերութիւնները, Մոսկուայի եւ Երեւանի միջեւ:

ՄԱՀ ԿԻՊՐՈՍԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՓԻՐՈՍ ՔԻՓՐԻԱՆՈՒԻ

Կիպրոսի նախկին նախագահ (1977 - 1988) Ս. Քիփրիանու մահացած է 69 տարեկանին: Եղած էր կղզիին Խորհրդարանի նախագահ ու Արտաքին գործերու նախարար երբ կղզին 1960-ին անկախութիւն ստացաւ Մեծն Բրիտանիայէն: Ջերմ զօրակից մը Հայ Դատին, ան որպէս Արտաքին գործերու նախարար 1965-ին միջազգային ճանաչումի առարկայ ըրաւ Հայերու ցեղասպանութիւնը, ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովին ունեցած ելոյթով: 2001-ին այցելած էր Հայաստան ու Ծիծեռնակաբերդի Եղեռնի յուշարձանին առջեւ իր յարգանքը մատուցանած ցեղասպանութեան 1·5 միլիոն զոհերուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՄՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանը Ճ. Օրտուէյ Մարտ 12-ին լրագրողներու հետ հանդիպումի մը ըսած է թէ յառաջիկային քանի մը ամսուան ընթացքին կը յստականան Հայաստանի հետ իր երկրին ռազմական գործակցութեան ուղղութիւնները: Դեսպանը աւելցուցած է որ ինչ տեսակի գործունէութիւն ալ ունենան, ան չի խանգարեր շրջանի կայունութիւնն ու խաղաղութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Մարսէյլի քաղաքապետարանը Մարտ 11-ի իր նիստին փողոցներու անուանումին յանձնախումբին առաջարկով, որոշում տուաւ միաձայնութեամբ, Մարսէյլի 12-րդ թաղամասին մէջ վերակարգաւորման ընթացքի մէջ եղող տարածութիւնը վերածել հրապարակի, անոր տալով՝

Rond-Point Achod Malakian dit «Henri Verneuil»

անունը:

Վայրին ընտրութիւնը պատահականութիւն մը չէ: Կը գտնուի Պոմոնի եւ Սէն - Պարնապէի թաղամասերուն մէջ, 1915 Ապրիլ 24-ի փողոցին սկիզբը ուր 1985-ին Կասթոն Տըֆէռ յուշաքար մը զետեղած էր նուիրուած հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն: Նոյնպէս թաղամասը հայաբնակ է: Աշխատանքներու աւարտին յուշաքարի փոխարէն պիտի հաստատուի յուշարձան մը:

Աւելցնենք որ Մարսէյլի քաղաքապետը՝ Ժան - Գլօտ Կոտէն, Անրի Վէրնէօյի մահուան օրն իսկ յայտարարած էր որ հայածնունդ արուեստագէտին անունը պէտք է արձանագրուի Մարսէյլի պատմութեան մէջ, փողոցի մը, կամ հրապարակի մը վրայ:

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒՆ

Քանի՛ - քանի՛ ձգձգումներէ ետք, անցեալ Հոկտեմբեր 10 - 19 մարդահամար կատարուեցաւ Հայաստանի մէջ: Նախորդը եղած էր 1989-ին եւ ժամանակն էր որ աւելի քան տասնամեակի մը փոփոխութիւնները ստուգուին, արձանագրուին: Մանաւանդ որ այդ տասնամեակը, ծանօթ պարագաներով, հարուստ եղած էր դարու մը բաւելու չափ վերիվայրումներով: Եւ ոչ ոքի համար գաղտնիք է որ անոնց ընթացքին Հայաստանի ժողովրդագրական մարզը ամէնէն ծանր հարուածները կրեց: «Գաղթ» գոյականը որ մեր պատմութեան ամէնէն յաճախադէպ եզրերէն եղած է բոլոր ժամանակներուն, հակառակ ամէն բանի, դրական վերջակէտի մը յանգած կարելի էր նկատել 1946 - 1947-ի ներգաղթով: Այսօր, հակառակն է պատկերը ու նոյն եզրը կրկին այժմէականութեան գլխաւոր դերակատար է, այս անգամ ժխտական իր բովանդակութեամբ վերածուած՝ արտագաղթի:

Երեւանէն մինչեւ Սփիւռքի ամէնէն հեռաւոր ծագերը հայկական լրատուութիւնները վերջին տարիներուն շատ մեղանչեցին, մտահոգութիւն յայտնեցին, Հայաստանի իշխանութիւններէն հետաքրքրութիւն ու դարման ակնկալեցին երկիրը մաշեցնող այս երեւոյթին համար: Սակայն, ոչ մտահոգութիւնները արժանի արձագանգ գտան, ոչ ակնկալութիւնները արդարացան: Հակառակ՝ թիրախ երկիրներու կորական, երբեմն կոպիտ մերժումին ու հազար այլ խոչընդոտներու, Հայաստանցիներու խումբեր շարունակեցին ու կը շարունակեն իրենց երթը դէպի մինչեւ ամէնէն անհաւանական նկատուած հանգրուաններ: Այս երեւոյթին մէջ, մեկնողներու անգիտութենէն, անխոհեմութենէն, փութկոտութենէն աւելի անհասկնալի է պատասխանատուներու անայլայլ ընթացքը: Կարծէք Հայաստան միլիոնոց Ջինաստանը կամ Հնդկաստանն է ուրկէ հազարաւորներու մեկնումը վիճակագրական իմաստով ո՛չ մէկ նշանակութիւն կ'ունենայ երկրին յետագայ ընթացքին, կամ գոյութեան համար: Տարօրինակ է տեսնել որ նոյն այդ պատասխանատուները չեն մտահոգուիր նոյնիսկ արտագաղթով իրենց հասնելիք վնասով: Ճիշդ է որ իրենց դղեակներուն, սուղնոց ինքնաշարժերուն, ամարանոցներուն անհրաժեշտ գումարները ուղղակի չեն գար, յաճախ վերջին ունեցածը օտար երկրի մը այցագրին ու ճամբորդական տոմսին յատկացնողներու գանձուածէն: Անոր նօսրացումը շատ - շատ կը մնայ ուկայի վաճառորդին, փոխադրամիջոցներու տէրերուն, երթեւեկի հսկիչ-քամիչներու դասին. սակայն, նաեւ բնակչութեան թիւին համեմատութեամբ հաշուըւած միջազգային վարկերն ալ կրնան նուազիլ, օրինակ՝ դէպի Թուրքիա, Ռուսաստան կամ այլուր մեկնող զոյգ մը հանրակառքի հետ դղեակին մէկն ալ փեղչելով Հայաստանի նորօրեայ համայնապատկերէն...:

Հաւանօրէն, անբաղձալի այս հեռանկարներուն առաջքը առնելու գլխաւոր նպատակը կը հետապնդէր մարդահամարը. անոր արդիւնքին շատեր սրտի դողով սպասեցին: Չէ՞ որ թուայինը ամէն իրականութիւն ամբողջ մերկութեամբ աչքի առջեւ բերող ազդակն է: Նաեւ անվիճելին, անառարկելին:

Այդ արդիւնքին զարմացնող առաջին յատկանիշը հրապարակումին յապաղումը եղաւ: Հոկտեմբերին տեղի ունեցած համրանքին գումարը տեւեց ճիշդ չորս ամիս. ան ալ երկրի մը մէջ որ ոչ Ջինաստան է, ոչ ալ Հնդկաստան: Կատակի համար եղած հաշիւ մը ցոյց կուտայ որ նոյն թափով Ջինաստան 33 տարիէն պիտի գիտնար իր բնակչութեան թիւը...: Եւ ըսել որ չորս ամիս ետք տրուածներն ալ «նախնական» արդիւնքներ էին, իսկ վերջնականները պիտի հրապարակուէին միայն Յուլիս - Օգոստոսին:

«Նախնական»ներու գլխաւոր տուեալը Հայաստանի բնակչութեան թիւն է, բնականաբար: «ԱրմԷնփրէս»ի հաղորդածով («Յառաջ», Փետրուար 19) «տեղեկութիւն հաւաքուած է» 3 միլիոն 458 հազար 303 հոգիի մասին: Ատիկա ամենայն ստուգութեամբ կը նշանակէ թէ այդքան մարդ չկայ երկրին մէջ: Արդէն լուրը կ'ըսէ թէ ատկէ զեղչուած են տարիէ մը աւելի բացակայողները եւ թիւը իջած է 3 միլիոն 2 հազար 768 հոգիի: Այսինքն, նախորդ, 1989-ի մարդահամարին արդիւնքէն - 3 միլիոն 348 հազար - շուրջ 350 հազար պակսած է հայաստանաբնակներու թիւը:

Նման հաստատում ուրախացնող պիտի ըլլար, համեմատած՝ մեկնողներու մասին միլիոնով խօսող շշուկներու որոնք կը շրջին ամէն անկիւնի մէջ: Եթէ որպէս ստուգում կը պակսի երեւանեան ճշգրիտ վիճակագրութիւնը, կը բաւէ նկատի ունենալ Սփիւռքի զանազան գաղութներու մէջ ամէն օր հասնողներու բազմութիւնը: Ատով է, օրինակ, որ Ռուսաստանի համար կ'ըսուի թէ Հայերու թիւը հոն, 2001-ին, հասած է երեք միլիոնի: Արդարեւ, մարդահամարի որպէս նախնական տուեալ հրապարակուած թիւը հակազդեցութեան մղած է տեղական մամուլը ուր կը նշմարուի տարածուն թերահաւատութիւն մը:

Փետր. 19-ին իսկ «Հայկ. Ժամանակ»ը Ա. էջէն կ'անդրադառնայ նիւթին: Կը յիշեցնէ թէ տակաւին 1999-ին, Վիճակագրութեան նախարար Ս. Մնացականեան յայտարարած էր որ արդիւնքներու արժանահաւատ բնոյթը ապահովելու համար մարդահամարը կը կարօտէր մարդ գլուխ 1 տոլարնոց պիւտճէի: Ու նոյն թըւականին այդ պիւտճէն երեք միլիոն տոլար կ'ենթադրուէր: Ներկայի մարդահամարին հարկաւոր պիւտճէն միջազգային կազմակերպութիւններէ պիտի տրամադրուէր. Համաշխարհային դրամատունէն եւ Տարադրամի միջազգային հիմնարկէն: Այդ կազմակերպութիւնները յատկացուցած են միայն 1,7 միլիոն տոլար: Թերթը կը հետեւցնէ որ ատիկա կը նշանակէ թէ անոնք այդքան հաշուարկած են Հայաստանի բնակիչներուն թիւը: Կայ յիշեցումն ալ թէ ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութիւնը 2001 Մարտին ցրուած տեղեկատուութեամբ ըսած է որ Հայաստան 2 միլիոն բնակիչ ունի:

Նոյն մօտեցումը չի բաժներ ու քիչ մըն ալ կը հեգնէ Կիմա Եղիազարեան («Հայոց Աշխարհ», Փետր. 20). Թերահաւատներուն համար կը գրէ թէ արդիւնքները կ'ամփոփուին ամերիկեան յատուկ ծրագրով եւ հսկողութեան տակ ամերիկացի փորձագէտներու, որպէս հաւաստիութեան անառարկելի ազդակ: Ասիկա օգտագործելով, քննադատական քանի մը քար ալ կը շպրտէ ան նախորդ իշխանութեան պատեհապաշտ քարոզչութեան. ապա, ծախսուած 1,7 միլիոն տոլարին ու գտնուած 3 միլիոն հոգիին տարբերութիւնը կը փորձէ բացատրել 50 սենթնոց մարդոցմով որոնք եթէ «ամէն օր երկիրը սեւ չներկայացնէին, երկիրը լքողներէն էլ թերեւս յապաղէին»: Կարծես, երկրին մէջ ապրողները ասոր - անոր քարոզչութեան մղումով կը մեկնին, կամ կը մնան, առանց իրենց մորթին վրայ ամէն օր զգացածը նկատի առնելու: Այդ տրամաբանութեամբ, եթէ սեւցնող քարոզչութիւնը արտագաղթի պատճառ է, իշխանութեան դէմքերու իրարմէ չողշողուն, ինքնաբաւ, ինքնագոհ, լաւատես ճառերն ալ գոնէ քանի մը հարիւր հազար հոգի պէտք է տարած ըլլային Հայաստան:

Դարձեալ «Հայկական Ժամանակ»ի մէջ (Մարտ 2) նիւթը օրակարգի վրայ է, այս անգամ երեւանեան Ազատ Արշակեանի աղբիւրով: Քիչ մը «խնդիրեան» այս դէմքը որ ծանօթ է Խորհրդարանին մէջ իր առարկութիւններով, ընդհանուրին կողմէ ունի քանի մը բառնոց սա արժեւորումը. «բայց, ճիշդ են իր ըսածները»...: Անոր ըսածը այն է որ 1989-ի մարդահամարին 3 միլիոն 348 հազարի արդիւնքին զուգահեռ, 565 հազար Հայ կար Ռուսաստան ապրող: Այսօր, այս վերջին տուեալը, ըստ Դումայի հաշուիչ պալատին նախագահ Ստեպաշինի Երեւանի մէջ մամտարարածին, «աւելի երեք միլիոն»ի բարձրացած է: Այսքանէն հետեւցնելով Ա. Արշակեան անհաւանական կը նկատէ ներկայի արդիւնքը: Ան, ատոր քով մանրամասն հաշուարկելով վերջին տասը տարուան ծնունդներու տոկոսները, յանգած է 2 միլիոն 150 հազարի: Որպէս յաւելեալ ապացոյց, կը յիշեցնէ նախագահ Պուտինի Երեւանի այցին կէս կատակ - կէս լուրջ ըսածն ալ թէ Հայաստանի առաջին նախագահը ինք է: «Եթէ այսպէս գնայ, որոշ ժամանակ անց Պուտին էլ իր հերթին կարող է ասել որ Հայաստանի Բ. նախագահն էլ ինքն է, իսկ Քոչարեանը կը մնայ երրորդը» կ'ըսէ ան:

Նայիրա Զոհրապեանի գրութեան մէջ տեղ տրուած է քոչարեանամէտ երեսփոխանի մը մեկնաբանութեան. արդիւնքին զեղծումը ան կը բացատրէ «յառաջիկայ ընտրութիւնները կեղծելու, համախառն ներքին արդիւնքի սուտ թուերը հիմնաւորելու, 9,6 տոկոս տնտեսական աճ ցոյց տալու, աղքատութեան տարբեր ծրագրերից, գրանտներից եւ վարկերից մեծապէս օգտուելու» վարկածով:

Այսուհանդերձ, գրուածներէն միտքերու մէջ յամեցողը կ'ըլլայ, աւելի քան 3 միլիոնին համար անձ գլուխ մէկ տոլարի հաշիւով, տրուած 1,7 միլիոնը: Ու մարդ առանց այլեւայլի կը նախընտրէ այն բացատրութիւնը թէ միջազգային դրամական հիմնարկները 50 սենթնոց ծախքէն աւելին արժանի չեն նկատած Հայաստանի բնակիչները եւ սուտ, սխալ, չարակամ են անոնց թիւը 3 միլիոնէն վար ցոյց տուող բոլոր ենթադրութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆՈՐԱՏԵՍԱԿ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԱՑ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Փաստուեցաւ թէ Հիթլէր ցեղասպանութեան գաղափարը մշակած ատեն քաջալերութիւն եւ համարձակութիւն գտած էր Հայոց վրայ ի գործ դրուած ցեղասպանութեան անպատիժ մնալով մոռացութեան յանձնուած ըլլալու հանգամանքէն: Ատկէ տուժողները Հրեաները եղան եւ այդ եղեռնն ալ անհետեւանք կրնար մնալ եթէ Գերմանիա կարենար յաջողցնել Եւրոպայի ամբողջովին տիրելու իր աշխարհակալ ծրագիրը: Հիթլէրի նացի կուսակցութիւնը եւ իր ճիւաղային գործունէութիւնը վերջ գտաւ ու ձեռք անցուած յանցաւորները դատուելով մեծամեծ պատիժներու ենթարկուեցան, բայց, ցեղասպանութեան գաղափարը եւ գործադրութիւնը չանհետացան: Այլ ցամաքամասերու մէջ լսեցինք եւ վերջին անգամ ալ Թիթոյի մահէն ետք Եուկոսլաւիոյ բաժանումին հետեւող օրերուն մկայ եղանք նման դէպքերու: Տեսանք որ յետամնաց ժողովուրդներու մօտ եւ քաղաքակիրթ կարծուած ազգաց մէջ տակաւին կ'ապրի ու կը գործէ ցեղասպանութեան հրէշային գաղափարը:

Պժգանքով կը դիմաւորէի այս կարգի բոլոր լուրերը: Սակայն անհիմանալի եւ արտակարգ կերպով քամնելի գտայ այն լուրը, որ «Բաղհան» կեղծանունին տակ տրուած էր «Յառաջ» օրաթերթի մէջ, «Իսրայէլի համար Արաբներէն փրկուելու ճարեր» վերնագրին տակ: Լուրը զայթակղեցուցիչ էր անոր համար որ Իսրայէլի ռուսերէն երկու մեծագոյն թերթերէն «Նովոստի»ին մէջ այս «ճար»երը շարայարողը հրեայ կին մըն էր: Կինը ռուսերէն գրելուն համաձայն, ճաշակած պէտք է ըլլայ ստալինեան շրջանի հակահրեայ քաղաքականութեան չարիքները եւ ոչ մէկ կասկած թէ Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին իր ազգին բազմամիլիոն զաւակներուն վրայ գործադրուած անլուր եւ աններելի ցեղասպանութեան ի տես՝ խոր եւ անջնջելի նողկանք եւ ատելութիւն մը սնուցած ըլլայ իր մէջ ոչ միայն նացի ոճրագործներուն դէմ, այլ առհասարակ ցեղասպանութեան արարքին եւ գաղափարին դէմ:

Մինչդեռ ինչե՞ր կը թելադրէ ան. 1) Ջանալ նիւթական հատուցումի փոխարէն արաբ երիտասարդները ամլացնել, 2) Հակաիսրայէլական գործունէութեան պատճառաւ բանտարկուած Արաբները ամլացնել, 3) Ջինաստանի փորձառութենէն օգտուելով, մէկէ աւելի զաւկի տէր արաբ հայրենակիցները ամլացնել, 4) Արաբ երախաներու որդեգրումի լայն ծրագիր մը մշակել:

Վառ երեւակայութիւն ենթադրող եւ ամբարտաւանութեան հասնող համարձակութեամբ յայտարարուած միջնադարեան շրջանի պատժական այս առաջարկներու հեղինակը ի՞նչպէս կրնայ հնարած ըլլալ այսքան ապականած միջոցները եւ ուրկէ՞ գտած կրնայ ըլլալ զանոնք թերթի մը յանձնելով հրապարակելու ուժը: Մի գուցէ ԱՄՆ-ու անսակարկ նեցուկը վայելող ծայրահեղ աջին եւ անոր չմորած ներկայացուցիչ Ա. Շարոնին ստեղծած կրքոտ մթնոլորտին մէջ յղացուած եւ ընթացք տըրւած է իր ցնորքներուն: Վստահ եմ որ բանիմաց իրաւագէտներ ամլացման այսպիսի արարքներ եւ ցեղասպանութեան քայլերու համազօր նկատող, նման միտքեր առաջ քշողներն ալ ծանր կերպով դատապարտութեան արժանի համարող օրէնքի յօդուածներ կրնան երեւան հանել:

Թերթին տնօրէնը կացութիւնը փրկած ըլլալ կը կարծէ ըսելով որ յօդուածին հրատարակութիւնը խմբագրական սխալի մը հետեւանք է, ներողութեան նամակի մըն ալ տեղ տալով եւ գլխաւոր խմբագիրը «Երեք ամիս կախակայելով»: Այդ խմբագրական սխալը պէտք էր հըրատարակել ոչ թէ ատեն մը վերջ ներողութիւն խնդրելու համար այդ վրիպումին բերմամբ, այլ նոյն օրը, թերթին նոյն թիւին մէջ իսկ հրապարակաւ մերժելու եւ ձաղկելու համար նման առաջարկի մը գաղափարը, շատ լաւ գիտնալով որ հրեայ կնոջ մը ստորագրութեամբ յղուած այդ յօդուածը համախոհներու խմբակ մը ունէր իր շուրջ: Շատ լաւ գիտնալով նաեւ թէ Իսրայէլի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, որ պատուախնդիր է իր մօտաւոր անցեալին, կ'ատէ ցեղասպանութիւնը եւ իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած կը զգայ եթէ իրեն առաջարկուի կարկել նացիական հին եւ նողկալի վերաբերումը, նոյնիսկ եթէ աւելի թեթեւ եւ քողարկեալ կերպով կիրարկուի ան:

Ամէն հանրապետութիւն իր կուսակցութիւններուն կարգին ունի ծայրահեղ աջը, որուն ազգայնաշունչ գաղափարական սրտամօտիկ կը թուի, բայց գործունէութիւնը կաշկանդուած է օրէնքով եւ ժողովուրդին լրջախոհութեամբ: Գերմանիոյ մէջ նացիական քաղաքականութեան միակ կուսակցութիւն դառնալով մղած պատերազմները եւ իր առժամեայ յաղթանակներէն քաջալերուելով Հրեաներուն վրայ ի գործ դրած ցեղասպանութիւնը եւրոպական երկիրներու վրայ այնպիսի զօրաւոր անդրադարձ մը ունեցաւ որ ծայրայեղ աջի դէմ անհանդուրժելիութիւնը գերզգայուն բնաւորութիւն դարձաւ: Բան մը որ Եւրոմիութեան մէջ իր լրումին պիտի հասնէր եւ Աւստրիոյ մէջ ծայրայեղ աջ ըլլալով ճանչցուած կուսակցութեան համախոհական կառավարութեան մասնակցութիւնն իսկ փոթորիկ պիտի յառաջացնէր:

Իսրայէլի մէջ, սակայն, Ա. Շարոնի կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գալէ ետք կոնակը տալով միակ գերպետութեան, առ ոչինչ համարեցաւ խոհեմ եւ բանիմաց միւս կուսակցութիւններն ու անոնց պետերը, գործի դրաւ իր ծայրայեղ նպատակները եւ մերժելով իր նախորդներուն յանձնառութիւնները, հրահրեց վէճն ու անհանդստութիւնները: Առաջին արդիւնքը այն եղաւ որ փոխանակ իրեն եւ Իսրայէլի, ԱՄՆ էին որ տուժեցին, Սեպտեմբեր 11-ի զոհերով: ԱՄՆ առանց որ ահաբեկչութեան առիթ տուող պատճառները բառնալու մասին ալ խորհին եւ միջոցներու ալ ձեռնարկեն, անցան զինուորական գործողութիւններու, պատժելու համար ահաբեկչութեան հեղինակները միայն: Իսկ Ա. Շարոն օգտագործելով ստեղծուած կացութիւնը եւ յարմարցնելով զայն ծայրայեղ աջի տրամադրութիւններուն, ահաբեկչութիւնը պատրուակելով կը շարունակէ Պաղեստինը հարուածել ժողովուրդ սասանցնել եւ իր ղեկավարը ամլացնել: Հաշտութեան սեղանին վրայ պարտադրելիք պայմանները ձեռք բերելու հեռանկարը այնքան հրապուրիչ է որ ուշացնելով հաշտութիւնը կ'արտօնէ նահատակութիւնը նաեւ իր

ազգակից հայրենակիցներուն: Երկուստեք ահաբեկչութիւն է կատարուածը, մէկը Արաբներու խակ միւսը Իսրայէլի կառավարութեան կողմէ. ահաբեկչութիւն որ հաւու եւ հաւկիթի պատմութիւնը կը յիշեցնէ:

Ես շատ անգամ հարց կու տամ ինքզինքիս թէ ինչի՞ս է պէտք Արաբներու եւ Հրեաներու այս կռուին հանդէպ հետաքրքրութիւնը: Դիպուածը այնպէս բերած է որ կեանքիս ընթացքին չունենամ ոչ մէկ արաբ ծանօթ կամ ընկեր, հետեւաբար՝ ոչ մէկ բարեկամ: Նոյնիսկ քիչ շատ սորվելով Հայոց պատմութեան եւ անցեալին Հայաստանի եւ Հայերու վրայ արաբ ազգապետներու կողմէ գործուած սարսռազդեցիկ կոտորածի, քանդումի եւ բռնադաղթի դէպքերը, բնական է որ ժառանգէի եւ պահէի որոշ վերապահութիւն մը: Մինչդեռ ունեցած եմ հրեայ դասընկերներ, գործի եւ առեւտուրի բերմամբ ծանօթութիւններ, որոնք գնահատանքի եւ յարգանքի գծով բարեկամութեան եւ մտերմութեան վերածուած են: Մանաւանդ երաժշտական արուեստասէրի իմ ապրումներուս մէջ ամենաբարձր մակարդակի վրայ զմայլած ու ծափահարած եմ հրեայ արուեստագէտներ, որոնց միջոցով համակիր դարձած եմ հրէական տաղանդին եւ ցեղին: Սակայն, կրնամ հպարտօրէն ըսել թէ մարդկայնօրէն չէզոք մնալ կրցող մէկն եմ: Իմ վերը յայտնած ախտաճանաչումիս հետեւանքով, ոչ թէ առհասարակ Հրեաները, այլ Իսրայէլի այժմու վարչապետին եւ համախոհ կառավարութեան ծայրայեղ կեցուածքն է որ դատապարտելի կը գտնեմ:

Ես զիս կը նմանցնեմ անցորդի մը որ հին օրերու գիւղի մը (կամ եթէ կ'ուզէք ըսեմ հին օրերու մտայնութեամբ գործող այժմու վարժարանի մը) առջեւէն անցած ատեն աղմուկ մը լսելով բաց մնացած դուռէն ներս կը նայի եւ կը տեսնէ վարժապետ մը որ յանցաւոր կամ ծուլութեամբ մեղադրուած աշակերտ մը կը ծեծէ խստիւ, միաժամանակ «լռէ՛, մի՛ լար, մի՛ խօսիր» պոռալով եւ զայն հպատակեցնել փորձելով. ու այս ամէնը տնօրէնին թոյլտուու եւ մեղսակից հսկողութեան տակ: Անցորդը թերեւս դպրոցական կեանքէ անտեղեակ ըլլայ, ուսանողական տարիքի զաւակ կամ թոռ ալ չունենայ եւ այդ առումով չէզոք մնալը պէտք ըլլայ: Սակայն, դժուար թէ չշահագրգռուի եւ չափսոսայ որ անկարող է միջամտելու:

Զարմանալի է սակայն, որ Նախագահ Ճ. Պուշ չի գտար որ իր արտակարգօրէն ծայրայեղ կողմնակալ դիրքորոշումով բաներ մը կը կորսնցնէ այն համակրանքէն, քաջալերութենէն եւ գնահատանքէն, զորս ապահոված էր Սեպտեմբեր 11-ի ահաբեկչութենէն ետք դրացի թէ հեռաւոր, դաշնակից կամ չէզոք, նոյնիսկ վերապահ երկիրներէն: Զարմանալի է մանաւանդ որ չէ ծածկած իր այնքան կողմնակալ ընթացքին դրդապատճառն ալ, թէ իր Նախագահ հայրը չէր յաջողած վերընտրուիլ, վասնզի չէր կրնար գոհացնել Հրէական լոպին: Քուէներու խառնակութեան ու համարներու չփոթ անորոշութեան մէջ հազիւ թէ նոր գործի գլուխ եկած՝ յաջորդ ընտրութեան համար ներդրում ընել քիչ մը տարօրինակ է: Նախորդ նախագահը Գլինթըն, մինչեւ իր պաշտօնի փոխանցման նախորդող օրերը ջանք թափած էր Իսրայէլ եւ Արաբ համաձայնութիւնը ապահովելու եւ այս փորձերը պատիւ բերած էին իրեն, հակառակ որ վերընտրուելու հաշիւ չունէր: Երկու կողմին համար նոյնքան եւ աւելի սիրելի եւ օգտակար կրնար ըլլալ Ճ. Պուշ ալ եթէ ակնբախ կողմնակցութեամբ մը Ա. Շարոնի բիրտ քաղաքականութիւնը պաշտպանելով արաբ աշխարհին թշնամութիւնը գրգռելու տեղ շինարար լուծումի մը ենթահողը պատրաստելու ճիգ վատնէր:

Այլեւս ատենը եկած է դրացնութեան մէջ ապրելու դատապարտուած երկու ազգերու միջեւ արիւնահեղութիւնը դադրեցնելու, երիտասարդները խելագարութեան մղող եւ անմեղ ժողովուրդէն զոհեր խլող արարքներու վերջ տալու: ԱՄՆ եւ Իսրայէլ պէտք է տեսնեն որ այսօրուան պրկուած լարուածութիւնը կը հրահրէ ահաբեկչութիւնը, որ թէեւ առայժմ ստորերկրեայ վիճակ ունի, սակայն ամէն վայրկեան կրնայ, փոքր չափերով իսկ ըլլայ, աշխարհին ոեւէ մէկ կողմը նոր Սեպտեմբեր 11-ներ յառաջ բերել: Ահաբեկչութիւնը ծրագրողները կամ փորձողները բռնել եւ պատժելու կողքին, աւելի ազդու միջոց է ահաբեկչութիւնը հրահրող եւ անոր ծնունդ տուող պատճառները չքացնել: Այսօր, մարդ ամէնուրեք մեծ աղէտի մը զոհ երթալու ահով եւ տառապանքով կ'ապրի: Մանաւանդ օդանաւային գիծերու վրայ, սահմանային վայրերու մէջ, ճամբորդները անարդար եւ աւելորդ տաղտուկներու եւ ժամանակի կորուստի հանդուրժելու ստիպողութեան տակ են:

Իրերու յուսահատական այս ընթացիկ վիճակին մէջ, դրական միակ դէպքը որ պատահեցաւ եւ որ ատակ էր լաւատեսութիւն ներշնչելու, Իսրայէլի ժողովուրդին, մանաւանդ երիտասարդներուն, բողոքի ցոյցերը եղան, որով իրենց իսկ կառավարութենէն կը պահանջէին վերջ տալ հաշտութիւնը ուշացնող ամէն կարգի գործունէութեան:

Ա. Կ.

2002, Փետրուար 26
Մոնրէալ

Իտալահայ նամականի

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հռոմի Ս. Նիկողայոս Եկեղեցւոյ մէջ ոգեկոչուեցաւ Հինգշաբթի, Փետրուար 7-ին Սրբոց Վարդանանց յիշատակութիւնը որ սկիզբ առաւ պատարագով զոր մատոյց եւ յաւուր պատշաճի քարոզը արտասանեց Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեան, մեծաւորը Լեւոնեան դպրեվանքին:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ու նորընծայուհիներու երգչախումբը մեկնաբանեց Աւարայրի ճակատամարտին նուիրուած 2 երգեր, Պլպուլն Աւարայրին եւ Նորահրաշ. որմէ ետք Հռոմի հայ գաղութէն Տիկին Սիլվի Իփլիքճեան-Աստոլֆօ արտասանեց Վահան Թէքէեանի «Մրահուրդ Վարդանանց» քերթուածը, Օր. Վարդուհի Քարախանեան երգեց «Լռեց ամպերը եկան» մեներգը, իսկ հայրենի երգիչ՝ Ալեքսիս Պօղոսեան հանդէս եկաւ՝ «Մոկակ» երգով:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ընծայացու՝ Նելլի Արոյեան արտասանեց «Ուխտ Վարդանանց» քերթուածը:

Ապա Լեւոնեան դպրեվանքի փոխ մեծաւորը Հայր Ղեւոնդ Քէնտիրճեան ներկայացուց օրուան բանախօսը՝ Հայր Միքայէլ Վրդ. Մուրատեանը (Զմմառու Արծիւեան Միաբանութենէն): Նշենք թէ՝ Հայաստանի երկրաշարժէն ետք Հայր Միքայէլ Մուրատեան մեծ նուիրումով իր առաքելութիւնը կատարեց Հայաստանի մէջ, ան նաեւ՝ տնօրէնն էր Գարիթաս բարեգործական մարմնին Հայաստանի մէջ, որ իր մեծ նպաստը բերաւ աղէտէն վնասուածներուն:

Հայր Միքայէլ Մուրատեան խօսեցաւ Աւարայրի պատերազմի նշանակութեան մասին, անդրադարձաւ Վարդանանց պատգամին, Վարդանի եւ Վասակի դերին, խօսեցաւ նաեւ թէ ինչպէս հաւատքը յաղթական ելաւ: Յաղթանակ արեան գինով եւ այսօր, հայ ազգը կ'ապրի եւ պիտի ապրի իր քրիստոնէական հաւատքով, ամէն Հայու զաւակ գիտէ եւ հպարտանքով կ'արտասանէ հայ եմ ես քաջ Վարդանի թոռն եմ ես արտասանութիւնը:

Ապա խօսք առաւ Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դեսպանը տքթոր Գագիկ Պաղտասարեան, որ վեր առաւ Վարդանանց հաւատքի յաղթանակը որով այսօր Հայաստան ազատօրէն կ'ապրի իր քրիստոնէութիւնը:

«Հուսկ Բանք»ը արտասանեց եւ իր հայրապետական օրհնութիւնը տուաւ Ներսէս-Պետրոս կաթողիկոս պատրիարքը:

* * *

«ՑՈՒՇԵՐ» ԳՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Փետրուար 22, երեկոյեան ժամը 8-ին Հռոմի Լեւոնեան Հայ վարժարանին մէջ մշակութային հանդիպում մը տեղի ունեցաւ որուն ընթացքին, ներկայացումը կատարուեցաւ հայազգի գրող՝ Անթոնիա Ալյանի եւ իտալացի լրագրող Լաուրա Փիզանէլլօ-ի «Ցուշեր» գրքին, որ վկայութիւններն են Եղեռնէն ճողոպրած Հայերուն:

Ներկայացման երեկոյթը սկիզբ առաւ տեղւոյն գաղութէն Պր. Ռոպէր Աթթարեանի ողջոյնի խօսքով, ան իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց Լեւոնեան վարժարանի տեսչութեան որ կը կազմակերպէ ու կը քաջալերէ հայկական եկեղեցական ու մշակութային ձեռնարկները, եւ իր սրահը կը տրամադրէ նման ձեռնարկներուն, ապա ողջունելէ ետք գրքին հեղինակները տուաւ անոնց հակիրճ կենսագրականը:

Հայազգի փրոֆէսոր Անթոնիա Ալյան դասախօս է Իտալիոյ Փատովա քաղաքին համալսարանին մէջ իտալական արդի եւ ժամանակակից գրականութեան:

Իսկ իտալացի հեղինակը Լաուրա Փիզանէլլօ ծնած է Թրէվիզօ, համալսարանաւարտ է լեզուաբանութեան ու գրականութեան մասնաճիւղէն, լրագրող է «Ս. Անտոնի պատգամաբեր» կոչուած թերթին մէջ:

Հուսկ՝ Պր. Աթթարեան, հրաւիրեց Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեանը մեծաւորը Լեւոնեան Հայ վարժարանին, խօսք առնելու. (յիշենք թէ ներկայացման այս երեկոյթին ներկայ էին եկեղեցական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ ի շարս որոնց Իտալիոյ մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան տքթոր Գագիկ Պաղտասարեան, իտալական ու հայ մամուլի ներկայացուցիչներ, «Ցուշեր» գրքին մէջ յիշուած՝ Եղեռնէն վերապրողներու զաւակներ, թոռներ ու ազգականներ ու մեծ թիւով Հայեր ու իտալացի բարեկամներ):

Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեան խօսք ուղղեց նախ դեսպանին, որուն խնդրանքին ընդառաջելով կարելի եղաւ կազմակերպել այս երեկոյթը, ապա ողջունեց գրքին հեղինակները փրոֆէսոր Անթոնիա Ալյանը ու խմբագիր Լաուրա Փիզանէլլօն. շնորհակալութեան խօսք ուղղեց նաեւ իրեն օգնական յանձնախումբին իրենց աշխատանքին համար, ու նաեւ ներկաներուն որոնք ընդառաջեցին հրաւէրին:

Յիշեց թէ Եղեռնէն վերապրողներու զաւակներն ու թոռները որոնք Հռոմ կ'ապրին, ինչպէս նաեւ բոլոր Հայ նահատակներու շառաւիղները պարտին յիշել անոնց կրած ցաւերը ու պահպանել հայ ազգն ու քրիստոնէութիւնը որուն համար անոնք իրենց արիւնը թափեցին:

Նահատակներու յիշատակը ոգեկոչել արդար իրաւունք է մեզի համար եւ պարտականութիւն հանդէպ մեր Հայերուն:

Ապա խօսք առաւ նախ հայազգի հեղինակը Անթոնիա Ալյան, շնորհակալութիւն յայտնեց որովհետեւ առաջին անգամ է, որ իրեն առիթը կ'ընծայուէր խօսելու Հռոմահայերուն եւ Լեւոնեան վարժարանի յարկին տակ. խօսեցաւ թէ ինչպէս գաղափարը յղացաւ, եւ կարելի եղաւ վերապրողներուն յուշերը արձանագրել ու ապա հատորը պատրաստել, շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն հետ գործակցող հեղինակին Հայերուն բարեկամ իտալացի Լաուրա Փիզանէլլոյին որ մեծ համբերութեամբ ու եռանդով գործեց. հրաւիրեց աշխարհի բոլոր Հայորդիները ըսելով. «Եթէ անոնք յուշատետրեր կամ յիշատակներ ունին վերապրողներէն, կրնան իրենց դիմել, (որպէսզի հատորը որ կատարեալ չէ-կարելի է ըսել առաջին փորձ մըն է - կարելի դառնայ Բ. վերատպումը աւելի կատարելագործուած):

Լաուրա Փիզանէլլօ իր կարգին խօսք առնելով իր զգայացումները արտայայտեց եւ կարդաց գրքին մէջ տեղ գտած եւ զինք մասնաւորապէս յուզած դրուագներ ըսելով թէ գիրքը իրենցմէ այսինքն հեղինակներէն աւելի իրական արտայայտութիւններն են վերապրողներու յուշերուն ու անոնց կրած տառապանքներուն արդարեւ անոնք երախաներ էին եւ որչափ տպաւորուած ու ազդուած՝ անոնք չէին ուզեր խօսիլ ու վերյիշել այդ ապրումները, կը կարծէին որ վէրքերը պահելով կը սպիանան, ցաւը կը մոռցուի, սակայն այդ երախաներուն (որոնք այժմ տարեցներ էին), անոնց տեսած ու ապրած սարսափը մնացած էր ու անոնցմէ շատերը ամէն գիշեր քունի մէջ կը տառապէին դարձեալ (իրենց երազին մէջ) տեսնելով պատահած սարսափազդու դէպքերը:

Հուսկ՝ «Ցուշեր» հատորի հեղինակները պատասխանեցին ներկաներուն հարցումներուն ապա մակագրեցին գիրքերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԵ.
ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Արգար օղլի շիշը նորոգել տուաւ եւ գաւաթները լեցնելով՝ ըսաւ.

- Միայն թէ կ'ուզեմ, որ շուտով այդ տեղեկագիրը ձեռք անցընես: Եթէ ուշ մնայ՝ բանի մը չծառայեր:

- Ե՞րբ պէտք է ձեզի:

- Վաղը կամ միւս օր:

- Շատ կ'աճապարէք, Արգա՛ր էֆէնտի, այնպիսի բան մը ընելու համար պէտք է, որ յարմար ատենին սպասեմ:

- Քեզի երեք օր միջոց կու տամ, բայց ո՛չ աւելի:

Բարապանը քիչ մը մտածեց եւ յետոյ ըսաւ.

- Լա՛ւ, կ'աշխատիմ երեք օրուան մէջ ուզած թուղթերդ ձեզի բերել:

- «Կ'աշխատիմ»ը անորոշ խօսք մըն է, - դիտել տուաւ Արգար, - ես որոշ խոստում կ'ուզեմ քենէ:

- Ուրեմն որոշ խոստում կու տամ երեք օրէն բերելու, - պատասխանեց բարապանը:

- Կեցցե՛ս, պարպէ՛, տեսնենք, սա գաւաթդ:

Բարապանը, որ օղիի ջերմ բարեկամ մըն էր, կրկնել չտուաւ հրաւէրը եւ գաւաթը պարպելէ ետքը ըսաւ.

- Հիմա գանք բո՛ւն խնդիրին:

- Ո՞րն է բուն խնդիրը, - հարցուց Արգար:

- Այսինքն դրամին խնդիրը:

- Ճանըմ, դուն թուղթերը բե՛ր, ես քեզի գոհ կ'ընեմ:

- Աղէ՛կ, բայց ես ալ ձեր խօսքը ձեզի կը դարձնեմ, «գոհ կ'ընեմ»ը անորոշ խօսք մըն է, որոշ խօսինք:

- Լա՛ւ, խօսինք, բայց նախ մէյմէկ հատ խմենք:

Արգար նոր շիշ մըն ալ ապսպրեց:

- Ի՞նչ կ'ուզես, տեսնենք, այս գործը տեսնելու համար:

- Ամէն մէկ տեղեկագրին համար տասնական ոսկի, - ըսաւ բարապանը:

- Ի՛նչ կ'ըսես, - գոչեց Արգար, - գլխիս պիտի կործանե՞ս, այդչա՛փ դրամ ես ուրկէ՞ գտնեմ:

- Ձեր գիտեր, թէ ուրկէ պիտի գտնաս, բայց ատկէ պակասով չեմ ըներ:

- Կարճ խօսք մը ըսեմ, ամէն մէկ թուղթին հինգ ոսկի կու տամ:

- Ուրեմն վազ անցնինք այդ գործէն եւ օղինիս խմենք, - ըսաւ բարապանը՝ գաւաթը պարպելով:

- Ճանըմ, հինգ ոսկին քի՞չ փարա է, - գոչեց Պատրիարքարանի պաշտօնեան:

Արգար ջանաց համոզել բարապանը, որ զեղչ մը ընէ իր պահանջումին վրայ, բայց այս վերջինը անդրդուելի մնաց, եւ պաշտօնեան ստիպուեցաւ հաւանիլ:

- Կանխիկ ի՞նչ պիտի տաք, տեսնենք, - ըսաւ բարապանը:

- Կանխիկ դրա՞մ կը պահանջես:

- Բնականաբար, պէտք է, որ գոնէ կէսը կանխիկ տաք:

- Բայց դեռ չենք գիտեր, թէ քանի տեղեկագիր պիտի բերես:

- Երեք կտոր թուղթի վրայ կը հաշւենք:

- Այդ սակարկութիւնը գործիս չի գար, արդէն քովս 15 ոսկի չունիմ:

Նոր վիճաբանութենէ մը ետքը վերջապէս Արգար ստիպուեցաւ իբրեւ կանխավճար հինգ ոսկի տալ:

- Հիմա գանք միւս խնդրին, - ըսաւ Արգար:

- Ուրիշ ի՞նչ խնդիր մնաց:

- Ինծի տեղեկութիւն պիտի տայիր, թէ այդ տեղեկագիրները ինչպէ՞ս գաւառէն Պատրիարքին ձեռքը կը հասնին, առանց փօստայէն անցնելու:

(Շար. 184)

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի, Մարտ 17, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, յաւարտ պատարագի, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Վարչական Խորհուրդի բազում տարիներու փաստակաւոր անդամ, եկեղեցւոյ բարերար, հանրային գործիչ՝

ՊԱՏՐԻԿ Ա. ԿԷՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–ին

Ս. ՓՐԿԻՉ - ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 15
Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« R E N C O N T R E »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— *près Hôtel de Ville* —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

INFORMATIONS
ARTISTIQUES

FESTIVAL DE L'IMAGINAIRE
5 MARS - 7 AVRIL

19 et 20 MARS à 20h30*
Musique des tablées arméniennes
Samvel et Jiora, Bénik et Zaven

A travers deux groupes originaires du nord et du nord-est de l'Arménie, ces concerts proposent un large éventail de la musique populaire arménienne telle qu'elle se joue encore aujourd'hui dans son contexte tradiitonnel : fêtes, mariages et enterrements, ainsi que des compositions classiques des grands bardes (goussan et achough) *arméniens.*

En raison de la situation géographique de l'Arménie et de l'histoire cosmopolite du Caucase, la musique populaire arménienne fait partie des musiques moyen-orientales. Elle s'est toutefois constitué une identité très caractéristique, fruit de l'histoire atypique de ce peuple.

Le groupe de Bénik Abovyan & Zaven Azibekyan originaire de la région du Tavouch, limitrophe de l'Azerbaïdjan, et celui de Samvel Davtian & Jiora Gharibyan qui vient de la vallée d'Alaverdi, illustrent précisément cet héritage multiple auquel ils apportent en outre la marque de leurs personnalités. Ces artistes accomplis ont acquis par leur enracinement régional une réputation incontestable dans les vallées du nord de l'Arménie.

* Maison des Cultures du Monde;
101, boulevard Raspail, 75006 Paris;
Location : 01. 45. 44. 41. 42

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 16
ԼԴ. օր Մեծի Պահոց

Տօն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ ստսկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ խորանը վերստին կը ծածկուի:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱԲՂ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՒՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 16

ՏՕՆ Է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապին:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Ցաղթական հերոսամարտի 87-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Շաբաթ, Մարտ 23, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւն յետագային:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14.30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14.30-ին, 32 Ավընիւ տը Սէն - Ժերոմ, Մարսէյլ 13-րդ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Զամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 11-ին:

Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12-ին: Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 - 78 - 49 - 28 - 87 թիւին:

LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE
ET LE C.D.C.A.
organisent conjointement

ARMENIE
HISTORIQUE
Paysages - Visages
TEMOIGNAGE
ETHNOGRAPHIQUE

Projection de diapositives
comentées par
HAIK DER HAROUTIOUNIAN

le vendredi 15 mars à 20h30

ENREGISTREMENTS SONORES
DE COMPATRIOTES
VIVANT ENCORE SUR LES LIEUX

IMAGES DE DEUX VOYAGES
EN 2000 ET SEPTEMBRE 2001

ENTREE LIBRE

MAJC — 12-14, rue Saint-Bazile,
13001 Marseille

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

CONFERENCE

GREGOIRE DE NAREG
entre l'hérésie et la sainteté

Par le Professeur
Jean-Pierre MAHÉ
Membre de l'Institut de France

Vendredi 15 mars à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne
de Paris
17, rue Bleue, 75009 Paris
Métro Cadet

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ տեւողութեան, Փարիզի եւ Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցի. -

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 15
ԼԳ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Շաւիլի
ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Եկեղեցւոյ մէջ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2002 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assistants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Cuisiniers**
- **Aide-cuisiniers**

Ecrire à :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration.
17, rue Bleue — 75009 Paris

Date limite de candidature : 15 mars

LA CITE INTERNATIONALE
UNIVERSITAIRE
fête le
« PRINTEMPS DES POETES »

la Maison des Etudiants Arméniens
vous convie
à la rencontre
de la poésie arménienne

le Dimanche 17 mars de 14h à 17h
à la Maison des Etudiants Arméniens
57, boulevard Jourdan, 75014 Paris
Métro Porte d'Orléans /
RER Cité Universitaire

UNE POESIE
QUI S'AFFICHE

Parcours à travers la poésie contemporaine arménienne
(visite libre d'une exposition de poèmes)
à 15 heures

LECTURE PUBLIQUE
D'ŒUVRES POETIQUES

en français et en arménien
par la comédienne Andrée DAMANT
et Arthur SARKISSIAN

— Lancement du prix de poésie de la Cité Internationale;
— Intermède musical par des étudiants de la Maison;
— Petit buffet.

— Entrée libre dans la limite des places disponibles —

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14.45–ին
Բարեգործականի սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8–էն 20 տարեկան պատանիներ եւ երիտասարդներ կ'արտասանեն
հայ գրականութենէն բանաստեղծութիւններ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. – Նորա Արմանի, Ժիրայր Բաքազեան,
Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաքճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ժ Ի Ն

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան կը նուագէ
Ստեփան Էլմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն
Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն
եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանէն կտորներ

——— Buffet ———

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ
Հայերէն գիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք

Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար
հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը:

Տախքերու մանակցութիւն

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 15
VENDREDI
15 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.385 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20.385

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, Ի՞ՆՉՊԷՍ

ՌԱՄԱԼԼԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՋՈՒՐԷ, ՀԱՑԷ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ԶՐԿՈՒԱԾ

Որքան ալ պատմական նկատուի Ապահովութեան Խորհուրդի թիւ 1397 բանաձեւը, որ պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծումը կ'առաջադրէ, Պաղեստինցիք լաւատես չեն, իրենց համար յաւելեալ բանաձեւ մըն է, որ նման նախորդներուն մեռեալ տառ պիտի մնայ: Բաւական անպատեհ կը նկատուի նաեւ Շարոնի «արտօնութիւնը» Արաֆաթի ազատօրէն երթեւեկելու, երբ Ռամալլա ամբողջովին գրաւուած է իսրայէլեան բանակին կողմէ: Արաֆաթ շրջափակուած կը մնայ իր կեդրոնավայրին մէջ, կողքի շէնքերէն ալ Իսրայէլի զինուորները կը հսկեն, զէն ի ձեռին: Յաւելեալ, բնակչութեան վիճակը ողբերգական է, ոչ ելեկտրականութիւն կայ, ոչ ջուր, ոչ հաց, ոչ որեւէ ուտելիք: Բնակիչներու 60%-ը բնաւ ջուր չունի, քանի իսրայէլեան բանակը քանդած է նաեւ ջուրի ցանցերը, հիւանդները կամ վիրաւորները կարելի չէ փոխադրել եւ հիւանդանոց տանիլ քանի ճամբաները փակ են եւ հիւանդատար կառքերը ժամերով պէտք է սպասեն ամէն մէկ անցքի, որպէսզի իսրայէլեան բանակին արտօնութեան արժանան:

Այս էր մթնոլորտը տեղւոյն վրայ, երբ Նիւ-Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդը, միաձայնութեամբ, ձեռնպահ կը մնար Սուրիա որ մնայուն անդամ չէ, կը քուէարկէր ԱՄՆ-ու առաջարկած բանաձեւը: Ան, առաջին անգամ ըլլալով, կը պարզէ «շրջանի մը պատկերը, ուր երկու Պետութիւններ՝ Իսրայէլ եւ Պաղեստին կողք կողքի ապրին ընդունուած եւ ապահով սահմաններու մէջ»: Արաբական պետութիւնները քննադատած են Սուրիոյ դիրքը: Բանաձեւը կը պահանջէ նաեւ անմիջական դադրեցումը բռնութեան բոլոր արարքներուն եւ բանակցութեանց վերսկսումը, քաղաքական լուծումի մը համար: Այս պայմաններու մէջ է, որ Մարտ 14-ին, կը ժամանէր ամերիկացի բանագնացը՝ Անթոնի Զինի: Ի՞նչ պիտի ընէ, ինչպէ՞ս պիտի կարենայ գործադրել տալ քուէարկուած բանաձեւը, երբ իսրայէլեան բանակը գրեթէ ամբողջովին գրաւած է Այսրյորդանանն ու Գազայի գօտին: Եւ երբ, Մարտ 14-ին կ'ըսուէր թէ իսրայէլեան բանակը սկսած է քաշուիլ Ռամալլայէն, տեղւոյն վրայ կը հաստատուէր որ պարզապէս տեղափոխուած էր, այսինքն 40 հրասայլեր մէկ շրջանէն միւսը անցած էին: Շարոն, ինչպէս քանիցս կրկնած է, կ'ուզէ նախ յաղթել Պաղեստինցիներուն, ապա միայն բանակցիլ:

Իսրայէլեան բանակի ներխուժումէն ի վեր մամուլի թղթակիցներու աշխատանքն ալ շատ վտանգաւոր դարձած է, Իտալացի լրագրողին մահէն ետք, Ֆրանսացի թղթակից մըն ալ վիրաւորուած է սրունքէն: Այսրյորդանանի մէջ, իսրայէլացի զինուորներու կրակոցներուն զոհ գացած է հիւանդատար կառքի մը վարորդը (ՄԱԿ-ի Մարդասիրական ԻՒՆՐՈՒԱյի) եւ 4 հիւանդատար կառքեր ալ վնասուած են: Ոչինչ կը յարգուի:

Պաղեստինցի գաղթականներով զբաղող ՄԱԿ-ի այդ մարմինը կատղած է եւ պատասխանատուն կը յայտարարէ որ իսրայէլեան բանակի յարձակումը գաղթակայաններուն վրայ, աննախընթաց է: Այսրյորդանանի 19 կայաններուն վրայ (600 հազար գաղթական) եօթը արդէն ամբողջովին յարձակումի ենթարկուած են, Պալաթա, Ճենին, Թուլքարէմ, Նուր Շամս, Տէյշէհ եւ Ռամալլա: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 53 մեռեալ կար, 600 վիրաւոր, 1785 անհատական տուներ քարուքանդ եղած էին նաեւ 35 շէնքեր:

Բողոք բարձրացուած է իսրայէլեան բանակի (Ցահալ) զօրակցութեան երեկոյթին դէմ, որ տեղի պէտք է ունենայ Մարտ 18-ին, Փարիզի Փալէ տէ Սփորի մէջ: ՄՌԱՓը (Ցեղապաշտութեան դէմ շարժում) դիմած է Ներքին Նախարարութեան որպէսզի արգիլուի: Ան դիտել կու տայ որ «օտար բանակ մը միթինկ մը պիտի ունենայ Փարիզ, ծանրակշիռ եւ աննախընթաց է Հանրապետական Ֆրանսայի մէջ»: Բազմաթիւ այլ կազմակերպութիւններ ալ նոյն դիրքը բռնած են: Մարդկային իրաւանց լիկան «զրգռութիւն» որակած է հաւաքոյթը: Կազմակերպիչը՝ Ժիլ Թայէպ բացատրած է որ իր նախագահած Իսրայէլցի զինուորին լաւ պայմաններուն ի նպաստ կազմակերպութիւնը տասը տարի է երեկոյթ մը կը կազմակերպէ դրամ հաւաքելու համար Ցահալի զինուորներուն ի նպաստ: Իսրայէլի դեսպանը եւ Պաշտպանութեան փոխ-նախարարը պէտք է ներկայ ըլլան երեկոյթին, որու կը մասնակցին 3-էն 4 հազար հոգի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԻՄՊԱՊՈՒԷԻ (Հարաւային Ափրիկէ) նախագահական ընտրութիւնը խարդախուած կը նկատուի եւ արեւմտեան պետութիւնները դատապարտած են նախագահ Ռոպէր Մուկապէի վերընտրութիւնը, 5-րդ անգամ ըլլալով 1980-էն ի վեր: 78 տարեկան, Մուկապէ յաջողած է ամբոխավարութեամբ եւ բռնութեամբ. բայց, իր տարած յաղթանակը պարտութիւն մը կը նկատուի ժողովրդավարութեան համար:

ՊՈՒՇ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Մարտ 13-ին անգամ մը եւս սպառնացած է Իրաքի: «Սատտամ Հիւսէյն, բացայայտ կերպով, պահելիք բան մը ունի, կ'ըսէ ԱՄՆ-ու նախագահը, եւ իրմով պիտի զբաղինք»: ՄԱԿ-ն ալ նոյն տեսակէտն ունի: Եթէ Հիւսէյն չընդունի ապազինման յանձնախումբին մասնագէտներուն վերադարձը Պաղտատ, կազմակերպութիւնը կը բացատրէ որ կրնայ «համակցողութիւն» ցոյց տալ ամերիկեան հաւանական յարձակման մը նկատմամբ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Անաքոնտա գործողութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ Աֆղանիստանի արեւելեան շրջանը Ալ-Քաիտայի անդամներուն դէմ, կրնայ վերջ գտնել այս շաբթու: Հիւսիսի զինակցութեան զօրքերուն հրամանատարը յայտարարած է որ շրջանը մաքրուած է եւ այլեւս ահաբեկիչ չէ մնացած, ամէն կողմ միայն դիակ կայ:

ԼԻՈՆԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ, որ նաեւ Կալիացիներու առաջնորդի (Փրիմա տէ Կօլ) պատուական տիտղոսն ունի կարդինալ Լուի-Մարի Պիլէ մեռաւ 64 տարեկանին աղիքի խլիրդի հետեւանքով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 13 / 14)

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (ԱՖՓ) տրուած հարցազրոյցի մը պատասխանած է Ղարաբաղի հակամարտութեան, Հայաստանի ատոմակայանին փակումին, Իրանի հետ յարաբերութիւններու առնչուած հարցումներու:

Ակնարկելով Բաքուէն պարբերաբար լսուող ռազմաշունչ յայտարարութիւններու, ան ըսած է թէ այն երկիրը որ կը ձեռնարկէ պատերազմի, կը պարտուի. ինք խորապէս համոզուած է ատոր: Ատկէ զատ, պատերազմը վերսկսող կողմը անպայման կը կրէ քաղաքական ծանր պարտութիւն մըն ալ պարտաւոր մնալով հաշիւ տալու իր ժողովուրդին, ըստ Հայաստանի նախագահին:

Ռ. Քոչարեան մերժած է պնդումը թէ բանակցութեան ընթացքը անելի մատնուած է. բայց նոյն ատեն, հրաժարած է ըսելէ թէ որքան ատենէն զարգացում կ'արձանագրուի այդ մարզին մէջ: Միայն ըսած է թէ իր համոզումով միացեալ ջանքերը կրնան լուծումի մը յանգիլ:

Ատոմակայանը փակելու Եւրոպական Միութեան տրամադրութեան մասին Ռ. Քոչարեան յայտնած է թէ Հայաստան կրնայ համաձայնիլ ատոր: Առանց ընդառաջելու Միութեան մինչեւ 2004 փակելու պահանջին, ան ըսած է թէ երկիրը պէտք է ուժանիւթի տարբեր աղբիւրներ ճարէ, փոխարինելու համար ատոմակայանին փակումը:

Ինչ կը վերաբերի Թեհրանի հետ յարաբերութիւններու, անոնք ազդեցութիւն պիտի չկրեն նախագահ Պուշի ընթացքէն որ «Չարի առանցք»ին վրայ կը զետեղէ Իրանը, զայն ահաբեկչութեամբ ամբաստանելով: «Հայաստան եւ Իրան դարերու յարաբերութիւններ ունին որուն ցոլացումն է տնտեսական եւ առեւտրական մեր գործակցութիւնը» ըսած է Ռ. Քոչարեան: Աւելցուցած է թէ իրանեան կազը Հայաստան փոխադրելու կազատարի մը շինութիւնը այժմէական է միշտ:

Խօսելով անցեալ տարուան մէջ արձանագրուած 9,6% աճին մասին, Հայաստանի նախագահը եզրակացուցած է որ երկիրը ամէնէն դժուար պայմաններու մէջ իսկ դիմադրութեան, դրական արդիւնքներ ունենալու կարողութեան փաստը տուած է:

«ԱՌԱԳԱՍՏ»Ի ՈՃԻՐԻՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Քրէական ու զինուորական դատերու վերաքննիչ ատեանը մերժած է «Առագաստ» սրճարանին մէջ գործուած ոճիրին առնչուած դիմումը: Դիմումը ներկայացուցած էր զոհին եղբայրը Անդրանիկ Պօղոսեան: Ան պահանջած էր դատավարութեան բացակայած վկաները ունկնդրութեան կանչել ու թղթածրարը դրկել լրացուցիչ քննութեան որպէսզի բոլոր մեղաւորները գտնուին ու պատժուին:

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ – Ի. ԻՎԱՆՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի Մոսկուա այցին առթիւ հրապարակուած է հաղորդագրութիւն մը ուր ըսուած է թէ երկու երկիրները վճռակամ են իրենց գործակցութիւնը զարգացնելու, Կովկասի խաղաղութիւնն ու կայունութիւնը ամրապնդելու նպատակով: Վ. Օսկանեանի եւ Ի. Իվանովի զրոյցին քննարկուած են Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման հոլովոյթը, Կովկասի վիճակը, երկկողմ յարաբերութիւններու զարգացման հեռանկարները: Այդ մասին արտայայտուելով ռուս նախարարը ըսած է թէ քննարկուած հարցերու մեծ մասին շուրջ կողմերու կեցուածքները համաձայն են իրարու:

ՉԱՐԵՆՑԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Ծննդեան 105-ամեակին առթիւ Ե. Չարենցի յուշարձանին ծաղկեպսակ զետեղած են կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար նախարար Մ. Թոփուզեան եւ Հանրապետական կուսակցութեան վարչութեան անդամներ: Նոյն կուսակցութենէն Անահիտ Կիրակոսեան հոն կարդացած է բանաստեղծին «Ես իմ անոյշ Հայաստանի»ն:

ԱՐՏԱԳԱՂԹՈՂ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ

Տեղեկատուական թէքնիքներու ձեռնարկութիւններու միութեան տուեալներով՝ 1990 – 2000 թուականներու միջեւ Հայաստանէն արտագաղթած են այդ ոլորտի շուրջ 1200 մասնագէտներ: Անոնց մեծ մասը համակարգչային ծրագրողներ են: Մեկնողները կը կազմեն Հայաստանի այդ ճիւղին 20%-ը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՏԵՍՈՒՉԸ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի պետական համալսարանի Մեծ խորհուրդին Մարտ 13-ի յատուկ նիստին 245 անդամներէն 224-ը մասնակցած են: Փակ, գաղտնի քուէարկութեան 196 թեր ձայնով վերընտրուած է ներկայի տեսուչը՝ ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսեան:

ՄԻԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ԻԱ. դար կուսակցութեան վարչութիւնը որոշած է համագումարի մը օրակարգին նիւթ ընել ինքնալուծարման հարցը: Կը սպասուի որ այդ որոշումէն ետք անդամներուն թելադրուի անհատապէս անդամագրուելու ՀՀՇ-ին: Լուրը տալով, «Հայկական ժամանակ»ը (Մարտ 5) կը գրէ թէ ՀՀՇ-ի փոխ-նախագահ Ա. Ցովակիմեանի կարծիքով այդ որոշումը կրնայ խթանել ազատական-ժողովրդավարական հակումով կուսակցութիւնները միաւորելու աշխատանքը: Թերթը կ'ըսէ թէ տեղեկութիւններու համաձայն, աջակողմեան կարգ մը այլ կուսակցութիւններ ալ կը պատրաստուին ՀՀՇ-ի մաս կազմել:

ԶՐՈՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ ՀԵՏ ՆԵՐԿԱՅԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Հ. _ Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին վարչութեան կազմութենէն ի վեր, այդ նակատէն գրեթէ լուր չի հասնիր լրատուներուն. մինչդեռ կան ընդհանուրին հետաքրքրութիւնը շարժող հարցեր, ծրագիրներ:

Պ. _ «Ապրիլ 24_ի կոմիտէ»էն ընդհանուր ներկայացուցչական մարմին մը անցնելու եւ «Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու համակարգիչ խորհուրդ» մը իրականութիւն դարձնելու աշխատանքը կատարուեցաւ 2001 Հոկտեմբերէն Դեկտեմբեր: Կազմուեցաւ վարչութիւն, դիւան. որոշուեցաւ աշխատանքի ընթացքը:

Հ. _ Այս կազմաւորումը որուն շատ երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր գաղութը, պիտի կարենա՞յ Հրեաներու ԳՐԻՖ_ին համարժէքը ըլլալ. նախ իր կառոյցով անշուշտ, յետոյ գործունէութեամբ, նպատակներով:

Պ. _ Ջանքերը այդ ուղղութեամբ են: Նպատակը լաւագոյն ձեւի ներկայացուցչութիւն մը հաստատելն է: Համակարգիչ խորհուրդին անդամ 36 կազմակերպութիւն կայ այսօր: Կան մեծեր ու փոքրեր: Վարչութեան ընտրութեան պարագային ընտրողներու զանգուածը լաւագոյն ձեւով կազմակերպելու համար մտածումը կայ մեծ ընտրողներու դրութիւն մը հաստատելու. հիմնական ձեւ մը պէտք է որդեգրուի, որպէսզի յաջորդ նախագահները տարկելի ըլլալու կողմ չունենան այլախոհներու, կամ ընդդիմադիրներու կողմէ:

Հ. _ Անցնելով ձեր գործունէութեան ծանօթ, եւ նախընտրական այս օրերուն ենթադրելի մարգերու, ի՞նչ վիճակի մէջ է նախ Կոմիտասի արձանին խնդիրը:

Պ. _ Փարիզ քաղաքին խորհուրդը 2001 Յունուարին միաձայնութեամբ քուէարկեց մայրաքաղաքին մէջ հայկական յուշարձան մը կանգնելու որոշումը: Ան պիտի խորհրդանշէր թէ' 1915_ի մէկուկէս միլիոն զոհերը, թէ' Ֆրանսայի համար ինկած Հայերը: Որպէս ամենէն խորհրդանշական դէմք, որոշուեցաւ որ Կոմիտասի արձան մը ըլլայ այդ կոթողը:

Որպէս յաջորդ քայլ, Փարիզի նոր քաղաքապետին հետ գործակցելով, առաջարկներու յայտարարութիւն մը ըրինք: Արդէն բռնուած էր որ արձանը պրոնզէ պիտի ըլլայ, յատուկ թէքնիքով մը որ առաւելագոյն կեանք ապահովէ անոր: Անցեալ տարուան վերջին եռամսեային բազմաթիւ առաջարկներ ստացանք: Բոլորն ալ կատարուելիք գործին համար տարբեր գիներ կու տային: Համեմատեցինք ու ընտրեցինք լաւագոյն երաշխիքը ամենէն ցած գինով ներկայացնողը:

Հ. _ Որքա՞ն է այդ գինը եւ ի՛նչ կ'ընդգրկէ:

Պ. _ Այդ գինը 450 հազար ֆրանք է: Ատիկա կը վերաբերի արձանին մանրակերտէն իսկական չափերով, 4 մեթր, կառուցումին: Ատոր մէջ չէ պատուանդանը:

Հ. _ Կայ անշուշտ արուեստագէտին՝ Դաւիթ Երեւանցիի պատուագինը:

Պ. _ Այո՛: Ցղացումին, մէկ մեթր բարձրութեամբ մանրակերտի մը պատրաստութեան եւ կազմակերպչական մընացեալ գործերու համար անոր եւ մէկերկու օգնականին 150 հազար ֆրանք պիտի վճարուի: Այսքանը կը նկատուի գաղութին, կամ հայկական մասնակցութեան բաժինը:

Հ. _ Իսկ պատուանդա՞նը:

Պ. _ Պատուանդանը յատուկ քարատաշէ մը պիտի պատրաստուի. ատոր արժէքը 200 հազար ֆրանք է: Համաձայնութիւն գոյացած է որ Փարիզի քաղաքապետութիւնը ստանձնէ այդ մասը:

Հ. _ Ի՞նչպէս պիտի գոյացուի գաղութին վիճակած բաժինը:

Պ. _ Որոշուած էր հանգանակութիւն մը բանալ, բայց ուշացաւ Համակարգիչ խորհուրդին կազմութեան պատճառով. յետոյ, գաղութին մէջ ուրիշ հանգանակութիւններու ձեռնարկուեցաւ. եւ քանի որ յուշարձանին հարկաւոր գումարը անճապարանք չէր ներկայացներ, յետաձգեցինք: Այլեւս ժամանակը հասած կը նկատենք եւ որոշած ենք մօտ օրէն ազգային եւ միջազգային հանգանակութեան դիմել: Արդէն շատեր տեղեակ են ու պատրաստակամ. նաեւ Ֆրանսայէն դուրս: Արձանը պատրաստ կ'ըլլայ աշնան ու նոյն շրջանին ալ աւարտած կ'ըլլան ընտրուած վայրին վրայ ներկայիս տարուող աշխատանքները, պատուանդանին հիմերը, եւ այլն: Կը խորհիմ որ այդ օրերուն կը կատարուի բացումն ալ: Ըսեմ որ համացանցի վրայ հանգանակութիւնը արդէն բացուած է ֆրանսերէն եւ անգլերէնով (www.armenweb.org):

Հ. – Արդեօք դժուարութիւններ չկա՞ն նախատեսելի, նման ձեռնարկի մը առթիւ:

Պ. – Փարիզի նման մայրաքաղաքի մը մէջ այս բնոյթի յուշարձան մը՝ անցեալի մը յարգանքի, ոգեկոչումի արժէքէն զատ, քաղաքական յաղթանակ ալ կը նըշանակէ: Կարեւոր է անշուշտ վրան գետեղուելիք արձանագրութիւնը: Անհաւանական չէ որ այդ առումով դժուարութիւններ ըլլան Արտաքին գործերու նախարարութեան հետ. բայց կը յուսանք որ անպայման կը հարթուին խնդիրները:

Հ. – Ֆրանսայի ներկան նախագահական ընտրութեան այժմէականութիւնը կը բերէ: Որպէս կարեւոր գաղութի մը ներկայացուցչական կազմ, ի՞նչպէս կ'անդրադառնաք ատոր:

Պ. – Հայ Դատի Յանձնախումբին հետ ձեռնարկեցինք նախագահական թեկնածուներու հարցարանին պատրաստութեան: Այդ հարցարանը անոնց գաղափարները, կեցուածքը կը չօշափէ զանազան խնդիրներու մասին. ցեղասպանութեան ժխտումի երեւոյթներ, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութիւնը, Հայաստանի, Ղարաբաղի հարցերը, հայ մշակոյթի և ինքնութեան պարագաները:

Բոլոր թեկնածուները կը ստանան այդ հարցարանները որոնք հրատարակութեան ալ կը տրուին որոշ ֆրանսական եւ հայկական թերթերու մէջ: Գոնէ որոշ կազմակերպութեամբ մը ի յայտ կու գանք կարեւոր թղթածրարներու առնչութեամբ:

Հ. – Նախընտրական շրջանին սեղան բերուելու յարմար թղթածրար մը չէ՞ Փարիզի մէջ հայկական յուշավայրի մը հեռանկարը: Տարիներէ ի վեր կայ ատոր սպասումը, բայց զանազան փորձեր, ջանքեր ոչ մէկ արդիւնք տուած են մինչեւ այսօր:

Պ. – Այո՛, հետամուտ ենք ատոր ալ: Երկու հազար քառակուսի մեթր տարածքով տեղ մը կ'ըլլայ ան, հրէականին պէս. կ'ունենայ գրատուն, ցուցասրահ, դասախօսութիւններու սրահ, եւլն.: Եթէ կարելի ըլլայ Սեւրի Մխիթարեան դպրոցին մշակութային կեդրոնի վերածումէն ետք գործակցիլ, լաւագոյն լուծումը կ'ըլլայ: Մենք կը կատարենք համակարգողի, նեցուկի դերը:

Հ. – Վերջերս Համակարգումի խորհուրդը յայտնուեցաւ նաեւ Ստեփանակերտի մէջ հիւանդանոցի մը ծրագիրը իրագործելու նախաձեռնարկներու շարքին մէջ:

Պ. – Այո՛: Ղարաբաղի Առողջապահութեան նախարարը Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութենէն («ԻՄԱՖ») խնդրեց որ օգնեն: Բժիշկները կարեւոր նկատելով նախաձեռնութիւնը, ընդառաջեցին ըսելով որ թէքնիք օժանդակութիւն կը տանին: Շէնքը պիտի կառուցուի «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին միջոցներով, բաժիններու հարկաւոր սարքաւորումները պիտի ապահովէ ԻՄԱՖ-ը: Անոնց կը գործակցի արդէն Հ.Յ.Դ.-ն իր զանազան ճիւղերով, ինչպէս ուրիշներ: Հաւանական է որ մասնակիցներու թիւը աւելնայ:

Հ. – Մօտեցող թուական մըն է Ապրիլ 24-ը: Ձեռնարկուա՞ծ է պատրաստական աշխատանքի:

Պ. – Այո՛: Պիտի կրկնուին Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ հանդիսաւոր ոգեկոչումը, ապա պատարագը, անծանօթ զինուորի յուշարձանին բոցի արծարծումը՝ ֆրանսական եւ հայկական փաներգներով եւ ցոյցը դէպի Թրքական դեսպանատուն: Ծրագրուած է Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգ մըն ալ Ապրիլ 24-ի առիթով, քաղաքապետարանի շրջանակին մէջ:

– Շնորհակալութիւն:

Տեսակցեցաւ՝
Ա. Թ.

ՕՐԻԱՆԱ ՖԱԼԼԱՉԻ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11

Օրիանա Ֆալլաչի Իտալիոյ մեծագոյն կին գրողը կը համարուի: Հեղինակ է 12 հատորներու, բոլորն ալ մեծ յաջողութիւն գտած եւ բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած:

Եղած է մեծ հեղինակութիւն եւ յարգանք վայելող պատերազմական թղթակից, կարեւորագոյն օրաթերթերու: Հարցազրոյցներ ունեցած է աշխարհի մեծերու եւ պատմական անձնաւորութիւններու հետ. Մաօյէն, Տը Կօլ, Տալայ Լամա, Ալի Պութթօ, Քատաֆի եւ այլն: Տասը տարի կամաւոր լռութենէ մը վերջ, անցեալ Դեկտ.ին լոյս տեսաւ 12_րդ հատորը, ամբողջութեամբ Սեպտեմբեր 11_ին նուիրուած խորհրդածութիւններով. «ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԾԱՆՔ» տիտղոսը կրող. արդէն, քանիերորդ հրատարակութեամբ, մէկ միլիոն հատոր սպառած է եւ ամէն օր կը շարունակէ սպառել: Ֆիրէնցացի ըլլալով, տարին մի քանի ամիս իր ծննդավայրին մէջ կ'անցընէ, մնացեալ ժամանակը Մանհաթթանի իր բնակարանին մէջ: Ինչո՞ւ այսքան արագ եւ այսքան կատաղի գրած է այս գիրքը:

_ «Պահեր կան կեանքին մէջ, երբ լըռելը յանցանք է եւ խօսիլը պարտականութիւն: Քաղաքացիական պարտականութիւն մը, բարոյական մարտահրաւէր մը, վճռական հրամայական մը զոր կարելի չէ զանց ընել» _ :

Շատ զօրաւոր անձնականութիւն ունեցող կին մըն է, կ'ապրի աշխարհիկ շըրջանակներէն հեռու. երբեք հարցազրոյց չի տար, վերջին ծայր առանձնացած, սակաւաթիւ մտերիմներով շրջապատուած, գիտակցաբար, իր քաղցկեղը մեծ համբերութեամբ կը խնամէ: Սերած ձախակողմեան պատմական ընտանիքէ մը, որ հալածանքներ կրած է Ֆաշիզմի շըրջանին. կաթոլիկէ ծնած, եւ դարձած անաստուած, Օրիանա Ֆալլաչի հռչակաւոր է մանաւանդ, իր յատուկ գաղափարներով, վճռական արտայայտութիւններով, բացարձակ դատաստաններով: Երբեք բառերը չի ծամծմեր, ըսելիքը կ'ըսէ կարուկ եւ վերջնական: Տեսակէտները կը պաշտպանէ առանց զիջումներու. երկաթէ նկարագիրի տէր կին մըն է, որ շատ կը սիրէ ՃՊՈՒՌ մակդիրը փակցնել այն մտաւորական գրողներուն, որոնք օրուան համաձայն տէր եւ կարծիք կը փոխեն:

_ «Ամէն անոնք որ քաջութիւնը չունին սեւին սեւ ըսելու եւ ճերմակին ճերմակ, ողորմելի ճպուռներ են, որոնք մթնոլորտը կ'ապականեն իրենց ճռճռոցով» _ :

Ֆալլաչի լի է կիրքով, հրայրքով. կը նոյնանայ իր պատմութեան հետ, անձերուն հետ, կ'ապրի անոնց եւեւէջներով. կ'ատէ Պէն Լատէնը, Խոմէյնին, բայց կ'ընդունի որ մեծ անձնաւորութիւններ են, քանի կիրք ունին իրենց մէջ, ինչպէս ունէին Ս. Փրանկիսկոս, Թէրէզան, Տանթոն, Մարա, Մածծինի, Նափոլէոն, Լենին, Չըրչիլ: Կէս դար է, կ'ըսէ Արեւմուտքը Գարոլ Վոյթիլա մը կրցաւ տալ միայն, որովհետեւ կիրքը մեռած է, եւ մտած է պատճառաբանութիւնը, թուլամորթութիւնը _ :

Օրիանա Սեպտեմբեր 11_ին հոն էր. Նիւ _ Եորքի իր պատուհանէն կը դիտէր զոյգ աշտարակներէն բարձրացող սեւ ծուխը: Երբ _ «մահուան հոտը պատուհանէս կը թափանցէր, ամայի փողոցներէն բուժկառքերու ահազանգը ուղեղս կը մրճահարէր, եւ չփոթութենէս բաց մնացած հեռատեսիլը, շարունակաբար նոյն պատկերները կը ցոլացնէր զոր կ'ուզէի մոռնալ: Ցանկարծ ինքզինքս դուրս նետեցի տունէն, վարձակառք մը փնտռեցի որ չկար եւ հետիոտն ուղղուեցայ դէպի զոյգ աշտարակները որոնք արդէն չքացած էին...»:

Եւ կը սկսի խորհրդածութիւններու շարք մը, մօտաւորապէս սա բովանդակութեամբ:

1. _ Ամերիկեան դիւրախոցելի է, որովհետեւ բաց եւ ազատ երկիր է: Որքան երկիր մը ազատ ըլլայ եւ բաց ամէնուն, այնքան աւելի դիւրին է հոն ամէն ազդի ոճրագործներու երթեւեկը: Զինուորական վարչակարգերու մօտ այդ վախը չկայ:

Ամերիկան բազմաթիւ ցեղերու խառնարան մըն է. ամէն ոք կրնայ ազգական կամ բարեկամ մը ունենալ եւ այցի գալ. այդ ժամանակամիջոցին ամէն ինչ կըրնայ պատահիլ:

2. _ Ամերիկան նախանձելի է, ո՛չ իր հարստութեան համար, այլ որովհետեւ ծնած է բազմաթիւ հալածուած մարդերու ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ պահանջէն. ազատութիւն մը հիմնուած՝ հաւասարութեան վրայ, հասկցուած եւ գործադրուած նաեւ պարզ գիւղացիներէ, ի տարբերութիւն ֆրանսական յեղափոխութեան, որ լուսաւորուած ընտրանիի մը ջանքերուն արդիւնքն էր (իլլիւմինիստները):

3. _ Արեւմուտքի ձախակողմեան մտաւորականները «կ'ամչնան» ընդունելու որ չատոնց արեւմուտքի դէմ Ս. պատերազմ սկսած է «ՃԻՀԱՏ» որ մեր հողերէն աւելի մեր հոգիները կ'ուզէ գրաւել, մեր ազատութիւնը եւ մեր մշակոյթը ոչնչացնել: _ «Չէ՞ք անդրադառնար որ Պէն Լատէնները ամէն ազատութիւն առած են մեր մանուկները, կիները, երիտասարդները սպաննելու, որովհետեւ գինի, գարեջուր կը խմենք, երեսնիս չենք ծածկեր, կամ մօրուք չենք երկնցներ» _ :

4. _ Շատ կը խօսուի երկու տարբեր մշակոյթներու եւ անոնց տարբերութիւններուն մասին:

Ֆալլաչի հարց կու տայ թէ ի՞նչ հիման վրայ կը կատարուի այս բաղդատութիւնը: Հոմերոսի, Սոկրատի, Պղատոնի, Արիստոտէլի, Փիթիասի դէմ զո՞վ պիտի հանեն իսլամները. եւ տակաւին Հին Յունաստանը, Հռոմէական կայսրութիւնը իր օրէնսդրութեամբ, Քրիստոս՝ մեծագոյն յեղափոխականը որ սիրոյ եւ արդարութեան սկզբունքները դըրաւ, համայն քրիստոնէութիւնը իր միտքով եւ պատմութեամբ եւ մանաւանդ իր հանճարեղ զաւակներով, Տա _ Վինչի, Ռաֆայէլլօ, Միքէլ - Անճէլօ, Կալիլէօ, Պախ, Պէթհովէն, Մոցարթ, Վերտի եւ այլն, որոնց դէմ, ամենաշատը կրնանք Մոհամմէտ մը հանել իր ղուրանով, Օմար Խայամը, Իպնըլ Սինան, յետո՞յ ... ինչպէս բացատրել, այս դարու մէջ, քարկոծուող կիներ, ձեռքեր կտրող դահիճներ...:

5. _ Անորակելի ոճիր մըն է անցեալը կործանելը: Պամիյանի զոյգ պուտաներուն քանդումը, ոչ միայն պարզ բարբարոսութիւն մըն է, այլ կրկնակիօրէն վայրագ եւ դատապարտելի. քանի չէ քանդուած կիրքի կատաղութեան մէկ պահուն, ինչպէս մաչիստները կատարեցին մշակութային յեղափոխութեան ատեն, այլ կանոնաւոր դատ _ դատաստանի ենթարկուած եւ մահուան դատապարտուած է Թալիպաններու իսլամական ատեանին կողմէն, հեռատեսիլի գործիքներուն առջեւ, երբ արդար աշխարհ դըժգոհութիւն կը հայցէր ԻՒՆԷՍՔՕ, ՄԱԿ-ը, Եւրոպան, Ռուսիան, նոյնիսկ Ջինաստանը: _ ... Կը յիշէ՞ք երբ ուժանակները

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ ամէնօրեայ կրթարանի տնօրէնութիւնը հաճոյքն ունի տեղեկացնելու, թէ վարժարանը իր ազգային դիմագծի պահպանման ու այդ ուղղութեամբ տարուող աշխատանքներուն առընթեր, քայլ կը պահէ նաեւ ֆրանսական միջավայրի մէջ գոյութիւն ունեցող կրթական եւ մարդասիրական գործունէութեանց:

Այսպէս, կրթարանի աշակերտները մասնակցեցան Ֆրանսայի Հանրապետութեան Առաջին Տիկին՝ Պերնատէթ Շիրաքի հովանաւորած «Դեղին մանրադրամ» արշաւին, որուն նպատակը պիտի հասնի Ֆրանսայի տարածքին հիւանդանոցներու մէջ բուժուող մանուկ հիւանդներուն:

Սոյն նախաձեռնութեան տեւողութիւնն էր Յունուար 14-էն Փետր. 28:

Կրթարանի աշակերտներու առատաձեռն ու սրտաբուխ նուիրատուութիւնները լեցուցին 25 տուփ մանրադրամ, որոնք օրին յանձնուեցան նամակատուն:

Աշակերտները, ի դիմաց այս գործունէութեան ունեցան իրենց հաւաքական գնահատագրերը, որոնք զետեղուեցան իրենց դասարաններէն ներս:

Դպրոցի նպատակներէն է հայ մանուկին ու պատանիին հոգիին մէջ զարգացնել օժանդակութեան եւ մարդասիրական զգացումներ, ինչպէս նաեւ օտար չպահել զայն իր ապրած երկրի շրջապատէն ու նախաձեռնութիւններէն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱԼԱՆ

Շաբաթ եւ Կիրակի, Մարտ 9-ին եւ 10-ին Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ զանազան ձեռնարկներ տեղի կ'ունենային ի նպաստ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին:

Փարիզի ձեռնարկը տեղի կ'ունենար Իսի լէ Մուլինոյի ՓԱՍԻ սրահը, զոր քաղաքապետութիւնը սիրայօժար տրամադրած էր:

Շաբաթ, Մարտ 9-ին, ժամը 20-էն իսկ, բազմութիւնը սկսած էր խռնուիլ սրահին մուտքին, սպասելով որ դուռները բացուին:

Կալան, որ կը վայելէր քաղաքապետ Անտրէ Սանթինիի պատուոյ նախագահութիւնը եւ որու ներկայ էր նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ է. Նալպանտեան սկսաւ ժամը 21-ին: Շրջ. վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Լիլիան Փեքմէզեան խօսք առնելով (ֆրանսերէն) ներկայացուց Ժիւրայի լեռներուն ծոցը գտնուող կազմակերպութեան օդափոխութեան կայանը, որ երբ կը գնուէր 1953-ին, փոքրիկ ագարակ մըն էր միայն: Այդ թուականէն ի վեր, աշխատանքներ, նորոգութիւններ, օրէնքներու պատշաճեցումներ կը կատարուէին, տարուէ տարի աւելի լաւ պայմաններու մէջ ընդունելու համար մանուկներու եւ պատանիներու սերունդներ: Տիկին Փեքմէզեան անդրադարձաւ նաեւ Կապոյտ Խաչի ընդհանուր գործունէութեան իր հիմնադրութենէն 1928-էն ի վեր, բոլոր մարզերու մէջ: Օդափոխութեան կայանը այժմ պէտք ունի գաղութին զօրակցութեան կարենալ գլուխ հանելու համար անհրաժեշտ դարձած նոր աշխատանքներ, ալ աւելի լաւ պայմաններ ստեղծելու նպատակով: Խօսքին վերջաւորութեան շնորհակալութիւն յայտնեց Պր. Անտրէ Սանթինիի, գեղարուեստական յայտագրին սիրայօժար մասնակցողներուն եւ բոլոր անոնց որոնք զօրավիգ են Կապոյտ Խաչին ու հրաւիրեց Իսիի քաղաքապետը քանի մը խօսք ըսելու: Պր. Անտրէ Սանթինի, որ երբեք չէ սակարկած իր համակրութիւնը հայ գաղութին, իր ուրախութիւնը յայտնեց կանանց այս երեկոյթին առթիւ, կիներ շնորհալի այլ վճռակամ: Շնորհաւորեց ցուցաբերուած միասնական ոգին, յիշեց նաեւ թէ այլ ձեռնարկ մըն ալ նախատեսուած է նոյն սրահին մէջ, Մարտ 24-ին, ի ներկայութեան Ղարաբաղի նախագահին, ի նպաստ Ստեփանակերտ կառուցուելիք հիւանդանոցին:

Այս ելոյթներուն աւարտին, օրուան խօսնակը՝ Յասմիկ Փափազեան ներկայացուց յայտագիրը, ճոխ, շա՛տ ճոխ, ըլլալու համար աւելի քան խճողուած յայտագիր մը: Եւ չորս ժամերու երկայնքին, յաջորդաբար բեմը գրաւեցին. - Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան պարախումբը, Զեփիւռ տրիօն, Ռոսինկփիլէյս նուագախումբը, Եղսօ, Կապոյտ Խաչի Փարիզի դպրոցին աշակերտներու երգչախումբը ղեկավարութեամբ Հայկ Սարգսեանի, դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան, երգչուհի Հերմինէ Երիցեան, Թաքսի, Նաւասարդ պարախումբը, Շուշան Օսմանճեան, Խաթունա, Ներկարարեան համոյթը, Նարեկ Տուրեան, արտասանող Ռազմիկ Աբրահամեան, Սերժ Աւետիքեան, հուսկ փակումը կը կատարէր Վիգէն, մասնակցութեամբ իր երկու զաւակներուն՝ Վանիկ եւ Վսեմ: Մարթէն Եօրկանց չէր կրցած իր մասնակցութիւնը բերել առողջական պատճառներով եւ երկտողով մը իր ցաւը կը յայտնէր:

Զուզեցինք մանրամասնօրէն ծանրանալ գեղարուեստական այս ճո՛խ բաժնին վրայ: Կը խորհինք որ ձեռնարկողները ուզած էին բոլոր ճաշակներուն գոհացում տալ, նաեւ ապահովելով բազմաթիւ արուեստագէտներու մասնակցութիւնը ցոյց տալ Կապոյտ Խաչի վայելած համակրանքն ու ժողովրդականութիւնը բոլորին մօտ: Ընդունելով հանդերձ որ նպատակը կ'արդարացնէ միջոցները, չենք կրնար խուսափիլ նուազագոյն դիտողութիւն մը արձանագրելէ, ըսելով որ երեկոյթը ոչինչ պիտի կորսնցնէր, ընդհակառակն, եթէ աւելի կոկիկ եւ ներդաշնակ գեղարուեստական յայտագիր մը հրամցուէր, խուսափուէր բոլորովին աւելորդ միջնարարէ մը, նախապէս խնամք տարուէր բեմի թեքնիք գործողութիւններուն, որպէսզի առաջքն առնուէր ժամավաճառութիւններու եւ երեկոյթը չերկարէր մինչեւ առաւօտեան ժամը 1:

Բայց եւ այնպէս, կը յուսանք որ հարկ եղած արդիւնքը գոյացաւ նիւթական գետնի վրայ եւ Կապոյտ Խաչը պիտի կարենայ ձեռնարկել իր կայանին անհրաժեշտ աշխատանքներուն:

Ա. Մ.

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ ՆԵՐԿԱՐԱՐՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉՆԵՐԸ

Նիս քաղաքի Պարսամեան ամէնօրեայ վարժարանի վարիչներուն կողմէ վերջերս հաւաքոյթի մը հրաւիրուած էի, բայց չէի գիտեր անոր շարժառիթը: Մտերմիկ հաւաքոյթ մը պիտի ունենանք ըսուած էր, այդքան միայն:

Սուրբ Մարիամ Աստուածածին մատուռին գետնայարկը գտնուող «Օշական» սրահէն ներս մտնելէս քիչ յետոյ անդրադարձայ թէ բանն ինչո՞ւմն է: Պարսամեան ամէնօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ծնողքները սիրայօժար՝ ամբողջութեամբ ներկեր էին դպրոցը: Ներկը մեզմէ, ներկելը ձեզմէ դրութեամբ իրականացուեր է գործ մը որ ապահոված նիւթական խնայողութեան առընթեր, ունի նաեւ հոգեկան երեսակը:

Հաւաքին ներկայ էին վարժարանի պատասխանատուները, տնօրէնուհին, ուսուցիչներ եւ «ներկարարները՝ իրենց դպրոցական մանուկներով»:

Խանդավառ եռուզեռ մը կար երբ մեծերը կը խօսակցէին, իսկ փոքրիկները ազատութեան ծիածանը պարզած էին. կ'երգէին, կը ճռուողէին, կը պարէին, պարտէզ կ'ելլէին, ներս կը մտնէին, ուրախութեան ճիչեր կ'արձակէին: Կարծես թէ կը գիտակցէին համերաշխութեամբ, իրերօգնութեամբ կատարուածին կարեւորութեան:

Պահ մը լռութիւն խնդրեց հանդիսավարը եւ պարզեց այն ինչ որ էր նպատակը հաւաքոյթին:

Ամէն մէկ «ներկարար ծնողքի» համար յատկապէս պատրաստուած էին «շրջանակուած վկայական յուշագրեր», որոնք շնորհակալութեամբ եւ ցնծութեան ծափերով յանձնուեցան «ներկարարներուն»: Ինչպէս սովորոյթ է մեր իրականութենէն ներս, տուչութեան արարողութեան յաջորդեց փառաւոր ճաշ մը:

Հանդիսութեան աւարտին ներկաները հրաւիրուեցան այցելելու Պարսամեան վարժարանի համակարգիչներու սրահը: Ութ համակարգիչ՝ նուիրուած Նիս քաղաքի ղեկավարութեան կողմէ: Բաւարար՝ դպրոցին կարիքը լիովին դիմագրաւելու:

Ֆրանսայի լաւագոյն վարժարաններու չափանիշերով կատարեալ նախակրթարանի մը վերածուած է Պարսամեան դպրոցը: Փափաքելի է որ Նիսի 4000 հոգինոց հայ գաղութին իրականացուցածը, երկրիս 400.000 հաշուող հայութեան օրինակ հանդիսանայ: Վարժարանը այսօր ունի շուրջ 50 աշակերտ: Պարզ հաշուով մը՝ եթէ կարելի ըլլայ իրականացնել «փափաքելին», Ֆրանսայի տարածքին 5.000 մանուկներ եւս պիտի կարենան հայաշունչ դաստիարակութիւն ստանալ:

Վ. ԱՃԷՄԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՀԱՆ Ռ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
ԿԵԱՆՔԸ
ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Պատրաստեց՝
ԶԱՔԱՐԻԱ ՔՀՆՑ. ՍԱՐԻԲԷԿԵԱՆ

Սրբոց Յակոբեանց տպարան,
Երուսաղէմ, 2001

պայթեցան, որքա՛ն փոշի բարձրացաւ եւ մտածել, որ նոյնքան ծուխ եւ փոշի պիտի բարձրանար, վեց ամիս վերջ, Նիւ-Եորքի զոյգ երկնաքերերէն...» - :

6. - Եթէ Օմար մոլլան Պուտիսթ եւ Պէն Լատէնը քրիստոնեայ դառնան, դարձեալ բան չի փոխուիր կացութենէն, որովհետեւ սա 1400 տարիներ առաջ ըսկըսուած գործողութեան մը ներկայ դըրսեւորումն է միայն որ մեր արեւմուտքը չուզեր հասկնալ: - «Քսան տարի առաջ, ոչ Օմարը կար, ոչ ալ Պէն Լատէնը, եւ աչքովս տեսայ թէ ի՛նչ կատաղութեամբ, եկեղեցիները կը քանդէին, խորանները կ'այրէին, սրբապատկերներ կը թքոտէին դաշոյններով ... քերէ որեւէ իսլամական երկիր, ուշ կամ կանուխ տակէն Աֆղանիստան կամ Իրան մը դուրս կու գայ:

7. - «Արեւմուտքի ճարտարարուեստին համար աշխատող ձեռքե՞ր. ի՞նչ աշխատող. կէսէն աւելին փողոցներու մէջ կը սլքտան. էրօինով, հաշիշով եւ գողութիւններով կը զբաղին. հիւանդութիւններ կը տարածեն եւ Ալ-Քաիտայի լաւագոյն ահաբեկիչներ կը հասցնեն»:

Երբ Արեւմուտքին Ամերիկաները գաղթեց, օրն ի բուն աշխատեցաւ, ճակատի քրտինքով երկիր կառուցեց եւ տեղ մը հասցուց իր ընտանիքը»:

8. - ... «Միացեալ-Նահանգները ընտրած եմ, հակառակ իր կոշտութիւններուն, վայրագութեան եւ սեռային ցուցամոլութիւններուն, իր մանիքէիզմին եւ իր տգիտութեան, հակառակ իր գեխութեան, որովհետեւ կը հիմնամ իր հանճարին, խիզախութեան, լաւատեսութեան եւ ինքնավստահութեան վրայ: Կը յարգեմ իր աննախընթաց յաջողութիւնը որ հազիւ 200 տարիներու ընթացքին կրցած է դառնալ երկրագունտի առաջինը որ ամէնուն նախանձը կը շարժէ: Այսուհանդերձ, մերժած եմ ամերիկեան հպատակութիւնը. ես կը մնամ եւրոպացի. զաւակը այն Եւրոպային որ հրաշալիքներ կառուցած է, հանճարներ տուած, որուն այսօրուան ժառանգորդները, սկըսած են քանդել այդ արժէքները, դառնալ պատեհապաշտ, անձնասէր, աննկարագիր, օրէ օր աւելցնելով ճպուռներու ճռճռոցը, որ ականջներս կ'ապականէ»... - :

162 էջերու մէջ իր մաղձը թափելով, Օրիանա Ֆալլաչի, Իտալիոյ օրաթերթերու եւ համացանցերու բոլոր էջերը զբաղեցուցած է այս օրերուս:

Բնական կու գայ հարց տալ թէ մետալին միւս կողմը նայա՞ծ է բնաւ:

ՅԻՊԷ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԸ.

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Ատիկա շատ պարզ է, - պատասխանեց բարապանը:

- Ուրեմն դուն գիտե՞ս այդ միջոցը:

- Արզա՛ր էֆէնտի, գիս ապուշ ասանակի մը տե՞ղ դրած էք, - ըսաւ բարապանը, որ արդէն քիչ մը սկսած էր գինովնալ, եւ լեզուին կապերը քակուած էին:

- Ուրեմն խօսէ՛, տեսնենք:

- Ատոր համար դատ վճարում մը պիտի չընէ՞ք...

- Ա՛լ երկար ըրիր, գիս կողոպտելու մի՞տք ունիս:

- Կատակ կ'ընեմ կոր, - պատասխանեց բարապանը՝ խնդալով եւ օղիի գաւաթը պարպելով:

- Է՛յ, բացատրէ՛, նայինք, սա միջոցը:

- Պարզապէս երկաթուղիի հայ պաշտօնեաներն են, որ այդ տեսակ նամակները կը բերեն, կը տանին:

Ատոնց անունը կրնա՞ս տալ:

- Չէ՛, անուններին չեմ գիտեր:

- Չե՞ս կրնար հասկնալ:

- Ինչպէ՞ս հասկնամ, իրենք անձամբ չեն գար Պատրիարքարան, այլ Հայտար փաշայէն կը ղրկեն ուրիշին ձեռքով:

- Հասկցի՛ր, թէ այդ ուրիշը ո՞վ է:

- Միշտ միեւնոյն մարդը չէ. այսուհանդերձ կ'աշխատիմ այդ մասին որոշ տեղեկութիւններ առնելու:

Արզար այլեւս գործ մը չունէր բարապանին հետ, օղիի շիշերուն դրամը վճարեց եւ ըսաւ.

- Ես կ'երթամ կոր, աշխատէ՛, որ փոխանակ երեք օրէն բերելու թուղթերը՝ աւելի շուտ բերես...

- Ձեռքէս եկածը կ'ընեմ, - պատասխանեց բարապանը, - դուք անհոգ եղէք:

- Մնաս բարով ուրեմն, դուն դեռ պիտի նստի՞ս:

- Այո՛, Արզա՛ր էֆէնտի, շիշ մըն ալ պիտի խմեմ:

Պատրիարքարանի պաշտօնեան հեռացաւ՝ առանձին թողլով բարապանը:

ԳԼՈՒԽ ԼԹ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Երկու օր ետքը բարապանը (*), իր խոստումին հաւատարիմ, Արզար էֆէնտիի կը բերէր Էրէյլիէն, Թարսուսէն եւ Օսմանիէէն եկած երեք տեղեկագիրներ, որոնք մանրամասնօրէն կը նկարագրէին հայ տարագիրներու անտանելի վիճակը եւ դրամական օգնութիւն կը խնդրէին:

- Ասոնք բուն իսկ բնագիրնե՞ր են, - հարցուց Արզար:

- Ո՛չ, - պատասխանեց բարապանը, - ընդօրինակութիւններն են միայն:

- Իսկ բնագիրնե՞րը:

- Ի՞նչ կ'ուզէք, որ ընեմ, եթէ բնագիրները բերէի՝ գործը մէջտեղ կ'ելլար, ասկէ զատ, ձեզի համար ի՞նչ կարեւորութիւն ունի բնագիրը:

- Իրաւունք ունիս, - պատասխանեց պաշտօնեան:

Եւ վճարեց որոշուած գումարը:

- Իսկ այս տեղեկագիրները Պատրիարքարան բերողին անո՞ւնը, - հարցուց Արզար:

(Շար. 185)

.

(*) Մեր թերթօնին դերակատարներուն մէջ գտնուող Պատրիարքարանի պաշտօնեային եւ բարապանին *թիփերը* թիւրիմացութիւններու տեղի տուած ըլլալով, պարտք կը զգամ յայտարարելու, թէ այդ երկու անձերը, ինչպէս նաեւ վէպին մէջ երեւցած կարգ մը ուրիշներ, ստեղծուած *թիփեր* են պարզապէս եւ որեւէ առնչութիւն չունին իրական անձերու հետ: Զայս կը ծանուցանեմ ի բուժումն գայթակղեալ մտաց (Ման. հեղինակի):

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–ին

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 22
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՐԷՃԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝

01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թագէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

⁂

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Մարտ 16, ժամը 14·30_ին, 32 Ավընիւ Սէն _ Ժերոմ, Մարսէյլ 13_րդ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս _ Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Ջապէլ Շալճեանի *մահուան առթիւ.* _

Դանիէլեան ընտանիք 30 Եւրօ, Մարտիրոս Գայյան, Արտեմիս Աչըգեան, Պատուականեան 20_ական Եւրօ, Գրիգոր Պարտադ 30 Եւրօ, Սէվրին Կէօնճիւ 40 Եւրօ, Մաթուպ 20 Եւրօ, Մուրթրագիս 20 Եւրօ, Թորոս Տէտէեան 30 Եւրօ, Լիւսի Ջնար 15 Եւրօ, Վաղարշակ Գալճեան 50 Եւրօ, Ագնիւ Հայկօղլու, Միհրանեան եւ Գումրու ընտանիք 30_ական Եւրօ, Աննա Գարաթէփէ 25 Եւրօ Աթլանթիք ելեկտրականութիւն 25 Եւրօ, Նոյէ Եօզթաշ 30 Եւրօ, Շահին Եչիլթէփէ 20 Եւրօ, Հրաչ Գումրու 100 Ֆր., Պարոյր Շահպազ, Այնաճը ընտանիք 20_ական Եւրօ, Մուրատ Գոչու, Միհրան Տէմիր 30_ական Եւրօ, Զաքար Հազալմազ, Խաչիկ Գէլէչ 50_ական Եւրօ:

⁂

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Ջապէլ Շալճեանի *մահուան առթիւ.* _
Սահակեան ընտանիք 30 Եւրօ, Սոնա Տօնիկօղլու 50 Եւրօ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամները, միասնաբար յարգելու յիշատակը իր հանգուցեալ անդամուհիներուն, Կիրակի, Մարտ 17_ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի տեղւոյն Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ժամը 11_ին:
Հոգեճաշ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, ժամը 12_ին: Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ 04 _ 78 _ 49 _ 28 _ 87 թիւին:

⁂

PROJECTION DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens de France
et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy

Images d'un nouveau voyage en septembre 2001

Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

⁂

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

SUR L'INVITATION DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT SIPAN-KOMITAS

Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles de la Ville
et la participation de la M C A d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16

ՏՕՆ է ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ մուտն ի վիրապն:
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը 17-ին,* ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ *եւ* ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ *ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն *պատարագէն առաջ:*
Ժամերգութիւն ժամը 8·45ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h

Animation SUNRISE
Ambiance assurée

Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91

339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 16
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Տօն Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն:
Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի Խորանը բացուած:
«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ Խորանը վերստին կը ծածկուի:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱԲՂ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

⁂

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻ*ներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ* ԱՐԵՒԱԳԱԼ*ի ժամերգութիւն կը կատարուի.* -
ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 17
«ԳԱԼՍՏԵԱՆ» ԿԻՐԱԿԻՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« R E N C O N T R E »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— *près Hôtel de Ville* —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30 et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎ 01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՇՏՈՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

նուիրուած՝ Քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակին

Կիրակի, Մարտ 17, ժամը 14·45–ին
Բարեգործականի սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris, Métro: Courcelles

8–էն 20 տարեկան պատանիներ եւ երիտասարդներ կ'արտասանեն հայ գրականութենէն բանաստեղծութիւններ

ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ. – Նորա Արմանի, Ժիրայր Բաքագեան, Ռազմիկ Աբրահամեան, Մովսէս Պչաքճեան եւ Արտաշէս Ոսկանեան

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ժ Ի Ն
Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան *կը նուագէ*
Ստեփան Էլմասէն, Քարլ Միքուլիէն եւ Ա. Բաբաջանեանէն կտորներ
Ֆէլիքս եւ Նելլի Սիմոնեան՝ *թաւջութակ եւ դաշնակ, կը նուագեն Եդուարդ Պաղտասարեանէն, Մակար Եկմալեանէն, Կոմիտասէն եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանէն կտորներ*

——— Buffet ———

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ
Հայերէն գիրքերու, ձայներիզներու ցուցադրութիւն եւ վաճառք
Սիրով կը հրաւիրուի գեղարուեստասէր հասարակութիւնը, վայելելու համար հայ լեզուի, գրականութեան եւ նուագի այս խնջոյքը:
Ծախքերու մասնակցութիւն

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 16-17
SAMEDI - DIMANCHE
16-17 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.386
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
77e ANNEE — N° 20.386

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Մարտ 14 / 15)

«Ի՞ՆՉ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄ» ՀԱՐՑ ԿՈՒ ՏԱՅ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ

Սեւ ծովու տնտեսական գործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովին փոխ-նախագահ, Թուրքիոյ ներկայացուցիչ Ն. Չէթինքայա պատասխանելով իր երկրին կողմէ Հայաստանի շրջափակման մասին հարցումին, զարմանք յայտնելով ըսած է թէ չի հասկնար, ի՞նչ շրջափակման մասին է խօսքը: Անոր խօսքով՝ իրենք կ'ուզեն որ շրջանի բոլոր երկիրները իրարու հետ բարեացակամ յարաբերութիւններ ունենան: Աւելցուցած է տակաւին թէ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ տնտեսական յարաբերութիւնները դրական զարգացում կ'ունենան «եթէ անցեալին կատարուածը ապագայ չբերուի»: Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ կողմէն Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին, Թուրք պատուիրակը նշած է թէ պատմութիւնը քննարկել պէտք չէ: «Եթէ մէկ կողմը սկսի միւսը քննադատելու, կը գտնուին նաեւ միւս կողմը դատապարտող փաստեր եւ ատիկա ոչ մէկ բանի կը յանգեցնէ»: Թուրք պատուիրակը յետոյ նկատած է որ Թուրքիոյ մէջ բազմաթիւ Հայեր այնպիսի կեանքի պայմաններ ունին որոնք մատչելի չեն Թուրք բնակչութեան: Հայաստանի Հայերն ալ նման բարձրութեան կրնան հասնիլ, եթէ հետեւին բանականութեան եւ տրամաբանութեան եւ ոչ թէ զգացումներու:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԷՄ Է ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻՆ ՓԱԿՈՒՄԻՆ

Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութեան Մոսկուայի հանդիպումներուն ռուսական կողմը յայտնած է թէ Երեւան ի զուր խոստացած է Եւրոպական Միութեան փակել ատոմակայանը: Մոսկուա համոզուած է որ Հայաստան ճիշդ կ'ընէ կայանին ներկայիս գործող արտադրիչներուն հատ մը եւս աւելցնելով: Առաւել մեծ քանակութեամբ ելեկտրականութիւն ձեռք ձգելով, Երեւան Վրաստանի վրայ ազդելու հզօր լծակի կը տիրանայ: Հայ խորհրդարանականներու խումբը պարտաւոր եղած է ժխտելու ատոմակայանին փակումին մասին Եւրոպական Միութեան խոստում տալու լուրը:

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ ԿԱՆԽՈՒԱԾ

Երեւան - Մոսկուա թռիչքի ճամբորդներէն Արթիւր Գրիգորեան փորձած է ապօրինի ճամբով երկրէն հանել երկու գեղանկար, պրոնզէ արձան մը եւ սափոր մը: Իսկ Երեւան - Թեհրան հանրակառքի մէջ իրանցի վարորդը փորձած է մաքսանենգել պատմական ու թանգարանային արժէքով չորս պարսկական գորգեր, զանոնք կառքին յատուկ մէկ գաղտնարանին մէջ պահելով: Երկու պարագաներն ալ կանխուած են:

Պ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Նախագահին առընթեր մարդու իրաւունքներու յանձնաժողովին նախագահ Պ. Հայրիկեան հրաժարած է այդ պաշտօնէն: Ընդունելով հրաժարականը, նախագահ Ռ. Քոչարեան յաջողած նկատած է յանձնաժողովին չորս տարուան գործունէութիւնը, ըսելով որ կարեւոր աշխատանք տարուած է զինեալ ուժերուն մէջ: Պ. Հայրիկեան ալ ըսած է թէ այդ ժամանակաշրջանին վեց հազար դիմում ստացած են քաղաքացիներէ որոնց մէկ քառորդը կրցած են գոհացնել: Ինք տրամադիր է վերադառնալու քաղաքականութեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՓԷՐ ԿԱՌԹՈՆ «ԿԸ ՑԱՒԻՆՔ» ԸՍԵԼԸ ԲԱՒ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Եւրոպական Խորհրդարանի կովկասեան տեղեկագրին հեղինակը Փ. Կառթոն որ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար պայման նկատած էր Հայերու ցեղասպանութեան Անգարայի կողմէ ճանաչումը ու հրահրած Թուրք իշխանութիւններու զայրոյթի հակազդեցութիւնները, Պոլսոյ մէջ պատասխանած է «Ակօս» շաբաթաթերթի հարցումներուն: Ի միջի այլոց, Թուրքիոյ հակազդեցութեան մասին խմբագրապետ Հրանտ Տինքի հետաքրքրութեան որպէս պատասխան, ան ըսած է.

«Պարզապէս ցաւալի է անոր համար, որ թէ՛ թրքական լրատուները եւ թէ՛ Թուրք քաղաքագէտները կանգ կ'առնեն Տեղեկագրին միայն մէկ կէտին վրայ: Որովհետեւ, ես կը հաւատամ, որ այդ Տեղեկագիրը շատ մեծ ուշադրութեամբ եւ մանրակրկիտ քննարկումով պատրաստուած աշխատութիւն մըն է: Հայաստանի ներկայ քաղաքականութեան ու Լեռնային Ղարաբաղի եւ շրջապատին նկատմամբ ունեցած գործունէութիւններուն քննական մերժեցումով մը կը նայիմ եւ տեսութիւններս հանգամանօրէն արձանագրեցի նաեւ Տեղեկագրին մէջ: Հետեւաբար, Տեղեկագիրը խորքին մէջ հայկական տեսանկիւնէն դիտուած աշխատութիւն մը չէ, ոչ ալ հայանպաստ աշխատութիւն մը: Միայն թէ, ես եւ Եւրոպական Խորհրդարանի անդամ միւս բազմաթիւ պաշտօնակիցներս այն տեսակէտը ունինք, որ արդի աշխարհի միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ, պետութիւնները իրենց պատմութեան ժխտական եւ յոռի կողմերը երբեք պէտք չէ ուրանան: Միջպետական յարաբերութիւններուն մէջ՝ ապահովութեան տեսակէտով ճիշդ չէ չեղիլ դէպի ուրացումի ճամբան: Շատ աւելի լաւ է՝ արիաբար ոտքի կանգնիլ եւ յայտարարել, - «Այո՛, մեր պատմութեան մէջ այդ դէպքերը պատահեցան»: Ոչ ոք, ապրող ոչ մէկ Թուրքի, ոչ մէկ դէպքի համար կրնայ ամբաստանութիւն ուղղել: Ինչպէս որ այսօր ապրող Գերմանացիները Հրեաներուն կատարուածին համար, կամ Ֆրանսացիները՝ Ալժերիոյ մէջ պատահածներուն համար չենք կրնար ամբաստանել:

... Ես, անոնցմէ ոչ մէկուն մասին կը խօսիմ: Միայն թէ, այդ պետութիւնները եթէ սկսին ուրանալ բոլոր պատահածները, այն ատեն խառնաշփոթ եւ անկերպարան պատկեր մը երեւան կու գայ:

1915-ի դէպքերուն վերաբերեալ հակազդեցութիւններուն երբ կը նայիմ, խակապէս կը շուարիմ ու կը մնամ: Որովհետեւ, բոլորս ալ գիտենք թէ շրջանն ու ժամանակները բոլորովին տարբեր էին: Օսմանեան կայսրութիւնը բաժան-բաժան եղած էր: Թուրքիա ալ յեղաշրջում մը կատարելով այդ վարչաձեւին վերջ տուաւ: Նոյնիսկ Թալաթ եւ Էնվէր փաշաները ոչ միայն Հայերուն, այլ Առաջին Աշխարհամարտի շրջանին իրենց գործած յանցանքներուն համար մահուան դատապարտուեցան: Թերեւս ալ, վերջին ութսուն տարիներուն ընթացքին ամբողջ Թուրքիոյ մէջ բոլորն ալ մոռցուեցան: Ժամանակակից Թուրքիոյ մէջ, երիտասարդ Թուրքերը երբ նիւթը կը լսեն՝ տակնուվրայ կ'ըլլան ու ես շատ բնական, պարկեշտ եւ անկեղծ արտայայտութիւն մը ըլլալով կը տեսնեմ անոնց այդ հակազդեցութիւնը, որովհետեւ ոչինչ գիտեն անցեալին պատահածներուն մասին: Հայերը այն դժբախտութիւնը ունէին, որ սխալ ժամանակ սխալ տեղ կը գտնուէին: Սահմանին մօտ շրջանի մը մէջ պատերազմ կար: Ռուսերը կը ճնշէին: Հայերը Ռուսերուն մօտ էին եւ պետութիւն հիմնել կ'ուզէին: Այս բոլորը ճիշդ են: Օսմանեան կայսրութիւնն ալ յուսահատութեան մատնուեցաւ, որովհետեւ սկսած էր բաժան-բաժան ըլլալ եւ Հայերու յառաջացումն ու զարգացումը իբրեւ վտանգ կը տեսնէր իր գոյութեան համար: Ասոնք ալ ճիշդ են: Բայց բոլոր ասոնք մէկուկէս միլիոն Հայերու բնաջնջումին համար որեւէ արդարացուցիչ պատճառ ըլլալով կարելի չէ ցոյց տալ: Մէկուկէս միլիոն մարդու ոչնչացումը չէք կրնար նաեւ իբրեւ տեղական քաղաքագօրքի արարքը ցոյց տալ: Այս կէտին վրայ, կազմակերպեալ սպանդի մը հաւանականութիւնը կը ցցուի մեր դէմ եւ այս պարագային՝ Թրքական դատարանները իսկական ամբաստանեալները կը գտնեն. այդպէս ալ եղաւ, յանցագործները դատուեցան, ուրեմն, ինչո՞ւ ութսուն տարի վերջ այս աղմուկն ու թոհուբոհը...: «Այո՛, Օսմանցիները այս բանը ըրին: Նոյնիսկ մենք ալ զանոնք կատարողները պատժեցինք: Ասիկա, մեր պատմութեան մէջ սեւ արատ մը ըլլալով կը մնայ ու շատ կը ցաւինք պատահածներուն համար» ըսելը բաւարար պէտք է ըլլայ»:

«Ակօս» - Մարտ 8

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ Եւրոպական վեհաժողովը բացուեցաւ Մարտ 15-ին ծանր մթնոլորտի մը մէջ: Գլխաւոր պատճառը կու գայ Ֆրանսայէն, քանի Շիրաք եւ Ժոսփէն, որ մէկ ձայնով կ'արտայայտուին այս նիւթին շուրջ, կը մերժեն ընթացք տալ եւրոպական պահանջներուն, ամբողջովին ազատականացնելով ելեկտրականութիւնը: Յանձնախումբը առաջադրած էր այդ ճիւղին ամբողջական ազատականացումը 2003-ին ձեռնարկութիւններու համար եւ 2005-ին՝ անհատներուն: Հարցը առկախուեցաւ 2001 Մարտին Սթոքհոլմի վեհաժողովին Ֆրանսայի կողմէ, որու զօրավիգ էր Գերմանիա: Ելեկտրականութեան (Է. Տէ. Էֆ.) եւ Տնտեսական նախարարութեան ճնշումին տակ, Ֆրանսա յայտնեց թէ կարելի է նախատեսել մասնակի ազատականացում մը ձեռնարկութիւններու համար, թուական մը ճշդելով: Ֆրանսայի մէջ, ելեկտրականութիւնը մենաշնորհ մըն է եւ ոչ մէկ քաղաքական դէմք կը համարձակի, մանաւանդ այս ընտրական շրջանին մէջ, գաղափարն իսկ առաջ քշել որ Պետութեան բաժինը կրնայ 50%-էն վար իջնել: Պրիւքսէլի այս պահանջին դէմ է, որ 20 հազար հոգի փողոց իջած էր Փարիզ Մարտ 14-ին, տողանցելով Պասթիյէն Օփերա, Սէ. Ժէ. Թէ.ի նախաձեռնութեամբ: Պարչելոնայի մէջ, 100 հազար էր ցուցարարներու թիւը: Ասոնք, ընդհանուր ձեւով, ընկերային Եւրոպա մը կը պահանջէին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, որ կ'ուզէ ապահովել արաբական պետութեանց զօրակցութիւնը Իրաքի դէմ առնելիք իր նախաձեռնութեան մէջ, պահանջեց Իսրայէլէն, որ քաշուի պաղեստինեան հողամասերէն: Իսրայէլ պարպեց Ռամալլան Մարտ 15-ին եւ կը պատրաստուի նոյնը ընել միւս շրջաններուն մէջ ալ: ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած էր, այս առընչութեամբ, որ Իսրայէլի այդ քայլը մեծապէս կը դիւրացնէ ամերիկացի բանագնացին՝ զօր. Զիննիի աշխատանքը: Մինչ այդ, սակայն, Թիւլքարէմի մօտ, իսրայէլեան բանակը երկու ոճիր գործած է 6 Պաղեստինցի սպաննելով, որոնց մէջ Ալ - Աքսայի մէկ պարագլուխը: Նոյն օրը, Մարտ 14-ին, իսրայէլցի երեք զինուորներ ալ սպաննուած էին Գազայի ճամբուն վրայ: Ամէն պարագայի մէջ, Արաֆաթի համար, իսրայէլեան բանակին քաշուիլը, պարզապէս քարոզչութիւն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընտրապայքարը կը շարունակուի, միշտ նոյն անհամ պատկերը պարզելով: Մարտ 14-էն Ապրիլ 2, թեկնածուները պարտին Սահմանադրական Խորհուրդին յանձնել ընտրեալներու 500 ստորագրութիւն կրող թղթածրարը, որպէսզի կարենան իսկապէս թեկնածու ըլլալ: Լը Փէնի շուրջ 100 ստորագրութիւն կը պակսէր, ինչ որ վերգրուած է Ազգ. Ճակատի նախագահը: Բազմաթիւ քաղաքապետներ, որոնք գրաւոր խոստումներ տուած էին իրեն, յետագային հրաժարած են Շիրաքեաններու ճնշումին եւ սպառնալիքներուն տակ, ըստ իրեն: Գլխաւոր երկու թեկնածուները կը շարունակեն իրենց հանրաժողովները: Շիրաք 12 միլիոն տպաքանակով կը բաշխէ իր ծրագրի գրքոյկը, որու ամէն մէկ գլուխը կը սկսի սապէս. - «յանձնառու կ'ըլլամ»: Լիմոժի մէջ է, որ Ժոսփէն շեշտեց Շիրաքի հետ իր տարբերութիւնները: Ծանրանալով Ֆրանսայի ուժին եւ տկարութիւններուն վրայ, ինչ որ «երկու Ֆրանսաները» կ'որակէ, կ'ուզէ զանոնք հաշտեցնել:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ դիւանագիտական միջադէպի մը սեմին գտնուեցան Ա.Խ.Ս. Հռոմ - Կալաթասարայ ֆութպոլի մրցումէն ետք, Մարտ 13-ին եւ Անգարա իր դեսպանին միջոցաւ պաշտօնական բողոք մը ներկայացուց Իտալիոյ Արտաքին նախարարութեան: Արդարեւ,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ԲԵԼԱՌՈՒՍԻԱ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Մարտ 14-ին ձեռնարկած է Բելառուսիա պաշտօնական այցի մը. Նոյն օրը հանդիպում մը տեղի ունեցած է Արտաքին գործերու նախարար Մ. Խվոստովի հետ, քաղաքական փոխադարձ յարաբերութիւններու, տնտեսական գործակցութեան նիւթերով: Վ. Օսկանեան ընդունուած է բելառուս վարչապետ Գ. Նովիցկիի կողմէ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ «ԱՆԱՊԱՏԻ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐԻ»Ն

«Թրիատ էքսփլորասիոն» հրատարակչականէն այս խորագիրով, վերջերս լոյս տեսաւ 570 էջնոց հատոր մը որ կ'ամփոփէ լրագրող ու քաղաքական մեկնաբան Տիգրան Հայրապետեանի գրութիւններուն մէկ մասը, խմբագրութեամբ՝ Նազենի Ղարիբեանի: Այս հրատարակութիւնը կը նշէ երիտասարդ հրապարակագիրին մահուան երրորդ տարելիցը ու կը զուգադիպի Հայաստանի անկախ հանրապետութեան տասնամեակին: Խաչաձեւում մը որ առեւալ պարագաներու մէջ ինքնիրեն կը մատնէ մեր ժամանակակից իրականութեան տխուր կողմերէն մէկը:

Տ. Հայրապետեան Հայաստանեան մամուլի տարբեր անուններու էջերուն մէջ լոյս տեսած առաջին օրէն ուշագրաւ յօդուածներով կերպով մը ժամանակագիրն է նոյն տասնամեակին: Մտածող ու վերլուծող մշտարթուն դէպի իր էջերով, ան աշխատակցած թերթերուն տըւած է լրատուութեան առօրեայ գործունէութեան զուգահեռ, մնայուն խորքի բաժին ունենալու ոչ յաճախադէպ առիթն ալ: Վաստակ մը որ բնականաբար չէր կրնար հաշտ քալել առարկայականը միայն իր տեսադաշտին ապրանք նկատող մտայնութիւններու հետ: Երեւոյթ որ այնքան տարածուն է Հայաստանի մէջ, ընկերացած՝ լայնախոհութեան ամէն օր քիչ մը եւս նեղցող սահմաններու:

Հայաստանի 1991-էն զարգացող քաղաքական ընթացքը ներքին դիտանկիւնով ու նաեւ շրջանային, միջազգային լայն շրջանակի տակ նկատի առնող անոր էջերը լոյս տեսած են «Հայաստան - Միջին Արեւելք» հանդէսին, «Ազգ»ի, «Լրագիր»ի, «Դրօշակ»ի, «Նոր Ուղի»ի, «Մոլորակ»ի, «Առաւոտ»ի, «Շրջան»ի, «Օրագիր»ի, «Կենտրոն»ի մէջ, ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ հատորը լրացնող ցանկէն: Իրմէ կը մնան անտիպներ ալ որոնցմով, ինչպէս կը գրէ խմբագիրը իր յառաջաբանին մէջ, Թողօնին ընդհանուր ծաւալը կ'անցնի երկու հազար էջի սահմանները: Այսուհանդերձ, Տ. Հայրապետեան այն քիչերէն է որուն պարագային քանակը չի կրնար նկատառելի առաջին տուեալը ըլլալ, շրջանցելով որակը:

Հայաստանի համար ընտրական հեռանկարով այս օրերուն կարելի՞ է աւելի տեղին մատնանշում, քան՝ երիտասարդ հրապարակագրին համոզումը թէ «Ո՛չ տարաբնոյթ կոմունիստները, ո՛չ տարաբնոյթ "ազատական"ները, ո՛չ ՀՀՇ - Ղարաբաղ կոմիտէականները այլեւս ընդունակ չեն առաջնորդելու մեզ: Նրանք կարող են եւ պէտք է լինեն քաղաքական ներկապնակի բաղկացուցիչները, բայց երկիրը ԻԱ. դար պէտք է առաջնորդի մի ուժ, որ չի կրում պատմութեան մեղքի ծանրութիւնը...»:

Այդ ուժին 1999-ի Մարտին Հայաստանի մէջ բացակայութիւնը չէ՞ր արդեօք Տ. Հայրապետեանի անակնկալ, շշմեցնող ու ընդվզեցնող մահուան պատճառն ալ. մահ որ ներկայացուած ձեւով ու հաղորդուած կաղապարով խիկ քիչ մը շատ կը յիշեցնէր անցեալին սեւ էջեր (այս մասին տե՛ս՝ «Յառաջ», 1999, Մարտ 23 - «Դաժան, ընդվզեցնող եւ ստո՞յգ» Ա. Թոթոյեան): Տ. Հայրապետեան զոհը եղած էր ինքնաշարժի արկածի մը... երբ մօրը ծննդեան տօնը շնորհաւորելու կ'երթար գիշերուան ուշ ժամուն: Նոյն բացակայութեամբ չի՞ բացատրուիր մինչեւ այսօր այդ մահուան մասին հաւաստի լուսաբանութեան մը չգոյութիւնն ալ. մանաւանդ որ «արկած»ին պարագաները ոչինչ ունէին համոզիչ ըլլալու համար եթէ բացառենք այն հաւանականութիւնը որ Տ. Հայրապետեան ի՛նք գտնուած մայթին վրայ հրաւիրած էր մարդասպան ինքնաշարժը ու կամովին մնացած անոր ու շէնքին պատին միջեւ:

Ան ծնած էր 1964 Մարտ 18-ին. Սիբիրիա երկու տարուան զինուորական ծառայութենէն ետք վերադարձին, Արեւելագիտութեան ճիւղէն վկայուած երիտասարդը նախ կը մնայ երկրաշարժին ծնած քաղաքին մէջ, ապա Ղարաբաղեան շարժման յորձանքին: «Երկրաշարժից յետոյ ամիսներ շարունակ նրա յիրաւի անձնազոհ գործունէութիւնը դեռ երկար կը մնայ ածերուած Սպիտակի բնակիչների յիշողութեան մէջ...» կը գրեն հրատարակիչները: Իսկ Ղարաբաղեան շարժումը վճռապէս կը գծէ անոր յետագայ ճամբան որ ընդհատուեցաւ այնքան բրտօրէն, անակնկալ ձեւով:

Անկախ Հայաստանը օր մը պիտի հասնի՞ իր առաջին քայլերուն նուիրումով, անկեղծ սիրտհատնումով ու լաւագոյնին ձգտումով ընկերացող երախտաւորները յիշելու, անոնց արժանի գնահատանքը ընելու հանգրուանին: Մութի մէջ ձըգուած արարքներ, անտեսուած անուններ, քիչ մը շուտ մոռցուած յիշատակներ թերահաւատութիւն կը ներշնչեն լաւատես պատասխաններու: Սակայն, կը բաւէ յիշել որ տասը տարին ի վեր պատմութեան ծալքերէն դուրս բերուող խորհրդային գաղտնիքները այլ բան կ'ըսեն Լուսաբանութեան, արժեւորման կարգը անպայմա՛ն պիտի հասնի Տ. Հայրապետեաններուն ալ եւ «Անապատի հազար տարի»ն ատոր առաջին երաշխիքն է:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«Անապատի հազար տարի» - Տ. Հայրապետեան

Triade Exploration Ltd.
73, rue Lauriston, B.P. 267 Etoile,
75770 Paris Cedex 16

ՀԱՅՐԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«Այս երգերը լռելու իրաւունք չունեն - դրանք ծառերի նման իրենց մէջ են կրում ժողովրդի տարիքը, պատմութեան շերտերը...»

ՀԱՅՐԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Երկու տարի առաջ, 1999-ի Դեկտեմբերին, Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքեց՝ իր աննման երգով, իր իմաստութեամբ, իր պատմագիտութեամբ եւ հայրենասիրութեամբ հայ ժողովուրդին պաշտելի դարձած, Շատախի զաւակ՝ Հայրիկ Մուրատեանը: Շուրջ 40 տարի Հ. Մուրատեան իր հաւաքած եւ համադրած 250-է աւելի հայ ժողովրդական ազգագրական, ազգային - հայրենասիրական երգերն ու պարերգները երգած ու տարածած է հայրենիքի ողջ տարածքին եւ ռատիօ - հաղորդումներու միջոցաւ, հայրենիքէն դուրս ամէնուրեք՝ անզիւտ երկիւղածութեամբ եւ անզուգական քնարականութեամբ:

Անոր երգային հարուստ շտեմարանէն ստուար թիւ մը ներփակուած է «Հայրենի Երգեր» անունով ժողովածուին մէջ (1980, Երեւան), փրոֆ. Ալինա Փահլեվանեանի ներածականով, վերծանումներով եւ մասնագիտական բացատրութիւններով. հոն կը գտնենք նաեւ Հայրիկ Մուրատեանի համով - հոտով խօսքը: Այդ հատորը, որ այսօր մասունք մըն է մեր ազգագրական երգերու նուիրուած դասական հաւաքածոներու կողքին, ամփոփած է 123 երգեր: Այս հատորէն անկախ 1986-ին «Մէլոտիա» ընկերութիւնը լոյս ընծայած է Հայրիկին երգերուն նուիրուած 33 - պտոյտք ձայնասկաւառակ մը որ կը պարունակէ տասը ազգագրական եւ վեց հայրենասիրական երգեր: Իսկ անցեալ տարի լոյս կը տեսնէր խիտ սալիկ մը՝ ջութակահարուհի Նարինէ Դելալեանի (Հ. Մուրատեանի հարսը) եւ իր թոռան, Լեւոն Մուրատեանի կողմէ (Լիզպոն): Այս խիստ արժէքաւոր սալիկը կը կրէ, միայն 24 երգեր, այսինքն վերոյիշեալ հատորին պարունակած երգերուն 1/5-ը, իսկ Հ. Մուրատեանէն մեզի ժառանգ մնացած ընդհանուր երգացանկին հազիւ 1/10-ը:

Հայրիկ Մուրատեան ընթացիկ իմաստով - մէկ ձեռքին կիթառը, միւսին՝ միքրօն - բախտախնդիր Թափառաշրջիկներէն չէ, բնա՛ւ: Ան, Կոմիտասի նման, իր ընդերքին եւ արեան մէջ հայ երգը կրողն է, կրողն ու բաժնողը՝ ստեղծողն եւ ստեղծագործողը իբրեւ երգիչ (ոչ իբրեւ երգահան), ապա փոխանցողը եւ դաստիարակը՝ եթէ առնող գտնուի, այսինքն եթէ երգային «սերնդագործութիւն» գոյանայ: Իր երգերուն սուրբ մասունքը առնողներէն եւ ծաւալողներէն եղաւ վաղաժամ մահացող իր աղջիկը, Մարօ Մուրատեան: Մարօն նշանաւոր դարձաւ իր «Ակունք» համոյթով, որով հիմը դրուած եղաւ ազգագրական - տոհմիկ երգեցիկ գալիք բոլոր խումբերուն: Այդ արծաթահոս աղբիւրէն ըմպող մէկ ուրիշ հարազատ սանն է մեր մէջ գործող, հազուադէպ զգայնութեան տէր եւ «հայրիկային» քնքշութեան ոգիով ժառանգորդ՝ Փառէկ Նազարեանը, որուն երկրորդ խտասալիկին կը սպասենք մեծ անհամբերութեամբ:

Հայրիկ Մուրատեան հայ հողի ստորերկրեայ կանչը, սուրբ աշխատանքի ոգին եւ բիւրեղ երկնքին անմար ճառագայթը մեզի բերողը եղաւ:

Ան ծնած է Վանի նահանգի Շատախի գաւառի Ջնուկ գիւղը 1905-ին: «Դեռ մանուկ հասակից լսել եւ երգել եմ մեր նախնիների երգերը», կը պատմէ Հայրիկը: «Հիանալի երգիչներ էին իմ մայրը եւ հօրեղբօրս կինը», կ'ըսէ ան: Իր վրայ անջնջելի տպաւորութիւն գործած են համագիւղացիներէն երկու երգիչներ: Անոնցմէ Յարութիւն Գլանեանը կ'երգէր դիւցազներգական հին երգեր: Ջմոռնանք որ Սասունցի Դաւիթի վիպերգութեան ե՛րգով մեզի փոխանցուած հատուածները շատ բնորոշ կերպով կապուած են՝ ոչ թէ Մուշի, Սասնոյ կամ Վանի հետ, այլ Մոզսի, Շատախի եւ Ոչտունիքի:

Հայ երգը, գիտենք, մեր ժողովուրդի առօրեայ կեանքին, հոգեկան թէ կենցաղային, ամէնէն անմիջական եւ գեղեցկացած արտայայտութիւնը եղած է, մանաւանդ Վասպուրականի շրջանը, ուր հետզհետէ, երկար ժամանակի ընթացքին, բիւրեղացած են Հայրիկի երգած երգերը:

Հոն, ամէն ինչ, ամէն ատեն եւ ամէն տեղ երգով է կատարուած: Հայրիկ Մուրատեան կը վկայէ. «սէրը աշխատանքի, ընտանի կենդանիների, հողամշակման գործիքների, այգու, կալի, արտի, հասկի, պարտէզի, մայր հողի եւ նրա պարգեւած բարիքների նկատմամբ՝ աշխատանքային երգերի անսպառ աղբիւր եղած է»:

Հայրիկը կը շարունակէ ըսելով, «աշխատանքի գովքը արտայայտութիւն է գտնում անգամ կատակային, պարային, քնարական երգերում:

Գովերգւում է հոտաղը, հովիւը, մաճկալը, ճախարակ մանողը, սանդ ծեծողը, կով կթողը, գութանաւորը, խնոցի հարողը»: Հայրիկին խորիմաստ եզրակացութիւնն է՝ «իսկ աշխատանքի գովքը յատուկ է ստեղծագործ, խաղաղասէր ժողովրդին»: Արդարեւ Շատախին եւ Մոկաց աշխարհի ծնունդն են Կոմիտասի յայտնաբերած գլխիչ գեղեցկութիւններէն Սասունցի Դաւիթի վիպերգային պատառիկները, «Անտունի»ն, «Մոկաց Միրզա»ն եւ անսովոր հմայքի օրինակ «Արօրն ու Տատրակը»:

Հայրիկը հիանալի կերպով կը նկարագրէ երգասացութեան փոխանցումը եւ թափանցումը մատղաշ սերունդի երախաներու ենթագիտակցութեան մէջ. «սովորոյթ կար մեր լեռնաշխարհում, ամրան եւ աշնան գիշերները խարոյկ վառել որու շուրջը հաւաքւում էին մեր մեծերը, գերաններին եւ կոճղերի վըրայ նստում, սիրտ սրտի զրուցում իրենց յուզող հարցերի մասին, (...) հէքեաթներ, դիւցազնավէպեր էին պատմում, երգում, կատակում: Այս հաւաքոյթները նահապետական գիւղի «ակումբ»ներն էին, ուր շինական մարդիկ կատարելագործում էին իրենց ասացողական եւ կատարողական բնածին ընդունակութիւնները, մշակում էին հայրենի երգն ու բանը»: Ահա ուրեմն ենթահողը որուն ծոցին մէջ Հ. Մուրատեան ներծծած է հայ երգը: «Գիւղի փոքրիկները խռնւում էին խարոյկի մօտ շրջան կազմած իրենց մեծերի շուրջ եւ հմայւում իրենց ջիջանց զրոյցներով, երգերով (...), սովորում սիրել երգն ու պարը, ազնիւ աշխատանքն ու արդար վաստակը: Եւ երբ մեծերի խորհրդաւոր պատումների ու քաղցրաբոյր մեղեդիների հնչիւնների տակ փակւում էին այդ նիստերը, հոն փոքրիկներէն մին եղած է Հայրիկ Մուրատեանը: Այդ օրերուն իր լսած երգն ու բանը պահպանած եւ յարատեւած է իր ներաշխարհին մէջ. ան դաստիարակուած եւ դարբնուած էր ամրան գիշերներու «խարուկային դպրոց»ներուն մէջ...

Հ. Մուրատեան ոչ միայն մեզի բերաւ հայ աշխարհին պատկանող հին բայց միշտ նոր երգերը, իրենց գիւղա - գեղջկական հիւթեղ եւ հարազատ պատկերներով եւ նոյնքան արեւաբոյր զաւառաբարբառովը, այլ նաեւ հայրենիքին ձօնուած ազատատենչութեամբ շաղախուած ծանօթ կամ նուազ ծանօթ երգերը: Այս խրոխտ երգերը, Հայրիկին շունչին եւ ոգիին բովէն՝ դադրեցան լոկ մարտաշունչ քայլերգներ ըլլալէ եւ ստացան նոր փայլ, նոր երանգ եւ կշռոյթ: Անվարան կարելի է ըսել որ այդ հայդուկային երգերը գեղարուեստականացան Հայրիկին շունչով, մաս կազմեցին նոր եւ բարձրադիր ոլորտներու եւ մտան արուեստի բուրաստանէն ներս: Այսպէս, «Ձայն մը հնչեց»ը կամ «Զարթիր որդեակ» դուրս ելան խրախճանային եւ ակումբային նեղ շրջանակէն եւ, իբրեւ երգային պատկառելի ներբողներ, յարգանքով ու ակնածանքով ունկնդրուելու հրաւիրեցին մեզ:

Հ. Մուրատեանի երգերուն ժողովրդականացման մէջ իր դերը խաղաց Մարօ Մուրատեանի «Ակունք» խումբը. ան կը կատարէր այդ երգերը խմբերգային ձեւին մէջ: Հայրիկը ի՛նքը, երբեք կարիքը չզգաց ընկերակցութիւններու, նուագարաններու կամ յաւելեալ ճոխացումներու, ան երգեց միայնակ, երկինքը դիտելով, աստղերէն ներշնչուելով եւ հայրենի հողին լոյսով եւ ոգիով -

... լուսնակից աստղ կարէ
աստղերից կռնակ շարէ...

կամ -

... կանաչացաւ ծառն ի կաղնին
կանաչացաւ ծառ նօզերով
մեր թակաւոր տընով տեղով:

Ինչպէս Հայրիկը կ'ըսէր՝ այս երգերը լռելու իրաւունք չունին: Ահա ուրեմն անցեալ տարի Փորթուկալ վերահաստատուած Նարինէ Դելլալեան լոյս կ'ընծայէր Հայրիկէն 24 երգեր պարունակող վերոյիշեալ խտասալիկը: Հոն կը գտնենք արդէն դասականացած Մուրատեանի 30 տարիներու վրայ երկարաձգուած երգասացութենէն յատկանշական նմոյշներ՝ աշխատանքային (2), վիպական (1), հարսենական (2), քնարական (3), պանդխտութեան (2), կատակերգական (1), պարերգային (4), հովուական (1) եւ հայրենասիրական (8): Հայրիկ Մուրատեանի երգաոճը այնքա՛ն հատատուն է, զուլալ եւ առանձնայատուկ, որ առաջին շնչումներէն կարող ենք ճանչնալ իր շունչը եւ ըսել՝

«Հայրիկն է կ'երգէ»:

Հայրիկին ձայնը, լուսաթափանց եւ զնգուն, առաջին հերթին կը յատկանշուի իր խիտ մեղմութեամբ եւ գուրգուրոտ քնքշութեամբ: Անոր արուեստը տրամադրօրէն կը հակադրուի ներկայ՝ աղմըկարար, գոռացող եւ ինքնակեդրոն, իրենց լուծին սիրահարածներուն արպահատելի տարփանքներուն: Հայրիկը, այսուամենայնիւ, իբրեւ երգարուեստի գիտակ, կրնայ, ի պահանջել հարկին, ունենալ զօրեղ եւ թունդ արտայայտութիւններ եւ ցնցել մեր էութիւնը իր խիտ ուժգնութեամբ. օրինակ՝ «Ես վերու եղնիկ եմ» (բացակայ թէ սալիկէն թէ «Հայրենի Երգե՛ր» հատորէն) երգին բարձրադոյն ձայնանիշի կը զնգայ անիմանալի զօրութեամբ, մինչ այս երգը կ'ընթանայ նրբակերտ եւ կարօտաբոյր գեղգեղանքի: Ժողովրդական հեզ կամ խրոխտ շեշտերով, «Լորիկ»ը կամ «Լուսնի գիշեր»ը կը թափանցէ մեր ներսիդին եւ կը յուզէ մեր էութեան խորքը, ինչպէս «Անտունին» կամ «Արօր» Տատրակը: Այս երգայայտնութեան իմաստով Հ. Մուրատեան Կոմիտասի յաջորդը կարելի է համարել: Այո՛, ան, Կոմիտասի նման, ոչ միայն հաւաքող եղած է այլ կրող, սնուող - սնուցանող, ապրող - արարող: Եթէ Հ. Մուրատեանի երգերը լոկ հինգ գծերու վրայ հանգստացող ձայնանիշեր ըլլային մեր ձեռքին մէջ, ինչպէս երգարաններու մէջինները, մենք, նոյնիսկ երաժիշտներս, պիտի չկարենայինք թափանցել անոնց հիմնական ինքնատպութեան եւ լուսաթաթաւ ու կենսաթրթիռ հայկականութեան: Հայրիկը միայն «ճիչ» կամ «լաւ» երգող մը չէ, ան հայրենի երգը կը քանդակէ մեր ներքին, հոգեբանական քարանձաւներու ճակտին. այնուհետեւ մենք լիիրաւ հայ կը թրթռանք, մեր հիւսուածքին կենսական օղակները կը վերահիւսուին լիահնչիւն բարբախումներով:

Ահա ինչու ան ըսաւ՝ «այս երգերը լռելու իրաւունք չունեն», ահա ինչու նաեւ մենք գտնենք լսելու, ըմբոշխնելու եւ անոնցմով հաղորդուելու պարտա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐՈՒ ԹԻՒԵՐ

ՄԱԿ_ի երեւանեան գրասենեակին տուեալներուն համաձայն 1999_ի համեմատութեամբ, 8,4% նուազած է աշխարհի զարգացած երկիրները ապաստանի խնդրանքով դիմած Հայաստանցիներու թիւը: Այդ դիմումներուն քանակով Հայաստան, 1999_ին աշխարհի 11_րդ տեղը գրաւած էր, 2000_ին՝ 18_րդ, իսկ 2001-ին 22_րդ: 1999_ին համար տրուած թիւը եղած է 9·399, 2000_ին իջած է 8608 հոգիի:

Ապաստանի դիմումներուն մեծագոյն մասը ուղղուած է եւրոպական 23 երկիրներու որոնց գլխաւոր տեղը կը գրաւեն Գերմանիան, Պելժիան, Հոլանտան, բայց դիմումներ կ'ըլլան նաեւ Զեխիոյ, Սլովաքիոյ, Նորվեկիոյ, Աւստրիայի:

դրանք ունինք, մանաւանդ մեզ կլանող օտարոտի եւ անամէջ, անարուեստ եւ անզգայ ձայնային հեղեղատին մէջ որուն յորձանքին ենթակայ ենք օրն ի բուն, կամայ թէ ակամայ: Ահա փնչու Հայրիկին երգը մեզ կը գամէ մեր անցեալին որպէսզի չխոտորինք, ան մեզի կը ներարկէ մեր կորսնցուցած հողին ու օդին ոգին ու բոյրը: Եթէ կայ այսօր հայ մարդ որ չի զգար Կոմիտասն ու Հայրիկին երգը, պէտք է կասկածիլ անոր հայու էութեան վրայ եւ ջանք պէտք է թափել զայն վերամշակելու կամ վերլուտին հայացնելու:

Խօսք դիտակցելով այս երեւոյթին, կ'ուզեմ ընթերցողի ուշադրութեան յանձնել անփառունակ մէկ իրողութիւն: Ըստ հրատարակիչին, կարելի պիտի ըլլայ երկրորդ խիտ սալիկ մը պատրաստել Հայրիկին երգած, յիշեցնեմ, «աւելի քան 250» երգերէն: Հայրիկը ի'նքը ըսած է 1988_ին երբ իրեն այցելեցի Երեւանի մէջ: Այդ գանձերը պահուած են Երեւանի Արուեստի եւ Հնագիտութեան կաճառներէն ներս, փսկ Հեռուստակայանը ունի մօտ 70 երգեր: Արդեօք տակաւին «ո՞ղջ» են անոնք թէ կորած են, գողցուած կամ փճացած անհոգութեան պատճառով: Վերոյիշեալ սալիկին վրայ վստահաբար կարելի էր վերառնել եւ ներառել վերոյիշեալ պչլխեհ «Ես վերու եղնիկ եմ»ը կամ «Գուլէ հոյ Նար»ը, նաեւ «Մոկաց սարեր»ը կամ «Ճախրակ մանող»ը, որոնք տպուած են 1986_ի ձայնապնակին վրայ: Եթէ իրապէս Հայրիկին 40 տարուան երգային վաստակէն ողջ մնացած են միայն այս 24 երգերը, կը գտնուինք ահարկու աղէտի մը առաջ: Ահա այս ահազանգային երեւոյթին ընդառաջելով որոշեցինք կազմել Հայրիկ Մուրատեանի կարելի եղածին չափ լրիւ ձայնադարանը: Սկսելու համար մեր անմիջական շրջապատէն՝ եթէ կան անձեր որոնք ձայներիզներու վրայ ունին մասունքներ Հայրիկին երգերէն (անոնք ժամանակին կը սփռուէին ռատիօ _ հաղորդումներով) կը խնդրենք զանոնք ժամանակաւորապէս դնել մեր տրամադրութեան տակ:

Նարինէ Դեւլալեանի լոյս ընծայած խտասալիկը հարուստ է լուսաճաճանչ հայրիկեան երգերով, սկսեալ պարթաւ ու խայտացող «Իմ խորոտիկ եար»էն մինչեւ կատակերգ «Աղուէս»ը կամ «Լէ, լէ, իւլպանէ»ն: Բայց պիտի զրկուի՞նք միւսներէն: Հայրիկ Մուրատեան գիտէր «Արօր Տատրակ»ին մէկ եղակի տարբերակ որ սորված է իր մօրմէն, ան գիտէր «Ձայն մը հնչեց» հայրենասիրական երգին պերճ տարբերակներէն մին՝ վիպերգական ճոխութեամբ. կորսուա՞ծ է արդեօք: Ասոնք չկա՞ն այլեւս...

Ն. Դեւլալեանի սալիկը կը կոչուի «Մասունք Հայրենեաց»: Հակական մասունք արդարեւ, կաթիլ մը մասունք Հ. Մուրատեանի երբեմնի ճոխ շտեմարանէն, զուսպ արցունքներ ուրախութեան եւ թախիծի երբեմնի Հայրիկին ջրվէժող մեծութենէն:

Հայրիկ Մուրատեանի այս սալիկն վերջերս արժանացաւ Կլէնտէյլի մէջ կայացած «Արմինիըն Միւզիք Էվուած»ի «լաւագոյն ազգագրական ալպոմ»ի առաջին մրցանակին:

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՅՏՈՒՆԵԱՆ

«Առագաստ»
Կլէնտէյլ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՆ ԽՈՐԱՆԱԼ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

Երեւանի Խաչատուր Աբովեան Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնը սփիւռքահայ ուսուցիչների վերապատրաստութեան երկամեայ փորձից անցնում է նաեւ հայրենի ուսուցիչների վերապատրաստութեան ծրագրերի իրագործման:

2002 թ. Մարտի 6_ին ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութեան յանձնարարութեամբ կենտրոնում բացուեցին երկամսեայ դասընթացքներ Երեւան քաղաքի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան 200 ուսուցիչների համար: Մինչեւ Ապրիլ 28_ը ուսուցիչներն այստեղ կ'ուսումնասիրեն արեւմտահայերէն, արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրականութեան դասընթացքներ:

Բացելով դասընթացները՝ ՀՀ ԿԳ նախարարութեան Սփիւռքի բաժնի պետ Պր. Եուրի Նաւոյեանը համոզմունք յայտնեց, որ Հայաստանի ուսուցիչների հետ արեւմտահայագիտական խորացման աշխատանքները էապէս կը նպաստեն Հայաստան _ Սփիւռք կրթամշակութային երկխօսութեանը, կը զինեն ուսուցչին առօրեայ դասաւանդման ժամանակ ազգային մշակոյթի, գրականութեան եւ լեզուի նոր ճանաչողութեամբ, որի կարիքն ինքը, իսկապէս, զգում է:

Մանկավարժական համալսարանի ռեկտոր, Ակադեմիկոս Միսաք Դաւթեանը, որը, ի դէպ, ծագումով արեւմտահայ է, անչափ կարեւորելով այս նախաձեռնութիւնը, նկատեց, որ միայն «Մենք մէկ ժողովուրդ ենք, մէկ լեզու» ասելը բաւարար չէ, անհրաժեշտ են գործնական քայլեր, եւ համալսարանի «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնը գնում է կրթամշակութային հրաշալի նախաձեռնութիւնների: Մեզանում, գտնում է նա, նուազել են արեւմտահայերէնի զարգացման հնարաւորութիւնները: Եւ խնդիրը սփիւռքահայ ուսուցչի ուսերին միայն չպիտի մնայ: Մեծ է նաեւ հայրենի ուսուցչի դերը:

Կենտրոնի տնօրէն, փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանն իր խօսքում ծրագիրը գնահատեց իբրեւ նոր քայլ Հայաստանի կրթական համակարգում. Սփիւռք _ Հայրենիք յարաբերութիւնների մէջ լեզուի եւ մշակոյթի պաշտպանութեան խնդիրը եղել եւ մնում է առանցքային: Հատուածական խտրացումներից պէտք է անցնել հայեցի կրթական միասնութեան գիտակցութեան, որտեղ կարեւոր չէ՝ դու արեւելահայ ես կամ արեւմտահայ, կարեւորն այն է, որ իբրեւ ուսուցիչ զգաս, որ միասնական գրի ու գրականութեան դեսպանի պատասխանատուութիւնն ունես մեր օրերում:

Նա շնորհակալութիւն յայտնեց այս ծրագիրը հովանաւորող Լոս _ Անճըլըսի Պոլսահայ բարեկամներին, որոնց այս գաղափարի շուրջն է համախմբել Պր. Սիմոն Աճըլյանը, եւ արժանթինահայ բարերար Պր. Արմէն Մեծատուրեանին, որոնք հաւատում են ոչ միայն ծրագրի իրագործմանը, այլեւ Հայաստանում արեւմտահայ գրականութեան ու լեզուի զարգացման հեռանկարին:

Ուսուցիչների չորս խմբերում կը դասաւանդեն հանրապետութիւնում ճանաչուած գիտնականներ, իսկ ծրագրի աւարտին վերապատրաստուած ուսուցիչները կը ստանան ԿԳ նախարարութեան վկայագրերը:

Ելոյթներ ունեցան եւ աշխատանքների ուղղութիւնը իրենց ելոյթներում բարձր գնահատեցին Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական բաժանմունքի տեքան, փրոֆ. Արծրուն Աւագեանը, Երեւան քաղաքի Կրթութեան վարչութեան պետի տեղակալ, լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչուհի Սիլվա Աչոյեանը, Երեւանի թիւ 196 դպրոցից՝ ուսուցչուհի Սուսան Վարդանեանը:

Դասընթացները ընթանալու են Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը:

«ՍՓԻՒՌՔ»
ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻԿՈՍԻԱ «Արխանկելոս» (Հրեշտակապետ) վանքին մէջ, Մարտ 8_էն 11, տեղի ունեցած է միջազգային համագումար մը «Կրօնքներու եւ մշակոյթներու հանդիպում» խորագրով եւ կազմակերպութեամբ Կիպրոսի Քիքքոս վանքի մշակութային հիմնարկին: Ցանուն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին համագումարին մասնակցած է Վարուժան Եպիսկոպոսի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, բաղկացած Գեղամ Եպիսկոպոս Խաչերեանէ, Պարթեւ Վրդ. Կիւլիւմեանէ, Սեպուհ Սրկ. Դաւիթեանէ, Անդրանիկ Սրկ. Աչճեանէ, Օր. Անի Լաչինեանէ, Տիկին Անահիտ Խաքիճեանէ: Բացման նիստին խօսք առած են Հանրապետութեան Նախագահ Գ. Գլերիտէս, Խորհրդարանի Նախագահը, Ռուսաստանի եւ Յունաստանի կառավարական անձնաւորութիւններ եւ ուրիշներ: Արամ Ա. Կաթողիկոսի ուղերձը կարդացած է Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Գեղամ Եպիսկոպոս, ապա խօսք առած են Պապին, Անկլիքան Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ հրեայ, իսլամ, պուտտայական, թաոիստ եւ հինտու կրօնքներու ներկայացուցիչները: Հանդիպումը վերջ գտած է ճաշով:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՄԲԻ ՆԻՍՏԸ՝ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, տեղեկատուական համակարգ, 7 Մարտի, 2002 թ. – Մարտի 4 – 6–ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում տեղի ունեցաւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Կանոնադրութեան յանձնախմբի հերթական նիստը՝ յանձնախմբի նախագահ, ԱՄՆ Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Տ. Վաչէ Արքեպիսկ. Յովսէփեանի նախագահութեամբ:

Նորին Սրբութիւն Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինութեամբ Յունուար ամսից յանձնախումբը գործում է նոր կազմով, որի մէջ ընդգրկուած են Կենտրոնական Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Տ. Մեսրոպ Արք. Գրիգորեանը, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնից՝ Սեւան Եպիսկ. Ղարիբեանը, Արարատեան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Նաւասարդ Եպիսկ. Կճոյեանը, Անգլիայի թեմի առաջնորդ Տ. Նաթան Եպիսկ. Յովհաննիսեանը, Տ. Մամբրէ Քհնյ. Գուգուեանը՝ ԱՄՆ Արեւելեան թեմից, Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքութիւնից՝ Պ. Սեդրակ Տավուտեանը, ՀՀ դատաւոր Տարիէլ Բարսեղեանը, Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդի անդամներ Ռաֆայէլ Պապայեանը եւ Ազատ Բոզոյեանը: Եռօրեայ նիստերի ընթացքում Կանոնադրութեան նոր յանձնախումբը, շարունակելով նախորդ յանձնախմբի աշխատանքը, ամբողջութեամբ վերանայեց կանոնադրութեան նախագիծը՝ թեմերից ստացուած առաջարկութիւնների հիման վրայ կատարելով անհրաժեշտ փոփոխութիւններ: Առաջիկայում մշակուած նախագիծը կը ներկայացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ուշադրութեանը, ապա՝ կը քննարկուի Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդում:

Կանոնադրութիւնը վերջնականօրէն կը հաստատուի Ազգային – եկեղեցական ժողովի կողմից:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԱԳԱՍՏ
ամսագիր

Ազգային, գրական, մշակութային, հասարակական
Մարտ, 2002
1146 N. Central Avenue, Glendale
CA 91202-9925, U.S.A.

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼՋ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

_ Հասկցայ, որ բերողը միեւնոյն անձը չէ եղեր, այլ զանազան տարբեր անձեր, որոնց մէկուն անունը Արամ է:

_ Արամ ինչեա՞ն, _ հարցուց պաշտօնեան:

_ Չեմ գիտեր, ինքն ալ Հայտար փաշայի կայարանը պաշտօնեայ է եղեր:

Արդար խեկոյն փութաց Արթինի քով, որուն յանձնեց երեք տեղեկագիրները եւ միեւնոյն ատեն հաղորդեց բարապանին խօսքերը:

_ Հիմա, կարծեմ, փրկուեցանք, _ ըսաւ լրտեսը գոհունակ դէմքով մը, _ այս թուղթերը անմիջապէս պիտի տանիմ Պէտրի պէյին եւ վստահ եմ, որ շատ գոհ պիտի մնայ:

_ Կը յուսա՞ս, որ իրաւցընէ ա'լ վտանգը անցուցինք:

_ Այո', այս թուղթերը շատ թանկագին բաներ են եւ ճիշդ ատենին եկան, որովհետեւ այս առտու իմացայ, որ Աստիկ եւ Էմին հարցաքննուեր են, եւ շատ կը վախնամ, որ շատախօսութիւններ ըրած են:

_ Իրա՞ւ կ'ըսես, գիս նորէն դող հանեցիր:

_ Հոգ մի' ըներ, _ պատասխանեց լրտեսը, _ այս իրիկուն քեզի, իշալլահ, աղէկ լուրեր կը բերեմ, դուն ժամը վեցին զարեջրատուն գտնուէ':

Արթին խեկոյն գնաց միւտիւրիյէթ եւ ներկայացաւ ոստիկանութեան տնօրէնին:

Այս վերջինը զուարթ դէմքով մը ընդունեց զինքը:

_ Ո՞ւր ես երկու օրէ ի վեր, _ հարցուց:

_ Կարեւոր գործի մը ետեւէ էի, _ պատասխանեց լրտեսը:

_ Սա կեղծ տէրվիշին հետքը գտա՞ր:

_ Այդ մասին տակաւին պիտի չկրնամ ձեր վսեմութիւնը գոհացնել:

_ Ուրեմն ի՞նչ է կարեւոր գործ ըսածդ:

_ Պատրիարքարանէն տօքիւմաններ ձեռք ձգեցի:

_ Ի՞նչ տօքիւման:

_ Տօքիւմաններ, որոնք կ'ապացուցանեն, թէ Պատրիարքը յարաբերութեան մէջ է տարագիր եղող Հայերուն հետ, թէ նիւթական օգնութիւն կ'ընէ անոնց, հասկցայ նաեւ, թէ այդ յարաբերութիւնները ինչ միջոցով կը կատարուին:

_ Ա՞յս է կարեւոր գործ ըսածդ:

_ Կարծեմ թէ բաւական կարեւոր թուղթեր են բերածներս, եթէ ձեր վսեմութիւնը աչքը անցընէ՝ պիտի համոզուի այնպէս ըլլալուն:

_ Քանի՞ հատ են, _ հարցուց Պէտրի պէյ անտարբեր ձեւով մը:

_ Երեք հատ, _ պատասխանեց լրտեսը:

_ Ատոնց մէկ հատը Էրէյլիէն եկած է, այնպէս չէ՞:

_ Այո', _ կմկմաց Արթին՝ շփոթած:

_ Միւսն ալ Թարսուսէն:

_ Ճիշդ է:

_ Եւ երրորդն ալ Օսմանիէէն:

_Բայց ձեր վսեմութիւնը ուրկի՞ց գիտէ այս մանրամասնութիւնները:

_ Քու քովդ կարծեմ այդ տեղեկագիրներուն ընդօրինակութիւնները կան, _ շարունակեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

_ Այո', պէ'յ էֆէնտի, _ խոստովանեցաւ լրտեսը:

_Իսկ ես բնագիրները ունիմ:

Եւ Պէտրի պէյ դարակը բանալով՝ թուղթի ծրար մը տուաւ Արթինին եւ ըսաւ.

_ Բաղդատէ' քուկիններուդ հետ, տեսնենք նո՞յնն են:

(Շար. 186)

(Շար. Ա. էջէն)

մըցումի ատարին (1 – 1 արդիւնքով) բուռն միջադէպեր ծագած են Հռոմի ողիմպիական մարզադաշտին մէջ: Վերջաւորութեան սուլոցին, հռոմէական խումբին մէկ խաղացողը բախում ունեցած է Կալաթասարայի խաղացողներուն հետ եւ ուղղակի կռիւի վերածուած է: Ոստիկանները հասած են ու լախտերով փորձած հանդարտութիւնը վերահաստատել: Թուրքերը ամբաստանած են ոստիկանները լախտի այդ հարուածներուն համար, մինչ ոստիկանները առարկած են որ իրենք զիրենք պաշտպանած են: Թրքական պատուիրակութիւնը շատ ծանր խօսքեր ըրած է իտալացի ոստիկաններուն հասցէին, որոնց վերաբերումը արժանի էր «Մուսոլինիի Փաշիստ Իտալիոյ» ըսած է Արտաքին նախարարը՝ Ի. Ճէմ, մինչ վարչապետ Պ. Էճէվիթ կը դատապարտէր յարձակումները որոնց զոհ գացած են Կալաթասարայի խաղացողները:

ԻՐԱՆԻ նախագահը՝ Մ. Խաթամի պաշտօնական այցելութիւն մը կատարած է Աւստրիա Մարտ 11–էն 13: Եւրոպական Միութեան առաջին երկիրն է որ կ'ընդունի նախագահը երկրի մը, զոր Պուշ ներառած էր «Չարի առանցք»ին մէջ, ինչ որ Խաթամի դատապարտեց, ներշնչուած ըստ իրեն սիոնական շրջանակներէն: Տրամադիր է, սակայն, երկխօսութեան Ամերիկացիներուն հետ, բայց, բանալին անոնց ձեռքն է, ըսած է Քրոնըր Ցայթունկի:

ՍԵՐԲԻԱ ԵՒ ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՕ, նոր պետութիւն մը ծնաւ, որ կը փոխարինէ նախկին Եուկոսլաւիան: Մոնթենեկրօն հրաժարեցաւ անկախութեան իր պահանջէն եւ համաձայնութիւն գոյացաւ այս ձեւով:

ԱՄՆ-ու Արդարութեան Նախարարը՝ Ճոն Աշքրոֆ քննութեան մը հրահանգ տըւած է, որովհետեւ այս շաբթու ուսանողի մուտքի վիզա շնորհուած է Սեպտ. 11-ի ոճրափորձին ահաբեկիչներէն երկուքին: Պուշի համար նման բան մը «անընդունելի» կը գտնուի:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արեւմտեան շրջանին մէջ, հարիւրաւոր քրիստոնեայ ուսանողներ ցոյց մը ըրած են Մարտ 14–ին, բողոքելով սուրիական ներկայութեան դէմ, ինչ որ գրաւում կը գտնեն:

Վ. ԿԱՐՊԻՃԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Կարպիճեանի նախընթացը» խորագրին տակ, «Ֆիկառօ» Մարտ 15_ի իր թիւին կ'անդրադառնայ ենթակային ազատ արձակման 2001, Մարտ 19_ին, երկու ահաբեկիչներու հաւանական պայմանական ազատ արձակման առթիւ: Այդ ահաբեկիչները՝ Իպրահիմ Ապտալլա եւ Ռեժիս Շլէշէր (մէկը, 1982_ին ամերիկացի զինուորական կցորդ մը սպաննած էր եւ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած, միւսն ալ նոյն պատիժը կը կրէր, մասնակցած ըլլալով, 1983_ին երկու ոստիկանի սպանութեան): Վարուժան Կարպիճեանի մասին, թերթը կը գրէ թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր 1985 Մարտ 3_ին «սպանութեանց եւ ոճրափորձի մեղսակցութեան» համար ու կը յիշէ Օրլիի ոճրափորձին հաշուեկշիռը՝ ութ մեռեալ, 50 վիրաւոր: Կ'արձագանգէ անոր փաստաբանին՝ Ժերար Զօլաքեանի տուած բացատրութեան: Ան կ'ըսէ թէ Կարպիճեան շատ լաւ ընթացք ունեցած է բանտը: Միւս կողմէ, հայկական իշխանութիւնները, կը գրէ միշտ «Ֆիկառօ», ապահովութիւն տուած կ'ըլլան որ կ'ընդունին ահաբեկիչը եւ աշխատանք կուտան: Ազատ արձակումէն ամիս մը ետք արդէն, Վ. Կարպիճեան արտաքսուած է դէպի Հայաստան: Դատաւորները նաեւ քաղաքական դրդապատճառներ առաջադրած կ'ըլլան «Հայաստանի հանրապետութեան ըստեղծումը 1990_ին ԱՍԱԼԱյի զինեալ պայքարին դրդապատճառը ջնջեց: Կազմակերպութիւնը, այսօր, լուծուած է»: Գրութիւնը, զոր ստորագրած է Կիյոմ Փեռօ, կը վերջանայ սա խորհրդածութեամբ. – «Զախող նախադասութիւններ որոնք կրնան կարծել տալ որ ոճրափորձերը արդարացի էին» (լծծիծիմ որակումը կը գործածէ):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 23
Խս. օր Մեծի Պահոց
Ցիշատակ Ղազարու յարութեան:
Ժամը 16.30_ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի:

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30–ին:
Պատարագ ժամը 10.30_ին:
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16_ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45_ին:
Պատարագ՝ ժամը 10_ին:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30_ին:
Պատարագը՝ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17_ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–ին

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20
Կը քարոզէ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 20
ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« *RENCONTRE* »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

SUR L'INVITATION DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT
SIPAN-KOMITAS
Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles de la Ville
et la participation
de la MCA d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

PROJECTION DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens de France
et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy

Images d'un nouveau voyage en septembre 2001

Merzifon — Giresun — Chabin Karahissar — Trabzon — Enregistrement du dialecte Hamchen — Artvin — Ardahan — Kars — Ani — Mont Ararat — Lac de Van — Mont Sipan — Monastères Varak et Narek — Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun — Diyarbekir — Anteb — Marach — Zeytun — Hadjen — Sis — Adana — Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

**

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Ովսաննա Պլանկէօզեանի մահուան առթիւ:

Սրմապէկեան ընտանիք, Տանիէլ Սիմոնեան նուանիք 30_ական Եւրօ, Սիլվա Աշըգեան ընտանիք 300 Ֆր., Աբրահամ Դանիէլեան 200 Ֆր., Տարանի ընտանիք 30 Եւրօ:

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գարամանլեան ընտանիքէ 200 Ֆր. եւ 200 Ֆր. Մկրտիչեան ընտանիքէն Արշալոյս Գարակէօզեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէրչեանէ 77 Եւրօ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 19
MARDI
19 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·387 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·387

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ՝ ԻՐ ԱՆՑԵԱ՞ԼԸ

Լափալլիսեան ճշմարտութիւն մըն է հաստատել որ Ե· Հանրապետութիւնը նման անախորժ ընտրապայքարի հետ դէմ յանդիման չէր գտնուած : Արդարեւ, ի՞նչ է պարզուած պատկերը : Հին մարդիկ հրապարակ իջած են նոր ապագայի մը խոստումը տալու Ֆրանսայի :

Եօթը տարի առաջ, շատ հաւանաբար, երկու նոյն թեկնածուներն են որոնք դէմ դիմաց պիտի գտնուին ընտրութեան Բ· շրջանին, սա տարբերութեամբ, որ այս անգամ երկուքն ալ հանգամանքներ ունին, զորս չունէին 1995-ին : Մէկը Հանրապետութեան նախագահ է, միւսը՝ Նախարարապետ : Եւ կու գան մեզի ըսելու որ պիտի ընեն, այո՛, յանձնառու են ընելու ինչ որ չըրին, մէկը եօթը տարիէ ի վեր, միւսը՝ հինգ տարիէ ի վեր : Ի՞նչպէ՞ս հաւատալ, ի՞նչպէս համոզուիլ··· :

Եթէ, վերջին օրերուն ենթակաները սկսած են խօսիլ ծրագիրներու մասին եւ խոստումներ շռայլել, սկզբնական շրջանին, պարզուած պատկերը ալ աւելի ողբալի էր :

Երկու գլխաւոր թեկնածուները զբաղած էին անձնական յարձակումներով, մէկուն տարիքը, միւսին տրցկիստ անցեալը, ապա կողք կողքի, քէնոտ, բայց երեւոյթները փրկելով, կ'երթային Պարշելոնա յանուն Ֆրանսայի ըսելու համար, թէ, երբ հարկ է, Ֆրանսան մէկ ձայնով կը խօսի :

Նախագահական ընտրութենէ մը եօթը տարի առաջ, ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր երկիրը օրէ օր քիչ մը աւելի կը խրի ապահովութեան, խաթարումի, այլասերումի, բռնութեան ծոցը, մեծամասնութեան քաջալերութեամբ չըսելու համար մեղսակցութեամբ, այս երկու գլխաւոր թեկնածուներէն զատ ո՞վ կայ : Գրեթէ ամբողջութեամբ նոյն հիները, Ալլէթ Լակիյէէն Ժ· Մ· Լը Փէն, ծայրայեղ ձախէն ծայրայեղ աջ, որոնց երգած երգն ալ չէ փոխուած, պէտք ալ չունի փոխուելու, քանի գիտեն որ, ընտրութենէ ընտրութիւն, ինչ ալ ըսեն, ինչ յանձնառութիւն ալ ստանձնեն, վաղորդայն չունեցող խոստումներու սահմանի պիտի չանցնին :

Եւ ինչպէ՞ս խոր ցաւ չզգալ ի տես Ֆրանսայի մը, որ իր այս անկումային վիճակին մէջ, նոր վաղորդայնի մը երազն իսկ չունի :

Շիրաք եւ Ժոսփէն, յանկարծ, կ'անդրադառնան թէ երկրին վիճակը փայլուն չէ : Ընկերային անհաւասարութիւնը, անապահովութիւնը, գործազրկութիւնը, պատանեկան յանցագործութեան զգալի աճը կը մտահոգեն զիրենք : Ուրքա՞ն ատեն, ընտրապայքարի մը ժամանակաշրջանին միայն : Վաղը, ամէն ինչ կը մոռցուի հինգ տարիներու համար եւ Ֆրանսան կը վերագտնէ իր հոգերը :

Թերեւս, անպատեհ է այսքան յոռետես ըլլալ, երբ ժողովրդավար ընտրութիւններ յաջորդաբար նոր նախագահ մը եւ նոր Ազգային Ժողով մը պիտի շնորհեն երկրին : Ճիշդ է, բայց, ներկայացուած պատկերն է որ կը ստիպէ վանել անհրաժեշտ որեւէ լաւատեսութիւն : Արդարեւ, Ֆրանսայի քաղաքացիին քուէն, յաճախ այնքան հակասական է, որ ապահովութիւնն իսկ չկայ թէ, այս անգամ գոնէ, առաջքը կ'առնուի նոր համակեցութեան մը :

Եւ հակառակ այս մռայլ խորհրդածութիւններուն, հարկ է դեռ յուսալ որ անցեալի հին դէմքեր պիտի կարենան նոր ապագայ մը շնորհել Ֆրանսայի :

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

ԺԸՆԵՒ («Յառաջ»)· – Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման վերաբերեալ բանաձեւի նոր ծրագիր մը հրապարակ ելած է Ազգային Խորհուրդի մէջ դաշնակցային ժողովներու Մարտի նստաշրջանին ընթացքին : Զայն ներկայացնողն է Ժընեւցի Դեմոկրատ – քրիստոնեայ երեսփոխան Ժան – Գլօտ Վօտրօզ, որու զօրավիգ են ընկերվարական, կանաչ եւ այլ կուսակցութեանց երեսփոխաններ : Ասոնց թիւը 100-է աւելի է (200-ի վրայ), ինչ որ կ'երաշխաւորէ անոր իւրացումը Խորհրդարանի ամրան նստաշրջանին : 2001 Մարտ 13-ին, նման բանաձեւ մը առաջարկուած էր Լօզանի Համալսարանի Ազգ· Խորհրդական՝ Ժօզէֆ Զիսիատիսի կողմէ եւ մերժուած 70-ի դէմ 73 ձայնով :

Աւելին, Մարտ 20-ին, մարդկային իրաւանց խորհրդարանական խմբակը ունկնդրութեան հրաւիրած է Հայոց ցեղասպանութեան չորս մասնագէտներ· ասոնք են պատմաբաններ Իվ Թերնոն (Փարիզ) եւ Հանց – Լուքաս Քիէզէր (Պոլ), քաղաքագէտ Թեսա Հոֆման (Պէրլին) եւ Ըլտա, Գերմանիա պաշտած Թուրք լրագրողուհի : Խումբին կը նախագահէ Սէն – Կալի դեմոկրատ – քրիստոնեայ երեսփոխան Էօժէն Տաւիտ :

Յաջորդ օրը, Մարտ 21-ին, Իվ Թերնոն եւ Ըլտա կը մասնակցին դասախօսութիւն – վիճարկումի մը Ժընեւի համալսարանը, որու նիւթն է· – «Թուրքիոյ Ժխտողականութեան դէմ պայքարը», մեծարանքով մը Պոլսոյ հրատարակչուհի Այշէ Զարաքօլուի, վերջերս մեռած : Դասախօսութիւնը կազմակերպած են Զուիցերիոյ Հայկական Միութիւնը, Զուիցերիա – Հայաստան Միութիւնը եւ ԼԻՔՐԱՆ :

Զուիցերիա – Հայաստան Միութիւնը առաջնակարգ դեր խաղացած է այս ուղղութեամբ, ի նպաստ Հայ Դատին Զուիցերիոյ մէջ :

Վ· Օսկանեան Ժընեւ կու գայ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Վ· Օսկանեան Ժընեւ կու գայ Մարտ 23 – 25-ին : Ելոյթ կ'ունենայ ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց յանձնախումբին առջեւ, շեշտը դնելով 1915-ի Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման վրայ : Նախապէս հանդիպում մը կ'ունենայ հայ գաղութին հետ եւ պաշտօնի փոխանցման կը ձեռնարկէ Ժընեւի հայկական ներկայացուցչութեան ղեկավարին :

1996-էն ի վեր պաշտօնի գլուխ, Կարէն Նազարեան Երեւան կը վերադառնայ առաջնակարգ տեղ մը գրաւելու համար հայկական դիւանագիտութեան մէջ : Զինք կը փոխարինէ Զօհրապ Մնացականեան, որ Հայաստանի Լոնտոնի դեսպանատունէն կու գայ : Նոր դեսպանը լիազօրուած պիտի ըլլայ նաեւ Պէրն, ինչ որ նախընթաց մըն է Հայաստանի եւ Զուիցերիոյ յարաբերութիւններուն մէջ : Հայկական ներկայացուցչութեան ղեկավարը իր հաւատարմագիրը պիտի ներկայացնէ Միացեալ Ազգերու եւրոպական Գրասենեակին նոր տնօրէնին՝ Սերգէյ Օրչոնիկիձէի, Թոռը վրացի բոլշեւիկի մը, որ Ստալինի եւ Բերիայի հետ Խորհրդային Միութիւնը ղեկավարեց քըսանական թուականներուն : Զ· Մնացականեան նաեւ շփման մէջ պիտի մտնէ Ֆրանսայի Ժընեւի նոր դեսպանին՝ Պերնար Քէսէճեանի հետ, Քէ տ'Օրսէի թենորներէն :

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ ՄԷՋ, Ֆրանսայի նախագահն ու նախարարապետը, ինչպէս կ'ակնկալուէր, մէկ ձայնով արտայայտուեցան եւ յաջողեցան, գոնէ մասամբ, համաձայնութիւն ստեղծել, ինչ կը վերաբերի ուժանիւթի Ֆրանսայի տեսակէտին շուրջ : Այլ խօսքով, ելեկտրականութեան եւ կազի ազատականացումը պիտի սահմանափակուի ձեռնարկներուն եւ գործածուի 2004-ին : Շուրջ 400 հազար կը նկատուի համաշխարհայնացումի հակառակորդներու ցոյցը, որ խաղաղ սկսաւ, բայց, ինչպէս ամէն անգամ, վերջ գտաւ ծանր միջադէպերով, թալանով, վիրաւորներով : Միջադէպ մըն ալ պատահեցաւ մարզադաշտը, երբ 98 հազար հանդիսատեսներու առջեւ երկու խումբարարներ եկան խանգարելու Էֆ – Սէ Պարշելոնայի մրցումը Մատրիտի Ռէալին հետ եւ պաշք անջատողականներ ալ դաշտ իջան : Վեհաժողովը վերջ գտաւ Մարտ 16-ին :

ԿԱՌ ՍԷՆ – ԼԱԶԱՐԻ ՄԷՋ, որ ոչ միայն Փարիզի այլեւ Եւրոպայի ամէնէն բանուկ կայարանն է, խորհրդաւոր հրդեհներ պատահած են Մարտ 15-էն 16-ի գիշերը եւ Մարտ 16-ի առաւօտ, հսկայ վնասներ պատճառելով : Փճացած էին ելեկտրական եւ թեքնիք ցանցերը եւ երթեւեկը մեծ մասամբ դադրած էր Շաբաթ եւ Կիրակի Մարտ 16-ին եւ 17-ին, գրեթէ բնականոն էր Մարտ 18-ին, կարգ մը յապաղումներով : Հաստատուած է որ արարքը ոճրային բնոյթ ունի, բայց, դրդապատճառները յայտնի չեն :

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԻ ՄԷՋ (Փաքիստան) ոճրափորձ մը գործուեցաւ Կիրակի, Մարտ 17-ին, բողոքական եկեղեցւոյ մը դէմ, արարողութեան ընթացքին : Հինգ մեռեալ կայ, որոնց մէջ երկու Ամերիկացի եւ վիրաւորներ : Կը հաստատուի որ ահաբեկիչները կրնան շարունակել գործել երկրի մը մէջ, որ ամէնէն ապահովը կը կարծուի :

ԻՍՐԱՅԷԼ – ՊԱՂԵՍՏԻՆ հակամարտութեան կարգաւորման մը յոյսեր ծագած էին այլեւս Մարտ 17-ին, բայց երկու ոճրափորձեր եւս գործուեցան պաղեստինցի երկու քամիքազներու կողմէ եւ երկու Իսրայէլացիներ սպաննուեցան, նաեւ, իրենք : Միաժամանակ ամերիկացի բանագնացը՝ Զինի ջանք կը թափէ հրադադարի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար եւ այդ առընչութեամբ երկու կողմերու ապահովութեան սպասարկութիւնները հանդիպում ունեցած են :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ, կեդրոն աջ ընդդիմութիւնը յաղթեց երեսփոխանական ընտրութիւններուն իշխանութեան գլուխ գտնուող ընկերվարականներուն դէմ :

ԳԱԼԻԻ (Գոլոմպիա) մէկ աղքատ թաղամասին մէջ, ոչ շատ հեռու Պիլքազար եկեղեցիէն, երկու մարդասպաններ մոթոներու վրայ կրցած են սպաննել տեղւոյն արքեպիսկոպոսը՝ դերպ· Տուառթէ, որ նոր կատարած էր հարսնիք զոյգերու պսակը : Կրօնաւորը ծանօթ էր կեռիլլայի դէմ իր յարձակումներով :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ, ոճրային արարքները չեն դադրիր եւ շաբաթավերջին գինեալ 6 իսլամապաշտներ սպաննուած են ապահովութեան ուժերուն կողմէ, նոյն օրը (Մարտ 16) վեց մանուկներ վիրաւորուած էին շրջանին մէջ : Ամսոյն սկիզբէն ի վեր մեռեալներու թիւը 60 է : Մարտ 16-ին, խռովութիւններ ծագած են Քապիլիոյ մէջ, հակառակ նախագահ Պութեֆլիքայի որոշումներուն ի նպաստ Քապիլիոյ ժողովուրդին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 48-րդ անձ մը մեռած է հացադուլի հետեւանքով : Անդամ էր յեղափոխական ժողովուրդի ազատագրութեան կուսակցութեան ճակատին :

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ «ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ» ՈՒ «ՓԱՍՏԱՑԻ» ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺՈՂՈՎ...

«Մարմարա» կը հաղորդէ թէ Պոլսոյ մէջ Թուրք եւ օտար մասնակիցներով աշխատանքի ժողով մը տեղի ունեցած է Հայկական հարցին մասին, Մարտ 15-ին : Նախորդ իրիկունը մամուլի ասուլիսի մը Հայկական հետազօտութիւններու հիմնարկին նախագահը, նախկին դեսպան Էօ· Լիւթէմ ներկայացուցած է արտասահմանի մասնակիցները, որոնց միջեւ հեղինակները հակահայ հատորներու : Հայ մասնակիցներ, ինչպէս ըսուած է, հրաւիրուած, այլ չեն ընդունած հրաւէրը· անոնցմէ նշուած է Պոլսոյ Պատրիարքը :

Կազմակերպիչներէն Ա· Թէրզիօղլու շեշտած է թէ զեկուցողները նիւթը առարկայական ձեւով ձեռք պիտի առնեն, փաստերու լոյսին տակ, թէ պէտք չէ մոռնալ Թուրք մշակոյթին Հայերու նպաստը· ապա աւելցուցած է թէ «ի՞նչպէս Ս· Թէհլիրեան Թալաաթ փաշան սպաննած ըլլալու դատը շահեցաւ վարձկան վկաներ ապահովելով» :

Յայտնուած «առարկայական» կեցուածքներէն պէտք է նկատել վերջին տասը տարուան ընթացքին Հայերու 14 միլիոն տոլարով եւրոպացի դիւանագէտներ կաշառած ըլլալու տեսակէտը :

Մամուլի ասուլիսին ՀՅԴ-ն ալ առած է իր բաժինը երբ Պ· Շիմշիր որ Հայկական Հարցին մասին ութ հատորի հեղինակ է, ըսած է թէ Անատոլուի բնակիչ 634 հազար Հայերու ուղեղները լուացուեցան Դաշնակցութեան կողմէ որուն դրդումով ըմբոստացան :

Ժողովը որ կազմակերպուած է Թալաաթ փաշայի մահուան 81-րդ տարելիցին առթիւ, բացուած է Մշակոյթի Նախարար Ի· Թալայի ողջոյնի խօսքով· ան ալ յիշելով Հայերու արուեստի, մշակոյթի մարզերուն մէջ Թուրքիոյ բերած մեծ նպաստը, ըսած է թէ ցեղասպանութեան պնդումներու ընթացքին պէտք է նկատի առնուին երկու կողմին ալ ցաւերն ու տառապանքները :

Ելոյթ ունեցող Թուրք եւ օտար մասնակիցները գծած են պատկերը Հայերու եւ Թուրքերու համերաշխ համակեցութեան մը որ յանգած է հայկական ահաբեկչական արարքներու : Ատոր պատասխանատու նկատուած են կարգ մը օտար երկիրներու շահերն ու գրգռութիւնները : Խօսուած է Թալաաթի, Պ· Շաքիրի սպանութիւններուն, Հայերու տեղահանութեան, ԱՄՆ-ու մէջ ի գործ դրուած Հայերու ահաբեկչութեան, Ղարաբաղի հարցին մասին : «Մարմարա» հետեւեալ տողերով կ'աւարտէ լրատուութիւնը· –

«Զեկուցումները բաւական խիստ էին եւ ներկաներէն ոմանք ցաւ յայտնեցին թէ սա շրջանին, երբ այնքան լայն աշխատանք կը տարուի Հայերու ու Թուրքերու միջեւ հասարակշռութեան գետին մը ստեղծելու ուղղութեամբ, ոմանք չեն նախընտրած աւելի մեղմ խօսակցութիւններ ընել իրենց ձեռք առած նիւթերուն մասին» :

«ՀՄԸՄ-Ի ՎԱՐԴԻՎԱՌԸ»...

Փարիզեան սովորական օր մըն էր: Մեթրոյի անցքերու հրմշտուքները, վագոններու մէջի անձայնութիւնն ու անկենդանութիւնը ճաշակելէ ետք, ի վերջոյ շունչս առի Փորթ տէօ Շոսայի: Ժամադրուած էի ընկերոջս հետ, որուն հետ պիտի այցելէինք իր մօտիկ ազգականին: Ինծի համար անծանօթ մարդոց քով կ'երթայի, բայց եւ այնպէս քիչ մը քաջալերուած էի ընկերոջս պատմածներէն, որուն համաձայն մեզ հիւրընկալողները շատ հաճելի մարդիկ են, անոնք միշտ համով պատմութիւններ ու ուտելիքներ ունին, ինչպէս նաեւ _ թէեւ այս մէկը ինծի համար քիչ կարեւոր կը համարէի _ Վարդիվառը Լիբանանի մէջ նշանաւոր ֆութպոլիստ եղած է···

Այս խառն զգացումներով էի, երբ մեր առջեւ դուռը բացաւ եօթանասունի շուրջ եղող ու ամուր կազմուածքով ժպտադէմ մարդ մը, որ քանի մը «բարի եկաւ»եան ոճի բառեր փոխանակելէ ետք ընկերոջս հետ, ինծի դարձաւ ու շատ ինքնավստահ կերպով ինքզինք ներկայացուց.

_ Ես ՀՄԸՄ_ի Վարդիվառն եմ···

Տարօրինակ նախաբան մըն էր առաջին հանդիպումի մը համար: Բայց յաջորդող ժամերուն համոզուեցայ թէ որքան զօրաւոր եղած են ժամանակին այս երկու բառերուն զուգորդութիւնը: Մէկը միւսը հաստատող, մէկը միւսը ամբողջացնող, մէկը միւսին համ ու հոտ տուող: Եւ այս բոլորը այնպիսի հաճելի պատմութիւններու ճամբով որոնց մեծ մասը կերտուած է ֆութպոլի դաշտերուն վրայ՝ Լիբանանէն Պաղեստին, Սուրիայէն Կիպրոս եւ Թուրքիա···

Յաջորդող ժամերը ինծի համար եղան ժամանակին մէջ ճամբորդութիւն մը դէպի արեւելք՝ արեւելեան Միջերկրականի ափերը 1930 _ 40_ական թուականներուն: Անծանօթ ժամանակներ չեն ասոնք: Ծանօթ եմ անոնց գիրքերով, նկարներով, ֆիլմերով: Բայց թերեւս երբեք պիտի չերեւակայէի որ օրին մէկը այս ժամանակներուն գրեթէ կենդանի այցելութիւն մը պիտի տամ Վարդիվառին հետ, Վարդիվառին ճամբով, իր ֆութպոլային ապրող վկայութիւններուն միջոցաւ: Եւ երբ Վարդիվառը պատմէ իր մարզիկի անցեալը, իրեն համար ներկան կը սառի, անցեալը կը դառնայ բացարձակ գերիշխող, աշխարհագրական մէկ տարածք: Իրեն համար «քովի թաղը» իրենց տան մօտ գտնուող չինական թաղամասը չէ այլեւս, այլ Քարանթինայի քէմփի Ամանոսին մօտիկ թաղերն են, «քանի մը տարի վերջը» կրնայ համապատասխանել 40 տարիներու: Իսկ տան պատերուն զարդարանքը նոյնպէս կը փորձէին ապրեցնել այս իւրայատուկ անցեալը. Վարդիվառը բաժակով, Վարդիվառը ՀՄԸՄ ._ի խումբին միւս մարզիկներով, Վարդիվառը ՀՄԸՄ ._ի շքանշանով: Եւ այսպէս, ամէն ինչ շուրջդ կը դառնայ անցեալ, արագացնելով ճամբորդութիւնը դէպի այդ հին ժամանակները:

Անմիջապէս յայտնեցի որ ես ալ ֆութպոլի սիրահար մըն եմ: Այս մէկը կարծեմ պատճառ եղաւ որ Վարդիվառը զիս նկատի առնէ իբրեւ լուրջ ունկնդիր մը իր պատմութիւններուն. մէկը որ գիտէ գնահատել ու արժեւորել իր ֆութպոլային անցեալը, որ եթէ չեմ սխալիր, իր կեանքի ամէնէն յիշատակելի օրերով զարդարուած է: Իմ առջեւս դրաւ հաստափոր թղթածրար մը, որ ի յայտ եկաւ որ իր մարզիկի յուշերն են, շատ մանրամասն գրուած եւ հարիւրաւոր նկարներով ամբողջացուած: Յայտնեց որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի իր յուշերուն խմբագրութեան վրայ, փորձելով վերյիշել եւ վերակենդանացնել իրեն համար պատմական այդ պահերը: Իսկ այսօր, անոնք արդէն հաստափոր գիրքի մը ծաւալը ունին, եւ կը մտածէ շուտով զանոնք հրատարակել:

Յուշերու կախարդական այս թղթածրարը բացած էինք: Վարդիվառը էջերը կը դարձնէր, սեւ ու սպիտակ ու մաշած լուսանկարներ ցոյց կու տար, եւ ··· կը պատմէր, կը վերյիշէր:

Ես, ընկերս ու Վարդիվառը, միասնաբար յայտնուեցանք Լիբանանի արեւոտ ափերուն վրայ, ուրկէ տեղը կ'առնէր մեր «հերոս»ին ֆութպոլային ասպարէզը, կամ այլ խօսքով այս տարօրինակ ճամբորդութիւնը: Յետոյ իմացայ, որ ընկերս որ Վարդիվառին պատմութիւններուն հաւատարիմ ունկնդիր մըն է, արդէն քանի տասնեակ անգամներ մեծ համբերութեամբ կատարած էր նմանօրինակ «ճամբորդութիւններ»···

Քէմփի Ամանոս, Քարանթինա, Պէյրութի ծովափ, 1930_ական թուականներ: Այստեղ կ'ապրին Մարաշի շրջակայ գիւղերուն գաղթական բնակիչները: Վարդիվառն ալ անոնցմէ մէկն է: Ընկերներով կ'երթային մօտակայ մաւլախը (սպանդանոց) ուրկէ կը ճարէին մորթուած ոչխարի տիկեր եւ ··· ահաւասիկ ֆութպոլի գնդակը: Ֆութպոլ կը խաղային բոպիկ, քէմփի ճահիճներուն ու ցեխերուն մէջ, խօսելով թրքերէն, որ հայկական քէմփերու «պաշտօնական» լեզուն էր: Յետոյ կը յաճախէ Էշրէֆիէի Սէն Կրէկուար հայկական վարժարանը, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը սկսի ֆութպոլ խաղալ քիչ մը աւելի իրականի նմանող գնդակով: Ապա մաս կը կազմէ ՀՄԸՄ ._ի կրտսերներու խումբին, յետոյ առաջին խումբին, եւ արդէն մեծ յաջողութիւնները ծայր կ'առնեն:

Վարդիվառը կը պատմէ իր յուշերուն էջերը դարձնելով: Կը զգամ որ իրենց՝ քէմփի մէջ ապրող գաղթական Հայերուն համար, ֆութպոլը շատ հեռու էր պարզ մարզախաղ մը ըլլալէ: Անիկա կեանք մըն էր ամբողջ: Արձանագրուող իւրաքանչիւր ֆութպոլային յաջողութիւն կարծես յաղթանակ մըն էր գաղթականի իրենց կեանքի զրկանքներուն ու աղքատութեան դէմ, յաղթանակ մը ճակատագրին դէմ որ զիրենք այդ անցուկ ու լքուած վիճակին մատնած էր:

Վարդիվառին պատմութիւններուն մէջ այնքան յստակ կ'երեւին այս իրականութիւնները: Ֆութպոլի գնդակով եւ ֆութպոլի մարզադաշտերուն ու թրիպիւններուն մէջ, անոնք կ'արտայայտեն այդ տարիներու գաղթական կամ գաղթականի զաւակ Հայերու յաջողելու կամքը: Կ'արտայայտեն նաեւ այն հասկնալի ու խոր դառնութիւնը որ գաղթականները կը տածէին Թուրքերուն նկատմամբ. այս մէկը նկատեցի երբ Վարդիվառը պատմել սկսաւ իր հայ ընկերներուն հետ_նոյնպէս քէմփերու բնակիչներ_, Լիբանանի ազգային խումբին հետ իրենց մրցումներուն մասին, թրքական հաւաքականին դէմ, Լիբանանի, ապա՝ Թուրքիոյ մէջ:

Բայց ֆութպոլը նաեւ քէմփերու ներքին հարցերուն արտայայտութիւններն էին: Եւ այդ ժամանակներուն հարցերը անշուշտ քաղաքական խնդիրներ էին. դաշնակցական խումբ, հնչակեան խումբ, համայնավար խումբ, ռամկավար խումբ, մէկը միւսին ոխերիմ թշնամի, եւ, ինչպէս Վարդիվառը կը պատմէ, անոնց միջեւ մրցումները յաճախ կ'աւարտէին կռիւներով:

Բայց Վարդիվառը արդէն դարձած է ֆութպոլային աստղ: Ան մաս կը կազմէր ՀՄԸՄ ._ի առաջին կազմին, քանի անգամներ կը շահի Լիբանանի ֆութպոլի բաժակն ու ախոյենութիւնը, եւ ի վերջոյ մաս կը կազմէ Լիբանանի Ազգային կազմին: Իր մասին կը խօսին ու կը գրեն բոլոր Լիբանանցիները:

Անկէ ետք Վարդիվառին պատմութիւններուն մէջ ժամանակագրութիւնը կը խառնուի: Անցեալը գոյնզգոյն է, գունաւոր խճանկար մը, ուր գոյներու կարգ ու կանոն չկայ: Ամէն ինչ հոյակապ է, ամէն ինչ յիշատակելի, ամէն ինչ գոյնզգոյն: Այնպէս որ սկսած էր մեզ հրամցնել «համով պատառներ» իր այնքան հարուստ ֆութպոլային անցեալէն, առանց յարգելու ժամանակներու շարքը: Փորձեմ յիշել ինծի համար ամէնէն տպաւորիչները:

Ճակատում թրքական հաւաքականին դէմ, Լիբանանի ազգային կազմին հետ, կարծեմ 1948_ին: Վարդիվառը խմբապետն է եւ խումբը բաղկացած է վեց Հայերէ: Պէյրութի մարզադաշտը լեցուն է հազարաւոր հայ համակիրներով որոնք եկած են տեսնելու ոչ թէ Լիբանանի, այլ Հայերուն ճակատումը Թուրքերուն դէմ:

_ Կիսախաղը աւարտեցաւ առանց կոլի: Դադարին մեր ֆետերասիոնի նախագահին յայտնեցի որ յարձակողական դիծը պէտք է որ ամբողջութեամբ Հայերէ կազմուած ըլլայ, որովհետեւ Թուրքերուն դէմ մենք աւելի շատ տրամադրուած կը խաղանք: Նախագահը համաձայնեցաւ: Խաղը վերսկսաւ հինգ հայ յառաջապահներով: Ինկապէս ալ հայ մարզիկներս կը զգայինք որ ծարաւ էինք յաղթանակի եւ աւելի եւս կը խանդավառուէինք համակիրներուն բարձրաձայն քաջալերանքներուն տակ: Մեծ քառակուսիին մէջ, գեղեցիկ փոխանցում մը կատարեցի Սարգիսին եւ պոռացի «զնա, մայրը···», ու Սարգիսը կոլը նշանակեց: Ժողովուրդը ոտքի ելած էր: Թուրքերուն յաղթեցինք 3 _ 0 արդիւնքով:

Բայց կար տակաւին շարունակութիւնը···

Կարծեմ նոյն տարին Լիբանանի ազգային խումբը իր կարգին կը հրաւիրուի Անգարա, նոյն թրքական խումբին դէմ մրցելու համար: Մրցումը տեղի կ'ունենար Թուրքիոյ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի ներկայութեան: Նախքան խաղի սկիզբը, պէտք է կատարուի երկու կողմերուն դրօշակներու փոխանակում՝ երկու խմբապետներուն կողմէ: Վարդիվառը կը պատմէ թէ ինչպէս այդ պահուն կը գտնուէր հոգեկան անձկութեան մէջ, որովհետեւ ստիպուած էր բռնել թրքական դրօշը···

– Ե՛ս, ՀՄԸՄ–ի Վարդիվառը, դաշնակցական, ինչպէ՞ս բռնեմ Թուրքին դրօշը: Ձեռքս չայրի՞ր, չե՞մ անիծուիր: Նաեւ չէի կրնար այդքան մարդու առջեւ խլել դրօշակը, պատռել ու ոտքերուս տակ առնել: Յետոյ ··· ձեւով մը բռնեցի եւ մրցումը սկսաւ:

Մրցումը աւարտած էր Լիբանանցիներուն պարտութեամբ, բայց Վարդիվառին դրօշակեան արկածախնդրութիւնը տակաւին վերջ չէր գտած:

– Յաջորդ առտու երկու Թուրքեր պանդոկի սենեակիս դուռը զարկին եւ ըսին թէ գաղտնի ոստիկաններ են: Ցոյց տըւին նոյն օրուան թերթէն նկար մը, ուր ես ու թրքական խումբին խմբապետները դրօշակները բռնած էինք: Յետոյ ըսին թէ կը նկատենք որ մեր երկրին դրօշակը շատ անպատուաբեր ձեւով բռնած էք, զայն մօտեցնելով ձեր ոտքերուն արանքին: Շատ մաքուր թրքերէնով իրենց բացատրեցի որ կատարուածը թիւրիմացութիւն է, խաղէն առաջ ինչպէս ամէն ֆութպոլիստ, յուզումի մէջ, հեյեճանի մէջ կ'ըլլայ, մանաւանդ որ պիտի խաղայինք այսպիսի կարեւոր մրցում մը: Իրենց ըսի դուք ֆութպոլիստ եղա՞ծ էք, գիտէ՞ք թէ ինչ կը նշանակէ ֆութպոլ խաղալ նախագահի մը ներկայութեան: Այս վիճակին մէջ բնական է որ անուշադիր բաներ կատարենք: Գաղտնի ոստիկանները մեկնեցան առանց համոզուած ըլլալու···

Թուրքիա կատարուած իրենց այս այցելութիւնը խիկապէս հետաքրքրական էր ինծի համար: Վարդիվառին պատմութիւններէն կը նկատեմ թէ ինչպէս քէմփերու մէջ հասակ առած այս երիտասարդ Հայերը, ազգայնական տրամադրութիւններով ու Թուրքին դէմ խոր դառնութեամբ լեցուած, յանկարծ կրնային մտերմիկ բարեկամութիւններ ըստեղծել Թուրքերուն հետ: Այսպէս է օրինակ Քէնանի պարագան, որ Թուրք երիտասարդ սպայ մըն էր եւ շուտով կրցաւ մտերմանալ Վարդավառին ու իր հայ ընկերներուն հետ, դառնալով իրենց համար սիրելի եւ փնտռուած քարտաշ մը: Պարզ էր որ լեզուական ոչ մէկ խոչընդոտ կար Հայերուն ու Քէնանին միջեւ: Միշտ միասին կը պտըտէին, միասին կը ճաշէին: Թուրքերուն հետ հաստատուած այս բարեկամութիւնները զարմանք կը պատճառէին Լիբանանի կազմին ոչ-հայ անդամներուն:

Կար նաեւ Մեմետը, Անգարայի հաւաքականին խմբապետը, որուն կազմին դէմ մրցած էր Վարդիվառը թէ՛ Լիբանանի եւ թէ Թուրքիոյ մէջ: 1960–ական թուականներուն, Վարդիվառը նորէն կ'այցելէ Թուրքիա, իր զաւկին հետ: Անգարայի մէջ կ'իջեւանին պանդոկ մը, որուն ճաշարանին մէջ, օրին մէկը «փաշա» ուտելու պահուն, կը նկատեն ֆութպոլի կազմի մը մուտքը: Փաստօրէն այս խումբն ալ իջեւանած էր նոյն պանդոկը: Եւ այդ խումբին մէջ Վարդիվառը կը նկատէ Մեմետը, մօտ 20 տարի առաջուան Մեմետը, որ դարձած էր այդ կազմին մարզիչը: Յուզիչ հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ երկուքին միջեւ: Կը խօսին աղէկէն, անդէկէն: Միասին կ'այցելեն այն մարզադաշտը ուր իրարու դէմ մրցած էին: Կը վերյիշեն իրենց միջեւ մրցումները, Լիբանանի մէջ Թուրքերուն պարտութիւնը: Մեմետի ճամբով ի յայտ կու գայ թէ որքան ճնշիչ ու դժուար եղած էր Թուրքերուն համար հազարաւոր պոռթկացող Հայերու առջեւ կատարուած այդ մրցումը: Յետոյ Մեմետ կը վերյիշէ թէ Վարդիվառը բան մը գոռացած էր Սարգիսին՝ նախքան անոր կոլ նշանակելը: Կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ էր.

– Հէչ, իրեն ըսի, գնա՛ կոլ ըրէ···

– Ձէ, դուն ուրիշ բան ըսիր, հաստատօրէն կ'ըսէ Մեմետ:

– Դուն ինչպէս կ'ուզես այնպէս կարծէ, խորհրդաւոր ոճով մը կ'եզրակացնէ Վարդիվառ:

Բայց Վարդիվառի ֆութպոլային պատմութիւններուն մէջ, ինչպէս ըսի, կը գտնես նաեւ Սփիւռքի Հայերուն ներքին քաղաքական խնդիրները: Կը յիշեմ անոնցմէ քանի մը հատը:

1945: Լիբանանի ռուսական դեսպանատան նախաձեռնութեամբ կը ստեղծուի ֆութպոլի նոր ակումբ մը՝ Բաղրամեան, որ մեծ գումարներ ծախսելով, կը յաջողի շատ արագ կերպով հայ լաւագոյն մարզիկներէն շատեր իր կազմէն ներս առնել: Ան շուտով կը դառնայ Լիբանանի հզօրագոյն կազմը: Վարդիվառին ՀՄԸՄ.ը մեծագոյն տուժողներէն է: Կը կորսնցնէ յայտնի մարզիկներ, որոնց շարքին Հաճի Հայկը, Վարդիվառէն աւելի երէց, որ այդ ժամանակ կը համարուէր Լիբանանի լաւագոյն ֆութպոլիստը:

Բայց Բաղրամեանին պատմութիւնը երկար չի տեւեր: Մէկ–երկու տարի վերջ արդէն ծայր կ'առնէ դէպի Հայաստան ներգաղթը: Սուրիա ու Լիբանան նոր հաստատուած հայութիւնը չէր կրնար անտարբեր մնալ այս շարժումին նկատմամբ: Բաղրամեանի տղաքը կ'ըլլան առաջիններէն որոնք կը լքեն Լիբանանը ու կը հաստատուին Հայաստան: Վարդիվառը կը կորսնցնէ բազմաթիւ ընկերներ, որոնց շարքին Հաճի Հայկը:

Յետոյ Վարդիվառին պատմածներուն մէջ կան անշուշտ ՀՄԸՄ–ի միջմասնաճիւղային մրցումները, որոնք տեղի կ'ունենային Հալէպի կամ Պէյրութի մէջ եւ ի մի կը խմբէին այս երկիրներու նորահաստատ գաղութներու ֆութպոլի խումբերը: Պատմած ոճէն ու յուզումէն դատելով, այն տպաւորութիւնը ունէի որ այս մրցումները Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերուն համար ֆութպոլի համաշխարհային ախոյենութեան մը ազդեցութիւնը ունէին: Մարզադաշտերուն թրիպիւններուն մէջ հաւաքուած տասնեակ հազարներով խանդավառ Հայերը օրինակը կու տային ճակատագրին դէմ իրենց յաղթանակին, նոր կեանք ու նոր հորիզոններ կերտելու ձգտումին եւ զիրենք վերապրեցնողներն ալ, ինչու չէ, այս պարագային Վարդիվառներն էին, որոնք դարձած էին ֆութպոլային կուռքեր եւ կը ցնծացնէին, կը խանդավառէին, կը հպարտացնէին դաշտերուն մէջ հաւաքուած ժողովուրդը···

Եւ կը պատմէ···: Այս անգամ դէպքը տեղի կ'ունենայ 1947_ին կամ 1948_ին (*): Լաւ չեմ յիշեր:

– Հալէպի մէջ տեղի ունեցան ՀՄԸՄ-ի միջ-մասնաճիւղային մրցումները: Աւարտական հանդիպումը իրարու դէմ պիտի հանէր Հալէպն ու մենք՝ Պէյրութը: Մօտ երեսուն հազար Հայեր ներկայ էին մրցումին: Անոնց շարքին կար Փարիզէն այս առիթով հրաւիրուած Շաւարշ Միսաքեանը: Երկու խումբերս ալ շատ զօրաւոր էինք: Մինչեւ վերջին վայրկեանները ոչ մէկ խումբ կոլ նշանակած էր:

Մինչեւ որ···: Եւ Վարդիվառին պատմած պահուն աչքերուն մէջ կարծես կ'արտացոլան 1940_ականներու Հալէպի դաշտին, մօտ երեսուն հազար Հայերուն պատկերները, կ'արձագանգեն անոնց թնդացող ու թնդացնող ձայները···:

– Դաշտին մէջտեղէն գնդակը առի: Սկսայ յառաջանալ: Ոչ մէկուն փաստ տալու ժամանակ չկար: Անցայ քանի մը խաղցողներ: Անոնցմէ մէկը խաղի աւարտին ինծի խոստովանեցաւ որ քաջութիւնը չէր ունեցած դիմադրելու, այնքան որ ինքնավստահ ու կրակ դարձած կը յառաջանայի: Հասայ Հալէպի բերդին մօտ եւ այնտեղ հսկայ Ալեքսանը ոտքի զարկաւ ու իրաւարարը սուլեց փենալթի: Յաղթեցինք 1 – 0 արդիւնքով: Աչքերէս արցունքներ կը հոսէին: Բաժակը յանձնած պահուն, Շաւարշ Միսաքեանը ինծի ըսաւ. «Մի՛ յուզուիր Վարդիվառ, մեծ է ՀՄԸՄ–ը»: Նկատեցի որ իր աչքերն ալ արցունքոտած էին···:

Եւ այսպէս տարիները կ'անցնին: Վարդիվառը կը դառնայ առասպել մը Լիբանանի ֆութպոլի կեանքին մէջ: Այլեւս կասկած չունէի, ընկերոջս հաստատումները ճիշդ էին, Վարդիվառը հռչակաւոր ֆութպոլիստ մըն էր, Լիբանանի, Սուրիոյ մէջ: Անոր ֆութպոլային ասպարէզը դժբախտաբար կանգ առած է յարաբերաբար կանուխ: Այսպէս, 1952-ին,

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆԻ «ԲԺԻՇԿԸ» ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

1996 Ապրիլէն ի վեր, շատ կանոնաւոր հերթականութեամբ «Մշակութային» գործունէութեան մարզ են Թատերական ընթերցումները: Մշակութայինին չակերտները կ'ուզեն չեշտել այն հագուադէպ պարագան որ այս գործունէութեան ո՛չ բեմէջյլի, կամ սուրճի սեղան մը կ'ընկերանայ, ո՛չ ալ աժան ճաշակներու ենկարկում կ'ըլլայ լսարանը բազմամարդ դարձնելու նպատակով: Ձեռնարկները ունին իրենց հաւատարիմ հետեւողները որոնք սակաւաթիւ են անշուշտ. բայց անկեղծ հետաքրքրութեամբ ներկայ կ'ըլլան ընթերցումներուն, մեր թատերական գրականութեան մոռցուած, անյայտ մընացած մէկ հեղինակը, գործը ճանչնալու առիթէն օգտուելով: Ինչպէս ծանօթ է այդ հետեւողներուն եւ քանիցս գրուած ալ, թատերական ընթերցումները սահմանափակ կարելիութիւններու առջեւ ձեռնածալ չմնալու տրամադրութեամբ, թատրոնին եւ ընթերցումին միջեւ հանգրուան մը կը սահմանեն: Նպատակը՝ նուազագոյն միջոցներով թատերգութիւն մը կրութեան միատարածք միջոցէն բազմատարածք միջոցի մէջ գետեղելն է: Այս ձեւին շնորհիւ է որ վեց տարուան հետեւողական ընթացքը առիթ տուաւ մօտ յիսուն թատերգութիւն մոռացումի փոշիէն դուրս բերելու: Անոնց մէջ կային ծանօթ անուններու գործեր, բայց նաեւ բոլորովին անծանօթ, անտեսուած մնացած հեղինակներու շատ հետաքրքրական թատերգութիւններ:

Այս վերջին խումբի հեղինակներէն է Վալադ Վալադեանը, որուն երեք արամաներով կազմուած է թատերական ընթերցումներու 14-րդ շարքը: Առաջինը՝ «Բժիշկը» (1910) ներկայացուեցաւ Մարտ 10, Կիրակի օր, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Ա. Մանուկեան Մշակոյթի Կեդրոնի սրահին մէջ: Կովկասի հայկական գիւղ մը վայր առած խաղը նիւթ կ'ընէր հակառակ բոլոր աննպաստ տուեալներուն, հոն ծառայելու գացած երիտասարդ իտէալիստ բժիշկի մը կեանքը: Աննշան հպումներով, շատ դիւրութեամբ հայկական ներկայէն ալ պատկերը ըլլալու առակ գործը անդրադարձօրէն մէկդի ձգուած է մէկէ աւելի հաւանական պատճառներով. ինչպէս բացատրեց «Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան» ղեկավար Արբի Յովհաննիսեան, հեղինակին դաշնակցականի հանգամանքը անոր արտադրութեան փակի տակ պահուելուն պատճառ եղած է Հայաստանի խորհրդային տարիներուն: Յ. Օշականի սխալ դատումն ալ Վ. Վալադեանի թատերական արտադրութեան մասին, հաւանօրէն որոշ դեր մը ունեցած է անոր անտեսումին մէջ: Մինչդեռ, ինչպէս եղաւ Մարտ 10-ի ընթերցումին, ոչինչով ստեղծուած բեմական նուազագոյն յարդարանքի մը մէջ զետեղուած խաղը ի յայտ եկաւ որպէս հետաքրքրութեամբ հետեւելի բեմական գործ:

Անոր դերերը ստանձնած էր սիրողներու նոյն խումբը. Ժիրայր Զոլաքեան, Աստղիկ Շինկիթեան, Նոյեմի Իւսէֆի, Յարութիւն Խաչատուրեան, Ալպէր Ասատրեան, Վահրամ Աժտերեան, Նայիրի Յովսէփեան, Մարգրիտ Փէլթէքեան եւ Գաղիկ Մաթեւոսեան: Բեմական գործողութիւններու ընթերցումը կ'ընէր Արմինէ Գրիգորեան:

Ներկայացումին յաջորդած զրոյցին նիւթ եղան խաղին հարցադրումները, հակառակ հետեւողական գործունէութեան փոքրաթիւ լսարանի մը ներկայութեան պատճառները, հեղինակին կեանքը:

Վ. Վալադեան ծնած է Թիֆլիս 1883ին. բուն անունն է Մկրտիչ Վանեղեան: Տեղական ուսումէն ետք, արտասահմանի մէջ կատարելագործուելէ ետք վերադարձած է Կովկաս, նուիրուած կրթական եւ քաղաքական գործունէութեան: 1922-ին անցած է Պարսկաստան, ապա Լիբանան: Եղած է «Ասպարէզ»ի խմբագիր: Բ. աշխարհամարտէն ետք մեկնած ԱՄՆ: 1948 - 1952 վարած է Պոսթընի «Հայրենիք»ին խմբագրութիւնը: Հեղինակ է նաեւ պատմուածքներու, վէպերու: Իր թատերգութիւններէն երկրորդ մը, «Ժառանգութիւն»ը կը ներկայացուի Ապրիլ 7-ին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԻՒՆԷՍՔՕյի պալատի սրահին մէջ, Փետրուար 24-ին տեղի ունեցած է Հայ Սկաուտի Օրուան հանդիսութիւնը կազմակերպութեամբ Հ.Մ.Ը. Միութեան Լիբանանի Շրջանային վարչութեան սկաուտական խորհուրդին եւ խմբապետութեան, նախագահութեամբ Մարմնամարզի նախարար՝ Սեպուհ Յովնանեանի: Հ.Մ.Ը. Միութեան Շրջ. վարչութեան կողմէ, բացման խօսքը արտասանած է Շրջանային խմբապետ՝ Կարօ Մուրաճանեան: Կենդանի պատկերի մը ներկայացումէն եւ երաժշտական քանի մը կտորներու ունկնդրութենէն ետք, արաբերէն խօսք առած է Շրջ. վարչութեան ատենապետ՝ Ճոնի Արեւեան, որ անդրադարձած է Հ.Մ.Ը. Միութեան Լիբանանի մէջ 78 տարիներու գոյութեան: Ապա, ելոյթ ունեցած է Հ.Մ.Ը. Միութեան Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ՝ Բիւզանդ Թորիկեան: Ձեռնարկին աւարտին, Գեղամ Եպիսկոպոս Խաչերեան շեշտած է որ Հ.Մ.Ը. Միութիւնը միայն տարազ ու սկաուտական հանդիսութիւն չէ, այլ առօրեայ ներկայութիւն ակումբներէն դուրս եւ հանդիսութիւններէն անդին: Հանդիսութենէն ետք, շրջանային երեց ճիւղի կազմակերպութեամբ կայացած է Մշակոյթի Օր: Սրահի մուտքին զետեղուած են Հայ մշակոյթի զանազան բնագաւառներուն վերաբերող յատուկ բաժիններ:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պանքէ Հոլի մէջ, Յունուար 27-ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Եգիպտահայերու Ընկերակցութեան ծանօթացման հացկերոյթ մը տեղի ունեցած է, որու աւարտին դասախօսութիւն մը տուած է Սոնա Զէյթլեան, նիւթ ունենալով՝ «Եգիպտահայ գաղութին առաջին ոսկեդարը»: Զինքը ներկայացուցած է Տիկին Երան Զէլիքճեան: Սոնա Զէյթլեան ծնած է Եգիպտոս, յաճախած է Հելիոպոլսոյ Նուպարեան Ազգային վարժարանը եւ 1954-ին վկայուած է Գահիրէի ամերիկեան համալսարանի ընկերային գիտութիւններու եւ հոգեբանութեան բաժնէն ու ընտրած ուսուցչական ասպարէզ: Դասաւանդած է Այնճարի եւ Պէյրութի Ազգային վարժարաններու մէջ: Ապա, Սոնա Զէյթլեան ներկայացուցած է իր նիւթը, զոր աւելի հետաքրքրաշարժ դարձուցած է սահիկներու ցուցադրութիւնով:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 27-ին տեղի ունեցած է Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի շրջանաւարտներու 5-րդ համդիպում: Յանձնախումբին ատենապետը՝ Գէորգ Գարաբիկեան յայտարարած է որ նախորդ ձեռնարկներու հասոյթը պիտի յատկացուի Մոնրէալի Ս. Յակոբ Ազգային վարժարանի զինման: 90-ի շուրջ ներկաներ դիտած են ճեմարանի 50-ամեակին առթիւ Գալիֆորնիոյ մէջ կազմակերպուած պարահանդէսի տեսերիզը: Ապա, խօսք առած է Զեփիւռ Մուրալեան եւ ներկայացուցած ճեմարանին 2000 - 2001 տարեշրջանին պատկերը: Քարէն Եփփէ ճեմարանի աշակերտութեան թիւը 1150 է, ուսուցչական կազմն ալ կ'ընդգրկէ 120 ուսուցիչ - ուսուցչուհի: Վարժարանին Մոնրէալ գտնուող շրջանաւարտներու թիւը 150 է:

եգիպտական կազմի մը դէմ մրցած պահուն, հակառակորդ յետսապահ մը ծանրօրէն կը վիրաւորէ իր կրունկը եւ կանաչ դաշտերէն անվերջ կը հեռանայ Վարդիվառը:

Եւ կը մնայ անցեալը: Անցեալ մը որ միաժամանակ գաղթական Հայերուն պատմութիւնն է՝ քեմփերէն ֆութպոլի դաշտ, քեմփերէն Լիբանանի ախոյեան, քեմփերէն Սուրիա, Կիպրոս, Պաղեստին, Թուրքիա, քեմփերէն ներգաղթ ու Հայաստան, քեմփերէն կազմակերպուած ու զարգացած Լիբանանի հայկական համայնք:

Կը նկատեմ որ կէսօրուան մօտ ծայր առած այս «ճամբորդութենէս»» արդէն ժամեր անցած են: Կը նայիմ ընկերոջս, քիչ մը կը խղճամ: Ի վերջոյ շատ դիւրին չէ նոյն դիծին վրայ չարունակ ճամբորդել: Պէտք է վերադառնալ Փարիզ ու հրաժեշտ առնել աննման Վարդիվառէն: Յոյսով եմ որ չուտով իրականութիւն կը դառնայ իր ֆութպոլային յուշերը տպելու ծրագիրը: Բացի իր զուտ յուշագրական նկարագրութիւններէն, համոզուած եմ որ Վարդիվառին գործը տեսակ մը վերակենդանացումը պիտի ըլլայ անցեալի մը որուն այցելելու լաւագոյն առաջնորդներէն պիտի ըլլայ Վարդիվառը ինքը, եւ իր ֆութպոլի ասպարէզը:

Բայց նախքան մեկնիլս, հետաքրքրուած եմ իմանալ թէ արդեօք Վարդիվառը իր ընտանիքին մէջ ժառանգորդ մը ունեցա՞ծ է, իրեն պէս վարպետ ֆութպոլիստ: Մանաւանդ որ կը նկատեմ որ պատէն կախուած է յայտնապէս նոր նկար մը, պատանի մը՝ ֆութպոլի տարազով ու գնդակով: Հարցումիս կը պատասխանէ.

— Զաւակներէս ոչ մէկը ֆութպոլիստ դարձաւ: Բայց կրտսեր տղուս զաւակը, որ հազիւ տասը տարեկան է, Թեքսասի մէջ լաւ ֆութպոլ կը խաղայ: Իսկ իրմէ զատ, կայ իր քոյրը, որ աւելի պզտիկ է եւ իրեն համար կ'ըսեն որ բացառիկ ֆութպոլիստ է...:

Քիչ մը զարմացած հարց կու տամ, թէ եթէ այդպէս է ինչո՞ւ այդ աղջնակին նկարն ալ չկայ իբրեւ Վարդիվառին առասպելին ժառանգորդ:

Քիչ մը քմծիծաղով կը պատասխանէ.

— Չէ, ատի չըլլար, ատի չըլլար...:

ՎԱՀԷ

(*) Տ. Միսաքեան 1948-ի Զատիկին Հալէպ գտնուած է - ԽՄԲ.:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Լրտեսը արագօրէն աչք մը նետեց թուղթերուն վրայ եւ տեսաւ, որ իր գրպանը եղածներուն յար եւ նման էին: Իր ամբողջ յոյսը, այսպէս, օդը կը ցնդէր:

— Այո՛, ճիշդ իմ քովս գտնուածներն են, — ըսաւ յուսահատ ձայնով մը:

— Կը տեսնա՞ս, որ երկու օր պարապ տեղը աշխատեր ես, լաւագոյնը կ'ըլլար, որ փոխանակ այդ տեղեկագիրները ձեռք անցընելու՝ կեղծ տէրվիշին հետքը գտնէիր:

— Ձեմ կարծեր, որ պարապ անցուցի ժամանակս, — պատասխանեց Արթին:

— Ահաւասիկ փաստը մէջտեղն է:

— Բայց ես ուրիշ շատ կարեւոր բան մը իմացայ:

— Ի՞նչ բան:

— Դուք տեղեկագիրները ունիք ձեր քովը, բայց գիտէ՞ք, թէ ատոնք ինչ միջոցաւ Պատրիարքարան կը հասնին:

— Այդ ալ գիտեմ, — ըսաւ Պէտրի էֆէնտի, — Անատոլուի երկաթուղիներու հայ պաշտօնեաներուն միջոցաւ, նոյնիսկ անոնցմէ մէկուն անունն ալ գիտեմ, Արամ կը կոչուի:

Ոստիկանութեան տնօրէնին խօսքերը նոր հարուած մը եղան լրտեսին համար:

— Նոյնիսկ գիտեմ, թէ ինչպէս այդ երեք թուղթերը ձեռք անցուցիր, — շարունակեց Պէտրի:

— Ինչպէ՞ս...

— Արգար էֆէնտի անուն Պատրիարքարանի պաշտօնեայ մը ատոնք քեզի տուած է:

— Ճիշդ է, — խոստովանեցաւ լրտեսը, որուն զարմանքը եւ շփոթութիւնը հետզհետէ կ'աւելնային:

— Իսկ Արգար էֆէնտի զանոնք առած է բարապանէ մը, — շարունակեց ոստիկանութեան տնօրէնը:

Արթին գլխովը հաստատական շարժում մը ըրաւ:

— Հիմա թողունք այդ խնդիրը, — ըսաւ Պէտրի պէյ, — աւելի կարեւոր բանի մը մասին պիտի խօսիմ քեզի հետ: Եղինը եւ Աստիկը կրկին հարցաքննեցինք, եւ այս անգամ կեղծ դաւադրութեան խնդիրը բաւական լուսաբանուեցաւ:

Ոստիկանութեան տնօրէնը լռեց եւ ուշադիր նայեցաւ լրտեսին, որ ամէն ճիգ կը թափէր իր պաղարիւնութիւնը պահելու համար:

— Մանաւանդ Աստիկ բաւական խօսեցաւ, — շարունակեց Պէտրի, — իր խօսքերէն այնպէս կ'երեւայ, որ այս գործին մէջ դուն ալ դեր ունեցած ես:

— Իմ դերս արդէն բացատրեցի ձեր վսեմութեան, — պատասխանեց Արթին:

— Այո, բայց անիկա քու բացատրութիւններէդ տարբեր բացատրութիւն մը տուաւ:

— Ի՞նչ կերպով:

— Այդ կեղծ դաւադրութիւնը միասին կազմակերպեր էք:

— Սուտ է, — գոչեց լրտեսը, — ես չէի գիտեր, թէ եղածը խաղ մըն էր, ես հաւատացած էի, թէ դաւադրութիւնը ճշմարիտ էր:

— Աստիկ բոլորովին հակառակը կ'ըսէ:

— Նորէն կը կրկնեմ, որ սուտ կը խօսի:

— Աւելի լաւ է, որ ճշմարտութիւնը խոստովանիս մէկ անգամէն:

— Ինչ որ կ'ըսեմ՝ ճշմարիտ է:

— Ո՛չ, — գոչեց Պէտրի պէյ, — ճշմարիտ չէ, այդ կեղծ նամակները երեքնիդ միասին պատրաստեր էք Աստիկի տանը մէջ:

— Սխալ է այդ պատմութիւնը:

— Ինչո՞ւ Աստիկ սուտ պիտի խօսի եւ քեզի ամբաստանէ պարապ տեղը:

— Ձեմ գիտեր, թէ ինչ պատճառ ունի ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու, բայց կը պնդեմ, որ սխալ են իր տուած տեղեկութիւնները:

— Այդ պարագային ձեր երկուքը պէտք է, որ երեսցնեմ:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք:

— Միայն թէ հիմա կարեւոր գործ մը ունիմ, ստիպուած եմ մէկ քանի ժամ բացակայելու: Իրիկուան դէմ անպատճառ հոս գտնուէ:

— Գլխուս վրայ, — պատասխանեց լրտեսը:

— Առայժմ կրնաս գործիդ երթալ, — ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

Արթին խոնարհաբար բարեւելով՝ դուրս ելաւ:

«Փոթորիկը կը մօտենայ կոր, — մտածեց ինքնին, — նորէն բախտ ունիմ, որ դեռ ալ բանտարկել չտուաւ, բայց կարծեմ պիտի չուշանայ բանտարկութիւնս, եթէ գլխուս ճարը չնայիմ. կ'երեւայ, որ Աստիկ ամէն բան խոստովաներ է, բայց ինչո՞ւ Արգարին անունը չէ տուեր, թերեւս տուած է, բայց Պէտրի պէյ ինծի բան մը չըսաւ»:

Մուտիւրիյէթին նրբանցքներուն մէջ կը շրջէր՝ անընդհատ ծխելով: Չէր գիտեր, թէ ինչ պէտք էր ընել: Իր ամբողջ յոյսը դրած էր բերած թուղթերուն վրայ, որոնք որեւէ բանի չէին ծառայած:

«Ի՞նչպէս այդ թուղթերը կրցած է ձեռք անցընել, — կը մտածէր, — եւ յետոյ՝ ինչպէ՞ս ամբողջ մանրամասնութիւնները իմացեր է... բարապանին ձեռքով եւ Արգարի միջոցաւ այդ տօքիւմանները առնելս... զարմանալի՛ բան, գաղտնիք մը կայ, զոր չեմ կրնար կոր լուծել... արդեօք ամէն կողմէ լրտեսներով պաշարուա՞ծ ենք...»:

(Շար. 187)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

— • —

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 24
Պատարագ ժամը 11–*ին* :
Դռնբացէք ժամը 16_*ին* :

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes
Réservations :
— Paroisse : ☏ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☏ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens
de France
et la Maison de la Culture Arménienne
de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy
Images d'un nouveau voyage
en septembre 2001
Merzifon — Giresun —
Chabin Karahissar — Trabzon —
— Enregistrement du dialecte Hamchen —
Artvin — Ardahan — Kars — Ani —
Mont Ararat — Lac de Van —
Mont Sipan — Monastères Varak et Narek
— Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun
— Diyarbekir — Anteb — Marach —
Zeytun — Hadjen — Sis — Adana —
Moussa Dagh
Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Dimanche 6 avril**, pour le prix de 30 euros.
S'inscrire auprès des membres.

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 23
ԽԱ. օր Մեծի Պահոց
Ցերեկային Ղազարու յարութեան :
ժամը 16·30_*ին* ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ *ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի :*

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–*ին* :
Պատարագ ժամը 10·30_*ին* :
Կը պատարագէ՝
ԱԻԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16_*ին* :

ՇԱԻԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 24
Պատարագ ժամը 10_*ին* :
Դռնբացէք ժամը 12_*ին* :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45_*ին* :
Պատարագ՝ ժամը 10_*ին* :
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, *ՄԱՐՏ* 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30_*ին* :
Պատարագը՝ ժամը 10_*ին* :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17_*ին* :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17–*ին*

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, *ՄԱՐՏ* 22
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

UGAB — PARIS

Soirée dédiée à l'ouvrage de Tigran Hayrapetian

le vendredi 22 mars à 20 h 30
le Centre d'Histoire Arménienne
Contemporaine
organise une soirée-débat
AUTOUR D'UNE DECENNIE
D'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE
à travers l'œuvre du journaliste
et politologue disparu
TIGRAN HAYRAPETIAN
à l'occasion de la publication
d'un recueil de ses articles :
Anabadi Hazar Dari
aux éditions Triade Exploration
Présentation de l'ouvrage,
projection d'un documentaire
et débat avec la participation
de l'éditeur et de proches de l'auteur
— Centre Culturel Alex Manoogian —
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
(M° Courcelles)

OPERATION UN HOPITAL
POUR STEPANAKERT

GALA DE SOUTIEN

le Dimanche 24 mars à 15 heures 30
au PACI d'Issy-les-Moulineaux
— 25, avenue Victor Cresson —
avec
Les Ballets YERAZ,
Le chanteur Vahan Ardzrouni,
Le chanteur Tigran Meguerditchian,
en présence du Président
de la République du Haut-Karabagh
ARKADY GHOUGASSIAN
organisé par
La FRA Dachnaktsoutioun,
la Croix Bleue des Arméniens
de France, le CDCA,
la FRA Nor-Séround,
Hamazkaïne, le Homenetmen-France
Réservations : ☏ 06 11 04 88 38

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville
à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
S I A M A N T O
1878 - 1915
Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.
Cocktail — **Entrée libre**—

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h
Animation SUNRISE
Ambiance assurée
Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոներ ժամը 6-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ «ՀՍԿՈՒՄ»ի, «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 20
ԼԸ. ՕՐ ՄԵԾԻ ՊԱՀՈՑ
Քարոզիչ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՑ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը, Նոր Տարուան եւ Ծնունդին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ԻՒՂԱԳԻՆԻ հետեւեալ նուէրները. -

Ս. ՑԱՆԿ

Պր. Կրէկուար Խփինեան 100 *Ֆր.*, *Օր. Ա. Գրիգորեան* 300 *Ֆր.*, *Պր. Կարապետ Պաղտոյեան* 200 *Ֆր.*, *Պր. Աշոտ Սերճանեան* 100 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Վրթանէս Սասունեան*, *Պր. Հրայր Սասունեան* 250_*ական Ֆր.*, *Պր. Կարապետ Տէվրէնեան* 100 *Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պաղտոյեան* 1000 *Ֆր.*, *Զատէեան ընտանիք*, *Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սուքիասեան* 100_*ական Ֆր.*, *Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան* 1000 *Ֆր.* :

ԵՒՐՕ

Տիկին Վերա Նազարեան 70, *Պր. Կարապետ Մոմճեան* 80, *Տէր եւ Տիկին Ալբերթ Մարտիրոսեան* 230, *Օր. Ասթրիտ Տէր - Պարսամեան* 65, *Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան* 76, *Տէր եւ Տիկին Մարք Չելէյեան* 150, *Տէր եւ Տիկին Կարպիս Չըրաշեան* 160, *Օր. Մարի - Ժան Քէմէճեան* 15·24, *Օր. Լիւսէթ Ալթունեան* 70, *Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան* 50, *Օր. Մատլէն Սիսակեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Ա. Համբարձումեան* 30, *Տիկին Մարիամ Թորոսն* 30, *Պր. Ալեքսանտր Օկանէսօֆ* 45, *Տիկին Ժինէթ Պալթա* 50, *Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր* 105, *Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպաքանեան* 50, *Տիկին Մատլէն - Մարի Թադէոսեան* 152,45, *Բժիշկ Իւէն Քէօսէեան - Պալ* 100, *Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Նշանեան* 80, *Տէր եւ Տիկին Էմանուէլ Թաշճեան* 30, *անանուն նուիրատու մը* 75, *Պր. Փօլ Աւետիսեան* 45, *Տիկին Մատլէն Գույումճեան* 15·25, *Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թերզեան* 50, *Տիկին Ասթրիտ Զաթալեան* 60, *Տէր եւ Տիկին Խորէն Գասապեան* 45·73, *Տիկին Մարի - Լուիզ Արեւեան* 15·25, *Պր. Յակոբիկ Գաւուքճեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան* 50, *Օր. Սոնիա Մեղրուպեան* 20, *փրոֆ. Պեռնար Անդրէասեան* 300, *Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գոչեան* 46, *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէշիշեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Ժորժ Այվազեան* 22, *Պր. Ժագ Այճեան* 153, *Տէր եւ Տիկին Օսթրոյ* 30, *Տէր եւ Տիկին Ենովք Հազվարդեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Ժ. Անդրէասեան* 45, *Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան* 155, *Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէշիշեան* 20, *Պր. Աւետիս Պալթայեան* 30, *Տէր եւ Տիկին Ռիշար Ժերանեան* 40 :

(*Շար.*)

E L E C T I O N S P R E S I D E N T I E L E S 2 0 0 2
LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**
LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> **V o s q u e s t i o n s**
Négationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...
> **L e u r s r é p o n s e s**
Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .
DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)
P. A. F.
Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran
Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**
Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 20

MERCREDI
20 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ _ Թիւ 20.388 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20.388

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԺԱՄԱՆԱԿԻՑ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 16 / 19)

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐԱԾ Է ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾՔԸ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 16-ին հրամանագիր ստորագրած է Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան կառուցուածքը սահմանելու մասին: Ինչպէս յայտնած է ՀՀ նախագահի մամուլի գրասենեակը, սահմանուած է ՀՀ կառավարութեան հետեւեալ կառուցուածքը.

1. Ազգային ապահովութեան նախարարութիւն
2. Առողջապահութեան նախարարութիւն
3. Առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարութիւն
4. Արդարադատութեան նախարարութիւն
5. Արտաքին գործերի նախարարութիւն
6. Բնապահութեան նախարարութիւն
7. Գիւղատնտեսութեան նախարարութիւն
8. Ուժանիւթի նախարարութիւն
9. Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւն
10. Մշակոյթի, երիտասարդութեան հարցերի, մարմնամարզի նախարարութիւն
11. Ներքին գործերի նախարարութիւն
12. Պաշտպանութեան նախարարութիւն
13. Պետական գոյքի կառավարման նախարարութիւն
14. Պետական եկամուտների նախարարութիւն
15. Ընկերային ապահովութեան նախարարութիւն
16. Փոխադրութեան եւ կապի նախարարութիւն
17. Քաղաքաշինութեան նախարարութիւն
18. Ֆինանսների եւ տնտեսութեան նախարարութիւն
19. Տարածքային կառավարման եւ ենթակառուցուածքների գործունէութիւնը համակարգող նախարար
20. Կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար _ նախարար :

Մինչեւ պետական կառավարման համակարգի փոփոխութիւններու աւարտը, կը գործեն հետեւեալ մարմինները.

1. Անշարժ գոյքի, չափագրումի պետական կոմիտէ
2. Ատոմային ուժանիւթի օգտագործման, միջուկային եւ ճառագայթման ապահովութեան պետական հսկողութեան վարչութիւն
3. Արտակարգ իրավիճակների վարչութիւն
4. Մաքսային պետական կոմիտէ
5. Գաղութի եւ փախստականների վարչութիւն
6. Պետական առողջապահական գործակալութիւն
7. Պետական գնումների գործակալութիւն
8. Ջրային տնտեսութեան պետական կոմիտէ
9. Երկրաշարժային պաշտպանութեան ազգային ծառայութիւն
10. Միտտարրումի, չափագիտութեան եւ փաստագրումի վարչութիւն
11. Քաղաքացիական օդային գիծերի գլխաւոր վարչութիւն :

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄՆ ՄԵԿՆԱԾ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Մարտ 17_ին պաշտօնական այցով մեկնած է Ուաշինկթըն: Ս. Սարգսեան հոն ամերիկացի իր պաշտօնակիցին հետ հայեւամերիկեան զինուորական գործակցութեան զարգացման մասին քննարկումներ կ'ունենար :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ ԱԿԱՆԱԶԵՐԾՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆ

ԱՄՆ_ու Արտաքին գործերու նախարարութեան եւ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւններու գործակցութեամբ ականազերծումի կեդրոն մը բացուած է Էջմիածնի մէջ, Մարտ 16_ին: Բացման ընթացքին խօսք առնելով Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան, ըսած է թէ կեդրոնը լաւագոյն օրինակներէն է հայեւամերիկեան գործակցութեան: Նախարարը համոզում յայտնած որ այլեւս ռազմական գործողութիւններ տեղի չեն ունենար, այդ պատճառով ալ նման կեդրոնի ստեղծումին ձեռնարկուած է, որպէսզի մաքրուին ականուած տարածքները :

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԵՒԱԶՐԲԷՋԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

Շրջան կատարուած այցէն ետք Մինսկի խումբին նախագահները Վիէննայի մէջ յայտարարած են թէ Հայաստան ու Ազրպէջանի նախագահները ընդունած են լրացուցիչ բանակցութիւններ վարելու իրենց առաջարկը: Առաջին հանդիպումը նախատեսուած է Մայիսին, Փրակայի մէջ, երկու նախագահներու ներկայացուցիչներուն միջեւ :

Հայաստանի կողմէ այդ բանակցութիւնները կը վարէ Արտաքին գործերու փոխ _ նախարար Թաթուլ Մարգարեան: Ան ծնած է 1964_ին, տնտեսագէտ է. ուսումը կատարելագործած է ԱՄՆ_ու եւ Անգլիոյ մէջ:

ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ, ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Վրաստանի Խորհրդարանի նախագահուհի Նինօ Բուրջանաձէ Մարտ 17, Կիրակի օր այց մը տուած է երկրին հարաւային հայաբնակ Ջաւախքի շրջանին ու հանդիպում ունեցած տեղացի բնակչութեան հետ: Այդ այցը պատճառ եղած է որ արտայայտութիւն գտնեն շրջանի Հայերը յուզող հարցեր ու պահանջներ ներկայացուին, նորոգուին:

Ջաւախքի բնակիչ Հայերը ուզած են որ Վրաստանի իշխանութիւնները պաշտօնապէս ճանչնան 1915-ի ցեղասպանութիւնը, ինչպէս շարք մը երկիրներ: Բուրջանաձէ ըսած է թէ ներկայիս Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ այդ հարցը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՍՓԷՆԻ ՏԱՍԸ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարտ 18_ին, Ժոսփէն Փարիզի ընտրական իր կեդրոնատեղիէն ներկայացուց իր ծրագիրը որ կը բաղկանայ տասը յանձնառութիւններէ: Անոնք ամփոփուած են 40 էջնոց գրքոյկի մը մէջ, 8 միլիոն տպաքանակով եւ որ խորագրուած է._ «Յանձնառու եմ» :

Հիմնականին մէջ, մեծ տարբերութիւններ չկան Շիրաքի եւ Ժոսփէնի ծրագիրներուն մէջ, մանաւանդ գլխաւոր հարցերուն մէջ ինչպէս ապահովութիւնը, գործազրկութիւնը, թոշակները: Խոստումները կը շռայլուին եւ այս առթիւ, շատ կը յիշուի ամէնէն առատաձեռն խոստում տուողին պատմութեան անցած մէկ խօսքը՝ «Խոստումները յանձնառու կը դարձնեն միայն անոնք որոնք կը ստանան զանոնք» (Ժ. Շիրաք):

Իր ելոյթին մէջ, Ժոսփէն, այս անգամ ալ, չկրցաւ խուսափիլ լեզուական վրիպէ մը (լափսիւս), երբ ըսաւ «j'en appelle de tous mes vieux» փոխանակ վէօ_ի, ակնարկելով անրաժշտելի նոր համախմբութեան մը, ինչ որ ընդհանուր խնդուքի պատճառ եղաւ անշուշտ քանի Ժոսփէն վարպետ դարձած է այլեւս նման լափսիւներու:

Ապահովութեան գետնի վրայ, Ժոսփէն կ'ուզէ ազգային պայմանագիր մը կնքել Ֆրանսացիներուն հետ, ստեղծելով հանրային ապահովութեան նախարարութիւն մը երաշխաւորելու համար գործողութեան համադրում մը ոստիկանապետներու, ոստիկանութեան եւ զինուորական ոստիկանութեան միջեւ: Հինգ տարիներու ընթացքին ընդհանուր կարգադրութիւն մը բնակարանի գետնի վրայ, որու նպատակն է՝ ոչ մէկ անօթեւան ունենալ (ԷՍ_Տէ_ԷՖ) 2007_ին: Առողջապահական գետնի վրայ բարելաւումներ պիտի ըլլան, պիտի հաստատուի հիւանդութեանց հետազօտութեան քաղաքականութիւն մը: Աշխատանքի գետնի վրայ ալ Ժոսփէնի խոստացած ապագան փայլուն է, քանի 900 հազար գործազուրկերու նուազում կը նախատեսէ մինչեւ 2007: Ժոսփէն կ'ուզէ նաեւ ապահովել հանգստեան թոշակներու գրութիւնը: Որոշումները պիտի ճշդուին ամէնէն ուշը մինչեւ Յունիս 2003: Եւրոպայի համար Ժոսփէն կ'ուզէ որ, եւրոպական Սահմանադրութիւն մը իրագործուի հիմնելու համար «Պետութիւն_ազգ եւրոպական տնտեսական իսկական կառավարութիւն մը»: Կ'ուզէ նաեւ վերջ տալ կրկնակ հանգամանքներու այսինքն երեսփոխան մը կամ ծերակուտական մը պէտք չէ նաեւ քաղաքապետ ըլլայ, կողմնակից է օտարականներու քուէարկութեան թաղապետական ընտրութիւններուն :

Ընդհանուր ձեւով, Ժոսփէնի ծրագիրը իր բազմատարր ձախին ալ ամբողջական հաւանութիւնը չի վայելեր: Կանաչները եւ համայնավարները գոհացում չեն ստանար: Մամէր, օրինակ, կ'ուզէ որ անպայման զանազանուի (Թմրեցուցիչ մը)

(Շար.ը Դ. էջ)

ուսումնասիրելու համար յատուկ յանձնախումբ կազմելու համաձայնութիւն կայ եւ տեղին կ'ըլլայ անոր աշխատանքին արդիւնքին սպասել: Նախագահուհին «ողբերգութիւն» որակած է 1915-ին պատահածը:

Հայկական նոյն պահանջը արձագանգ գտած է վրացի խորհրդարանական շրջանակներուն մէջ. «Աւանդապահ» խմբակցութենէն Թ. Պատատշվիլի ալ լրագրողներուն ըսած է թէ իր երկիրը պէտք է ձեռնպահ մնայ այդ հարցին քննարկումէն, քանի այդ ճանաչումը կը բարդացնէ վրացեւթուրք, վրացեւազրպէջանական յարաբերութիւնները:

Ն. Բուրջանաձէի այցին նիւթ եղած է Ջաւախքի ինքնավարութեան խնդիրն ալ, որուն մասին նախագահուհին ըսած է թէ երկրին հարաւային շրջանին մէջ այդ առընչութեամբ ոչ մէկ խօսակցութիւն կայ. իր կարծիքով այդ թեման արծարծողները «փոքրաթիւ յաւակնոտ քաղաքական խումբեր են»:

Այսուհանդերձ, նոյն օրն իսկ, Ջաւախքի «Վիրք» հայկական քաղաքական կազմակերպութեան ղեկավար Դաւիթ Ռստոմեան պահանջած է որ Վրաստանի իշխանութիւնները հանրաքուէի նիւթ ընեն ինքնավարութեան հայկական պահանջը: Ան բացատրած է թէ ատիկա անջատողականութեան հետ կապ չունի, այլ այդ շրջանին ընկերային խնդիրներուն աւելի արդիւնաւոր լուծում գտնելու կը ծառայէ: «Վիրք»ը կը ծրագրէ հանրագրութիւն մը ընել այդ նիւթով, որպէսզի հարկաւոր օրէնքը ընդունուի Վրաստանի մէջ:

Խորհրդարանի նախագահուհիին Ջաւախք այցին տեղացի Հայերը յայտարարած են նաեւ թէ դէմ են շրջանէն ռուսական խարիսխներուն մեկնումին, քանի որ ռուս զինուորական ներկայութիւնը կ'երաշխաւորէ Թուրքիոյ սահմանակից այդ գօտիին կայունութիւնը: Նաեւ կայ այն պարագան որ տեղացի մօտ 1600 բնակիչ այդ խարիսխներուն մէջ կ'աշխատի, ապահովելով իր ընտանիքին օրապահիկը: Հայ բնակչութեան ներկայացուցիչները դժգոհութիւն ալ յայտնած են Վրաստանի մէջ գործող ամերիկացի զինուորական մասնագէտներուն ներկայութեան:

Նոյն բնակչութեան պահանջներէն է նաեւ Վրաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ այցագրի կիրարկութեան ջնջումը, որպէսզի ժամանակաւոր աշխատանքի համար Ռուսաստան մեկնումը դիւրանայ:

ՄԵՍԽԵԹՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՀԱՐՑԸ

Վրաստանի Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Վան Բայբուրդ մամուլի ասուլիսի մը անդրադառնալով մեսխեթցի Թուրքերու Ջաւախքի շրջանը վերադարձի պահանջներուն, ըսած է թէ ատիկա կարելի կ'ըլլայ, եթէ միջազգային կազմակերպութիւնները ապահովեն 180 տարի առաջ Կարսէն ու Էրզրումէն Վրաստան ապաստանած Հայերու իրենց պատմական հայրենիքը վերադարձը:

ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻ ՎՃԻՌԻՆ

Գլխաւոր դատախազութիւնը բողոք ներկայացուցած է Վճռաբեկ Ատեանին, «Եհովայի վկայ» Լ. Մարգարեանի Մարտ 7-ին տրուած վճիռին մասին զոր անօրինական համարած է: Լ. Մարգարեան մեղադրուած էր Արմաւիրի Մեծամօր քաղաքին մէջ աղանդ կազմակերպելով եւ ղեկավարութեամբ: Իր մասին առաջին ատեանը արդարացման վճիռ արձակած էր, վերաքննիչ ատեանն ալ անփոփոխ պահած նոյն վճիռը:

ՊԱՊԸ ԱԶՐՊԷՋԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Յովհ. Պօղոս Բ. Մայիս 22 _ 26 Բաքու կ'այցելէ: Այդ ընթացքին հանդիպումներ կ'ունենայ Ազրպէջանի նախագահին, Խորհրդարանի նախագահին, Արտաքին գործերու նախարարին եւ կրօնապետին հետ:

ՄԻՇՏ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ՄԸ

Մարսէյլի հայութեան մասին պրպըտումներ ըրած ատենս, պատահմամբ, գրեթէ «հրաշքով» ձեռքս անցաւ երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեանի 1926 Մարտ 28 թուակիր կոնդակը, Փարիզէն ուղղուած Եւրոպայի հայութեան:

Պալաքեան Եպիսկոպոս, որուն յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ Մարսէյլի հայութեան մէջ, ծնած է Եւդոկիա (Թոքաթ) 1878-ին, աշակերտած Արմաշու դպրեվանքին, եւ շատ երիտասարդ տարիքին առաջնորդական պաշտօններ վարած Թուրքիոյ գաւառները: 1915-ին Պոլիս գտնուելով, Կոմիտաս վարդապետին եւ ուրիշ մտաւորականներու հետ աքսորուած է մինչեւ Չանղըրը: Հրաշքով փրկուած սպանդէն շնորհիւ իր գերմանախօսութեան, ան պատերազմի վազորդայնին գրեց «Հայոց Գողգոթան» խորագրուած իր հատորը, ինք եւս ցըմպելով ճաշակած ըլլալով իր ժողովուրդին ոչնչացման Գողգոթան: Նոյնպէս իր գերմանագիտութեան շնորհիւ, Գրիգորիս Ծայրագոյն Վարդապետը 1921-ին փութաց Պէրլին, Սողոմոն Թէհլիրեանի դատը պաշտպանելու եւ իր կարեւոր բաժինը ունեցաւ ազգային հերոսին անպարտ արձակման մէջ:

Զինք մեծապէս գնահատելով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. 1923-ին եպիսկոպոս ձեռնադրեց եւ նըշանակեց Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Եւրոպայի թեմը հիմնելու եւ գաղթական հայութեան ազգային եւ հոգեւոր կեանքը կազմակերպելու առաջադրանքով: Ահա՛, այդ նպատակով 1926-ի Մայիս 23-ին Փարիզի մէջ Պատգամաւորական ժողով գումարելու հրաւէրով է որ գրուած է սոյն կոնդակը: Պալաքեան Եպիսկոպոս գրած է պարզ եւ անսեթեւեթ, բայց սրտայոյզ ոճով մը, եւ Տասնաբանեայ պատուիրանի ձեւով:

Շատերաւ անծանօթ ինչ-ինչ պատճառներով, Պալաքեան Եպիսկոպոսի այդ առաքելութիւնը յաջողութեամբ չպսակուեցաւ:

Արդեօք այդ պատճառներէն մին Եւրոպայի այն ատենուան կացութի՞ւնն էր: Սահմանակից երկիրներ տարբեր վարչակարգեր ունէին, երբեմն իրարու թշնամի, ունէին սահմաններ որոնցմէ կ՚անցնուէր միայն անցագրով եւ վիզայով: Փարսախներով հեռու մեր օրերու Եւրոպայէն: Աւելցնենք թէ չկային այսօրուան փոխադրութեան եւ հաղորդակցութեան միջոցները. օդանաւ, ճեպընթաց, հեռախօս եւ փաքս...:

Ձեռնթափ առաջնորդը 1927-ին եկաւ հաստատուիլ Մարսէյլ, ուր գտաւ գործունէութեան աւելի նպաստաւոր միջավայր եւ պայմաններ: Շրջապատուած չինիչ ոգիով ազգայիններէ, շուտով հիմնեց Հարաւային Ֆրանսայի թեմը, որուն առաջին առաջնորդը դարձաւ: Ոգի ի բուն աշխատելով, յաջորդող վեց տարիներուն, Մարսէյլէն Նիս կառուցեց եւ իր ձեռքով օծեց ինը եկեղեցիներ, իրենց դպրոցներով:

Մեծերէս լսեր եմ որ ան յաճախ կ՚այցելէր եղեր շինութեան վայրերը, թեւերը սոթտելով, աշխատաւորներուն հետ աղիւս եւ շաղախ կրելով, անոնց հետ խոնարհաբար կիսելով պնակ մը «պուլղուր փիլաւ»ը, կամ կտոր մը պանիր-հացը. եբանելի՛ օրեր անմաման եկեղեցականով մը: Մարսէյլի շատ մը եկեղեցիներու պատերուն զետեղուած նուիրատուներու մարմարէ տախտակին գլուխն է Պալաքեան անունը, Աւետարանի աղքատ այրիին լումային օրինակով...: Ձեռքիս տակ է Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ նուիրատուներու ցանկը: Բացի մի քանի կարեւոր գումարներէ, գաղթական ժողովուրդի լումաներն են, որոնց աւելցած է ... «Օծման պատարագին Սրբազանին կողմէ նուիրուած՝ իր պնակին հասոյթը, 150 ֆրանք»: Եթէ նկատի առնենք որ այն ատեն բանուորին շաբաթական աշխատավարձը շուրջ 100 ֆրանք էր - այսինքն՝ այսօրուան 1500 ֆրանքը, կամ 250 Եւրօն - կարելի է դիւրաւ ենթադրել որ ան իր այդ շաբաթը անցուցած է ցամաք հացով, երբ գիտենք որ մահուան օրը իր գրպանէն գտնուած է միայն ... 5 ֆրանք. այո՛, միայն 5 ֆրանք:

Ո՛չ Մարսէյլի հայութիւնը, ո՛չ ալ ուրիշ տեղեր ունեցան երկրորդ Պալաքեան մը: Ան իր ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան սիրոյն ու որդիական յարգանքին առարկան եղաւ իր կենդանութեան: Բայց ցաւօք, արտ մը ցորենին մէջ կար բուռ մը որոմ...: Հայու եւ մարդու անունին անարժան քանի մը մարդակերպ արարածներ չվարանեցան ամէնէն զազրելի ու նողկալի միջոցներով զինք աղտոտելու, ցեխոտելու: Ու այդ անարդ յարձակումներուն չդիմանալով, ան աչքերը փակեց 1934-ի Հոկտեմբեր 8-ին, հազիւ 56 տարեկան: Յաջորդ կիրակի, Պօմոնի Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած ազգային յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են 5000 հոգի, մարդկային ծովի վերածելով Պօմոնի փողոցները:

Եթէ այսօր հրաշքով մը Պալաքեան Եպիսկոպոս կարենար իր գերեզմանէն գըլուխը վեր վերցնել, ի՞նչ պիտի լսէր աբեւմտեան ոստաններուն մէջ փարթամ կեանք վարող կարգ մը եկեղեցականներուն ի տես: Մանաւանդ, ի՞նչ պիտի ըսէր անոնցմէ մի քանիին ազահօրէն դիզած միլիոնաւոր տոլարներուն ու ֆրանքներուն համար, որոնք անոնց մահէն յետոյ, շունին ու կատուին, աւելի ճի՛շդ իրենց ապրած երկիրներուն պետական գանձատուներուն կեր դարձան...:

Եթէ կը հաւատանք որ մարդիկ կ՚ապրին իրենց գործերուն ընդմէջէն, ապա իր մահէն մօտ 60 տարի յետոյ տակաւին կենդանի է Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, քանի իր օծած 9 եկեղեցիներուն կամարներուն տակ տակաւին կը հնչեն Հայուն աղօթքն ու շարականը:

Կենդանի է Պալաքեան կրօնաւորը, իր գրած կոնդակով որուն տասնաբանեան կու տամ ստորեւ, որովհետեւ համեստ կարծիքովս՝ գրուելէ 75 տարի յետոյ ալ, անոր ամէն մէկ պարբերութիւնը պահած իր թարմութիւնն ու արժէականութիւնը, կրնայ խորհրդածութեան նիւթ ըլլալ բոլորին. մեծին ու փոքրին, եկեղեցականին թէ աշխարհականին:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ

ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԱՌԱՋԻՆ. - Ո՛ւր որ ալ ըլլաս, ի՛նչտեղ ալ գտնուիս, մի՛ մոռնար, յիշէ եւ ամուր կառչէ հայրենի սրբազան հողիդ, բազմադարեան մայրենի եկեղեցւոյդ, հոյակապ լեզուիդ եւ ազգային աւանդութիւններուդ, որոնք ցարդ խարիսխն եղան քու փրկութեանդ, ասկէ վերջն ալ հիմը պիտի ըլլան քու գոյութեանդ:

ԵՐԿՐՈՐԴ. - Գաղթավայրերուդ մէջ ուժ տուր նոր հայ եկեղեցիներու եւ հայ դպրոցներու կառուցման, իբր ցեղիդ պահպանութեան երկու գլխաւոր ազդակները: Տուներու մէջ մի մոռնար խօսելու մայրենի հիասքանչ լեզուդ եւ սորվեցուր զաւակներուդ ալ, որպէս զի չօտարանան, չայլասերին ու չկորսուին:

ԵՐՐՈՐԴ. - Մտքով, հոգիով եւ մարմնով ապրէ մաքուր, առողջ, ժուժկալ եւ պարզ: Եղիր խնայող, որպէսզի երբ 5-6 տարիէն վերաշինուող Մայր Հայրենիք դառնալու աւետարեր օրն հնչէ, բարոյական, մարմնական եւ նիւթական դրամագլխով երթաս Հայաստան, իբր նոր ու թարմ ուժ մը հայրենիքի շէնքին վրայ աւելցնելու քու հետդ տարած կարողութիւններդ եւ ոչ թէ բեռ ըլլաս հայրենիքիդ:

ՉՈՐՐՈՐԴ. - Նիւթապէս եւ բարոյապէս փութա՛ օգնել Մայր Հայրենիքիդ վերաշինութեան սրբազան գործին, անդամակցելով հետզհետէ կազմակերպուող ՀՕԿերուն, առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան, քանի որ հասարակաց մեր հայրենիքն է, գնուած հայ ցեղին համարեա կէսին ահաւոր զոհաբերութեամբ: Քու թշնամիդ քեզ անխնայ կոտորեց, եւ կոտորած ատեն խտիր չդրաւ դասակարգի, գաղափարի, կուսակցական եւ յարանուանական շերտաւորումներու. դուն ինչո՞ւ խտիր կը դնես: Մի՛ նայիր թէ վերաշինուող Մայր Հայրենիքդ ի՞նչ ռեժիմ ունի եւ ո՞ր կուսակցութիւնն է ղեկավար. քանի որ՝ հայ մարդիկ են, սիրէ՛, պաշտպանէ՛, զօրացո՛ւր, զի գանազան վարչութիւններ կուգան ու կ՚երթան, բայց հայ հայրենիքն ու հայ ժողովուրդը մնաց ու պիտի մնայ յաւիտեան:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ. - Քանի օտարութեան մէջ կ՚ապրիք՝ եղբայրական ձեռք կարկառեցէք, իրարու բեռ թեթեւցուցէք, իրարու արցունք սրբեցէք, զի ամէնքդ ալ տառապանքի, ցաւի ընկերներ էք, իսկ վշտի ընկերներ իրար չեն մոռնար երբեք:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ. - Ո՛ր երկրին մէջ ալ որ գտնուիս, քու վայելած ապաստանութեանդ եւ հիւրասիրութեանդ համար շընորհապարտ եղիր. քու այս երախտագիտութեանդ մեծագոյն եւ գործնական ապացոյցը տուած պիտի ըլլաս, եթէ ապրած երկրիդ օրէնքներուն հանդէպ անկեղծ ու անվերապահ յարգանք ու ակնածանք ունենաս: Ջանա՛ սորվիլ ապրած երկրիդ լեզուն, եղիր բարեկիրթ եւ մի՛ մոռնար որ Եւրոպացիներէն շատ առաջ քաղաքակիրթ եւ պատմական փառաւոր անցեալ ունեցող 4000 տարուան ժողովուրդի մը զաւակն ես: Միշտ բարձր պահէ ցեղիդ պատւոյ դրօշը, եթէ ստուգիւ մաքուր եւ ազնիւ հայ արիւն ունիս:

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ. - Եղիր չափաւոր քու բոլոր զգացումներուդ, խօսքիդ եւ գործիդ մէջ, եղիր զգուշաւոր քու ազգային կամ անձնական ծրագիրներուդ մէջ: Հեռու կեցիր արկածախնդրական ամէն շարժումներէ: Քաղաքական յայտնի կամ գաղտնի խաղերու դաւակից եւ գործիք մի ըլլար: Ա՛լ կը բաւէ որքան խաբուեցար: Զգոյշ եւ հեռատես եղիր. զի չես գիտեր թէ վաղն ի՞նչ նոր չար անակնկալ կը բերէ քեզի: Քանի որ հիւր ես, հիւրի պէս վարուէ:

Ցիշէ որ մինչեւ մեր դպրոցական աշակերտները քաղաքականութեամբ զբաղելնուս համար այս թափառական վիճակին հասանք, վրայ տալով ե՛ւ հայրենիք ե՛ւ մեր ազգին կէսն ե՛ւ հարստութիւն ե՛ւ ամէն ինչ:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ. - Ցիշէ եւ պահէ հայ ընտանեկան աւանդական սրբութիւնդ. մի՛ մոռնար որ ընտանիքներէ կազմուած են ազգերն. եթէ ընտանիքին հիմը զօրաւոր է, ազգն եւս զօրաւոր կ՚ըլլայ: Զանա ամուսնանալ ցեղակից օրիորդներու հետ, բազմածնութեամբ լեցուր կէս առ կէս կոտորակուած ցեղիդ պակասը, խորապէս համոզուած որ ինչպէս ամէն ազգերու մէջ, նոյնպէս Հայոցս համար ալ օրինաւոր ամուսնութեամբ ընտանիք կազմելն ու բազմածնութիւնն մեր ազգային քաղաքականութեան հիմը պէտք է ըլլայ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ. - Եւրոպայի ցան ու ցրիւ 90.000 ժողովուրդին կէսէն աւելին կ՚ապրին Ֆրանսայի մէջ, ուր է նաեւ Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդանիստ Կեդրոնն:

Ազնիւ Ֆրանսա, հաւատարիմ իր բազմադարեան ասպետական աւանդութիւններուն, աւելի քան 50.000 ցեղակիցներ հիւրընկալեց իր պողարեր եւ արեւալից երկրին մէջ, երբ Եւրոպայի քաղաքակիրթ շատ երկիրներ իրենց դռներն ամրապէս փակեցին մեր առջեւ: Մի՛ մոռնար այս ազնիւ հիւրասիրութիւնը, սորվէ՛ իր քաղցր լեզուն, որ միջազգային լեզու է դարերէ ի վեր, առիթէն օգտուէ՛ իւրացնելու իր հոյակապ եւ ռահվիրայ քաղաքակրթութիւնն եւ սիրէ Ֆրանսան, յիշելով որ մարդկային իտէալներու, ազնիւին, բարիին, գեղեցիկին դասական երկիրն է: Շատ բան կրնաս ուսանիլ եւ հետ օր մը Հայաստան տանիլ Ֆրանսական քաղաքակրթութեան բազմազան եւ զարմանազան փշրանքները, եւ անով նոր թռիչք տալ Մայր Հայրենիքիդ վերածընընդեան մեղուաջան աշխատանքներուն:

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ. - Ոտքի՛ կանգնէ, ա՛լ ժամն հասաւ, ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ դուն ալ քաղաքական ազգ մը եղար, ցոյց տուր թէ ազգերու պատմութեան մէջ դունուրեք տեսնուած անցեալ ազգային դժբախտութիւններէդ հրահանգիչ դասեր գիտցած ես առնել: Ուստի յետ այսու քու հզօր անքատականութիւնդ յարմարցուր եւ գործածէ յօգուտ հաւաքականութեանդ: Անձնավստահութեամբ միշտ յառաջ քալէ: Ես հիացող մըն եմ ստեղծագործ ու շինարար աշխատանքիդ ու ցեղային անընկճելի տոկունութեանդ. անցեալ պատմութիւնդ ասոր վկայ. օ՛ն վաղուան պատմութիւնդ ալ թող վկայ ըլլայ ասոր:

Իսկ դարերէ ի վեր այժմ քեզ ներկայացող այս մեծ պատեհութիւնն եթէ չը գիտնաս օգտագործել իբր քաղաքական հասունութիւն ունեցող ժողովուրդ, պատմական համաշխարհային յեղաշըրջման այս օրերուն, դուն ձեռքովդ խոլ մը քաշած պիտի ըլլաս քու 4000 տարուան պատմութեանդ վրայ, եւ պատասխանատու մնաս ե՛ւ Աստուծոյ ե՛ւ ապագայ հայ բոլոր սերունդներուն առջեւ:

Վախցի՛ր պատմութեան անաչառ դատաստանէն եւ ապագայ հայ սերունդներու ահաւոր անէծքէն:

Ներկայացուցիչ
Վեհափառ Հայրապետին Ամենայն Հայոց
եւ Պատուիրակ Մայր Աթոռոյ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ

1926, Մայիս 23

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՄԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՃԱՇԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 22-ին, տեղի ունեցած է Համբիկ Սասունեանի պաշտպան յանձնախումբին կազմակերպած ճաշ-հանդանակութիւնը, որուն մասնակցած են 700 հոգի: Բացումը կատարած է Հուրի Ֆըռնըզեան: Ներկայացուած են 20 տարիներու ընթացքին պաշտպան տարբեր յանձնախումբերու կողմէ տարուած աշխատանքները Համբիկ Սասունեանի ազատ արձակման դծով: Խօսք առած են Ցովիկ Սալլիպա, առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, իրաւաբան Պետրոս Ղազարեան, անդրադառնալով Համբիկ Սասունեանի ազնիւ նկարագրին, համբերութեան եւ տոկունութեան: Համբիկի ներկայ պաշտպան փաստաբանը՝ Մարք Կիրակոս, իր խօսքին մէջ Համբիկին հարցը որակած է «ատելութեան ոճիր»: Հեռաձայնային հարցազրոյց մը կատարուած է Համբիկ Սասունեանի հետ, յուզիչ մթնոլորտ մը պարգեւելով սրահին մէջ: Հանդէս եկած են երգիչներ Ցովիկ Գրիգորեան, Ներսիկ Իսպիրեան եւ Գառնիկ Սարգիսեան: Ներկաներու կողմէ ի նպաստ Համբիկ Սասունեանի դատի հետապնդման եղած նուէրներէն գոյացած է 70 հազար տոլար:

25 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ Հ.Յ.Դ. ՇԱՐՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 22-ին, տեղի ունեցած է 25 նորագիրներու երդման արարողութիւնը, որով անոնք անցած են Հ. Յ. Դ. շարքերը: Բացման խօսքը արտասանած է Անի Պէրպէրեան: Արարողութեան կնքահայրը՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ Վիգէն Յովսէփեան, խօսած է դաշնակցականի մը պարտականութիւններուն եւ պարտաւորութիւններուն մասին: Շնորհաւորանքի խօսքով հանդէս եկած է Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Վիգէն Եագուպեան:

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԱՃԻՒՆԸ ԱՄՓՈՓՈՒԵՑԱՒ ՖՐԵԶՆՈՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Ֆրէզնոյի Հայոց «Արարատ» գերեզմանատան մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունե.

ցած է Ուիլըըմ Սարոյեանի աճիւնի թաղման արարողութիւնը: Սարոյեան մեռաւ 1981-ին եւ իր աճիւնէն մաս մը փոխադրուեցաւ Հայաստան, իսկ մնացեալը զետեղուած էր Ֆրէզնոյի Լոյսի Տաճարին մէջ: Սարոյեանի որդին՝ Արամ, փափաք յայտնած էր որ հօրը աճիւնը ամփոփուի «Արարատ» գերեզմանատան մէջ, ուր ողբացեալ գրագէտը կը դեգերէր անձրեւին տակ, խօսելով գերեզմաններուն հետ: Հայ Երիցական Եկեղեցւոյ հովիւին կողմէ կատարուած թաղման արարողութեան մասնակցած են Սարոյեանի ընտանիքի անդամները՝ Արամ եւ Լիւսի, ինչպէս նաեւ բարեկամներ, որոնք համախմբուած են Հնդկաստանէն բերուած սեւ տապանաքարին շուրջ: Սարոյեան իր ողջութեան գրած էր իր տապանագիրը, ուր կ՚ըսուի. «կեանքիդ ընթացքին ապրէ՛, որպէսզի այդ հիանալի օրերուն կեանքի թշուառութիւնն ու տխրութիւնը չաւելցնես, այլ ժպտիս անսահման ուրախութեամբ ու խորհրդաւորութեամբ»:

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կլէնտէյլի «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, փետրուար 23-ին, տեղի ունեցած է Գալիֆորնիոյ Հայ Բժիշկներու Միութեան 16-րդ տարեկան ճաշը: Բացումը կատարած է Տիկնանց օժանդակ մարմնի ատենապետուհի Վանի Ջէրիք: Բացման խօսքով հանդէս եկած է տոքթոր Սիլվա Կարճիկեան: Միութեան նախագահը՝ տոքթոր Արմէն Ջէրիք, ներկայացուցած է տարեկան գործունէութիւնը, ծառայութիւնները հայրենիքին եւ գաղութին: «Տարուան բժիշկ»ը պատուին արժանացած է տոքթոր Արամ Զօպանեան, տնօրէն Պոսթընի համալսարանի բժշկական կաճառի: Խօսք առնելով Երեւանի բժշկական հիմնարկի արտասահմանի ուսանողներու բաժնի տնօրէն տոքթ. Երուանդ Սահակեան, հիմնարկի կողմէ պատուոյ դոկտորայի տիտղոս շնորհած է տոքթոր Արմէն Ջէրիքի, տոքթոր Սիլվա Կարճիկեանի, տոքթոր Կիրակոս Մինասեանի եւ տոքթոր Դաւիթ Դաւթեանին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ «ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՔԱՌՈՒՂԻԻՆ ՎՐԱՅ» ՀԱՏՈՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ

Երեւանի «Նայիրի» հրատարակչատունէն լոյս տեսած է Արմէն Մութաֆեանի «Կիլիկիան կայսրութիւններու քառուղիին վրայ» երկհատոր գործը, հայերէն թարգմանութեամբ: Թարգմանութիւնը կատարած է Ամալիա Շահումեան: Հրատարակութեան մեկենաս է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը: Նոյն առիթով Արամ Ա. Կաթողիկոսը Հայրապետական իր գիրին մէջ գրուատելով հեղինակին ու նաեւ Հայաստանի մատուրանութեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հետ սերտ գործակցութեան արտայայտութիւնը, կը վստահեցնէ թէ Աթոռը եւ ինք անձամբ միշտ քաջալեր պիտի ըլլան բոլոր այն մատուրականներուն եւ մշակութային կառոյցներուն որոնք «կոչուած են արծարծ պահելու Ջահը Ս. Մեսրոպին ու յաւերժախօս արկժէքները հայ մշակոյթին»:

Մարտ 7-ին Երեւանի Ազգային Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան բաժնին մէջ տեղի ունեցած է հատորին հայերէն թարգմանութեան ներկայացումը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 27-ին, տօնուած է ՀՕՄ-ի Օրը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Ռուբինա մասնաճիւղին: Օրուան հանդիսավարը՝ Ռուբինա Գասապեան, բացման իր խօսքին մէջ, հանդիսութիւնը նկատած է ինքնաքննարկումի եւ արժեւորումի առիթ: Ատենապետուհի Լոլա Մավլեան հակիրճ պատմականը ըրած է մասնաճիւղի գործունէութեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ՀՕՄ Գանատայի Շրջանային վարչութեան անդամ Նայիրի Շահինեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ՄԱԿ-Ի ԱՆԴԱՄ

Մարտ 3-էն ի վեր, Զուիցերիա դուրս ելաւ իր կղզիացումէն եւ մուտք գործեց Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, առանց մեծ աղմուկի, երկար վիճարկումներէ ետք: Ցաղթանակը աւելի քան պատուաբեր է, կը գրէ ժընեւի «Լը Թա՛ն» օրաթերթը, նաեւ ամուր է, քանի հանրաքուէին դրական պատասխան տըւողներու համեմատութիւնը 54,6% էր: Այս արդիւնքը ցոյց կու տայ ՄԱԿ-ի անդամակցութեան կողմնակիցներու տպաւորիչ յառաջխաղացութիւն մը, բաղդատմամբ 1986-ի հանրաքուէին: Այս օրինակը ցոյց կու տայ որ հանրաքուէի ժողովրդապետութեան մէջ, ոչ մէկ դատ կորսուած է, կը բաւէ նպաստաւոր ժամանակը ընտրել:

Այս յաղթանակը ապահովողը եղաւ Դաշնակցային Խորհուրդը (կառավարութիւն) եւ կրնայ հպարտ ըլլալ: Ժողովրդական այս քուէն մեծարանք մըն է նաեւ հանդէպ Միացեալ Ազգերու եւ իր ընդհանուր քարտուղար Քոֆի Անանի, որ կրնայ նկատել որոշ գնահատանք մը իր տարած աշխատանքին:

Պատմութիւնը քանիցս ցոյց տուած է որ բացուելու քաղաքականութիւն մը չկայ Զուիցերիոյ մէջ առանց քաղաքներու եւ արեւմտեան Զուիցերիոյ զօրակցութեան: Անոնք յաղթեցին Մարտ 3-ի ժամադրութիւնը: Բայց, հարկ է նաեւ նկատել որ տնտեսութեան զօրակցութիւնը եւ կառավարութեան միաձայն յանձնառութիւնը յաջողութեան պայմաններ դարձած են: Եթէ անոնցմէ մէկն ու մէկը թերանայ, ամէն ինչ կը կորսուի:

Ընդդիմութեան մէկ կարեւոր մասը կոթնած էր տարբեր մնալու յամառ կամքին վրայ: Անոնց համար, որոնք կառչած են անհրաժեշտ չէզոքութեան մը, եթէ հրաժարուի բացառութիւն մը ըլլալէ, այլեւս զուիցերիացի չես: Անհետանալու այս վախը, հալելու գաղափարը, որոնց մասին քաղաքական հոգեբանութիւնը կրնայ արտայայտուիլ օգտակար ձեւով, չի կրնար անտեսուիլ, ոչ ալ թեթեւութեամբ նկատի առնուիլ:

Քաղաքական գետնի վրայ, կառավարութիւնը կրնայ օգտուիլ կացութենէն: Պէտք է սահմանէ ինքնատիպ, պարզ տեսակէտ մը որ յարմարի Զուիցերացիներու զանազանութեան մեծամասնութեան, այլ խօսքով, ելք մը գտնէ իր արտաքին քաղաքականութեան համար: Վերջին ամիսներու վիճարկումը ցոյց տուաւ որ մարդասիրական իրաւունքին պաշտպանութիւնը կամ գործօն քաղաքականութիւն մը փոքրամասնութեանց իրաւունքներու մարզին մէջ, ուր Զուիցերիա ամուր փորձառութիւն մը ունի, լայն հաւանութեան մը կ՚արժանանայ: Կառավարութիւնը երկար պայքարով մը տէր դարձաւ խօսքի իրաւունքին: Հիմա որ, Զուիցերիա կրնայ իր ձայնը լսելի դարձնել Միացեալ Ազգերու մէջ, պէտք է շուտով վճռէ թէ ի՛նչ կ՚ուզէ ըսել:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

ԱՅՈ՛. ՄԱԿԱՐԴԱԿ...

Հայաստանի ոլիմպիական կոմիտէի գնահատմամբ, ոլիմպիականում դատաւորները գոնէ հայ մարզիկների նկատմամբ արդար էին. Ռուսներին խանգարում էին առաջին տեղերը գրաւեցնել, բայց մերոնց ոչ ոք չէր խանգարում վերջին տեղը գրաւել:

Պատգամաւորներին տեղափոխող կառավարական գնացքն ընկնում է ձորը: Երբ փրկարարները տեղ են հասնում, տեսնում են, որ տեղաբնակները բեկորների տակից հանել են բոլորին ու թաղել:

– Ի՞նչ է, ոչ ոք կենդանի չէ՞ր մնացել, – հարցնում են նրանք:

– Ոչ ոք: Ճիշդ է, ոմանք գոռում էին, թէ իրենք կենդանի են, բայց դէ դուք լաւ էք ճանաչում քաղաքական գործիչներին, նրանք երբեք ճիշդը չեն ասում...

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Ցանկարծ ըսաւ ինքնին.

«Շատ պարզ է խնդիրը, բարապանը, կ՚երեւայ, որ արդէն յարաբերութիւն ունի ոստիկանութեան հետ եւ Թուղթերուն օրինակները մեզի տալէ առաջ բնագիրները յանձնած է ոստիկանութեան տնօրէնին եւ նոյն ատեն պատմած է նաեւ մեզի տալը... վա՛յ չունչանորդի, այսպէս մեր քիթին ընդացեր է՝ դրամնիս առնելով: Իսկ սա Ասատիկին ըրա՞ծը... Ապուշի պէս ամէն բան յայտներ է, առանց մտածելու, որ այս կերպով իր գլուխն ալ աւելի մեծ փորձանք պիտի բերէ... աման՛կ, ուրացիր ամէն բան... վստահ եմ, որ Խմին էֆէնտին այնպէս ըրած է: Բայց ես պէտք է, որ անգամ մը Ասատիկը տեսնեմ, ուրիշ ճար չի կայ. այս խրխլուն պիտի երեւունիք. բայց անկէ առաջ պէտք է, որ զինքը տեսնեմ, եթէ ոչ՝ շատ գէշ բաներ կրնան պատահիլ... Պէտրի պէյը ինծի հանդէպ շատ պաղ վարմունք մը ունեցաւ»:

Այս խորհրդածութիւնները ընելէ ետքը Արթին ուղղուեցաւ դէպի միւտիրիյէթի այն կողմը, ուր գիտէր, թէ Ասատիկ բանտարկուած էր առանձին խցիկի մը մէջ:

Այդ խցիկին առջեւ պահապան մը կը պտտէր:

Այդ պահապանը ծանօթ էր լրտեսին:

Մօտեցաւ քովը:

– Բարեւ, Օսմա՛ն էֆէնտի, – ըսաւ մըտերմօրէն, – մեր Ասատիկ էֆէնտիին պահապանը դո՞ւն ես եղեր:

– Այսօր իմ կարգս է, – պատասխանեց Օսման:

– Շատ աղէկ պատահեցաւ, եթէ անծանօթ մը ըլլար, դժուարութիւն պիտի կրէի:

– Ի՞նչ կայ որ...

– Կ՚ուզեմ վայրկեան մը տեսնել Ասատիկ էֆէնտին:

– Բայց անկարելի է:

– Գիտեմ, որ հետը տեսնուիլ արգիլուած է, բայց այդ արգելքը ինծի համար չէ:

– Ամէնուն համար է, հրամանը այնպէս է:

– Ես կնոջ կողմէն եկած եմ, երկու խօսք ունիմ ընելիք, – պնդեց Արթին, – Օսմա՛ն էֆէնտի, մեծ բարիք մը ըրած պիտի ըլլաս, խե՛ղճ կինը օրերէ ի վեր կուլայ, կ՚ողբայ կոր, քանի անգամ եկեր եւ հոս թող չեն տուեր ամուսնոյն երեսը տեսնելու, ինծի աղաչեց, որ անգամ մը տեսնեմ եւ հարցնեմ, որ բանի մը պէտք ունի՞:

– Աղէկ, բայց ես պատասխանատու կը մնամ:

– Վայրկեանի մը գործ է, մարդ չիմանար:

– Հաւատացէք, որ չեմ կրնար թողուլ:

– Նոյնիսկ կինը ձեզի համար նուէր մըն ալ տուաւ:

Եւ լրտեսը ոսկի մը սահեցուց պահապանին ձեռքը:

Այս նուէրը իր բարերար ազդեցութիւնը ըրաւ:

– Լաւ, բայց շատ պիտի չմնաք քովը, – սաւ պահապանը՝ խուզարկիչ ակնարկ մը պտտցնելով շուրջը:

– Հազիւ հինգ վայրկեան, ես արդէն անձնապէս խօսելիք մը չունիմ, կնոջը կողմէն քանի մը խօսք պիտի ընեմ:

Պահապանը գրպանէն բանալի մը հանեց եւ կամաց մը դուռը բացաւ:

Լրտեսը անմիջապէս խցիկէն ներս սպրդեցաւ:

Ասատիկ աթոռի մը վրայ նստած՝ խոր մտածումի մէջ ընկղմած կը թուէր:

Երբ տեսաւ Արթինը՝ զարմացական ճիչ մը արձակեց:

– Դուն հո՞ս, – ըսաւ ոտքի ելլելով:

– Այո՛, քեզ տեսնելու եկայ:

– Բայց ինծի հետ յարաբերութիւն ունենալը արգիլուած է:

– Ինծի համար չէ այդ արգելքը, այս առտու Պէտրի պէյը տեսայ, կ՚երեւայ, որ ամէն բան խոստովաներ ես:

– Ի՛նչ ընեմ, եղբայր, – գոչեց Ասատիկ, – գիս նեղը դրին, նայեցայ, որ ուրիշ ճար չի կար, օրերէ ի վեր բանտարկուած եմ այստեղ, հարցնող – փնտռող չի կայ, կը կարծէի, որ դուն գոնէ ինծի համար կ՚աշխատիս, բայց այդ մասին ալ յուսախաբ եղայ. միթէ միայն ե՞ս եմ այս գործին մէջ յանցաւորը, ընդհակառակը՝ ես երկրորդական դեր մը ունիմ, եւ բոլոր փորձանքը իմ գլուխս պայթեցաւ:

– Բայց այդ Թուղթերը ինչպէ՞ս ոստիկանութիւնը հասկցաւ, թէ քու քովդ, այնինչ սենեակը, այնինչ սնտուկին մէջ կը գտնուին:

– Այդ բանին բնա՛ւ խելքս չհասաւ եւ նոյնիսկ մտածեցի, որ գործին մէջ մատնութիւն կար, – պատասխանեց Ասատիկ:

– Ո՞վ կրնար ըլլալ մատնիչը:

– Ես ի՛նչ գիտնամ, կա՛մ դուն եւ կա՛մ Արգարը, ուրիշ ո՞վ գիտէր Թուղթերուն իմ քովս գտնուիլը:

– Բայց դուն խելքդ կորսնցուցեր ես, Ասատի՛կ էֆէնտի:

– Ինչո՞ւ համար:

– Ինչպէ՞ս կրնաս կասկածիլ մեր վրայ, ի՞նչ շահ ունինք մեր գաղտնիքը երեւան հանելու մէջ:

– Բայց ձենէ զատ ո՞վ կրնայ ըլլալ, անշուշտ Խմին էֆէնտին չէ, քանի որ ան ալ ինծի պէս բանտարկուած է:

– Ես քիչ մը տեղեկութիւն ունիմ այդ մատնիչին մասին, Պէտրի պէյ պատմեց, թէ ով լուր տուած է:

– Ո՞վ է եղեր, – գոչեց Ասատիկ:

Արթին քանի մը բառով պատմեց կեղծ տէրվիշին պարագան:

Ասատիկ հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ այդ խորհրդաւոր պատմութիւնը:

Յետոյ լրտեսը հարցուց.

– Հիմա ըսէ, տեսնենք, ամէ՞ն բան խոստովանեցար:

– Գրեթէ, – պատասխանեց Ասատիկ:

– Արգար էֆէնտիին անունն ալ տուի՞ր:

– Չէ՛, անոր անունը չտուի, որովհետեւ անոր մասին ինծի հարցում չեղաւ, բայց քու մասիդ գիս չափազանց նեղեցին, եւ ի վերջոյ ըսի, որ դուն ալ այդ կեղծ դաւադրութեան կազմակերպիչներէն մէկն ես:

– Ի՞նչ չահեցար այդ խոստովանութեամբ:

– Ձեզ գիտեր, թէ ի՛նչ չահեցայ, բայց այսպէս լաւ:

– Պարզապէս քու կացութիւնդ ծանրացուցիր: Պէտք էր, որ ուրանայիր ամէն բան:

– Ինչպէ՞ս ուրանայի, երբ Թուղթերը իմ սնտուկէս ելան, երբ Խմին էֆէնտիի տունէն պօմպաներ գտնուեցան:

– Գոնէ իմ մասնակցութիւնս ուրանայիր:

– Դուն գիս փրկելու համար բան մը ըրի՞ր, որ ես քեզի համար զոհողութիւն ընէի:

– Ի՞նչ կ՚ուզէիր, որ ընէի:

– Գոնէ գայիր զիս տեսնայիր անգամ մը:

– Ինչպէ՞ս կրնայի գալ, խիստ արգելք կար:

– Բայց հիմա, որ նեղը մնացիր, ինչպէ՞ս յաջողեցար գալու:

– Հիմա այս խօսքերը ձգենք եւ դանք բուն խնդրին, այս իրիկուն Պէտրի պէյ մեզ պիտի երեսցնէ, այն ատեն ի՞նչ դիրք պիտի բռնես:

(Շար. 188)

(Շար. Ա. էջէն)

ապատօրէն վաճառուի եւ արգելքի չեն-թարկուի, կ'ուզէ նաեւ որ Ֆրանսան հը-րաժարի հիւլէական ուժանիւթէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, Մարտ 18-ին, ծանր միջադէպեր պատահած են Փալէ տէ Սփո-րի մօտ, ուր տեղի կ'ունենար խորայէլ-եան բանակին զօրակցութեան հաւաքոյ-թը, որ չարգիլուեցաւ, հակառակ անոր որ գրգռութիւն մը կը նկատուէր : Կալան չսկսած իսկ, ժամը 20-ին երիտասարդ Հրեաներ, դրօշակներով կը սկսին բա-ցագանչել՝ «Արաֆաթ մարդասպան», մինչ իրենցմէ մէկը չատ զուեհիկ արար-քով մը կը հայհոյէ Արաբներուն եւ այդ միջոցին ալ դէմքին հարուած մը կը ստա-նայ «Լիպէրասիոն»ի նկարահանը եւ հի-ւանդանոց կը փոխադրուի : Կը պատմէ որ կը նկարէր, երբ Պեթարի (հրեայ ե-րիտասարդութեան կազմակերպութիւն) երիտասարդները պոռացած են՝ «Նկար չենք ուզեր» եւ վրան յարձակած : Երկու ուրիշ վիրաւորներ ալ կան : «Լիպէրա-սիոն» կը գրէ նաեւ որ ականատես մը վկայած է որ յարձակման առեն, կը բա-ցագանչէին՝ բոլորիդ ալ ցոյց պիտի տանք : Միւս կողմէ, հաստատուած է որ Թըափի սինակոկին հրդեհը (2000, Հոկտեմբեր 10) հակահրէական արարք մը չէր, այլ հետեւանքն էր ԱՇ-ԽԼ-ԷՄ ընկերութեան մէկ գինով պահակին նե-տած կճատին : Բայց, հրեայ համայնքը չընդունիր Վերսայլի դատախազին այս եզրակացութիւնը : Այս առընչութեամբ, մանուկեան հետեւանքով վեց երիտա-սարդներ ձերբակալուած էին :

ՍԻԿԻԼԻԱ ցամաք ելած են հազար Քիւրտեր, մեծ մասամբ Իրաքէն եւ Սու-րիայէն, որոնք Մոնիքա նաւով գաղտնա-բար եւրոպական ծովափներ կուգային, բայց, ճամբան Ֆրանսական նաւատոր-մը կեցուցած է եւ տեղեկացուցած իտա-լական իշխանութեանց : Իտալացիք չեն ուզած ներս առնել, բայց, ճամբորդներէն ոմանք սպառնացած են իրենց մանուկնե-րը ծովը նետել : Մարդ գլուխ 2000-էն 4000 տոլար վճարած են այս ճամբորդու-թեան համար : Իտալիա կ'ուզէ առաջքն առնել գաղտնի գաղթին :

ԱԼԺԷՐԻ կեդրոնը ռմբափորձ մը գործը-ուած է Մարտ 18-ի երեկոյեան, որու հե-տեւանքով 15 հոգի վիրաւորուած է, ո-մանք ծանրօրէն :

ԼՈԳԾԶԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վի-լէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը, հոգե-հանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհինե-րուն Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 10.30-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ :

Այս առթիւ մասնաճիւղս ձեզ կը հրա-ւիրէ ընկերուհիներու հոգւոյն յիշատա-կին նուիրուած հոգեճաշին եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը :

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հա-ճեցէք հեռաձայնել եկեղեցւոյ քարտու-ղարուհիին 04 78 60 47 18

եւ Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 23

ԽԱ. օր Մեծի Պահոց

Յիշատակ Ղազարու յարութեան :

Ժամը 16.30-ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏի ժա-մերգութիւն կը կատարուի, որու ընթաց-քին Խորանը կը բացուի :

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին :

Պատարագ ժամը 10.30-ին :

Կը պատարագէ՝

ԱԻԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին :

ՇԱԻԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

Պատարագ ժամը 10-ին :

Դռնբացէք ժամը 12-ին :

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45-ին :

Պատարագ՝ ժամը 10-ին :

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30-ին :

Պատարագը՝ ժամը 10-ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Դռնբացէք՝ ժամը 17-ին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

— • —

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

Պատարագ ժամը 11-ին :

Դռնբացէք ժամը 16-ին :

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes

Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՍԿՈՒՄ
ժամը 17-ին

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22

Կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

SUR L'INVITATION
DE LA MAIRIE D'ALFORTVILLE

CONCERT
SIPAN - KOMITAS
Chœur mixte arménien de Paris

Sous la direction de
GARBIS APRIKIAN

Organisé par :
le Bureau des actions culturelles
de la Ville
et la participation
de la M C A d'Alfortville

Vendredi 22 mars
à 20 heures 30

Eglise Notre-Dame,
rue Jules Cuillerier
(près Hôtel de Ville)

Prix des places : 12,2 euros —
tarif réduit : 9,15 euros

Renseignements, réservations
et vente des billets :
— BAC : 01 58 73 29 18
— MCA : 01 43 76 55 89

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville,
☎ 01.43.76.55.89 - Fax: 01.43.78.66.64
E-mail : mca.alfo@wanadoo.fr

Fondation Léa et Napoléon Bullukian

Subventions 2002

offre aux associations arméniennes de bienfaisance relevant de l'Eglise d'Etchmiadzine

Envoyer un dossier avant le 30 Avril 2002 à :

Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
2, rue Professeur Pierre Marion — 69410 CHAMPAGNE au MONT D'OR

Chaque dossier doit impérativement comporter un RIB, les statuts, la composition du Bureau et du Conseil d'Administration. Tout dossier incomplet sera refusé.

LOURDES 2002

du 8 au 11 mai

Pèlerinage arménien de France

Departs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.
RENSEIGNEMENTS :
Eparchie : 01 40 51 11 90 — Paris : 01 44 59 23 50
Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**
Les inscriptions seront closes le 8 avril.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մովսէս Պետրոսեան 20 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին Ալիս Պչաքճեանի մահուան քառասունքին եւ Ռոզ Հիպուեանի յիշա-տակին :

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville

à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
SIAMANTO
1878 - 1915

Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.

Cocktail **—Entrée libre—**

LA SECTION DES JEUNES
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
organise

LA SOIREE DE PAQUES

le Samedi 23 mars à partir de 22h
Animation SUNRISE
Ambiance assurée
Réservations avant le **20 mars**
Tél. : 06 11 14 30 83 — 06 63 71 49 91
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
— Tenue correcte exigée —
P.A.F. : 15 euros + 1 conso

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

PROJECTION
DE DIAPOSITIVES

La Croix Bleue des Arméniens de France
et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran / Livry-Gargan
organisent une
PROJECTION DE DIAPOSITIVES
commentées par
HAIK DER-HAROUTIOUNIAN
«Paysages - visages de lieux qui furent»
le vendredi 22 mars à 20 heures 30
à l'Ecole Tebrotzassère
1, boulevard du Nord au Raincy
Images d'un nouveau voyage en septembre 2001

Merzifon — Giresun —
Chabin Karahissar — Trabzon —
— Enregistrement du dialecte Hamchen —
Artvin — Ardahan — Kars — Ani —
Mont Ararat — Lac de Van —
Mont Sipan — Monastères Varak et Narek
— Erzerum — Mouch — Bitlis — Sassoun
— Diyarbekir — Anteb — Marach —
Zeytun — Hadjen — Sis — Adana —
Moussa Dagh

Boissons et pâtisseries à discrétion
Participation aux frais
Renseignements au : 01. 43. 83. 87. 68
E-mail : mcasevranlivry@aol.com

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար-չութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Թա-դէոսեանի, Տիկին Հրանոյշ Գիւլբայի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, քրոջ՝ Զարուհի Քէշիշեանի մահ-ուան առթիւ : Սգակիր է նաեւ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը որովհետեւ Զա-րուհի Քէշիշեանի մահով կը կորսնցնէ հաստատութեան հիմնադիրներէն կարե-ւոր անձ մը :

Այս տխուր առիթով Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գիւլբա - Պօղոսեանէ 100 Եւրօ փոխան ծաղկեպսակի :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 21
JEUDI
21 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·389 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·389

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ ԺՈՂՈՎԻՆ

Աւելի քան 150 երկիրներ կը մասնակցին զարգացման ֆինանսաւորումին նուիրուած միջազգային խորհրդաժողովին, որ բացուեցաւ Մարտ 18_ին Մոնթերէ (Մեքսիքա) : Հայաստանի պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ վարչապետ՝ Ա· Մարգարեան, որուն կ՚ընկերանան Ելմաստեան եւ Տնտեսական, Առեւտուրի եւ Տրնտեսական զարգացման նախարարները եւ այլ անձնաւորութիւններ :

Օրակարգի նիւթերն են աղքատութեան ջնջումը, կայուն տնտեսական աճի ապահովութիւնը, միջազգային ելմտական եւ թեքնիք տնտեսակարգի աշխուժացումը եւ այլ հարցեր : Հաւանաբար, վարչապետ Ա· Մարգարեան ելոյթ ունենայ Մարտ 22_ի լիակատար նիստին :

Ա· Մարգարեան եւ իր պատուիրակութիւնը Մեքսիքա գացած էին կարճ այցելութիւն մը տալէ ետք Լոս _ Անճըլըս Մարտ 16_ին :

⁂

ԾԻՐԻՆՓՈՐԻԾ

(Մարտ 19 / 20)

ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵ՞Ր ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՄԱՐ

Ուկրանիոյ Բաքուի դեսպանատունէն հաղորդած են որ Պաշտպանութեան նախարար ու բանակի զօրավար Վլատիմիր Պետրովիչ Ատրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարին հրաւէրով պաշտօնական այց մը կը կատարէ Բաքու : Կը նախատեսուի այդ այցին հանդիպումներուն քննարկել երկու երկիրներուն զինուորական գործակցութեան, նաեւ Ղարաբաղի մէջ ուկրանական խաղաղարար ուժեր զետեղելու նիւթերը :

⁂

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՊԱՀՆԵՐՈՒՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Արտահանի մէջ Մարտ 19_ին Վրաստանի ու Թուրքիոյ սահմանապահները ռազմափորձերու սկսած են : Անոնց նպատակն է Վրաստանէն խուժող եղջերուոր անասուններու մաքսանենգութեան արգելք ըլլալ, նաեւ ձերբակալել Թուրքիայէն ապօրինի ճամբաներով Վրաստան անցնիլ փորձողները :

⁂

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈԹՈՂՆԵՐ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԻՒՆԵՍՔՕ_ի համաշխարհային ժառանգութեան ցանկերուն մէջ առնուած են Հայաստանէն Հաղպատի, Սանահինի վանական համալիրները, Գեղարդը, Էջմիածնի Մայր Տաճարը եւ եկեղեցիները, Զուարթնոցը : Հայաստանի մէջ ներկայիս հաշուուած են 30 հազար պատմամշակութային յուշարձաններ որոնց մէջ մեծ է քրիստոնէական կոթողներու թիւը :

ԱՄՆ-ՈՒ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒՍ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՆԻՒԹ

ԱՄՆ_ու փոխ _ նախագահ Տ· Չէնի Իրաքի դէմ յարձակման մը համար Թուրքիոյ զօրակցութիւնը ապահովելու նպատակով Անգարա գացած է : Հոն հանդիպում ունեցած է վարչապետ Էճէվիթի ու սպայակոյտի նախագահ Գըվրըգօղլուի հետ : Թուրք մամուլը արձագանգելով Չէնիի այցին, կ՚ըսէ թէ Անգարա որ կողմնակից չէ Իրաքի դէմ յարձակումի մը, պնդած է որ նախ Պաղեստինի հարցը պէտք է կարգաւորել :

Թուրքիոյ վարչապետը հետեւեալ կէտերը մատնանշելով առարկած է Չէնիի առաջադրանքին.

_ Թուրքիա դէմ է Իրաքի մասնատումին, մինչդեռ անոր դէմ յարձակում մը կրնայ քրտական պետութեան մը ծնունդ տալ, իսկ երկրին հարաւային շրջանը մտնել Իրանի ազդեցութեան գօտիին մէջ :

_ Թուրքիոյ դրօսաշրջութիւնը մեծապէս կը տուժէ իր հարաւ _ արեւելեան սահմանին վրայ ծագած պատերազմէ մը :

_ Զինեալ միջամտութեան մը պարագային հաւանական է որ տուժեն Իրաքի Թիւրքմէնները, ինչ որ Անգարայի համար անընդունելի է :

_ Շատ վտանգաւոր է շրջանին մէջ երկրորդ ճակատ մը բանալ, երբ կը շարունակուին Իսրայէլ _ Պաղեստին բախումները :

_ Անգարայի համար անորոշ է թէ Իրաքի զանգուածային բնաջնջման զինամթերքին մասին ԱՄՆ_ու վարկածը ստոյգ ինչ տուեալի հիմնուած է :

Արեւմուտքի լրատուիչներուն ու դէտերուն արժեւորումով՝ Թուրքիոյ այս կեցուածքը կը միտի սակարկելու իր զօրակցութիւնը ու առաւելագոյնը ձեռք ձգել իր դաշնակից ու զինակից ԱՄՆ_էն :

ԿԻՊՐՈՍԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԻՒԹԵՐԸ

Տ· Չէնիի ու Պ· Էճէվիթի հանդիպումին նիւթ եղած են Կիպրոսն ու Հայաստանն ալ· Թուրքիոյ վարչապետը իր կարգին Կիպրոսի թրքական մասին զօրակցութիւն ուզած է ԱՄՆ_էն· ուզած է նաեւ որ Եւրոպական Միութիւնը դադրի Կիպրոսի հարցով զբաղելէ :

Ինչ կը վերաբերի Կովկասի որ Թուրքիան մօտէն շահագրգռող շրջան մըն է, Էճէվիթ կրկնած է թէ հոն Հայաստան պէտք է քաշուի «գրաւած ազրպէջանական հողերէն»· այդ պարագային Թուրքիոյ համար կը դիւրանայ հայեւթուրք սահմանին բացումը : Առոր քով Անգարա գոհ է Վրաստանի նկատմամբ ԱՄՆ_ու մօտիկ հետաքրքրութենէն :

⁂

Տ· Չէնիի այցին առթիւ ապահովութեան շատ խիստ միջոցներու ձեռնարկուած է Անգարայի մէջ : Այսուհանդերձ, ցուցարարներու խումբ մը հակամերիկեան լոզունգներ արձակած ու բողոքած է Չէնիի ներկայութեան դէմ : Ոստիկանութիւնը 80 հոգի հսկողութեան տակ առած է :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԺՈՍՓԷՆ ԿԸ ՅԱՌԻ

Շիրաք առաւաձանները կ՚այցելէ

Աւելորդ է ըսել, թէ Ե· Հանրապետութիւնը այսքան ցած մակարդակի նախագահական ընտրութիւն չէր տեսած : Ոչ թեկնածուներուն ելոյթները, ոչ գործելակերպը, ոչ ոմանց կիներուն հարցազրոյցները կրնան քիչ մը ծանրութիւն եւ լրջութիւն շնորհել ընտրապայքարին, որ ինչպէս շատ մը ուրիշ բաներ, չկրցաւ խուսափիլ ամերիկանացումէ մը :

Երեքշաբթի, Մարտ 19_ի իրիկունը, հեռատեսիլի «Ֆրանս 3» կայանէն Ժոսփէն պարզեց իր ծրագիրը, բայց, քիչ ետք արդէն, լրագրողները բոլոր լսածներէն միայն մէկ նախադասութիւն կը յիշատակեին՝ Ժոսփէն ցաւ յայտնած էր որ Բէլինիոնի կղզին վերադարձին, օդանաւին մէջ, 12 _ 15 լրագրողներու խօսած էր Շիրաքի ծերութեան, մաշումին, յոգնութեան մասին (ինչ որ պատճառ եղած էր որ կէտ կորսնցնէ հարցախոյզերու մէջ...) : Ժոսփէն կ՚ըսէ թէ հրապարակային յայտարարութիւն մը չէր եւ չէր կարծեր որ լրագրողները պիտի տարածէին այդ խօսքերը : Ըստ երեւոյթին, այս ճիւղին մէջ ալ, ինչպէս ապահովութեան Ժոսփէն միամիտ կը մնայ : Անկէ զատ, Ժոսփէնի ծրագիրն ալ քննադատութեան ենթակայ է : Երբ կ՚ըսէ թէ 5 տարիէն ոչ մէկ անօթեւան անձ պիտի մնայ, կը յիշեցուի իրեն որ 1997_ին ալ, երբ վարչապետ կը դառնար նոյնը ըսած էր երկու տարուան պայմանաժամով մը : Նկատի կ՚առնուի նաեւ որ բազմաթիւ կէտերու վրայ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Ժ· Շիրաքի ծրագրէն, բառերը միայն նոյնները չեն :

Նոյն օրը, Շիրաք կ՚այցելէր Արժանթէօյլ, ապա նաեւ Գլիշի, ուր ոստիկանատան դէմ յարձակում մը գործուած էր : Կը ճշդուէր թէ այս վերջին այցելութիւնը կուտար Հանրապետութեան նախագահի իր հանգամանքով :

Մարտ 19_ին է նաեւ որ Շովէնըման Գորսիքա կ՚երթար, ուր իր ներկայութիւն բաղձալի չէր : Տեղ տեղ ընդունելութիւնը շատ պաղ էր, ցոյցեր ալ կային, մանաւանդ երբ անկախապաշտները կը նմանցնէր վերաքննապաշտներուն :

Այս ընտրապայքարին յատկանշական երեւոյթն է նաեւ Առլէթ Լակիյէի յառաջդիմութիւնը գոնէ հարցախոյզերու մէջ, ուր ձայներու 9%_ը կը ստանայ եւ կը դառնայ «երրորդ մարդը» :

Գալով մակարդակին, խիստ ցաւալի է : Կիները հրապարակ իջած են իրենց մտերիմ կեանքը պատմելու համար եւ Ժոսփէնի կինը ապահովութիւն կուտայ, որ հակառակ երկուքին ալ բազմազբաղ վիճակին միասին կը քնանան եւ այդ է կենսականը : Առլէթ Լակիյէ կ՚արտայայտուի Կալայի մէջ, ըսելու համար որ կնամոլ (լեզպիէն) չէ, թէ այր մը կայ իր կեանքին մէջ, զոր կը պահէ : Լը Փէնի կին իրենց կեանքը կը պատմէ Փէք_Պօյի մէջ, մինչ ամուսինը, դեռ քանի մը օր առաջ կը հեգնէր գլխաւոր թեկնածուները, որոնք իրենց կիները հրապարակ նետած են : Պայրու ալ, որու դէմքը շատ օգտակար պատկեր մը կը պարզէ իր կնոջ օգնութեան դիմած է, բայց, առ այժմ շատ բան չէ փոխուած :

ՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՅՐ ԱՆՏՈՆ ՎՐԴ. ՃԻՒԱՆԵԱՆԻ

Շաբաթ, Մարտ 16–ին, Քանաքեռի (Երեւան) Հայ կաթողիկէ հովուական կեդրոնին մէջ, ուր վերջին երկու տարիներուն նուիրուած էր յատկապէս Ջաւախքէն ապաստանած գաղթականներուն հոգեւոր եւ նիւթական հոգատարութեան, անակնկալ անհանգստութեան մը զոհ կ՚երթայ Մխիթարեան Միաբանութեան երիցագոյն վանականը, Հ· Անտոն Վրդ· Ճիւանեան :

Ծնած էր 1916–ին Պոլիս եւ 13 տարեկանին կը մտնէր Ս· Ղազար : Յետ աւարտելու երկրորդական ուսումները Մխիթարեան մենաստանին մէջ, 1937–ին կը կատարէ անդամակցութեան ուխտը եւ կը յաճախէ Հռոմի Գրիգորեան համալսարանը, ուր կը ստանայ իմաստասիրութեան եւ աստուածաբանութեան Պսակաւորի աստիճան : 1944–ին, իր դասընկեր Հ· Նիկողոսի հետ կը ստանայ քահանայական օծումը եւ կը ստանձնէ զանազան փոքր պաշտօններ Ս· Ղազարի վանքին մէջ : Պատերազմի դադարէն անմիջապէս վերջ Վենետիկ հաւաքուած մեծ թիւով հայրենակիցներ, Հայաստանէն եւ Կովկասէն, որոնք տուն-տեղ եղած էին վանապատկան Լիտոյի կալուածներուն մէջ, կը վայելեն Հ· Անտոնի յատուկ խնամքները, մինչեւ որ օգնութեան կը կանչուի ձեռք մը տալու Պոլսոյ Մխիթարեան վարժարանին, որուն տեսչական կազմը սկսած էր ծերանալ :

Որպէս Թրքահպատակ, նախ կը պարտադրուի զինուորական ծառայութիւն մատուցանել դժնդակ պայմաններու մէջ եւ ապա կը պաշտօնավարէ Մխիթարեան վարժարանին մէջ, նախ որպէս օգնական, ապա որպէս տեսուչ երկար տարիներ· վարժարանէն հեռացուելէն ետք, կը նուիրուի կարօտեալներու, հիւանդներու հոգատարութեան եւ կը ստանձնէ ժողովրդապետութիւնը Անարատ Յղութեան եկեղեցիին :

Հայաստանի անկախացումով բացուած ըլլալով Հայ Կաթողիկէ առաքելական կեդրոն Երեւանի մէջ (Քանաքեռ), ի վերջոյ ընդառաջելով Առաջնորդ Հ· Ներսէս Արքեպիսկոպոս Տէր–Ներսէսեանի հրաւէրին, կը հաստատուի Քանաքեռ մինչեւ իր մահուան օրը անդադար հող տանելով օրն ի բուն իրեն դիմող անհամար կարօտեալներուն : Երկուշաբթի, Մարտ 18–ին շրջապատուած՝ քահանաներով եւ մեծ թիւով հաւատացեալներով, մարմինը կը փոխադրուի Փարիզ, հանգչելու համար իր եղբայրակից եւ հայրենակից երջանկայիշատակ Հ· Կոմիտասի կողքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ _ ՊԱՂԵՍՏԻՆ հարցը, գոնէ առժամապէս, կարգադրելու յոյսը ի դերեւ ելաւ Մարտ 20_ի առաւօտը, հակառակ նախորդ օրուան համաձայնութեան, ամերիկացի բանագնացին հովանիին ներքեւ : Արդարեւ, մինչ հրադադարի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացած էր, փաղասքէնեան բանակը կը քաշուէր գրաւեալ հողամասերէն, Մարտ 20_ի առաւօտը, Իսրայէլի հիւսիսը, Ում էլ Ֆահէմ քաղաքին մէջ, պաղեստինցի քամիքազ մ՚ իր կրած ռումբը կը պայթեցնէր օթոպիւսի մը մէջ : 5 մեռեալ կար (իրմով՝ 6) եւ աւելի քան 30 վիրաւոր : Այս արարքը, շատ հաւանաբար, խնդրոյ ա_

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՒԱՔԱՐԱՐԻՆ ՈՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐԸ

1991 Հոկտեմբերի առաջին օրերն էին: Աշնան արեւուն շողերը սառուերոտ, զով անկիւններ սկսեր էին թօյլատրել հանրապարտէզներու, ճեմավայրերու մէջ, թոյլ տալով որ ամրան տօթէն խանձած Երեւանը հանդիստ շնչէ մինչեւ ձմրան ձիւնն ու բուքը: Սակայն, հակառակ բնութեան հանդարտութեան թելադրանքին, նորանկախ երկրին մայրաքաղաքը զգալի, նոյնիսկ տեսանելի հեւքի մէջ էր. քանի մը օր ետք, Բ. անկախութեան առաջին հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուէր: Թեկնածուներուն նկարներով որմազդներէն մինչեւ փողոցի, սրճարաններու խօսակցութիւնները կը դառնային գրեթէ միայն այդ նիւթին շուրջ: Երանելի՛ օրեր, երբ նորին հաւատքը, լաւագոյնին յոյսը սպաննուած չէր ժողովուրդին մէջ ու ամէն մարդ իր անձնական հարցը կը նկատէր նախագահի ընտրութիւնը: Ճիշդ է որ թեկնածուներու նախընտրութիւնը խօսակցութիւններ դիւրութեամբ վէճի վերածելու չափ բազմաբեւեռ չէր: Լայն համախոհութիւն մը կը կեդրոնանար Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի վրայ որուն գլխաւոր ընդդիմադիրները Հայրիկեանականները կ'ըլլային, առարկելու, վիճելու բաւական աշխոյժ տրամադրութեամբ: Բայց յաճախադէպ չէին առարկութիւնն ու վէճը: Մթնոլորտը յագեցած էր տասնամեակներով փայփայուած երազի մը իրականացումին երանութեամբ. մթնոլորտ որ ոչինչով կրնար մտածել տալ որ տասնամեակ մը ետք Հայաստանցին դառնութեամբ պիտի անդրադառնար իր դիւրին հաւատքներուն ու անտարբերութեան օրէ օր աւելի հիմնաւոր կեցուածքով վերաբերէր բոլոր պաշտօնականներուն ալ, ոչ - պաշտօնականներուն ալ:

Հոկտեմբեան մեղմաբեւ այդ առտուն, աննպատակ թափառումի մը յոգնութեամբ նստեր էի Տրամաթիկական Թատրոնին դէմի հանրապարտէզը, նստարանի մը վրայ: Քիչ ետքը, Թուփերուն ետեւէն, երկար կոթով մաշած աւելը ձեռքը հաւաքարար կին մը յայտնուեցաւ: Ոչ աւելին թափը ամէն կողմ ցրուած տերեւները ժողվելու կամք, ոչ ալ տերեւներ հնազանդելու տրամադրութիւն կը մատնէին: Տխուր բաներ մտածել տուող արտաքինով, մտացիր, անորոշ տարիքով կին մըն էր: Հաւանաբար, հետաքրքրուած՝ աշխատանքի օրով առտուան ժամուն պարտէզը հանդչողի մը ներկայութեամբ, մօտեցաւ, բարեւի նման բան մը մըլտաց ու սկսանք խօսակցիլ: Իր արտաքինէն, դէմքէն, նոյնիսկ շարժումներէն ցոլացող տխրութիւնը գրեթէ անհետացաւ, երբ խօսքը շուտով կապուեցաւ օրուան քաղաքական անցքերուն, նախագահի մօտալուտ ընտրութեան: Գոհ էր, անշուշտ, շա՛տ գոհ. չէ՞ր գիտեր թէ որքա՛ն երկար ատեն սպասած էր, սպասած էին այդ օրերուն: Հարցուցի թէ ո՛ր մէկ թեկնածուին պիտի տար իր քուէն: Զարմանքի, հեգնանքի պէս զգացում մը դծագրուեցաւ դէմքին վրայ, «ի՛նչ միամիտ հարցում...» ըսելու պէս: Բայց գոհացաւ միայն ըսելով, ձեռքը կուրծքին դրած. «ո՞նց թէ որի՛... Լ. Տէր - Պետրոսեանին ի հարկէ»: Ետոյ, ամէն մէկ նախադասութեան հետ ձեռքովը կուրծքը ծեծելով, աւելցուց թէ ան իրենց փրկիչն էր, սիրելին, ու գերադրականին գերագոյն արժեւորումին եզրակացուց. «մե՛ր թագաւորը»:

Ակներեւօրէն, կեանքին մեծագոյն մասը պրոլետար կարգերու տակ ապրած այդ կնոջ թագաւորի կարօտը զուարճացընող ու զայրացնող էր միեւնոյն ատեն: Համայնավարութենէն հազիւ դուրս եկած, թագաւորի փնտռտո՛ւք...: Փորձեցի համոզել զինքը որ Հայաստան Հանրապետութեան նախագահի պէտք ունէր եւ ո՛չ թագաւորի որ արդէն աշխարհէն վերցած բան էր: Ի զուր: Ոչինչ կ'ուզէր իմանալ երեւանցի հաւաքարարուհին. ի՛նչ կ'ուզէր ըլլար ընտրելիին տրուելիք մակդիրը, ան իրեն համար թագաւոր էր. «մե՛ր թագաւորը»: Անոր այդ անխախտ հաւատքին վրայ ալ աւարտեցաւ մեր խօսակցութիւնը:

Տասնամեայ, մոռցուած այդ դրուագը վերյիշեցի, յանկարծ, առջի օր, կարդալով «Նամակ մեր Թագաւորին» խորագրուած էջ մը, Հայաստանեան մամուլի վերջին տրցակին մէջ («Հայկական Ժամանակ», Մարտ 6): Խմբագրութիւնը նախաբան ու վերջաբան մը աւելցնելով տեղ տուած էր Սերօ Խանզադեանի կնոջ կողմէ Նախագահ Ռ. Քոչարեանին ուղղուած նամակի մը. գրողին այրին անով կը խնդրէ որ նախագահը Ս. Խանզադեանի տուն - Թանգարանը պատշաճ վիճակով պահելու համար միջոց տրամադրէ իրեն որ այդ հաստատութեան տնօրէն նշանակուած է: Խմբագրութիւնը նամակը ուշադրութեան արժանի նկատած է միայն ոճի եւ բառապաշարի առումով, նաեւ Ռ. Քոչարեանին «կպցրած» որակումներով:

Սերօ Խանզադեանի այրիին նամակին տրուած արժեւորումին աւելի քան արդարացի ընոյթին համոզուելու համար կը բաւէ ընդօրինակել անոր վերջին պարբերութիւնը.

... «Սիրելի պարոն Քոչարեան, ինչու չէ, մեր թագաւոր, Դուք ամէն ինչ անում էք, որպէսզի մեր ժողովուրդը լաւ ապրի, դրա համար տատիկի բերանով համբուրում եմ Ձեր պայծառ ճակատը»:

Կարդալէ ետք խնդրանքին յաջորդած այս վերջաբանը, կարելի չէ համաձայն չըլլալ խմբագրութեան ենթադրութեան հետ թէ «Նոյն բանը տիկին Խանզադեանը հաստատ կը գրէր նաեւ Լ. Տէր - Պետրոսեանին կամ էլ մէկ ուրիշին, եթէ նա լինէր Ռ. Քոչարեանի կարգավիճակում»: Նոյնն է պարագան եղած հետեւեալ մատնանշումին. «Ցաւալին այն է որ մեր մտաւորականութիւնը ոչ մի կերպ չի կարողանում «թարգել» մեծապատիւ մուրացկանութեան իր "փիս խասիաթը"»:

Տիկին Խանզադեանի նամակով տխուր, այլ իւրայատուկ զուգահեռ մը կը գծուի 1991_ի հաւաքարար կնոջ ու 2002_ի մտաւորականուհիին միջեւ: Թագաւորի ուրուական մը կը պտըտկի այդ զուգահեռին վրայ, հակառակ կամուրջներուն տակէն անցած շա՛տ ջուրերու:

Երէկուան հաւաքարարին ու այսօրուան մտաւորականուհիին թագաւորի ծարաւը մտածել կու տայ նաեւ ուրիշ կէտի մը մասին: 1991_ին թագաւոր ունենալու հեռանկարով քուէարկելու պատրաստուած հաւաքարար կինը, 2001_ին, եթէ մնացած է Երեւան, վստահաբար, ոչ իսկ կ'ուզէ յիշել այդ օրերու իր միամիտ կարօտը: Անցած տասը տարին, անշուշտ, յաջողած է հասկցնել իրեն որ աւարտած է իր պատկերացուցած թագաւորներու ժամանակը:

Մինչդեռ, Ս. Խանզադեանի տուն - Թանգարանին տնօրէնուհի նշանակուած անոր այրին տակաւին նոր կը սկսի այդ կարօտին փորձառութեան: Ի՞նչ ըսել, տա՛յ Աստուած որ «տատիկի բերնով» տրուած համբոյրը թիրախին հասնի ու ճարուի թանգարանին անհրաժեշտ յատկացումը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

(«ԳԱՀԻՐԷԻ ՕՆՆԻԿԸ» ՄԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ՍՈՆԱ ԶԷՅԹԼԵԱՆ

Նոյեմբեր 2001_ին լոյս տեսաւ տոքթոր Մոհամմէտ Րըֆա՛աթ Էլ - Իմամի ուշագրաւ մենագրութիւնը վերջին յիսնամեակի եգիպտահայ յայտնի դէմքերէն՝ Օննիկ Ալիքսանեանի մասին: Տոքթոր Էլ - Իմամ ծանօթ է ոչ միայն իբրեւ Գահիրէի արաբական թերթերու փնտռուած լրագրող եւ հայկական «Արեւ» թերթի արաբատառ ամսագրին խմբագիր, այլեւ արաբերէնով հրատարակած է ուսումնասիրական աշխատանքներ եգիպտահայութեան մասին: Ասոնցմէ յիշենք «Հայերը 19_րդ Դարու Եգիպտոսի Մէջ» (Գահիրէ, 1993) եւ «Եգիպտոսի Հայ Գաղութին Պատմութիւնը» (Գահիրէ, 1999): Իսկ մամուլի տակ են երկու այլ գործեր՝ «Հայերը Եգիպտոսի Մէջ (1896 - 1961)» եւ «Օսմանեան Կայսրութիւնն ու Հայկական Հարցը 1878 - 1923»:

«Գահիրէի Օննիկը» նուիրուած է Եգիպտոսի պատուակալ ներկայացուցիչին՝ ոսկերիչ - արուեստագէտ Օննիկ Ալիքսանեանի ասպարէզի հոլովոյթին: Իզմիրէն Եգիպտոս ներգաղթած ոսկերիչներու ընտանիքի մը շառաւիղն է Գահիրէ ծնած Օննիկը: Կանուխէն հետաքրքրութիւն ցուցաբերած է հաղորդակցութեան միջոցներու մասին եւ մասնագիտացած ձայնասփիւռի ճարտարագիտութեան մարզին մէջ: Թէեւ յետագային, հօրը թիկունք կանգնելու համար ոսկերչութիւնը ընդգրկեց, սակայն ասպարէզին աւանդական ըմբռնումը հիմնովին փոխելով, պատմութիւնը արուեստով մեկնաբանող հաղորդակցութեան միջոցի մը վերածեց:

Նախ Եգիպտոսի Փարաւոնական անցեալէն սկսած, Արաբական, Ֆաթիմայական, Այյուպեան, Մամլուքեան եւ Օսմանեան յաջորդական իշխանութիւններու զարդեղէններու եւ թանկագին քարերու հոլովոյթը ուսումնասիրեց: Ետոյ ոսկերչութեան գիտելիքներով զինուած՝ յաջողեցաւ ոչ միայն լաւագոյն թանկագին քարերը ընտրել եւ յղկել, այլեւ պատմական նշանակութիւն ունեցող զարդեղէններ վերարտադրել՝ համապատասխան օրուան ճաշակին եւ շուկայի պահանջներուն: Այս ձեւով, «Գահիրէի Օննիկը» թէ՛ անցեալի արուեստին լաւագոյն մեկնաբանը եղաւ եւ թէ օրուան ամէնէն խստապահանջ ճաշակներուն գոհացում տուաւ, ինչպէս կը հաստատեն հեղինակին ներփակած բազմաթիւ վկայութիւնները եւ գնահատանքի գիրերը:

50_ական թուականներէն սկսեալ, անցեալի եւ ներկայի յարակցութիւնը անձնական բաւարարութեան սահմանէն անդին անցաւ: Օննիկ Ալիքսանեան այնքան ինքնավստահութիւն ձեռք բերաւ, որ սկսաւ միջազգային առեւտուրի ցուցահանդէսներու մասնակցիլ, ցուցադրելով ոսկիէ, արծաթէ իր զարդեղէնները, մետաղէ, փղոսկրէ եւ կաշիէ ձեռակերտները, ոսկի եւ արծաթէ թելերով նաշխուած մետաքսները, Փարաւոնական զգեստները եւ այլ սքանչելիքներ: Այս ցուցադրութիւնները ոչ միայն իր արուեստի բարձր մակարդակին հանդէպ անվերապահ գնահատանք առաջացուցին, այլեւ Եգիպտոսի հանդէպ հետաքրքրութիւնը խթանեցին եւ զբօսաշրջիկութեան զարկ տուին: Իրենց կարգին, օտար այցելուները օտար դրամանիշ հայթայթեցին նիւթական դժուարութիւններու մատնուած Եգիպտոսի:

Իբրեւ երախտիք՝ «Գահիրէի Օննիկը» Եգիպտոսի պատուակալ ներկայացուցիչը դարձաւ եւ այդ հանգամանքով շրջեցաւ Եւրոպայի թէ Միացեալ - Նահանգներու ոստանները եւ մասնակցեցաւ բազմաթիւ միջազգային առեւտրական ցուցահանդէսներու: Նման առիթներու համար, իրեն յատուկ ուսումնասիրուած խնամքով, Օննիկ Եգիպտոսի Սպաներու Ցեղափոխութեան նպատակները խորհրդանշող դրօշակ մը պատրաստեց եւ առաջին անգամ պարզեց 1953_ի Նիւ - Եորքի առեւտրական միջազգային ցուցահանդէսին: Օննիկի հմայքը այնքան տարածուեցաւ, որ նոյնիսկ երբ Եգիպտոսի հանդէպ քաղաքական լարուածութիւն կը տիրէր, Օննիկին արուեստը խաղաղ գոյակցութեան ուղին կը հարթէր եւ հոգեկան կապ կը ստեղծէր պետութիւններու եւ ժողովուրդներու միջեւ: Այս մասին ալ Տոքթոր Էլ-Իմամ հանգամանաւոր անձերու վկայութիւններն ու այլ փաստացի տուեալներ կը ներկայացնէ:

Օննիկ Ալիքսանեան շահած է մրցանակներ եւ իր գործերէն ցուցադրուած են Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանին, Տիթրոյթի Արուեստի Թանգարանին եւ Նիւ - Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան շէնքին մէջ:

«Գահիրէի Օննիկը» ծանօթ է նաեւ հին եւ յատուկ առիթներով տպուած դրամներու իր կազմած հաւաքածոյին համար, որոնց շարքին՝ հօրը նուիրած Կիլիկիոյ Լեւոն Թագաւորին հազարամեայ արծաթէ դրամը: Միշտ ջերմ պաշտպան հաղորդակցութեան դերին, Եգիպտոսի դրամներու պատմութեան մասին յօդուածները ալ դրած է, որոնք տեղ գտած են մասնագիտական հրատարակութիւններու մէջ:

Տասնամեակներու ընթացքին Օննիկ Ալիքսանեան կարեւոր նպաստ բերած է թէ՛ Եգիպտոսի եւ թէ հայութեան բարեսիրական կազմակերպութիւններուն՝ արժանանալով Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ շքանշանին իր ազգային ծառայութեան յիսնամեակին առիթով: Այսօր իր արժանաւոր կողակից՝ Ալիս Ամիրեան Ալիքսանեանին, երկու զաւակներուն եւ թոռներուն հետ կը բնակի Մոնրէալ եւ կը շարունակէ իր մասնակցութիւնը բերել ազգային կազմակերպչական կեանքին: Միշտ ջերմ պաշտպան հաղորդակցութեան դերին, կը քաջալերէ փոխադարձ հասկացողութիւնը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մշակոյթներուն միջեւ: Միշտ հոգեկան սնունդ ստանալով Եգիպտոսի իր արմատներէն, կը քաջալերէ եգիպտահայութեան դարաւոր վաստակին արժեւորումը:

Տոքթոր Էլ - Իմամի շատ գնահատելի գործը մէկ անգամ ընդ միշտ կը հաստատէ, թէ Օննիկ Ալիքսանեանի կեանքը ապրելու տարազը՝ զանազան պատկանելիութիւններու ներդաշնակ գոյակցութիւն մըն է: Տարազին արաբերէնը՝ սիղա ոսկիէ կամ արծաթէ նրբակերտ զարդեղէնի մը կ'առընչուի, լիովին համապատասխանելով Օննիկ Ալիքսանեանի կեանքի ուղիին, ուր արուեստի ինչպէս նաեւ մարդկային, քաղաքացիական թէ ազգային յանձնառութիւնները տպաւորիչ ամբողջութիւն մը կը կազմեն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՈՒ ՉԻՆԱՍՏԱ՞ՆՆ ԱԼ ԱՄՆ-Ի ԹԻՐԱԽ

«Լոս Անճըլըս Թայմզ»ը Մարտ 9_ի իր մէկ հրապարակումով դիւանագիտական տագնապի մը ընդառաջելու կարող քայլ մը առած է: Քօղազերծած է փէնթակոնին մէկ տեղեկագիրը որուն կարեւոր մէկ մասը գաղտնի պահուած էր: Ան պատասխանն էր Սպիտակ Տան դիմումին որով պահանջուած էր ծրագիր մը պատրաստել հիւլէական զէնքի հաւանական գործածութեան մը թիրախ առնուազն եօթը երկրի մասին. այդ երկիրներն էին, անշուշտ, Իրաքը, Հիւսի-

սային Գօրէան, Իրանը, Լիբիան եւ Սուրիան, բայց նաեւ Չինաստանն ու Ռուսաստանը:

Ատոմական զէնքի գործածութիւն հարկադրելու կարող կացութիւններէն տեղեկագիրը կը նշէ իրաքեան յարձակում մը Իսրայէլի ու դրացի երկիրներու վրայ, կամ Հիւսիսային Գօրէայի յարձակում մը Հարաւային Գօրէայի վրայ: Տեղեկագիրը կ'ընդգծէ նաեւ թէ անհրաժեշտ է հիւլէական գլխանոցով հրթիռներ զարգացնել, որոնք պիտի գործածուին ստորգետնեայ պատսպարաններու դէմ: Յատկապէս անոնց որոնք կրնան դէմ դնել կենսաբանական եւ քիմիական զէնքերու: Բազմաթիւ դէտերու կարծիքը այն է որ տեղեկագիրը նոր խնդրականացումի մը կ'ենթարկէ հիւլէական զէնքին որպէս տարհամոզիչ միջոց սահմանափակումի, կամ որպէս վերջին միջոց գործածութեան քաղաքականութիւնը: Ատով, ԱՄՆ.-ը աշխարհի հաւասարակշռութիւնը խախտելու վտանգը կը ներկայացնէ, այլ երկիրներ քաջալերելով որ իրենց կարգին նոյն տեսակի զէնքեր ունենալու մասին մտածեն:

Ուաշինկթընէն միջազգային խաղաղութեան Գարնէկի հիմնարկին ատոմական զէնքի մէկ մասնագէտը կ'ըսէ թէ Փէնթակոնի տեղեկագիրը հիւլէական զէնքը կը վերածէ պատերազմական գործիքի մը, փոխանակ պահպանելու անոր տարհամոզիչ ազդակի բնոյթը: Ճոն Հոփքինս համալսարանէն զինուորական մասնագէտ մըն ալ տեղեկագրին մասին արտայայտուելով, զայն Սեպտեմբեր 11-ի ահաբեկչութեան կը կապէ, ըսելով որ Պուշի ռազմավարներուն համար ատոմական զէնքը դադրած է տարհամոզիչ ուժ ներկայացնելէ: Ան կը յիշեցնէ Պաշտպանութեան նախարարին խօսքերը թէ Սեպտեմբեր 11-ի հեղինակները տարհամոզուած չէին ԱՄՆ-ու հիւլէական զանգուածային զինարանէն:

Տեղեկագրին հրապարակումէն անմիջապէս ետք Արտաքին նախարար Փաուըլ յայտարարած է թէ ներկայիս ոչ մէկ երկիր թիրախ առնուած է ամերիկեան հիւլէական զէնքերու: Ան մտահոգութիւն ալ յայտնած է որ նոյն հրապարակումը կրնայ միջազգային հանրութեան մօտ հակառակելու տրամադրութիւն արթնցնել: Պէտք չէ, կ'ըսէ, կարծել տալ որ ԱՄՆ-ը պատրաստ են հիւլէական զէնք գործածելու, մօտ ապագային ներկայանալիք առիթով մը: Կը շեշտէ թէ ճիշդ չէ այդ կեցուածքը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ»Ը ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Մշակութային յանձնախումբի տնօրէնուհի Տիկին Այտա Դանիէլեանի իրականացուցած ծրագիրներէն մին ալ տեղի ունեցաւ Փետրուար 23-ին, Պարսամեան համալիրին ընդարձակ սրահին մէջ:

Պատուոյ սեղանը յատկացուած էր Նիսի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւ Նարեկ Եպիսկոպոս Շաքարեանի եւ Նիսի համայնքի ղեկավարներուն:

Համոյթին նուագացանկը կը բաղկանար Գուսան Շերամի, Սայաթ Նովայի, Մանասեանի, Աւետիսեանի եւ Գուսան Հաւասիի ստեղծագործութիւններէն, ինչպէս նաեւ ժողովրդական քանի մը երգերէ:

Նուագախումբի անձնակազմին մասին կը տեղեկանանք պատրաստուած կոկիկ յայտագրէն.

Վարդան Արսլանեան՝ ուտ, Ֆիլիփ Շահպազեան՝ շվի, դուդուկ, զուռնա եւ բլուլ, Սիրանոյշ Հուրտան՝ երգ, Պերճ Գույումճեան՝ ուտ, Այտա Ներկարարեան՝ քանոն, շվի, Ժան - Փիէռ Ներկարարեան՝ քամանչա, Էրիք Ռիշշէ՝ տհոլ:

Ա. Դանիէլեանի բացման խօսքէն անմիջապէս յաջորդեց նուագախումբին աշխոյժ ելոյթը, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը: Ներկաները իրենց գոհունակութիւնը արտայայտեցին ծափերով եւ «պըրիս»ներով: Ակներեւ էր երաժշտութեան շունչով վերանորոգուելու ներկաներուն տրամադրութիւնը: Երգ ու երաժշտութիւն յաջորդեցին իրարու եւ երբ աւարտեցաւ յայտագիրը, որպէս յամառ ծափերու պատասխան եւ վերջաբան, Ս. Հուրտան երգեց «Տըլէ եաման»ը: Նորոգուած ծափերով եւ ծաղկեփունջերու յանձնումով երեկոյթը փակուեցաւ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՆՈՒՌԻՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Մինչեւ այսօր, բուրաւոր իր հատիկներուն թթուաշ հիւթով միայն պտուղ նկատուած նուռը որ իր ուրոյն տեղը ունի հայկական հէքեաթներու եւ զարդանկարչական արուեստին մէջ, շատ հաւանօրէն մօտ ատենէն բժշկական բոյժի մը դերն ալ պիտի սկսի կատարել: Իսրայէլէն երկու հետազօտողներ կը պատրաստուին հրապարակել իրենց պրպտումներուն արդիւնքները որոնք ցոյց կու տան թէ առողջական շատ մը հարցերու լուծումը կը գտնուի այդ պտուղին ոչ միայն հիւթին, այլեւ կեղեւին մէջ:

Այդ հարցերուն գլխաւորը քոլէսթէրոլն է. հետազօտողներէն Հայֆացի Մ. Աւիրամ նուռին հիւթը յաջողութեամբ գործածած է քոլէսթէրոլին ու սրտի հիւանդութիւններուն դէմ: Ճշդուած է որ նուռը բարերար ազդեցութիւն ունի ծերանալու երեւոյթին, նոյնիսկ խլիրդին ու սիտային դէմ:

Մ. Աւիրամ քանի տարիէ ի վեր կ'աշխատի մարդկային մարմնին երակներուն մէջ կուտակուած քոլէսթէրոլը մաքրելու ճար մը գտնել. այդ նիւթին կուտակումը պատճառ է սրտի հիւանդութիւններու եւ ուղեղային երակներու խցումին: Որպէս դարման շուրջ 20 նիւթ փորձելէ ետք ան կանգ առած է նուռին վրայ. ճշդած է թէ նուռին հիւթը կը պարունակէ նիւթ մը որ շատ ազդեցիկ միջոց է, ինչպէս լոլիկն ու գինին, պայքարելու սրտի հիւանդութիւններու դէմ: Իր հիւանդներուն վրայ կատարած փորձերը զարմացնող արդիւնք տուած են, նուռի հիւթին արագ ու ազդեցիկ դերը շեշտելով: Նոյնիսկ իր հիւանդներէն ոմանք ամէն օր նուռի հիւթ խմելով յաջողած են խուսափիլ սրտի վիրահատութենէ: Ներկայիս Մ. Աւիրամ կը ջանայ բարերար այդ հիւթը վերածել դեղահատերու, որովհետեւ, հիւանդներէն ոմանք շատ թթու կը նկատեն անոր համը:

Երկրորդ գիտնականը կը կոչուի Ե. Լանսքի. արդէն հրապարակ հանած է նուռի խտացած հիւթ, որպէս դարման քոլէսթէրոլի: Որպէս դարման, նոյնը կը յանձնարարէ ջերմութեան եւ մենոփոզի շրջանի նեղութիւններու դէմ: Ան ալ համոզուած է որ նուռը կարեւոր դեր ունի խաղալիք խլիրդի, փրոսթաթի եւ նոյնիսկ սիտայի դէմ:

Նուռի գինին եւ անոր կուտերէն քամուած իւղը կիրարկելով խլիրդէ վարակուած բջիջներու վրայ, յաջողած է կասեցնել անոնց բազմացումը: Այդ ձեւով, յաջողած է նաեւ արգիլել հիւանդութեան տարածումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՂ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Անցեալ տարի Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներու թիւը եղած է 123 հազար 262: Նոյն ժամանակահատուածին Հայաստանէն զբօսաշրջութեան նպատակով մեկնած է 109 հազար 976 հոգի: Նախորդ տարուան տուեալներուն բաղդատմամբ այցելուներու թիւը 45,9 տոկոս յաւելում արձանագրած է, իսկ մեկնողներուն՝ 1,1 տոկոս նուազում: 2001 Մայիսին գործադրութեան դրուած «Միջազգային եւ ներքին զբօսաշրջութեան մասին» պետական հաշուարկի դրութեան հիման վրայ ստացուած այս տուեալներէն կը պարզուի նաեւ որ Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներուն մեծ մասը (աւելի քան 92 հազարը) կ'իջեւանին բարեկամի կամ հարազատներու մօտ, իսկ մնացեալը՝ պանդոկներու մէջ: Զբօսաշրջութիւնը դէպի Հայաստան հիմնուած է զանազան նպատակներու, գլխաւորաբար՝ գործնական դրդապատճառներու (50,1 տոկոս), նաեւ հանգիստի ու ժամանցի, կրթութեան, բուժումի եւ այլ նպատակներու: Այցելուներուն մեծամասնութիւնը Եւրոպական Միութենէն է, ապա կու գան ՀԱՊ-ի երկիրները, ԱՄՆ, Իրան, Լիբանան, Գանատա եւլն.:

Livres reçus

EMPIRE OTTOMAN
Le déclin, la chute, l'effacement

YVES TERNON

Kiron-Editions du Félin /
Editions Michel de Maule
Paris 2002

*
**

15 CONTES D'ARMENIE

ANNA LEYLOYAN

Texte français de ROBERT GIRAUD
Illustrations intérieures de
Harutyun Yekmalyan

Castor Poche Flammarion, Paris 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

- Բնականաբար ինչ որ առաջ ըսի, նոյնը պիտի կրկնեմ, արդէն տուած իֆատէս ստորագրած եմ:
- Ատիկա կարեւորութիւն չունի, դուն ինչ որ ալ ըսես, ես պիտի ուրանամ:
- Դուն ուզածդ կրնաս ընել:
- Լաւագոյն չէ՞, որ իրարու հետ համաձայնինք:
- Ինչպէ՞ս պիտի համաձայնինք:
- Օրինակի համար, կրնաս ըսել, որ դուն սխալած ես, թէ նախորդ իֆատէիդ մէջ սխալներ կան, թէ պէտք չէ անոր կարեւորութիւն տալ:
- Եւ ի՞նչ պիտի շահիմ ատկէ:
- Ատկէ այն պիտի շահիս, որ ես գոնէ ազատ պիտի մնամ եւ պիտի կրնամ ձեր երկուքին համար աշխատիլ, մինչդեռ եթէ ես ալ ձեզի պէս բանտարկուիմ, ալ պէտք է, որ ամէն յոյս կտրենք, ես քեզի կը վստահեցնեմ, թէ ազատ մնամ կրնամ քիչ օրէն ձեզի ազատել, միայն թէ պէտք է շատ վարպետութեամբ վարուիլ:
- Ամէն մարդ քու վարպետութիւնդ չունի, - ըսաւ Աստիկ դառնացած շեշտով մը:

Արթին շարունակեց հանդարտ կերպով իր ընկերը հանդարտեցնել եւ երկար բացատրութիւններով վերջապէս յաջողեցաւ համոզել զայն, որ նախապէս ըրած խոստովանութիւնները յետս կոչէ եւ Պէտրի պէյին յայտարարէ, թէ Արթին անգիտակցաբար մասնակցած է դաւադրութեան գործին:

Աստիկ խոստացաւ, բայց պայմանով մը:

- Պէտք է որ, - ըսաւ, - շաբաթէ մը ազատ արձակուիմ:
- Լա՛ւ, կը խոստանամ քեզ ազատել, եթէ իմ ըրած կերպովս խօսիս այս իրիկուն, երբ իրարու հետ դէմ առ դէմ գանք:
- Եթէ մինչեւ շաբաթ մը զիս չազատես, այն ատեն գիտցած եղիր, որ ամէն գաղտնիք երեւան կը հանեմ, որովհետեւ տակաւին բաներ կան, որոնք չեմ ըսած:
- Ըրէ՛, ինչ որ կ'ուզես:
- Նոյնիսկ Արզարն ալ մէջտեղ պիտի հանեմ:
- Այդ ծայրայեղութիւններուն պէտք չի մնար, իշալլահ:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ պահապանը երեւցաւ:

- Արթի՛ն էֆէնտի, հինգ վայրկեանն ալ անցաւ, տասը վայրկեանն ալ, - դիտել տուաւ, - կը խնդրեմ, որ ալ մեկնիք, որովհետեւ իմ ժամանակս լրացաւ, եւ հիմա ուրիշ պահապան մը պիտի գայ:
- Աղէկ, աղէկ, - պատասխանեց Արթին, - արդէն խօսքերնիս վերջացաւ:

Եւ ցած ձայնով քանի մը խօսք փսփսալէ ետքը Աստիկի ականջին՝ դուրս ելաւ խցիկէն:

Դուրսը մեծ իրարանցում մը կը տիրէր, ոստիկաններ կ'երթային - կուգային, պաշտօնեաները իրարու ականջին փսփսուքներ կ'ընէին:

«Նոր դէպք մը պատահած ըլլալու է, - մտածեց Արթին, - ջանանք հասկնալու»:

Եւ պաշտօնեայի մը մօտեցաւ, որ իր գրասենեակը մտնելու վրայ էր:

- Նոր բա՞ն մը կայ, Սիւլէյմա՛ն էֆէնտի, - հարցուց:
- Վա՛յ, Արթի՛ն էֆէնտի, դո՞ւն ես, - ըսաւ պաշտօնեան զուարթ դէմքով մը, - հարկաւ նոր բան մը կայ, դուն արդէն իմացած ըլլալու ես:
- Ի՞նչ բան, ես չեմ գիտեր կոր:
- Կարեւոր ձերբակալութիւն մը:
- Ձերբակալուածը հա՞յ մըն է:
- Բնականաբար, եւ կարեւոր մէկը, Դաշնակցութեան գլխաւոր անդամներէն մէկը, զոր երկար ատենէ ի վեր կը փնտռէինք:
- Բայց անունը ի՞նչ է:
- Շաւարշ Միսաքեան, - պատասխանեց պաշտօնեան:
- Շաւարշ Միսաքեա՛ն, - գոչեց Արթին ուրախութեամբ, - իրա՞ւ կ'ըսէք:
- Հիմա միւտիւրիյէթ բերին:
- Ասիկա շատ մեծ յաջողութիւն մըն է մեզի համար:
- Բնականաբար, դուք կը ճանչնա՞ք զինքը:
- Ի՛նչ ըսել է, - գոչեց Արթին, - կատաղի դաշնակցական մըն է, «Ազատամարտ»ի խմբէն: Ապրիլ 11-էն այնչա՛փ փնտռեցինք, չկրցանք գտնել, դիպուածով օձիքը ազատած էր ու անկէ ի վեր անյայտ եղած: Պէտրի պէյը իմացա՞ւ:
- Անմիջապէս թելեֆոն ըրինք իրեն:
- Շատ գոհ մնացած ըլլալու է:
- Անշուշտ, եւ քովէն ալ շատ կարեւոր թուղթեր գտնուած են, շատ կարեւոր:
- Իրա՞ւ, կ'ըսէք, - գոչեց Արթին:
- Ձեզի գործ բացուեցաւ:
- Ինչո՞ւ համար:
- Որովհետեւ այդ թուղթերը հայերէն են եւ անշուշտ անոնց քննութիւնը ձեզի պիտի յանձնուի:
- Բայց ինչպէ՞ս կարելի եղած է ձերբակալել զինքը:
- Շատ հետաքրքրական է այս պատմութիւնը, - ըսաւ պաշտօնեան, - գիտէ՞ք, ուր ձերբակալուած է, քարափին վրայ, ճիշդ այն միջոցին, ուր պուլկարական կեղծ անցագիրով կը պատրաստուէր շոգենաւ մտնել:
- Հասկցայ խնդիրը, - գոչեց Արթին, - գործին մէջ Նիքոյին մատը կայ, պուլկար էքզարքարանի պաշտօնեան:
- Ճիշդ գուշակեցիք:

Արդարեւ, Շաւարշ Միսաքեան զոհ գացած էր անխիղճ պուլկարի մը նենգութեան:

Այդ պուլկարը, որ էքզարքարանի պաշտօնեայ էր, դրամական վարձատրութեամբ պուլկարական կեղծ անցագիրներ կը հայթայթէր Պուլկարիա ապաստանիլ ուզող հայերուն եւ զանոնք անձամբ կ'առաջնորդէր մինչեւ քարափ, իբր թէ ձեռքովը շոգենաւ դնելու համար եւ հոն գաղտնաբար մատնանիշ կ'ընէր ոստիկաններուն, որ փախչողը կը ձերբակալէին ու կը տանէին բանտ՝ հոնկէ դէպի աքսոր ու մահ ղրկելու համար:

Անխիղճ Պուլկարը, իր մասին կասկած չյարուցանելու համար, քիչ մը ժամանակ անցընելէ ետքը, իր զոհին բերնէն հեռագիր մը բերել կու տար Վառնայէն՝ անոր ազգականներուն ուղղուած, որով փախստականը կը ծանուցանէր իր՝ իբր թէ, ողջամբ Պուլկարիա հասնիլը:

Պուլկար լրտեսին այս շահատակութեան շատ հայեր զոհ գացած էին, բայց իր այս վարպետութեան շնորհիւ կասկած չէր հրաւիրած իր վրայ:

(Շար. 189)

COMMUNIQUE

CONFERENCE DE «ARMENIAN BUSINESS FORUM OF EUROPE» POUR LA TROISIEME ANNEE CONSECUTIVE

Le Forum des Associations Arméniennes d'Europe a le plaisir de vous informer de la convocation du **Armenian Business Forum of Europe** pour la troisième année consécutive, qui aura lieu

LE WEEK-END du 27 AVRIL 2002
A GENEVE, SUISSE

Le Business Forum cherche à répondre aux besoins des hommes d'affaires arméniens d'Europe, en instituant un lieu de rencontre où ils peuvent discuter de sujets d'intérêt commun et créer le réseau de contacts utiles à leurs activités. Des représentants des communautés arméniennes des Etats-Unis, de Russie et d'Arménie participent également à ces conférences.

Plus d'une quarantaine d'hommes d'affaires ont participé à la conférence de l'année dernière. Des sujets d'intérêt majeur, présentés par des conférenciers, spécialistes en la matière, sont proposés au débat.

Les intéressés recevront ultérieurement l'invitation et le programme mais ils peuvent déjà marquer cette date dans leur agenda. Pour toute information complémentaire, veuillez contacter le bureau du FAAE à Genève par téléphone au +41 22 820 00 76 ou par fax au +41 22 820 00 79.

F A A E,
bureau de Genève

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Commission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville
à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
S I A M A N T O
1878 - 1915

Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.

C o c k t a i l **—Entrée libre—**

(Շար. Ա. էջէն)

ուրկայ պիտի ընէր եղած բոլոր կարգադրութիւնները:

ՏԻԱՆ ՓՐԻԹԹԻ, 43 տարեկան Անգլուհի մը աթոռակի մը վրայ, գնաց Սթրազպուրկ դիմելու մարդկային իրաւանց Եւրոպական Ատեանին, որպէսզի արտօնուի իր անձնասպանութիւնը ամուսնոյն օժանդակութեամբ: Արդարեւ, Տ. Փրէթթի անբուժելի հազուադէպ հիւանդութենէ մը կը տառապի, անդամալոյծ է, չի կրնար խօսիլ եւ օրէ օր վիճակը կը վատթարանայ ու կ'ուզէ մեռնիլ, բայց, առանձին չի կրնար անձնասպան ըլլալ ու բրիտանական արդարադատութիւնը մերժեց արտօնութիւն տալ ամուսնոյն որ օգնէ: Կրկին հեշտամահութեան հարցն է որ հրապարակի վրայ է: Եւրոպայի մէջ, միայն Հոլանտա կ'արտօնէ անոր կիրարկումը, միւս երկիրներուն մէջ արգիլուած է, գոնէ սկզբունքով: Ֆրանսայի մէջ ալ, բժիշկներու օգնութեամբ հեշտամահութիւնը կը գործադրուի: Բայց, հոս ալ որոշ կեղծաւորութիւն մը կը տիրէ: Տ. Փրէթթի որու սնունդն ալ արուեստական միջոցներով կը տրուի, կ'ուզէ արժանաւորութեան մէջ մեռնիլ, ընտանիքն ալ համաձայն է: Ծանօթ է որ Միացեալ - Նահանգներու մէջ Տոքթոր Գէորգեան կը կիրարկէր այդ օժանդակութիւնը եւ քանիցս դատական հետապնդումի ենթարկուած է:

ՊՈԼՈՆԵԼԻ ՄԷՋ, Մարտ 19-ին սպանուած է Աշխատանքի նախարարին խորհրդականը՝ Մարքօ Պիաճի, 51 տարեկան, իր բնակարանին առջեւ: Արարքին տէր եղող չէ եղած, բայց վախ կայ որ քաղաքական ահաբեկչութիւնը կրկին հրապարակ իջնէ:

E L E C T I O N S P R E S I D E N T I E L E S 2 0 0 2

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**
LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> **V o s q u e s t i o n s**

Negationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> **L e u r s r é p o n s e s**

Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**
Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

OPERATION UN HOPITAL POUR STEPANAKERT

GALA DE SOUTIEN

le Dimanche 24 mars à 15 heures 30
au PACI d'Issy-les-Moulineaux
— 25, avenue Victor Cresson —

avec
Les Ballets YERAZ,
Le chanteur Vahan Ardzrouni,
Le chanteur Tigran Meguerditchian,

en présence du Président
de la République du Haut-Karabagh
ARKADY GHOUGASSIAN

organisé par
La FRA Dachnaktsoutioun,
la Croix Bleue des Arméniens de France, le CDCA,
la FRA Nor-Séround,
Hamazkaïne, le Homenetmen-France

Réservations : ☎ **06 11 04 88 38**

UGAB — PARIS

Soirée dédiée à l'ouvrage de Tigran Hayrapetian

le vendredi 22 mars à 20 h 30
le Centre d'Histoire Arménienne Contemporaine
organise une soirée-débat
AUTOUR D'UNE DECENNIE
D'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE
à travers l'œuvre du journaliste et politologue disparu
TIGRAN HAYRAPETIAN
à l'occasion de la publication d'un recueil de ses articles :
Anabadi Hazar Dari
aux éditions Triade Exploration

Présentation de l'ouvrage, projection d'un documentaire et débat avec la participation de l'éditeur et de proches de l'auteur

— Centre Culturel Alex Manoogian — 118, rue de Courcelles, 75017 Paris (M° Courcelles)

C I T E I N T E R N A T I O N A L E D E S A R T S
18, rue de l'Hôtel de Ville, 75004 Paris
Մարտ 21-էն 30
կը կազմակերպէ նկարիչ
ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ-ի
Հ Ա Ց Ա Ս Տ Ա Ն
անհատական ցուցահանդէսը:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 23

ԽԱ. օր Մեծի Պահոց
Յիշատակ Ղազարու յարութեան:
Ժամը 16·30-ին ԿԻՐԱԿՆԱՄՈՒՏԻ ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանը կը բացուի:

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին:

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

Պատարագ ժամը 10-ին:
Դռնբացէք ժամը 12-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30-ին:
Պատարագը՝ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17-ին:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Պատարագ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Դռնբացէք:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
Պատարագ ժամը 11-ին:
Դռնբացէք ժամը 16-ին:

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes

Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 10·30-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ մասնաճիւղս ձեզ կը հրաւիրէ ընկերուհիներու հոգւոյն յիշատակին նուիրուած հոգեճաշին եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը:

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք հեռաձայնել եկեղեցւոյ քարտուղարուհիին 04 78 60 47 18
եւ Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Զէյն Բիւզանդ» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Թաղէոսեանի, Տիկին Հրանոյշ Գիւլբայի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր, քրոջ՝ Զաբուհի Քէչիշեանի մահուան առթիւ: Եւ շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի 100 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Գիւլբա - Պօղոսեանէ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001-ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած զաւառաբարբառներու միջազգային գիտաժողովին շուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Dimanche 6 avril**, pour le prix de 30 euros.

S'inscrire auprès des membres.

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.

Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 22
VENDREDI
22 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.390 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.390

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Մեքսիքա մեկնեցաւ Մարտ 20ին մասնակցելու համար Մոնթերէի ժողովին, նուիրուած՝ աղքատութեան դարմանումին: Այս առթիւ, որոշ ընդդիմադիր պատճառաւ է երկրին նախագահին մէկ կարգադրութիւնը: Արդարեւ, ան պատ մը բարձրացնել տուած է ժողովի շէնքին կողքին, որպէսզի ժողովականները չտեսնեն թշուառ թաղամասը պիտռնվիլներու: Շիրաք իսկ իր վրդովումը յայտնեց հետաեսիլի Գ. կայանէն Մարտ 20ի իրիկունը, երբ կը խօսէր իր քաղաքական ծրագրին մասին: Ան շեշտեց թէ որեւէ ձեւով իր ծրագիրը չի նմանիր Ժոսփէնի ծրագրին (այս վերջինն ալ նոյնը կ'ըսէ): Այս առթիւ, ըսաւ նաեւ որ ընկերվարական կուսակցութեան համար ընկերութիւնն է որ բռնութեան դիմած է, մինչ իրեն համար պետութեան թերացումին հետեւանքն է: Բնական գտաւ որ Ֆրանսացիք ուզեն մօտէն ճանչնալ թեկնածուներու անձնական կեանքն ալ, արդարացնելով «փիփըլ» որակուած մամուլի մը տրուած հարցազրոյցները, ինչպէս երբ՝ «Մաչ»ի կամ Առլէթ Լակիյէինը կայքի:

ԼԻՄԱՅԻ ՄԷՋ (Փերու) Մարտ 20էն 21 լուսնալիք գիշերը, ոճրափորձ մը գործուած է թակարդ կառքի մը միջոցաւ ամերիկեան դեսպանատան մօտ: 6 մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Արարքը կը գործուի նախագահ Պուշի այցելութեան նախօրեակին:

ՊՈԼՈՆԵԱՅԻ ՄԷՋ (Իտալիա) Աշխատանքի նախարարին խորհրդականին սպանութիւնը բաւական իրարանցում ստեղծած է երկրին մէջ, մանաւանդ այն պատճառաւ որ մահափորձին պատասխանատուութիւնը ստանձնեցին «Կարմիր Ջոկատները»: Ցարդ, այն ապահովութիւնը կար որ ահաբեկչական այս ծայրայեղ ձախ կազմակերպութիւնը լուծուած է 1982էն ի վեր, շնորհիւ բազմաթիւ ահաբեկիչներու փչումին: Կարմիր Ջոկատներն են որոնք սպաննած էին դատաւոր Գոցօնը Ճենովայի մէջ 1976–ին, ապա, 1978ին Դեմօ – Քրիսթիանի ղեկավար՝ Ալտօ Մորօն: Իրենց խորհրդանիշն է հնգանկիւն աստղ մը: Մեծ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պոլոնեայի մէջ, որպէս բողոք ահաբեկչութեան դէմ:

ՖՐԱՆՍ ԹԵԼԵՔՈՄ 8 միլիառ Եւրօյի կորուստ մը արձանագրած է 2001ին, ինչպէս տնօրէնը յայտարարեց Մարտ 21ին: Ընկերութիւնը բազմաթիւ անհաջող գնումներ ընելով, պարտքերու տակ թաղուած է եւ ամէնէն աւելի պիտի տուժեն փոքր բաժնետէրերը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐՈՒ միջեւ կարելի չեղաւ հրադադարի համաձայնութեան մը յանգիլ Մարտ 20ին, նոր փորձեր պիտի կատարուէին յաջորդ օրերն ալ: Նոյն առաւօտուան անձնասպանական ոճրափորձը հանրակառքի մը մէջ, պատճառ եղած էր 7 Իսրայէլացիներու մահուան, որոնց մէջ 4 զինուոր: Արարքին տէր եղած էր իսլամական Ճիհատը եւ Արաֆաթ դատապարտած էր, բայց, Շարոն չի հաւատար անոր անկեղծութեան: Շարոն յայտարարած էր՝ «Յայտնի է որ Արաֆաթ, ներկայ պայմաններու մէջ, սարսափի իր քաղաքականութենէն չէ հրաժարած»:

ԱՌԼԷԹ ԼԱԿԻՅԷ, ըստ հարցախոյզերու կրնայ ձայներու 10%ը առնել, ինչ որ գինք կը դնէ Գ. դիրքի վրայ: Մարտ 20ի իր հանրաժողովին մէջ, ան յարձակեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան վրայ, ձաղկելով «մեծ քաղքենին» որ է Լօրան Ֆապիուս, կամ «Աֆէռներու փաստաբանը» որ է Տ. Սթրօս – Քահն: Ա. Լակկյէ չատ լաւ կը հասկնայ որ ընկերվարականները մտահոգուին իր յառաջդիմութենէն, քանի անոնց ընտրողներուն ձայները կ'առնէ:

ՊԼՅՐՈՒԹԻ զինուորական դատարանը 3 եւ 4 տարուան բանտարկութեան դատապարտած է քրիստոնեայ երեք հակասուրիացի զինուորեալներ «թշնամիին հետ» շփումներու ամբաստանութեամբ:

ՏԻԺՕՆԻ դատարանը քննութեան տակ առաւ եւ կալանք բանտը դրաւ 13 եւ 14 տարեկան երկու աղջնակներ, որոնք կատաղութեամբ յարձակած են տարեկից ընկերուհիի մը վրայ դանակով, շիշերով եւ չարչարած են աներեւակայելի ձեւով, արիւնլուայ ձգելով զայն: Աղջնակը կրցած է փրկուիլ, բայց շատ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոցն է եւ եթէ ողջ ալ մնայ հոգեկան եւ ֆիզիքական ծանր հետքեր պիտի մնան: Տրուած բացատրութիւնն այն է որ «մշակութային ազդեցութիւններու» տակ գործած են, այսինքն ֆիլմերու: Մեղադրանքն է՝ կամաւոր մարդասպանութիւն, չարչարանքով եւ բարբարոս արարքներով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 20 / 21)

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ – ՌԱՄՍՖԵԼՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան որ պաշտօնական այցելութեամբ ԱՄՆ կը գտնուի, Մարտ 20ին հանդիպում ունեցած է ամերիկացի իր պաշտօնակիցին հետ: Տ. Ռամսֆելտ շնորհակալութիւն յայտնած է Հայաստանին՝ ահաբեկչութեան դէմ պայքարին բերած աջակցութեան համար: Երկու նախարարները քննարկած են երկու կողմերու ապահովութեան խնդիրները, բանակցութիւններուն առանցքը կազմած է ռազմական գործընկերութեան ամրապնդման հարցը:

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՎԻԷՆՆԱ ՄԵԿՆԱԾ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան աշխատանքի այցով մեկնած է Վիէննա: Ան հանդէս կու գայ Օ – ԵՍ – ՍԷ – Ը–ի մշտական խորհուրդին մէջ եւ հանդիպումներ կ'ունենայ նոյն շրջանակին հետ: Մարտ 22ին Վ. Օսկանեան կը մեկնի Ժընեւ, մասնակցելու Մարդու իրաւունքներու յանձնաժողովին 58րդ նիստին:

Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԱԿ–Ի ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ՀԵՏ

Վարչապետ Ա. Մարգարեան որ պատուիրակութեամբ մը Մեքսիքայի Մոնթերէ քաղաքը կը գտնուի, մասնակցելու համար ՄԱԿի միջազգային համաժողովին, Մարտ 19ին հանդիպում ունեցած է Զարգացման ծրագրի տնօրէն Պրաունի հետ: Նիւթ եղած է աղքատութեան դէմ պայքարի ուղղութեամբ Հայաստանի մէջ տարուած գործունէութիւնը եւ նոյն ծրագրին աջակցութիւնը:

Ե. ՉԱՐԵՆՑԻ 105–ԱՄԵԱԿԸ

Գրողներու Տան մէջ Մարտ 20ին հանդիսաւոր երեկոյթով մը նշուած է Ե. Չարենցի ծննդեան 105ամեակը, ներկայութեամբ գրողներու, արուեստագէտներու, լրագրողներու, մտաւորականներու: Խօսք առնելով Միութեան նախագահ Լեւոն Անանեան ըսած է թէ առանց Չարենցի բանաստեղծութեան անկարելի է իրագործել հայ գրականութիւնը երեւակայել: Ելոյթ ունեցած է նաեւ Ս. Կապուտիկեան. ապա դերասան Ազատ Գասպարեան կարդացած է Չարենցի բանաստեղծութիւններէն, նուագած է դուդուկահար Գէորգ Դաբաղեան:

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՆԱ՞Յ

Միչիկընի Անն Արպըր համալսարանին մէջ Մարտ 7 – 10 գիտաժողով մը տեղի ունեցած է, Պալքանեան պատերազմէն մինչեւ Թուրքիոյ հանրապետութեան հռչակումը Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու նիւթով: Մասնակիցներու ցանկին մէջ ուշագրաւ են օտարներու հետ հայ եւ թուրք դէմքերը: Առաջին խումբէն են Վ. Տատրեան, Ռ. Յովհաննիսեան, Ժ. Լիպարիտեան, Ս. Աստուրեան, Ռ. Փանոսեան, Ա. Արքուն, Փ. Պօղոսեան, Ռ. Սինի, նաեւ Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Հ. Տինք: Թուրք մասնակիցներու անուններն են Հ. Պէրքթայ, Պ. Օրան, Թ. Աքչամ, Ֆ. Ատանըր, Ֆ. Միւկէ, Լ. Նէյզի, Ս. Ճալաֆթայ: Անոնց հետ մասնակցած են նաեւ Է. Ռուայց, Ա. Ռոտրիկ, Մ. Պակր, Տ. Պլոքսհամ, Հ. – Լ. Քայզըր, Մ. Քէնըտի:

Ջեռնարկին երեք նիստերէն առաջինին զեկուցումները ամփոփուած են «Արդիականութիւնը եւ կայսրութեան փորձառութիւնը» գլխուն տակ. երկրորդները՝ «Հայերն ու այլ ժողովուրդներ Օսմանեան կայսրութենէն ազգ – պետութեան անցքի ընթացքին – 1908 – 1925» ընդհանուր խորագրով, իսկ վերջին նիստը յատկացուած է «Անցեալին ու Ներկային Հայերու եւ այլ հաւաքականութիւններու կիրարկուած հաւաքական եւ խորհրդանշական ուժի կերպերը» նիւթին:

«Ակօս» Մարտ 8ի թիւով այս մասին տեղեկացնելէ ետք, յաջորդ թիւով (Մարտ 15) կը յայտնէ թէ գիտաժողովը աւարտած է Երեւանի կամ Պոլսոյ մէջ նման հանդիպումներու շարունակութեան ընդհանուր տրամադրութեամբ:

Ինչ որ հետաքրքրական է, թերթին նոյն թիւով Նիւ – Եորքի աղբիւրով ըսուած է թէ Հայեւթուրք հաշտութեան յանձնախումբը վերսկսած է աշխատանքի: «Ակօս»ի թղթակիցը Այտա Էրպալ կը տեղեկացնէ թէ այս մասին տակաւին պաշտօնական յայտարարութիւն կատարուած չըլլալով հանդերձ, Անն Արպըրի գիտաժողովին արուած է լուրը:

Յանձնախումբը մեծ մասով նախկին անդամներէն պիտի բաղկանայ. անոնց նոր անուններ ալ պիտի աւելնան: Հաւանական կը կատուի անունի փոփոխութիւն մըն ալ: Նոր կազմը կրնայ կոչուիլ Հայեւթուրք հաղորդակցութեան խումբ, Խորհրդակցական խումբ կամ Երկխօսութեան խումբ: Անդամները որոշած են մամուլին յայտարարութիւն չկատարել: Կը սպասուի որ նոր հանդիպում մը տեղի ունենայ Ապրիլ 1 – 2 ին, Նիւ – Եորքի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՄՆ Կ'ՈՒԶԵՆ ՅԱՐՁԱԿԻԼ ԻՐԱՔԻ ՎՐԱՅ

Կը թուի որ, այլեւս որեւէ կասկած չկայ Միացեալ – Նահանգներու մտադրութեան մասին: Վճռած են յարձակիլ Իրաքի վրայ, միակ հարցականն է՝ ե՞րբ: Ըստ եւրոպացի պատասխանատու դէմքերու, Սպիտակ Տան որոշում տուողները յայտարարած են որ ամերիկեան կառավարութեան եւ անոր խորհրդականներու կարծիքով, ԱՄՆ պատրաստ են եւ կը մնայ ճշդել ժամանակը: Զորս տուեալներ պատեհ կը դարձնեն միջամտութիւն մը. –

Ա. Ծակատումը կարճ կ'ըլլայ եւ իրաքեան բանակը արագօրէն տեղի կու տայ ամերիկեան զէնքերուն առջեւ:

Բ. Իրաքի ժողովուրդին մէկ կարեւոր մասը խանդավառութեամբ կ'ողջունէ իր մենատէրին տապալումը, ինչպէս Աֆղանիստան ողջունեց Թալիպան իշխանութեան տապալումը:

Գ. Հակամարտութեան կարճ տեւողութիւնը թոյլ կու տայ արաբական երկիրներուն, որ հակակշռեն ժողովրդական հակազդեցութիւնները եւ ներքին խռովութիւնները որոնք կրնան ծագիլ:

Դ. Եւրոպական կողմը, բողոքները նոյնքան վարանոտ պիտի ըլլան, որքան եղան ամերիկեան միակողմանի բազմաթիւ նախաձեռնութիւններուն հանդէպ (Քիոթոյի համաձայնութիւն, հակահրթիռ վահան եւ այլն):

Այս նկատողութիւնները, մեծ մասամբ, կուգան ափղան փորձառութենէն: Բայց, այս մէկն ալ չի կրնար ընդօրինակուիլ մեքենաբար Իրաքի կացութեան վրայ, նոյնիսկ, եթէ Ուաշինկթըն սովորաբար պարզամիտ ձեւով կը դրայ միջազգային հարցերով: Ամերիկեան որոշումներու հակառակորդները կրնան մէջտեղ հանել այս պատճառաբանութիւնը, թէեւ ի զուր: Կարելի է ըսել, օրինակ, որ Իրաքի վրայ յարձակելու համար օրինաւոր պատճառ մը պէտք է եւ թէ Սատտամ Հիւսէյնի վարչակարգը, հակառակ բոլոր մեղադրանքներուն, զորս կարելի է ընել իր հասցէին, ապահով ձեւով գործ չունի Սեպտեմբեր 11ի ոճրափորձերուն մէջ: Իրաքի դէմ պատերազմ մը միայն արուեստական ձեւով կարելի է արձանագրել «ահաբեկչութեան դէմ» համաշխարհային արշաւանքին մէջ:

Իրականին մէջ, «ԱՄՆու առաջ քշած արդարացումները տրամաբանական չեն, ենթադրելով որ ուզեն արդարանալ: Ինչ որ նկատելի է իրենց կողմէ, այն է որ, եթէ մտահոգուելու պէտք չունին իրենց հանրային կարծիքէն, որ համաձայն է Սեպտեմբեր 11էն ի վեր, չեն մտահոգուիր նաեւ միջազգային հաւաքականութեան կարծիքէն: Ինչո՞ւ, ուրեմն, ԱՄՆ կը յամառին պատերազմ ընել Իրաքի եւ ինչո՞ւ կ'ուզեն վերջ տալ վարչակարգի մը, զոր կը պահանջէին, մինչեւ հիմա, հակակշռելով: Ինչո՞ւ քաղաքականութիւն փոխեցին: Իրաքի պարտադրուած ամպարկոյէն ձանձրացա՞ն: Ճիշդ է որ, ամէն օր կ'աւելնայ այդ ամպարկօն բռնաբարող երկիրներու թիւը: Զինակցութեան (ահաբեկչութեան դէմ) կարգ մը պետութիւններ ալ կը շարունակեն իրենց փոխանակումները Իրաքի հետ, բոլոր

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵՐԺՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ՝ ՄԱՆԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐԸ

Հայաստանեան մամուլին մէջ պարբերաբար նիւթ կ՚ըլլան մանկատուներու երախաները: Անոնք որոնք որեւէ՝ երկրի բնակչութեան ամէնէն դժբախտ տարրը կը կազմեն: Որքան ալ աներեւակայելի ըլլան մայր մը իր զաւակը լքելու պարտադրող պատճառները, կայ այդ երեւոյթը, ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս Հայաստանի մէջ: Անհատական արդարանալի կամ անարդարանալի պատճառներով այդ լքումին հայաստանեան ծանօթ պայմանները յաճախ կ՚աւելցնեն իրենց ժխտականներն ալ ու մանկատուն յանձնուած երախան ընդհանրապէս կը մեծնայ անբաղձալիներու մթնոլորտի մը մէջ: Նոյնիսկ երբ փորը կուշտ է, կռնակը տաք, մանկատունը միշտ տխուր գոյնով ներկայացող վայր է: Երէկուան որբանոցին նորօրեայ տարբերակը որ անպայման ծնողքի բացակայութեան հետեւանք չէ: Հոն ապաստան գտած անչափահասներ որբեր չեն անպայման: Մեծ մասը ծնողքին, շատ յաճախ մօրը կողմէ տրուած է հոն:

«Երկիր» շաբաթաթերթը փետրուար 8 - 14-ի թիւով նիւթ ըրած է այդ հաստատութիւններուն մէջ մեծցած երիտասարդներու խումբ մը որ կոչած է «Մերժուածները»: Անոնց այցի գացած է Լիլիթ Գալստեան ու այդ խումբը ընդհանուրին ուշադրութեան առարկայ ընելու յայտնի նպատակով արձանագրած հանրակացարանի մը թշուառութեան մէջ «ապրուած» կեանքին:

Անոնք Գաւառի եւ Մեղրիի մանկատուներուն նախկին սաներէն 20-է աւելի երիտասարդներ են: Կ՚ապրին հանրակացարանի մը կիսաքանդ սենեակներուն մէջ: Լ. Գալստեան արդարօրէն «գոյութեան դաժան պայքար» կը կոչէ անոնց կեանքը, զայն հակադրելով պետական դէմքերու բարձր ամպիոններէ արտասանած ճառերուն, որ «բարբառում են աղքատութեան կրճատման եւ ընկերային արդարութեան մասին»:

22 - 30 տարեկանի միջեւ, ցուրտին, սովին, կենցաղային անտանելի պայմաններուն վարժուած այդ երիտասարդները ոչ միայն կը պահեն իրենք զիրենք, այլեւ իրենց զաւակները: Խումբին մեծ մասը աղջիկներ են. «Նրանք արդէն հասցրել են դառնալ միայնակ մայրեր. իւրաքանչիւրն ունի մէկ կամ երկու երեխայ»:

Ինչպէ՞սը. «Ի՞նչ պէտք է լինի, երբ փողոցում յայտնուած երիտասարդ աղջիկը բացարձակապէս ոչինչ չի ունենում ու ստիպուած, փողոցում չգիշերելու եւ սովամահ չլինելու համար մի օր մի տղայի հետ է գնում, միւս օրը՝ մէկ ուրիշի» ինչպէս կը բացատրէ աղջիկներէն մէկը, բառի, խօսքի, վերածելով իրականութիւն մը որ ոչ ոքի համար գաղտնիք կրնայ ըլլալ:

Հանրակացարան կոչուածը, ինչպէս կը բացատրէ յօդուածագիրը, ուղղակի անապրելի վայր մըն է. կիսաքանդ, նոյնիսկ ամէնէն տարրական յարմարութենէ զուրկ: Յարկաբաժինին մէջ միակ ճեմիչ մը կայ ուր նաեւ կը լուացուին, լուացք կ՚ընեն, աման կը լուան, քանի որ միակ ծորակն ալ հոն է: Էջին վարը զետեղուած նկար մըն ալ ցոյց կու տայ անապրելին անկիւն մը որ կը գերազանցէ բոլոր երեւակայութիւնները:

Ցնցող է իրենց հոն բնաւորուելու պարագան ալ որուն կը տեղեկացնէ Լուսինէն. խումբին ամէնէն երիտասարդն է ան ու համեմատաբար ապահով վիճակ ունեցողը, քանի որ մօրը հիւանդութեան պատճառով անոր տեղը անցած տուն կը մաքրէ: Ան կ՚ըսէ, խօսելով իրենց կազմած մեծ ընտանիքին մասին. «Այն ժամանակ մեզ բերեցին հանրակացարան, բոլորիս մի սենեակ լցրին ու ասացին՝ գնացէք սոված մեռէ՛ք: Մենք էլ տեսանք, որ դիմացի սենեակները դատարկ են, ոտքով խփեցինք, դռները բացեցինք, մտանք մէջն ու չմեռանք»:

Դղեակներու Հայաստանին քով նման իրականութեան գոյութենէն աւելի զարմանալի է այդ թշուառութեան մէջ ծնած, պահուած հոգատարութեան, գործակցութեան մթնոլորտը: «Ոնց տեներում, մի կտոր հացը կիսում ենք, իրար օգնելով եօլա ենք գնում: Նունէի երեխան հաց չունի՝ ես եմ տալիս, իմը չունի՝ ինքն է տալիս: Իրարից պարտք ենք վերցնում, ապրում ենք» կ՚ըսեն անոնք: Հոգատար են տղաքն ալ որոնք իրենց ձեռքը անցածով կ՚օգնեն աղջիկներուն:

Զիրենք ամէնէն նեղողը ցուրտն է. մէն փոքր պարտքի մը պարագային հոսանքը կը կտրեն, «իսկ երեխէքը փոքր են, ցրտին չեն դիմանում»: Եւ տակաւին, հանրակացարանի պարէտը ամէն մէկէն 3 հազար դրամ վարձք կը պահանջէ, երբ իրենց տրուած նպաստը ամսական 5 հազար դրամ (8 - 9 տոլար) է: Զաւկի տէրերը 2500 դրամ մանկապարտէզին կը վճարեն, քանի որ մօտակայ թաղապետարանը առանձին մայրերու զեղչին վերջ տուած է: Այս բացատրութիւնները կուտայ երկու զաւկի մայր Գայեանէն որ առանձին չկարենալով տոկալ այդ բեռան, անգամ մը երախաները առած, տարած է մանկատուն յանձնելու. «Մտածեցի՝ գոնէ լաւ - վատ կ՚ուտեն, կը հագնեն: Բայց հասամ ընտեղ ու յետ լաց ընելով առաջ ու յետ եկայ: Չեմ կարայ, ես էդ կեանքն ապրել եմ... թող սոված մնան, բայց իմ կողքին լինեն» կ՚ըսէ երիտասարդ, «բայց արդէն հոգնած մայրը»:

Իրենց կացութեան որպէս լուծում մանկատունը բացառելու կեցուածքը հասարակաց է: «Ծառերի տակ կը քնեմ, ինձ կը վառեմ, բայց իրան չեմ տայ մանկատուն: Մեր կեանքը սենց ա ստացուել, մեր երեխէքի ապագան գոնէ լաւ լինի» կ՚ըսէ Ձէյնը: Ան երկուուկէս ամսուան Ալէնին մայրն է: Ուստող երախայ այդ փոքրիկը որուն միակ ունեցածը մօր կաթն է: «Երեխէքը գնացել են տարբեր կազմակերպութիւններ, բայց կեր չեն տալիս» կ՚ըսէ ճարահատ մայրը: Ինք հարկաւոր սնունդը չունենար որ տղուն խորժակը գոհացնէ: «Ճիշդ է, հացը ամէն օր առնում եմ, բայց ցամաք հացը ու ջրով ի՞նչ կաթ պիտի լինի: Սոված ա մնում, յատկապէս գիշերները ձայնը չեմ կարողանում կտրել, մի ձէնի դժուար ա» կ՚ըսէ ան: Ապա կրկին ցուրտի տրտունջ: Օրը միայն քանի մը ժամ ելեկտրական սալիկ մը կը տաքցնէ, քանի որ աւելիին դրամ չկայ. արդէն սենեակին պատուհանը ապակի չունի, նայլոնով անցուցած են, դրան անցքերէն ալ կը փչէ ու սենեակը չի տաքնար:

Հակառակ այս պայմաններուն, ան չի մտածեր մանկատունով լուծումի մասին, հակառակ այդ ուղղութեամբ եղած թելադրանքներու. «Էս երեխէն է էլի ապագան. ո՞ւր տանեմ, ճարահատուած կը դիմանամ: Ինքն էլ ա, չէ՞, մեր Հայաստանի քաղաքացի դառնալու, էս երկրին մի օգուտ բերելու...»:

Մանկատան նախկին այդ սաներէն շատերը մշտական հասցէ չունենալով անձնագիր ալ չունին եւ հետեւաբար զրկուած են որեւէ տեղ աշխատելէ: Իսկ ամէնէն դժուարը բժշկական օգնութիւն ունենալու հարցն է: Լրջօրէն հիւանդ պզտիկներ կան, յատուկ քննութեան պէտք ունին: Ի՞նչպէս, սակայն: Հեռաձայն չունին որ շտապօգնութիւն կանչեն: Անգամ մը տեղէ մը հեռաձայնած են, ունեցած հարկաւոր օգնութիւնը, յետոյ, սակայն, լսած թէ եթէ պէնզինի դրամը դնէք չտան, այդ հասցէին կրկին չեն երթար:

Մեծ մասով մռայլ այս պատկերին մէջ յոյսի աղբիւր է իրենց բախտակիցի մը Արտակ Սարգսեանի «Այգաբաց միութիւն» բարեսիրական ընկերութիւնը որ սնունդի, բնակարանի, բուժումի եւ աշխատանքի հարցեր կը լուծէ: Իսկ պետութի՞ւնը ... աղջիկները քմծիծաղով կը պատմեն թէ ինչպէս հեռատեսիլի հաղորդումէ մը ետք «քոստիւմներով տղամարդիկ եկան ասացին՝ նախագահը ասել է, ուզում է ձեզ օգնի: Սպիտակեղէնի, հագուստի ցուցակ գրեցին ... եւ գնացին ու գնացին»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԲԻՒԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կարեւոր ուժ Լատինական Կայսրութեան սահմանին վրայ

Հայ գաղթականութեան հին եւ գլխաւոր կեդրոններէն եղած է Փոքր Ասիոյ արեւմտեան՝ Մարմարայի ափերուն տարածուող Բիւթանիոյ շրջանը. Հայեր հոն գացած եւ բնակութիւն հաստատած են Բիւզանդական կայսրութեան ժամանակներէն սկսեալ եւ կարեւոր դերակատարութիւն ունեցած՝ Լատին եւ Նիկիոյ կայսրութեանց ժամանակաշրջանին: Կիլիկիոյ թագաւորութեան անկումէն եւ Լենկթիմուրի արշաւանքներէն ետք գաղթականական հոսանքները շարունակուեցան. անոնք լայն ծաւալ ստացան ԺԶ. դարէն սկսեալ, թուրք - պարսկական պատերազմներու, Ճալալիներու ապստամբութեան եւ Հայաստանի մէջ տիրող անապահովութեան, սովի եւ տնտեսական դժուարութիւններու պատճառով: Հայեր շէնցուցած են այդ շրջանները, բնակավայրեր հիմնած են, զարգացուցած՝ երկրագործութիւնը, առեւտուրը եւ արհեստները, յատկապէս շերամապահութիւնը եւ մետաքսի ճարտարարուեստը եւ տնտեսական փայլուն դիրքերու տիրացած են:

Բիւթանիոյ Հայերով բնակուած գլխաւոր բնակավայրերն էին՝ Նիկոմիդիա (Իզմիթ), Պարտիզակ, Արմաշ «հռչակաւոր՝ իր վանքով», Ատափազար, Կէյվէ, Եալովա, Նիկիա (Իզնիկ), Մէջագիւղ, Արսլանպէկ եւ այլն:

ԲԻՒԹԱՆԻԱ

Բիւթանիա պատմական երկրամաս մըն է Փոքր Ասիոյ հիւսիս - արեւմուտքը, որ կ՚ընդգրկէ Մարմարա ծովէն եւ Վոսփորէն արեւելք ու Սեւ ծովէն հարաւ տարածուող աշխարհագրական գօտին. արեւելեան կողմէն անիկա կը հասնի մինչեւ Մելէն գետ եւ Պոլուի գաւառը, իսկ հարաւէն՝ Պիլէճիկի եւ Պրուսայի գաւառները:

Շրջանը ընդհանրապէս դաշտային եւ բլուրներով ծածկուած է. կան նաեւ լեռնային շրջաններ. բարեբեր այս երկրամասը բնութեան գեղեցկութիւններով օժտուած է. գեղեցիկ է մանաւանդ Մարմարայի ծոցը, որուն ափին կը գտնուի Նիկոմիդիա (Իզմիթ) քաղաքը. անկէ արեւելք տարածուած է Սապանճա լիճը, իսկ աւելի հարաւ՝ Նիկիոյ (Իզնիկի) լիճը: Սաքարիա գետի ափերուն տարածուած են Կէյվէի եւ Ատափազարի բերրի դաշտերը. գետի երկայնքին կան կիրճեր, ձորեր ու վտակներ. ընդարձակ տարածութիւններ ոռոգելէ ետք Սաքարիա կը թափի Սեւ ծով. Սաքարիայի հարկատուներն են՝ Մուտուրլու եւ Եալաչ սու: Քիլէզլի գետակը Արսլանպէկի, Օվաճըգի եւ Պարտիզակի լեռներէն բխելով կը թափի Նիկոմիդիոյ ծոցը: Գլխաւոր եւ ամէնէն բարձր լեռը Կէօք Տաղն է՝ Արսլանպէկի մօտ. միւս գլխաւոր լեռներն են Պաղ Քիրէզ եւ Գարասուի լեռները. բոլոր լեռներն ալ խիտ անտառներով ծածկուած են:

Բիւթանիա արմտիքի, ծխախոտի, մրգեղէնի, ընդեղէնի եւ կաթնամթերքի արտադրութեան կարեւոր շտեմարան է: Զարգացած է ձկնորսութիւնը՝ Մարմարայի ծոցին, լիճերուն եւ գետերուն մէջ:

Նախաեղեռնեան տուեալներով, շրջանը ունէր 310 հազար բնակչութիւն, որուն 65 հազարը Հայեր էին, մնացեալները՝ Թուրքեր, Չէրքէզներ, Լազեր, Վրացիներ, Չէչէններ, Պօշնաքներ, Յոյներ եւ Հրեաներ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԻՆ ԵՐԿՐԱՄԱՍ ՄԸ

Բիւթանիա, իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, հինէն ի վեր կարեւոր դիրք գրաւած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Ն. Ք. երկու հազարամեակ առաջ Թրակեան ծագումով ցեղախումբեր կործանեցին շրջանին յունական բնակավայրերը եւ գերիշխանութիւն հաստատեցին, իսկ Ն. Ք. Զ. դարուն պարսկական հովանաւորութեան տակ անցան:

Բիւթանիացիք չենթարկուեցան Աղեքսանդր Մակեդոնիացիի, ո՛չ ալ՝ Սելեւկեաններուն: Այս փոքր, բայց հզօր պետութիւնը Ն. Ք. Գ. դարէն սկսեալ ցեղային կառավարութենէն հելլէնական թագաւորութեան վերածուեցաւ եւ Ն. Ք. Բ. դարուն իր զօրութեան գագաթնակէտին հասաւ: Բայց այնուհետեւ սկսաւ անկումը, եւ Բիւթանիոյ վերջին թագաւորը՝ Նիկոմիդիոս Դ., Ն. Ք. 74-ին իր թագաւորութիւնը Հռոմէացիներուն յանձնեց:

Սելճուքեան արշաւանքներէն ետք թրքական թափառաշրջիկ ցեղախումբեր հասան Բիւթանիոյ սահմանները. Տուղրիլ բէկի զարմիկը՝ Գութալմիշ եւ անոր զաւակները 1081-ին գրաւեցին Նիկիան, որ այնուհետեւ Իկոնիոյ սուլթանութեան մայրաքաղաքը դարձաւ: Խաչակրական առաջին արշաւանքին, 1097-ին Բիւթանիա վերադարձուեցաւ Բիւզանդիոնի:

ՀԱՅԵՐ ԲԻՒԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հայեր Բիւթանիոյ շրջանը բնակութիւն սկսած են հաստատել հաւանաբար դէպի Պոլիս եւ Փոքր Ասիոյ արեւմտեան շրջաններ ծայր առած գաղթականական առաջին հոսանքներու ժամանակներէն, երբ Հայաստանի մէջ տիրող անապահովութեան, պատերազմներու եւ բիւզանդական պետութեան կողմէ քաջալերուող քաղաքականութեամբ Հայեր սկսան ցրուիլ կայսրութեան տարբեր երկրամասեր:

Բիւթանիոյ եւ անոր շրջակայքի հայ հին գաղութներուն մասին հաւաստի տեղեկութիւններ չեն պահուած. հաւանաբար անոնք Տրովադայի եւ Նիկիոյ շրջաններուն մէջ կեդրոնացած էին: Կարգ մը տուեալներու համաձայն, կ՚ենթադրուի, որ այդ շրջաններու Հայերէն ոմանք, Յոյներու դաւանական հալածանքներէն պաշտպանուելու համար, լատին դաւանանքը ընդունած էին: Արդարեւ, 1197-ին Հայերը կրօնական սաստիկ հալածանքներու ենթարկուեցան. այս պատճառով ալ Գրիգոր Ապիրատ կաթողիկոս 1203-ին Ներսէս Լամբրոնացին իբրեւ պատուիրակ ղրկեց Պոլիս՝ խնդրելու համար կառավարութենէն, որ դադրեցնէ հալածանքը, բայց անօգուտ:

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՆԻԿԻՈՅ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԻՄՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Իննովկենտիոս Գ. պապին հովանաւորութեամբ 1199-ին սկսաւ խաչակրական չորրորդ արշաւանքը՝ Թիպօ տը Շամփանիի, Ֆուլք տը Նէօյիի եւ Պօտուէն տը Ֆլամանի առաջնորդութեամբ: Վենետիկ, իր կարգին, մեծ աջակցութիւն ցոյց տուաւ, որովհետեւ առեւտրական մեծ գործառնութիւններ ունէր Արեւելքի մէջ եւ թշնամի էր Յոյներուն (Մանուէլ Կոմնենոս կայսրը 1171-ին սահմանափակած էր Վենետիկցիներուն իրաւասութիւնները, իսկ 1182-ին մեծ թիւով լատիններ սպաննուած էին Պոլսոյ մէջ): Սկզբնական ծրագիրին համաձայն, խաչակիրները պիտի ուղղուէին Եգիպտոս, որ իսլամական ուժի կեդրոնը դարձած էր, եւ որուն հետ Վենետիկ առեւտրական գործառնութիւններ ունէր:

Խաչակիրներու փոքրիկ բանակը Վենետիկ հասաւ 1202-ի ամրան, ուրկէ նոր ուժերով ստուարացած՝ ճամբայ ելաւ դէպի արեւելք: Ճամբան առաջնորդ Թիպօ տը Շամփանեը մահացաւ, եւ փոխարէնը Բոնիֆակիոս (Պոնիֆաս) տը Մոնֆերրա հրամանատար նշանակուեցաւ:

Պոլիս հասնելով խաչակիրներ բիւզանդական արքունիքի վէճերուն մէջ մտան եւ կռուի բռնուեցան Յոյներուն հետ: Արշաւանքը այսպէսով շեղեցաւ իր նպատակէն: Պապը նամակ ղրկեց Բոնիֆակիոսի եւ սպառնաց բանադրել ամէն խաչակիր, որ կը գրաւէր Պոլիսը: Բայց 1203-ի ամրան խաչակիրները Պոլիս մտան, Ալեքսիոս Գ. կայսրը գահընկէց

րրին եւ իրենց դրածոյ Ալեքսիոս Դ.ն կայսր հռչակեցին իր հօր՝ Իսահակ Բ.ի հետ:

Այսպէսով խաչակիրներ եւ Վենետիկցիներ կայսրութեան ղեկը ձեռք առին. Վենետիկցիներն ու խաչակիրները ընտրեցին վեցական ներկայացուցիչներ, որոնք իրենց կարգին պիտի ընտրէին նոր կայսրը: Ալեքսիոս Դ. եւ Իսահակ Բ. 1204 Փետրուարին գահընկէց հռչակուեցան, որմէ ետք խաչակիրներ 1204 Ապրիլ 13-ին Պոլիսը աւարի տուին ու աւերեցին, իսկ յոյն բնակչութիւնը ենթարկեցին զանգուածային ջարդի, որ տեւեց երեք օր: Բազմաթիւ սրբանկարներ եւ պատմական արժէք ներկայացնող հընութիւններ Վենետիկ ղրկուեցան: Պօտուէն տը Ֆլաման կայսր հռչակուեցաւ եւ 1204 Մայիս 16-ին մեծ շուքով օծուեցաւ Ս. Սոֆիա տաճարին մէջ, իսկ վենետիկցի Թոմաս Մորոսինի պատրիարք հռչակուեցաւ:

Այսպէսով Բիւզանդական կայսրութեան հիմերուն վրայ ստեղծուեցաւ Լատինական կայսրութիւնը, որ կ՚ընդգրկէր Պոլիսը իր շրջակայքով, Պալքաններուն մէկ կարեւոր մասը եւ Մարմարայի արեւելեան ափերը:

Պօտուէն կայսր պետութիւնը կազմակերպեց եւրոպական աւատական դրութեան համաձայն. Հոկտեմբեր 1204-ին ան 600 ասպետներ բերաւ եւ յունական հողերուն վրայ հաստատեց: Յունաստանի մէջ կազմաւորուեցան լատինական - ֆրանսական աւատական բազմաթիւ տիրոյթներ, որոնց գլխաւորներն էին Աթէնքի դքսութիւնը եւ Մորէայի իշխանութիւնը:

Պոլսոյ անկման այդ օրերուն ջարդերէն ազատած յոյն կարգ մը ազնուականներ փախան եւ Բիւզանդական կայսրութեան բեկորներուն վրայ յունական նոր պետութիւններ աշխատեցան կազմել. այսպէս, Ալեքսիոս Գ. Անկելոս կայսեր փեսան՝ Թէոտոր Լասքարիս Անատոլու փախաւ եւ նախ Պրուսա ու յետոյ Նիկիա հաստատուեցաւ, ուր յետագային՝ 1208-ին կայսր օծուեցաւ, այդպէսով հիմնելով Նիկիոյ կայսրութիւնը: Միաժամանակ Ալեքսիոս Ա. Կոմնենոս Պոնտոսի մէջ կայսրութիւն հիմնեց, Միքայէլ Անկելոս Կոմնենոս՝ Եպիրոսի մէջ, Ադրիականի արեւելեան ափերուն, Թէոտոր Մանկափաս՝ Ֆիլատելֆիոյ (Ալաշեհիր) մէջ, Լեւոն Գաբալաս՝ Հռոդոսի, Մանուէլ Մանարողմէոս՝ Մէանտրի եւ Դաւիթ Կոմնենոս՝ Կոմնենոսներու օրրան Պափլագոնիոյ մէջ պետութիւններ հիմնեցին:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ե Ա Ն
Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ ՁԵԶ ՀԵՏ ԽՕՍԵԼ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ»

Ես՝ Ալպէր Վարդգէսի Աւետիսեանս (Քաշաթաղի [Լաչին] առաջին բնակիչ, ազատամարտիկ) այսօր վարչակազմի ղեկավարի՝ Ա. Յակոբեանի կողմից անօրինական կերպով իմ բնակարանից վտարուած, դիմում եմ Հայաստանի պարոններին: 17. 02. 2002 թ. դիտեցի հեռուստատեսութեան «Ծաղկաձոր – Կլէնտէյլ» կամուրջ հաղորդաշարը: Խօսուեց Հայրենիքը լքողների մասին: Ես չեմ մեղադրում նրանց ինչ-որ տեղ, որ մի կտոր հացի համար հեռանում են Հայրենիքից: Ուզում եմ հարց տալ մեր ղեկավարներին:

Յարգելի պարոններ, իսկ եթէ դուք լինէիք մեր տեղը ու աշխատանք չունենայիք եւ ոչ էլ յոյս, իսկ աշխատանք ունենալու դէպքում էլ՝ ամիսներով սպասէիք, որ մի չնչին գումար ստանայիք, որը չբաւարարէր նոյնիսկ լոյսի եւ հեռախօսի վարձին եւ ձեր երեխան խնդրէր, ասէր, որ «հայրիկ, սիրտս քաղցր բան է ուզում», խնձոր կամ տանձ, ինչը քո հայրենի քաղաքում ամէնուր վաճառւում է եւ երեխադ այդ բոլորը տեսնում է, բայց ի վիճակի չես քո երեխայի սրտի ուզած մի փոքր ցանկութիւնը կատարելու: Եթէ, յարգելի պարոններ, դուք լինէիք մեր վիճակին, այն ժամանակ ոչ թէ հայրենիքը կը լքէիք, այլ... կը փախչէիք: Բայց ես համբերատար սոված, անօթեւան տանում եմ այդ դժուարութիւնները, իմ փոքրիկ երեխայի հետ չեմ լքում հայրենիքս: Ուրեմն հայրենասիրութեան մասին ձեզ հետ խօսել միտք չունի: Անձամբ ես երբեք չեմ լքի իմ հայրենիքը, որի համար անցայ մարտական ուղիով, տեսայ իմ կեանքում շատ դժուարութիւններ: Եկէք գոնէ 2 օրով, 1 ամսով տեղներս փոխենք, մի քիչ էլ դուք դիմացէք այս պայմաններին եւ այն ժամանակ ամէն ինչ պարզ կը լինի: Հիմա մենք չգիտենք ինչ անենք, ո՛չ տուն ունենք, ո՛չ էլ փախստականի կարգավիճակ, մարդահամարի մէջ էլ չկանք: Եւ այսօր չէի ցանկանայ ոչ մէկին, որ մեր վիճակին արժանանար:

Կացարանս՝ ՀՀ

«Առաւօտ», Մարտ 5

ԳՕՂԹՕԹԻ ԳՕՂԹՕՒ

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ մօտ հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող Սերէս քաղաքը հաստատուած են Հայաստանէն արտագաղթած շուրջ 600 Հայեր: Այդ նորակազմ գաղութին հետ շփում հաստատելու մտադրութեամբ, Փետր. 16-ին, Համազգայինի Աթէնքի Շրջանային վարչութեան ներկայացուցիչը, Սելանիկի հոգեւոր հովիւը եւ Առաջնորդական Փոխանորդը, Հ.Օ.Մ.ի Կեդրոնական վարչութեան անդամ եւ Ծաղկոց վարժարանի տնօրէնուհին՝ Կիւլա Գասապեան փութացած են Սերէս եւ վեց ժամ անցուցած են տեղւոյն հայութեան հետ: Շնորհիւ երկար տարիներէ ի վեր հոն հաստատուած Տիկին Այտա Ասլանեանի կարելի եղած է ապահովել քաղաքին առեւտրական պալատի համագումարներու սրահը, ուր համախմբուած են Հայերը: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Տիկին Այտա Ասլանեան, որ ներկայացուցած է Աթէնքէն եւ Սելանիկէն ժամանած հիւրերը: Յաջորդաբար խօսք առած են հոգեւոր հովիւը, Կիւլա Գասապեան: Տեղւոյն Հայերուն կողմէ խօսք առած է Տիկին Գոհար Սարգիսեան, որ շնորհակալութիւն յայտնած է ազգային մարմիններուն այս այցելութեան համար: Բաժնուած են «Ազատ օր»ի 2002-ի օրացոյցերը եւ վերջին 15 օրերու թիւերը: Մշակութային շարժում մը ստեղծելու նպատակով, ներկայացուած են ծրագիրներ:

ՔՍԱՆԹԻԻ (Յունաստան) ազգապատկան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ. Գթ. Խաչի «Արաքս» մասնաճիւղին, Փետրուար 9-ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Բացման խօսքը կատարած է մասնաճիւղին ատենապետուհին՝ Զապէլ Պալթլեան, որ ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Թոնի Գաւէմեանը, որու նիւթն էր Հայ լեզուն եւ գրականութիւն: Հայերէն եւ յունարէն ու մատչելի լեզուով դասախօսը անդրադարձած է իր նիւթին, խօսած է նաեւ հայ եւ յոյն գրերու հնչական եւ գրաւոր հարցերու մասին, լուսաբանելով ներկաները:

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
ԱՐԾԱԹԷ ԵՒ ՊՐՈՆԶԷ
ՄԵՏԱԼՆԵՐ

Մոսկուայի միջազգային ցուցահանդէսին Հայաստանէն «Արենի» եւ «Գինեթաս» գինիները արծաթէ, իսկ «Նաղեյին», «Տուշպան» պրոնզէ մետալներ շահած են: Երեք արծաթէ եւ երկու պրոնզէ մետալ ալ ունեցած են «Նոյեան հիւթեր» գործատան մասուրի, խնձորի, ծիրանի, դեղձի հիւթերը: Ցուցահանդէսը որ կը կոչուի «Փրոտէքսփօ», ՀԱՊ-ի մէջ կազմակերպուած մեծագոյնն է. կը մասնակցին Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, ԱՄՆ-էն, Գերմանիայէն, Գանատայէն, եւ այլն աւելի քան հազար ընկերութիւններ: Ցուցահանդէսին ընթացքին իսկ, հայկական ապրանքներէն Ռուսաստան արտադրելու համաձայնութիւններ կնքուած են:

Publications reçues

REVUE DES ETUDES ARMENIENNES
Tome 27
1998 - 2000

Directeur : N. G. GARSOIAN
Chargé de la publication : J.-P. MAHE
Rédacteur : CH. DE LAMBERTERIE

Revue des Etudes Arméniennes,
E.P.H.E. (IVe Section)
45, rue des Ecoles, 75005 Paris

CD reçus

MUSIQUES DE TABLEES
Samvel & Jiora

Disques ARION,
36, avenue Hoche, 75008 Paris

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.
ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Շաւարշ, Ապրիլ 11-ի ձերբակալութիւններէն ետքը, ստիպուած էր ծածկուած մնալ Բերա, տան մը մէջ, որովհետեւ ոստիկանութիւնը զինքը կը հետապնդէր:

Իր փակուած վիճակին մէջ, սակայն, դաշնակցական գործիչը պարապ չէր անցըներ ժամանակը: Ուրիշ մէկ քանի ազատ մնացած ընկերներով փոքրիկ քոմիթէ մը կազմած էր եւ տարագիր հայութեան մասին տեղեկութիւններ հաւաքելով՝ զանոնք կը տեղեկագրէր Պուլկարիա եւ Զուիցերիա գտնուող իր կուսակցական ընկերներուն: Այս պատճառաւ, գաղտնաբար, յարաբերութեան մէջ էր նաեւ Պատրիարքարանի հետ, որմէ տեղեկութիւններ կը ստանար եւ փոխադարձաբար կը հաղորդէր:

Իր մասին ոստիկանական խստութիւնները սաստկանալով՝ իր ընկերները կ՚որոշեն զինքը Պուլկարիա փախցնել: Շաւարշ իրեն հետ պիտի տանէր նաեւ Թուրք կառավարութեան գործած ջարդերուն, կողոպուտներուն եւ ամէն տեսակ անլուր ոճիրներուն մասին ընդարձակ տեղեկագիրներ:

Ընկերները միամտաբար դիմեցին Էքզարքարանի պաշտօնեային, որ ամենայն փութկոտութեամբ յանձն առաւ Շաւարշ Միսաքեանի համար կեղծ անունով պուլկարական անցագիր մը հայթայթել եւ անձամբ զինքը տանիլ շոգենաւ:

Ամէն պատրաստութիւն տեսնուելէ ետքը Շաւարշ տունէն ճամբայ ելաւ:

Խորհելով, որ թերեւս մինչեւ շոգենաւ չհասած կրնար գլխուն փորձանք մը պատահիլ, իրեն հետ տանելիք թուղթերը տուած էր օրիորդի մը, որ հեռուէն իրեն պիտի ընկերանար եւ շոգենաւ մտած միջոցին միայն զանոնք իրեն պիտի յանձնէր:

Շաւարշ Պուլկարին ընկերակցութեամբ կը հասնի քարափ, կ՚անցնին սալոն կոչուած սրահէն, ուր անցագիրի գործողութիւնները կը կատարուին, եւ դուրս կ՚ելլեն սրահէն՝ ուղղուելով դէպի շոգենաւ:

Օրիորդը, որ հեռուէն կը հետեւէր, կարծելով, որ ամէն վտանգ անհետացած է, կը մօտենայ Շաւարշին թուղթերը յանձնելու համար:

Նոյն բոպէին պուլկար լրտեսին մէկ նշանին վրայ ոստիկան մը կը մօտենայ Շաւարշին եւ անցագիրը տեսնել կ՚ուզէ: Շաւարշ ցոյց կուտայ պուլկարական անցագիրը:

– Այս անցագիրը կեղծ է, – կը գոչէ ոստիկանը, – դուն Պուլկար չես, Հայ ես, քու անունդ Շաւարշ Միսաքեան է:

– Ո՛չ, ես պուլկար եմ, – կը պատասխանէ երիտասարդը, – Շաւարշ անունով մարդ չեմ ճանչնար:

– Ես գիտեմ, ինչ որ կ՚ըսեմ, դուն Հայ ես, մենք քեզի շատոնց կը փնտռէինք կոր:

Ի զո՛ւր Շաւարշ կը պնդէ, թէ ինք պուլկար է: Ոստիկանները թէ՛ զինքը եւ թէ՛ օրիորդը կը ձերբակալեն եւ կը տանին միւտիւրիյէթ:

Շաւարշ կը շարունակէ ուրանալ իր ինքնութիւնը նոյնիսկ ոստիկանատան մէջ...

... Արթին ոստիկանատան պաշտօնեայի հետ խօսակցութիւնը աւարտելէ ետք կը հեռանայ քովէն:

«Ահաւասիկ իրողութիւն մը, որմէ թերեւս կարենամ օգուտ քաղել, – կը մտածէր Արթին, – ի՛նչ աղէկ պիտի ըլլար, եթէ ձեռք անցուցած թուղթերուն քննութիւնը ինծի յանձնէին»:

Այսպէս խորհելով՝ կը պտըտէր ոստիկանատան նրբանցքներուն մէջ:

Թէեւ իր պաշտօնատեղին երթալու ատենն էր, բայց չէր ուզեր հեռանալ:

«Թող Պէտրի պէյը գայ, տեսնենք հիմա գործը ինչ երեւոյթ պիտի առնէ» – կ՚ըսէր ինքնին:

Ոստիկանութեան տնօրէնը եկաւ վերջապէս եւ խկոյն իր սենեակը մտաւ:

Քիչ յետոյ Արթին, որ սենեակին դրան մօտերը կը ալքտկար, տեսաւ, որ, Շաւարշ Միսաքեանը ձեռնակապով կը բերեն Պէտրիի սենեակը:

«Զհեռանանք այս տեղէն, – ըսաւ, – տեսնենք, ի՛նչ պիտի ըլլայ»:

Բաւական սպասեց այսպէս:

Մէյ մ՚ալ ոստիկանատան տնօրէնին դուռը բացուեցաւ, եւ ոստիկան մը դուրս ելլելով՝ բարձր ձայնով հարցուց հոն գտնուողներուն.

– Շաւարշ Միսաքեանը ճանչցող կա՞յ:

– Ես կը ճանչնամ, – ըսաւ Արթին:

– Դէմքով կը ճանչնա՞ս:

– Այո՛, կը ճանչնամ:

– Ուրեմն ներս եկուր:

Արթինին ուրախութիւնը չափ չունէր: «Այս անգամ բախտս դարձաւ» – կը խորհէր:

Երբ ներս մտաւ ոստիկանին ընկերակցութեամբ, Պէտրի պէյ ըսաւ.

– Արթի՛ն էֆէնտի, այս մարդը կը ճանչնա՞ս:

– Շատ լաւ կը ճանչնամ, – պատասխանեց լրտեսը: – Դաշնակցական Շաւարշ Միսաքեանն է:

– Ինք կ՚ըսէ, թէ հայ չէ, պուլկար է:

– Պարապ խօսք, բացէ ի բաց սուտ է, Շաւարշ Միսաքեանն է, «Ազատամարտ»ի խմբագիր, Սկիւտար կը նստի:

Ոստիկանութեան տնօրէնը դարձաւ դէպի ձերբակալուած երիտասարդը:

– Ի՞նչ պիտի պատասխանես հիմա, – ըսաւ խոժոռ դէմքով, – դարձեալ պիտի ուրանա՞ս դաշնակցական Շաւարշը ըլլալդ:

– Ես Շաւարշ անունով մարդ չեմ ճանչնար:

– Բայց այս մարդը կը վկայէ կոր:

– Կ՚երեւայ, որ զիս այդ անունով մէկու մը կը նմանցնէ:

– Պարապ խօսքեր են ատոնք: Արթի՛ն էֆէնտի, դուն բացարձակապէս կը հաստատե՞ս, որ այս մարդը Շաւարշ Միսաքեանն է:

– Կ՚երդնում, որ ան է, – ըսաւ լրտեսը:

– Խոստովանէ՛ ճշմարտութիւնը, – ըսաւ Պէտրի երիտասարդին դառնալով:

– Արդէն ճշմարտութիւն խօսեցայ:

– Մենք քեզի խօսեցնելու եւ խոստովանեցնելու կերպը գիտենք, – գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, – գիտցիր, որ ուրանալով բան մը չես շահիր, ընդհակառակը՝ գլուխդ վտանգի մէջ կը դնես:

(Շար. 190)

ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ,

ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

եւ

ԷՐԶՐՈՒՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ

ցաւի կսկիծով կը գուժեն վաղաhաս մահը՝ իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ ու հօրաքրոջ՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Նագգաշեան)

որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Մարտ 20-ի երեկոյեան:

Հանգուցեալ իրենց հազարատին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Աւագ Երկուշաբթի, Մարտ 25, ժամը 14_ին, որմէ յետոյ, թաղման կարգը տեղի կ'ունենայ Ալֆորվիլի գերեզմանատան մէջ:

«Յաւիտենական յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի»:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Արքեպիսկոպոս Նագգաշեանի, իր քրոջ մահուան առթիւ:

(Շար. Ա. էջէն)

մարդերու մէջ եւ բացէ ի բաց: Արդեօք ԱՄՆ կը վախնան որ այդ ձեւով Իրաքի վարչակարգը կը վերարժեւորուի եւ կըրկի՞ն կը դրաւէ միջազգային բեմը:

Ապա, եթէ՞ այս փոփոխութեան պատճառը, որու Սեպտեմբեր 11_ի ոճրափորձերը պատրուակ են միայն, կը կայանար «ազատագրելու» իրաքեան քարիւղը: Պատասխանելով բնապահներու վերապահութիւններուն ինչ կը վերաբերի չահագործելու Ալասքայի քարիւղը, Ճ. Պուշ պատասխանած է որ իր երկիրը, իր ուժանիւթային կարիքներուն համար չի կրնար վստահիլ «երկիրներու որոնք Ամերիկան չեն սիրեր»:

Լոնտոն լոյս տեսնող «Ալ Հայաթ»ի աշխատակիցը՝ Սալահ Պաշիր չարունակելով իր խորհրդածութիւնները, նկատել կուտայ որ Ալասքայի քարիւղը Միացեալ – Նահանգները ինքնաբաւ չի կրնար դարձնել: Վերոնչեալ բոլոր պատճառաբանութիւնները, կրնան, մասամբ, բացատրել ամերիկեան դիրքին փոփոխութիւնը: Բայց, կայ այլ, աւելի վճռական տարր մը, ԱՄՆ կ'ուզեն իրենց ներկայութիւնը եւ ազդեցութիւնը խարսխել կեդրոնական Ասիա եւ Չինաստանի, Ռուսաստանի եւ Հնդկաստանի դուռներուն, հետեւելով քաղաքական եւ զինուորական նկատողութիւններու, որոնք որոշ չափով, կապ ունին ուժանիւթային հարցին հետ: Թերեւս, կը մտադրեն Միջին-Արեւելք եւ կեդրոնական Ասիան վերածել աշխարհառազմագիտական միակ տարածքի մը եւ ամերիկեան ազդեցութեան գօտիի մը, մանաւանդ որ այս երկու շրջանները, որոնք մէկը միւսին շարունակութեան մէջ են, հասարակաց կէտեր ունին, – օրուտի դետնին վրայ՝ ուժանիւթի աղբիւրները, վտանգի դետնին վրայ՝ քաղաքական Իսլամը:

Եթէ խնդակէս այսպէս է, Իրաքի վըրայ դերապահութեան ամրապնդումը եւ անոր վերածումը ամերիկեան ազդեցութեան առանցքի մը եւ կորիզի մը, առաջնակարգ հարց կը դառնայ, որովհետեւ Իրաք միացման կէտն է նշուած երկու տարածքներու. – «Մայրայեղ արեւելք»ը արաբական աշխարհի, բայց նաեւ «պատըշգամ» մըն է որ կը տիրապետէ կեդրոնական Ասիոյ վրայ: Ճատրակի այս տախտակին վրայ, պետութիւնները եւ իրենց սահմանները, իրենց ժողովուրդները, իրենց ճակատագիրը խաղաքարեր են միայն: Աւելին՝ միայն մէկ խաղացող կայ...:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:
Կը պատարագէ՝
ԱԻԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16_ին:

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 26
Յիշատակ տասն կուսանացն
ժամը 16·30_ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
Ժամերգութիւն ժամը 9·30_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:
Յաւարտ պատարագի Դռնբացէք:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 26
Յիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամը 17–ին:

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
Պատարագ ժամը 10_ին:
Դռնբացէք ժամը 12_ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն ժամը 10_ին:
Պատարագ ժամը 11_ին:
Դռնբացէք ժամը 17_ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45_ին:
Պատարագ՝ ժամը 10_ին:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
Յիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16–ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30_ին:
Պատարագը՝ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17_ին:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Պատարագի աւարտին Դռնբացէք:

Soirée culturelle

A l'approche du 24 Avril
La Comission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite
le samedi 23 mars à 20 h 45
6, rue Père Komitas, Chaville
à participer à la présentation en français
par le Dr. Manoug Atamian
de la vie et de l'œuvre
du poète-martyr
SIAMANTO
1878 - 1915
Au cours de cette soirée audition d'extraits du CD de Siamanto, récemment produit en Arménie.
Cocktail —Entrée libre—

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 24
Պատարագ ժամը 11–ին:
Դռնբացէք ժամը 16_ին:

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche 24 mars à 13 heures
l'Association Sainte-Croix
de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sainte-Croix
13, rue du Perche, Paris 3ème
après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie
de l'Ouverture des Portes
Réservations :
— Paroisse : ☎ 01 44 59 23 50
— Eparchie : ☎ 01 40 51 11 90
P.A.F. : Adultes : 15 euros
enfants / étudiants : 12 euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ ի յիշատակ իր հանգուցեալ ընկերուհիներուն Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 10·30_ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ մասնաճիւղս ձեզ կը հրաւիրէ ընկերուհիներու հոգւոյն յիշատակին նուիրուած հոգեճաշին եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը:

Ձեր տեղերը ապահովելու համար հաճեցէք հեռաձայնել եկեղեցւոյ քարտուղարուհիին 04 78 60 47 18
եւ Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տան
04 78 26 28 71

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հայկուհի Ղազերեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի Պր. Ռընէ Սալերեանէ 200 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Զպուքճեանէ 30 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կատայեանէ (Տրանսի) 30·49 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Կատայեանէ (Օպէրվիլիէ) 30 Եւրօ:

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Ս. Տէր – Դաւթեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 80 Եւրօ Տիկին Անժէլ Մանուկեանի մահուան առթիւ եւ 31 Եւրօ Պր. Անտոն Գազեանէ (Վերսայլ):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած գաւառաբարբառներու միջազգային գիտաժողովին շուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Samedi 6 avril**, pour le prix de 30 euros.
S'inscrire auprès des membres.

Voyage en Arménie

AU MOIS DE MAI
organisé par la Section **Leola Sassouni** du Bd. Oddo.
Pour de plus amples renseignements téléphoner à Mme Tedjirian :
04 94 32 11 87
ou Mme Gonoyan :
04 91 89 22 18

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ. –
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« RENCONTRE »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 23-24
SAMEDI - DIMANCHE
23-24 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·391 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·391

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՇԻՐԱՔ ԸՆԴՀ. ՎԻՃԱՐԿՈՒՄԻ ԴԷՄ Է

Մարտ 21-ի իրիկունը, հեռատեսիլի «Ֆրանս Գ.» կայանի հիւրն էր Ֆր. Պայրու, որ չատ դէչ դիրքի վրայ կը գտնուի բոյ հարցախոյզերու: Իւ - Տէ - Էֆ-ի նախագահը կ'ուզէ որ ընդհանուր վիճարկում մը ըլլայ բոլոր թեկնածուներուն միջեւ, ինչ որ Շիրաք մերժեց նոյն ատեն, հեռաձայնով, Պայրուի հարցազրոյցին ընթացքին: Շիրաքի առարկութիւնն այն է որ նման վիճարկում մը չըփոթութիւն կը ստեղծէ, Ժոսփէն համամիտ էր, ընդունած էր գաղափարը:

Նոյն իրիկունը, Ժոսփէն 9000 հոգիի առջեւ կը պաշտպանէր իր ծրագիրը Մարսէյլի Տոմին մէջ: Հանրաժողովին առաջին կարգին վրայ տեղ գրաւած էին ընտանեկան բոլոր պարագաները՝ կինը, կնոջ զաւակը, իր երկու զաւակները առաջին ամուսնութենէ մը, քոյրը եւ այլն, եւն: Ինք, ինչպէս Շիրաք, փորձեց կրկին համոզել որ իր ծրագիրը ոչ մէկ կապ ունի Շիրաքի ծրագրին հետ, թէեւ ոչ ոք կը համոզուի եւ «Լիպերասիոն» կը խորագրէր Մարտ 22-ին՝ սպիտակ ծրագիր եւ ծրագիր սպիտակ: Ժոսփէն ծաղկեց Շիրաքի չայլած խոստումները, չեչտեց հակասութիւնները եւ թերացումները: Ինք, խանդավառ է, այլեւս Ֆրանսան իր մէջը կը կրէ, «բնակուած եմ Ֆրանսայով» կ'ըսէ:

Մամէր, ինչպէս Լը Փէն եւ ուրիշներ չեն կրցած հաւաքել անհրաժեշտ 500 ստորագրութիւնները կարենալ թեկնածու ըլլալու համար: Կանաչներու թեկնածուն խիստ է Ժոսփէնի հանդէպ եւ կը կրկնէ որ եթէ Ժոսփէն չյայտարարէ որ կը հրաժարի հիւլէական ուժանիւթէն 25 տարիներու ընթացքին, կանաչները չեն մասնակցիր կառավարութեան եւ ինք ալ կը վերադառնայ իր նախկին արհեստին՝ լրագրութեան: Բայց, ոչ ոք կ'ապաւինի իր խօսքին, քանի հրապարակաւ յայտարարած էր թեկնածու չըլլալ եւ 48 ժամ ետք միտքը փոխեց:

Մարտ 22-ին է որ Ժ. Փ. Շըվէնըման ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը պարզէր իր ծրագիրը: Ապահովութեան գետնի վրայ, իր առաջարկները բաւական մօտ են Շիրաքի եւ Ժոսփէնի առաջարկներուն: Ի տարբերութիւն այս երկուքին իր ծրագիրը ամփոփուած է 6 էջերու մէջ (Շիրաք՝ 23 էջ, Ժոսփէն՝ 40):

Շիրաք որ Մոնթէրէ գացած է Ֆրանսայի ձայնը լսելի դարձնելու համար, յօդուած մը ստորագրած է «Լիպերասիոն»ի մէջ Մարտ 22 «Բեմ» էջին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԳԻՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Մարտ 21-ի իրիկունը, բայց, անտեղի միջադէպեր տեղի ունեցան: Այս տարի ցուցահանդէսին «հիւրն» էր Իտալիա եւ Մշակոյթի նախարարուհին՝ Գաթրին Թասքա յայտարարած էր նախապէս, որ բացումը չի կատարեր, որովհետեւ դէմ է Պէրլիւսքոնիի: Ի վերջոյ, միտքը փոխած էր, թերեւս գիտակցելով որ իր որոշումը անվայել է, բայց, երբ բացումը կը կատարէր իտալացի իր պաշտօնակիցին հետ Պէրլիւսքոնիի ընդդիմադիր 50 ցուցարարներ կը խանգարէին արարողութիւնը չատ տգեղ ձեւով եւ իտալացի նախարարը չէր վարաներ ըսելու որ յանցաւորը Տիկին Գաթրին Թասքան է: Այս 22-րդ ցուցահանդէսին որ տեղի կ'ունենայ Փորթ տը Վերսայլ կը մասնակցին 27 երկիրներ, 1800 հեղինակներ, որոնց 60-ը՝ Իտալացի եւ 1250 Ֆրանսացի հրատարակիչներ, որոնց 350-ը՝ գաւառէն (ասոնց մէջ՝ Մարսէյլի Փարանթէզ հրատարակչականը Վ. Արզումանեանի) եւ 250 օտար հրատարակիչներ:

ՇԻՐԱՔԷՆ քիչ ետք, Մոնթէրէ հասաւ նախագահ Պուշ: Աղքատութեան դէմ այս համագումարին խօսք առած է Գաստրօ, թոյն թափելով կազմակերպիչներուն վրայ եւ ուժ վայրկեան արտայայտուած է ազատականացման դէմ, ապա, անմիջապէս Գուպա վերադարձած: Գաստրոյի համար նոր ազատականացումը իսկական ցեղասպանութիւն մըն է:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ արեւմտեան կողմի կեդրոնը անձնասպանական նոր ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 21-ին, որու հետեւանքով 4 մեռեալ կայ, երեք Իսրայէլացի եւ Պաղեստինցի քամիքազը եւ 60 վիրաւոր: Շարոն յայտարարած է որ պիտի չփոխադարձէ, բայց, խօսակցութիւնները հրադադարի մը շուրջ առկախուած են: Արաֆաթ յայտարարած է «Ֆիկառօ»յի (Մարտ 22) որ Պաղեստինցիք ընդունած են խաղաղութեան բոլոր նախաձեռնութիւնները:

ԼԻՄԱՅԻ (Փերու) ոճրափորձին մեռեալներու թիւը 6-էն 9-ի բարձրացած է, բայց, Պուշ չհրաժարեցաւ իր այցելութենէն: ԱՄՆ-ու նախագահը Փերուի մայրաքաղաքը կը հասնի Մարտ 23-ին:

ՄԵՐՍԻՆԻ մէջ (Հարաւային Թուրքիա) ցուցարար մը մեռած է պատի մը դէմ ճզմուելէ ետք ոստիկանական կառքի մը կողմէ Նեւրուզի տօնին առթիւ ծագած միջադէպերուն պատճառաւ (քրտական Ամանոր): 61 հոգի ալ վիրաւորուած է եւ 80 ցուցարարներ հարցապնդուած:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ դիւանագիտական սպանական ներկայացուցչական չէնքին մէջ հրդեհ մը ծագած է Մարտ 21-ին եւ մեռած են սպանացի ոստիկան մը եւ պելժ հրշէջ մը: Չի կարծուիր որ ոճրային արարք ըլլայ:

ՄԱՐՈՔԻ ՄՈՀԱՄԷՏ Զ. թագաւորը ամուսնացաւ Մարտ 21-ին եւ առաջին անգամ ըլլալով լուրը եւ հարսին նկարը հրապարակուեցան: Ընտրեալն է Սալմա Պենանի, համակարգիչի մասնագէտ: Բուն պաշտօնական արարողութիւնները տեղի կ'ունենան Մարաքէչ Ապրիլ 12-ին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Խորհուրդի Խորհրդարանին Թուրք պատուիրակութեան նախագահը Ուլուչ Կիւրքան Խորհրդարանին Նախագահին նամակ մը գրկած է, խնդրելով որ ցրուումին վերջ տրուի այն բանաձեւին որ կը պահանջէ Պոլսոյ Այա Սոֆիա տաճարին քրիստոնեայ աշխարհին վերադարձը: Այդ բանաձեւը ռումանացի խորհրդարանական մը պատրաստած է, 27 ստորագրութիւն ալ հաւաքած: Ուլուչ Կիւրքան հակադդած է այդ բանաձեւին մէջ Թրքական անուանումով Իսթանպուլի Կ. Պոլիս անուանումին ու անոր «գրաւեալ քրիստոնէական փառաւոր քաղաք» որակումին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 21 / 22)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՎԻԷՆՆԱ

Արտաքին նախարար՝ Վ. Օսկանեան, Մարտ 21-ին, ելոյթ ունեցած է Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի մնայուն խորհուրդի նիստին, Վիէննայի մէջ: Վ. Օսկանեան խօսած է 55 երկիրներու Արտաքին նախարարներուն առջեւ եւ ներկայացուցած է Հայաստանի հեռանկարները Եւրոպայի մասին եւ եւրոպական կառոյցներուն մասնակցելու նշանակութիւնը: Շեշտած է թէ Հայաստանի հեռանկարները իրենց բընոյթով եւրոպական են եւ ապագայի ծրագիրներն ալ ուղղուած են համապատասխան հեռանկարներուն: Գոհունակութիւն յայտնած է Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի Երեւանի գրասենեակին ունեցած դերին մասին, բոլոր մարզերուն մէջ: Վ. Օսկանեանի ելոյթը քանի մը օրով յաջորդած է Մինսկի խումբի համանախագահներու յայտարարութիւններուն, որոնց մէջ անոնք ըսած էին թէ Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի նախագահներու միջեւ բանակցութիւնները աւելի յաճախակի կը դառնան անոնց անձնական ներկայացուցիչներու նշանակումով: Հայաստանի Արտաքին նախարարը նշած է Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի դերը Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ուղղութեամբ տասը տարիէ ի վեր: Ան շեշտած է նաեւ որ Ղարաբաղի բնակչութիւնը չի կրնար յաւիտենապէս ապրիլ անորոշութեան եւ տնտեսական մեկուսացումի մէջ: Ան կը ձգտի ոչ միայն խաղաղութեան այլեւ ժողովրդավարութեան եւ բարեկեցութեան: Ինքնորոշման իրաւական եւ սահմանադրական իրենց իրաւունքին համար, ինչպէս նաեւ իրենց ինքնապահպանման, Ղարաբաղցիները պայքարած են ու յաղթած:

Վ. Օսկանեանի ելոյթին ի պատասխան հանդէս եկած են Եւրոպական Միութեան, ԱՄՆ-ու եւ Ռուսաստանի ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ եւ Ազրպէյճանի դեսպանները: Գալով Ալիեւի, անգամ մը եւս յայտարարած է որ Ազրպէյճանը կը վերահաստատէ իր դիրքերը Ղարաբաղի մէջ եւ ետ կ'առնէ «ազրպէյճանական հողերը»:

ՄՈՆԹԷՐԷԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆՆԵՐԸ

Մոնթէրէի համագումարին երրորդ օրը նախարարներու մակարդակով կլոր սեղաններ տեղի ունեցած են: Մարտ 20-ին, կլոր մէկ սեղանին նիւթը եղած է «Համաձայնութիւն զարգացման համար»: Կարճ ելոյթներու ընթացքին, ընդգծուած է ներդաշնակ գործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը: Այս կլոր սեղանին Հայաստանի պատուիրակութենէն մասնակցած է Առեւտուրի եւ Զարգացման նախարարը՝ Կարէն Ճշմարիտեան, որ իր ելոյթին մէջ, նշած է որ զարգացող եւ թերաճ երկիրները յաճախ կը կարծեն որ իրենց վիճակին պատճառները արտաքին են մինչդեռ ներքին են: Ըստ իրեն միջազգային ելմտական կազմակերպութիւններու պահանջները այնքան ալ դժուար չէ իրականացնել եւ այդ տեսակէտէն լաւ օրինակ է Հայաստանը, որ յիշեալ պահանջներու կատարումը յաջողութեամբ կատարած է, զուգահեռ տընտեսական զարգացման:

Կ. ՃՇՄԱՐԻՏԵԱՆԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԸ

Կարէն Ճշմարիտեան որ Արդիւնաբերութեան նախարար էր, նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 21-ի հրամանագրով պաշտօն փոխած է: Ան նշանակուած է Առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացումի նախարար:

«ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿԻ» ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մարտի վերջաւորութեան տեղի կ'ունենայ Կովկասեան քառեակի երկիրներու՝ Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Ռուսաստանի ապահովութեան խորհուրդներու նախագահներուն նիստը: Օրակարգի նիւթն է միջազգային եւ տարածքաշրջանի ապահովութեան առընչուող խնդիրներ, կիզակէտ ունենալով միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարի հարցերը:

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՏԷՐ - ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ

Եւրոպայի Խորհուրդի Նախարարներու Կոմիտէն Մարտ 20-ին Հայաստանի մնայուն ներկայացուցիչ, դեսպան Ք. Տէր Ստեփանեանը նշանակած է նոյն Կոմիտէի այրերու եւ կիներու հաւասարութեան հարցերու զեկուցող: Այդ պաշտօնին նշանակուողին պարտականութիւնն է հետեւիլ այդ մարզին մէջ Եւրոպայի Խորհուրդի եւ կազմակերպութեան անդամ 43 երկիրներու գործունէութեան:

ԳԵՂԱՍԱՀՔԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Շէնգաւիթի (Երեւան) գեղասահքի դպրոցի սան Սարգիս Հայրապետեան Խրուաթիա տեղի ունեցած մինչեւ 12 տարեկաններու միջազգային մրցաշարքի յաղթականը հանդիսացած է:

ԹԷՈԴԻԿ

(ԹԷՈԴՈՐՈՍ ԼԱՓՃԻՆՃԵԱՆ)

1873 – 1928

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ»Ի ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ 95-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

1907 – 1929

«Երբ օր մը լսես, թէ աչքերս յաւէտ փակեր եմ, գիտցիր որ այդ պահուն գրիչս ձեռքս էր եւ առաջքի թուղթս ալ բաց...»։

Թէոդիկ, 1928, Փարիզ.
վերջին նամակը իր մէկ բարեկամին.

«Բոլոր տարեցոյցներուն մէջ՝ իբր գըրականութեան եւ գեղարուեստական յուշածաղիկ է ու պիտի մնայ Թէոդիկինը, որ կը վերաբերի ամէնուն ու կ'ընդգրկէ ամէնը։ ... Ինք ստեղծեց Տարեցոյցի գրականութիւն մը՝ որուն մասնայատկութեանց դեռ չկրցան թափանցել ուրիշներ։ Վերջին երեք տարիներու գրքերը՝ ծնած դառնակսկիծ նժդեհութեան մէջ՝ աւելի կ'արժեն քան նախորդները։ ... 26-ինը կ'որակեմ «Թագուհին տարեցոյցներու...» կը գրէ Սեւանիկէն Յ. Ալոճեան «Նոր Ալիք»ին մէջ, 1927։

Ուրիշ ամսագիր մըն ալ Թէոդիկ – Ամէնուն Տարեցոյցը կ'անուանէր Ազատ Հայուն փոքրիկ հանրագիտարանը։ Այսինքն «Հայուն Պզտիկ Համայնագիտարան»ը, ինչպէս Թէոդիկ կը սիրէ եղեր զանոնք կոչել այսպէս։

Թէոդիկի ամէնէն արժէքաւոր ու մնայուն գործը եղած է «Ամէնուն Տարեցոյց»ը, որուն հրատարակութեան ձեռնարկած էր Պոլսոյ մէջ 1907-ին՝ իր կնոջ Արշակուհի Թէոդիկի թելադրանքով, որուն առաջին շրջանը եղած է 1907 – 1915-ին (1-9) հատոր, 1916 – 1920-ին միացեալ հատոր, ընդամէնը 10 հատոր Պոլսոյ մէջ, Մ. Յովակիմեան, Տէր – Ներսէսեան եւ Յ. Բ. Թիւրապեան տպարաններ։ Իսկ երկրորդ շրջանը եղած է 1921 – 1926-ին (11-17) ընդամէնը 6 հատոր, Վիէննա, Վենետիկ ու Փարիզ, Մխիթարեաններու եւ Մասիս տպարաններ։ Երրորդ շրջանը եղած է Փարիզ, Մասիս տպարան, 1927 – 1929 (18-20) ընդամէնը 3 հատոր, բոլորը միասին 19 ստուար հատորներ։

Եօթանասունըչորս տարի առաջ, 1928 Մայիս 24-ին, Փարիզի Լաֆայէթ փողոցի վերնամասը, որ այն շրջանին հայաշատ էր, «Մասիս» Տէր – Ներսէսեանի տպարանին մէջ 1929-ի տարեգիրքին փորձերը ձեռքին մէջ կ'իյնար ու ուղեղային արիւնախոռումի մը հետեւանքով աչքերը ընդմիշտ կը փակէր օտար հորիզոնի տակ։

«Երբ լոյս կը տեսնէր Ամէնուն Տարեցոյցը, այդ փոքրիկ համայնագիտարանը, որ կորուստէ պիտի փրկէր Հայ մտքի եւ մշակոյթի անթիւ նշխարներ եւ վաւերաթուղթեր, այն՝ որ աւելի քան որեւէ հրատարակութիւն, Հայ մտքին խօսքը լսելի պիտի դարձնէր մեր ամէնէն հեռաւոր գաղութին մէջ, այն՝ որ աշխատութեան պիտի մղէր մեր գրիչները, զանոնք խրախուսելով եւ հմայելով։ Ճիշդ է թէ գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը միշտ կը մնայ, դրական աշխարհին մէջ, իբր կայսերական ուղի, բայց Թէոդիկ իր երկով կու գայ եւ կը վկայէ թէ չեն պակսիր համեստ ճամբաներ, քիչ յաճախուած, որոնք սակայն կը տանին հեռուն եւ ապահով։ Ի դէմ տարեցոյցներու մատենաշարին, կարելի չէ չունենալ հըպարտութեան զգացում մը, ինչպէս կարելի չէ յուզումով չմտաբերել այն խոնարհ տնակը, ուր ծնաւ Թէոդիկ եւ ուր կը պակսէր ամէն բան, եղերականօրէն, բացի ոգեկան արժէքներէ» կը գրէր Թէոդիկի քրոջ որդին՝ Շահան Շահնուր։

Ծնած էր 1873 Մարտ 5-ին Սկիւտար, Կ. Պոլիս, իսկական անունն է Թէոդորոս Լափճինճեան։ Յաճախած է Սկիւտարի Ճեմարանը եւ Նոր Դպրոցը, կարճատեւ շրջան մը՝ ամերիկեան Ռոպէրթ Գոլէճ, ապա 1886-ին Պէրպէրեան։ Իր բնածին հայերէնի ընդունակութիւնը լաւ գետին կը գտնէ Ռ. Պէրպէրեանի եւ անոր առաջին սանի Միհրան Ասքանազի շունչին տակ։ Սակայն ապրուստի անմիջական պահանջը զինք գործի ասպարէզ կը նետէ դեռ 16 տարեկանին։

Ուսանողական տարիներուն իսկ, Թէոդիկ կը խմբագրէ «Յոյս» անուն ձեռագիր թերթը Պէրպէրեանի գրասեղաններուն վրայ, իսկ լքելէ ետք դպրոցը՝ իր նախափորձերը կը սկսի «Մանզումէ»ի մէջ, նորատոյններու գրական շնորհներուն հանդէպ թերթին մէջ հրատարակելով նաեւ իր «Ճանչոր դէմքեր»ը, մօտաւորապէս վաթսուն անուն, սրամտութեամբ, քննադատական փափկանկատ սեւեռումով գրի առնուած՝ որոնք դժբախտաբար չեն հրատարակուած անջատ հատորով։ 1892 – 1912 «Բիւզանդիոն»ին մէջ Բիւզանդ Քէչեան հիւրընկալած է Թէոդիկի 14 պատմուածքները՝ որոնց մէկ մասը յետագային լոյս տեսած է նաեւ առանձին հատորով, «Փրցուած էջեր կեանքի հատորէն», «Կաղանդ» վերնագրին տակ։

Պատահական չէ, որ այդ ժամանակաշրջանին արեւմտահայ մտաւորականներուն ուշադրութիւնը կը գրաւէր դեռ հինէն տարածում գտած տարեցոյցին սեռը։ Ճիշդ է, որ հինգ հարիւր տարուան պատմութիւն ունեցող հայկական տարեցոյցը, առաջ իր բովանդակութեամբ հիմնականին մէջ կրօնական, սահմանափակ կենցաղային եւ միջնադարեան իր տարազով ոտք դրած էր Ի. դար, բացառութեամբ քանի մը տարեցոյցներու՝ «Ընդարձակ տարեցոյց Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցի», Կ. Պոլիս, 1889 – 1920 կամ «Ընդարձակ տարեցոյց Արեւելեան Որբանոցի», նոյնպէս Կ. Պոլիս, 1897 – 1915, որոնք գիտական եւ պատմական որոշ հետաքրքրութիւններ ներկայացնելով հանդերձ, աւելի բարեգործական առաջադրութիւններ ունէին։

Ըստ Մեսրոպ Ագանալեանի արեւմտահայ հրապարակագիրներէն առաջինը գրագէտ, ականաւոր բանասէր Թէոդիկի վիճակուած էր լուրջ յեղաշրջում մը մտցնել հայ տարեցոյցին ասպարէզին մէջ։ Թէոդիկի յաջողութիւնը այնքան ակնառու էր, որ շատ շուտով ունեցաւ բազմաթիւ հետեւորդներ արեւմտահայ անուանի գրողներու եւ հրապարակագիրներու շրջանակին մէջ։ Այսպէս, հետեւելով «Ամէնուն Տարեցոյցներ»ուն օրինակին, Վահան Փափազեան (Լիլա) 1909-ին հրատարակեց «Տարեցոյց Լիլա»ն, անուանի երգիծաբան Երուանդ Թոլայեան 1910 – 1930-ին՝ «Կավռօշին տարեցոյցը», Մերուժան Պարսամեան 1910 – 1913-ին՝ «Մեր տարեցոյցը», Երուանդ Օտեան 1912-ին՝ «Ապուշներու տարեցոյցը» եւ, վերջապէս Դ. Վարուժանի եւ Յակոբ Սիրունիի խմբագրութեամբ, 1914-ին լոյս տեսաւ «Նաւասարդ»ը, բոլորն ալ Կ. Պոլսոյ մէջ։

Թէոդիկի մեծ հեռատեսութեան պարտական ենք այսօր մեր ժողովուրդին այնպիսի գիտական, վաւերագրական արժէքներուն համար, որոնք կը վերաբերին Մեծ Եղեռնին զոհ գացած մեր բազմաթիւ արեւմտահայ մտաւորականներուն։ Հրատարակած է Գրիգոր Օտեանի «Ընտանեկան նամակները», Ներսէս Պատրիարքի եւ Խրիմեան Հայրիկի զանազան նամակները, ինչպէս նաեւ Իզմիրլեան Պատրիարքի աքսորավայրէն յղած ուշագրաւ նամակները, միեւնոյն ատեն հրատարակած է Դ. Վարուժանի, Ռ. Սեւակի, Տ. Զըրաքեանի, Թլկատինցիի, Ե. Սրմաքեշխանլեանի եւ արեւմտահայ միւս տաղանդաւոր երիտասարդ գործիչներու նամակները, յուշերը եւ գործերը, որոնք կարեւոր են բացայայտելու համար անոնց ստեղծագործական հայեացքները՝ Լեւոն Շանթի, Ռ. Զարդարեանի, Ա. Չօպանեանի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի։

Թէոդիկի կարեւորագոյն երկերէն «Պոլսի Հայեվար»ն է, որ կոչուած է ըլլալ անոր երկրորդ կոթողային գործը։ Հոս նոյնպէս պէտք է նշել որ այս գործին մէջ եւս Տիկին Արշակուհի Թէոդիկի (ծնեալ՝ Ճէզվէճեան) դերը մեծ է եղած։ Ան շուրջ 2500 էջնոց ընդարձակ բառագիրք մըն է։ Արժանացած է Իզմիրեանց Գրական Յանձնախումբի առաջին մրցանակին 1905-ին եւ ցարդ անտիպ կը մնայ Երուսաղէմ։

Մինաս Թէօլէօլեան կը գրէ. – «Հայ հոգին փնտռել հայ գրին մէջ, Հայութիւնը որոնել հայ մտքի վաստակին մէջ, տոհմիկ մեր բնութիւնը եւ անկէ բխող մեր ազգային ինքնութիւնը տարազել, – ահաւասիկ այն տենդը՝ որով ապրեցաւ, երկնեց, համադրեց. ահաւասիկ այն ազնիւ կիրքը՝ որով ծանրաբեռնուեցաւ միշտ, մինչեւ իր վերջին շունչը»։

Իսկ 1913-ին, հայ գրերու գիւտի 1500-ամեակին (412 – 1912) տօնակատարութեան առթիւ եւ հայ տպագրութեան 400-ամեակին (1512 – 1912) մշակած իր ուսումնասիրութիւնը՝ «Տիպ ու տառ», եղաւ ու մնաց տեսակին մէջ անկրկնելի իրագործում մը, հինգ հարիւր օրինակ, գունաւոր շրջանակուած 193 մեծադիր էջեր։ Փղոսկրեայ, մագաղաթանման թանձր թուղթի վրայ տպագրուած այս կոթողային գործը կը պարունակէ 259 պատկերներ։ Հոն համախմբուած կը տեսնենք 17 երկիրներու 95 քաղաքաց մէջ գտնուող 462 հայ տպարաններ։

Իր բծախնդիր, մանրակրիտ եւ բարձրորակ գրչին կը պարտինք նաեւ հայկական եղեռնապատումի ամէնէն վաւերական վկայագրութիւններէն մին՝ «Գողգոթա»ն, որուն առաջին պրակը միայն տպագրուած էր Պոլսոյ մէջ, 1921-ի ամրան. նաեւ՝ «Յուշարձան Ապրիլ 11-ի» (ալպոմ 1915 եկեղեցական եւ մտաւորական 761 զոհերու)։

Այլեբանական իր ծանօթ աշխատասիրութիւններէն մէկն է, օրինակ «Որթն ու իր բերքը»։ Որոնումի ու ծաւալումի իր արտակարգ կարելիութեանց մէկ վկայութիւնն է «Մեկնութիւն տոմարական բառերու» լայնաշունչ ուսումնասիրութիւնը (118 մեծադիր եւ մանրադիր էջերով)։

Թէոդիկ 1903-ին կ'ամուսնանայ ծանօթ դրագիտուհի Տիկին Արշակուհի Թէոդիկի հետ։ Արշակուհի Թէոդիկ ծնած է 1875, Յունիս 8-ին Պալաթի թաղը։ Նախնական կրթութիւնը Սամաթիոյ Նունեան – Վարդուհեան վարժարանը ստանալէ յետոյ, 1895-ին անցած է Անգլիա եւ Ֆրանսա ուսանելու համար, Փարիզ գտնուած միջոցին իր մասնակցութիւնը բերած է Իշխան Գուիտոն Լուսինեանի երկհատոր ֆրանսերէն հայերէն բառարանի պատրաստութեան եւ կը թղթակցի Պոլսահայ թերթերուն։ 1898-ին կը վերադառնայ Կ. Պոլիս եւ կը պարապի ուսուցչութեամբ։ Արշակուհի Թէոդիկ իր անգնահատելի աջակցութիւնը բերած է «Ամէնուն Տարեցոյց»ներու պատրաստութեան մէջ։ Աշխատած է «Մանզումէ», «Սուրհանդակ», «Բիւզանդիոն», եւ «Ժամանակ» թերթերուն եւ պատրաստած է «Արդի Բարոյագիտութիւն» դասագիրքը։

1908-ին կը նետուի հանրային գործունէութեան ասպարէզը։ Սկիւտարի մէջ կը նախաձեռնէ «Տիկնանց Միութեան» հիմնումին։ «Ազգանուէր Հայուհեաց»ի մէջ կը դառնայ ամէնէն գործօն դէմքերէն մէկը։ Կիլիկեան արհաւիրքէն յետոյ կ'երթայ Կիլիկիա եւ քաղած տպաւորութիւնները կը հրատարակէ «Ամիս մը ի Կիլիկիա» անուն գրքոյկով։ Ամբողջ պատերազմի ընթացքին կեանքի բոլոր դառնութիւններուն դէմ կը մաքառի հերոսաբար եւ երեւի այս պատճառով ալ, իր առողջութիւնը քայքայուած, բժիշկներու խորհուրդով, Տիկին Թէոդիկ կը մեկնի Զուիցերիա ուր երկու տարի տառապելէ յետոյ յաւիտեան կը գոցէ իր աչքերը (1922 Յունուար 2-ին։

Թէոդիկ 1915-ին (Օգոստոս) կ'աքսորուի «անգլիական» նկատուած յօդուածի մը պատճառաւ, որ հրատարակուած էր «Ամէնուն Տարեցոյց»ի նոյն տարուան հատորին մէջ. մինչեւ Զինադադար կը մնայ Անատոլուի զանազան քաղաքները եւ 1918-ին Պոլիս կը վերադառնայ։ 1918 – 1922 տառապանքի տարիները կ'անցընէ իր կնոջ՝ Արշակուհիի հիւանդութեան պատճառաւ (թոքախտ), 1922-ին կը կորսնցնէ կեանքի ու մտքի իր ընկերը, կը մեկնի Յունաստան, կ'անցնի Կիպրոս, եւ վերջապէս Փարիզ։

Աստանդական կեանքի զանազան դըրուանքներէն ետք, որ ճակատագրուած էր նաեւ մեր գրչի եւ մտքի դէմքերէն շատերու, 1953-էն վերջ Կարօ Գէորգեան կը հաստատուի Պէյրութ։ Անկասկած՝ իր ամէնէն կարեւոր նախաձեռնութիւններէն մէկը եղաւ հրատարակութիւնը «Ամէնուն Տարեգիրքը» հատորաշարքին (1954 – 1967), որուն վերջին հատորը կը կրէ 1967 – 1968 թուականը։ Կարօ Գէորգեանի այս նախաձեռնութիւնը, իբրեւ մերօրեայ Թէոդիկի տարեցոյցներուն աւանդութիւնը շարունակող աշխատանք, աննախընթաց ընդունելութիւն գտած էր ժողովրդային – համազգութային շրջանակներու կողմէ, եւ պիտի շարունակուէր անկասկած՝ եթէ անողոք հիւանդութիւնը դաւաճանած չըլլար [illegible]նութեան, աշխատանքի եւ որոնողական իր տենդին կը գրէր Մ. Թէօլէօլեան։

Ընթերցողները ու Տարեցոյցը

.

«Շատ ճոխ բովանդակութիւն ունէր։ Մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացի «Որթն ու իր բերքը». նոր բառերը յարմար էին ու ներդաշնակ. այդ կարգի աշխատութիւններ միշտ հիացում կը պատճառեն ինծի։ Գովեստի արժանի բանը՝ ձեր յարատեւութիւնն ու անխոնջ աշխատասիրութիւնն է. հազուադէպ յատկութիւն մեզ՝ կիսաւիւացի ժողովուրդներուս համար»։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Ֆրանսա 1927

«Քանի՛ վրան կը նայիմ՝ յուսահատութիւն կու գայ, այս տարի ամէն ակընկալութիւն գլեց ան, կոտրելով հայ տարեցոյցներու «ռըգօր»ը։ Կրցած ես երեւան հանել իսկապէս «գոլոսալ» գործ մը, որուն համար ո՛րչափ շնորհաւորեմ քիչ է»։

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

Գահիրէ 1926

«Տարեցոյց»դ, անգամ մը եւս վերածնած իր գեղեցկութեան մէջ։ Շտեմարան մը՝ ուր առած եւ հաւաքած ես տաղանդը Հայ մտքին միամեայ արտադրութեանց. աւելցնելով միշտ քեզմէ բան մը, ճաշակիդ խղճմտանքը, եթէ կարելի է այսպէս բացատրել»։

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Թոքաթ 1913

«Ի՛նչ ճոխ, շահեկան, օգտակար հատոր, ի՛նչ մեթոտ, ի՛նչ ահագին համբերութիւն՝ ձեր կողմէ։ Դեռ ամբողջը չկրցայ կարդալ։ Բայց ի՛նչ սիրուն բաներ արդէն՝ կարդացածներուս մէջ։ Ինծմէ ետքը եկող եւ ինծմէ օգտուողներէն շատեր ապերախտութեան մէջ ծայրայեղութեան գացին, դուք երախտագիտութեան մէջ գացեր էք ծայրայեղութեան»։

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Փարիզ 1911

«Սիրելի Թէոդիկ, – Տարեգլուխին Տարեցոյցի նուէրդ ստացայ, եւ դեռ բան մը չըսի։ Միտքէդ անցուցի՞ր արդեօք թէ անտարբեր եղած ըլլամ քեզի եւ քու դիւանաւորութեանդ հանդէպ։ Չեմ կարծեր, վասն զի լաւ կը ճանչնաս սիրտս ալ միտքս ալ, սիրտս՝ որ կը հրճուի քու անխոնջ աշխատասիրութեանդ վրայ, միտքս՝ որ կը յագենայ օգտաշատ արդիւնաւորութիւններովդ, սակայն ասոնք ա՛յնքան աշխարհաքարոզ ու ծանօթ դարձան, որ նոր բան մը ըսած պիտի չըլլամ, եթէ միեւնոյն բաները կրկնեմ»։

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Բերա 1914

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գերմանիա, Մարտ

Աղբիւրներ.
Հ. Յ. Տէր – Մարգարեան «Հանդէս Ամսօրեայ» Վիէննա, ԻԷ. տարի 1913, Արշակուհի Թէոդիկ «Նաւասարդ» ամսագիր 1922, Նշան Պէշիկթաշլեան «Հայրենիք ամսագիր» Օգոստոս 1963, Շահան Շահնուր «Զոյգ մը կարմիր տետրակներ» Պէյրութ 1967, Մ. Ագանալեան «Հայրենիքի Ձայն» Երեւան 5-3-1967, Մինաս Թէօլէօլեան «Յառաջ» Փարիզ 31-5-1973, Մինաս Թէօլէօլեան «Ազատ Օր», Աթէնք 20-5-1975, Պետրոս Հովտանեան «Յառաջ», Փարիզ 11-6-1976։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱՆՁԱՐԱՆ 2000 ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐՈՒ

Հաւաքեց՝ ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆԿԱԼՃԵԱՆ

Nicosia 1011, Chypre
89, Aeschylou St.

ՀԱՅԵՐԸ ԲԻՒԹԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

կարեւոր ուժ՝ Լատինական կայսրութեան սահմանին վրայ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

Խաչակրական այս չորրորդ արշաւանքէն եւ Պոլսոյ գրաւումէն ետք, Հայաստանէն, Եփրատի ափերէն տասնեակ հազարաւոր Հայեր, իրենց տունն ու տեղը ձգելով շարժեցան դէպի արեւմուտք՝ խաչակիրներուն կողմէ գրաւուած շրջաններուն մէջ բնակութիւն հաստատելու համար, այն նկատառումով, որ խաչակիրներուն կողմէ լաւ վերաբերմունքի պիտի արժանանային եւ ապահովութիւն պիտի ստանային:

Հայ գաղթականները Փոքր Ասիոյ արեւմուտքը, Մարմարայի ափերը հասան. սակայն այդ շրջանները մինչ այդ Պոլիսէն փախած յոյն ազնուականներու կողմէ գրաւուած էին, իսկ խաչակիրներ տակաւին այդ կողմերը չէին հասած:

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ, ԳԱՂԹ՝ ԴԷՊԻ ԹՐԱԿԻԱ ԵՒ ԿՈՏՈՐԱԾ

Լատինական կայսրութեան կազմաւորումէն ետք, այսպէսով, քաղաքական նոր իրավիճակ ստեղծուեցաւ: Պոլսոյ եւ շրջակայքի Հայերը լաւ վերաբերմունքի արժանացան խաչակիրներուն կողմէ, իրբեւ բարեկամներ (որովհետեւ Հայեր միշտ օգտակար եղած էին խաչակիրներուն). Հայեր ազատ ելեւմուտի իրաւունք ստացան Լատինական կայսրութեան սահմաններէն ներս:

Այս ժամանակ արդէն հայկական գաղութ մը կար Տրովադայի եւ շրջակայքին մէջ, Բիւթանիոյ արեւմուտքը, Տարտանէլի (Չանաքգալէ) ափերուն, ինչպէս նաեւ՝ Բիւթանիոյ այլ շրջաններու մէջ: Հայեր այսպէսով կարեւոր ուժ մը դարձան Լատինական կայսրութեան եւ Յոյներուն միջեւ:

Պոլսոյ գրաւումէն ետք խաչակիրներ, Պաղեստինէն դարձող տասը հազար ուխտաւորներով զօրացած, սկսան պատրաստուիլ Փոքր Ասիոյ ալ տիրելու: Հայերը, որոնք կարեւոր ուժ կը ներկայացընէին Մարմարայի ափերուն, աշխատեցան լատիններու հովանաւորութեան տակ մտնել. արդարեւ, Պոլսոյ լատին կայսեր՝ Պօտուէն Ա.ի եղբօր՝ Հանրի տը Հէնոյի հրամանատարութեան տակ գտնուող զօրամաս մը հրաւէր ստացաւ Տրովադայի Հայերէն՝ հոն հաստատուելու: Կարգ մը տուեալներու համաձայն, կ՚ենթադրուի, որ այդ շրջանի Հայերը, Յոյներու դաւանական հալածանքներէն պաշտպանուելու համար, լատին դաւանանքը ընդունած էին: Պօտուէն Ա. կայսր այսպէսով կազմակերպեց իր ուժերը՝ նուաճելու համար Փոքր Ասիան: Իր կարգին, Թէոտոր Լասքարիս, որ Նիկիա հաստատուած եւ պետութիւն կազմած էր, միացաւ Իկոնիոյ սելճուք սուլթանին եւ Ֆիլատելֆիա հաստատուած Թէոտոր Մանկափասի՝ դիմագրաւելու համար լատինական բանակը:

Լատինական բանակը, Հանրի տը Հէնոյի հրամանատարութեամբ անցաւ Մարմարայի արեւելեան ափը եւ յարձակեցաւ Յոյներուն եւ անոնց դաշնակից սելճուքներուն վրայ, որոնք չյաջողեցան կազմակերպուած դիմադրութիւն ցոյց տալ եւ նահանջեցին. լատիններ, արագօրէն յառաջանալով, կռուի ընթացքին Թէոտոր Մանկափասը գերի բռնեցին եւ բաւական ընդարձակ շրջաններ գրաւեցին: Յոյներուն կացութիւնը դարձաւ յուսահատական. ամէնուրեք յաղթական լատինները կը սպառնային նուաճել յունական բոլոր երկրամասերը եւ բոլոր Յոյները լատին եկեղեցւոյ կապել:

Մարմարայի ափերուն հաստատուած հայ գաղթականներուն մէկ մասը, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ արեւմտեան շրջաններու հայ համայնքները, այսպէսով, լատինական գրաւման գօտիին մէջ մնացին:

Լատիններ միաժամանակ բռնութիւններ սկսան գործադրել Պալքաններու միւս ժողովուրդներուն դէմ (որոնք ընդհանրապէս յունադաւան եւ Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքութեան կապուած էին), պարտադրելու համար անոնց լատին դաւանանքը: Ի վերջոյ պուլկարները, ռումէնները, կումանները եւ Թրակիոյ Յոյները միացան, ապստամբեցան եւ Պուլկարիոյ Քալոյան ցարին հրամանատարութեամբ քալեցին Պոլսոյ ուղղութեամբ:

Ստեղծուած կացութեան առջեւ Պօտուէն Ա. կայսր ստիպուած իր եղբօր՝ Հանրիի հրահանգեց զօրքերը քաշել Փոքր Ասիայէն եւ Ադրիանապոլիս ուղղուիլ:

Լատինական նահանջող բանակին հետ սկսան հեռանալ նաեւ Հայերը՝ վախնալով Յոյներու վրէժխնդրութենէն: Անոնք հաւաքեցին, ինչ որ կրնային, սայլերու վրայ բեռցուցին իրենց ապրանքները եւ ոչխարներու հօտերը քշելով՝ հետեւեցան խաչակիրներու բանակին: Գաղթական Հայերն ու խաչակիրները օրեր շարունակ քալելով անցան Թրակիոյ լեռները. գաղթականները, իրենց դանդաղ ընթացքով, դժուարութեամբ կրնային հետեւիլ բանակին:

Գաղթականներն ու խաչակիրներու բանակը այսպէսով հասաւ Ադրիանապոլիս. նոյն օրերուն՝ 1205-ի Մարտին հոն հասաւ նաեւ Պօտուէն Ա. կայսրը՝ անձնապէս վարելու համար պատերազմը:

Պատերազմը եղաւ կատաղի. Պուլկարներու Քալոյան ցարը, իր ուժերուն գլուխը անցած, լայնածաւալ՝ յարձակողական մը շղթայազերծեց խաչակիրներու բանակին վրայ. յարձակումը այնքան սաստիկ էր, որ խաչակիրներ չյաջողեցան դասաւորել իրենց ուժերը: Արիւնահեղ ճակատումէ մը ետք խաչակիրներուն բանակը ջախջախուեցաւ եւ ցիր ու ցան եղաւ, իսկ Պօտուէն Ա. կայսր գերի ինկաւ Պուլկարներուն ձեռքը. Պուլկարները կալանաւորեցին զայն եւ յետոյ սպաննեցին:

Պուլկարական բանակին յառաջապահ ուժ կազմող թաթարական գունդը կռուի տաք պահուն յարձակեցաւ Հայերուն վրայ եւ անխնայ սկսաւ կոտորել զանոնք: Լատին պատմութեան համաձայն, գաղթական Հայերը, որոնք քսան հազար հոգի կը հաշուէին, կոտորուեցան մինչեւ վերջին մարդը: Խաչակիրներու պատմութիւնը կ՚աւելցնէ՝ ըսելով «Ֆրանքները շատ արտասուք թափեցին Հայերուն վրայ, բայց անզօր էին անոնց վրէժը լուծելու»:

ԱՍՊԷՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մարտ 11-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-եան (Հայ Օգնութեան Միութիւն) պատգամաւորական ժողովի բացումը, Յունաստանի Հիւրընկալ Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Լուսի Շանկայեանի բարի գալուստի խօսքով: Ապա, խօսք առած է Հ.Օ.Մ.-ի Կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի Մարօ Մինասեան: Ժողովը ընտրելէ ետք առժամեայ դիւանը, անցած է իր աշխատանքներուն:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 22-ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին, դասախօսութիւն մը տուած է Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւը՝ Գառնիկ Քհնյ. Գօյունեան, նիւթ ունենալով «Եղիշէի պատմագիրքը եւ նահատակութեան աստուածաբանութիւն մը»: Դասախօսը կարճ ծանօթութիւններ տուած է Եղիշէի մասին, ապա՝ անոր գրական վաստակին: Պարզած է նահատակութեան ըմբռնումը Եղիշէի մօտ եւ ցոյց տուած է նահատակութեան այն տարբեր նշանակութիւնները, զորս Եղիշէ գործածած է:

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայր Աթոռի Մամուլի դիւանը կը տեղեկացնէ թէ Մարտ 15-ին, Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, երեք վարդապետական աւարտաճառի պաշտպանութիւն տեղի ունեցած է: Քննիչ յանձնախումբին նախագահած է Շահէ Արք. Աճէմեան: «Խօսք եւ ներշնչում» թեմայով աւարտաճառին համար ծայրագոյն վարդապետի աստիճան շնորհուած է Իսրի Հոգեւոր Հովիւ Միւռոն Վրդ. Գըլքեանին: Մասնաւոր վարդապետի աստիճանին արժանացած են Սեւանի Վազգէնեան դպրանոցի տեսուչ Բագրատ աբեղայ Գալստանեան եւ Աշոտ աբեղայ Մնացականեան: Առաջինը աւարտաճառին նիւթ ըրած է «Հիւանդներու օծման խորհուրդը Հայաստանեայց եկեղեցիին մէջ», իսկ երկրորդը՝ «Անառակ որդիի առակը մեկնողական գրականութեան մէջ»:

Հայաստանեայց Եկեղեցին վարդապետութեան աստիճան կը շնորհէ այն կուսակրօն քահանաներուն, որոնք գիտական ուսումնասիրութիւններ կը կատարեն Աստուածաբանական ոլորտէն ներս: Վարդապետութիւնը ունի 14 աստիճան, որոնցմէ առաջին չորսը մասնաւոր վարդապետութեան աստիճաններ են, իսկ մնացեալ տասը՝ մեծ, կամ ծայրագոյն վարդապետութեան:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.

ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

Ցետոյ ոստիկանին դառնալով՝ հրամայեց.

– Այս մարդը տա՛ր եւ իր խուցը բանտարկէ՛, հսկա՛յ, որ մէկը նոյնիսկ խուցին մօտենայ:

Ոստիկանութեան տնօրէնը երբ առանձին մնաց Արթինին հետ, ըսաւ.

– Այսօր կարծեմ լաւ որս մը ձեռք ձըգեցինք:

– Ատոր տարակոյս չի կայ, – պատասխանեց լրտեսը, – այս Շաւարշը շատ վտանգաւոր դաշնակցական մըն է, ես իր մասին մանրամասն տեղեկութիւններ ունիմ:

– Այդ տեղեկութիւններուն պէտք պիտի ունենանք:

– Պատրաստ եմ ձեզ փոխ ընելու:

Նոյն միջոցին բարապանը ներս մտաւ:

– Միսիւ Վլատիմիր Տիմիթրոֆը ձեր վսեմութիւնը տեսնել կ՚ուզէ, – ըսաւ:

– Թող նե՛րս գայ, – հրամայեց Պէտրի պէյ:

Տիմիթրոֆ պուլկար էքզարքարանի պաշտօնեան էր, որ միանգամայն լրտեսութիւն կ՚ընէր Թուրք ոստիկանութեան:

Վայրկեան մը ետքը պուլկար լրտեսը ներս մտաւ:

– Միսի՛ւ Տիմիթրոֆ, կը շնորհաւորեմ, – ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը՝ խօսքը նորեկին ուղղելով, – այսօր մեծ յաջողութիւն մը ունեցար:

– Յաջողութիւն մը, որուն համար շատ դժուարութիւն կրեցի, – պատասխանեց Տիմիթրոֆ:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ գործս քոմիթէճիներու հետ էր: Եւ հիմա կը վախնամ, որ իմ վրաս կասկածներ պիտի հրաւիրեմ, ու այն ատեն այդ մարդիկը կրնան գլխուս փորձանք մը բերել:

– Դուն հոգ մի՛ ըներ, մենք քեզ կը պաշտպանենք:

– Ինչպէ՞ս կրնաք պաշտպանել, երբ փողոցը գացած ատենս բէվոլվէրի հարուածով մը գլխս գետին փռեն:

– Եթէ ատանկ բան մը ըլլայ՝ ամէնքն ալ կախաղան կը հանեմ:

– Ես մեռնելէս ետքը ի՞նչ օգուտ ունի անոնց կախաղան ելլելը:

– Պարապ երկիւղներ են ատոնք, միսի՛ւ Տիմիթրոֆ, հիմա մարդ զարնելը դիւրին բան չէ, ասկէ զատ ինչո՞ւ պիտի կասկածին քենէ, մինչեւ հիմա կասկած հրաւիրեցի՞ր վրադ:

– Վերջապէս, պէ՛յ էֆէնտի, պէտք է, որ այս անգամ ինծի բացառիկ վարձատրութիւն մը ընէք, որովհետեւ բացառիկ ծառայութիւն մը մատուցի:

– Հա՛, սանկ չիտակը խօսէ, – գոչեց Պէտրի պէյ խնդալով, – հիմա հասկցայ, թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզես, լաւ, լաւ, առ ըլլայ ուզածդ քեզ փոխ կը թողում, անհոգ եղիր:

– Շնորհակալ եմ, պէ՛յ էֆէնտի:

– Ուրիշ ըսելիք մը ունի՞ս:

– Ոչ, այս էր միայն ըսելիքս:

– Ուրեմն քիչ մը դուրսը սպասէ՛, եւ հաշիւդ կը տեսնենք:

Պուլկար լրտեսը դուրս ելաւ սենեակէն: Ոստիկանութեան տնօրէնը Արթինին դառնալով՝ ըսաւ.

– Մենք այսօր քու գործովդ պիտի զբաղինք:

– Ատոր համար արդէն կը սպասեմ կոր ժամերէ ի վեր:

– Միայն թէ հիմակ այս անակնկալ ձերբակալութիւնը եղաւ, որով ժամանակ չունիմ ձեզի երեսցնելու:

– Ես պիտի խնդրէի ձեր վսեմութենէն, որ ձեր թանկագին վայրկեաններէն մէկ քանին զոհէիք եւ մէյ մը զիս դէմ առ դէմ բերէիք Ասատ էֆէնտիի հետ:

– Ուրիշ օր մը կ՚ընենք այդ բանը:

– Ինչպէս որ ձեր վսեմութիւնը յարմար կը տեսնէ, միայն թէ ինծի համար շատ ծանր բան մըն է կասկածելի նկատուիլ ձեր աչքին, կ՚ուզեմ, որ ժամ առաջ ամէն բան լուսաբանուի, եւ դուք ալ համոզուիք, որ ես այդ գործին մէջ պարզապէս միամտօրէն խաբուած եմ:

– Ուրիշ օր մը կը զբաղինք ատով, հիմա կարեւոր գործեր ունինք ընելիք քեզի հետ:

– Ինծի՞ հետ, – հարցուց Արթին՝ իր ուրախութիւնը զսպելով:

– Այո՛: Կը տեսնաս, որ միշտ մեր վստահութիւնը կը գրաւես:

– Շատ շնորհակալ եմ այդ մասին:

– Ես հիմա Բ. Դուռը պիտի երթամ շատ կարեւոր գործի մը համար, դուն ժամէ մը հոս հանդիպէ՛, որպէսզի այդ թուղթերը միասին քննենք:

– Շատ աղէկ, ժամէ մը այստեղ կը գտնուիմ:

Արթին դուրս ելաւ ոստիկանութեան տնօրէնին սենեակէն

Իր ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր:

«Այս ձերբակալութեան մէջ նախախնամութեան մատը կայ, – կը մտածէր, – եթէ Շաւարշը չբռնուէր, թերեւս ես այս իրիկուն բանտ մտնէի»:

Արթին միւտիրիյէթէն դուրս ելաւ եւ արագ քայլերով ուղղուեցաւ Թղթատարատուն, ուր գրաքննիչի պաշտօն կը վարէր:

Ընկերները, որ ամբողջ օրը զինքը տեսած չէին, զարմանքով դիտեցին իր ուրախ դէմքը, որովհետեւ ժամանակէ մը ի վեր լրտեսը շատ մտահոգ կերպարանք մը ունէր:

– Ո՞ւր մնացիք այսօր, ուշացաք, եւ կասկածեցանք, թէ անհանգիստ էք, – ըսաւ ներկաներէն մին:

– Ոչ՛, բան մը չունիմ, միայն թէ կարեւոր գործեր ունէի, չի կրցայ գալ, արդէն հիմակ ալ շատ պիտի չմնամ: Նոր բան մը կա՞յ:

– Թղթարերը եկաւ այսօր, շատ գործ կայ:

– Հայերէն նամակները շա՞տ են:

– Այո՛ մէկ քանի խոշոր ծրարներ:

– Ինչ որ է, թող մնան, վաղը կամ միւս օր, երբոր ժամանակ ունենամ՝ կը նայիմ:

– Այսօր շատ ուրախ կ՚երեւաք կոր, Արթի՛ն էֆէնտի, աղէկ լո՞ւր մը ունիք:

– Աղէկ լուրը այն է, որ Շաւարշ Միսաքեանը ձերբակալուած է:

(Շար. 191)

ՄԻՀՐԱՆԵԱՆ,
ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
եւ
ԷՐԶՐՈՒՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԸ

ցաւի կսկիծով կը գուժեն մահը՝ իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, քրոջ ու հօրաքրոջ՝

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Նագգաշեան)

որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Մարտ 20-ի երեկոյեան:

Հանգուցեալ իրենց հայրենի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, Աւագ Երկուշաբթի, Մարտ 25, ժամը 14_ին, ուրկէ յետոյ, թաղման կարգը տեղի կ'ունենայ Ալֆորվիլի գերեզմանատան մէջ:

«Յաւիտենական յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի»:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

La MCA a le plaisir de vous inviter

EXPOSITION
DE PEINTURE ET DE SCULPTURE

« RENCONTRE »

du 18 au 27 mars
à l'Espace Culturel «LE 148»
148, rue Paul Vaillant Couturier,
94140 ALFORTVILLE
— près Hôtel de Ville —

par :
ADJAR, peintre et sculpteur
Bernard CHATEL, peintre
Jaïdo MARINHO, sculpteur
Jean-Pierre SEFERIAN, peintre

Tous les jours de 15h à 19h
sauf le samedi 23 mars de 10h à 12h30
et de 14h30 à 19h30
— ENTREE LIBRE —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64
e-mail : MCA.ALFO@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 26
Յիշատակ տասն կուսանացն
ժամը 16·30_ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ *ՄԱՐՏ* 28
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8_ին:
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթերցեաց
Պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱԲԵՂԱՅ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 16_ին:
Խաւարում ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ *ՄԱՐՏ* 29
Յիշատակ չարչարանաց խաչելութեան եւ թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ *ՄԱՐՏ* 30
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16_ին:
Ճրագալոյցի կամ Խթման պատարագ ժամը 17_ին:
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 11_ին:
Ոտնլուայ ժամը 16-ին:
Խաւարում ժամը 19-ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած դաւառաբարբառներու միջազգային գիտաժողովին շուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրճեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՆԻՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, *ՄԱՐՏ* 26
Յիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամը 17-ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10_ին:
Ոտնլուայ ժամը 17_ին:
Խաւարում ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16_ին:
Խթման պատարագ ժամը 17-ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Յիշատակ ընթրեաց ժամը 10·30_ին: Ոտնլուայ ժամը 17_ին: Խաւարում երեկոյեան ժամը 20_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Կարգ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց Ս. Զատկի
Ժամերգութիւն եւ Խթման պատարագ ժամը 17_ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
Յիշատակ տասն կուսանացն
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16-ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9_ին: Ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 16_ին: Կարգ Չարչարանաց ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ժամերգութիւն ժամը 16_ին:
Ընթերցուածք ժամը 16·30_ին:
Պատարագ ժամը 17_ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 17_ին:
Կարգ խաւարման ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը՝ 16·30_ին: Պատարագ ժամը 17·15_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ոտնլուայ ժամը 18_ին:
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին, Ճրագալոյցի պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (*ՄԱՐՏ* 28)
Ոտնլուայ ժամը 18_ին:
Պատարագ ժամը 19_ին:
Խաւարում ժամը 21_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17_ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին:

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

Գ Ր Ա Կ Ա Ն - Ե Ր Ա Ժ Շ Տ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու
«ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ. _
10 bis, rue Thouin, Paris 5[e]
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն յանձնախումբը
« Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Չ Ի Լ Ո Յ Ս Ը Ն »
հանդիպումներու ծիրէն մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Զ. հանդիպման
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19_ին
Ուղեկցութեամբ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ-ի

ՍԱՀԱԿ_ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 26
MARDI
26 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·392 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·392

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈԷԼ ՄԱՄԷՐ (կանաչներու թեկնածու) միշտ կը սպառնայ եւ յայտարարեց որ պիտի չհրաւիրէ իր ընտրողները, որ ժոսփէնի ի նպաստ քուէարկեն Բ. շրջանին, ցորչափ ան չի հրաժարիր հիւլէական ուժանիւթէ : Ժոսփէն ալ ճշդեց որ ընկերվարականները երբեք նման տրամադրութիւն չեն ունեցած եւ թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն կայ կանաչներու հետ այդ նիւթին շուրջ : Մամէրի համար, պատերազմական յայտարարութիւն մըն է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարցախոյզերու վերջին (Մարտ 24) տուեալներու համաձայն, Ժոսփէն եւ Շիրաք հաւասար դիրքի վրայ են՝ 50 - 50, երրորդ դիրքի վրայ է Լը Փէն 12%-ով, իրեն կը յաջորդէ Ա. Լակիյէ 8% :

ԳԻՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ծանր միջադէպը բացումին առեն, դիւանագիտական բնոյթ առած է եւ Իտալիա աւելի քան դժգոհ է եւ կ'ուզէ որ Ֆրանսա ներողութիւն խնդրէ : Ծանօթ է որ աւելի քան 50 իտալացի ցուցարարներ խանգարեցին արարողութիւնը «վերկոնիա» (ամօթ) գոռալով եւ իտալական սպառնական պատուիրակութիւնը ձգեց գնաց, Տիկին Գաթրին Թասքան պատասխանատու նկատելով պատահած անախորժ դէպքերուն : Փարիզի իտալական Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Մշակոյթի երկու ենթանախարարները մամուլի ասուլիս մը տուին դատապարտելու համար «բարեկամ երկիր մը» որ չի կրնար ապահովել արարողութեան մը կանոնաւոր ընթացքը : Վիթթորիօ Սկարպի, ասուլիսին ընթացքին բուռն յարձակում գործած է Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարին վրայ, ակնարկելով նաեւ, ինչպէս ըրած էր նախորդ օրն ալ (Մարտ 22) հեռատեսիլէն, Գաթրին Թասքայի հօրը՝ Անճելօ Թասքայի, որ հիմնադիրներէն եղած է Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան, նախքան Ֆրանսա ապաստանիլը, ուր գործած է Վիշիի կառավարութեան համար : Տիկին Թասքա գեկոյցով մը իր ցաւը յայտնած է, դատապարտելով միջադէպը որ արգելք եղած է բացումի արարողութեան, նոյնը ըրած է Արտաքին Նախարարութիւնը :

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ, գլխաւոր սենտիքային կոչին ընդառաջելով, հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, Մարտ 23-ին, միաժամանակ ընկերային քաղաքականութեան եւ ահաբեկչութեան դէմ : Ըստ ոստիկանութեան ցուցարարներու թիւը մէկ միլիոն էր եւ 3 միլիոն ըստ կազմակերպիչներուն : Պէրլիւսքոնի յայտարարեց թէ տրամադիր է խօսակցելու սենտիքաններուն հետ : Պէրլիւսքոնի կ'ուզէ փոփոխութեան ենթարկել «աշխատաւորներու կանոնագրին» թիւ 18 յօդուածը ըստ որուն ոեւէ աշխատաւոր, որ առանց բանաւոր պատճառի կը պաշտօնազրկուի, պէտք է կրկին գործին գլուխ անցնի, եթէ դատարանը այդպէս որոշէ : Պէրլիւսքոնի կ'ուզէ որ փոխանակ կրկին գործի անցնելու, հատուցում ստանայ :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկեց սահմանափակելու համար գաղթը : Այս նոր կարգադրութեամբ Գերմանիա կրնան հաստատուիլ այն օտարները, որոնք որակուած են արհեստներու համար որոնց երկիրը պէտք ունի, այսինքն բոլոր օտարները չեն կրնար Գերմանիա գալ այսուհետեւ : Աջը դէմ է այն առարկութեամբ որ երկրին դուռները կը բացուին բոլորին առջեւ, ձախի որոշ տարրեր ալ դժգոհ են եղած սահմանափակումին պատճառաւ :

ՔԱԲՈՒԼԻ ՄԷՋ, Մարտ 23-ը պատմական օր մըն էր : Արդարեւ, դպրոցները բացուած էին եւ աղջիկներն ալ կրնային յաճախել, ինչ որ արգիլուած էր Թալիպաններու օրով : Այդ առթիւ Արտաքին նախարար Հ. Վետրին Աֆղանիստան գնաց եւ այցելեց ֆրանքօաֆղան երկու լիսէները :

ՊԱՍԹԻԱՅԻ (Գորսիքա) քաղաքապետ՝ Էմիլ Զիւքարելլիի բնակարանին առջեւ պայթուցիկ մը դրուած էր Մարտ 23-ի գիշերը, բայց, դրացիներու ցուցմունքներուն հետեւանքով, կարելի եղած էր առենին խափանել եւ պայթումին առաջքն առնել : Է. Զիւքարելլի վերջերս յայտնած էր թէ կողմնակից է Ժ. Փ. Շըվէնըմանի, որ անկախապաշտներու թիւ 1 թշնամին է :

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ղեկավարները Փարիզ հաւաքուած են բացառիկ գօլոքի մը համար, որպէսզի փորձեն խզել արեւմուտքի լռութիւնը, ի լուր չէչէն ժողովուրդին ջարդին : Այս առթիւ, «Ֆիկարօ» (Մարտ 25) ամբողջ էջ մը նուիրած է հարցին, հարցազրոյց մըն ալ հրատարակելով անկախապաշտ նախագահին Արտաքին նախարարին՝ Իլյաս Ախմադովի հետ : Ան կը խոստովանի որ այլեւս ոչինչ կ'ակնկալեն արեւմուտքէն, նկատելով որ միշտ երկու չափ, երկու կշիռ կայ : Չէչէնները ոչինչ պէտք է սպասեն արեւմուտքէն, բայց, պէտք է շարունակեն պայքարը :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ դատական հետապնդումի ձեռնարկած է քիւրտ ծանօթ երգիչ՝ Իպրահիմ Թաթլըսէսի դէմ, որովհետեւ կասկած կայ որ նիւթապէս կ'օժանդակէ ՓՔՔ-ին : Ինք հերքած է այս ամբաստանութիւնները :

ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍ Բ. պապը, 23 տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով չպատարագեց Ծաղկազարդին, որու սակայն ներկայ եղաւ : Յօդատապի (արթրիթ) պատճառով չի կրնար ծնրադրել :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ հանրակառքերը գործադուլի դիմած էին Մարտ 25-ին, իբրեւ հետեւանք վարորդի մը դէմ գործուած վայրագ յարձակման մը : Մարտ 23-ին, խումբ մը տղաք վառելանիւթ թափած են երիտասարդ վարորդի մը վրայ եւ կրակի տուած, երիտասարդը անմիջապէս վրայէն նետած ըլլալով բաճկոնը, թեթեւ այրուածքներով միայն փրկուած, բայց, խորապէս ցնցուած է : Փարիզեան արուարձանի մը մէջ ալ այլ դէպք մը պատահած է նոյն օրը : Ընտանիքի հայր մը իր երեք զաւակներով կը մտնէ Շաթօ - տը - Վէնսէնի 318 թիւ հանրակառքը եւ դանակի մը սպառնալիքին տակ, կը ստիպէն վարորդին որ զիրենք իրենց տունը տանի, Վիլթանէօզ, 20 քիլոմեթր հեռու : Վարորդը կ'ենթարկուի, թոյլ տալով որ 2 - 3 ճամբորդները նախապէս իջնեն : Մարդն ալ անհետացած է :

97 ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՄԸ, 75 տարուան ամուսնական կեանքէ մը ետք, տունէն վռնտած է 96-ամեայ իր ամուսինը, առարկելով որ չի մասնակցիր տունի գործերուն : Ամուսինը դրկած է գնումի, սակայն, վերադարձին դուռը չէ բացած : Ծակած ալ մօտիկէն եւ ոստիկանութեան ժամանումէն ետք, տեղի տուած է եւ խոստացած է փորձի շրջան մը շնորհել ամուսնոյն :

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահը Արկադի Ղուկասեան կնոջը եւ Մշակոյթի նախարար Արմէն Սարգսեանի հետ Մարտ 21-ին Փարիզ ժամանեց, զօրավիգ ըլլալու համար Ստեփանակերտի մէջ կառուցուելիք հիւանդանոցին ի նպաստ բացուած հանգանակութեան : «Հայաստան» հիմնադրամին, Ֆրանսայի Հայկական կազմակերպութիւններու Փորումին, Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան ու Հ.Յ.Դ.ի ուժերով ձեռնարկուած ծրագիրը, կ'ըսուի թէ կենսական պահանջ մըն է ԼՂՀ առողջական մարզին մէջ :

Ա. Ղուկասեան այս առթիւ հարցազրոյց մը տալով ֆրանսական «ԱՖՓ» գործակալութեան, կոչ ըրած է որ Հայաստան, Ազրբէջան, եւ միջազգային ամբողջ հանրութիւնը ճանչնան Ղարաբաղի անկախութիւնը : Իր կոչը ան հիմնած է այն տուեալին որ Ազրբէջանի հետ կնքուած հրադադարէն ի վեր ութ տարի անցած է եւ իրողութիւնները փոխուած են : Ա. Ղուկասեան աւելցուցած է թէ իր երկիրը մտադիր չէ յաւերժ անկախ մնալու, այլ վերջնական նպատակն է Հայաստանին միացումը :

44 տարեկան նախագահը խօսած է նաեւ Օգոստոսին տեղի ունենալիք նախագահական ընտրութեան մասին. ապա յոյս յայտնած որ իր ղեկավարած հանրապետութեան ժողովրդավար հոլովոյթը կ'առաջնորդէ անոր օրինաւորութիւնը ընդունելու եւ առով, կարելի կ'ըլլայ միջազգային հանրութենէն օժանդակութիւն ստանալ :

Ա. Ղուկասեան շեշտած է որ հակամարտութեան կարգաւորումը առիթ կուտայ շրջանին մէջ խաղաղութեամբ ապրելու եւ տնտեսական զարգացման փարկ տալու, փոխանակ գումարներ յատկացնելու սպառազինումին : Ան ափսոսանք յայտնած էոր Ազրբէջան միշտ ոչ իրապաշտ լուծումներ կ'առաջարկէ, որոնց մասին բանակցիլն իսկ անկարելի է իրենց համար :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Նախագահ Ա. Ղուկասեան եւ իրեն ընկերակիցները Մարտ 24 Կիրակի յետմիջօրէին Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանին մէջ պաշտօնապէս ընդունեցան քաղաքապետ Ա. Սանթինիի եւ քաղաքապետարանի աւագանիին կողմէ :

Ստեփանակերտի հիւանդանոցին ի նըպաստ հանգանակութեան շրջանակին մէջ, նոյն օրը, Իսի լէ Մուլինոյի Համագումարներու պալատը Հ.Յ.Դ.ի ու անոր քոյր կազմակերպութիւններուն կողմէ գեղարուեստական յետմիջօրէ մը տեղի ունեցաւ որուն ներկայ եղան նախագահ Ա. Ղուկասեան, նախարար Ա. Սարգսեան, Իսիի քաղաքապետ Ա. Սանթինի, Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեան, ԼՂՀ Փարիզի ներկայացուցչական գրասենեակի պատասխանատու Ա. Յարութիւնեան, Հայաստանի Փարիզի դեսպանատունէն Հ. Գասպարեան, Իսիի հոգեւոր հովիւ Միւռոն Ծ. Վրդ., Աւետարանական եկեղեցւոյ վերապատուելի Ժ. Լեւոնեան, Հ.Յ.Դ.ի պատասխանատուներ եւ սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուցած ստուար բազմութիւն մը :

Ֆրանսերէն եւ հայերէն ողջոյնի խօսքերէն սկսած, ամէն առիթով շեշտը դըրուեցաւ նիւթական օժանդակութեամբ Ղարաբաղի անկախութեան գործնապէս զօրակցելու պարտականութեան վրայ : Այս իմաստով շարադրուած եղոյթ մը ունեցաւ Հ.Յ.Դ.ի Կեդր. Կոմիտէի Արեւմտեան Եւրոպայի ատենապետ Մ. Փափազեան, ազգայնաշունչ տաղերով կըրկնելու համար Ղարաբաղցիներու՝ հերոսներու այդ ժողովուրդին ամէն կերպով նեցուկ տալու տրամադրութիւնը :

Համակրական արտայայտութիւններով հանդէս եկաւ քաղաքապետ Ա. Սանթինի, շեշտելով Ղարաբաղի, Հայաստանի հետ զգացական իր կապերը, իւրայատուկ սրամտութեամբ ըսելով նաեւ թէ վարժուած է այլեւս «Սանթինեան» կոչուելու :

Իրմէ ետք խօսք առաւ ԼՂՀ նախագահը : Ան ալ ծանրացաւ հայութեան շերտերուն միասնութեան կարեւորութեան վրայ. բան մը որ անհրաժարելի տեղն ու դերը ունեցած էր մինչեւ այսօրուան յաջողութիւններուն մէջ եւ անհրաժեշտ էր որ շարունակուէր մինչեւ ընդհանուր ձգտումներու իրականացումը որ Ղարաբաղին համար Հայաստանին միացումն էր : Յիշեց վերջերս Ստեփանակերտի մէջ կատարուած հանդիսութիւն մը որուն ընթացքին յատուկ մետալներ յանձնուած էր Արցախի պատերազմին երկու եւ աւելի զաւակ կորսնցուցած մայրերու որոնց թիւը մօտ 250 էր : Այս գնով ձեռք ձգուածը չկորսնցնելու համար կոչ ըրաւ հաւատարիմ մնալու եւ շարունակելու ջանքերը :

Օրուան գեղարուեստական բաժնին մէջ մեծ մասով ազգասիրական երգերով հանդէս եկան Վահան Արծրունի (Երեւանէն) եւ Տիգրան Մկրտչեան որ Երեւանէն Արցախ փոխադրուած էր 15 տարիէ ի վեր : Սայա տասնեակ մը պարերով ներկայացաւ «Երազ» պարախումբին երիտասարդներու կազմը :

Ձեռնարկին զուգահեռ, Հրայր Բազէի լուսանկարներու ալպոմին, Ղարաբաղցի մարտիկին նկարով ոսկեզօծ վաճառքն ալ տեղի ունեցաւ. անոնցմէ գոյացած հասոյթն ալ պիտի յատկացուի նոյն նըպատակին :

Ս. ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 23 / 25)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մարտ 22-ին, Մոսկուայի «Փրէզիտան» պանդոկին մէջ բացուած է «Ռուսաստանի Հայերու Միութեան» Բ. համագումարը : Միութեան նախագահը Արա Աբրահամեան հարցազրոյցի մը խօսելով համագումարին մասին, ըսած է թէ Միութիւնը մէկուկէս տարուան ընթացքին ազգային (Շար.ը Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ՝ ՌՈՊԷՐ ՆԱԶԱՐԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական հրաւէրովը Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան - Գլօտ Կոտէնի, Երեւանի քաղաքապետը Ռոպէր Նազարեան քսան հոգինոց պատուիրակութեան մը գլուխը Մարսէյլ կը ժամանէ Ապրիլ 4-ին, 3 օրուան պաշտօնական այցելութեամբ :

Փոխադարձ այցելութիւն մըն է սերտացնելու համար Մարսէյլի եւ Երեւանի կապերը զանազան բնագաւառներու մէջ : Ժան - Գլօտ Կոտէն Երեւան գացած էր անցեալ Հոկտեմբերին :

Նոյն առիթով երեք նկարիչներ՝ Վալմար, Հրանտ Թադէւոսեան եւ Վանօ Տատոյեան իրենց գործերը պիտի ցուցադրեն «Մէզոն տը լ'Արթիզանա»ի սրահներուն մէջ :

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՋԱՆԱՆՔ ՉՇԱՆԹԱՀԱՐՈՒԵԼ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ («Յառաջ»).-

Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80-րդ տարելիցի Գիտաժողովը, որը կայացաւ Մարտ 4-ին, հասարակական լայն հնչեղութիւն յարուցեց: Ինչպէս սպասում էինք, Գիտաժողովն ընկալուեց ոչ թէ սոսկ իբրեւ ժամանակային իրողութեան նշում, այլ իբրեւ անհրաժեշտ անդրադարձ պատմականօրէն հասունացած յոյժ կենսական խնդրի:

Արժէր տեսնել, թէ ընդարձակ դահլիճում ներկայ հարիւր յիսունից աւելի գիտնականներ, մանկավարժներ, մտաւորականներ, ուսանողներ, հասարակական - քաղաքական գործիչներ ինչպիսի՛ յուզմունքով ու ջերմութեամբ էին ընդունում զեկուցողների խօսքը: Պարզ զգացւում էր, որ մարդկանց հոգիներում կայ բնազդական կարօտ մայրենի հարազատ Գրի հանդէպ, կարօտ, որ անթեղուած է ժամանակների հարկադրանքը հանդիսացող մոխիրների տակ, կարօտ, որ ուրիշ բան չէ, քան արեան վերակենդանացող ձայն:

Միահամուռ յուսով ու հաւատով, Գիտաժողովի մասնակիցները Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին յղեցին Դիմում՝ նրան յորդորելով ժամ առաջ չեղեալ յայտարարել 80 տարի առաջ՝ 1922 Թուականի Մարտ 4-ին Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան ընդունած որոշումը Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը կասեցնելու մասին:

Երեւանից բացակայելու պատճառով, Պարոյր Հայրիկեանը, որը նախագահն է Ազգային Ինքնորոշում Միաւորման, Գիտաժողովին ներկայ գտնուել չկարողացաւ: Երեւան վերադառնալով, նա իր խօսքն ասաց երեք օր անց՝ Մարտ 7-ին, իր հրաւիրած մամուլի ասուլիսում: Այդ ասուլիսը երկու օր շարունակ մնաց հեռուստատեսային ալիքների ուշադրութեան կենտրոնում:

«Յառաջ»ի պատուարժան ընթերցողներին այդ հաղորդումների մասին որոշակի պատկերացում տալու նպատակով, հարկ համարեցինք նրանց ներկայացնել դրանցից մի քանիսը:

Ասուլիսը պարտուպատշաճ ձեւով ներկայացրեց Հ-1 Հանրային հեռուստատեսութիւնը՝ Հայլուր *եթերաժամին: Նախ տեղեկացուեց, թէ՝* «Այսօր կրկին Հանրապետութեան նախագահին կոչ է արուել ժամ առաջ անվաւեր ճանաչել Սովետական Հայաստանի կառավարութեան 1922 թուականի Մարտ 4-ի Որոշումը՝ ազգային ուղղագրութիւնը կասեցնելու մասին»:

Ապա ցուցադրուեցին դրուագներ ասուլիսից: Տեսանիւթի լրագրողուհին ասաց.

«Չորս օր առաջ, մի խումբ մտաւորականներ գիտաժողով էին հրաւիրել Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80-րդ տարելիցի առիթով եւ ուղերձ յղել ՀՀ Նախագահին՝ ուշադրութիւն հրաւիրելով Մեսրոպեան միասնական ուղղագրութիւնը վերականգնելու անհրաժեշտութեան վրայ: Գիտաժողովի մասնակիցների այդ մտահոգութեանը այսօր միացաւ նաեւ Պարոյր Հայրիկեանը, քանի որ նա նոյնպէս անթոյլատրելի է համարում, որ Անկախութեան 10 տարուայ ընթացքում չկարողացանք լուծել կենսական կարեւորութեան այդ խնդիրը՝ խախտելով ոչ միայն Լեզուի մասին օրէնքը, որը պարտադրում է անցնել միասնական ուղղագրութեան, այլեւ Մարդու իրաւունքները: Ի դէպ, Մարդու իրաւունքների Յանձնաժողովի Տարեկան Զեկոյցը այս տարի եւս կրկին ամրագրել է այդ խնդիրը, որպէս Հայ մարդու իրաւունքի ոտնահարում»:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ. «Քառասնական թուականներին, երբ Մալխասեանցը կազմում էր «Հայերէն բացատրական բառարանը», չկարողացաւ այդ բառարանը գրել ներկայիս ուղղագրութեամբ, որովհետեւ անհեթեթութիւնների շարան էր առաջանում: Նա, ստիպուած, թոյլատուութիւն ստացաւ "Հայերէն բացատրական բառարանը" գրել դասական ուղղագրութեամբ:

Նեղ մասնագիտական հարց է թւում, բայց սա ազգային ինքնութեան կարեւորագոյն հարցերից մէկն է: Ու կապուած այն բանի հետ, թէ ինչպիսի վերաբերմունք կը դրսեւորենք այդ հարցի նկատմամբ, համապատասխան վերաբերմունքի էլ կ'արժանանանք Բարձրեալից»:

Միանգամայն բարեհաճ էր նաեւ Ա-1 հեռուստաընկերութեան հաղորդագրութիւնը: Փոխն ի փոխ տրուեցին Պարոյր Հայրիկեանի ու հաղորդավարի մեկնաբանութիւնները:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Սա, իսկապէս, մասնագիտական հարց չէ, ինչպէս փորձում են ներկայացնել դաւադիր եւ ծախու մասնագէտները, ծախու՝ ոչ իրենց կամքով: Ես այս սուր բառերն օգտագործում եմ՝ միաժամանակ հասկանալով, որ նրանք անցեալի ծանր տարիներին ստիպուած էին ենթարկուել ամբողջականութեան թելադրանքներին...

ՀԱՂՈՐԴԱՎԱՐ - Մէկ ուղղագրութիւն ունենալու անհրաժեշտութեան հիմնաւորումներով Երկրի Նախագահին արդէն դիմել են "Հայ Դպրութիւն Ընկերութիւն" հասարակական կազմակերպութիւնը եւ "Սփիւռք" ուսումնագիտական կենտրոնը: (*Ցանկրաւի մոռացուեց Հայագիտութեան կաճառը - Լ. Մ.*): Ըստ Պարոյր Հայրիկեանի՝ եթէ խաչատուր Աբովեանի կարդար ներկայիս հայերէնը, պիտի ապշէր, իսկ Մեսրոպ Մաշտոցը կը խելագարուէր:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Բաւական է, որ տեսնենք, թէ *ալէր* բառը կամ *տէր* բառը ինչպէս են գրում:

ՀԱՂՈՐԴԱՎԱՐ - Պարոյր Հայրիկեանը, հարցը քաղաքական համարելով, պնդում է, որ հայերէնում ինչիւնը տառին երբեք չի համաձայնեցուել:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Մեր լեզուագէտ մասնագէտներն անգամ խաբերայութեամբ են զբաղուած: Ընդամէնը հիմքում ընկած է իրենց ծուլութիւնը:

ՀԱՂՈՐԴԱՎԱՐ - Մէկ ուղղագրութիւն ունենալու խնդիրը Երկրի Նախագահը թողել է լեզուաբաններին...

... Անհաւասարակ նաեւ «Շանթ» հեռուստաընկերութեան հաղորդածը: Ակնարկելով որ Հայրիկեանի մամուլի ասուլիսը վերաբերում էր Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80-րդ տարելիցին, «Շանթ»ի հաղորդավարուհին ասաց.

«Պարոյր Հայրիկեանը սա մեր Ազգի հանդէպ իրականացուած դաւադրութիւն համարեց եւ փաստեց, որ այսօր դաւադրութեան տարելիցը նշում են մի խումբ մտաւորականներ միայն, իսկ հասարակութիւնը դրան ոչ մի կերպ չի արձագանգում: Ինքնորոշում Միաւորման նախագահն էլ փաստօրէն որոշել է իր վրայ վերցնել արձագանգողի պարտականութիւնը»:

ՏԵՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻ - «Եթէ խաչատուր Աբովեանը յարութիւն առնէր եւ կարդար այսօրուայ մեր Հայոց լեզուն, կ'ապշէր, իսկ Մեսրոպ Մաշտոցը պարզապէս կը խելագարուէր» - այսպէս ձեւակերպեց իր կարծիքը Հայոց լեզուի վերաբերեալ ԻՄ-ի նախագահը: Նա գտնում է, որ 80 տարի առաջ Ստալինի վարած քաղաքականութիւնը մէկ նպատակ ունէր՝ պառակտել ազգերը, նրանց կտրել իրենց արմատներից, ինչն իրականացրեց ուղղագրութիւնը փոխելու ճանապարհով:

Ըստ Պարոյր Հայրիկեանի, Հայերի համար այդ ժամանակ պայքարի մէջ մտան Մեսրոպ Մաշտոցն ու Ստալինը, եւ արդիւնքում յաղթեց վերջինս: Միայն հոգեւորականները եւ Սփիւռքի մեր հայրենակիցները կարողացան պահպանել Մաշտոցեան ուղղագրութիւնը:

Պարոյր Հայրիկեանը գտնում է, որ այսօր կարեւոր է եւ ժամանակն է միացեալ ուղղագրութեանն անցնելը: Եւ ԻՄ-ի նախագահի կարծիքով, շատ աւելի կարեւոր եւ տեղին է հին ուղղագրութիւնը ետ բերելը, քան նոր ուղղագրութիւնը պահպանելը:

ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ - Այսօր արդէն փորձում են անցնելու, Սահմանադրութիւնը խախտելով, պետական լեզու դարձնելու չինարէնը, վաղը՝ անգլերէնը, միւս օրը՝ ռուսերէնը, բայց էսօր մեր պետականութեան պայմաններում հայերէնի իմացութեան առջեւ դրուած խոչընդոտները չենք լուծում:

ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻ - Պարոյր Հայրիկեանի կարծիքով, սա այն խնդիրներից է, որոնք անյապաղ լուծման կարիք ունեն, քանի որ դրանցից ծնունդ են առնում շատ ու շատ խոշոր խնդիրներ: Ինչեւէ: Վերջում, ետ գրութեան կարգով, փաստենք, որ տպաւորութիւնն այնպիսին է, որ Պ. Հայրիկեանին պարզապէս դուր է գալիս գտնուել լրատուամիջոցների եւ հասարակութեան ուշադրութեան կենտրոնում, քանի որ հրաւիրուած մամուլի ասուլիսները թեմատիկ առումով գնալով կորցնում են իրենց արդիականութիւնն ու կարեւորութիւնը»:

Ինչպէս դժուար չէ նկատելը, «Շանթ» հեռուստաընկերութեան ոճը տարբեր է Հանրային հեռուստատեսութեան եւ Ա-1-ի ոճից: «Շանթ»ը իր հաղորդման ընկերից ձգտել է այնպիսի տպաւորութիւն ստեղծել, թէ հասարակութիւնն, իբր, Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցմանը «ոչ մի կերպ չի արձագանգում», ինչն, ի հարկէ, ճիշդ չէ: Ապա Պարոյր Հայրիկեանին հեգնում է՝ ակնարկելով, թէ «Ինքնորոշում Միաւորման Նախագահն էլ, փաստօրէն, որոշել է իր վրայ վերցնել արձագանգողի պարտականութիւնը»:

Այսպէ՞ս պէտք է վարձահատոյց լինել որեւէ քաղաքական գործչի, եթէ նա իր պարտականութիւնն է համարում միջամուխ լինել մայրենի լեզուին վերաբերող հարցերի մէջ: Հեգնելուց առաջ պէտք էր իմանալ, որ չի կարող լինել Ազգի ինքնորոշում՝ առանց մայրենի լեզուի: Եւ եթէ մայրենի լեզուի գլխին ամպեր կան կուտակուած, եւ քաղաքական գործիչը մտահոգ է, արդեօ՞ք խելացիութեան նշան է նրան հեգնելը:

Եւ ինչքա՞ն պէտք է կորցնել պատասխանատուութեան զգացումը, «ետ գրութեան կարգով փաստելու», այսինքն՝ ոչ իբրեւ կարծիք, այլ իբրեւ ՓԱՍՏ արձանագրելու, յայտարարելու համար, թէ «տպաւորութիւնն այնպիսին է, որ Պարոյր Հայրիկեանին դուր է գալիս գտնուել լրատուամիջոցների եւ հասարակութեան ուշադրութեան կենտրոնում»...

Պարզապէս ցաւալի է, որ ազգային-պետական կարեւորագոյն նշանակութեան այնպիսի մի հարց, որպիսին միասնական ուղղագրութեան հարցն է, դառնում է ճոռոմախօսութեան առարկայ: Մինչդեռ որքա՜ն աւելի շահեկան պիտի լինէր, եթէ, էժանագին ու աւելորդ շանթեր արձակելու փոխարէն, «Շանթ»ի լրագրողուհին փորձէր ըստ արժանւոյն գնահատել Պարոյր Հայրիկեանի մամուլի ասուլիսը, ինչն ուրիշ բան չէ, քան աղնիւ ու անկեղծ յարգանքի տուրք ազգային ուղղագրութեան վերականգնման գործին, գործ, որ ունի համազգային կարեւորութիւն:

Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերականգնման ճանապարհի հին ու նոր ամպերը հեշտութեամբ չեն ցրուի: Մանաւանդ որ չեղած տեղից էլ շանթեր են արձակւում:

Պարզապէս պէտք է ջանանք չշանթահարուել...

Մարտ 14

ՄԵՐ ԳԱՐՈՒՆԸ ԱՅՆՔԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՉԵՂԱՒ

«Բանաստեղծներու գարուն»ը բազմազան արտայայտութիւններով նշուեցաւ Ֆրանսայի մէջ: Փարուզի կայարաններէն մինչեւ սրճարան - գինետուներ բանաստեղծութիւն - որմազդերով, արտասանողներով, յանկարծաբանողներով մեծարեցին եզակի այդ տօնը: Շատ տեղին, գովելի էր ընդհանուր այդ գեղումին անմասնակից չմնալու գաղափարը: Մանաւանդ որ բանաստեղծութիւնը, բանաստեղծը մեր մէջ շատ սիրուած բաներու կարգին են, գոնէ աւանդաբար, հոգ չէ թէ յաճախ յետ մահու...: Եւ ո՞վ չի գիտեր թէ մեր ամէն մէկուն ինքնութեան բարդ կառոյցին մէկ անկիւնը բանաստեղծ մը ծուարած է, սպասելով լոյսին գալու առիթին:

Բանաստեղծներու գարունը մեր արտին բերքով նշելու, ընդհանուր տօնակատարութեան մեր ձեւով մասնակցելու ուրախացնող նախաձեռնութիւնը ունեցած էր Փարիզի հայ ուսանողներու տունը: Եւ արդարեւ, երիտասարդական խայտանքներու այդ բոյնը յարմարագոյն հասցէն էր նման նշումի համար: Մարտ 17, կիրակի յետմիջօրէին յայտարարուած ժամուն տան փոքր սրահը ամբողջութեամբ լեցուն էր, մեծով ու պզտիկով: Երեւոյթ, որ մեծ ճիգի պէտք չունէր, նըկատուելու համար բանաստեղծութեամբ մէկ - երկու աղուոր պահ ապրելու կարօտ մը:

Օրուան առիթով պատրաստուած երկլեզու յայտագիրը, պէտք է ըսել որ բաւական հեռու էր նման ակնկալութեան պատասխանելու միջուկէ մը: Թումանեան - Դ. Վարուժան - Սիամանթօ ծանուցութեան կեդրոնին վրայ աւելցած՝ Ռ. Սեւակ, Վ. Տէրեան, Մ. Մեծարենց, Պ. Սեւակ եւ Ն. Սարաֆեանով կազմուած ցանկը անմիջապէս կը մատնէր ոչ թէ ընտրութիւն մը հրամցնելու, այլ՝ գրանուածով դոհանալու մօտեցում մը: Ցաւ տալի մասնակիցներուն ելոյթներն ալ հաստատեցին նոյն պարագան:

Այդ մասնակիցներն էին Տիկին Անոյշ Տամամ, Արթիւր Սարգիսեան եւ Երեւանի օփերայէն երիտասարդ երգիչ Մկրտիչ Մկրտչեան: Առաջինը, ինչպէս ողջոյնի խօսքին մէջ նշեց տան տնօրէնուհին՝ Ժոզեֆին Գեւոնեան, արհեստավարժ ու ծանօթ դէմք էր այս կալուածին մէջ: Ան ստանձնած էր հայ բանաստեղծներէ ֆրանսերէն թարգմանուած էջերու ընթերցումը. բանք, որ ընդունելի մասնակցութիւն մըն էր իրենը, նման ձեռնարկի մը շրջանակին մէջ: Իսկ ատկէ բաւական հեռու էր Ա. Սարգիսեանի պարագան: Մանաւանդ որ իր ցանկին կտորները ոչինչով կրնային օժանդակել իրեն: Մինչդեռ, նուազագոյն ընտրութեան մը ձանձրոյթը, գոնէ համբուրժելի կրնար ընել իր մասնակցութիւնը:

Նման նշում ցաւալի է, յայտնապէս բարի տրամադրութեամբ ձեռնարկուած գործի մը պարագային. նոյն ատեն, զարմանքի ծնունդ: Փարիզ Սփիւռքի ամենայն մէկ անկիւնը չէ, ունի բաւական լաւ արտասանող այլ հայկ. վարժարաններ, նոյնիսկ հայերէն լեզուի ամպիոն մը, հայ բանաստեղծութեան տեղեակ շատ անձեր ու մանաւանդ՝ հայ բանաստեղծներ ալ իր ծոցին: Խորհրդակցական տրամադրութիւն մը կրնար դիւրութեամբ յաջողութեան ճամբուն վրայ դնել բանաստեղծներու գարնան նշումը:

Մաղթելի է որ տարբեր մօտեցումով պատրաստուի բանաստեղծութեան ու ըմբռնումի հանդիպումը, որպէս սիրոյ արտայայտութիւն՝ մեր հին ու նոր քերթողներուն եւ որպէս յարգանք՝ անոնց գործը սիրողներու:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ

Ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի

(1999 *թիւ 4 եւ* 2000 - 2001-*ի վեց թիւեր)*

Հրատարակութիւն «Համազգային»ի կեդրոնական վարչութեան, Պէյրութ (Լիբանան):

ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ՀՈԳԵՒՈՐ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑ

Ինչպէս անցեալ տարիներուն, այս տարի եւս Կիրակի, Մարտ 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին Նուրհան Ֆըրընկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսական հաւաքոյթ մը կազմակերպուած Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ, նուիրուած Մեծ Պահքի Կիրակիներուն:

Ձեռնարկին կը նախագահէր Արեւմըտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նաքաշեան, ներկայութեամբ եկեղեցական հայրերու, հոգաբարձութեան անդամներու եւ ունկնդիր հասարակութեան: Միջոցառման նպատակն էր, ներկաներուն մօտէն ծանօթացնել Մեծ Պահքի առիթով եկեղեցւոյ հայրերուն սահմանած օրէնքներն ու կանոնները, անաղարտ պահելու համար Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ զաւակ ըլլալու ճիղ կոչումը:

Առաջին առիթով բացման խօսքը արտասանեց Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան, շեշտեց նման հանդիպումներու անհրաժեշտութիւնը, քրիստոնէական դաստիարակութեամբ, նորահաս սերունդը մօտ պահել եկեղեցւոյ: Յիշեց թէ եկեղեցին կ'ապրի քառասուն օրերու պահեցողութեան շրջանը: Մարդկութիւնը այսօր ծարաւի է հոգեւոր կեանքի նորոգութեան, որուն հաղորդակից դառնալով միայն քրիստոնեան իրեն վստահուած կեանքը կրնայ արտայայտել բարի գործերով աշխարհի ցաւերուն մէջ: Այս գաղափարէն մղուած կազմակերպուած հանդիպումը հրաւէր է մեզմէ իւրաքանչիւրին առաւել ճանչնալ մեր եկեղեցին, որուն զաւակներն ենք մկրտութեան իսկ օրէն: Մինչ Պահքի Կիրակիներու իմաստը ֆրանսերէն ամփոփ բացատրութիւններով թղթիկներ բաժնուեցան ներկաներուն, զորս պատրաստած էր հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Պր. Գեղամ Թորոսեան:

Օրուան բանախօս Տիրայր Քհնյ. Գըլըճեան, սահմանուած ժամանակի մէջ բացատրեց քրիստոնէական ընդհանուր եկեղեցւոյ ըմբռնումը պահեցողութեան մասին, Աստուածաշունչը ունենալով իբր ենթահող, Պահքը նախաքրիստոնէական շրջանին եւ մարդկային կեանքի պատմութեան ամբողջ տեւողութեան ունեցած անոր զարգացման փուլերը: Պահքը անհատական բնոյթ ունենալէ ետք, նաեւ ունի հաւաքական դիմագիծ: Մարդիկ միաժամանակ Պահք կը պահեն տարբեր առիթներով: Սուրբ Գրային օրինակները իրենց բազմազանութեամբ առատ են: Պահեցողութեան ընդհանուր եւ առանցքային իմաստը՝ զղջումի, ինքնագիտակցութեան գալու, մեղաւոր եւ մեղանչական ըլլալու չեշտը երեւան կուգայ ապաշխարութեան ձեւին տակ:

Ի վերջոյ Պահքը ներկայ հասկացողութեան մէջ, հրաժարիլ է մսեղէնէ, կաթնեղէնէ այն ինչ կենդանական արտադրութեանց մաս կը կազմէ: Հնագոյն օրինակը պահեցողութեան ձեւին, մենք կը գտնենք Դանիէլի գրքին Ժ. գլխուն մէջ ուր հեղինակը՝ Դանիէլ մարգարէն կ'ըսէ թէ երեք շաբաթներ միս, գինի չմտան իմ բերանս...

Տեսնելու համար ընդհանուր եկեղեցւոյ ըմբռնումը այս մասին, նախ պէտք է սկսիլ քրիստոնէական կրօնի մեծ ուսուցչին՝ Քրիստոսի ըմբռնումին, անցնելու համար առաքեալներու ուսուցման եւ եկեղեցական հայրերուն սահմանած կանոններուն: Պահեցողութիւնը իր իմաստէն կը պարպուի, երբ աղօթքը անջատենք անկէ: Այդ փակ նպատակով Մեծ Պահքի ամբողջ տեւողութեան ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հոգեւորապէս վերանորոգուելու համար:

Խօսքի աւարտին Մէրի Գասպարեան եւ Անահիտ Տիւզեան երգեցին Մեծ Պահքի նուիրուած շարականներէ մէկ - երկու համարներ տպաւորելով ներկաները: Ապա Առաջնորդը գնահատանքով անդրադարձաւ Տիկնանց Յանձնախումբի մեղուաջան աշխատանքին ու ծառայութեան, զոր կը տանի յանուն եկեղեցւոյ պայծառութեան: Ցայտագրի երկրորդ բաժինով տեսերիզի վրայ ցուցադրուեցաւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հովուապետական անդրանիկ այցելութիւնը Ֆրանսա, 2001, Դեկտ. 6-էն 18:

Մեծ Պահքի Կիրակիներուն նուիրուած հանդիսութիւնը վերջ գտաւ ջերմ մըթնոլորտի մէջ հիւրասիրութեան սեղաններու շուրջ: Ներկաները բաժնուեցան սրահէն գոհունակութեամբ, մեծապէս գնահատելով տարուած աշխատանքը:

Ձեր բոլորին վարձքը կատար:

ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մայրավանքին մէջ, Մարտ 18-ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կողմէ, Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի «Ազգապատում»ի հատորներու վերհրատարակութեան առթիւ: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Գրիգոր Վրդ. Չիֆթճեան, Օրմանեանի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Գրիգոր Շահինեան: Ինչպէս ծանօթ է, ներկայ հրատարակութիւնը եղած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկի հետ համագործակցութեամբ: Հանդիսութեան ընթացքին կարդացուած է Կիւլպէնկեան հիմնարկի հայկական բաժնի տնօրէն՝ տոքթոր Զաւէն Եկաւեանի ողջոյնի ու շնորհաւորութեան գիրը: Արամ Ա. Կաթողիկոսի հրահանգով Մայրավանք այցելող Հայ եկեղեցւոյ իւրաքանչիւր հոգեւորական կը ստանայ այս հրատարակութիւնը, որ ձրի կը տրամադրուի նաեւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայկական կարեւոր գրադարաններու·

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Սահակեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, մեծարանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած էր բանաստեղծ Զ. Խրախունիի ի պատիւ, որ երկրորդն էր Սանուց Միութեան յոբելինական ձեռնարկներուն, առաջինը տեղի ունեցած էր ի պատիւ Վարդ Շիկահերի, երրորդն ալ տեղի կ'ունենայ ի պատիւ Ռ. Հատտէճեանի: Երեկոյթին բացումը կատարած է Սանուց Միութեան յիսնամեայ յոբելեանի յանձնախումբին կողմէ Միհրան Ուլիկեան, որ յիշեցուցած է յիսնամեակի ձեռնարկները, ապա, ելոյթ ունեցած է Սանուց Միութեան ատենապետ՝ Թալին Զորթեան: Օրուան հանդիսավարը եղած է Անի Տէյիմեըքնօղլու, յաջորդաբար, Խրախունիի գործերէն արտասանութիւններ կատարած են Ալէն Տէմիրճի, Մելիսա Գիրիշճեան, Մելինա Օղթանեան, Լինտա Լորտ, Գարին Սումաք եւ Մարիամ Փանոս: Ցայտագրէն դուրս խօսք առնելու հրաւիրուած է Ռ. Հատտէճեան որ գրուատած է Խրախունիի նուիրումը հայ բանաստեղծութեան, դիտել տուած է որ, այսօր ալ, ան հանրութեան կը ներկայանայ նոր հատորով մը «Յոբելենական»: «Մարմայի» խմբագրապետը վերլուծած է Խրախունիի արուեստին հիմնական գիծերը՝ փիլիսոփայական մտածումը, հայ լեզուի հանդէպ պաշտամունքը, բանաստեղծական պատկերներու չքեղութիւնը, պատմութեան եւ գիտութեան լայն ճանաչումը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Ժագլին Էրմէն որ վերլուծած է Խրախունիի բանաստեղծութիւնը: Շնորհակալութեան իր խօսքը ըսած է մեծարեալը, որմէ ետք հանդիսութիւնը վերջ գտած է Շահան Արք.ի ողերձով:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսութեան «Կիլիկիա» Թանգարանին մէջ, Մարտ 1-ին, մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, նուիրուած լիբանահայ բեմադիր եւ դերասան Պերճ Ֆազլեանի, հանդիսապետութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին: Ներկայ եղած են կրօնական թէ աշխարհական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Բացման խօսքը արտասանած է Հայ կաթողիկէ պատրիարքական Փոխանորդ՝ Վարդան Եպիսկոպոս Աշգրեան, որ մանրամասնօրէն ներկայացուցած է մեծարեալը: Պերճ Ֆազլեան կրթութիւնը Պոլիս ստանալէ ետք, Պէյրութ հաստատուած է (1951 - 1976), ուր ունեցած է թատերական բեղուն գործունէութիւն: Իբրեւ «Վահրամ Փափազեան» Թատերախումբի հիմնադիր բեմադրած է բազմաթիւ թատերգութիւններ: 1976-ին փոխադրուած է Մոնրէալ, ուր հիմնած է «Հայ բեմ» թատերախումբը, ապա վերադարձած է Պէյրութ, ուր կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Ապա, խօսք առած է Ժիրայր Դանիէլեան, որ արժեւորած է մեծարեալը, յետոյ յաջորդաբար արաբերէն եւ ֆրանսերէն խօսք առած են բեմադիր Ժալալ Խուրի, դերասան Խոսւար Խմիլ Պուսթանի, բեմադիր Անթուան Մուլթաքա եւ Անտրէ Սաատէ: Խօսք առած է նաեւ Պերճ Խազլեան: Հանդիսութեան աւարտին Արամ Ա. դրուատիքը հիւսած է արուեստագէտին եւ ան ի վարձատրութիւն պարգեւատրած է զայն Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանով:

ՊՈԼՍՈՅ Լսաեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, կանանց համաշխարհային օրը նշուած է նաեւ Հայ համայնքէն ներս: «Հայ կնոջ բեմահարթակ» խմբակի անունով բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Ռիթա Այաքս: Ապա բեմ բարձրացած են այն երիտասարդուհիները, որոնք կը մասնակցէին օրուան յայտագրին եւ քերթուածներ արտասանած հայ բանաստեղծուհիներէ: Արտասանութեան ատեն, պաստառի մը վրայ միաժամանակ սփռուած է հեղինակին նկարը: Հանդիսութեան «Հուսկ Բանք»ը արտասանած է Մեսրոպ պատրիարք, որ յայտնած է թէ պէտք է ներկայ ըլլար Խրախունիի նուիրուած երեկոյթին, բայց նախընտրած է գալ այս ձեռնարկին, կիներու միջազգային օրուան առթիւ, յուսալով որ Խրախունի հասկացողութիւն ցոյց կուտայ:

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 9-ին, բացումը կատարուած է «Կեանքը զարդարենք կնոջական գոյներով» խորագրեալ նկարչական ցուցահանդէսին, որ կազմակերպըւած էր «Հայ կնոջ բեմահարթակ» խմբակի անդամներուն կողմէ եւ որուն թեման եղած է «Կին ըլլալ»: Ներկայացուած են 32 կիներու գործերը, իւղաներկ, գծանկար եւ այլն:

ԳԻՄՊՐԻՁԻ իր հօտին այցելած է, Փետրուար *-ին, Կաթողիկոսական Փոխանորդ Խաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է Բարեկենդանի ճաշը: Օրուան հանդիսավար Յասմիկ Հանէշեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, արտայայտուած է գաղութին հոգեւոր հովիւը, Վարանդ Քահանայ Պետրոսեան, նշելով թէ առաջին անգամն է որ գաղութին մէջ կը կազմակերպուի բուն Բարեկենդանի ճաշ:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻՒՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԶ.
ԱՆԱԿՆԿԱԼ...

- Իրա՞ւ կ'ըսէք, - հարցուց հոն գըտնուող հայ պաշտօնեայ մը:

- Այո՛, փախած միջոցին քարափին վրայ ձերբակալուած է. բայց ինչո՞ւ այդքան իրար անցաք. բարեկա՞մդ է:

- Երեսը անգամ չեմ տեսած, - փութաց ըսելու խեղճ պաշտօնեան, - միայն անունը լսած եմ:

- Գիտէ՞ք, որ դաշնակցական է:

- Ես այդ տեսակ բաներով չեմ զբաղիր. միայն գիտէի, որ խմբագրութիւն կ'ընէ:

- Եթէ վրան ծանօթութիւն մը ունիս, ըսէ':

- Բնաւ բան մը չեմ գիտեր, - պատասխանեց պաշտօնեան, որ հազար անգամ զղջացած էր խօսքի խառնուելուն:

- Իր մասին եթէ նոր բան մը իմացնես՝ թէ' մեզի եւ թէ' քեզի օգտակար կ'ըլլայ, - պնդեց Արթին:

- Եթէ բան մը գիտնամ՝ անշուշտ պիտի ըսեմ, բայց դժբախտաբար չեմ գիտեր:

Լրտեսը կասկածոտ նայուածք մը ուղղեց պաշտօնեային վրայ եւ հեռացաւ սենեակէն:

Արթին փոքրոց ելլելով՝ անհամբերութեամբ ըսաւ.

«Ժամանակը եկած է, կամաց - կամաց երթանք» - եւ ուղղուեցաւ դէպի միւտիւրիյէթ:

Ճամբան հանդիպեցաւ Հիտայէթի, որ նոյնպէս դէպի հոն կ'երթար:

Երկու բարեկամները սկսան խօսակցիլ. խօսքը բնականաբար Շաւարշ Միսաքեանի ձերբակալութեան շուրջ դարձաւ:

- Այս գործը ուրիշ հետեւանքներ պիտի ունենայ, - ըսաւ Հիտայէթ:

- Ի՞նչ հետեւանք, - հարցուց լրտեսը:

- Շաւարշը եթէ խօսի, շատ բան պիտի իմանանք:

- Ես ալ այդ կարծիքը ունիմ:

- Այստեղ չէնք - շնորհք դաշնակցական կազմակերպութիւն կայ եղեր, որոնք տարիէ մը ի վեր կը գործեն:

- Զկրցանք այդ մարդոց արմատը չորցնել, - գոչեց լրտեսը:

- Այս անգամ՝ իշալլահ:

Ճիշդ այն միջոցին, ուր միւտիւրիյէթ կը մտնէին՝ տեսան, որ երկու սուինաւոր ժանտարմաներու մէջտեղ Շաւարշ դուրս կը հանուէր՝ ձեռքերը քըլէփճէով կապուած:

- Ո՞ւր կը տանին այսպէս, - հարցուց Արթին:

- Կ'երեւայ, որ Քոմը սիասի կը տանին հարցաքննելու, - պատասխանեց միւս: - Հեռուէն հետեւինք իրենց:

Արդարեւ ժանտարմաները դէպի այդ կողմը ուղղուեցան եւ քանի մը վայրկեան ետքը մտան չարաշուք շէնքէն ներս:

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.
ՆՈՐ ՀԱՒԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

Ժանտարմաները իրենց կալանաւորը կը տանին վերնայարկը, Ալի Րիզա պէյի սենեակը, ուր Շաւարշ նախնական քննութիւն մը կ'անցընէ:

Ձերբակալեալը կը շարունակէ ժխտել իր ինքնութիւնը եւ կը պնդէ, թէ ինք պուլկար է:

Ալի Րիզա նախ անուշութեամբ, յետոյ խստօրէն կ'ազդարարէ Շաւարշի, որ ճըշմարտութիւնը խոստովանի, բայց այս վերջինը անդրդուելի կը մնայ:

- Իսկ այդ տետրակնե՞րը, - կը հարցընէ Ալի Րիզա՝ գրասեղանին վրայ դրուած տետրակները ցոյց տալով, - քեզի չե՞ն պատկանիր:

- Ո՛չ, - կ'ըսէ Շաւարշ, - այդ տետրակները իմս չեն եւ չեմ գիտեր, թէ ի՛նչ կը պարունակեն:

- Անոնք քովդ են, եւ միասին պիտի տանէիր, եթէ յաջողէիր փախչիլ:

- Միթէ գանոնք իմ վրայէ՞ս գտաք:

- Ո՛չ, - կը պատասխանէ Ալի Րիզա:

- Ուրեմն ինչպէ՞ս կրնաք ապացուցանել, թէ ինծի կը պատկանին:

Ալի Րիզա զանգակը կը հնչեցնէ եւ ներս մտնող ղոնապանին կ'ըսէ.

- Հիտայէթ եւ Արթին էֆէնտիները հո՞ս են:

- Այո՛, - կը պատասխանէ ղռնապանը:

- Թող նե՛րս գան:

Վայրկեան մը ետքը ոստիկանութեան երկու պաշտօնեաները ներս կը մտնեն:

- Սա տետրակները քննեցէ՛ք եւ տեսէք, թէ ի՛նչ գրուած է մէջը, - կը հրամայէ Ալի Րիզա:

Արթին եւ Հիտայէթ քննութեան կը սկսին:

Քիչ ետքը կը դառնայ դէպի Արթին եւ կը հարցնէ.

- Կարեւոր բաներ կա՞ն:

- Շատ կարեւոր, - կը պատասխանէ լրտեսը, - միայն թէ հարեւանցի քննութեամբ կարելի չէ որոշ պատասխան մը տալ, պէտք է մի առ մի կարդալ:

(Շար. 192)

ՍԷՆ _ ՇԱՄՈՆ, ՎԻԷՆ, ՓԱՐԻԶ, ՊԷՑ_ ՐՈՒԹ. _

Տիկին Մերսէտէս Ճապուրեան,

Դր. Սթեֆան Ճապուրեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ժագ Քէչիչեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ճապուրեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արամ Ճապուրեան եւ զաւակները,

ինչպէս նաեւ Ճապուրեան, Ադըլեան, Պօյաճեան եւ Գուլաքսըզեան ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ _ հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՆԱՍ ՃԱՊՈՒՐԵԱՆԻ

(Մարաշցի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 24_ին, 99 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 27, ժամը 15_ին

Eglise Saint-Pierre de Saint-Chamond

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ծաղիկի նուէրներ ի նպաստ Հայ դատին:

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Ճապուրեան ընտանիքին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժան _ Փիէր Սետէֆ եւ զաւակները Էթիլ Սետէֆի մահուան տարելիցի ի յիշատակ 150 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. _ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան քոյրերը՝ Սիրարփիք եւ Ալիս եւ զաւակները սանամայր՝ Զարուհի Քէշիշեանի մահուան առթիւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ այս տխուր առթիւ «Յառաջ»ին կը նուիրեն 25 Եւրօ:

(Շար. Ա. էջէն)

համայնքներ կազմակերպած է Ռուսաստանի բոլոր շրջաններուն մէջ. բան մը որ անհրաժեշտ էր Հայերուն ընկերա _ տնտեսական օժանդակութիւն կատարելու, ազգային մշակոյթի եւ լեզուին պահպանումին համար:

Համագումարին կը մասնակցէին 160 պատուիրակներ որոնք 62 շրջանային բաժիններու ներկայացուցիչներ էին, նաեւ՝ Ուկրանիայէն, Բելառուսէն, Ֆրանսայէն, ԱՄՆ_էն ներկայացուցիչներ:

Ռուսաստանի 2·5 միլիոն Հայերը միաւորող կազմակերպութեան համագումարին ողջոյնի ուղերձ մը յղած է Նախագահ Վլատիմիր Պուտին: Հոն յիշուած է Հայերու մասնը ու գործարար ներուժը Ռուսաստանի ամրապնդումին եւ ներկայի ներդրումները՝ տնտեսութեան, գիտութեան, մշակոյթի զարգացման ու ժողովրդավարութեան, ազգերու միջեւ խաղաղութեան մարզերուն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28

Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8_ին:

Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթերցեաց

Պատարագ ժամը 10_ին:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԲԵՂԱՅ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Ոտնլուայ ժամը 16_ին:

Խաւարում ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏ 29

Յիշատակ չարչարանաց խաչելութեան եւ թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 30

Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16_ին:

Ճրագալոյցի կամ Խթման պատարագ ժամը 17_ին:

Կը պատարագէ՝

ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Պատարագ ժամը 11_ին:

Ոտնլուայ ժամը 16–ին:

Խաւարում ժամը 19–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղում ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք ժամը 17_ին:

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Պատարագ ժամը 10_ին:

Ոտնլուայ ժամը 17_ին:

Խաւարում ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյց

Ընթերցուածք ժամը 16_ին:

Խթման պատարագ ժամը 17–ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Յիշատակ ընթրեաց ժամը 10·30_ին: Ոտնլուայ ժամը 17_ին: Խաւարում երեկոյեան ժամը 20_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Կարգ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյց Ս. Զատկի

Ժամերգութիւն եւ խթման պատարագ ժամը 17_ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9_ին: Ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ոտնլուայ ժամը 16_ին: Կարգ Չարչարանաց ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թափօր Թաղման ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյց

Ժամերգութիւն ժամը 16_ին:

Ընթերցուածք ժամը 16·30_ին:

Պատարագ ժամը 17_ին:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10_ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ոտնլուայ ժամը 17_ին:

Կարգ խաւարման ժամը 19·30_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ճրագալոյց

Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը՝ 16·30_ին: Պատարագ ժամը 17·15_ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ոտնլուայ ժամը 18_ին:

Կը պատարագէ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղման կարգ ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք ժամը 17_ին, ճրագալոյցի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17_ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (ՄԱՐՏ 28)

Ոտնլուայ ժամը 18_ին:

Պատարագ ժամը 19_ին:

Խաւարում ժամը 21_ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Թաղման կարգ ժամը 18_ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ընթերցուածք ժամը 17_ին:

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18_ին:

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3 ժամը 20·30_ին

Գ Ր Ա Կ Ա Ն - Ե Ր Ա Ժ Շ Տ Ա Կ Ա Ն Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ. _
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
Փ Ա Ր Ի Զ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures

Restaurant **«Les Diamantaires»**

60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet

Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաճելի անակնկալներ:

Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն յանձնախումբը
«Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Չ Ի Լ Ս Ա Ր Ա Ն»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

ներածական շարքի Զ. հանդիպման
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19_ին
Ուղեկցութեամբ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ-ի
ՍԱՀԱԿ_ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զորթաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**
LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> Vos questions
Negationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> Leurs réponses
Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**

Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 27
MERCREDI
27 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·393 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·393

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերժ Սարգսեան, Երկուշաբթի, Մարտ 25-ին մամուլի ասուլիսի մը հրաւիրած է լրագրողները եւ սկիզբէն բացատրած է.- «Երէկ երեկոյեան ուշ ենք վերադարձել, այդ պատճառով ձեզ օդակայան չէինք հրաւիրել: Ոտքէսմը աւելորդ տարակարծութիւններից, ենթադրութիւններից խուսափենք, ձեզ հրաւիրել ենք Պաշտպանութեան նախարարութիւն՝ պատասխանելու ձեզ հետաքրքրող հարցերին»:

Ս. Սարգսեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Ուաշինկթըն հանդիպած է Պաշտպանութեան նախարար Ռամսֆելտի եւ անոր առաջին տեղակալին՝ Վոլֆովիցի եւ Եւրասիայի հարցերու պատասխանատու Ռիքարտելի: Հայաստանի Պաշտպանութեան փոխ - նախարար՝ Արթիւր Աղաբեկեան եւ Տիկին Միրա Ռիքարտել միացեալ յայտարարութիւն մը ստորագրած են պաշտպանութեան մարզին մէջ Հայաստան - ԱՄՆ համագործակցութեան վերաբերող: Ըստ այդ փաստաթուղթին որոշուած է, այս տարի, ԱՄՆ-ու եւրոպական հրամանատարութեան հետ ստորագրել ռազմական շփումներու ծրագիր, որոշուած են համագործակցութեան երեք բնագաւառները՝ պաշտօնատարներու պատրաստութիւն, վերապատրաստութիւն, այսինքն՝ ուսուցում, համագործակցութիւն կապի մարզի մէջ, բանակին մէջ կապի արդիականացում եւ երրորդ խաղաղապահ ստորաբաժանումի ամերիկեան օժանդակութիւն: Այս տարի խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին: Յաջորդ հանդիպումը նախատեսուած է 2003-ի գարնան: Նախարարը ըսած է նաեւ որ քանի դեռ կայ Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի նկատմամբ վտանգ, հայ - թրքական սահմանին վրայ ռուս սահմանապահներու ներկայութիւնը կ'արդարացուի: Աւելցուցած է որ Ուաշինկթընի մէջ, Ռուսաստանի հետ կապուած որեւէ հարց չէ քննարկուած, այցելութեան նպատակն էԱՄՆ-ու հետ ռազմական համագործակցութիւն: ԱՄՆ, Հայաստանի կարծիքով, նաեւ ամերիկեան, նպատակ չունին փոխարինելու ռուս զօրքերը կամ անոնց դերը Հայաստանի մէջ, այլ կ'ուզեն լրացնել:

Այն հարցումին որ կը վերաբերէր Վրաստանի մէջ ստեղծուած կացութեան եւ հայ-պարսկական համագործակցութեան, նախարարը պատասխանած է.- «Անշուշտ, մեր հանդիպումների ընթացքում քննարկուել են տարածաշրջանային հարցեր, այնպիսի հարցեր որոնք կապուած են Հայաստանի հետ եւ այդ հարցերի մի մասն էլ վերաբերում էր Վրաստանի: Թեհրանի հետ կապուած որեւէ հարց չենք քննարկել»:

Ս. Սարգսեան Ուաշինկթըն կատարած այս այցելութիւնը որակած է «բաւական յաջող»: Գալով Ազրբէջանի Պաշտպանութեան նախարարին՝ Սաֆար Աբիեւի այն յայտարարութեան, ըստ որուն ազրբէջանական բանակը կրնայ Երեւանը գրաւել, Սերժ Սարգսեան ըսած է. - «Դուք պէտք է յիշէք, որ բազմիցս եղել են նման յայտարարութիւններ, իսկ այդ յայտարարութիւնները սկսուել են 1991-ից, երբ Ազրբէջանում նշանակւում էր Պաշտպանութեան նոր նախարար, խոստանում էր մի շաբաթ յետոյ թէյ խմել Ստեփանակերտում: Բայց, ինչպէս տեսնում էք, դա մնում է ընդամէնը երազանք: Ամենայնդէպս, կրկնեմ, որ հայկական բանակը մարտունակ է եւ ի վիճակի է պաշտպանելու մեր սահմանները»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 26)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՅՔԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱՆՑԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան պետական սեփականութիւնը հանդիսացող գոյքը Ռուսաստանի փոխանցելու վերաբերող համաձայնագիրը կը ստորագրուի մինչեւ մէկ ամիս: Այս նիւթին անդրադարձած է Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան Մարտ 25-ի մամուլի ասուլիսին: Պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին հարցումին, ան ըսած է թէ ընկերութիւններէն իւրաքանչիւրը՝ Հրազդանի ջրաելեկտրակայանը, Երեւանի «Մարս» ձեռնարկութիւնները, Նիւթաբանութեան, Թուաբանական գործիքներու հետազօտման հիմնարկները, այլ համակարգերու համար կը ստորագրուին առանձին փաստաթուղթեր, իւրաքանչիւրը կը գնահատուի առանձնապէս: «Հիմա ես դժուարանում եմ նշել ձեռնարկութիւնների գինը, որովհետեւ այդ մասին վերջնականօրէն կարող ենք խօսել, երբ որոշակի ձեռնարկութեան վերաբերեալ ստորագրուի փոխանցման մասին փաստաթուղթ»: Նախարարը, որ նաեւ հայ - ռուսական տնտեսական համագործակցութեան միջկառավարական յանձնաժողովին հայկական կողմին նախագահն է, աւելցուցած է թէ ռուսական կողմին կը փոխանցուին այդ ձեռնարկութիւններուն բաժնեթուղթերը ամբողջութեամբ:

«ՋԱՒԱԽՔ»Ի ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Մարտ 23-ին, Ախալքալաքի մէջ տեղի ունեցած է շրջանի հայկական ամէնէն ազդու հանրային կազմակերպութեան՝ «Ջաւախք ժողովրդական շարժում»ի Ե. համագումարը, որուն մասնակցած են 350 պատուիրակներ: Նախագահ ընտրուած է Նորիկ Կարապետեան:

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԱԾ

Մայիս 19-ի երեսփոխանական լրացուցիչ ընտրութիւններուն համար թեկնածուներու առաջադրման վերջին պայմանաժամն էր Մարտ 23-ը: Այսպէս, Տաւուշի մարզին մէջ քաղաքացիական նախաձեռնութեամբ առաջադրման դիմում ներկայացուած է ՀՀՇ անդամ Վանօ Սիրադեղեանի համար: Թէեւ թեկնածութիւնը վերջնական չէ, քանի որ մինչեւ Ապրիլ 4 հարկ է ներկայացնել թեկնածուներու արձանագրութեան համար անհրաժեշտ փաստաթուղթերը, ինչպէս նաեւ առնուազն 500 ընտրողի ստորագրութիւն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

(Boston Globe)

«ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒԵՑԱՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԷՆ» -ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ

- «Նշան մըն է թէ Թուրքիա մաքրագործուեցաւ դաւաճաններէն, Քրիստոնեաներէն եւ օտարներէն, եւ թէ Թուրքիա Թուրքերուն համար է»...: Քէմալ Աթաթիւրքէն այս մէջբերումով կը սկսի Թէոտոր Գարասուլասի յօդուածը, որ կը կրէ «Միացեալ - Նահանգներ պէտք է Թուրքիոյ վրայ ճնշում բանեցնեն ահաբեկչութեան հարցով» վերնագիրը: Գրութիւնը, որ կը խօսի նաեւ հայկական ցեղասպանութեան եւ անոր ճանաչման մասին, լոյս տեսաւ «Պոսթըն Կլոպ»ի Մարտ 19-ի թիւին մէջ: Հեղինակը հիմնադիրն է Ամերիկեան Բիւզանդական Մշակութային Դաշնակցութեան:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ «Ենթադրաբար դեմոկրատական եւ աշխարհիկ Թրքական Հանրապետութեան հիմնադիրը» ճշմարտութեան մէջ «վերջ դրաւ Հայկական, Յունական եւ Ասորական հընամեայ մշակոյթներուն Անատոլուի մէջ: Սեպտեմբեր 1922-ի անոր զինուորական չակերտաւոր յաղթանակը առաջնորդեց զանգուածային սպանդի մը 100·000 Յոյներու եւ 30·000 Հայերու»: Յօդուածագիրը օրինակներ կը բերէ Զմիւռնիոյ Թրքական խժդժութիւններէն: Եւ ինչպէս Պէն Լաուէն՝ Երիտթուրքերը եւ Քէմալական ազգայնականները տնախմբեցին Զմիւռնիոյ յոյն արքեպիսկոպոսին անգամահատութիւնը, որ հրահանգուած էր Քէմալի զօրավարներէն մէկուն կողմէ: «Օրթոտոքս քրիստոնեաներուն համար թալիպաններու եւ Ալ Քաիտայի ոճրային քաղաքականութիւնը կը նմանի 1914-1923 թուականներու օսմանեան եւ քէմալական քաղաքականութեան»:

Յոյն Օրթոտոքս քրիստոնեաներուն համար «ճիհատ», «անհաւատ», «կեաուր» բառերը, զորս կը գործածէ զանգուածային սպանդով Պէն Լատէն՝ նորութիւն չեն: Օսմանեան շրջանէն մինչեւ ներկայ Թուրքիոյ ղեկավարները գործածած են այդ բառերը ատելութիւն սերմանելու եւ բռնումներ հովանաւորելու համար Յոյներու եւ Հայերու դէմ: Մուսթաֆա Քէմալ նաեւ իր պատերազմը մղեց յոյն, հայ եւ ասորի բնակչութիւններու դէմ:

«Երիտթուրքերը ծրագրեցին եւ գործադրեցին 1·5 միլիոն հայ քրիստոնեաներու ցեղասպանութիւնը եւ զանգուածային բնաջնջումը: Ինչպէս որ ահաբեկչութեան դէմ պատերազմը կը ծաւալի՝ Ուաշինկթըն վերջապէս պէտք է լրջանայ ամէն ձեւի չարիքի դէմ իր պայքարին մէջ եւ ճանչնայ հայկական ցեղասպանութիւնը: Միացեալ - Նահանգները պէտք Թուրքիոյ ըսեն թէ պիտի չարտօնեն որ պատմութեան իր գրաքննութիւնը ներածէ Ամերիկա: Միացեալ - Նահանգներ պէտք է նաեւ ճանչնան Յոյներու եւ Ասորիներու բնաջնջումը»:

Թէոտոր Գարասուլաս կ'աւելցնէ թէ ներկայ Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչութիւնը կը շարունակուի քրիստոնէական հաստատութիւններու դէմ: Տիեզերական Պատրիարքարանը յաճախ թիրախ դարձած է հարուածներու, եւ թէ փակուած է միակ աստուածաբանական ճեմարանը:

Յօդուածը կ'աւարտի Կիպրոսի հարցով, ուր թրքական ներխուժումին հետեւանքով 200·000 Յոյներ տեղահան եղած են, իսկ 1600 հոգի ալ կը մնան անհետացած «Թուրքիա, որուն ուժերը կը գրաւեն Հիւսիսային Կիպրոսը, պատասխանատու է հոն գործադրուած գազանութիւններուն, ինչպէս բազմաթիւ Յոյներու բարբարոս սպանութիւններուն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ միջեւ հրադադարի հարցը մինչ տակաւին կը մնայ, մինչ Մարտ 28-ին, Պէյրութի մէջ պիտի բացուի արաբական վեհաժողովը, որու Արաֆաթի ներկայութիւնն ալ ապահով չէ: Մարտ 25-ի իրիկունը, Պաղեստինցիք յետաձգեցին ապահովութեան սպասարկութեանց հանդիպումը եւ կը կարծուի որ ռազմավարական պատճառ մը կայ: Իսրայէլ կը պնդէ որ ընդունած է ամերիկացի բանագնաց՝ Զինիի համաձայնագրի ծրագիրը, որ «Թէնէթ ծրագիրն է», ընդօրինակուած Միչըլ ծրագրին վրայ, որ կը նախատեսէ հրեայ գաղութներու տեղաւորման վերջակէտը:

ՓԱՐԻԶԻ (Թէաթր տը լա Գոլին) հանդիպումները՝ «Չէչէնիան Ռուսաստանի եւ Եւրոպայի միջեւ» թեմայով, կազմակերպուած Ֆրանսայի մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու խումբի մը կողմէ, մեծ դժգոհութիւն ստեղծած են Ռուսաստանի մէջ եւ նոյնիսկ Կրեմլինի «բարկութեան» պատճառ եղած է: Ֆրանսայի Մոսկուայի դեսպանը Արտաքին նախարարութիւն հրաւիրուած է, ուր իրեն յայտնած են Ռուսաստանի զարմանք նման նախաձեռնութեան մը առթիւ, որուն զօրավիգ են նախարար Ժէք Լանկ եւ Փարիզի քաղաքապետարանին կանաչները: Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Ծաղկազարդի շաբաթավերջին եւ հաւաքոյթը անակնկալ այցելութիւնը ունեցած է Նոէլ Մամէրի, որ ամբաստանած է նախագահ Պուտինը որ «ձեռքերուն վրայ արիւն ունի»: Կ'ուզէ նաեւ որ Չէչէնիոյ հարցը նախագահական ընտրապայքարին օրակարգին վրայ դրուի եւ խոստացած է որ պիտի դրուի: «Լիպերասիոն» (Մարտ 26) հարցազրոյց մը հրատարակած է ռուս լրագրող Բաբիցկիի հետ, որ կ'ըսէ թէ այլեւս բանակցութիւն ալ չի կրնար ըլլալ, համակեցութիւնը անկարելի է, Չէչէններու մեծ մասը չի մտածեր իսկ, որ կրնայ դեռ ապրիլ Ռուսաստանի դաշնակցութեան ծոցը:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Փունժապ գաւառին մէջ, վեց հոգի մեռած է ինքնախարազանումի հետեւանքով, Աշուրայի շիի աւանդական տօնին առթիւ: Տողանցած միլիոնաւոր բարեպաշտներուն ամէնէն ջերմեռանդները իրենք զիրենք խարազանած են մինչեւ որ արիւն հոսի, իբրեւ համակրանքի գրաւական Հիւսէյնի հանդէպ, շիի կրօնքի Է. դարու երկրորդ իմամը:

ԵՈՒՐՕ ԾՈՐՔԱՅԷՑ կրկին հրաւիրուեցաւ Ֆրանսայի ազգային հաւաքականը: Ֆրանսա - Սկովտիա բարեկամական մրցումին նախօրեակին, վերջին պահու այս որոշումը հետեւանք է Ռոպէր Փիրէսի վիրաւորուելուն, զոր պիտի փոխարինէ հայածին մարզիկը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ «ՀԱՅԴԱՏԱԿԱՆ ԱԽՊԱՐ»

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԽԱՌՆԱՇՓՈՒՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ԵՌՈՏԱՆԻԻՆ ՎՐԱՅ

Հայաստանի անկախութեան առաջին տասնամեակը, արձանագրուած յաջողութիւններու եւ ձախողութիւններու քով, յատկանշուեցաւ նաեւ անսպասելիներու շարքով մը: Անսպասելիներ, նոյնպէս՝ յաջողութեան ու ձախողութեան գլուխներուն տակ: Առաջիններուն գլուխն է բնականաբար, Ղարաբաղի մէջ տարուած յաղթանակը, յարակից բոլոր անցքերով. կրնայի՞նք նման բան երեւակայել, օրինակ՝ 1980_ին, 1985_ին: Իսկ ժխտականներու ճակատէն անսպասելիին նոյն խտութեամբ կը ներկայանան արտագաղթը եւ առանց Մոսկուայի, Ուաշինկթընի, կամ աջ ու ձախին պարտադրանքին տասը տարիէ ի վեր եւս գործածուող արեւելեան ծռագրութիւնը: Եւ եթէ արտագաղթի երեւոյթին մասին կարելի է քանի մը սարէ ու ձորէ ջուր հասցնել «սակայն»ներու, «բայց»երու ջաղացքին, _ տնտեսական դժուար տիրապետելի իրավիճակ, ընկերային անհակակշռելի վերիվայրումներ, համաշխարհայնացումի հզօր ալիքներ, եւ այլն_, ոչի՛նչով նոյնն է պարագան լեզուական բնագաւառին մէջ յայտնուած անսպասելիին: Խորհրդային տարիներուն ո՞վ կրնար երեւակայել որ պարտադրանքի լծակներուն խորտակուելէն ետքն ալ Հայաստան կը շարունակէր, այս անգամ ամենայն յօժարութեամբ, գործածել արեւելեան գրելաձեւը. աւելի՛ն, ողի ի բոյն պայքարելով ալ քանդումի, օտարացումի այդ գործիքին յաւերժացումին համար. անշուշտ, եթէ մէկդի ձգուի հոսանքն ի վեր թիավարող արիներու խումբը:

Անսպասելի էին տակաւին այդ յաւերժացումին լծուածներու բազմութիւնը, անոնց հնարած պատճառաբանութիւններուն գունագեղ կարկատանները: Ինչե՛ր չըսուեցան, չգրուեցան ճիշդ ու սխալի ամէնէն պարզ, այլ անժխտելի արժեւորումով այնքան յստակ իրականութիւն մը շրջանցելու ճիգով: Ամբողջ ակադեմիայի մը ծաւալով հրետանի մը լծուած է այդ ճիգին, օգնութեան կանչելով հին ու նորի, օգտակար ու անօգուտի, աւանդական ու արդիականի նման հակասութիւններ: Ո՛չ ազգային հիմնական արժէք մը երէկուան դուրսին պարտադրանքէն ետք, այսօր, հարազատի թուք ու մուրով սեւցնելը, ո՛չ ապագայ սերունդներուն առջեւ մեղքի ազդակը, ո՛չ իսկ տգիտութեան հպարտութեամբ ներկայանալու երեւոյթը վրդովում կը պատճառէ այդ բազմութեան: Զիրենք չի նեղեր իսկ տեսնել թէ իրենց այդ ընթացքը մէջը յարդ լեցուած, ցնցոտիներով խամաճիկներու կը վերածէ «Մէ՛կ ազգ...»ով սկսող բոլոր լոզունգները. դրամագլուխ մը որ ամենայն շռայլութեամբ կը գործածուի ամէն բեմէ, երբ հիւրընկալուածը նորին ամբոխավարութիւնը կ'ըլլայ, ազգային նպատակներու, ազգային միութեան, միասնութեան, մէկութեան, անբաժանելիութեան, եան, եան, եան, պիտակներու տակ:

Ըսե՛նք որ անկախութեան շեմի այս անսպասելիներուն ալ այլեւս վարժուած ենք ու մեզմէ շատեր հասած են այն համոզումին թէ այլեւս ոչինչ կրնայ զիրենք զարմացնել: Այսուհանդերձ, նոյնիսկ այս հաստուածին համար չզարմանալու սահմանը այնքան մօտ չի թուիր. փաստը՝ Մարտի ընթացքին լոյս աշխարհ եկած երեք հրապարակումներ են: Երկուքը Հայաստանէն, մէկը Ֆրանսայէն. ասիկա՝ հաւանօրէն չխախտելու համար անճոռնիութեան, տգիտութեան ու անոնցմով հպարտանալու վարպետութեան մէջ ալ «Մէ՛կ ազգ...»ի սկզբունքը: Եւ ըսել որ որպէս գերագոյն հեգնանք, այդ հրապարակումները եղան ճիշդ այն օրերուն երբ Երեւանի արիներու խումբը գիտաժողով մը կը գումարէր, նշելու համար մեսրոպեան ուղղագրութեան արգելքին 80_րդ տարելիցը:

Եռոտանիին առաջին արարին վայրը «Հայաստանի հանրապետութիւն» օրաթերթին Մարտ 1_ի առաջին էջն է: «Խնդիրը՝ մշակոյթի պահպանութիւն» խորագիրով նիւթ կ'ըլլայ Խորհրդարանի նախագահ Ա. Խաչատրեանի հանդիպումը «Մեսրոպ Մաշտոց խօսքի մշակոյթի կեդրոն»ի հոգաբարձուներու խորհուրդի անդամներուն հետ: Անոնցմէ Լեւոն Եզեկեանի մտահոգութիւնը, որուն կարելի չէ չձայնակցիլ, խօսուած լեզուին աղաւաղումի երեւոյթն է. կ'ըսէ, արդարօրէն, թէ «Եւ եթերից հնչող խօսքը, եւ՛ խօսակցական լեզուն աղաւաղում են գրական հայերէնը»: Ապա կ'առաջարկէ դարմանը... «պայքարի միջոց կարող էր լինել սահմանադրական փոփոխութիւնը, եթէ նշուէր որ պետական լեզուն գրական արեւելահայերէնն է»...: Այլ խօսքով՝ արեւմտահայերէնը չյաւակնի՛ նման բազմոցի:

Գիտէի՞նք թէ ժամանակէ մը ի վեր սահմանադրական փոփոխութիւնը Հայաստանի օրակարգին վրայ խարսխած նիւթ էր. բայց կը կարծէինք որ ատիկա արդիւնք էր մեծ պատասներու հաշիւներուն: Ո՞վ կրնար երեւակայել որ արեւմտահայերէնին հանդէպ խաւարամիտ տարրին յաճախ զգալի մերժումը, կրնար սահմանադրական մակարդակի յաւակնութիւններ արթնցնել: Ի՜նչ տրամաբանութիւն...: Ռուսերէնով, Թրքերէնով, անգլերէնով, բարբարոսերէնով ամէն օր քիչ մը աւելի ցեխի, կեղծի մէջ թաթխուած Բակունցներու, Չարենցներու, Թումանեաններու լեզուին մեղքը արեւմտահայերէնին ուսերուն բեռցնել: Գոնէ, ներկայի Սահմանադրութեան մէջ արեւմտահայերէնի խօսքը ըլլար...: Հոն, յօդուած 12_ով ըսուած է պարզապէս. «Հայաստանի հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է»: Եւ մտածել որ ո՛վ գիտէ քանի՛ անգամ «Մէ՛կ ազգ...»ով սկսող նշանաբան մը արձակած, կամ գրած հոգեբարձուն չի հանդուրժեր իսկ «պետական լեզուն հայերէնն է» տարազին, ուզելով որ անկէ գեղջուի արեւմտահայերէնը, ճերմակի վրայ սեւով, օրէնքով, Սահմանադրութեամբ: Այս կեցուածքը չի՞ յիշեցներ երէկուան Պապէն աւելի այն պապականները որոնք կը մերժէին Հայաստան անուանումը, եթէ անոր չէր ընկերանար «խորհրդային»ը:

Այսուհանդերձ, հոգաբարձու Եզեկեանը որուն համար քիչ վարը գործածուած է «ականաւոր լեզուաբան»ը կոչումը, «արեւմտահայերէնի ուսուցման կողմ է» եղեր, «գնահատում արեւմտահայերէնի գեղեցկութիւնն ու դերը», բայց անհրաժեշտ կը նկատէ Սփիւռքի դպրոցներուն մէջ արեւելահայերէնի ուսուցումը, յայտնի չէ թէ «պետական լեզու»ի իր պատկերացումո՞վ, թէ արեւմտահայերէնի զուգահեռ կարգավիճակով: Արդեօք, Հայաստանեան անգիր օրէնքով մը, «Մէ՛կ ազգ...»ով սկսող լոզունգները միմիայն վերապահուած են Սփիւռքի մէջ ձեռնարկուած հանգանակութիւններո՞ւ...: Ի՞նչ կ'ըսէր այս մասին Եզեկեան սահմանադրութիւն մը:

Անսպասելիներու Բ. արարին բեմը փոխադրուած է Ֆրանսա, Մարսէյլ: Հոն արձագանգ գտած է, ըսուելէն ալ առաջ, Եզեկեանի փափաք _ հրահանգը: «Ֆրանսահայ երիտասարդութեան» (ԺԱՖ) այդ քաղաքէն հասնող թերթը որ ամբողջովին ֆրանսերէն է, բացի սխալ հայերէնով իր անունէն («Ի՞նչ կայ, չի կայ»), Մարտ_Ապրիլ թիւին (45) համար քանի մը հարցում ուղղած է նոյն կազմակերպութեան հայերէնի շաբաթօրեայ դասընթացքներու ուսուցչուհիներէն Նունէ Կարապետեանի: Ի միջի այլոց, ան կ'ըսէ թէ ԺԱՖ_ը որոշած է արեւելահայերէն դասաւանդել, քանի որ «նոր լեզու մը սորվիլ, նպատակը կը հետապնդէ երկրին լեզուին քերականութիւնը, ուղղագրութիւնը եւ առոգանութիւնը հասկնալու»: Եղած ընտրութիւնն ալ «օրինաւոր» կը նկատէ ան:

Հասկնալի է որ մատնանշումին թիրախը հայերէնի մէկ ճիւղին նախընտրութիւնը չէ: Եթէ կան ծնողներ որոնց լեզուն արեւելահայերէնն է ու արեւմտահայ գաղութի մը մէջ ալ կ'ուզեն այդ լեզուն փոխանցել իրենց զաւակներուն, ոչ մէկ մերժում կրնայ արդարացուիլ: Նոյնիսկ, այդ նախընտրութիւնը վերադարձի հեռանկար մը կը ներշնչէ, քանի որ խնդրոյ առարկայ հաստուածը, դժուար չէ ենթադրել թէ մեծ մասով արտագաղթողներէ կը բաղկանայ: Այս կէտը մտածել կու տայ նաեւ երբեմն կոպիտ այն հակազդեցութիւններուն մասին, որոնց այս եկուորները թիրախ կ'ըլլան երբ հայկական միջավայրերու մէջ արեւելահայերէնով կ'արտայայտուին:

ԺԱՖ_ի ուսուցչուհի Ն. Կարապետեանի պատասխանին մերժելի մասը «երկրին ուղղագրութեան» վերաբերողն է: Դասական ուղղագրութիւն դասաւանդելու անկարողութենէն ուրիշ բան կը նշանակէ՞ հայրենիքի պատմուճանով ներկայացուած պատճառաբանութիւնը: Բարեբախտաբար, ըսուածին պէս ամբողջ ԺԱՖ_ին յատուկ որոշում մը չէ արեւելահայերէն ու երկրին ուղղագրութեամբ դասաւանդութիւնը, ինչպէս ստուգեցինք: Փարիզի մէջ, օրինակ, ամենայն նախանձախնդրութեամբ կը պահպանուի արեւմտահայերէնի ուսուցումը, դասական ուղղագրութեամբ:

Լեզուական այս խառնապուրին վերջին արարը Սփիւռքի հայութիւնը հետաքրքրող յատկանիշ ունի: Կ'անցնի «Հայկական ժամանակ»ի Մարտ 8_ի թիւին մէջ: Նիւթը Պ. Հայրիկեանի հրաժարականն է: Նայիրա Զօհրապեան դասական ուղղագրութեան վերադարձի ջերմ կողմնակից այս դէմքին նկատմամբ յայտնի հեգնանքով կ'արձագանգէ հրաժարականը բացատրող անոր մամուլի ասուլիսին: Չի հասկնար թէ դասական ուղղագրութեան հարցը ինչո՛ւ այդքան կը տանջէ Հայրիկեանը: Ապա կը յիշէ որ անցեալ տարի (*) Գրողներու Միութեան մէջ հաւաքուած խումբ մը «հայդատական ախպարներ» ջանացած են համոզել Հայաստանցի գրողները, լեզուաբանները ու նաեւ Պ. Հայրիկեանը որ անցնին դասական ուղղագրութեան:

«Հայդատական ախպարնե՛ր». հեգնանքին, արհամարհանքին, նաեւ վարկաբեկումին այս եզական խտացումը կ'որակէ ժողովուրդին այն կէսը որ առանց ոտքին տակ հող ունենալու, մօտ դարէ մը ի վեր կը պայքարի իրմէ խլուածին հաշիւը պահանջելու համար: Այդ պայքարը անոր դէմ գետեղած էր գրեթէ ամբողջ աշխարհը. այսօր, Ն. Զօհրապեանի թքած պիտակով անարդա՞ր է տպաւորութիւնը թէ Հայաստանէն շերտ մըն ալ պէտք է տեսնել այդ աշխարհին զինակիցի դիրքին մէջ: Խորհրդային տարիներու «ախպար»ին վարժուած էինք, անոր ներշնչած դառնութեան յաճախ երգիծական կաղապար մը ձեւելով: Սակայն, անկախութեան օրով անոր աւելցած «հայդատական»ը կարելի կ'ըլլա՞յ նոյն ճակատագրին արժանացնել:

Շատ հաւանօրէն, վերոնշեալ երեք անունները յաջորդ ստացողներէն ըլլան Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանին: Լրագրողուհին ու «ականաւոր լեզուաբան»ը «հայդատական ախպար»ներու, անոնց լեզուին Հայաստանի սպառնացող վտանգը մատնանշելու իրենց հայրենանուէր կեցուածքին, իսկ ԺԱՖ_ի ուսուցչուհին՝ մոլորեալները հայրենի ուղղագրութեան ուղիղ ճամբուն տանելու ջանքին համար:

Ու այս անգամ, «հայդատական ախպար»ի խօ՛սք՝ ոչ ոք պիտի զարմանայ, ընդվզի, կամ դառնանայ: Ամէնուն, իր բաժինը ու բարի՛ վայելում բոլորին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՅԵԱՆ

(*) Այդ հաւաքին ճիշդ թուականն է 1999 Սեպտեմբեր 24. յաջորդ օրը՝ Հայաստան _ Սփիւռք առաջին խորհրդաժողովի երկօրեային:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ «ՌԷՄՈՆ ԵՒ ԱՆԻ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ» ՍՐԱՀԻՆ

200.000 ՏՈԼԱՐ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԼԸՆՏԷՅԼ («Յառաջ») .- Կիրակի, Մարտ 17_ի երեկոյեան ժամը 7.30_ին, տեղի ունեցաւ Կլէնտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ «Ռէմոն եւ Անի Գույումճեան» սրահին պաշտօնական բացումը: Ներկայ էին Մանուէլ Եպիսկոպոս Պաթագեան, Առաքելական Եկզարկ Միացեալ _ Նահանգներու եւ Գանատայի Կաթողիկէ Հայոց, Հայաստանի Լոս _ Անճըլըսի աւագ հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Օ. Օ. Միութեան, Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչները, Մըխիթարեան եւ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարաններու տնօրէնները, եկեղեցւոյ բարերարներ եւ շուրջ 200 հիւրեր:

Հ. Օգոստինոս Վրդ. Սեքուլեանի կողմէ կատարուած սեղանօրհնութենէ ետք բացման խօսք արտասանեց Պօղոս Գուբելեան, ի միջի այլոց նշելով. «Այս նորակառոյց եկեղեցին քրիստոնէական մեր հաւատքին սիւնն ու այն փարոսն է, ուրկէ մարդկութեան սրտերուն լոյսի եւ լոյսի ճառագայթներ պիտի շողարձակուին: Ինչպէս անցեալին, այսօր եւս, իբրեւ հալածուած ժողովուրդ, մեր մէջ գոյութիւն ունի ներքին ուժականութիւնը, որ տեսլապաշտ մեր հոգեւորականներն ու հաւատացեալները կը մղէ, հակառակ իրենց դէմ ցցուող ամէն ձեւի խոչընդոտներուն, մեր ժողովուրդին պատիւ բերող այսպիսի հրաշակերտ տաճար մը կառուցանել հայաշատ այս շրջանին մէջ: ... Աստուածահաճոյ այդ նպատակին հասնելու համար մեր համայնքը տնտեսական կարողութիւնը չունէր, ո՛չ ալ այն մեծահարուստ բարերարները, որոնք քոյր համայնքներուն մէջ այնքան նուիրումով կը գործեն: Մենք դրամի ու միլիոնատէր բարերարներու փոխարէն բախտաւորուած ենք իրենց հաւատքի ուժով լեռները շարժող հաւատացեալներու մեծ թիւով: ... Աստուծոյ տաճարը անխտիր բոլոր հաւատացեալներուն կը պատկանի: Եւ ատոր խօսուն օրինակը, հայութեան պատիւ բերող այս համալիրին գիրք ծննդոցն է: Անոր համար որ բարերարներուն մէջ կարեւոր թիւ կը կազմեն քոյր եկեղեցւոյ մը զաւակները: Սրահին մէջ հայկական գրեթէ բոլոր կազմակերպութիւններուն ներկայացուցիչներու համախմբումը փաստ մըն է, թէ մեր համայնքը առանձին չէ եւ թէ հայութեան մեծամասնութիւնը կը հաւատայ միասնութեան գաղափարին»:

Օրուան հանդիսավարը՝ Արա Արոյեան, կատարեց եկեղեցւոյ կառուցման հաշուետուութիւնը, նշելով որ հողամասը արժած է 1,1 միլիոն, իսկ եկեղեցւոյ եւ համալիրի կառուցումը 3,6 միլիոն տոլար: Պարտքերուն մեծ մասը վճարուած է շնորհիւ բարերարներու եւ ազնիւ նուիրատուներու մասնակցութեան. ներկայիս ընդհանուր պարտքն է 2 միլիոն տոլար: Շնորհիւ Եկեղեցւոյ Հովիւին եւ յարակից մարմիններու ճիգերուն, 60 հոգի ամսական նուիրատուութեան խոստում կատարած է ցարդ, գոյացնելով 7 հազար տոլարի եկամուտ մը: Աշխատանք կը տարուի մասնակցողներու թիւը բարձրացնելու 300_ի, ապահովելով ամսական 25 հազար տոլարի եկամուտ մը, որպէսզի եկեղեցին եւ համալիրը ամբողջովին նուիրուին իր առաքելութեան, ժողովուրդին հոգեւոր եւ մշակութային ծառայութեան:

Խօսք առնելով սրահին բարերարը՝ Ռէմոն Գույումճեան, իր ուրախութիւնը յայտնեց աստուածահաճոյ ծրագրին իր մասնակցութեան համար եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն եւ համայնքին զօրավիգ ըլլալ Հովիւին եւ կարճ ժամանակուան մէջ փակել պարտքերը:

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու վարժարանին տնօրէնուհին՝ Քոյր Եւտոքեայ Քէշիշեան խօսք առնելով ըսաւ. «Այսօր հայկական գաղութը կ'արձանագրէ նուաճում մը եւս: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կառուցումէն եւ բացումէն ետք, այսօր, կը բացուին դռները «Ռէմոն եւ Անի Գույումճեան» սրահին եւ այսպէսով համալիրը կը հասնի իր աւարտին: Պատուական այս զոյգին բա-

բերարութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն Լոս-Անճըլըսով, այլ անոնք կը համնին մինչեւ Հայաստան՝ Գիւմրի եւ Ծաղկաձոր, ուր Անարատ Յղութեան միաբանութեան հայ քոյրերս կը պահենք շուրջ 600 Հայորդիներ, ապահովելով անոնց սնունդ, զգեստաւորում, կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն»:

Ապա, իր խօսքը ուղղելով եկեղեցւոյ եւ համալիրի կառուցումը իրագործող Հայ կաթողիկէ համայնքի հովիւ Հ. Ռափայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեանին, քոյր Եւտոքսեայ ըսաւ. «Ձինք ճանչցած եմ երիտասարդ տարիքին, երբ Հռոմի Գրիգորեանս համալսարանին մէջ կը հետեւէր աստուածաբանական եւ փիլիսոփայական դասընթացքներու: Հետը գործ ունեցած եմ երբ ժողովրդապետ էր Պէյրութ, Էշրէֆիէի Պատրիարքարանը, Զալքայի շրջանը, ուր ռումբերու տարափին տակ կը կառուցանէր արդիական ոճով Ս. Խաչ Եկեղեցին եւ վերջին տարիներուն հոս՝ Լոս-Անճըլըս: Տարօրինակ մարդ մը. երբեք չեմ տեսած դրամ ունենալը, բայց միշտ տեսած եմ տալը: Մէկէն կ'առնէ, միւսին կու տայ: Գիշերը կը ծրագրէ, առաւօտուն կը յայտարարէ. պիտաճէ ունի՞, հոգը չէ: Խառնաշփոթութիւններու մէջ ճարպիկ դուրս կ'ելլէ: Վրդովումներու մէջ կը մնայ խաղաղ: Երբեք պզտիկ բանով չի գոհանար, եթէ հարցը Աստուծոյ համար է: Ցղացումները մեծղի եւ գեղեցիկ պէտք է ըլլան եւ մեծ-մեծ գումարներով: Ի՞նչպէս եւ ո՞ւրկէ գոյացնել: Ցոյցը դրած է ժողովուրդին վրայ – Հին եւ Նոր կտակարաններէն դրուած սկզբունքներուն եւ աստուածային օրէնքներուն համաձայն: Մովսիսական օրէնքը – տասցուածքը մէկ տասներորդը տուր Աստուծոյ: Նոր կտակարանին՝ Աւետարանին խօսքը. – Ինչ որ կեսարին է, տուր կեսարին, ինչ որ Աստուծոյ է, տուր Աստուծոյ: Հետեւաբար, այս հաւաքոյթին նպատակն է պատուել այս սրահին բարերարները եւ ներկաներուն յիշեցնել թէ Եկեղեցւոյ եւ Աստուծոյ պաշտօնեային տալը աստուածային օրէնք է»:

Հ. Ռափայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան խօսք առնելով անդրադարձաւ 10 տարի առաջ Լոս-Անճըլըս իր ժամանումին, տեղական պայմաններուն եւ օրէնքներուն ընթացումին, դողդոջ քայլերով աշխատանքներուն, յանդելով այն եզրակացութեան, որ խիստ անհրաժեշտ էր Նոր եկեղեցւոյ եւ համալիրի մը կառուցումը հայաշատ Կլէնտէյլ քաղաքին մէջ, որպէսզի համայնքը լիովին կարենայ օգտուիլ անոր ընձայելիք բարիքներէն: «Շատ դժուար եւ փշոտ ճամբայ կտրեցի, վերիվայրումներէ անցայ, սակայն, տեսնելով մեր ժողովուրդին քաջալերանքն ու հաւատարմութիւնը, աւելի խանդավառուած քալեցի այդ ճամբայէն» ըսաւ հոգեւոր հովիւը, շնորհակալութիւն յայտնելով Ռեմոն Գույումճեանին, որ առաջին օրէն հաւատալով ծրագրի կարեւորութեան, քաջալերեց եւ զօրավիգ եղաւ տարուած աշխատանքներուն եւ ընտանեօք նաեւ սրահին բարերարութիւնը, իբրեւ եկամտաբեր կեդրոն մը եկեղեցին ինքնաբաւ դարձնող:

Օրհնութեան իր խօսքով Մանուէլ Եպիսկոպոս Պաթագեան շնորհակալութիւն յայտնեց սրահին բարերար զոյգին, գնահատեց Հ. Ռափայէլի աննկուն կամքը եւ ծառայութիւնը համայնքին եւ խնդրեց համայնքի զաւակներէն որ չարունակեն յաճախել եկեղեցի եւ քաջալերեն եկեղեցւոյ առաքելութիւնը:

Սրահին մէջ ստեղծուած ջերմ մթնոլորտէն խանդավառուած նուիրատուութիւններ եղան որոնց գումարը հասաւ 200 հազար տոլարի:

Հաւաքոյթի ընթացքին «Ս. Գրիգոր» Սենեկային նուագախումբէն քառեակ մը դասական կտորներու մեկնաբանութեամբ հաճելի պահեր պարգեւեց ներկաներուն:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 6-ին, տպաւորիչ կերպով նշուած է Մեծ Պահքի Միջինքը, նաեւ օտար յարանուանութեանց ներկայացուցիչներով: Արարողութեան ընթացքին, Պատրիարքը խօսած է Քրիստոսի յարութեան տօնին պատրաստուելու հրամայականին մասին: Ցաւարտ արարողութեան, բոլոր ներկաները համախմբուած են Պէզճեան սրահը, ուր Պատրիարքարանի Տիկնանց Յանձնախումբը ճոխ եւ ճաշակաւոր սեղաններ պատրաստած էր: Պատրիարքը Թրքերէնով շնորհակալութիւն յայտնած է ներկայ օտար հոգեւորականներուն:

ՋԱՀԼԷԻ մէջ (Լիբանան) Մարտ 1-ին ԼՕՍ-ի (Լիբանանի Օգնութեան Խաչ) Շուշի մասնաճիւղը կազմակերպած է իր հերթական ժողովը, որուն ընթացքին եղած է նաեւ դասախօսութիւն մը եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Դասախօսը՝ Շահանդուխտ չեչոյը դրած է գլխաւորաբար Հայու ինքնութեան պահպանման վրայ: Կոչ ըրած է նաեւ կառչելու մեր մշակոյթին բոլոր մարզերուն, մանաւանդ պահելու Հայոց լեզուն, հայկական աւանդութիւնները եւ Հայը բնորոշող բոլոր յատկանիշները:

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան երդիքին տակ, Մարտ 9-ին, տեղի ունեցած է մանկական թատերական ներկայացում մը պատրաստուած Սօսի Ճնտոյեան-Այվազի ճիգերով եւ բեմադրութեամբ: Նորակազմ թատերախումբը իբր առաջին ներկայացում ընտրած էր երկու թատերախաղ նորոգ հանգուցեալ Ատրինէ Տատրեանէ: «Փաթիլ» մանկանց թատերախումբը ներկայացուցած է «Ագարակապանուհին ու անասունները» եւ «Բանջարանոցին մէջ» ու մեծ խանդավառութիւն ստեղծած հանդիսականներու մօտ: Երկու խաղերը ընդմիջուած են գեղարուեստական յայտագրով մը:

Livres reçus

HAYASTAN
1889 - 1925
Les enfants d'Arménie dans la tourmente

PIERRE DUFOUR
Préface de
Mgr. **Daron Gerejian**
Vicaire général des Arméniens du Midi de la France
Avant-propos de
Mr. **Garo Hovsepian**
Maire des 13ème et 14ème arrondissements de Marseille

Ed. Lavauzelle, 87350 Panazol

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ «ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԻՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ»

Ակադեմիկոս ասադ դէմք Վարազդատ Ցարութիւնեան, հետեւելով իտալական Վերածնունդի ճարտարապետութեան վարպետներու կենսագիր Վազարիի, իրեն ժամանակակից ճարտարապետներու, հետազօտողներու, արուեստագէտներու կեանքն ու գործունէութիւնը ամփոփած է հատորի մը մէջ: «Արուեստակից ժամանակակիցներս» խորագրով այդ հատորին մէջ գլուխներ նուիրուած են Թ. Թորամանեանի, Ա. Թամանեանի, Յ. Օրբելիի, Ռ. Իսրայէլեանի եւ ուրիշներու որոնք կարեւոր ներդրում ունեցած են Հայաստանի քաղաքաշինութեան, յարդարանքի գործին մէջ: Գիրքը հրատարակուած է ամերիկահայ գրասէր-բարերար Ցարութիւն Սիմոնեանի մեկենասութեամբ ու նուիրուած է Երեւանի Շինարարական հիմնարկին 70-ամեակին. հաստատութիւն ուր ուսանած, ապա տասնեակ տարիներ մինչեւ խոր ծերութիւն դասաւանդած, ամպիոններ վարած է հեղինակը որ այսօր 93 տարեկան է:

ԱՐՆԱՔ ԴԱԼԱԼԵԱՆ, ՈՒՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՏՈՔԹՈՐ ՄԸ

Հայաստանէն երիտասարդ ուսողագէտ Ա. Դալալեան 22 տարեկանին տիրացած է Ուսողութեան տոքթէօրի տիտղոսին: Ան Դեկտ. 19-ին իր աւարտաճառը պաշտպանած է Լը Մանի համալսարանին մէջ, եօթը հոգինոց դատակազմի մը առջեւ, որուն մաս կազմած են աւարտաճառին ղեկավար Եուրի Քուտոյեանց եւ Ֆիլիփ Փիլիպոսեան:

Ա. Դալալեան հինգ տարի առաջ եկած է Հայաստանէն, կատարելագործելու համար ուսողութեան ուսումը: Կարճ ժամանակի մէջ տիրապետելով Ֆրանսերէնին, նախ Մէթրիզ-ը ըրած է, ապա համանականութիւններու նիւթով DEA-ն, Փարիզի վեցերորդ համալսարանին մէջ: Կ'արժէ նշել որ 15 տարեկանին շահած է ուսողութեան Հոնկ-Քոնկի միջազգային ողիմպիականներուն առաջնութիւնը: Ատոր եւ յետագայ յաջողութիւններուն մէջ վստահաբար դեր ունեցած է հայրը՝ Սամուէլ Դալալեան որ նոյնպէս ուսողագէտ է եւ ներկայիս կը դասախօսէ Երեւանի համալսարանին մէջ:

«Estimation non-paramétrique asymptotiquement efficace pour des processus de diffusion ergodique» խորագրուած աւարտաճառով Ա. Դալալեան ուսողութեան Ֆրանսայի ամէնէն երիտասարդ տոքթէօրն է:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ՅՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

ՆՈՐ ՀԱՒԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

– Անշուշտ պիտի կարդացուին:

– Մէջը ծածկագրութեան նմանող բաներ ալ կան, – կ'աւելցնէ լրտեսը:

– Մենք այդ ծածկագրութեան բանալին դիւրաւ կը գտնենք, – դիտել կու տայ Ալի Րիզա:

– Թուանշաններ ալ կան, որոնցմէ տառակերին բան մը չենք կրնար կոր հասկնալ:

– Անձի անուններ ալ կա՞ն:

– Կան, բայց կեղծ անուններ են կարծեմ:

– Բայց ի՞նչ կարեւորութիւն ունի այդ տետրակներուն մէջ եղածները, – կը գոչէ Շաւարշ Միսաքեան, – քանի որ անոնք ինչպէս յայտարարեցի, ինծի չեն պատկանիր:

– Դուն լռէ՛, – կը գոչէ Ալի Րիզա, – մեր գործի մի՛ խառնուիր, մենք գիտենք, թէ այս տետրակները որունն են... սատախօ՛ս:

Ցետոյ ժանտարմաներուն դառնալով՝ կը հրամայէ.

– Առէ՛ք, այս մարդը սենեակը տարէ՛ք եւ աչքէ մի՛ հեռացնէք:

Շաւարշ կը փոխադրուի խուց մը, ուր երկու սուինաւոր ժանտարմա կը հսկեն իր վրայ:

Ժամ մը ետքը դարձեալ զինքը կը տանին, այս անգամ Քրմը սխասիի տնօրէն Րէշատ պէյի սենեակը, ուր կը գտնուէին նաեւ ոստիկանութեան տնօրէն Պէտրի պէյ եւ Ալի Րիզա:

Երկու սուինաւոր ոստիկաններ կը հսկեն դրան քով, հակառակ որ երիտասարդը քէլէփճէով կապուած է:

Քովի սենեակը կը գտնուին Արթին եւ Հիտայէթ:

Այս անգամ Պէտրի պէյն է, որ կը հարցաքննէ Շաւարշը:

Հարցաքննութիւնը կը սկսի երիտասարդին ինքնութեան խնդրովը:

Ձերբակալուածը կը տեսնէ, թէ այլեւս անօգուտ է ինքզինք ծածկել եւ կը խոստովանի, թէ ինք Շաւարշ Միսաքեանն է:

– Ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չյայտնեցիր ինքնութիւնդ, – գոչեց Պէտրի պէյ բարկացած:

– Պարզապէս օձիքս ազատելու համար ձեր ձեռքէն, – պատասխանեց երիտասարդը:

– Մէկ տարիէ ի վեր ինչո՞ւ ծածկուած մնացիր:

– Որովհետեւ գիտէի, որ ոստիկանութիւնը զիս կը փնտռէր:

– Ինչո՞ւ համար քեզ կը փնտռէր:

– Ձեզ գիտեր, ես որեւէ յանցանք մը չունէի:

– Քանի որ անմեղ էիր, թող գայիր անձնատուր ըլլայիր, փոխանակ պահուըտելու եւ ի վերջոյ Պոլսէն փախչիլ փորձելու:

– Ատիկա կ'ընէի, եթէ ձեր արդարութեան վրայ հաւատք ունենայի, – պատասխանեց Շաւարշ:

– Ուրեմն մեր արդարութեան վրայ հաւատք չունի՞ս:

– Ո՛չ, – ըսաւ երիտասարդը:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ այդ արդարութիւնը գոյութիւն չունի:

– Ինչպէ՞ս կը համարձակիս այդպէս խօսիլ, անամօ՛թ, կրնա՞ս ապացուցանել ըսածդ:

– Անշուշտ կրնամ ապացուցանել, ի՞նչ ըրին Զօհրապն ու Վարդգէսը եւ ուրիշ հարիւրաւորներ:

– Անոնք, որովհետեւ պետութեան դէմ կը դաւաճանէին, աքսորեցինք:

– Առանց դատուելու սակայն, եւ ո՛չ թէ աքսորեցիք, այլ սպաննեցիք:

– Սպաննեցի՞նք մի:

– Զօհրապ եւ Վարդգէս չե՞ն մեռած:

– Մենք ի՛նչ յանցանք ունինք, տկարակազմ մարդիկ էին եղեր, ճամբու յոգնութիւններուն չեն դիմացեր, – պատասխանեց Պէտրի պէյ անամօթաբար:

– Հապա Էրզրումի եւ Սըվազի Հայերը, որոնք տեղահան ըրիք, արդարութեան գո՞րծ էր այս, – գոչեց Շաւարշ, որուն ձայնը յուզումէն կը դողար, – արդարութի՞ւն էր անմեղ տղաքը եւ կիները, հազար ու մէկ զրկանքներով, իրենց տեղերէն խլել ու լեռնէ լեռ թափառեցնել:

– Պարապ խօսքե՛ր, – գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը, – մենք Հայերը պաղ երկիրներէ հանելով տաք երկիրներ փոխադրեցինք, փոխանակ մեզի շնորհակալ ըլլալու՝ մեզ կ'ամբաստանէք, եթէ այդ տեղահանութիւնները ըրինք՝ պատճառը դո՛ւք էք:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ մեզի դէմ դաւաճանեցիք, մեր թշնամիներուն հետ միացաք:

– Մենք բացարձակապէս չէզոք մնացինք, – պատասխանեց Շաւարշ:

– Հապա Վանի դէպքե՞րը...

– Վանի դէպքերը դուք ստեղծեցիք՝ սպաննել տալով դաշնակցական պետերը:

Պէտրի պէյ պահ մը հեռացաւ եւ գնաց քովի սենեակը, ուր ինչպէս ըսինք, կը գտնուէին Հիտայէթ եւ Արթին եւ որոնք գրաղած էին տետրակները քննելու:

Րէշատ պէյ, որ հայերէն գիտէր, սկսաւ հայերէն լեզուով խօսիլ Շաւարշի հետ:

– Ինչո՞ւ այդպէս խիստ պատասխաններ կուտաս, – ըսաւ երիտասարդին, – այդ կերպով ո՛չ թէ բան մը չես շահիր, այլ ընդհակառակը՝ վիճակդ կը ծանրացնես:

– Ես ճշմարտութիւնը խօսեցայ:

– Ճշմարտութիւնը խօսիլ միշտ խոհեմութիւն չէ, ո՛չ ալ խելացութիւն: Եթէ կ'ուզես օձիքդ ազատել, բոլորովին տարբեր ընթացք մը պէտք է բռնես:

– Ի՞նչ ընթացք, .. հարցուց երիտասարդը:

– Պէտք է անկեղծութեամբ ամէն բան խոստովանիս:

– Խոստովանելու բան մը չունիմ:

– Մենք գիտենք, որ դուն դաշնակցական գործիչ մըն ես եւ այս մէկ տարուան ընթացքին, նոյնիսկ ծածկուած մնալով հանդերձ՝ քոմիթէ մը կազմած ես:

– Բացարձակապէս սուտ է, – բողոքեց Շաւարշ:

Նոյն միջոցին ներս մտաւ Պէտրի պէյ:

– Ինծի նայէ՛, – ըսաւ Շաւարշին դառնալով, – տետրակներուն մէջ այնպիսի բաներ գտանք, որոնք բաւական են քեզ կախաղան հանելու:

(Շար. 193)

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14րդ ՇԱՐՔ (Բ· ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ

HERITAGE
ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ
(գրուած՝ 1911 թ·)
Դրամա
Չորս գործողութեամբ
Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16–ին
Dimanche 7 avril à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը, Նոր Տարուան եւ Ծնունդին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ԽՂԱԳԻՆԻ հետեւեալ նուէրները· –

Ա· ՑԱՆԿ

ԵՒՐՕ

Օր· Հերմինէ Թաշճեան 25, Տիկին Ալիս Խորայէլեան 250, Տէր եւ Տիկին Ռ· Թիրաքեան 155, Տիկին Վարդուհի Շահպազեան 50, Տիկին Վարդանոյշ Գարաօղլանեան 50, Օր· Ա· Խաչատուրեան 16, Տէր եւ Տիկին Վ· Ասթի – Ֆըչըճեան 100, Տիկին Ժոզէթ Տօնիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Թուֆանեան 15, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պոյաճեան 7·62, Պր· Կարապետ Տէրվիշեան 30, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Սայրիմ 15, Պր· Ժան Տազէսեան 30, Տէր եւ Տիկին Վէնսան Խըլղաթեան 28, Պր· Վ· Սարգիսեան 61, Պր· Վարդգէս Փափազեան 40, Տիկին Մէրի Նալպանտեան 15·24, Տիկին Աղնիւ Պազգալեան 50, Պր· Եդուարդ Աճէմեան 200, Պր· Տիգրան Հեքիմեան 30, Տիկին Վարդուհի Շիրինեան 150, Տիկին Մամբրէ Սանտալճեան 30·49, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Այնալը 15·24, Տիկին Անիձա Ալեքսանեան 305, Տիկին Ալէքթ Յակոբեան 38, Տէր եւ Տիկին Ժան ար Փէրէթի 76, Տիկին Մարի Այվազեան 45·74, Տիկին Վերոնիք Վան Լով 20, Տիկին Սեւըրին Գիւլըրեան 25, Պր· Փիէռ Գոնտացեան 40, Տիկին Կիլտա Քարիմեան 10, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 40, Տիկին Մարգրիտ Ճէպէճեան 16, Օր· Մարի Դերձակեան 40, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Իշխանեան 35:

(*Շար·*)

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ *ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ *ՄԱՐՏ* 28
Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8–ին:
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթերցեաց Պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԱԲԵՂԱՅ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 16–ին:
Խաւարում ժամը 19·30–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ *ՄԱՐՏ* 29
Յիշատակ չարչարանաց խաչելութեան եւ թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ *ՄԱՐՏ* 30
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16–ին:
Ճրագալոյցի կամ Խթման պատարագ ժամ· 17–ին:
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՑ· ԳԸԼԸՃԵԱՆ

Ս· ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10–ին, Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 17–ին, Խաւարում ժամը 20–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 18–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30–ին, Խթման պատարագ ժամը 17·30–ին:

ՇԱՒԻԼ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 11–ին:
Ոտնլուայ ժամը 16–ին:
Խաւարում ժամը 19–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղում ժամը 17–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17–ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18–ին:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Պատարագ ժամը 10–ին:
Ոտնլուայ ժամը 17–ին:
Խաւարում ժամը 19·30–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16–ին:
Խթման պատարագ ժամը 17–ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (*ՄԱՐՏ* 28)
Ոտնլուայ ժամը 18–ին:
Պատարագ ժամը 19–ին:
Խաւարում ժամը 21–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17–ին:
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18–ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՎԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Յիշատակ ընթրեաց ժամը 10·30–ին: Ոտնլուայ ժամը 17–ին: Խաւարում երեկոյեան ժամը 20–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Կարգ Թաղման Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց Ս· Զատկի
Ժամերգութիւն եւ խթման պատարագ ժամը 17–ին:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ժամերգութիւն ժամը 9–ին: Ընթրեաց պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 16–ին: Կարգ Չարչարանաց ժամը 19·30–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թափօր Թաղման ժամը 17–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ժամերգութիւն ժամը 16–ին:
Ընթերցուածք ժամը 16·30–ին:
Պատարագ ժամը 17–ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 17–ին:
Կարգ խաւարման ժամը 19·30–ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը՝ 16·30–ին: Պատարագ ժամը 17·15–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ·, ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
Ոտնլուայ ժամը 18–ին:
Կը պատարագէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ ժամը 18–ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17–ին, Ճրագալոյցի պատարագ:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆՑ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ
Թաղման կարգ եւ Թափօր ժամը 17–ին:

L'HOMME A L'HISPANO
COPIE RESTAUREE

Շաբաթ, Մարտ 30, ժամը 17–ին Սինէմաթէքի մէջ,
42, Boulevard Bonne Nouvelle, Paris 10ème
Կը ներկայացուի Ժիւլիէն Տիւվիվիէի համր ֆիլմ (1929) որուն դերասանն է ԱԶՕ ՇԱԽԱԹՈՒՆԻ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30–ին

Գ Ր Ա Կ Ա Ն – Ե Ր Ա Ժ Շ Տ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու
«ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչուհի,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ· –
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Déjeuner de Pâques

Dimanche le 31 mars à 13 heures
Restaurant «**Les Diamantaires**»
60, rue La Fayette, 75009 Paris
M° Cadet
Ընտանեկան մթնոլորտ, երաժշտութիւն, համեղի անակնկալներ:
Տեղերը ապահովելու եւ յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝
01 43 76 67 37
կամ՝
01 45 93 00 25

LOURDES 2002
du 8 au 11 mai
Pèlerinage arménien de France
Départs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.
RENSEIGNEMENTS :
Eparchie : 01 40 51 11 90 — **Paris :** 01 44 59 23 50
Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**
Les inscriptions seront closes le 8 avril.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 28
JEUDI
28 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20·394 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·394

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՋԱՐԴ ՆԱՆԹԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԸ

8 ՄԵՌԵԱԼ, 30 ՎԻՐԱՒՈՐ, 14-Ը՝ ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27-ի առաւօտը դեռ կարելի չէր եղած բացատրել այն ոճրային արարքը, որ գործուած էր քանի մը ժամ առաջ, ժամը ճիշդ 1·11-ին փարիզեան հիւսիս - արեւմտեան արուարձաններէն՝ Նանթէռի քաղաքապետարանը:

Արդարեւ, այդ ժամուն է որ համայնավար քաղաքապետուհին կը յայտարարէր թէ նիստը փակուած է, երբ հանդիսականներէն մէկը կը խուժէր ընտրեալներուն վրայ եւ կը սկսէր կրակել երկու ատրճանակով: Ոմանք կը ջանային զսպել, բայց մեծ դժուարութեամբ կը յաջողէին, երբ արդէն մեծ աղէտ մը գործուած էր: Ութ մեռեալ կային, 30 վիրաւորներ, որոնց 14-ը շատ ծանր վիճակի մէջ: Մեռեալները, բոլորն ալ Թաղապետական խորհրդականներ էին, հինգը՝ համայնավար ինչպէս կը հաստատէր Ռոպէր Հիւ: Անմիջապէս տեղւոյն վրայ կը փութար Լիոնէլ Ժոսփէն եւ ժամը 7-ի շուրջ ալ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ժագ Շիրաք, մինչ մարդասպանը կը հարցաքննուէր ոստիկանատունը: Որեւէ ձեւով կարելի չէր բացատրել կատարուածը. ենթական, 30-ամեայ անձ մը, սովորութիւն ունէր ներկայ ըլլալու Թաղապետական խորհուրդի նիստերուն, բայց, ոչինչ նախատեսել կու տար նման արարք մը: Աւելորդ է ըսել թէ պարզուած պատկերը ահաւոր էր, խուճապը՝ մեծ եւ ոչ վարչապետ-թեկնածուն ոչ ալ նախագահ-թեկնածուն կրցած էին որեւէ ձեւով բացատրութիւն մը գտնել, գոհանալով ընդհանուր որակումներով, ինչպէս՝ մահացու խելագարութիւն, մտային խանգարումի տէր անձի մը գործը եւ այլն, եւ այլն: Նոյն հակազդեցութիւնը ունէր Ներքին նախարար Տանիէլ Վայան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արաբական վեհաժողովը կը բացուէր Մարտ 27-ին առանց Արաֆաթի, բայց, նաեւ առանց Եգիպտոսի նախագահին՝ Հ. Մուպարաքի: Այս վերջինին բացակայութիւնը կը բացատրուէր Եգիպտոսի ծանր վիճակով, բայց կ'ըսուէր նաեւ թէ Մուպարաք շատ դժգոհ մնացած է որ, Սաուտի Արաբիա Միջին - Արեւելքի համար ծրագիր մը պատրաստած ըլլայ առանց իրեն հետ խորհրդակցելու: Գալով Արաֆաթի, նախ ըսուեցաւ որ Շարոն արտօնութիւն չի տար որ երթայ, բայց, Արաֆաթ ալ Շարոնի վերջնական որոշումէն առաջ իսկ, յայտարարեց թէ պիտի չերթայ, նախընտրելով կայսր մը մնալ Ռամալլայի մէջ, քան՝ թագաւոր ըլլալ Պէյրութ: Իր վախն այն է, որ եթէ Պէյրութ երթայ, այլեւս չի կրնար Ռամալլա վերադառնալ: Պաղեստինեան ղեկավարութիւնը եւ Արաֆաթ որոշած են կ'ըսուի յայտարարութեան մը մէջ որ Արաֆաթ կը մնայ իր ժողովուրդին հետ, դէմ դնելու համար իսրայէլեան յարձակման: Չեն ուզեր իսրայէլեան կառավարութեան առիթ մը տալ որ արգիլէ ըլլայ Արաֆաթի վերադարձին հողամասերուն մէջ:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ, ամերիկացի բանագնացը՝ Զիննի չյաջողեցաւ հրադադարի մը շուրջ համաձայնութիւն ստեղծել կողմերու միջեւ: Միւս կողմէ, Հեպրոնի մէջ, Միջազգային Առժամեայ Ներկայութեան մաս կազմող երկու դէտեր սպաննուած են սխալմամբ: Հալհուլի մէջ է, Հեպրոնի մօտ, որ Թուրք մը եւ զուիցերացի կին մը թիրախ ծառայած են, սխալմամբ, Պաղեստինցիներու, որոնք կը հսկէին իսրայէլացի զինուորականներու երթեւեկի ճամբուն վրայ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ նոր դժբախտութիւն մը ապրած է Մարտ 26-ին, երբ երկրին հիւսիսային շրջանը ծանր երկրաշարժի մը ենթարկուած է եւ յաջորդական ժամերուն բազմաթիւ ցնցումներ ալ եղած են: Երկրաշարժը պատահած էր Քապուլի հիւսիսը, 200 քիլոմեթր հեռու մայրաքաղաքէն եւ ամբողջովին քարուքանդ ըրած էր Նահրին քաղաքը: Կարելի չէր ճշդել զոհերու թիւը, կ'ըսուէր թէ 1500-էն 4800 մեռեալ կար, ըստ ՄԱԿ-ի աղբիւրներուն, շուրջ 2000 վիրաւոր եւ անհամար անօթեւան բնակիչներ: Շարժին զօրութիւնը 6 աստիճան եղած է Ռիխթէրի բաց աստիճանաչափին վրայ կոչ եղած է համաշխարհային օգնութեան: Նախ, պէտք է մեռեալները թաղել առաջքն առնելու համար համաճարակներու, վիրաւորներով զբաղիլ, ապա՝ անօթեւան բազմութեամբ:

ԺՈՍՓԷՆԻ առողջական վիճակին մասին, անգլիական «Սընտէյ Թայմզ» թերթը բաւական աղմուկ հանած է, գրելով թէ ֆրանսական մամուլը կը ծածկէ Ժոսփէնի հիւանդութիւնը: Իրականին մէջ, գաղտնիք չէ որ Ժոսփէն վահանագեղձի (թիրոյիտ) գերաճումէ կը տառապի տարիներէ ի վեր (1987-էն) եւ գործողութեան ենթարկուած է 1994-ին: Այդ հիւանդութիւնը կրնայ բացատրել նաեւ տրամադրութեան փոփոխութիւններ, յանկարծակի բարկութիւններ եւ այլն, եւ այլն: Թեկնածուներու առողջական վիճակը միշտ նիւթ է մեկնաբաններուն եւ Շիրաքի մասին ալ նման արտայայտութիւններ եղած են, ինչ որ ըսել տուաւ Ժոսփէնի, թէ ծերացած է, մաշած է, ինչ որ բաւական սուղի նստաւ եւ կը նստի իրեն: Մեկնաբաններու նիւթ է նաեւ Ժոսփէնի մէկ ուրիշ ձախող խօսքը, երբ հեռատեսիլէն ըսաւ թէ նուազ վտանգաւոր է տունը նստած հաշիշ (ժուէն) ծխել քան խմել կառք վարելէ առաջ...: Ընտրապայքարի շրջագիծին մէջ, Թուլոն գտնուած ատեն, Մարտ 26-ին, Լը Փէն ալ, որու միշտ 58 ստորագրութիւն կը պակսի, յայտարարեց որ Շիրաք իրաւունք ունի, երբ կ'ըսէ թէ այս ընտրութեան մէջ ազգային շահն է որ խնդրոյ առարկայ է: Ազգային շահը, այսօր, հրամեշտ առնել է Շիրաքէն, Ֆրանսայի ու նաեւ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ին համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ յայտարարած են որ որոշած են 5 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը շնորհել իրաքեան ընդդիմութեան, որպէսզի ան կարենայ պատրաստել երկիրը կառավարելու կառոյցները, երբ (կամ եթէ) Ս. Հիւսէյն հեռացուի իշխանութենէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ սպաննուած է, Սիբերիոյ քարիւղով հարուստ քաղաքին՝ Սուրգուտի քաղաքապետին կցորդներէն մէկը, Մարտ 25-էն 26-ի գիշերը: Հանգստեան կոչուած զօրավարը՝ Սերգէյ Իվանով սպաննուած է, երբ ճաշարանէ մը դուրս կ'ելլէր:

ԻՏԱԼԻՈՅ երեք գլխաւոր սենտիքաները (ձախ, կաթողիկէ եւ կեդրոն) որոշեցին միացեալ ընդհանուր գործադուլ մը դնել Ապրիլ 16-ին, բողոքելու համար Պէրլուսքոնիի ընկերային քաղաքականութեան դէմ: Այս որոշումը հետեւանք է Հիւսիսի Լիկայի ղեկավարին՝ Ումպէրթօ Պոսիի մէկ յայտարարութեան ըստ որուն սենտիքաները ահաբեկչութեան դերին կը տրամադրեն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼՔԱԾ Է ՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎԸ

Հայաստանէն Փոխադրութեան եւ Հաղորդակցութեան նախարարին գլխաւորած պատուիրակութիւնը որ Պոլսոյ մէջ կը մասնակցէր միջազգային ժողովի մը (Մարտ 17 - 27), Մարտ 25-ին լքած է ժողովը ու Երեւան վերադարձած: Այդ մասին նախարարութիւնը որեւէ բացատրութիւն չէ տուած: Ժողովին կը մասնակցէին աւելի քան հարիւր երկրի պատուիրակութիւններ, օրակարգի վրայ ունենալով հեռահաղորդակցութեան զանազան հարցեր:

ԱԼ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ՈՒ Վ. ՀԱՅՈՑԵԱՆ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԱԾ

Երկուշաբթի, Մարտ 25-ի ուշ երեկոյեան, նախկին Արտաքին գործերու նախարար եւ այժմ ՀՀՇ վարչութեան նախագահ Ալեքսանդր Արզումանեան ու նախկին երեսփոխան ՀՀՇ վարչութեան անդամ Վահագն Հայոցեան ծանրօրէն խոշտանգուած են:

Պատահարին մանրամասնութիւնները դեռ ստոյգ չէին, սակայն համաձայն զանազան վկայութիւններու, անոնք ժամադրուած էին «21-րդ դար» կուսակցութեան նախագահ Դաւիթ Շահնազարեանի հետ «Կանաչ սրահ» կոչուող սրճարանը, ուր մուտքի պահուն ծագած վէճին յաջորդած է խոշտանգումը՝ սրճարանին անձնակազմին կողմէ: Ծեծողները, ապա զանոնք փոխադրած են Ներքին գործերու բաժին, ուր ոստիկանութիւնը փորձած է տուժածները ենթարկել թմրեցուցիչի քննութեան, եւ աւելի ուշ ալ Ա. Արզումանեան ու Վ. Հայոցեան փոխադրուած են Էրեբունի հիւանդանոցը:

Ներքին գործերու նախարարութիւնը յայտնած է թէ դատախազութիւնը հետաքննութիւն կը կատարէ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 26 / 27)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ

Անդրադառնալով Վ. Օսկանեանի արտայայտութեան թէ Ղարաբաղեան հարցը առանց ԼՂՀ համաձայնութեան չի կարգաւորուիր, Ազրբէջանի Արտաքին գործերու նախարարը Գուլիեւ չափազանցութեամբ ու խեղաթիւրումով ամբաստանած է զինքը: Ան ըսած է թէ վերջերս Հայերը կը քարոզեն «չինծու» այն թէզը որուն համաձայն Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք Ղարաբաղը անկախութիւն հռչակած է, ուստի Ազրբէջանի մաս չի կազմեր: Ազրբէջանցի նախարարը կրկնած է թէ Ղարաբաղը ազրբէջանական հող է եւ այդպէս ալ կը մնայ, թէեւ ներկայիս գրաւուած է: Խօսելով Փրակայի մէջ ծրագրուած յառաջիկայ բանակցութիւններուն մասին, Գուլիեւ ըսած է թէ առայժմ դժուար է գուշակել անոնց ընթացքը, բայց անոնք իրենց դերը կ'ունենան հակամարտութեան կարգաւորման մէջ:

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Զուարթնոց օդակայանին մէջ Վրաստանի երկու քաղաքացիներու մօտ գտնուած են 83 առձեռն հեռաձայններ որոնց տէրերը փորձած են առանց յայտարարելու մաքսէն անցընել: Վրաստանի հայ քաղաքացի մըն ալ թոն մը եղեւնի ճիւղ եւ մօտ 2000 ծաղիկ ջանացած է մտցնել Հայաստան, խուսափելով մաքսային հսկողութենէն:

ԿՐԱՍՆՈԴԱՐ Կ'ԱՐՏԱՔՍԷ ԱՊՕՐԻՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կրասնոդարի նահանգապետութիւնը որոշած է իր տարածքէն արտաքսել բոլոր այն եկուորները որոնք բնակութեան օրինաւոր արտօնութիւն չունին եւ որոնց համեմատութիւնը հինգէն մէկի հասած է: Որոշուած է բնակութեան արտօնութեան համար պահանջուած գումարն ալ լուրջ յաւելումի ենթարկել: Տեղական թերթ մը գրելով այս մասին, ըսած է թէ Կրասնոդար այս ընթացքով որոշած է օրինակ ծառայել երկրին միւս շրջաններուն: Հայաստանի հետ ալ անյապաղ բանակցութիւններու կը ձեռնարկուի, Հայերը հոն վերադարձնելու համար: Նահանգապետութիւնը վարձու օդանաւերով մեսխեթցի Թուրքերն ալ Տաշքենդ կը ղրկէ: Փոխ-նահանգապետը յայտնած է թէ Թուրքերը հոն յանցագործ խմբակներ ստեղծելով եւ ընիկ բնակչութիւնները դուրս մղելով զբաղած են: Տեղական իշխանութիւնները նոյն ընթացքը ցոյց կու տան Չէչէններու, Քիւրտերու, Եզդիներու, Տաճիկներու, Գնչուներու նկատմամբ, այն յստակ հետանկարով որ Կրասնոդարի մէջ ներգաղթողներու համար կեանքի պայմանները շատ ժխտական ցոյց տրուին եւ շրջանը ռուսաստանեան Կոսովոյի մը չվերածուի: Փոխ-նահանգապետը ըսած է թէ Կրեմլինի ղեկավարներն ալ համաձայն են որոշուած քաղաքականութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՒՄՐԻ. 12 ՏԱՐՈՒԱՑ ՀՈԳԵՎԱՐՔ

ԿԱՄ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ՝ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՒԱԾԻ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

«Եկ՝ արթնացրու մեռեալներին կեանքի ճիչով»:
Իրն Անտերսըն

ՏՕՆԱԿԱՆ

Տարեմուտին ի լուր Հայոց աշխարհի յայտարարուեց, որ 2003-ին կը վերանայ Աղէտի գօտի հասկացութիւնը: Դատելով «վերացման» տեմպերից՝ կարելի է աւելի հեռուն գնալ եւ նոյնպէս անլրջութեամբ յայտարարել, որ Հայաստանում երկրաշարժ չի եղել, մինչդեռ գիւմրեցիների համար կեանքը երկու չափում ունի՝ երկրաշարժից առաջ ու երկրաշարժից յետոյ: Երկրաշարժից յետոյ պատմում էին ֆրանսիացի հոգեբանների մասին, որ զրուցել էին ողջ մնացած երեխաների հետ ու գրառել Դեկտեմբերի 7-ի գիշերը նրանց տեսած երազները, որ շատ նման էին իրար. գիւմրեցի տասնեակ երեխաների երազներում Յիսուսը գրկել էր ճերմակ մը դագաղ ու լաց էր լինում: Հէնց այդ երազների լուսաբացին էլ քաղաքը ցնցուեց ու մեռաւ: Ինչպիսի՜ լալկանութիւն՝ իշխանութիւն կոչուածի համար: Բայց կարող էին չէ՞ ասել՝ քանի դեռ թէկուզ մի՛ մարդ է ապրում ժամանակաւոր կացարանում, աղէտի գօտին չի վերացել: Ի՞նչն է գնահատելի նախկին ու ներկայ իշխանութիւնների դէպքում՝ երկուսն էլ կարգին սուտ ասել չսովորեցին:

ԳՈՂԱԿԱՆ

Երկրաշարժը գիւմրեցուն բռնեցրեց այն պահին, երբ քաղաքը տեսքի էր գալիս՝ մեծ փոփոխութիւնների ու դեռեւս անհասկանալի զարթօնքի ակնկալիքով: Աշխատանք կար, շինարարութիւն էր գնում լաւ թէ վատ՝ մարդիկ ապրում էին: Յետոյ, արհաւիրքի հետեւանքներին զուգընթաց՝ յանցագործ աշխարհն ու այսպէս կոչուած իշխանութիւնները, «կենտրոնին» ընդօրինակելով, սերտաճեցին, տասնամեակների գողական ընդյատակեայ շարժումը կերպարանափոխուեց զանազան ընտրարշաւների, ու սկսուեց յետերկրաշարժեայ դանդաղ հոգեվարքը: Արանքում, ի հարկէ, ժուլիկներ էլ շահեցին (ոչ Երեւանի մետրոպոլների ու կազինոների տրամաչափով), բայց քաղաքը, որտեղ մեռաւ նաեւ վերջին գրախանութը, քաղաք դարձնողը միանգամից յայտնուեց (լաւագոյն դէպքում) կիսաքաղց վիճակում: Անկախ ես, ոնց կ'ուզես՝ ապրիր:

ԻՆՔՆԱՍՊԱՆԱԿԱՆ

Սպանութիւններով ու ինքնասպանութիւններով Գիւմրիում ոչ մէկին չես զարմացնի. երբ չորս երեխաների հայրը լուացքի պարանն առած իջնում է նկուղ ու էլ ետ չի գալիս, տնեցիներն ու հարեւանները արդէն գիտեն՝ կախուել է ու առաջին միտքն այն է, թէ որտեղից էժան դագաղ առնեն: Գիւմրիում հեղինակութիւն է ուստա Վանիկը, որի տան դրանը կաւիճով գրուած է՝ «շուկայականից շատ էժան դագաղ»: Ու զարմանալի չէ, որ ինքնասպանութիւնների թուով ահա արդէն քանի տարի է Գիւմրին Հայաստանի ոչ մի քաղաքի առաջնութիւնը չի զիջում: 2001-ին գրանցուած 63 ինքնասպանութիւններից 27-ը կատարուել է Գիւմրիում, 2000-ին գրանցուել է 47 ինքնասպանութիւն, որից 18-ը՝ Գիւմրիում, 1999-ին գրանցուած 67 ինքնասպանութիւններից 22-ը դարձեալ կատարուել է Գիւմրիում: Ինքնասպանութեան համաճարակի պատճառն արդէն երկու տարի է փորձում են գտնել միջազգային տարբեր հոգեբուժական կազմակերպութիւններ: Եւրոպացիներին ուղիղ երկու տարի պահանջուեց հասկանալու համար, որ մարդն ինքնասպան է լինում, երբ կորցնում է իր հանդէպ յարգանքը, ու երբ տղամարդը, որ ստիպուած էր իր երեխաներին շան մսով կերակրել, նախընտրել է պարանը: Մասնաւոր դէպք՝ իշխանութիւն կոչուածի համար: Յամօթ Հայ առաքելական տէրտէրների՝ քաղաքում վխտացող աղանդաւորները մարդկանց աւելի շատ են օգնում, քան մի գողական պետութիւն, որի՝ միայն 2001-ին մսխած փողերով կարելի էր 1700 շէնք կառուցել:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Աղքատութիւնը Գիւմրիում ծայրայեղ է. դա արդէն աղքատութիւն էլ չէ, այլ մի ուրիշ բան, որը դեռ անուն չունի: Դա անտէրութեան, անյուսութեան, սովի ու ցաւի մի խառնուրդ է, որին անուն դնելը թողնում ենք իշխանութիւններին: Բոլոր խանութների ու կրպակների վրայ միեւնոյն ցուցանակն է փակցուած՝ «Նիսիա չկայ», իսկ մի հացավաճառ էլ հարկ էր համարել մանրամասնել ապառիկ հաց չըտալը՝ «Նիսիա վաբշէ չկայ, եադխա չէդնիք»: Նրանցից նեղանալ պէտք չէ. թէ մտնես խանութ, վաճառողն իսկոյն դէմ կը տայ պարտքերի ցուցակը՝ շէնք առ շէնք, թաղ առ թաղ: Այստեղ բոլորը բոլորին պարտք են ու ապառիկով գոյատեւելը դարձել է պետական քաղաքականութիւն: Ժամանակին առաջին նախագահի տուած անտարբեր խորհուրդը, թէ իրարից պարտք վերցրէք ու ապրէք՝ Գիւմրիում 100 տոկոսով գերակատարւում է: Մի բան է վատ՝ էլ պարտք տուող չկայ:

Քաղաքն ապրում է նպաստից – նպաստ ընկած սպասումներով եւ թաղային քննարկումների հիմնական թեման նպաստթոշակն է, կամ էլ՝ թէ թոշակ բաժանողին վերջին անգամ որ փողոցում են տեսել: Թոշակ բաժանողն այս քաղաքի ամենակարեւոր մարդն է՝ Քոչարեանից յետոյ: Երբ լուր է տարածւում, թէ Գիւմրի է գալու երկրի նախագահը՝ գիւմրեցիներն ուրախանում են, որովհետեւ գիտեն՝ Քոչարեանի գալուց մի օր առաջ, կամ հէնց նոյն օրը, թոշակ էլ կը տան, նպաստ էլ: Ի հարկէ, մարզպետն ամէն ինչ անում է, որ թոշակն ու նպաստը բաժանեն նախագահի գալու օրը, որպէսզի մարդիկ հանպայգոր նպաստի հերթերում լինեն, ու Քոչարեանի այցն անվրդով անցնի, իսկ յատուկ նախագահի այցի համար մի քանի վարժեցրած պառաւ «վայ, բալա ջան» ասելով կը փորձեն հպուել փրկչին՝ յատուկ «Հայլուր»ի համար: Գիւմրիում աշխատատեղ չկայ. մի դէպօ է, որտեղ մի 100 մարդ է աշխատում, եւ նախկին գարեջրի գործարանը, որտեղ մի 20 բանուոր արաղ է արտադրում: Թմրած մարդիկ հօ անվնաս են: Իշխանութիւն կոչուածի համար սա արդէն մանրուք չէ: Այս 120 մարդն, ասում են, աշխատավարձ ստանում են, իսկ հարիւրաւոր ուսուցիչներ ու բժիշկներ աշխատավարձի երես վերջին անգամ տեսել են 14 ամիս առաջ: Ուրեմն, ստացւում է, որ Գիւմրին ռէալ ունի ընդամէնը 120 աշխատատեղ:

(Մնացեալը յաջորդով)
«Գրական Թերթ», Փետրուար 1

Livres reçus

L'HOMME LE PLUS TRISTE
BERDJ ZEYTOUNTSIAN

Roman traduit de l'arménien
par **Robert Der-Merguerian**
et **Renée Melidonian**

Editions Parenthèses,
Collection diasporales;
72, Cours Julien, 13006 Marseille

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵՍ ԱՌԱՆՑ ԳԻՐՔԻ ԿՐՆԱ՞Մ ԱՊՐԻԼ»

Յաճախ կը մտածեմ թէ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ, եթէ մէկը հարցնէ ինծի.

– Առանց գիրքի կրնայի՞ր ապրիլ:

Անտարակոյս առանց աչքս թարթելու պէտք է պատասխանեմ.

– Ո՛չ, ես առանց գիրքի չեմ կրնար ապրիլ:

Բայց ճի՞շդ է: Ես իսկապէս չե՞մ կրնար ապրիլ առանց գիրքի:

Ուրիշ անգամ մը կը մտածեմ թէ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ, եթէ մէկը հարցնէ ինծի.

– Առանց գրելու կրնա՞ս ապրիլ:

Պատասխանս շատ յստակ է: Աւելի քան յստակ:

– Ի՞նչ կ'ըսես: Ես առանց գրելու մէկ օր իսկ չեմ կրնար ապրիլ:

Բայց ճի՞շդ է: Ես առանց գրելու չե՞մ կրնար ապրիլ:

Ուրիշ անգամ մըն ալ կը մտածեմ թէ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ եթէ մէկը հարցնէ ինծի.

– Դուն կրնա՞ս ապրիլ առանց կարդալու:

– Դուն կրնա՞ս ապրիլ առանց գոնէ տարին անգամ մը ճամբորդելու:

– Դուն կրնա՞ս ապրիլ առանց գոնէ շաբաթը անգամ մը տեսնելու այն սիրելի բարեկամներդ որոնց հետ կը բաժնես նոյն ճաշակներն ու նախասիրութիւնները:

Օ՛, իրականութեան մէջ որքան բարդ է այս հարցումներուն պատասխանները: Չեմ ուզեր խոստովանիլ, բայց գիտեմ որ բոլոր այս հարցումներուն իրական պատասխանը դրական է: Ընդունիմ կամ ոչ, ճշմարտութիւնն այն է որ կրնամ ապրիլ առանց գիրքի, կրնամ ապրիլ առանց գրելու, կրնամ ապրիլ առանց ճամբորդելու, կրնամ նոյնիսկ ապրիլ առանց ծովու տեսարան տեսնելու, կամ առանց կեանքիս մէջ մէկ հատ իսկ ծաղիկ հոտոտելու, կրնամ մինչեւ իսկ մնալ առանց բարեկամի, առանց երաժշտական ձայնապնակի: Այս սիրելի նիւթերն ու զբաղումները, որոնք այսօր կեանքս կը լեցնեն ու ինծի անզանցառելի կը թուին, ինծի համար իրականութեան մէջ այնքան անզանցառելի չեն որքան սիրտս, արիւնս, թոքերս, ստամոքսս եւ դեռ բոլոր այն գործարաններն ու կենսական նախապայմանները որոնք զիս կ'ապրեցնեն: Եթէ ստիպուիմ կրնամ գիրքէն հրաժարիլ: Կրնամ հրաժարիլ գրելու անբացատրելի երջանկութենէն: Կարդալու անօրինակ հաճոյքէն: Եթէ զրկուիմ այս նախասիրութիւններէս, թերեւս միջոցի մը համար շատ դժբախտ կը դառնամ, բայց կը շարունակեմ ապրիլ: Եւ ժամանակի ընթացքին կը վարժուիմ անոնց բացակայութեան: Անոնց փոխարէն, թերեւս ուրիշ նախասիրութիւններ կ'որդեգրեմ: Այս կերպով, կը շարունակեմ ապրիլ: Թէեւ բոլորովին տարբեր մարդ մը կը դառնամ:

Երբ առաջին անգամ հայ գրականութեան աշխարհէն ներս մտայ, ծանօթացայ տարեց անձի մը հետ որ գրականութեան սիրահար կը թուէր: Մամուլին մէջ պարբերաբար կը հրատարակուէին անոր արձակ բանաստեղծութիւնները: Շատ չէր գրեր, բայց գրելու եզակի ձեւ մը ունէր: Կը զարմանայի որ ինչու աւելի յաճախ չէր գրեր: Իսկ ան կը պատասխանէր որ գրելը դիւրին չէ եւ գրողը իրաւունք չունի աճապարելու: Քիչ գործ պիտի տայ, բայց ընտիր գործ պիտի տայ: Այնուհանդերձ կը սիրէր գրողներու հետ ըլլալ, հետաքրքրական զրոյցներ ունէր գրականութեան մասին: Մենք ալ կը յարգէինք զինքը:

Բայց հինգ տարի վերջ այդ մարդը բոլորովին տարբեր մէկը դարձաւ: Ո՛չ միայն չէր գրեր, այլ նաեւ բոլորովին անհետացած էր գրողներու շրջանակէն: Մեր հասարակաց բարեկամները ցաւով կ'իմացնէին որ ան այլեւս գրականութեան անունն իսկ լսել չէր ուզեր: Այն ատեն մտածեցի որ խաբուեր եմ: Այս մարդուն համար գրականութիւնը սիրտ կամ արիւն չէր, սրտի կամ արեան չափ կենսական չէր: Եթէ այդպէս ըլլար, կրնա՞ր հրաժարիլ գրականութենէն:

Բայց հիմա կը խորհիմ թէ մարդոց ջախջախիչ մեծամասնութեան համար կեանքին մէջ արժէքները մնայուն եւ անփոփոխ չեն: Յիսուն, վաթսուն տարուան կեանքի մը ընթացքին սովորական մարդ մը ով գիտէ քանի՞ անգամ կրնայ փոխել պաշտամունքի իր կուռքը: Այսօր գիր ու գրականութիւն կը պաշտէ, վաղը զբօսաշրջութեան ետեւէ կը վազէ, ուրիշ օր մը կը վարակուի որսորդութեան հաճոյքէն, ուրիշ օր մըն ալ խաղամոլ կը դառնայ: Որովհետեւ այդ սովորական մարդը վերոյիշեալ զբաղումներէն որեւէ մէկը իրեն համար ապրելակերպ չէ դարձուցած: Այդ սովորական մարդը թերեւս բնաւ չէ ըսած որ չի կրնար ապրիլ եթէ սա կամ նա բանը չկարենայ ընել: Կ'ապրի: Հարց չկայ իրեն համար: Զարմանալի մարդ է: Կը բաւէ որ իր օրը լեցնէ հաճելի զբաղումով մը:

Բայց վերջին հաշուով պիտի ըսենք որ մարդը պէտք է ունենայ մասնաւոր նախասիրութիւն մը որ զինքը կեանքին պիտի կապէ: Այո՛, այդ նախասիրութիւնը իրեն համար իրականութեան մէջ այնքան կենսական պիտի ըլլայ որքան իր սիրտը, որքան իր թոքը կամ արիւնը, բայց ինք պիտի հաւատայ որ այդպէս է, պիտի հաւատայ որ իր նախասիրութիւնը իրեն համար սիրտ է, ուղեղ է, արիւն է: Եթէ գրող է, պիտի հաւատայ որ չի կրնար ապրիլ առանց գրելու: Եթէ երաժիշտ է, պիտի հաւատայ որ երաժշտութիւնն այն հացն է որ զինքը կ'ապրեցնէ: Եթէ նոյնիսկ պարզապէս գործարար մըն է, պիտի հաւատայ որ գործարարութիւնն, առեւտուրը այն բարոյական հաճոյքն է որ կ'ապրեցնէ զինքը:

Այո՛, մեր սիրտն է, մեր ուղեղն է, մեր արիւնն է որ մեզ կ'ապրեցնէ, բայց անոնք պարզապէս կ'ապրեցնեն: Մենք դեռ մենք երբ կ'ապրինք, չենք բաւարարուիր ապրելով, այլ կ'ուզենք նաեւ «երջանիկ» ապրիլ: Մեր կեանքը բանով մը լեցնել: Այն ատեն է որ մենք մեր սիրտը կամ մեր ուղեղը կը բանանք դէպի այն զբաղումը, որ կ'երջանկացնէ մեզ եւ առանց որուն, թէեւ կրնանք ապրիլ ֆիզիքապէս, բայց չենք կրնար ապրիլ երջանիկ:

Բ. Հ.

ԼՈՌԻԻ ՈՒ ՏԱՒՈՒՇԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«Երեւակայականին փառատօն»ի շրջանակին մէջ, Մարտ 19 եւ 20-ին, ներկայացուեցաւ Հայաստանի ժողովրդական երգն ու նուագը: Այդ ներկայացումին համար հրաւիրուած էին երկու շրջաններէ, Լոռիէն ու Տաւուշէն երկու խումբեր: Առաջինը Ալավերդիէն Սամուէլին ու Ժորային խումբն էր, երկրորդը՝ Բենիկին ու Զաւէնին:

Փարիզի «Աշխարհի Մշակոյթներու Տուն»ին սրահին մէջ շուրջ 1.5 ժամուան անոնց երկօրեայ յայտագիրներով հայաստանեան խնջոյքներու աշխոյժ, [illegible] մթնոլորտը փոխադրուեցաւ հոս: Դուդուկը, սրինգը, զուռնան, աքորտէոնը, դհոլը ընկերացան երկու երգիչներուն, Սամուէլին ու Բենիկին որոնք ժողովրդական, աշուղական, նաեւ հեղինակային իրենց երգերով խանդավառեցին մեծ մասով Ֆրանսացիներէ բաղկացած ունկնդիրները:

Սամուէլ Դաւթեան որ նաեւ աքորտէոն կը նուագէր, իրեն ընկերակից ունէր Ժորա Ղարիբեան (դուդուկ) ու Մհեր Դաւթեանը (դհոլ): Ինքնուս երգիչ մըն է ան որ կերպով մը կը շարունակէ աշուղներու աւանդութիւնը: Ժորա Ղարիբեանի հետ աւելի քան 30 տարուան միասնութիւնը հրամցուած երաժշտութեան տուած է որոշ մշակումի մը կնիքը, քանի որ Ժ. Ղարիբեան շնչաւոր նուագարաններու յայտնի վարպետ է ու երաժշտական պատրաստութեան տէր:

Յայտագրին Բ. մասին մէջ երգին հետ տիրապետող նուագարանը եղաւ զուռնան: Այդ մարզին մէջ, յանձին Բենիկ Արովեանի, նուագածուն գերազանցեց երգիչը: Իրեն հետ Զաւէն Աղիբեկեանէ (դուդուկ, սրինգ, զուռնայ), Կամօ Նազարեանէ (զուռնայ, դուդուկ) եւ Ալբերտ Յարութիւնեանէ (դհոլ) կազմուած խումբին մէջ ուշագրաւ ներկայութիւն էր Զ. Աղիբեկեան: Իրենց յայտագիրը ժողովրդական երգերու հետ տեղ տուած էր Սայաթ Նովային, ապա Բենիկի աշուղական երգերուն:

Մեծամեծ յաւակնութիւններ մէկ

ՌԱԺԱԿ ՕՀԱՆԵԱՆ

Ռաժակ Օհանեան ծնած է Լիոն 1933ին։ Ցեղասպանութենէն վերապրած եւ Տէսին հաստատուած Կարօ եւ Թէոլիաթէ ընտանիքին ծոցը։ 1953էն 1956 աշխատած է Լիոն «Թեքնիք-Ֆոթօ» խանութի աշխատանոցը այդ շրջանին, 1954ին կը հանդիպի Ռոժէ Փլանշոնի եւ կը սկսի թատերական իր առաջին լուսանկարներուն։ Յաջորդող տարիներուն, ճամբորդութիւններ, ցուցահանդէսներ կը ճոխացնեն իր կեանքը։ Կը նկարէ մամուլին համար եւ դիմանկարիչի իր գործունէութիւնը կ՚ընդլայնէ գիրի եւ գեղարուեստի մարդոց մօտ՝ Ռընէ Լայպովից, Օրսըն Ուելս, Ռուբէն Մամուլեան եւ այլն, եւ այլն։

Քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր, Օհանեան աւելի քան 40 ցուցահանդէսներ ունեցած է, բայց, վերջինը՝ Շալոն-սիւր-Սոնի Նիէփս թանգարանին (*) իր տեսակին մէջ առաջինն է։ Կը համախմբէ աւելի քան 100 նկարներ, զանազան նիւթեր շօշափող իր երկար ճամբուն վրայ։

(*) Rajak Ohanian 2001,
1954 sur la route,
musée Nièpce;
28, quai des Messageries,
71100 Chalon-sur-Saône;
du 16 mars au 26 mai.

գրած, իրենց ժողովրդական արուեստագէտի պարզութեամբ ներկայացող խմբեր էին երկուքն ալ։ Ուրախալի երեւոյթ էր որ այդքանով յաջողեր էին գրաւել ու հանել Փարիզի երաժշտասէր հասարակութեան։ Այդ յաջողութեամբ կը տրուէր Հայաստանի իրականութենէն արեւմուտքին նուազ ծանօթ հատուած մըն ալ. շատ մը ուրիշներէ աւելի հարազատ, հողին ու մարդուն աւելի մօտիկ ու առով՝ դիւրութեամբ գրաւող ու խանդավառող։

Ընտածին փաստը այն էր որ երկու խումբին ալ սալիկները որոնք ելքին վաճառքի դրուած էին, ամբողջութեամբ սպառեցան։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

«Ս. ԳՐԻԳՈՐ» ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 3ին, տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ «Ս. Գրիգոր սենեկային նուագախումբ»ին ամսական հերթական երեկոյթը։ 12 հոգինոց լարային խումբը մեկնաբանած է Պախի եւ Վիվալտիի գործերու կողքին Հ. Արսէն Այտընեանի «Պատարագ»էն երկու հատուածներ, ինչպէս նաեւ Կոմիտասի «Սուրբ Սուրբ»ը եւ Կոմիտաս-Ասլամազեանի «Մանրանուագներ»էն չորս կտորներ։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Թրէժըր Այլընտ» սրահին մէջ, Մարտ 2ին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած տարեկան ձեռնարկը։ Յայտագիրը վարած է Ռուքան Մաքասճեան։ Խօսք առնելով ծերակուտական Պարպարա Պաքսըր նշած է թէ Թուրք լոպպիի անդամներ կ՚առաջարկեն իրեն գործել ի նպաստ իրենց, սակայն ինք կը պատասխանէ ըսելով որ եթէ պատմութիւնը չընդունինք, դատապարտուած ենք զայն կրկնելու։ Երկրորդ խօսք առնողը՝ «Գալիֆորնիա գուրիըր» թերթի խմբագիր՝ Յարութ Սասունեան, անդրադարձած է իբրեւ ժողովրդավար երկրի մը քաղաքացիներ՝ ամերիկահայութեան իրաւունքներուն եւ պարտաւորութիւններուն։ Գնահատանքի արժանացած են Հայ Դատի գծով աշխատանք տանող չորս անձնաւորութիւններ։

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Մարտ 7ի առաւօտեան ժամը 10-12, Լոս-Անճըլըսի Իսրայէլեան հիւպատոսարանին առջեւ տեղի ունեցած է բողոքի ցոյց մը, մասնակցութեամբ շուրջ 300 Հայերու։ Անհատական կազմակերպութեամբ ցոյցը բողոքի արտայայտութիւնն էր Իսրայէլի Հայաստանի դեսպան Տիկին Ռիվքա Գոհէնի հայկական ցեղասպանութեան գծով կատարած յայտարարութեան դէմ։ Ցուցարարներ Իսրայէլը դատապարտող ցուցատախտակներով եւ «Ամօթ Իսրայէլին» բացագանչութիւններով տողանցած են հիւպատոսարանին առջեւ եւ հուսկ՝ յուշագիր մը յանձնուած է հիւպատոսութեան։

«ՆՈՐ ՕՐ»Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔԸ

Փասատինայի «Պէշկէօթիւրեան» սրահին մէջ, Մարտ 9ին, տեղի ունեցած է «Նոր Օր» շաբաթաթերթի բարեկամներու կազմակերպած խրախճանքը, ի նպաստ թերթին բարգաւաճման։ Ներկայ եղած են 200 հոգի։ Յանուն կազմակերպիչ յանձնախումբին խօսք առնելով տոքթոր Գէորգ Քէշիշեան, անդրադարձած է Ռ.Ա.Կ.ի 80-ամեայ պաշտօնաթերթին առաքելութեան։ Հանդիսութիւնը վարած է Լօրա Գույումճեան։ Գնահատանքի խօսքերով հանդէս եկած են Ռ.Ա.Կ.ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. վարչութեան ատենապետ Փանիկ Քէշիշեան, Ենովք Պալըկեան եւ Հերմինէ Ճանոյեան։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանացած է թերթին խմբագիրը՝ Վաչէ Սեմերճեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հանգանակուած է մօտ 15 հազար տոլար, ի նպաստ թերթին։

«ՏԷՓԻ ՓՐՈՏՈՒԷՅ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի թատերասրահին մէջ, Մարտ 10ին, տեղի ունեցած է Նիլ Սայմընի «Դէպի Պրոտուէյ» երկու արարնոց թատերախաղին ներկայացումը, «Արտաւազդ» թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Գրիգոր Սաթամեանի. գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Գրիգոր Սաթամեան, Վաղուհի Գոճայեան եւ Միրէյ Գալֆայեան։ Ներկայացումէն ետք, յարակից «Պոյաճեան» սրահին մէջ նշուած է Գրիգոր Սաթամեանի թատերական 40-ամեայ վաստակին յոբելեանը։ «Արտաւազդ» թատերախումբի վարչութեան ատենապետ Սամուէլ Իլանճեան խօսք առնելով դրուատած է յոբելեարին արժանիքները եւ թատերական կեանքի մէջ անոր 40-ամեայ վաստակը։ Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Գրիգոր Սաթամեան։

ԼՐԱՏՈՒ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻՉԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ծանօթ է, որ ֆութպոլի յաջող խումբի մը կազմութեան համար անվիճելի գործօն է զայն կազմող խաղացողներուն որակը, բայց նաեւ ու մանաւանդ զանոնք պատրաստող ու ղեկավարող մարզիչին դերը։

Վերջերս ֆութպոլի եւրոպական շրջանակներուն մէջ յաճախ յիշուող անուն մը դարձաւ Սերճիօ Մարգարեան։ Ան ուրուկուէյհայ այն մարզիչն է որ յաջողեցաւ իր պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Եւրոպայի ախոյեաններու լիկայի քառորդ աւարտականներուն հասցնել Յունաստանի Փանաթինայքոսը, որուն գլուխը անցաւ այս տարի։

Սակայն Ս. Մարգարեան Հարաւային Ամերիկայի մէջ ծանօթ անուն մը եղած է արդէն, քանի որ նախքան Փանաթինայքոսի ղեկը ստանձնելը, ան մարզած է Փարակուէյի ազգային խումբը ու զայն հասցուցած մինչեւ Համաշխարհային Բաժակի աւարտականներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Գորէայի եւ Ճափոնի մէջ։

Livres reçus

EN VERS SUR VOYAGES
ENDROITS SUR IMAGES

ANNIE KAPIKIAN

Edition des Ecrivains,
Paris, 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

ՆՈՐ ՀԱՒԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

– Այդ տետրակները, արդէն ըսի, ինծի չեն պատկանիր, իմ վրայէս չեն գտնուած, հետեւաբար անոնց պարունակութիւնը ինծի համար որեւէ նշանակութիւն չունի։

– Եթէ քեզի համար չունի, մեզի համար մեծ նշանակութիւն ունի։

– Այդ չեմ գիտեր։

– Հիմա կ՚ուզե՞ս, որ քեզի անկեղծ խօսք մը ընեմ, – ըսաւ ոստիկանութեան տնօրէնը, – քեզ կրնամ քսանըչորս ժամը չանցած՝ փոխանակ կախաղան հանելու, ազատ արձակել։

– Շատ շնորհակալ կ՚ըլլամ, – պատասխանեց երիտասարդը։

– Ո՛չ թէ միայն քեզի ազատ կը ձգեմ, – շարունակեց Պէտրի պէյ, – այլ մինչեւ սահմանագլուխ կը ղրկեմ, ուր որ կ՚ուզես, Պուլկարիա կամ Ռումանիա։

– Ատոր ալ շնորհակալ եմ։

– Միայն թէ մէկ պայմանով։

– Ի՞նչ պայման, – հարցուց Շաւարշ։

– Հոս գտնուող բոլոր դաշնակցականներուն անունները պիտի ըսես մեզի եւ միեւնոյն ատեն իրենց հասցէներն ալ պիտի տաս։

– Բայց դուք հոս դաշնակցական չթողուցիք արդէն, ամէնքն ալ աքսորեցիք։

– Ես իմ ըսածս գիտեմ, քեզի 24 ժամ կուտամ, որպէսզի մտածես եւ ինծի պատասխան տաս։

Եւ Պէտրի պէյ կրկին գնաց քովի սենեակը։

– Տեսէ՛ք, ինչ լաւ տրամադրութիւններ ունի Պէտրի պէյը քեզի հանդէպ, – ըսաւ Բէշատ պէյ, – պէտք է, որ օգտուիս անկէ, հակառակ պարագային վիճակդ շատ ծանր է։

– Իմ ամբողջ ընկերներս արդէն մեռցուցիք, զիս ալ կրնաք մեռցնել, – գոչեց Շաւարշ, – կեանքը ինծի համար նշանակութիւն չունի։

– Այդ խօսքերը պարապ խօսքեր են, դուն եթէ խելացի մէկը ըլլաս, իսկոյն գոհացում կուտաս Պէտրի պէյին եւ օձիքդ կ՚ազատես, փոխանակ ինքզինքդ անտանելի չարչարանքներու ենթարկելու։

– Ես ամէն բան յանձն առած եմ։

– Եթէ քու կամքովդ խօսիլ չուզես, պիտի ստիպուին բռնի խօսեցնել ձեզի։

– Ինչպէ՞ս կարելի է մարդ մը բռնի խօսեցնել։

– Ատոր միջոցը գիտենք մենք։

– Ես այդպիսի միջոց մը չեմ կրնար երեւակայել։

Բէշատ պէյէն ետքը Ալի Ռիզա փորձեց համոզել երիտասարդը, բայց ան անդրդուելի մնաց։

Պէտրի պէյ կրկին վերադարձաւ սենեակ։

– Հարցումներուս ճիշդ պատասխան պիտի տա՞ս, – գոչեց՝ երիտասարդին դառնալով։

– Եթէ գիտցած բաներս հարցնէք, ճիշդ կը պատասխանեմ, – ըսաւ Շաւարշ։

– Այո, քու շատ լաւ գիտցած բաներդ պիտի հարցնեմ։

– Ուրեմն պատրաստ եմ պատասխանելու։

– Ո՞վ է Գիսակը։

– Գիսակ անունով մարդ չեմ ճանչնար, – պատասխանեց Շաւարշ։

– Կը ճանչնաս, քանի որ իր անունը կայ տետրակներուդ մէջ, – գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը բարկաճայթ շեշտով մը։

– Այդ տետրակները իմս չեն, արդէն քանի մը անգամ յայտարարեցի։

Պէտրի պէյ, որ ձեռնոցներ կը կրէր, կատաղի շարժումով մը ձեռնոցները քաշեց հանեց, սեղանին վրայ նետեց եւ աթոռ մը առնելով՝ իջեցուց ձեռքերը կապուած երիտասարդին գլխուն։

Յետոյ, ա՛լ աւելի կատղած, սկսաւ ապտակել զայն։

– Քու ըրածդ վատութիւն է, – կը պոռար, – եթէ ճշմարիտ յեղափոխական մըն ես, քաջութեամբ ճշմարտութիւնը խոստովանէ, ինչո՞ւ համար ամէն բան կ՚ուրանաս։

– Ձեր ըրածն է բուն վատութիւնը, – ըսաւ Շաւարշ հանդարտութեամբ, – ձեռքերը կապուած մարդու մը վրայ յարձակիլ։

Ոստիկանութեան տնօրէնը կարծես յանկարծ ինքն ալ ամօթի զգացում մը ունեցաւ եւ առանց պատասխանելու երիտասարդին խօսքերուն, հեռացաւ ու գնաց այն սենեակը, ուր կը գտնուէին Հիտայէթ եւ Արթին։

Բէշատ պէյ դարձաւ Շաւարշին եւ ըսաւ.

– Իրաւունք ունիս, Պէտրի պէյին ըրածը չէր վայլեր, ձեռքերը քէլէփճէով մէկու մը վրայ յարձակիլ, բայց դուն ալ քու ուրացումներովդ կը բարկացնես կոր դիմացիններդ, եթէ շէնք-շնորհք մեր հարցումներուն պատասխանես, բոլորովին տարբեր վարմունք մը կ՚ունենանք քեզի հանդէպ։

– Ես գիտցած բաներուս մասին միայն կրնամ պատասխան տալ։

– Մենք գիտենք, թէ ամէն բան գիտես, քանի որ տետրակներուն մէջ Գիսակի անունը կայ, ապահովաբար Գիսակը կը ճանչնաս։

– Նորէն կը կրկնեմ, որ այդ տետրակները ինծի չեն պատկանիր։

– Ահաւասիկ ինքնապաշտպանութեան շատ սխալ կերպ մը, – ըսաւ Բէշատ պէյ, – մենք բացորոշապէս գիտենք, թէ տետրակները քեզի կը պատկանին։

– Ո՛չ, իմ վրայէս գտնուած չեն։

– Ատիկա նշանակութիւն չունի, իրաւ է, որ տետրակները քու վրայէդ չեն գտնուած, բայց գիտենք, թէ ինչու համար։

– Ի՞նչ է ձեր գիտցածը։

– Այդ տետրակները, որոնք հետդ արտասահման պիտի տանէիր, նախ տունէն մեկնած միջոցիդ տուած ես օրիորդի մը, որ քեզի պիտի ընկերանար հեռուէն, եւ երբ պուլկարական շոգենաւը մտնէիր, տետրակները քեզի պիտի յանձնէր, բայց յետոյ տարբեր կարգադրութիւն մը ըրիք։ Տետրակները առիր ու յանձնեցիր քեզի ընկերացող Վլատիմիր Տիմիթրոֆի, որու վրայէն գտանք այդ թուղթերը, Տիմիթրոֆ ամէն բան խոստովանեցաւ, հետեւաբար քու ուրանալդ բոլորովին անօգուտ է։

– Տիմիթրոֆ սուտ խօսած է ձեզի։

– Ի՞նչ պէտք ունի ստելու։

– Կ՚երեւայ, որ այս կերպով ուզեց ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանել։

– Տիմիթրոֆ մեր մարդը չէ, ընդհակառակը, մեզի դէմ կը գործէ, քանի որ ձեզի նման վտանգաւոր յեղափոխականները փախցնելու կ՚աշխատի։

– Կ՚երեւայ, որ կ՚ուզէք իմ քթիս խնդալ ձեր այդ խօսքերովը։

– Ինչո՞ւ համար։

– Ես հիմա հասկցած եմ, որ Տիմիթրոֆ պարզապէս ձեր մէկ լրտեսն է։

(Շար. 194)

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
յանձնախումբը
« Լ Ո Ւ Ս Ա Ւ Ո Ր Չ Ի Լ Ս Ա Ր Ա Ն »
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

**ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ
ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ**

ներածական չարքի Չ․ հանդիպման
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ․ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ-ի
ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

**ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ**

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30-ին

Գ Ր Ա Կ Ա Ն - Ե Ր Ա Ժ Շ Տ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

**Ս. Գրիգոր Նարեկացու
«ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»**

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,

Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի
դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ․ –
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17-ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18-ին։
ԿԻՐԱԿԻ․ – ժամը 11-ին պատարագ։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ․ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11-ին։

**14e CYCLE DE LECTURES
MISES EN ESPACES
D'ŒUVRES DE
DRAMATURGES
ARMENIENS**
Direction: ARBY OVANESSIAN

**ՀԱՅ
ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ
14-ՐԴ ՇԱՐՔ (Բ· ՇՐՋԱՆ)**

Կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ
ԹԱՏՐՈՆԻ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ
■ HERITAGE
ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ
(գրուած՝ 1911 թ․)
Դրամա
Զորս գործողութեամբ
Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16-ին
Dimanche 7 avril à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ
ԵՒ ԶԱՏԿՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏ 30
Ճրագալոյց Սուրբ Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16-ին։
Ճրագալոյցի կամ Խթման պատարագ ժամը 17-ին։
Կը պատարագէ՝
ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ․ ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31, ԶԱՏԻԿ
Յարութիւն
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·15-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ․ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Ի նկատառութիւն
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 1, Բ․ ՕՐ ԶԱՏԿԻ
Յիշատակ Մեռելոց
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ․ ՎՐԴ․ ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 16·30-ին, Խթման պատարագ ժամը 17·30-ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ ժամը 10-ին, որու աւարտին հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17-ին։
Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18-ին։

ԿԻՐԱԿԻ․ – Պատարագ ժամը 10-ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – Մեռելոց, պատարագ ժամ 10-ին, հոգեհանգիստ ժամը 12-ին։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՕՍԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք ժամը 16-ին։
Խթման պատարագ ժամը 17-ին։

ԿԻՐԱԿԻ․ – ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին, պատարագ ժամը 10·30-ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – Մեռելոց, պատարագ ժամը 10-ին, որու աւարտին Հոգեհանգիստ։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց Ս․ Զատկի
ժամերգութիւն եւ խթման պատարագ ժամը 17-ին։

ԿԻՐԱԿԻ․ – ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին, պատարագ ժամը 11-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա․ ՔՀՆՅ․ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որմէ յետոյ Հոգեհանգիստ կը կատարուի։ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։
Յ․Գ․ –

Ճրագալոյցի, Ս․ Զատկի եւ Մեռելոցի օրուան երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկեղեցւոյ Աղջկանց երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պր․ ԶԱՐԵՀ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
ժամերգութիւն ժամը 16-ին։
Ընթերցուածք ժամը 16·30-ին։
Պատարագ ժամը 17-ին։
Կը պատարագէ՝
ԽՍԱՀԱԿ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ․ – ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, պատարագ ժամը 10-ին։
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ՝ Պր․ Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – Մեռելոց։
ժամը 10-ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ։
Կը պատարագէ՝
ԽՍԱՀԱԿ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ճրագալոյց
Ընթերցուածք Մարգարէից ժամը 16·30-ին։ Պատարագ ժամը 17·15-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ․ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ․ – Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9·45-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Մասնակցութեամբ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երամեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – ՄԵՌԵԼՈՑ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9-ին, պատարագ ժամը 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ․ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ
Ընթերցուածք ժամը 17-ին, ճրագալոյցի պատարագ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՏԷՏԷԵԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ․ – Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ․ – ՄԵՌԵԼՈՑ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՏԷՏԷԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց։

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
(1988 à 1995)

**du mercredi 3 au mercredi 24 juillet
à Ancelle (Heutes Alpes) dans un nouveau cadre**

SEJOUR ADOS
séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1985 à 1987)

du samedi 27 juillet au samedi 10 août

Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...

**La Colonie de l'UGAB cherche des Animateurs
pour juillet — BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo**

**Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Alboni, 75016 PARIS
☎ 01 45 20 03 18 — 06 76 48 58 73**

INFORMATIONS ARTISTIQUES

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

le 5 avril à 20 heures 15
CONCERT
«INSPIRATIONS ESPAGNOLES ET ARMENIENNES»
Félix Simonian (Violoncelle)
&
Luciné Simonian (Piano)
Cité Internationale des Arts
18, rue de l'Hôtel de Ville, 75004 Paris
M° Pont Marie ou Saint-Paul
Tarif: 17 euros, Tarif réduit: 13 euros
Vente des billets sur place 30 min. avant le début du concert.

ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏ 29
VENDREDI 29 MARS 2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.395 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·395

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ
20 ՄԵՌԵԱԼ, 130 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Զորեքշաբթի, Մարտ 27-ի իրիկունը, այսինքն հրէական Զատիկի նախօրեակին, պաղեստինցի քամիքազ մը յաջողած է մտնել Նեթանիայի (Թել-Ավիվի հիւսիսը) մէկ մեծ պանդոկը՝ Փարք հոթէլ, հասնիլ ճաշարանին մուտքը եւ հոն պայթեցնել իր կրած պայթուցիկները: Ճաշարանը կը վերածուի պատերազմական դաշտի, ամէն ինչ քարուքանդ է, մեռեալներ, վիրաւորներ եւ խուճապ ու կատաղութիւն: Արարքին տէր եղած է իսլամական Համասը, Արաֆաթ դատապարտած է, Շարոն ըսած է որ պատասխանատուն Պաղեստինեան իշխանութիւնն է եւ հարկ եղած պատասխանը կը ստանայ: Նման մթնոլորտի մը մէջ, ինչպէ՞ս Համասի քամիքազը կրցած է սպրդիլ մինչեւ ճաշարանը, խաբելով ապահովութեան պահակները, որոնք մուտքին կը հսկէին, բաւական անհասկնալի է: 2001 Փետրուարէն ի վեր, Իսրայէլի դէմ գործուած 10-րդ ոճրափորձն է եւ ամէնէն մահացուն, քանի վիրաւորներու մէջ կան շատեր, որոնք ծանր վիճակի մէջ են:

Այս արարքը կը գործուէր այն օրը, երբ Պէյրութի մէջ բացուած էր արաբական 25-րդ վեհաժողովը, բաւական ծանր պայմաններու մէջ: Կը բացակայէին Արաֆաթ, Մուպարաք եւ Յորդանանի թագաւորը՝ Ապտալլահ: Նիստի ընթացքին, այն պահուն, երբ արբանեակի միջոցաւ պիտի սփռուէր Արաֆաթի ելոյթը, Լիբանանի նախագահը՝ Էմիլ Լահուտ կ'արգիլէր սփռումը եւ պաղեստինեան պատուիրակութիւնը կը ձգէր կ'երթար, մինչ Լիբանանի Մշակոյթի նախարարը Ղասան Սալամէ կը փորձէր պաշտօնական բացատրութիւն մը տալ, ըսելով թէ այդ որոշումը տրուած էր արարողակարգի պատճառով, ինչ որ ոչ ոք համոզած է: Պաղեստինեան պատուիրակութիւնը որոշած էր վերադառնալ յաջորդ օրը եւ Մարտ 28-ին, ժողովին կը մասնակցէր: Գալով Արաֆաթի ճառին, կը սփռուէր արաբական հեռատեսիլի կայաններէն:

Նիստին գլխաւոր օրակարգն էր Սաուտի Արաբիոյ գահաժառանգ իշխանին ելոյթը: Ան պարզած է խաղաղութեան իր ծրագիրը եւ պահանջած արաբ ղեկավարներէն որ վաւերացնեն հաւաքաբար, նախքան զայն ներկայացնելը Ապահովութեան Խորհուրդին: Խօսքն ուղղելով Իսրայէլացիներուն, ան առաջարկած է. - «Բնականոն յարաբերութիւններ եւ ապահովութիւն» եւ ասոնց փոխարէն, Իսրայէլ կը քաշուի արաբական գրաւեալ բոլոր հողամասերէն, կը ճանչցուի Պաղեստինեան Պետութիւն մը արեւելեան Երուսաղէմն ունենալով որպէս մայրաքաղաք եւ գաղթականները կը վերադառնան: Ինչպէս կը տեսնուի Ապտալլահ իշխանը նկատի առած է Դամասկոսի եւ Պէյրութի առարկութիւնները եւ բարեփոխումներ ըրած նախնական ծրագրին մէջ: Օրինակ, «յարաբերութեանց ամբողջական բնականոնացում» փոխարինած է «բնականոն յարաբերութիւններ»ով»

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ յոյս կայ որ լուծում մը գտնուի ստեղծուած ծանր վիճակին, ոչ Պէյրութի մէջ, ոչ ալ տեղւոյն վրայ, ուր ամերիկացի բանագնացը մեծ ակնկալութիւններ չունի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 27 / 28)

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԱՐԿԱԾԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Մարտ 27-ի առաւօտուն Արովեան պուրակին մէջ թիւ 24 հանրակառքը արգելակներու խանգարումի հետեւանքով բախած է ճամբորդական կառքի մը: Երկու վարորդները եւ ութ ճամբորդ վիրաւորուած են, հիւանդանոց փոխադրուած: Խանգարուած արգելակով հանրակառքը նախապէս ալ բախած է երկու ինքնաշարժի որոնց մէջ մարդ չէ գտնուած:

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՓՈՂՈՑ

Երեւանի կեդրոնական մասի նախկին Ալավերդեան փողոցը որ Հանրապետական փողոցին մէկ մասը կը կազմէր, Մարտ 27-ին կոչուած է թատրոնի ու շարժանկարի ծանօթ ու սիրուած դէմք՝ Մհեր Մկրտչեանի անունով: Անուանակոչութեան հանդէսին մասնակցած են Երեւանի քաղաքապետը Ռ. Նազարեան, Թատերական գործիչներու Միութեան նախագահ Ե. Ղազանչեան, Սունդուկեան Թատրոնի գեղարուեստական ղեկավար Վ. Շահվերդեան, արուեստագէտներ, հանրութեան ներկայացուցիչներ: Մ. Մկրտչեանի 70-ամեակի օրը որ Թատրոնի օրն էր նաեւ, Սունդուկեան Թատրոնը արուեստագէտին նուիրուած երեկոյթ մը կազմակերպած է:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE COURRIER INTERNATIONAL»

(28 mars/3 avril)

NEGATION
Génocide arménien...

Շաբաթաթերթը, որու մասնագիտութիւնն է թարգմանաբար հրատարակել միջազգային մամուլի այժմէական յօդուածները, բոլորովին անտեղի եւ բաւական յապաղած յիշեցում մը հրատարակած է վերոնշեալ խորագրով:

Արդարեւ, երկու էջեր կան նուիրուած Մերձաւոր – Արեւելքի քրիստոնեաներուն սա ընդհանուր խորագրին տակ՝ «Un monde qui disparaît», ակնարկելով Եգիպտոսի ղպտիներուն, Լիբանանի մարոնիներուն եւ Պաղեստինի ու Իրաքի քրիստոնեաներու մեկնումին եւ ուր յանկարծ, չես գիտեր ինչու տեղ գտած է Հայոց ցեղասպանութեան ուրացումը: Հոն կը յիշուին Շ. Փերէսի յայտարարութիւնը Թըրքիշ Տէյլի Նիւզի, երբ Թուրքիա կ'այցելէր (բաւական հին պատմութիւն) եւ քիչ մը աւելի թարմ, Իսրայէլի դեսպանուհի տիկին Գոհէնի խօսքեր: Ի՞նչ կապ այդ էջերու յօդուածներուն հետ, յստակ չէ: Կը մնայ յիշել որ նոյն թերթը անցեալին (1998 Յունուար) ալ տեղ տուած էր նման ուրացումներու, ինչ որ պատճառ եղած էր Իվ Թեռնոնի Ա. Ալլէրի ուղղուած «Բաց նամակ»ին, «Յառաջ»ի մէջ:

UN MUSEE DE LA MEMOIRE ARMENIENNE

Նոյն թիւին մէջ, շաբաթաթերթը կ'արձագանգէ Պէյրութի Տէյլի Սթարի մէկ գրութեան, նուիրուած հայկական յիշողութեան թանգարանի մը, Լիբանան: Յօդուածը կը վերաբերի Կիլիկիա Թանգարանին եւ լայն մանրամասնութիւններ կու տայ, կ'արձագանգէ Եփրեմ Արք. Թապագեանի խօսքին. - «Թանգարանը խորհրդանիշ մըն է գոյութեան մը վերապրումին ուխտի մը ընդմէջէն: Ամէն մէկ առարկայ այդ ժամանակներու մէկ վկան է, ամբողջ անցեալի մը»:

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի Մարտի վերջին շաբաթը հարկ է անցնիլ ամրան ժամուն: Մարտ 30-էն 31 լուսնալիք գիշերը (Շաբաթէն Կիրակի) ժամացոյցները պէտք է մէկ ժամ առաջ տանիլ:

ՆԱՆԹԷԶԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ ԶԷՆՔ ԿՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԷՐ

Նանթէզի քաղաքապետարանին ողբերգութենէն ետք, հարցումները շատ են եւ մանաւանդ մէկ մեծ հարցական կայ, ինչո՞ւ Ռիշար Տիւրն զէնք կրելու արտօնութիւն ունէր եւ շատ օրինաւոր պայմաններու մէջ է, որ երեք ատրճանակ ունէր:

Ծանօթ է որ, քաղաքապետարանի ջարդին հետեւանքով, 8 մեռեալ կայ (4 կին, 4 այր) եւ 14 ծանր վիրաւորներ: Մարդասպանը՝ Ռիշար Տիւրն, 33 տարեկան, ածգումով սոլէն, անծանօթ մը չէր շրջանին մէջ: Տարիներու երկայնքին ան դիզած է իր դառնութիւնները, զանոնք ամփոփելով տունը ձգած 13 էջնոց նամակի մը մէջ: 19 տարեկանէն իսկ, սկըսած է հանդարտեցուցիչ դեղեր առնել, 1992-ին փորձած է անձնասպան ըլլալ, աշխատած է դպրոցի մէջ որպէս հսկիչ, մաս կը կազմէր Նանթէզի Մարդկային Իրաւանց մասնաճիւղին: Նամակին մէջ, կը բացատրէ որ ուզած է դրագէտ, դերասան ըլլալ, չէ յաջողած, ուզած է քաղաքական ասպարէզ մտնել, չէ կրցած, ուրեմն ուզած է վերջ տալ իր կեանքին, բայց, նախքան այդ ուզած է «գոյութիւն ունենալ» եւ ուրեմն ուրիշներ սպաննած է: Մեծաքանակ դեղահատ կը գործածէ (Փրոզաք եւ այլն, եւ այլն), վարպետ կրակող է, վկայեալ է: Անցեալին գործ ունեցած է յիմարաբոյժերու հետ, սպառնացած է իր մէկ բժիշկին եւ իսկապէս անհասկնալի է որ նման անձ մը զէնք կրելու արտօնութիւն ունենայ: Ներկայիս, մինչ կը շարունակուի իր հարցաքննութիւնը, կը «վերլուծուի» իր անձնաւորութիւնը եւ արդէն փակ կը գտնուին եթէ ոչ արդարացուցիչ, գոնէ լուսաբանող պարագաներ: Գործադուրկ է, կեանքին մէջ ձախողած է եւ պատասխանատու կը նկատէ ընկերութիւնը, գլխաւորաբար Նանթէզի Թաղապետական խորհուրդը:

Յուզումը մեծ է, անշուշտ, քայքայուած ընտանիքներ, անմեղ զոհեր: Քաղաքական դէմքեր, Մարտ 27-ի ամբողջ օրը տողանցեցին Նանթէզի քաղաքապետարանը, որու դրօշակը կէս պարզուած է: Կը մնայ նախագահական թեկնածուներուն նուազագոյն պատշաճութիւնները յարգել ու նման ողբերգութիւն մը չշահագործել ընտրապայքարի նպատակով:

Հարկ է նաեւ ամէն ինչ չփորձել բացատրել հոգեբանական վերլուծումներով, ինչ որ մեծերը յաճախ կ'ընեն: Աւելի կը խօսուի մարդասպանին մասին քան՝ զոհերուն: Եւ ափսոս, հակառակ անոր որ հաստատուած է որ մարդասպանը ամէն ինչ պատրաստած էր, ոճիրը կանխամտածուած էր: Եւ երբ կ'ըսէ թէ մեռնելէ առաջ, ուզած է «գոյութիւն ունենալ», չի սխալիր, յաջողած է: Իր հսկայ նկարը կը գրաւէ «Ֆիկառօ»յի առաջին էջը (Մարտ 28) եւ «Լիպերասիոն», նոյն օրը, կը խորագրէ. - La vie d'échecs d'un solitaire, այն տպաւորութիւնը թողլով որ մարդու մը ձախողած կեանքը եւ առանձնութիւնը կրնան ամէն բան եւ ամէն ոճիր բացատրել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ երկրաշարժի զոհերու թիւը նուազ է քան ինչ որ կը կարծուէր սկիզբը: Արդարեւ, մեռեալներու թիւը 800-էն 1000 կը նկատուի, բայց, շատ աւելի մեծ է անօթեւան մնացածներու թիւը, շուրջ 100 հազար կը գնահատուի:

ԻՏԱԼԻՈՅ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, Մարտ 27-ին, մեծ ցոյցեր տեղի ունեցած են կառավարութեան դէմ, որ կ'ուզէ փոխել պաշտօնազրկումներու օրէնքին մէկ յօդուածը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ երեսփոխանական ընտրութեան կեդրոն աջի յաղթանակը Մարտ 16-ին հաստատուեցաւ Մարտ 27-ին, երբ հաշուի առնուեցաւ նաեւ արտասահմանի Փորթուկալցիներու քուէն: Այժմ 105 աթոռ ունին երեսփոխանական ժողովի մէջ ընկերվարականներու 95-ին դէմ:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱՅԻ աճիւնները Փանթէոն պիտի փոխադրուին աշնան, Հանրապետութեան նախագահ Ժագ Շիրաք, Մարտ 27-ին ստորագրած է հրովարտակը: Այդ առթիւ, Շիրաք մեծարած է գրականութեան «երկու հսկաները»՝ Վիքթոր Հիւկօ եւ Ա. Տիւմա, Երեք հրացանակիրներու հեղինակը:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ եւրոպական Ատեանը մերժած է Եուկոսլաւիոյ նախկին նախագահին՝ Միլոսեւիչի դիմումը Հոլանտայի դէմ, որ կը դատապարտէ իր ձերբակալութիւնը, բանտարկութիւնը եւ դատին ընթացքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՒՄՐԻ. 12 ՏԱՐՈՒԱՅ ՀՈԳԵՎԱՐՔ

ԿԱՄ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐ՝ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՒԱԾԻ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿԱԿԱՆ

Քաղաքը դանդաղ ու նուալով մեռնում է. ամէն շաբաթ յոգնած մի աւտոբուս, մէջը լիքը գիւմրեցի, շարժւում է Ռուսաստան: Ամէն շաբաթ աւտոբուսը ճանապարհողները մտածում են, որ դա վերջինն էր ու քաղաքում էլ մարդ չի մնացել: Ամէն շաբաթ աւտոբուսը ճանապարհողները զարմանում են որ աւտոբուսը էլի լիքն է: Մարդիկ անյուսութիւնից փախչում են դէպի անյայտութիւն, քանի որ անյայտութիւնը տուեալ դէպքում աւելի յուսալի է: Երբեմնի 250 հազարանոց քաղաքում գրեթէ մարդ չի մնացել. 20 հազարին կուլ տուեց երկրաշարժը, իսկ ոչ պաշտօնական վիճակագրութեամբ, միայն վերջին տարիներին Գիւմրին լքել է 73 հազար մարդ: Մանրուք:

Քաղաքի փողոցներում երեկոյեան ժամը 8-ից յետոյ մարդ չես հանդիպի. մեռած քաղաքի երեկոն աւելի անտէր ու յուսահատ է, եւ միայն ոսկրոտ շներն ու առնէտներն են, որ 88-ից մնացած կիսափուլ տների սեւ ակնախորշերից ակնապիշ նայում են մեռնող քաղաքին: 7 երեխաներին կորցրած խելագար կինը անիծում է առնէտներին. «Տես ինչխ կ'աշեն. կը սպասեն քաղաքը հոգին փչի, որ վրայ տան»: Դէ, գիժ է, կ'ասի: Մասնաւոր դէպք՝ իշխանութիւն կոչուածի համար:

Երեւանի համեմատ՝ Գիւմրիում մուրացկան քիչ կայ. հանգիստ կարող ես քայլել քաղաքամիջով ու չվախենալ, որ հերթական մուրացկանը կը կախուի թեւքից: Մուրացկանութեամբ փրկուելն անօգուտ գործ է՝ այստեղ ողորմութիւն տուող չկայ: Այստեղ մարդիկ չունեն մուրացկանի հասանելիքը: Եւս մի մանրուք. քաղաքային աղբանոցում կարտոֆիլի կլեպի համար 6 տարեկան մի որբ քարով ջարդել էր իր հասակակցի գլուխը:

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

Սպանութիւնների մասին. Գիւմրիում 1000 դրամի համար մարդ սպանելը դառնում է օրինաչափութիւն. 1000 դրամանոց սպանութիւնները Գիւմրիի վերջին տարիների քրէածին կենցաղն է, իսկ եթէ մի քանի ժամով փակ տունն այդ օրը չի թալանւում՝ դա արդէն բախտաւորութիւն է:

Քաղաքը կորցնում է իր տղամարդկութիւնը. Գիւմրիի տղամարդիկ կա՛մ Ռուսաստանում են, կա՛մ շէնկէնեան վիզայով հասել են Եւրոպաները: Գիւմրեցին երկրաշարժից փորձեց մի կերպ դուրս գալ, մի քիչ կռուեց Ղարաբաղում, յետոյ ըմբռնումով սպասեց՝ դէ, մեր Ղարաբաղն է, տեսնենք ինչ է լինելու: Ղարաբաղն էլ անկախացաւ (ի հարկէ, առայժմ միայն հեռախօսակողով), ու գիւմրեցուն մնաց իր քրձոտ թասիբը:

Երեք սենեականոց, կահաւորուած բնակարանը Գիւմրիում արժէ 800–1000 տոլար, գնորդն էլ միայն ԱՄՆ Զարգացման գործակալութիւնն է, որ ՀՀ կառավարութեան հետ 1,5 միլիոն տոլարի ծրագիր է իրականացնում՝ ժամանակաւոր կացարաններում ապրող 150 ընտանիքի բնակարանով ապահովելու համար:

88-ի երկրաշարժից անցել է 12 տարի եւ մէկուկէս ամիս, ու դեռ 1400 – 1500 ընտանիք ապրում է ժամանակաւոր կացարաններում: 12 տարի անտուն գիւմրեցին ամէն օր տանիք ունենալու իր ժամանակն է հաշւում: 12 տարում հազարաւոր երեխաներ են ծնուել, անտուն երեխաներ, որոնց տանիքը ժամանակաւոր կացարանի երկաթէ թիթեղն է:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

Քաղաքի կենտրոնական փողոցներից մէկի աւերակ շէնքի ճակատին մինչ օրս աչք է ծակում սովետի տարիներից մնացած՝ «Երեխաները մեր ապագան են» կարգախօսը, ու նոյնիսկ 88-ի երկրաշարժը չի կարողացել սասանել ուսուցողական այդ պլակատը: Եւ ահա Շիրակի մարզում, ոչ պաշտօնական վիճակագրութեամբ, մօտ 6000 դպրոցահասակ երեխայ, որ մեր ապագան են, դպրոց չեն յաճախում հագուստ եւ դասագիրք չունենալու պատճառով: Ի հարկէ, Գիւմրիի քաղաքապետը, իր պաշտօնավարութեան առաջին տարում յայտարարեց, թէ ինքն է հոգալու այդ երեխաների հագուստի եւ դասագրքերի կարիքը, բայց 6000 երեխայի ապահովելու գործընթացը յայտարարութիւնից այն կողմ չանցաւ: Ու չէր էլ կարող անցնել. անփող ու անտէր քաղաքը 10 որբ չի կարող պահել, ուր մնաց թէ 6000 անապահով երեխայ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Դպրոցներում անշեղօրէն աճում է ոջլոտութիւնն ու քոսը: Ու երբ հերթական դասին ուշադնաց է լինում հերթական սոված երեխան՝ բոլորն արդէն ունեն դիագնոզը՝ «սովից աչքերը կպել են փորի պատին»: Երբ պելժիական «Բժիշկներ առանց սահմանի» կազմակերպութեան մի բժիշկ Գիւմրիի դպրոցներից մէկում, առաջին դասարանցի մի երեխայի հարցրել էր, թէ ինչի՞ց է ինքը ամէնից շատ վախենում, երեխան պատասխանել էր՝ «Որ յանկարծ աչքերս չկպնեն փորիս»: Նորից մասնաւոր դէպք՝ իշխանութիւն կոչուածի համար:

Սա է Գիւմրին. Գիւմրին՝ ինչպէս որ կայ: Իրականն ա՛յս բնակավայրն է, որ իշխանական քարոզչութիւնը փաթաթում է գունաւոր ու փայլուն թղթերով ու մատուցում հասարակութեանը: Գիւմրիում տեղեկատուական շրջափակում է. տեղեկատուութեան միակ աղբիւրը «գրպանային հեռուստաալիքներն» են, որոնցից էլ գիւմրեցիք իմանում են, որ աղէտի գօտին կամաց-կամաց վերանում է, որ իրենք արդէն լաւ են ապրում, որ արդէն տուն ունեն ու փլուող կացարանում անձրեւաջուր այլեւս չի չռռում, ու որ Գիւմրիում եւս աշխատատեղեր են բացուել... Այսինքն՝ պալատական գրահապատ քարոզչամեքենան է որոշում, թէ գիւմրեցին ոնց է ապրում: Իսկ ընդդիմադիր թերթերի ճանապարհը մարզպետարանը կրծքով է փակում, ընդդիմադիր միակ հեռուստաընկերութեան մասին էլ Գիւմրիում բան չեն լսել: Որքան անտեղեակ ու բութ՝ այնքան հանգիստ ու խաղաղ:

Ինչեւէ, Հանրապետութեան Նախագահը խոստացել է՝ 2003 թուականին աղէտի գօտի չի լինելու: Սա այն դէպքն է, երբ անհնար է նրան չհաւատալ: Եւս մէկ այսպիսի յաղթական տարի, եւ Գիւմրին չի լինի այլեւս, կամ կը լինի այն Զոնան, որտեղ ոչ մի ստալկեր ոտք չի դնի:

Յօդուածում բերուած վիճակագրութեան եւ փաստերի աղբիւրները.

1. ՀՀ պետվիճակագրական վարչութեան տարեկան զեկոյցներ:

2. Կարինէ Սարգսեան, «88-ի աղէտը՝ երազներում», յօդուած, 1993թ.:

3. Ֆրանսիական «Անֆան» մանկական հոգեբոյժների խմբի ուսումնասիրութիւններ:

4. Անձնական դիտարկումներ:

«Գրական Թերթ», Փետր. 1

ՅԱՐԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՔԱՂԱՔԱԳԷՏ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Ինչպէս գրուեցաւ այս սիւնակներուն մէջ («Յառաջ», Մարտ 16 – 17) վերջերս տպուար հատոր մը լոյս տեսաւ Փարիզ, «Անապատի հազար տարի» խորագիրով, ուր մէկտեղուած են քաղաքագէտ – լրագրող Տիգրան Հայրապետեանի գրութիւններուն մէկ մասը: Այդ առիթով ու նշելու համար վաղամեռիկ երիտասարդին մահուան Գ. տարելիցը, երեկոյթ մը կազմակերպուած էր Մարտ 22 Ուրբաթ օր, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. Մանուկեան կեդրոնին մէջ:

Յարութիւն Գէորգեանի ողջոյնի խօսքէն ետք, հրատարակչատան («Թրիատ էքսփլորասիոն») Փարիզի ներկայացուցիչ Քրիսթիան տը Վարդավան ամփոփ երոյթով մը խօսեցաւ իրենց գործունէութեան մասին որ գլխաւորաբար եգիպտագիտական մարզին նուիրուած էր, բայց ունէր Ռուսաստանի, Կովկաս – Հայաստանի բաժիններ ալ: Այս վերջիններուն առաջին հրատարակութիւնն էր «Անապատի հազար տարի»ն:

Օրուան բուն ելոյթը ունեցաւ նոյն հատորին խմբագիր ու Տ. Հայրապետեանի վերջին տարիներուն մօտիկ գործակից Նազենի Ղարիբեան: Առաջին մասով մը ան կեդրոնացաւ քաղաքագէտ – լրագրողին կենսագրական գիծերուն ու գործունէութեան վրայ: Փոքր տարիքէն քաղաքականութեան, քաղաքական մեկնաբանութեան հակող տիպար մը եղած էր ան. երկրաշարժն ու յետոյ Ղարաբաղեան շարժումը գինքը գործնապէս դրած էին այդ ուղիին վրայ: Մարդը կերտող արժէք նկատող մօտեցումով մը, ան հետամուտ եղած էր անկախութեան շրջանի Հայաստանի համար որպէս ինքնուրոյն երկիր քաղաքական ուղեծիր գծելու. այդ նպատակով աշխատակցած էր մամուլի զանազան անուններու, քաղաքական մեկնաբանումի, հետազօտական կեդրոններու. ի'նք հիմնած, կամ նախաձեռնած անոնցմէ ոմանց: Յաճախ տարակարծիք՝ անկախութեան առաջին շրջանին տարուած քաղաքականութեան, յատկապէս 1998-էն ետք պաշտպանած էր այն տեսակէտը թէ Հայութիւնն ու Հայաստանը պէտք ունին խոր վերափոխման. այլ խօսքով՝ նոր գինին պէտք ունէր նոր տիկերու:

Իր մասին Հայաստանի հեռատեսիլէն անցեալ տարի հեռասփռուած ժապաւէնի մը ցուցադրութենէն ետք Ն. Ղարիբեան ներկայացուց գիրքը: Զայն կազմած տասը գլուխներու տակ ամփոփուած մայր նիւթին հակիրճ անդրադարձով ջանաց էական գիծերը տալ Տ. Հայրապետեանի որոնումներուն, համոզումներուն:

Յայտնի բծախնդրութեամբ պատրաստուած ներկայացում մըն էր որուն հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ լսարանը: Յաջորդեց հարց – պատասխանով գրոյցի բաժին մըն ալ, Հայաստանի իրականութիւններուն կեդրոնական նիւթով: Ձեռնարկը աւարտեցաւ յիշատակի բաժակով մը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ՄԱՇՏՈՑ» Միութեան ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 17-ին, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Մաշտոց Միութիւնը կազմակերպած էր արտասանութեան մրցում մը՝ 8-էն 20 տարեկան աշակերտներու միջեւ: Փարիզի Հ.Բ.Ը.Մ.ի սրահը կը յորդէր բազմութեամբ:

Որոշեալ ժամուն, Միութեան նախագահուհի՝ Տիկին Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան հանդիսութեան բացումը կատարեց տեղեկութիւններ տալով Մաշտոց Միութեան մասին, յայտնելով որ անոր գործունէութիւնը կը ծաւալի երկու ուղղութեամբ.

– Լեզուական գործունէութիւն, որուն մէջ հիանալի արդիւնքներ ձեռք կը ձգուին բոլորովին հայերէն չգիտցողներու համար, լսատեսողական արդիական մեթոդով ջամբուած դասընթացքով: Այս ուղղութեն ներս նաեւ լեզուական ճամբորդութիւնները դէպի հայախօս գաղութներ ուր օտարախօս աշակերտները շաբաթական 20 ժամ դասաւանդութեամբ հայերէն կը սորվին:

– Մշակութային ձեռնարկներ, որոնցմէ թատերգութիւններու ներկայացում կամ արտասանութեան եւ շարադրութեան մրցումներ: Օրինակ, այս տարեշրջանին, Հայաստանի ուսանողներուն եւ ուսուցիչներուն համար կազմակերպուած շարադրութեան մրցումը, որուն նիւթն է «Քրիստոնէութեան ընդունման եւ դրերու գիւտի ազդեցութիւնը մեր ժողովուրդին ոգեկանութեան վրայ»: Տիկին Փանոսեան յայտնեց նաեւ, թէ տակաւին շատ ծրագիրներ կան որոնց իրականացումը նիւթական օգնութեան կը կարօտի:

Այս տեղեկատուութենէն յետոյ, Տիկին Փանոսեան ներկայացուց դատակազմին անդամները՝ Տիկին Նորա Արմանի, Պր. Ժիրայր Բարաղեան, Արտաշէս Ոսկանեան եւ Մովսէս Պչաքճեան, որմէ յետոյ մրցումը սկսաւ: Մասնակցողները իրենց տարիքին համեմատ երկու խումբերու բաժնուած էին. 9 – 14 տարեկան խումբին պարտադիր կտորն էր Վահան Թէքէեանի «Եկեղեցին Հայկական»ը որմէ յետոյ երկրորդ կտորի ընտրութիւնը ազատ ձգուած էր: Իսկ 14 – 20 տարեկաններու պարտադիր կտորն էր Յովհաննէս Թումանեանի «Լուսաւորչի Կանթեղը» որմէ յետոյ ամէն մէկը պիտի արտասանէր երկրորդ ազատ քերթուած մը:

Մասնակցող 32 աշակերտները հերթով արտասանեցին իրենց կտորները, որմէ յետոյ յայտարարուեցաւ դադար, որուն ընթացքին ներկաները կրցան օգտուիլ ցուցադրուած գաւաթներէ եւ գնել գիրք ու սալիկ, յատուկ տաղաւարէ մը:

Յերեկոյթին երկրորդ բաժինը գեղարուեստական էր. «Կոմիտաս» քառեակին թաւջութակահար՝ Պր. Ֆելիքս Սիմոնեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Նելլի Սիմոնեանի նուագեց Կոմիտասէն «Կիբանի ծառ», «Շուշիկի», Մ. Եկմալեանէն «Սուրբ Սուրբ»ը եւ Եդուարդ Բաղդասարեանէն «Գիշերային կտորներ», գեղարուեստական հաճոյք պարգեւելով ներկաներուն: 14-ամեայ Սուրէն Աբէլեան ջութակի վրայ յաջողութեամբ նուագեց Զարտաշ: Ծանօթ դաշնակահարուհի՝ Տիկին Անի Ղազարեան այս բաժինը փակեց ներկաներուն ծանօթացնելով Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ ապրած եւ Ֆրանս Լիսթի աշակերտներէն Հայազգի Ստեփան Էլմասի եւ Քարլ Միքուլիի ստեղծագործութիւններէն: Ան իր յայտագիրը աւարտեց մեկնաբանելով Ա. Բաբաջանեանէն եւ Արամ Խաչատրեանէն կտորներ:

Տիկին Փանոսեան շնորհակալութիւն յայտնեց միջազգային համբաւի տէր Ֆելիքս Սիմոնեանին եւ Անի Ղազարեանին որոնց ներկայացուցած երաժշտական յայտագիրը հանդիսութեան փայլը աւելցուց:

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, կարգը հասած էր մրցանակաբաշխութեան: Դատակազմի անունով, Ժիրայր Բարաղեան ըսաւ որ բոլորն ալ արժանի

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

հրատարակութիւն Գահիրէի Հ. Բ. Ը. Միութեան

Թիւ 22, Յունուար 2002

Գահիրէ (Եգիպտոս)

ՀԱՆԴԷՍ

(եռամսեայ)

գրականութեան արուեստի

Դեկտեմբեր 2001

ԹԵՀՐԱՆ

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ «ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԽԱՉՄԵՐՈՒԿՈՒՄ» գրքի շնորհահանդէսը

ԽՄԲ. («Յառաջ»ի). – Մարտ 20–ի մեր թիւով (Գ. էջ) արձագանգած էինք Գլօտ Մութաֆեանի հատորին հրատարակութեան եւ ներկայացման հանդիսութեան Երեւանի մէջ: Ստորեւ մանրամասնութիւններ:

Աւելի քան տասնամեակ մը առաջ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէր Արմէն – Գլօտ Մութաֆեանի Կիլիկիոյ նուիրուած դասական երկհատորեակը, որ առենին լայն եւ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ Եւրոպայի մէջ: Բայց գիրքը Ֆրանսերէն էր, եւ, հասկնալի պատճառներով, Հայաստանի մէջ այդքան ալ մատչելի չէր: Լաւ էր ուրեմն, որ «Նայիրի» հրատարակչութիւնը, այն դաժան տարիներուն՝ 1991–1992 թթ., ձեռնամուխ եղաւ սոյն երկհատորեակը թարգմանել տալ հայերէնի: Թարգմանիչը՝ Ամալիա Շահումեանը, կատարած էր շնորհակալ գործ: Բայց գիրքը գզրոցներու մէջ մնաց երկար տարիներ, մինչեւ որ Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճեանը, 1700–ամեակի շրջանակներուն մէջ, փորձեց հրատարակել այս եզակի գործը: Բարեբախտաբար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսն ալ ստանձնեց հրատարակութեան ծախքերը, եւ ահա, Մարտ 7–ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան բաժնի գիտական գրատան մէջ տեղի ունեցաւ գրքի շնորհահանդէսը, աւելի քան 150 պատմաբաններու, արեւելագէտներու, հոգեւորականներու եւ ակադեմիկոսներու ներկայութեամբ:

Բացման խօսքը կատարեց հիմնարկի տնօրէն, փրոֆ. Նիկոլայ Յովհաննիսեան եւ հերթով ձայն տուաւ խումբ մը մտաւորականներու որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր տեսանկիւնէն եւ իր վերլուծումով տուաւ իր գնահատականը գործին եւ անոր արժէքի մասին:

Մեսրոպ Արք. Աշճեանը շնորհակալութիւն յայտնեց ձեռնարկի կազմակերպիչներուն, թարգմանիչին, խմբագիրին՝ փրոֆ. Ազատ Բոզոյեանին եւ յատկապէս անդրադարձաւ Ա. Գ. Մութաֆեանի անձին եւ ինքնատիպ գործի մասին, անդրադառնալով նաեւ, որ Գլօտը կը սիրէ անկախ ուղիներէ յառաջանալ, նորը փնտռել եւ նորին հետամուտ դառնալ:

Փրոֆ. Յովհաննիսեան յայտնեց, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը պատգամ մը ուղարկած էր գրքի շնորհահանդէսին առթիւ ուր Հայրապետը յատկապէս կ'ըսէր. «Մութաֆեանի պրպտումներուն մէջ կարեւոր դեր ունեցած է եւ ունի Կիլիկեան աշխարհը իր բոլոր տարածքներով ու բնագաւառներով: Մութաֆեանի համար Կիլիկիոյ մասին գրելը սոսկ բանասիրական աշխատանք չէ եղած, այլ ապրում, տագնապ, մաքառում ու տեսիլք: Իր ներկայ «Կիլիկիան կայսրութիւնների խաչմերուկում» գործը վկան է այն նուիրումին ու սիրոյն, զոր Մութաֆեան ունեցած է եւ ունի Կիլիկիոյ Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին նկատմամբ: Մեր նախորդները երջանկայիշատակ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները, ըստ արժանւոյն գնահատած են Արմէն Մութաֆեանի նուիրումն ու արժանիքները այս մարզէն ներս:

... Այս առիթով կ'ողջունենք նաեւ մեր հայրենի մտաւորականութիւնը իրենց յայտնելով Մեր Հայրապետական Օրհնութիւնը, սէրն ու գնահատանքը, միաժամանակ վստահեցնելով, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը պիտի շարունակէ իր մշակութային դերը, հաւատքն ու մշակոյթը ըմբռնելով որպէս մէկ, անբաժան ու անբաժանելի ամբողջութիւն: Ահա այս նախանձախնդրութեամբ ու յանձնառութեամբ Մեր Ս. Աթոռը եւ անձնապէս Մենք քաջալեր պիտի հանդիսանանք մեր բոլոր այն մտաւորականներու, Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ, ու այն բոլոր մշակութային կառոյցներուն, որոնք կոչուած են արծարծ պահելու ջահը Ս. Մեսրոպին ու յաւերժախօս արժէքները հայ մշակոյթին»:

Փորձ մը ընենք եւ ամփոփենք արտայայտուած գնահատականները. «Այս հատորը գիտական եւ մշակութային երեւոյթ է, յիշարժան գործ իր թեմայով, հեղինակը, հրատարակութեան վայրը, թարգմանութեան վայրը, մեր ազգին մէջ բոլորս տաքուկ տեղ մը պահած ենք, Կիլիկիոյ համար»: «Այս հատորը կը վերականգնացնէ Կիլիկիոյ փառքը»: «Բաղաքակրթութիւններու եւ կայսրութիւններու խաչմերուկին՝ Կիլիկիան ԺԳ. դարուն յատկանշական տեղ ունէր մեմլուքներու, մոնղոլներու պատմութեան մէջ: Այս գիրքը կը ներկայացնէ Կիլիկեան Եւրոպայի եւ Արեւմտեան մշակոյթի շրջագծին մէջ: Համապարփակ է քաղաքական, մշակութային, տնտեսական յարաբերութեանց շրջագծին մէջ: Գիրքը պահած է իր գիտական մակարդակը, ժամանակին՝ ունենալով հանրամատչելի բնոյթ»: Կարգ մը բանախօսներ ալ վեր առին Գլօտ Մութաֆեանի ինքնատիպ անձնաւորութիւնը, մտաւորականի անկախութիւնը եւ նաեւ հասարակական ջիղը, որ ի յայտ կու գայ յատկապէս այն գիտաժողովներու եւ ցուցահանդէսներու կազմակերպութեամբ՝ Փարիզէն մինչեւ Վատիկան, եւ որոնք վեր կը մնան մէկ հոգիի հնարաւորութեանց սահմաններէն – Գլօտ Մութաֆեան առանձինն կազմակերպած է ցուցահանդէսներ, որոնք այլապէս հսկայ հիմնարկի մը վաստակը կը պահանջեն: Արժան են իրաւ այս գնահատականները, պիտի եզրակացնէր Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս իր եզրափակիչ խօսքին մէջ:

Դր. Խորէն Պալեան յուզումով երգեց «Կիլիկիա»ն եւ Ալիշանի «Այգուն, այգուն»ը, որ թախիծով լեցուց բոլորի սրտերը: Հետզհետէ խօսք առին ՀՀ ԳԱ ակադեմիայի փոխ – տնօրէն, փրոֆ. Վլադիմիր Բարխուդարեան, Հայաստան Համահայկական հիմնադրամի տնօրէն, Կիլիկիոյ շրջանի մասնագէտ Դր. Վահան Տէր – Ղեւոնդեան, Երեւանի պետհամալսարանի պատմութեան ինստիտուտէն փրոֆ. Հայրապետ Մարգարեան, գրքի գիտական խմբագիր, Գերագոյն Խորհուրդի անդամ, պատմաբան փրոֆ. Ազատ Բոզոյեան, Արեւելագիտութեան հիմնարկէն փրոֆ. Գնել Գրիգորեան, նոյն հաստատութեան փոխ – տնօրէն, փրոֆ. Բաւէլ Չօպանեան, Մատենադարանէն տօքթոր Գէորգ Տէր – Վարդանեան: Պատկառելի խումբ մը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր տեսանկիւնէն արտայայտեց գնահատանքի իր խօսքը՝ հեղինակին, թարգմանիչին, հրատարակիչին եւ գրքի ծնունդին հետ այսպէս կամ այնպէս կապուած անձերուն:

Գնէլ Գրիգորեան հաւանաբար ամփոփեց բոլորի կարծիքը՝ երբ յատկապէս ըսաւ.–

Այս աշխատութիւնն առաջին հերթին կարեւորւում է այն բանով, որ վեր է հանում Կիլիկիայի ամբողջական պատմութիւնը մի քանի հազարամեայ տեւողութեամբ՝ խեթական ժամանակներից ի վեր մինչեւ անցեալ դարի 30–ական թուականները:

Բնականաբար, պատմական նման տիպի մենագրութեան համար անհրաժեշտ էր ոչ միայն ուսումնասիրել ու շրջանառութեան մէջ դնել բազմաթիւ ու բազմաբնոյթ սկզբնաղբիւրներ, այլ մշակել հարցին առնչուող անհասանում մասնագիտական գրականութիւնը, մի բան, որ հեղինակը կատարել է ամենայն լրջութեամբ ու պատասխանատուութեամբ:

Գլօտ Մութաֆեանի աշխատութեանը կցուած են պատմական արժէքաւոր 62 քարտէզներ, Կիլիկիայում իշխած հարստութիւնների տոհմածառերը, մի քանի բնապատկերներ, հայկական ձեռագրերից վերատպութիւններ եւ առանձնապէս օգտագործուած սկզբնաղբիւրների ու գրականութեան ցանկերը:

Ամփոփենք. Գլօտ Մութաֆեանի «Կիլիկիան կայսրութիւնների խաչմերուկում» ուսումնասիրութիւնը բացառիկ նուէր է ոչ միայն գիտական հանրութեանը, այլեւ ընթերցող լայն շրջանակներին: Մեզ մնում է շնորհաւորել բոլոր նրանց, ովքեր մեծ ջանքեր են գործադրել յիշեալ մենագրութեան երեւան գալու համար, առաջին հերթին Մեսրոպ Արքեպիսկ. Աշճեանին, խմբագրին ու թարգմանչին: Գլօտ Մութաֆեանի գիրքը դեռ երկար տարիներ կը մնայ Կիլիկիայով հետաքրքրուող իւրաքանչիւր մասնագէտի սեղանի գիրքը:

Շնորհակալութիւններ Դր. Ա. Գլօտ Մութաֆեանին եւ Արամ Ա. Կաթողիկոսին, որոնց շնորհիւ ցանկալի Կիլիկիան անգամ մը եւս իր քաղցր անուան շուրջ համախմբեց հայրենի մտաւորականները:

ԼՐԱՏՈՒ

ՏՈԼՈՐԷՍ ՋՕՀՐԱՊ ԼԻՊՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տոլորէս Ջօհրապ Լիպման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ

ա. վարդապետական աւարտաճառեր հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19–րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր:

Ներկայացուող աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն կա՛մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն ողակաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թուականներէն առաջ:

Յաւելեալ տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել՝

Liebmann Fund — Publication
c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024, U.S.A.

էն մրցանակի բայց եւ որովհետեւ պէտք է ընտրութիւն կատարել, յայտարարեց.

– Փոքրերու խումբէն, առաջինը կը դասուէր Տիգրան Արզարեան, 12 տարեկան, Դպրոցասէրի աշակերտ, որ իբրեւ ազատ կտոր արտասանած էր Պարոյր Սեւակէն «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք»ը: Երկրորդ կը հանդիսանար 11–ամեայ Մարիա Քըլըճեան, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանէն, ժող. Ս. Յակոբեանի «Իմ հայ լեզուն»ով: Իսկ երրորդը, 10–ամեայ Ազատ Պանիքեան, եւս Ս. Մեսրոպ կրթարանէն, Զահրատի «Կաղանդի ծառ» ազատ կտորով:

– Մեծերու խումբէն առաջինը կը յայտարարուէր Հուրի Մովսէսեան, 16 տարեկան, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունէն որ իբրեւ ազատ կտոր արտասանած էր Նահապետ Քուչակէն «Կռունկ»ը: Երկրորդ՝ Նանօր Կարապետեան, 14 տարեկան, Դպրոցասէր վարժարանէն, որ արտասանած էր Տէրեանէն «Արեւածագ»ը: Իսկ բացառիկ մրցանակի կ'արժանանար Մարինէ Ասատուրեան, 17 տարեկան որ հայկական վարժարանէ մը չէր գար եւ որ իբրեւ ազատ կտոր արտասանած էր Գէորգ Էմինի երկարաշունչ ու դժուարին «Սասունցիների պարը»: Այնքան տարբերութիւն կար իր եւ միւս արտասանողներու միջեւ որ դատակազմը որոշած էր բացառիկ մրցանակ մը յատկացնել իրեն:

Բոլոր մրցանակաւորները բեմ բարձրանալով ստացան իրենց վկայագրերը եւ պարգեւները, ինչպէս նաեւ բոլոր մասնակցողներուն բաժնուեցան յիշատակի նուէրներ:

Վերջին խօսք առնողը եղաւ Տիկին Նորա Արմանի, որ ներկաներուն թելադրեց քաջալերել եւ նեցուկ կանգնիլ «Մաշտոց» Միութեան, քանի որ արուեստը եւ ազգային արժէքները նեցուկի կը կարօտին:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ վերջ գտաւ այս տպաւորիչ հանդիսութիւն որ լոյս կը ներշնչէր նոր սերունդի ապագային նկատմամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՔՆՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

– Շատ սխալ ենթադրութիւն:

– Այդ կասկածը ունեցայ արդէն, երբ քարափ հասանք:

– Ինչո՞ւ համար կասկածեցար:

– Որովհետեւ տեսայ, որ քարափը որեւէ պուլկարական շոգենաւ չի կար, մինչդեռ ինք ըսած էր, որ շոգենաւը կեցած էր քարափին առջեւ եւ մէկ քանի ժամէն պիտի մեկնէր:

– Այդ մանրամասնութիւնները չեմ գիտեր, բայց կը կրկնեմ, որ Տիմիթրօֆ մեր մարդը չէ:

Նոյն միջոցին Պէտրի պէյ կրկին ներս մտաւ:

Պահ մը մտիկ ըրաւ Շաւարշի եւ Րէշատ պէյի միջեւ փոխանակուած խօսքերուն, յետոյ անհամբերութեան շարժում մը ընելով՝ գոչեց.

– Պարապ բան է այդ մարդուն հետ խօսիլ, յամառ գլխով մէկն է, ես անիկա տարբեր կերպով կը խօսեցնեմ, առէ՛ք տարէք ու բանտարկեցէ՛ք զինքը, ես իր մասին պէտք եղած հրահանգները տուած եմ բանտապետին, այսօրուան համար բաւ է եղած հարցաքննութիւնը:

Ժանտարմաները առին տարին Շաւարշը:

Այս անգամ, սակայն, զինքը սովորական բանտը չտարին, այլ իջեցուցին Բրամիը սիասիի գետնայարկը ու զինքը փակեցին աղտոտ ածխանոցի մը մէջ՝ ձեռքերն ու ոտքերը կապելով:

Այս տաժանագին դիրքին մէջ անցուց երիտասարդը ամբողջ գիշերը, մինչ երկու սուինաւոր ոստիկաններ իր գլխուն վերեւ կը հսկէին:

Հետեւեալ օրը կրկին զինքը տարին հարցաքննութեան:

Այս անգամ հարցաքննիչը Րէշատ պէյն էր. իր քով կը գտնուէր նաեւ Արթին:

Գրասեղանին վրայ կ'երեւային պուլկար լրտեսին յանձնած տետրակները:

– Այս տետրակներուն մասին քանի կարգ մը բացատրութիւններ պիտի ուզենք, – ըսաւ Րէշատ պէյ, – կը յուսամ, որ առանց մեզի ժամավաճառ ընելու, ճիշդ կերպով պատասխանես:

– Ո՛չ մէկ բացատրութիւն կրնամ տալ թուղթերու մասին, որոնք ինծի չեն պատկանիր – պատասխանեց Շաւարշ:

– Պարապ խօսքեր մի՛ ըներ եւ գիս մտիկ ըրէ, ո՞վ է Մարգպետը, կը ճանչնա՞ս:

– Կը ճանչնամ, – պատասխանեց Շաւարշ:

– Ի՞նչ գործ կ'ընէ:

– Ուսուցիչ է:

– Ո՞ւր կը գտնուի այժմ:

– Չեմ գիտեր:

– Դաշնակցակա՞ն է:

– Տեղեկութիւն չունիմ:

– Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ դուն դաշնակցական մը ըլլալով՝ տեղեկութիւն չես ունենար, թէ այնինչը դաշնակցական է, թէ ո՛չ:

– Բոլոր դաշնակցականները ճանչնալու պարտաւոր չեմ:

– Այս տետրակներէն կը տեսնուի, որ Մարգպետ այժմ Գոնիա կը գտնուի:

– Չեմ գիտեր, – պատասխանեց երիտասարդը:

– Խօսրով Պապաեանը կը ճանչնա՞ս:

– Այո՛, կը ճանչնամ:

– Ա՞ն ալ դաշնակցական է:

– Այս մասին տեղեկութիւն չունիմ:

– Տետրակին մէջ անոր անունն ալ կայ, եւ ինքն ալ Մարգպետին հետ Գոնիա կը գտնուի եղեր:

– Կրնայ ըլլալ, բայց ես չեմ գիտեր:

Րէշատ պէյ տետրակներէն մին առաւ, բացաւ եւ անոր մէջ գրուած խաչաձեւ նշան մը ցոյց տալով՝ հարցուց.

– Ասիկա ի՞նչ կը նշանակէ:

– Չեմ գիտեր, – պատասխանեց Շաւարշ:

– Ասիկա մէկու մը ծածկագիր անունն է անպատճառ:

– Կրնայ ըլլալ, բայց ես չեմ գիտեր:

– Ասիկա, – միջամտեց Արթին, – խաչ մըն է եւ շատ հաւանական է, որ Խաչատուր կը նշանակէ: Խաչատուր կամ Խաչատուրեան:

– Խաչատուրեան անունով ուրիշ ո՞վ կայ, – հարցուց Րէշատ:

– Խաչատուրեանը սովորական անուն մըն է, եւ շատ մարդիկ կը կրեն այդ անունը, – պատասխանեց լրտեսը, – բայց հոս, կարծեմ, ծանօթ դաշնակցական Խաչատուրեանի կ'ակնարկուի:

(Շար. 195)

ELECTIONS PRESIDENTIELES 2002

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE (CDCA),
avec le soutien du C.C.A.F.
organise une **GRANDE REUNION PUBLIQUE**

LES ARMENIENS INTERPELLENT LES CANDIDATS

«LES ENJEUX NOUVEAUX, LES NOUVEAUX ENGAGEMENTS»

> **Vos questions**

Negationnisme, devoir de mémoire, Turquie - Europe, blocus, Arménie, Karabagh, langue arménienne, identité culturelle...

> **Leurs réponses**

Bayrou, Chevènement, Chirac, Hue, Jospin, Laguiller, Madelin, Mamère, Pasqua . . .

DIMANCHE 7 AVRIL A 15 HEURES
AU PALAIS DES CONGRES DE PARIS
(Métro-RER Station Porte Maillot)

P. A. F.

Des départs en cars sont prévus depuis Alfortville, Arnouville, Issy-les-Moulineaux/Clamart, Livry-Gargan/Sevran

Dossier complet sur : **www.cdca.asso.fr**

Renseignements : Tél. : 01 44 83 07 02 — E-mail : haytadfrance@aol.com

LOURDES 2002

du 8 au 11 mai

Pèlerinage arménien de France

Departs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.

RENSEIGNEMENTS :

Eparchie : 01 40 51 11 90 — Paris : 01 44 59 23 50

Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (**45 euros** suppl. pour chambre individuelle).
(**25 euros** suppl. pour aller-retour en avion) — **Places limitées**
Les inscriptions seront closes le 8 avril.

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայոց Հաւատք եւ Աւանդութիւն
յանձնախումբը
«ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԼՈՒՍԱՐԱՆ»
հանդիպումներու ծիրին մէջ
կը հրաւիրէ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ԵՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒՄ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

Ներածական շարքի Զ. հանդիպման
Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 19-ին
Ուղեկցութեամբ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ-ի
ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30-ին

ԳՐԱԿԱՆ - ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔ ՆԱՂՕԹԻՑ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,

Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ.-
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

14e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 14ՐԴ ՇԱՐՔ (Բ. ՏՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

VALAD VALADIAN
ՎԱԼԱԴ ՎԱԼԱԴԵԱՆ
HERITAGE
ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ
(գրուած՝ 1911 թ.)
Դրամա
Չորս գործողութեամբ
Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 16-ին
Dimanche 7 avril à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
M° Courcelles
Մուտք՝ 5 Եւրօ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՍՈՒՐԲ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31, ԶԱՏԻԿ
Յարութիւն
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·15-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Ի նկատառութիւն
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 1, Բ. ՕՐ ԶԱՏԿԻ
Յիշատակ Մեռելոց
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ ժամը 10-ին, որու աւարտին հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ.- Պատարագ ժամը 10-ին։
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- Մեռելոց, պատարագ ժամը 10-ին, հոգեհանգիստ ժամը 12-ին։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՌՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ.- Ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին, պատարագ ժամը 10·30-ին։
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- Մեռելոց, պատարագ ժամը 10-ին, որու աւարտին Հոգեհանգիստ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ.- Ժամերգութիւն ժամը 9·30-ին, պատարագ ժամը 11-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որմէ յետոյ Հոգեհանգիստ կը կատարուի։ «Վասն Համօրէն Ննջեցելոց»։
Յ. Գ.-

Ծրագրալոյցի, Ս. Զատկի եւ Մեռելոցի օրուան երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկեղեցւոյ Աղջկանց երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ գլխաւորութեամբ Պր. ԶԱՐԵՀ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ.- Ժամը 11-ին պատարագ։
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11-ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

BALLET DON QUICHOTTE

à l'Opéra Bastille

LES 23 AVRIL ET 2 MAI

Réservations auprès d'Araxie :
01. 39. 83. 71. 19 (entre 19h30 et 21h)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001-ին Սանփրանսիսքօ տեղի ունեցած դատապարտեալներու միջազգային գիտաժողովին շուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրճեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Samedi 6 avril**, pour le prix de 30 euros.
S'inscrire auprès des membres.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ Ապրիլ 6, ժամը 14·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 75 Եւրօ Տիկին Արփինէ Սերոբեանէ իր եղբօր՝ Արարատ Մելտոնեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ.- Ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, պատարագ ժամը 10-ին։
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- Մեռելոց։
Ժամը 10-ին պատարագ եւ հոգեհանգիստ։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ.- Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9·45-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Մասնակցութեամբ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եղիազարեանի։
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- ՄԵՌԵԼՈՑ
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9-ին, պատարագ ժամը 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՍԵՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ.- Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.- ՄԵՌԵԼՈՑ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ Վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 30-31
SAMEDI - DIMANCHE
30-31 MARS
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.396
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
77e ANNEE — N° 20.396

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱՆԹԷՐԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ

Անհասկնալի ոճիրին, որ տեղի ունեցաւ Նանթէրի քաղաքապետարանը Մարտ 26-էն 27-ի լուսնալիք գիշերը, յաջորդեց, Մարտ 28-ին, մարդասպանին անհասկնալի անձնասպանութիւնը, դոնէ ինչ կը վերաբերի պայմաններուն: Արդարեւ, Հինգշաբթի առտու, ժամը 10-ը քիչ անց, Ռիչար Տիւրն կրցած է պատուհանին մօտենալ, զայն բանալ եւ նետուիլ դատական ոստիկանութեան (Քէ տէ վ'Օրֆէվր) շէնքի 4-րդ յարկի սենեակէն, իր հարցաքննութեան ատեն: Զարմանալի կը թուի որ անձ մը որ անձնասպանական տրամադրութիւններ ունի, զորս արտայայտած է բերանացի թէ գրաւոր, կարենայ այդքան դիւրութեամբ իրագործել իր փափաքը վայրի մը մէջ, ուր շրջապատուած է ոստիկաններով եւ դատաւորով: Նանթէրի զոհերուն ընտանիքները այլայլած են, քանի կ'ուզէին որ դատուի եւ բացատրէ իր արարքին դրդապատճառները: Պարզուեցաւ որ գէնք կրելու իր արտօնագիրը ժամանակավրէպ էր, բայց եւ այնպէս, ամէն կողմ բաւական անպատասխանատու գործելակերպ մը կայ, անհուազն տարօրինակ Ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ, որ չէ այլեւս, դժբախտաբար, ինչ որ էր: Նանթէրի դատախազը յայտարարած է թէ հակառակ անոր որ ամբաստանեալ չկայ այլեւս, քննութիւնը պիտի շարունակուի եւ եթէ ճշդուին պատասխանատուութիւնները, կրնան պատժական միջոցներ ձեռք առնուիլ: Ներքին Նախարարը՝ Տանիէլ Վայան ըսած է թէ ծանրակշիռ պարագայ մը կայ եւ եթէ հաստատուի որ բացայայտ փաստ կայ, որ պէտք եղածը չէ եղած, պատժական միջոցներ ձեռք կ'առնուին (ի դէպ, Ներքին Նախարարին հրաժարումն ալ պահանջուեցաւ, բայց...): Այս անհատը ողբերգութիւնը չէ յաջողած ամոքել, պահ մը դոնէ, շուքի մէջ թողուլ ընտրապայքարին մրցակցութիւնը:

Արդարեւ, Ժագ Շիրաք, երբ ժամը 6.30-ին հասած է Նանթէր, Զորեքշաբթի առաւօտ եւ կ'ընդունուէր, ինչպէս կը պահանջէ հանրապետական գործընթացը, նահանգապետին կողմէ, խիստ ոճով կը յանդիմանէ զայն, չհաւնելով թէ թերացած է իր պարտականութեան մէջ, անմիջապէս չտեղեկացնելով Էլիզէն: Ցետագային պարզուած է որ Ներքին նախարարը հրահանգած էր նահանգապետին լուր չտալ Շիրաքին, որպէսզիԺոսփէն առաջինը ըլլայ տեղւոյն վրայ հասնելու: Անգամ մը եւս, եթէ հարկ էր, կը պարզուի այս ընտրապայքարին ողբալի եւ ողբերգական, եւ մակարդակը եւ դեկավարներուն ալ անպատասխանատու վարուելակերպը: Փտած բան մը կայ Դանիոյ թագաւորութեան մէջ...:

Տեղւոյն վրայ, զոհերու ընտանիքները խորապէս ցնցուած կը մնան եւ ըստ արդիական տարազներու «սուգի հաւաքական աշխատանք մը սկսած է» եւ կոչ եղած է հոգեբոյժներու...:

Երեքշաբթի, Ապրիլ 2-ին, տեղւոյն վրայ սուգի օր է եւ փակ պիտի մնան դպրոցներն եւ հանրային բոլոր հաստատութիւնները:

Այս առթիւ, անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ են հանդարտեցուցիչ դեղերը (Անթի-տեփրէսէօրները) գլխաւորաբար Փրոզաք, որ 1994-էն իսկ կը դատապարտուէր ԱՄՆ-ու մէջ: Հաստատուած էր որ 1989-ին Քենթըքի տպարանի մը մէջ գործուած սպանդին, որու հետեւանքով 9 հոգի մեռած էր, հեղինակը մեծաքանակ կը գործածէր այդ դեղէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ մերժեց, ինչ որ անակնկալ մը, չէ, արաբական ծրագիրը խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ: Սաուտի Արաբիա այդ ծրագիրը իւրացուցած էր, միաձայնութեամբ, արաբական վեհաժողովին կողմէ: Իսրայէլ «անընդունելի» որակեց ծրագիրը, որ կը նախատեսէ պաղեստինեան պետութիւն մը արեւելեան Երուսաղէմով որպէս մայրաքաղաք եւ իսրայէլեան ուժերու ամբողջական քաշուիլը գրաւեալ հողամասերէն: Մարտ 29-ին, ընդհակառակն, իսրայէլեան ուժերը բոլորովին շրջափակեցին Արաֆաթի Ռամալլայի կեդրոնավայրը, պատերազմ առին, նպատակ ունենալով բոլորովին կղզիացնել Արաֆաթը: Կը կարծուի որ, այս ընթացքը սկիզբ մըն է միայն, ի պատասխան Նեթանիայի ոճրափորձին: Շարոն ոչ մէկ վստահութիւն ունի Արաֆաթի խօսքերուն նկատմամբ, կ'ուզէ զայն դատել գործով եւ ոչ՝ խօսքով:

ՊԱՊԸ, առաջին անգամ ըլլալով, միայն իբրեւ հանդիսատես կը մասնակցէր Աւագ շաբթուան արարողութեանց Ծունկի ջօղատապի հետեւանքով: Այս է Վատիկանի տուած բացատրութիւնը եւ կ'ըսուի թէ նախատեսուած եօթը ճամբորդութիւնները տեղի պիտի ունենան: Այլ աղբիւրներու համաձայն սակայն, Յովհ. Պօղոս Բ.ի առողջական վիճակը աւելի ծանր է քան ինչ որ կ'ըսուի: Հրաժարման մասին չի խօսուիր, քանի ինչպէս բանբեր մը շեշտեց՝ կառավարողը գլուխն է եւ ոչ ոտքը եւ Պապին գլուխը տեղն է: Ճիշդ է որ Պապին գլուխը տեղն է եւ դեռ առջի օր ընդունեցաւ Փողնանի (Լեհաստան) Արքեպիսկոպոսին հրաժարականը: Այս վերջինը կը մեղադրուի որ սեռային հետապնդումներու ենթարկած է երիտասարդ քահանաներ եւ ժառանգաւորներ: Ինք կը հերքէ, բայց, հրաժարականը տուած էր:

ԶԱՔԱՐԻԱՍ ՄՈՒՍԱՈՒԻ, հպատակութեամբ ֆրանսացի, պիտի դատուի Միացեալ - Նահանգներու մէջ իր մեղսակցութեան համար Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերուն պատրաստութեան, ինչ որ յուզում առեղծած է Ֆրանսա ապրող իր ընտանիքին, բայց, նաեւ Մարդկային իրաւանց լիկային եւ իշխանութեանց: ԱՄՆ-ու իշխանութիւնները հաստատած են որ մահապատիժ պիտի պահանջուի անոր դէմ: Ձերբակալուած էր ահաբեկչական արարքներէն ամիս մը առաջ, իր վարուելակերպը կասկածելի նկատելով: Օդաչու պատրաստող դպրոցի մը այս աշակերտը, ըստ ամբաստանութեան կրնար 20-րդ քամիքազը ըլլալ Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերուն: Մահապատիժ պահանջող դիմումը ստորագրած են երկու դատախազները, որոնց յանձնուած է քննութիւնը:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի, Ապրիլ 1-ին (Երեքշաբթի, Ապրիլ 2-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 28 / 29)

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

«Կովկասեան քառեակ»ի երկիրներուն - Հայաստանի, Վրաստանի, Ազրպէյճանի ու Ռուսաստանի - ապահովութեան խորհուրդներու քարտուղարները Մարտ 28-ին Սոչիի մէջ, շրջանային եւ միջազգային ապահովութեան ամրապնդումի նիւթով ձեռնարկած են նոր հանդիպումի մը: Կը մասնակցին Ռուսաստանի, Հայաստանի, Վրաստանի ապահովութեան խորհուրդներու քարտուղարները, Ազրպէյճանի նախագահի աշխատակազմի ղեկավարը: Բացման խօսքին մէջ Ռուսաստանի ապահովութեան խորհուրդի քարտուղար Վլատիմիր Ռուշայլոն ի նպաստ արտայայտուած է ահաբեկչութեան դէմ գործակցութեան, բոլոր պետութիւններուն, այդ կարգին՝ նաեւ ԱՄՆ-ու հետ:

ԵՐԵՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ԶՈՀ

Մարտ 26-ին Գեղարքունիքի մարզին մէջ փոթորիկը Ծովակունի երեք բնակիչի մահուան պատճառ եղած է: Ձկնորսութեան ելած 20 - 22 տարեկան երիտասարդներուն նաւակը շրջած է, ջրամոյն ըլլալով զանոնք: Գիւղացիներուն ջանքով երկուքին դիակը գտնուած է:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ 5 ԱՄԻՍ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ

Հին ձեռագիրներու հիմնարկ - Թանգարանը Փետրուար 20-էն ի վեր դադրեցուցած է աշխատանքը ու շուրջ 5 ամիս փակ պիտի մնայ: Պատճառը ձեռնարկուած նորութիւնն է որ կը կատարուի Լինսի հիմնարկին «Մշակոյթ» ծրագրով կատարուած յատկացումով:

ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ԲՆԱԿԻՉ ՀԱՅ ՄԸ 20 ԿԻՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐՈՒԻ

Կրասնոդարի բնակիչ, 32-ամեայ Թոֆիկ Արոյեան ձերբակալուած է 20 երիտասարդ կիներու սպանութեան որպէս կասկածելի: Ըստ ամբաստանութիւններուն, ան իր վերջին յանցագործութիւնը կատարած է շաբաթ մը առաջ: Հետաքննութեան ընթացքին ան իր ոճիրները արդարացուցած է «իգական սեռի ապաբարոյ վերաբերմունքի դէմ ուղղուած պայքարով», ինչ որ սակայն արգելք չէ եղած սպանութիւններէն առաջ իր զոհերը բռնաբարելուն:

ԲԱՔՈՒԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ԿԸ ՄՆԱՅ

Սոչի գումարուած Կովկասեան քառեակի երկիրներու Խորհրդարանի նախագահներու ժողովին, Մուրթուզ Ալեսքերով յայտարարած է թէ Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման առընչութեամբ իր երկրին դիրքորոշումը անփոփոխ կը մնայ, կրկին անգամ յիշեցնելով թէ Ազրպէյճանի հողերուն 20 տոկոսը գրաւեալ կը մնայ եւ թէ շուրջ մէկ միլիոն գաղթականներ միշտ զրկուած են «իրենց հողերուն վրայ ապրելու իրաւունքէն»: Հակադարձելով իր պաշտօնակիցին ելոյթին, Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահ Ա. Խաչատրեան իր անհամաձայնութիւնը յայտնելէ ետք շեշտած է հարցը խաղաղ ճամբով կարգադրելու եւ համագործակցութեան ու միասնաբար տնտեսական նախագիծեր որոնելու կարեւորութիւնը: Ազրպէյճանական «525րդ թերթ»ը կը գրէ թէ ազրպէյճանական կողմը անընդունելի կը գտնէ գործակցութեան նման առաջարկներ, այնքան ատեն որ չէ լուծուած Ղարաբաղեան կնճիռը:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԱՆՀԱՄԲԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԷ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Ապրիլ 18-28 դէպի Պոսթըն նախատեսուած ճամբորդութեան եւ վերջերս աշխուժացած քաղաքական իր գործունէութեան առթիւ նախկին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ուշադրութեան արժանացած է Բաքուի շրջանակներէն, որոնք կը գտնեն որ անոր իշխանութիւն վերադարձը կ'ունենայ իր առաւելութիւնները: Այլեւս արտաքին կապերու վարիչ Նովրուզ Մամեդով, այսպէս արտայայտուելով այս մասին, ըսած է թէ Հայաստանի նախկին ղեկավարը աւելի «իրատեսօրէն կը գնահատէր աշխարհի եւ տարածաշրջանին մէջ տեղի ունեցող զարգացումները եւ թէ անոր վերադարձը կրնայ իր դրական ազդեցութիւնը ունենալ Ղարաբաղեան հարցին լուծման վրայ»:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԴԺԳՈՀ՝ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՓԱՐԻԶ ԱՅՑԷՆ

Թէեւ Բաքու փորձած է պաշտօնապէս շատ աղմուկ չբարձրացնել ԼՂՀ նախագահին Ֆրանսա այցելութեան շուրջ, բայց եւ այնպէս Փարիզի իր դեսպանութեան միջոցով բացատրութիւն պահանջած է Ֆրանսայէն: Արտաքին գործերու նախարար Գուլիեւ ըսած է թէ չարժեր խօսիլ Ա. Ղուկասեանի Փարիզ այցելութեան մասին, մանաւանդ երբ Ֆրանսա շեշտած է թէ ան եկած էր որպէս ֆրանսահայ համայնքին հիւր, նաեւ որպէս Ղարաբաղի հայկական համայնքի ներկայացուցիչը եւ ոչ՝ իբրեւ ԼՂՀ նախագահ: Այսուհանդերձ, Գուլիեւ ցաւ յայտնած է որ կարելի չըլլար կանխել նման այցելութիւններ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՅԵՏՍԱՏՏԱՄԵԱՆ ԻՐԱՔԸ

Արեւմուտքը այն համոզումը ունի որ Իրաքի հարցը սահմանափակուած է Ս. Հիւսէյնով: Կայ այն պատկերացումը թէ երբ ան մահանայ, կամ սպաննուի, հարցը ինքնին լուծուած պիտի ըլլայ: Պէյրութի «Ան Նահար» թերթին մէկ յօդուածագիրը, Մ. Ռումայհի շատ մակերեսային կը նկատէ այդ մօտեցումը: Կ'ըսէ թէ ան նկատի չէ առած Իրաքեան ընկերութեան այն խոր փոփոխութիւնները որոնք արդիւնք են Ս. Հիւսէյնի ղեկավարութեան տարիներուն: Ճնշումի այնպիսի հարթիչ քաղաքականութիւն մը կիրարկած է ան որ համազօր է այդ ընկերութեան քաղաքական ամլացումին. իսկ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ «ՀԱՆԴԷՍ»Ը

Հաճելի անակնկալ մըն էր Թեհրանէն վերջերս հասած «Հանդէս»ը. ան կը կրէր 2001 Դեկտեմբեր 1 թուականը։ Անունին տակ զետեղուած է «Գրականութեան եւ արուեստի» նշումը։ Հաճելին առաջին պատճառը այն էր որ ամէն անգամ որ լաւատեղեակի մը հետ խօսք ըլլար, սկսած կուգար այդ երկրի գաղութին ալ նօսրացումին նիւթը։ Ատոր հետ՝ Պարսկաստանի դպրոցներուն դժուարութիւնները, մամուլին խնդիրները, եւ այլն։ Մէկ խօսքով՝ կրկնութիւնը այն մտահոգիչ պատկերին զոր այսօր ունին մերձաւոր արեւելեան հայ գաղութները. ձուլումի ու հետեւաբար՝ հայկական մշակոյթի, հայերէնի տեղքայլ, յաճախ եղածն ալ պահելու դժուարութիւն, պիտաճէի հարցեր, եւ այլն, եւ այլն։ Առենէ մը ի վեր «Ալիք»ն ալ չէր հասներ ու գըրեթէ անկարելի դարձած էր պարսկահայութեան ներկային տեղեկանալը։

Այս բոլորէն ետք, պէ՞տք է ըսել որ հայերէն հրատարակութիւն մը միշտ ուրախութեամբ ողջունելի երեւոյթ է, լեզուին ու մշակոյթին տագնապով ապրող ամէն Հայու համար։ «Հանդէս»ը ատոնց վրայ կ՚աւելցնէ լրջօրէն մտածուած, պատրաստուած եւ համբերութեան բաւական երկար փորձութենէ մը անցածի փաստը. բան մը որ նախաձեռնողներու տոկալու պաշարին ու ճաշակին ալ երաշխիքը կ՚ըլլայ։

Անցնելէ առաջ կազմին ու պարունակութեան, կ՚արժէ նշել որ հրատարակութեան արտօնութիւնը ունենալու համար խմբագրական կազմը սպասած է «աւելի քան հինգ տարի»։ Շրջան, որուն ընթացքին ճամբայ ելլողներէն երկուքը՝ բանաստեղծ Նորվանն ու Ռազմիկ Ամիրխանեանը մեկնած են. առաջինը՝ ԱՄՆ, իսկ երկրորդը՝ Հայաստան։ Հասած առաջին թիւին խմբագրական կազմը բաղկացած է Ռուպէր Սաֆարեանէ, Ժորժ Համեանէ եւ Այտա Ազարեանէ. եռամսեային արտօնատէրն ու գլխաւոր խմբագիրն է Վարուժ Սուրէնեան։ Տրուած է թիւը հովանաւորողներու ցանկ մըն ալ։

Առաջին թիւի խմբագրականով կ՚ըսուի որ նախաձեռնութեան դրդապատճառը նման թերթի մը չգոյութիւնը եղած է։ Զիրենք ուրախացուցած ու ոգեւորած է «Լոյս» երկշաբաթաթերթին գործակցութեան հրաւէրը։ Այդ գործակցութեամբ արդէն լոյս տեսած են «Լոյս»ի 2001 Յունուար եւ Յունիսի գրականութեան եւ արուեստի յաւելուածները։ Ատոնք շարունակութիւնը եղած են 1997 Օգոստոսին հրատարակուած փորձնական «զերօ» թիւին որ քաջալերող ընկալում գտած է։

«Հանդէս»ի անդրանիկ թիւին մէջ տեղ գտած է ճարտարապետ եւ նկարիչ Ռուպէր Սաֆարեանի հետ հարցազրոյց մը, ժամանակակից թատրոնի նորարար դէմք Եժի Գրոտովսկիի մասին Վարուժ Սուրէնեանի էջը եւ անկէ թարգմանուած գրութիւն մը, Հայաստանէն սինեմայի քննադատ Միքայէլ Ստամբոլցեանի Թեհրանի Հայ ակումբին մէջ Ա. Փէլէշեանի մասին տուած դասախօսութիւնը, իրեն հետ հարցազրոյց մը, Ժորժ Համեանի ճաշի մասին յօդուածը, ապա դուտ գրական բաժին մը արձակներով եւ բանաստեղծութիւններով։ Արձակ էջեր ունին Գ. Արզումանեան, Ժ. Համեան, Ռ. Սաֆարեան. բանաստեղծութիւնները ստորագրուած են Նորվան, Յովսէփ Նազրումեան, Շ. Բաղրամեան։

Բանաստեղծութեան մասը կ՚երկարաձգուի պարսկական գրականութենէն թարգմանութիւններով (Ֆ. Մոշիրի, Ա. Շամլու)։

Գ. Արզումանեանի «պատասխան»ով որ կը կրէ «Անակարելի սահմանում» խորագիրը, եւ որով կ՚անդրադառնայ «Լոյս»ի մէջ հրատարակուած Ազատ Մաթեանի գրութեան, կ՚արծարծուին ժամանակակից Հայութեան առընչուած հարցեր։ Սփիւռքի հայութիւնն է խնդրոյ առարկան, գլխաւորաբար լեզուական, գրական տեսանկիւնէն դիտուած։ Այդ էջերով «Հանդէս»ը վիճարկումի, կարծիքներու փոխանակման բեմ մըն ալ դառձած է իր էջերուն մէջ։ Պարբերական ներու կենդանութիւն տուող նման բաժիններ միշտ հետաքրքրական են ընթերցողին համար։ Իսկ մեր իրականութեան մէջ ուր այնքան նիւթ կայ «Նոր»ի պիտակով ներկայացնող, անոնք դիւրութեամբ մշտական ատաղձ կրնան ունենալ, եթէ անոնց անդրադառնալու եւ արձագանգելու եւ երկխօսութեան տրամադիր գրողներ – ինչո՞ւ չէ, ընթերցողներ ալ – գտնուին։

«Հանդէս»ի առաջին թիւը փակուած է Սեպտեմբեր 11-ի պատահարին առնչըւած, քաոսն ու գեղագիտութիւնը հակադրող հետաքրքրական էջով մը որ ստորագրուած սինեմայի քննադատ Ռոպէր Սաֆարեանէ. նաեւ լուսանկարիչ Արման Ստեփանեանի լուսանկարներու ցուցահանդէսին արձագանգով։ Վերջաւորութեան կէս էջնոց պարսկերէն բաժին մը կայ որ բովանդակութիւնն է թերթին։ Նոյն էջին վրայ ամփոփ կերպով ներկայացուած են թիւին հեղինակները։

Որակաւոր թուղթ, հաճելի էջադրում, գիրի ու լուսանկարներու հաւասարակշիռ բաշխում, կարդալու տրամադրող առաջին ազդակները կ՚ըլլան թերթը ձեռնարկողին։ Իսկ ըսուածը, թէ ձեռնարկները արտօնութեան համար ամենայն համբերութեամբ հինգ տարի սպասած են, երաշխիք կ՚ըլլայ նաեւ թէ անոնք շուտ յուսահատող տիպարներ չեն։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՒԵԱՆ

ՔԷՄԲՐԻՋ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՌԸՆԹԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մերձաւոր Արեւելքի ուսումնասիրութեան նուիրուած Միջազգային ընկերակցութեան պաշտօնական օրգան՝ International Journal of Middle East Studies իր 2002 թուականի փետրուարեան թիւին մէջ ունի ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը այս նիւթին մասին։ Եռամսեայ ակադեմական այս հանդէսին (հատոր 34, թիւ 1) խմբագրական կազմը, որ առ հասարակ թրքանպաստ հրատարակութիւններու նախապատուութիւն կուտայ, երկար եւ մանրակրկիտ քննարկումներէ յետոյ որոշեց հրատարակել սոյն երկասիրութիւնը։ Փրոֆ. Վահագն Տատրեանի կողմէ հեղինակուած այս գործին մակդիրն է՝ The Armenian Question and the Wartime Fate of the Armenians as Documented by the Officials of the Ottoman Empire's World War I Allies: Germany and Austria-Hungary (Հայկական Հարցը եւ Համաշխարհային Ա. Պատերազմին առընչուած Հայերուն վախճանը՝ ըստ Օսմանեան Կայսրութեան զինակից երկիրներ՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիա-Հունգարիոյ պետական մարդոց հայթայթած փաստերուն)։

Ութ մասերէ բաղկացած այս ուսումնասիրութեան ստորաբաժանումներն են՝ ա) Հայկական Հարցին պատմական ծանրակշիռ թաւալումը, բ) Կրօնական ազդակը, գ) Նախապատերազմեան տարիներուն հայկական բարենորոգումներու հարցին սրուիլը եւ ցեղասպանական կանխամտածումի նախանշանները, դ) Պատերազմը իբրեւ դիւրացուցիչ ազդակ եւ Հայերու յանցագործութեան հարցը, ե) Գրգռութեան մեղադրութեան հասարակական բնոյթը, զ) Հայկական Հարցին լուծումը զանգուածային մաքրագործման ուղիով, է) Գործադրութեան եւ վերահսկումի գործօնները, ը) Եզրափակում։

Մեծ մասամբ գերմանական եւ աւստրիական պետական արխիւներէն քաղուած պաշտօնական փաստերու համադրութիւն այս աշխատութիւնը կը բովանդակէ 115 ծանօթագրութիւններ, որոնցմէ շատերը ամբողջ էջ մը կը բռնեն։ Քսանէ աւելի տարիներ ընդգրկող պրպտումներուն համար Փրոֆ. Տատրեան 18 անգամ այցելած է Պոնի գերմանական պետական արխիւները (որոնք հիմա Պէրլին փոխադրուած են), ինչպէս և քանի մը անգամներ Փոցտամի, Ֆրիպուրկ իմ Պրէսկաու (գերմանական Պատերազմական նախարարութեան արխիւները) եւ Վիեննայի աւստրիական պետական արխիւները։ Բաց աստի, ուսումնասիրութեան մէջ շաղկապուած են նաեւ կարգ մը ֆրանսական պետական արխիւներէ քաղուած վաւերագիրներ։ Այս առումով շատ կարեւոր վկայութիւններ կան Թուրքիոյ ֆրանսացի վաստակաւոր դեսպան Փօլ Գամպոնի կողմէ։ Տատրեան, որքան որ գիտենք, առաջին անգամ ըլլալով կը յայտնաբերէ Գամպոնի հետեւեալ վկայութիւնը թէ արդէն համիտեան 1894 – 96 ջարդերու ժամանակ Թուրք իշխանութիւնները լրջօրէն կը մտածէին Թրքահայ ժողովուրդը քշել դէպի Միջագետքի անապատները (transporter en masse les Arméniens... dans la Mésopotamie):

Նոյն դեսպանը այս կապակցութեամբ կը կանխագուշակէր Հայերու զանգուածային բնաջնջումը երբ կը գրէր՝ L'Asie Mineure est véritablement en feu. On massacre presque partout: Բաց աստի, Տատրեան իր վերջաբանին մէջ մէջբերումներ կ՚ընէ ականաւոր երկու Թուրք իշխանաւորներէ, որոնք չեղելով շատ մը ուրիշ Թուրք իշխանաւորներու կեղծ եւ նենգամիտ վկայութիւններու ուղեգիծէն, առանց այլեւայլի կը հաստատեն եւ կը վաւերացնեն Իթթիհատական վարչակազմին զանգուածային կոտորածի ծրագիրը եւ այդ ծրագրին վայրագ իրագործումը։ Օրինակ, Հալէպի պարկեշտ կուսակալ Մէհմէտ Ճէլալ իր յուշերուն մէջ կը շեշտէ, թէ ինչպէս ինք ի զուր փորձեց տարհամոզել Թալաաթը, առարկելով որ Հայերը ճնշիչ մեծամասնութեամբ խաղաղասէր եւ շինարար ժողովուրդ մըն են եւ թէ Թուրքիա մեծ սխալ մը կը գործէ բնաջնջելով զանոնք. զինքը կը պաշտօնազրկեն եւ կը ղրկեն Գոնիայի նահանգը ուր ան կը շարունակէ պաշտպանել Հայերը։ Ահա իր ցաւատանջ ողբերգանքէն հատուած մը. «Ես կը նմանէի մէկու մը, որ գետեզերքը կեցած, օգնութեան հասնելու բոլոր միջոցներէ զուրկ, անօգնական, կը տեսնէր թէ ինչպէս այդ գետին յորձանուտին մէջ, ուր ջուրի տեղ արիւն կը հոսէր, հազարաւոր անմեղ մանուկներ, յանցանք չունեցող տարեցներ, ուղեկորոյս կիներ եւ կայտառ երիտասարդներ սուզուելով անդնդամահ կ՚ըլլային»։ Իսկ Օսմանեան Գ. բանակի ընդհ. հրամանատար Վէհիպ փաշա, որուն ռազմաքաղաքական լիազօրութեան սահմաններուն մէջ կ՚իյնար Սեբաստիոյ, Տիգրանակերտի, Տրապիզոնի, Կարինի, Բաղէշի, Խարբերդի եւ Վանի նահանգներու զանգուածային հայ բնակչութեան մասին կիրարկելի ընթացակարգը, շատ աւելի հեղինակաւոր կերպով կը վկայէ այդ բնակչութեան կոտորածին մասին։ Բացատրելէ յետոյ թէ ինչպէս իր նախորդը, զօր. Քեամիլ փաշան, հիմնայատակ կործանեց այդ նահանգներուն հայ բնակչութիւնը, զօր. Վէհիպ բացայայտ կերպով կը յայտարարէ, որ այդ բնաջնջումի հրամանը եւ ատոր առնչուող ջարդերու, ինչքերու եւ հարստութեան կողոպուտի հրամանը եկած էր Իթթիհատ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէէն։ Բոլոր այս ոճիրները ծրագրուեցան եւ իրագործուեցան կանխամտածուած ձեւով եւ կառավարութեան հսկողութեան տակ։

Նոյնքան եւ աւելի ջախջախիչ են հինգ գերմանացի դեսպաններու (Վանկէնհայմ, Հոհընլոհէ, Մեթերնիխ, Քիւհլման եւ Պէրնստորֆ) եւ Աւստրիոյ դեսպաններ՝ Փալլավիչինի և Թրաութմանստորֆի գաղտնի տեղեկագիրները, ուղղուած Պէրլին եւ Վիեննա։ Գրեթէ առանց բացառութեան անոնք իրենց այդ տեղեկագիրներուն մէջ շեշտը կը դնեն Թուրքերու կողմէ խրացուած երկու կէտերու վրայ. ա) Տասնեակ տարիներէ ի վեր քաշքշուող Հայկական Հարցը պէտք է լուծել վերջնականօրէն, օգտուելով պատերազմին ընձայած բացառիկ առիթէն, բ) Լուծումը պէտք է ըլլայ տեղահանութեան պիտակով քօղարկուած զանգուածային բնաջնջում, որուն համար գերմաներէն համարժէք բառերը կանոնաւոր եւ բացայայտ կերպով կը գործածուին նոյն դեսպաններուն կողմէ։

Բացի անոնցմէ, Տատրեան լայն չափով կ՚օգտագործէ նաեւ գերմանացի վարչապետ Հոլվէկի, Արտաքին գործոց Նախարար Ֆոն Եակոուի, ինչպէս եւ գերմանացի ընդհանուր հրամանատար մարէշալ Հինտէնպուրկի յայտարարութիւնները, ինչպէս եւ Ատանայի, Տրապիզոնի, Կարինի եւ Հալէպի գերմանացի հիւպատոսներու «խորհրդապահական», «գաղտնի», «յոյժ գաղտնի» տեղեկագիրները։ Կարեւոր բաժին մըն ալ յատկացուած է հայկական ցեղասպանութեան գործադրութեան մէջ Թուրք բարձաստիճան սպաներու գործօն մասնակցութեան։

Այս կարեւոր մենագրութիւնը Զօրեան

Հիմնարկի ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան բաժնի վարիչ տնօրէն տոքթ. Վ. Տատրեան կ՚աւարտէ հետեւեալ գլխաւոր եզրակացութեամբ. «Ինչ չափանիշ ալ որ կիրարկուի, այս գործին մէջ գործածուած ջախջախիչ փաստերու հոյլը, մեկին կերպով կ՚ապացուցանէ որ հայ ժողովուրդը զոհը եղաւ ցեղասպանական ոճիրի մը»։ Կ՚արժէ նշել որ այս հանդէսը կը կարդացուի Թուրքիոյ, Եւրոպայի եւ ԱՄՆ-ու մէջ դասաւանդող Թուրք բազմաթիւ պատմաբաններու կողմէ։

ԻՐԱԶԵԿ

«ԿԸ ԶԱՐՄԱՆԱ՛Մ...»

Վենետիկի կարեւոր արուարձաններէն Գիրինիակոյի մէջ, Ուրբաթ, Մարտ 22-ի գիշերը, տեղի ունեցաւ Հայաստանի եւ Հայերուն նուիրուած երեկոյ մը, քաղաքին քաղաքապետական հանդիսասրահին մէջ, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան, մեծ մասամբ արհեստավարժ անձերէ բաղկացած՝ համալսարանի դասախօս, փաստաբան, բժիշկ եւ կարեւոր գործարար անձեր։

Ձեռնարկը կը վայելէր Տիկին Մարիզա Տա Լիոյի հովանաւորութիւնը. անձ մը որ կուգար Գոսովոյի մէջ մարդասիրական երկար ծառայութենէ եւ հրաւիրած էր նախկին գործակից մը, որ ներկայիս նոյն տեսակի ծառայութիւն կը փորձէր մատուցանել Հայաստանի մէջ։

Հանդիսութեան բացումը կատարեց մերձակայ Սուրբ Ղազարէն ժամանած Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան, որուն պարտականութիւն տրուած էր ներկայացնելու, համառօտ եւ սահիկներու օժանդակութեամբ, Հայ ժողովուրդի բազմադարեան պատմութիւնն ու մշակութային հարստութիւնները։

Պր. Ճան Ճաքոմօ, օրուան գլխաւոր դերակատարը, – Կը զարմանամ, ըսաւ, թէ ինչպէս այնքա՛ն հարուստ եւ մշակութային բարձր մակարդակի տէր ազգ մը, քիչ ատենուան մէջ այնքա՛ն խոր անկում ունեցած է։ Ես կուգամ – ըսաւ – երկրէ մը ուր բժշկական խնամքները ձրի յայտարարուած են, սակայն չկի կին մը նիւթապէս փողոցը կը մնայ եթէ 200 տոլար չվճարէ ... ուր հիւանդանոցներուն մեծագոյն մասը, շրջանային դարմանատուները, այնպիսի յետամնաց եւ ողբալի վիճակի մէջ կը գտնուին, որոնց բաղդատմամբ Գոսովօ 5 աստղանի շքեղ պանդոկ է ...։ Երկիր մը, որ Իսրայէլէն վերջ, միջազգային ամենակարեւոր նպաստները ստացած է ... առանց որեւէ շօշափելի արդիւնք ցոյց տալու։ Երկիր մը, ուր միջազգային դրամատան ներկայացուցիչը 20.000 տոլար ամսական կը ստանայ եւ մտաւորական ակադեմիկոսը՝ միայն 20...։ Երկիր մը որուն ամենակարող երիտասարդութիւնը կը հեռանայ անվերադարձ, զոհ երթալով Միացեալ-Նահանգներու «սատանայական» ծրագիրներուն, շնորհիւ Երեւանի «Ամերիկեան համալսարան»ին եւ Փէշտայի (Հունգարիա) մէջ նոր բացուած Սօրոս Հիմնարկին, ուր հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ կ՚ընդունուին ձրի, կը մասնագիտանան արդի աշխարհի բարձրագոյն գիտարուեստներուն եւ ապա ամենամեծ դիւրութիւններով կ՚ընդունուին Միացեալ-Նահանգներու պետական կարեւոր հաստատութիւններուն մէջ ... առանց դոյզն խղճի խայթի, թէ Հայաստանը կը պարպուի, քանի ոչ մէկ ապագայ կը տեսնեն իրենց հայրենիքին մէջ։ Երկիր մը

ուր արդարութիւն գոյութիւն չունի․ կը թագաւորէ կաշառակերութիւնը իր ամենադէշ եւ գռեհիկ արտայայտութիւններով, ուր մենաշնորհները բաժնուած են միա՛յն իշխանամէտ անձերու եւ կուսակցութիւններու, ուր ազատ արտայայտութիւնը ուշ կամ կանուխ բրտօրէն կը ճնշուի։ Երկիր մը որուն երեսփոխանները տէր են երկրին հարստութեան մեծագոյն մասին եւ առանց դոյզն դժուարութեան, հազարաւոր «օրինաւոր քուէներ» կրնան գնել, անօթութեան սեմին գտնուող ժողովուրդէն․․․։

Պ. Ճան Ճաքոմօ իր ներկայացուցածները կը հաստատէր օրինակներով, դէպքերով եւ փաստերով, որոնց միայն միջազգային նպաստի անձնակազմը կրնար տեղեակ ըլլալ, եւ ինչ որ կը թուի, անոնց տուած տեղեկագիրները իրենց պետութիւններուն, շատ մութ պատկեր մը պէտք է ներկայացնեն Հայաստանի մասին։

Այս ներկայացումին հետեւող հարցազրոյցի ընթացքին, ընդհանուր մտահոգութիւնը հանդիսասրահին մէջ, մէկ էր․ «Ի՞ՆՉ ԿԱՐԵԼԻ Է ԸՆԵԼ»։

Պր. Ճան Ճաքոմոյի թելադրանքն ալ մէկ էր, հիմնուած տարիներու փորձառութեան վրայ, այլ թերաճ երկիրներու մէջ. նպաստները պէտք են դիտաւորեալ ըլլալ, ա՛յս կամ մի՛ւս ծրագրին համար, հսկուին լուրջ կազմակերպութիւններու կողմէ, օժանդակութիւնը բերող երկիրէն ղրկուած. երբեք չյանձնել տեղական իշխանութիւններուն, օգտագործել երկրին աշխատող բազուկները, գործ հայթայթել անոնց եւ վարձատրել արդարօրէն, ստեղծել թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ օտար նպաստներով, որոնք կրնան մեծ շահ ապահովել նաեւ եւրոպացի գործարարներուն, մանաւանդ նկատի առած Հայերուն գործնական կարողութիւնները, կասեցնելով հոսքը դէպի Միացեալ Նահանգներ, քանի Հայաստան հիմնականօրէն, Եւրոպայի պատկանող մշակոյթ եւ պատմութիւն ունի։

Հարցնողներ եղան թէ Հայերը ի՞նչ ժառանգեցին Խորհ. Միութեան քայքայումէն, քանի անոր 15 բաղկացուցիչ մասերէն մին էին եւ ի՞նչ օգուտ քաղեցին Յովհաննէս Պօղոս Բ.ի Հայաստան այցելութենէն։

Երկու պարագային ալ Պ. Ճան Ճաքոմոյի պատասխանը եղաւ «ԳՐԵԹԷ ՈՉԻՆՉ»։

Սովետական Միութիւնը ծանր արդիւնաբերութիւն մը ստեղծած էր երկրին

ԽԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲ

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մառն - Լա - Վալէի Հայկական Մշակութային Միութիւնը (ԱՔՄՄ) լաւ գաղափարը ունեցած էր համախմբելու փարիզեան շրջանը ապրող Պուլկարահայերը։ Այս հանդիպումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ Մարտ 16-ին, ճաշի մը շուրջ, «Եան՛ց» ակումբի սրահներուն մէջ. շուրջ 100 հոգի, որոնցմէ նաեւ Պուլկար եւ Ֆրանսացի բարեկամներ, ներկայ գտնուեցան այս միջոցառման՝ առիթ մը գիրար աւելի լաւ ճանչնալու եւ յիշատակներ փոխանակելու։ Այդ իրիկուն, «Եան՛ց»ի պատերը զարդարուած էին քանի մը բացատրական պաստառներով որոնք տեղեկութիւններ կու տային Պուլկարիոյ ու անոր Հայ գաղութին մասին։

Միութեան նախագահ՝ Ֆիլիփ Փիլիպոսեանի ողջոյնի խօսքէն վերջ, Անի Փիլիպոսեան մանրամասնօրէն ներկայացուց Պուլկարիոյ պատմութիւնը, ծանրանալով անոր հայ գաղութին վրայ որուն արմատները կ'երթան մինչեւ Ե. դար, Պաւղիկեաններու աղանդական շարժումով. «Պուլկարիա եւ Հայաստան՝ երկու շատ նման ճակատագիրներ»։ Ան լսաւ որ այսօր, Պուլկարիոյ մէջ կ'ապրին շուրջ 13 հազար Հայեր (առանց հաշւի առնելու, ալ աւելի մեծ թիւով Հայաստանցիներու ներկայութիւնը․․․)։ Մասնաւոր յարգանքի խօսք եղաւ նաեւ Պուլկարահայ Էլվիր Ժանի (Գույումճեան) հասցէին։ Այդ նկարչուհին, ծընած Ռուսէ (Ռուսչուք) 1904-ին եւ Ֆըրանսա հաստատուած 1928-ին այսօր ծանօթ անուն մըն է նկարչութեան աշխարհին մէջ։ Քրիսթին Մանեսէն (նկարիչ Ժան Պազէնի աղջիկը) որ Էլվիրը լաւ ճանչցած էր, իր յուշերը պատմեց ու զայն բաղդատեց փորթուկալցի մեծն Վիէրատա - Սիլվային հետ։ Էլվիր Ժան, մեզմէ անտեսուած անուն մը եւս․․․։

Երեկոն փակուեցաւ պուլկար բանաստեղծ՝ Փէյօ Եաւորովի ծանօթ «Հայերը» քերթուածի ֆրանսերէն ընթերցումով, երիտասարդ Մարի - Էլէն Իվանովի եւ Անահիտ Փիլիպոսեանի կողմէ։ Նշենք նաեւ որ պուլկար չորս երաժիշտ - երգիչներ իրենց մասնակցութիւնը բերին այս երեկոյթին։

մէջ ուր գործաւորներուն 80 տոկոսը կ'աշխատէր։ Այսօր այդ գործատուները օրէ օր կը ժանգոտին մեր աչքերուն առջեւ, անգործ ձգելով գործաւորները, անոր փոխարէն Ռուսաստան իր հայթայթած նպաստին համար ատոմակայանին (Մեծամօրի) սկսած է Հայաստանը կողոպտել ամէնէն կարեւոր եւ բարձր մակարդակի գիտական հաստատութիւնները վերցնելով. (Մերկելեան ինստիտուտ - Հայաստանի ամէնէն մեծ ջերմակայանը (Հրազդանի) - Մարս եւ ելեկտրոնիկ գործատունը - կառավարական հիմնարկ Ինքնագործութեան (Օթօմասիոն) եւ Նիւթական գիտութիւններու հիմնարկը)․․․ ինչպէ՞ս գիտակից ղեկավար մը կրնայ իր երկիրը զրկել իր հպարտութիւնը կազմող հիմնարկներէն․․․։

Գալով Պապին այցելութեան, մենք օտարականներս կը սպասէինք որ այս բացառիկ առիթով հայ եկեղեցին եւ կառավարութիւնը կոչ ընեն, միջազգային աղմուկ հանեն, աշխարհիս ուշադրութիւնը գրաւեն իրենց շրջափակումին, կրած անիրաւութիւններուն, ցեղասպանութեան․․․։ Ներողամիտ եղէք եթէ ըսեմ որ, թէ՛ հայ եկեղեցին, թէ՛ Հայաստանի նախագահը եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը, ցոյց տուին անբացատրելի խակութիւն, աններելի յանցանք․․․։ Նման առիթներ չեն կրկնուիր դարերով։

Գիրինփակոյի քաղաքական իշխանութիւններու ներկայացուցիչները եւ ներկաները կոչ մը ստորագրեցին, ուղղուած Վենետիկի նահանգային պետերուն, որպէսզի զանազան թերաճ երկիրներու բաժնած միլիառաւոր նպաստներու իրենց ցանկին վրայ, աւելցնեն նաեւ Հայաստանը, որ հինէն ի վեր յատուկ կապեր ունեցած է Վենետիկի եւ անոր ժողովուրդին հետ։

ՑԻՊԷ

Կազմակերպիչները ուզած էին մէկ գիշերուան մէջ առաւելագոյնը ներկայացնել, այն ալ, ճաշի մը ընթացքին, աղմուկին եւ խօսակցութիւններուն մէջ։ Ափսոս։ Այդպիսի ընդարձակ եւ հետաքրքրական նիւթ մը արժանի էր տարբեր վերաբերումի՝ անջատ դասախօսութեան մը, գիտակից հանդիսականներու առջեւ։ Մաղթենք որ ԱՔՄՄ-ի այս գնահատելի ձեռնարկը կրկնուի, բայց ուրիշ ձեւով. ճաշը իր տեղը, դասախօսականը բաժինը իրը։ Որպէսզի ամէն մէկը իր գոհացումը գտնէ։

Հ. ՀՐԱՉԵԱՆ

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԵԱՆ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐ

Աֆղանիստանի մէջ թշուառութիւնը երբեմն հասած է այնպիսի աստիճաններու որ մարդիկ իրենց ու ընտանիքին վերապրումին կը զոհեն զաւակ մը, կամ մէկ-երկուքը, զանոնք փոխանակելով սնունդի հետ։ Այդ հանդրուանին կը հասնին, վաճառելէ ետք նախ իրենց ունեցած քանի մը անասունը, յետոյ հնամաշ գորգերը, կարպետները, տան մետաղեայ իրերը եւ մինչեւ իսկ իրենց հիւղակին տանիքը պահող փայտէ սիւներէն մէկ քանին։

Մոհամմէտ Քանկորիի գիւղացիներէն մէկն է. աշխարհի ու Աֆղանիստանի մոռցուած այդ անկիւնին մէջ անոր թըշուառութիւնը հասած է այն աստիճանին որ վերջերս տուաւ զաւակներէն երկուքը, մէկը 10, միւս 5 տարեկան, փոխանակած է ցորենի հետ։ «Կը կարօտնամ զաւակներս, բայց ուտելիք ոչինչ ունէինք, ուրիշ ի՞նչ կրնայի ընել» կ'ըսէ ան, վախնալով անսիրտ բարբարոս մը նկատուելէ եւ շուրջանակի ակնարկ մը պտըտցնելով իր հիւղակին ուր ամէն բան ցոյց կու տայ որ ապրուած թշուառութիւնը անցողակի բան չէ։

Այդ, կամ նման շրջաններու մէջ յաճախադէպ է հանդիպիլ գիւղացիներու որոնք սարերէն վայրի խոտեր կը հաւաքեն որպէս ուտելիք։ Այդ բոյսերը այնքան լեղի համ կ'ունենան որ հարկ կ'ըլլայ ժամերով եփել, որպէսզի կարելի ըլլայ ուտել։

Ինչ կը վերաբերի զաւակներու վաճառքին, ան յաճախ կ'ըլլայ դրամական կամ ցորենի եկամուտի մը փոխարժէքով։ Մոհամմէտ միւս ծնողներէն աւելի խիստ սակարկած է իր երկու զաւակներուն համար։ Վերջապէս համաձայնած է. վեց տարի ամիսը 21 քիլոկրամ ցորեն պիտի ստանայ իր տասնամեայ մանչուկին եւ աղջիկը, միւսին՝ 5 տարեկանին փոխարէն։ Համաձայնութենէն վեց շաբաթ ետք, ան նոյն շուկան գացած է, տղան գտնելու յոյսով որպէսզի հարցնէ թէ ի՛նչպէս կ'ապրի ան, նոր շրջանակին մէջ։ Դիպուածով, հայր ու տղայ իրարու հանդիպած են բազմամարդ փողոցի մը մէջ։ Տղան ըսած է տխուր ձայնով մը որ զինքը գնող հարուստները լաւ չեն վարուիր իրեն հետ. անխնայ կ'աշխատցնեն, գիշերն ալ սարերը կը ղրկեն քնանալու, որպէսզի ոչխարներու հօտին ընկերանայ։ Քանի մը նախադասութենէ ետք, ըսած է թէ պէտք է երթայ, որովհետեւ եթէ ուշանայ, կը ծեծեն զինքը։

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԽՈՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԼԷ.

ՆՈՐ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՆԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ

- Ո՞վ է այդ դաշնակցականը։

- Կեդրոնական վարժարանի տնօրէն փրոֆէսէօր Խաչատուրեան, - ըսաւ Արթին։

Բէչատ պէյ երիտասարդին դարձաւ եւ հարցուց.

- Այս մարդը կը ճանչնա՞ս։

- Փրոֆէսէօ՞րը, - հարցուց Շաւարշ։

- Այո՛, Խաչատուրեանը։

- Կը ճանչնամ։

- Ո՞ւր կը գտնուի այժմ։

- Լսեցի, որ ձերբակալուեր ու աքսորուեր է, բայց չեմ գիտեր, թէ ո՛ւր կը գտնուի։

- Գիտե՞ս նաեւ, թէ ինչո՛ւ համար ձերբակալուած եւ աքսորուած է։

- Ինչպէ՛ս կրնամ գիտնալ աքսորին պատճառը, կարծեմ դուք ալ չէք գիտեր։

- Ինչպէ՛ս չեմ գիտեր, քանի որ ես եմ աքսորել տուողը, - գոչեց Բէչատ պէյ։

- Ուրեմն դո՛ւք ինծի ըսէք, թէ ինչո՛ւ աքսորեցիք։

- Աքսորեցինք, որովհետեւ վտանգաւոր յեղափոխական մըն էր, դաշնակցական պետ մը։

- Այդ մանրամասնութիւնը չէի գիտեր։

- Արդէն ի՞նչ բան գիտես որ, այդ անպիտանը, փոխանակ իրեն սահմանուած աքսորավայրը երթալու՝ ճամբան, հակառակ իր ծեր հասակին, կը յաջողի փախչիլ եւ անունը փոխելով՝ իր հետքը կորսնցնել տալ։ Այս բաները չէի՞ր գիտեր։

- Ինչպէ՞ս կ'ուզէք, որ իմ թաքստոցիս մէջ իմանամ ինչ որ կ'անցնի - կը դառնայ Անատոլուի խորը։

- Բայց հիմա մենք իմացած ենք իր գտնուած տեղը, եւ ձեռքերնէս պիտի չկրնայ ազատիլ, Գոնիա կը գտնուի այս միջոցիս։

- Կրնայ ըլլալ, - պատասխանեց Շաւարշ։

- Դուն լաւ գիտես, թէ հո՛ն է, եւ նաեւ նոյնիսկ հետը յարաբերութեան մէջ ես, նաեւ Մարգպետի եւ Պապաեանի հետ։

- Սխալ է, պէ՛յ էֆէնտի։

Նոյն միջոցին Ալի Րիզա եւս ներս կը մտնէ եւ ներկայ կը գտնուի հարցաքննութեան։

- Վերջապէս պիտի խօսի՞ս ճշմարտութիւնը, թէ՞ պիտի շարունակես ամէն բան ուրանալ, - կը գոչէ Բէչատ բարկացած։

- Ինչ որ գիտեմ՝ կ'ըսեմ, իսկ երբ չգիտցած բաներս հարցնէք, բնականաբար բան մը չեմ կրնար ըսել։

- Մենք գիտենք, որ մեր harցումներուն կրնաս պատասխանել, - պոռաց Բէչատ, - դուն հոս յարաբերութեան միջնորդ եղած ես զատուած գտնուող դաշնակցականներուն եւ արտասահմանի միջեւ, հետեւաբար շատ բան գիտես եւ պիտի խօսիս։

- Ինծի կը վերագրէք այնպիսի դեր մը, զոր երբեք չեմ ունեցած։

- Սո՛ւտ կը խօսիս։

Ալի Րիզա ինքն ալ սկսաւ յարձակիլ երիտասարդին վրայ եւ շատ մը հայհոյութիւններ ուղղելէ ետքը անոր հասցէին՝ գոչեց.

- Հայրդ սատկեցուցինք, քեզի ալ պիտի սատկեցնենք։

Արդարեւ, ոստիկանութիւնը չկրնալով Շաւարշ Միսաքեանի հետքը գտնել՝ անոր հայրը ձերբակալած եւ աքսորած էր։

Շաւարշ, երբ այդ խօսքերը լսեց, յանկարծ սարսռաց։ Արդեօք իրա՞ւ սպաննած էին իր հայրը։ Այդ հրէշներէն ամէն բան յուսալի էր։ Երիտասարդը իր յուզումը զսպեց եւ ըսաւ.

- Քանի որ հայրս սպաններ էք, կրնաք զիս ալ սպաննել։

Բէչատ եւ Ալի Րիզա բարկութեան շարժումով մը դուրս ելան սենեակէն։

Երբ Շաւարշ եւ Արթին առանձին մնացին, այս վերջինը ըսաւ.

- Միսի՛ւ Շաւարշ, շատ սխալ ճամբու մը կը հետեւիս կոր՝ այսպէս ամէն բան ուրանալով։

- Ես ձեր խորհուրդներուն պէտք չունիմ, - ըսաւ երիտասարդը։

- Քեզ սիրելուս եւ յարգելուս համար է, որ այսպէս կը խօսիմ, - շարունակեց լրտեսը, - եթէ իմ խորհուրդներուս հետեւիս, ո՛չ թէ միայն ինքզինքդ կ'ազատես, նաեւ հայրդ։

- Բայց հայրս արդէն մեռցուցեր են, - գոչեց Շաւարշ։

- Անիկա դիտմամբ այդպէս ըսաւ, - շարունակեց լրտեսը, - քու հայրդ ողջ առողջ է եւ այս միջոցիս կը գտնուի Պիլէճիք։ Եթէ իրենց հարցուցածներուն ուղիղ պատասխան տաս, պատուոյս վրայ խօսք կու տամ, որ հայրդ հեռագրով բերել կու տամ եւ երկու օր ետքը, Պոլիս իր տանը մէջ հանգիստ կը նստի ու ազատ - համարձակ կը պտըտի ու իր գործով կը զբաղի։

Երիտասարդը պահ մը խորհեցաւ եւ յետոյ վճռաբար յայտարարեց.

- Ինչ որ կրնայի ըսել՝ ըսի, անկէ դուրս որեւէ ըսելիք չունիմ, ահա իմ վերջին խօսքս։

- Բայց պարզապէս այդ կերպով ինքզինքդ մահուան կը դատապարտես։

- Իմ ալ նպատակս այդ է։

Արթին, առանց յուսահատելու, կրկին փորձեց երիտասարդը, որ խոստովանութեան ճամբու մէջ մտնէ, բայց ա՛ն անդրդուելիօրէն կը կրկնէր.

- Ուրիշ բան չեմ կրնար ըսել։

Պէտրի, Բէչատ եւ Ալի Րիզա տեսնելով, որ Շաւարշ կը յամառի միշտ ուրանալ, զայն խօսեցնելու համար անլուր տանջանքներու ենթարկեցին։

(Շար. 196)

ՄՈՆԱՔՕ. _ Ճիլէրճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի խնամատարին՝

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26_ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Աւագ Ուրբաթ, Մարտ 29_ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնաքոյի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Տիգրանի եւ Հրանդ Ճիլէրճեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. . _ Սօնիա Փիլիկեանէ 50 եւրօ:

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ
TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre des activités
« LOUSSAVORTCHI LESSARANE »
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur")
vous invite à participer
à sa
6ème rencontre du cycle d'initiation :

«Pour lire et commenter les Ecritures Saintes»

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale
mercredi 3 avril à 19 heures
dans la **Salle «A. Tcherpachian»**
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը, Նոր Տարուան եւ Ծնունդին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է ԻՒՂԱԳԻՆԻ հետեւեալ նուէրները. _

Ա. ՑԱՆԿ

ԵՒՐՕ

Տիկին Անն Պէքար 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փոլատեան 30, Պր. Անտրէ Պէքարեան 60, Տիկին Անի Ակոբօկլու 15, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Ժերանեան 40, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Դալար 25, Պր. Մըկըրտիչ Հեքիմեան 20, Տիկին Սիրանոյշ Աշըգեան 30, Պր. Արմէն Խաչատուրեան 20, Տէր եւ Տիկին Ժ. Շագուլեան 23, Տէր եւ Տիկին Ն. Իյնէճեան 35, Պր. Թորգոմ Պամաճեան 31, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քանթարճեան 20, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան 130, Տիկին Էլիզապէթ Մելքոնեան 22·87, Տիկին Էմէ Պետրեան 25, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէնէթեան 76·22, Օր. Ժագլին Մեսթճեան 30, Տիկին Սոնիա Գույումճեան 20, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր _ Ղազարեան 22·87, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 300, Պր. Սուրէն Սանթրեան 16, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալիոզեան 400, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 45, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Քիւրտօղլեան 100, Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 76, Տիկին Մարի _ Ռոզ Տէր _ Սահակեան 22·87, Տէր եւ Տիկին Ժագ Սէրվէրեան 32, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գափաֆեան 80, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թուղլուեան 35, Պր. Կարապետ Սարաֆեան 40, Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 50, Օր. Էլիզապէթ Քէնտէրեան 30, Տիկին Իսկուհի Փամպուքճեան 30·49, Օր. Ժագլին Տէզարմէնիէն 16, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Ակոբոֆ 23, Օր. Մարի Տումանեան 35, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Ֆիրէնկիւլեան 400, Տէր եւ Տիկին Վահան Պէքեան 29, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ալեքսանեան 76, Պր. Գլօտ Գափամաճեան 25, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 23, Տիկին Վալերի Զարգարաթճեան 70, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Պարկիրճեան 80:

(Շար.)

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

BALLET
DON QUICHOTTE
à l'Opéra Bastille

LES 23 AVRIL ET 2 MAI
Réservations auprès d'Araxie :
01. 39. 83. 71. 19 (entre 19h30 et 21h)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱԳԵՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Օգոստոս 2001_ին Սանփանակերտ տեղի ունեցած պատարագարարաներու միջազգային գիտաժողովին շուրջ Ուրբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Տէմիրճեան սրահը
17, rue Bleue, 75009 PARIS
métro : Cadet

Visite à Manosque

La Section de Marseille — St-Jérôme organise une sortie à Manosque avec une visite à la fondation Carzou, suivie d'un repas au restaurant le **Samedi 6 avril,** pour le prix de 30 euros.
S'inscrire auprès des membres.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաշճեան մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ Ապրիլ 6, ժամը 14·30_ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE

traditionnelle de la Maison de Retraite
de **GONESSE / 95500** — 7, rue de l'Eglantier

Dimanche 2 juin à partir de 11h30
dans le parc
ANIMATION TOUT AU LONG DE L'APRES-MIDI

MARTEN YORGANTZ
GROUPE de DANSE « ASTRIG » de la CROIX BLEUE d'ARNOUVILLE

Grande tombola

BAR — BUFFET — AMBIANCE ARMENIENNE

Toutes dispositions ont été prises en cas d'intempéries

ENTREE GRATUITE

(Շար. Ա. էջէն)

ատիկա մօտ ապագայի մը դիւրաւ սրբագրելի բան չէ:

Նոյնիսկ ենթադրելով որ ազատական որակելի վարչաձեւ մը ունենայ Պաղտատ, ան պէտք է դիմագրաւէ ամլացումի շրջանին յաջորդած հակամարտութիւնները: Դժուար չէ ենթադրել որ նման շրջան հետը պիտի բերէ խմբաւորումներ որոնց ամէն մէկը իր նպատակները, իր հաշիւները պիտի ունենայ: Քիւրտերը, օրինակ, կարելի՞ է կարծել որ կը յօժարին լքել տարիներէ ի վեր իրենց ձեռք ձգած կէս _ անկախութիւնը: Նոյնպէս, երկրէն դուրս կեդրոնացած իրաքեան քաղաքական ուժերն ալ պատրաստ չեն նկատուիր ժողովրդավարական հեռանկարներու մասնակցելու. մանաւանդ որ այդ որակումին արժանի քաղաքական կազմակերպումներ այլեւս գոյութիւն չունին Իրաքի մէջ:

Միւս կողմէ, սխալ է կարծել որ Ս. Հիւսէյն երկրին ապագային համար որեւէ ծրագիր չունի: Ան կրցածին չափ զօրացուցած է Պաաս կուսակցութիւնը, ապահովութեան ուժերն ու բանակը, ժառանգական յաջորդութեան մը ենթախորքին վրայ: Այս վերջին կէտը ամէնէն էականը կը թուի, քանի որ երկրին կարեւորագոյն բոլոր դիրքերը Ս. Հիւսէյն իր ընտանիքին անդամներուն յանձնած է, ամենայն ուշադրութեամբ որ անոնց միջեւ ընտանեկան մրցակցութիւններ չըլլան:

Միակ անորոշ կէտը կը մնայ տակաւին, իր որդիներէն անդրանիկին ու կրտսերին միջեւ ընտրութիւնը: Ենթադրութիւնները երկրորդին ի նպաստ կարգադրութեան մը ուղղութեամբ են, նոյնիսկ երբ ան ամբաստանուած է 1998_ին աւելի քան երկու հազար բանտարկեալներու ոչնչացումին կազմակերպութեամբ:

Ինչ կը վերաբերի Պաասի, 70–ական թուականներուն ռսկեդար մը ապրելէ ետք, երբ բոլոր Իրաքցիները համոզումով, կամ պատեհապաշտութեամբ պաասական էին, 90–ական թուականներուն գաղափարական փոփոխութիւն մը մատնեց, ընդառաջելով իսլամական հոսանքին: Որոշուած էր որ ամէն կուսակցական Գուրանէն հատուածներ գոց պէտք է սորվի, հաւանօրէն փողոցի մարդուն համակրանքը շահելու նպատակով: Այլ հարց է թէ այդ համակրանքը գրաւուեցաւ, կուսակցութիւնը ամբողջովին վարկաբեկուած ըլլալով:

Ինչ կը վերաբերի ապահովութեան ուժերուն ու գաղտնի սպասարկութիւններուն, անոնք կը շարունակեն Իրաքի ներկայի ղեկավարութեան ամէնէն ամուր նեցուկները ըլլալ: Քաղաքական դէտերը քաջ ծանօթ են վերջին ծայր վայրագ ընթացքի տէր ու յաճախ հակադիր խումբերէ բաղկացած այդ կազմակերպութիւններուն: Իսկ բանակը որ վարչակարգը տապալելու բազմաթիւ փորձերու մեկնակէտը եղած է, բարձրաստիճան պաշտօնեաներու կանոնաւոր մաքրագործումի վայր մըն է: Այսուհանդերձ, շարքերուն մէջ դժգոհութիւնը զգալի է եւ այդ դժգոհութիւնը համակրանքով դիտող բարձրաստիճան պաշտօնատարներու թիւը քիչ չէ:

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 3
ժամը 20·30_ին

ԳՐԱԿԱՆ – ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. Գրիգոր Նարեկացու «ԳԻՐՔՆ ԱՂՕԹՔԻ»

Բանախօս՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ընթերցումներ՝
Անահիտ Սիմոնեան
Բեմական խօսքի ուսուցչապետ,
Լիլիթ Սիմոնեան
Փարիզի Nor-Ouest թատրոնի դերասանուհի

Ջութակահար՝
Արման Գրիգորեան

Հասցէ. _
10 bis, rue Thouin, Paris 5°
M° Cardinal Lemoine — Monge

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

LOURDES 2002

du 8 au 11 mai

Pèlerinage arménien de France

Departs de PARIS - ARNOUVILLE (par TGV ou avion)
LYON - MARSEILLE - VALENCE - SAINT-CHAMOND
Les formulaires d'inscription
sont disponibles auprès du Secrétariat de l'Eparchie,
au 10 bis, rue Thouin, 75005 Paris
et auprès de nos paroisses.
RENSEIGNEMENTS :
Eparchie : 01 40 51 11 90 — Paris : 01 44 59 23 50
Prix, comprenant l'aller-retour en TGV de Paris
et la Pension complète en hôtel 3 étoiles (chambre double) :
275 euros par personne (45 euros suppl. pour chambre individuelle)
(25 euros suppl. pour aller-retour en avion) — Places limitées
Les inscriptions seront closes le 8 avril.